

Cax... lib...

51

w. 6H

R. 11
2/12

darat quomodo est impossibile cuiusque intellectui creato et angelico posse naturaliter cognoscere distincte ipsam trinitatem. **Doc. idē i. z. d. 3. q. 9.** Si tñ sunt aliquę rōes possibiles ad hoc persuadēdū: p̄cipue sunt iste posite a Doc. q̄ ita subtiles sūt q̄ vident̄cludere eundē ter p̄positū: et ex hoc multi moti sunt ad iponendum doctori q̄ his rōnib? itēdat naturaliter demonstrare trinitatē p̄sonarū nō itelligētes mēte ipsius: id incipiam? declinare has rōes quaz̄ prima ponit̄ ibi. **¶ Quia si ergo dicit̄ q̄ p̄ria rō ē hec. Quicqd̄ d̄ rōe sua formali ē et sic ip̄m p̄ductiū illud i quocūqz est a se et sine ip̄e p̄fectioe in eo est p̄cipiū p̄ductiū. Istud totū intelletus hñs obiectū et. sed q̄ ista minor quātū ad oē terminos. i. i ista q̄one r̄ndēdo ad q̄dā dubiū dicit̄ declarat̄ p̄ntē ommitto illā: sed declaro maiōe que p̄tinet multas particulas. **¶ Prima ibi. Quā q̄ de rōe sua formali ē p̄cipiū p̄ductiū. Quia tota p̄fectio et rō p̄ducēdi est a p̄cipio formali: sequitur quilld̄ tale ex sua rōe formali et q̄ditatiua h̄z q̄ dicat̄ p̄cipiū formale p̄ducēdi. **¶ Ex p̄li. dicim? q̄ calor puta i uno dat̄ ip̄m sicut vt possit calere: et idē d̄ q̄ calor est formalis calefaciēdi. et q̄ sic fit rō formalis calefaciēdi ex sua rōne formali et q̄ditatiua: sicut et dicim? p̄do rat̄ hōi eē albū vel est rō formalis q̄ hō dicit̄ albus: hoc est de sua rōne formali et q̄ditatiua: q̄ ergo aliqd̄ sit alteri rō formalis agēdi puta supposito i quo est ex sua rōne formali et q̄ditatiua h̄z ex sua rōe formali et q̄ditatiua. Sequitur illa. Illd̄ in quocūqz ē a se et sine ip̄e p̄fectione i eo ē p̄cipiū p̄ductiū. In ista maiori Doc. intēdit loq̄ de p̄ductioe q̄ est in aliquo sine ip̄e p̄fectione: q̄ terminat̄ ad aliqd̄ i se vere subsistēs si n̄ p̄ducēs eēt i potētia receptiua respectu p̄ducti: sicut intellet? n̄ respectu intellectiōis quā p̄ducit: ibi p̄ductio est cū ip̄e p̄fectione: q̄ cū potētiālate recipiēdi terminū p̄ducti. Si et p̄ductū recipere in mā ex triseca sicut ignis p̄ducit calozē in ligno adhuc p̄ductio eēt cū ip̄e p̄fectione: q̄ nō posset habere p̄ductum p̄fectū sed eēt cū potētiālate ad recipi in mā ex triseca. Intelligit ergo q̄ respectu p̄ductiōis p̄fecte rō formalis p̄ducēdi sit in aliquo supposito sine oī ip̄e p̄fectione: et sit p̄ducti p̄fecte i se subsistētis: cui? p̄ducti termin? formalis nō recipiat̄ in aliquo: sicut ē in generatione nali q̄ generat̄ cōpositū vbi termin? formalis. i. forma q̄ ē pars cōpositi recipit̄ in mā. Et q̄ ad dicit̄ a se: intēdit simplr q̄ tale p̄cipiū p̄ductiū nō p̄ habeat p̄ductū tanqz terminū sibi adēq̄tū. **¶ Nā in filio i diuinis est idē simplr p̄cipiū p̄ductiū q̄ i patre: q̄ simplr eadē memoria secūda q̄ ē p̄cipiū p̄ductiū filii vt patebit̄ i p̄nti. q. et tñ filius mediante illo p̄cipio nō p̄t p̄ducere aliū filiū: q̄ huiusmodi p̄cipiū vt i filio p̄intelligit̄ habere p̄ductū sibi adēq̄tū. i. ipsū filiū. Et si i filio nō haberet terminū sibi adēq̄tū et in illo eēt vere p̄ductiū alterius notitie genite. Et q̄ p̄ h̄z illud p̄cipiū a se idē i illo prior p̄ illud p̄t p̄ducere: cū in illo prior vt in p̄re nō habeat p̄ductū sibi adēq̄tū. Et si fieret instātia de spū sc̄to: q̄ filius h̄z p̄cipiū p̄ducēdi spūm sc̄tū nō a se sed a p̄re: ergo filius nō p̄t p̄ducere spūm sc̄tū q̄d est falsum. Ideo dixi q̄ Doc. p̄ illud a se p̄cipali intēdit excludere q̄ illud p̄cipiū nō p̄intelligat̄ i quo est habere p̄ductū vt sibi adēq̄tū: et sufficit sibi exēplificare p̄ illud a se q̄d claz̄ est in p̄re respectu filii. Et ex his p̄z q̄ instātia quā facit Alpho. Tole. i. d. 2. q. 1. arti. 3. et filii ad instātia quā facit Ochaz i. d. 2. et sic p̄z ista maior. Sed minor Doc. et ibi. Istū totū. i. intellectus hñs obiectū intelligibile siue p̄ns********

ex ratione sua formali est p̄cipiū p̄ductiū notitie genite: sic ē intellect? diuinus et. Ad hāc minorē r̄flet Alpho. vbi. s. q. p̄bi hoc negaret: nec hoc p̄t demonstrari via nali. **¶ Dico q̄ nec Doc. intēdit hoc demonstrare naturaliter sed quātū possibile est hoc persuadere: q̄ i memoria n̄a secūda p̄t eē p̄cipiū formale p̄ductiū notitie genite cui accidat vt recipiat̄ in ip̄o p̄ducēte: a fortiori i diuinis memoria secūda poterit eē p̄cipiū p̄ducēdi notitiā genitā p̄ se subsistentez. **¶ Ibi. Cōtra istā rōne insto vt declarat̄. adducit aliqz rōnes q̄ minorē prime rōnis et hoc vt illa minor magis enucleet̄: et prima rō satis clara ē. Ad istā primā rōne r̄flet Doc. ibi. Istas rōnes excludēdo p̄firmo rōnes. **¶ Et dicit q̄ intellect? n̄ respectu notitie genite dicit rōnem receptiū et rōne p̄ductiū. **¶ Prīmū ē ip̄fectionis q̄ dicit potētiālate respectu notitie aq̄ p̄ficiat̄. Scdm̄ est p̄fectiōis q̄ rō p̄ductiū vt hūmōi nō includit necessario aliquā ip̄fectionē: q̄ si sic nō posset repiri in primo ente. vt. s. declarari in. i. q. hui? distinctionis. Et q̄ intellect? n̄ dicat rōnem p̄ductiū respectu notitie patebit̄. i. d. 3. q. 7. et an hoc p̄ueniat intellectui agēti vel possibili nō ē necesse hic declarare s̄ in quoli. q. 15. plixē declarabit: vbi vt̄ declinare ad hoc q̄ tā possibilis q̄z agēs sit p̄ductiū agens tñ p̄cipali et possibilis minus p̄cipali: q̄ ergo intellect? n̄ de necessitate includit ip̄fectionē cum sit ens limitatū idē ip̄fectionis est q̄ sit receptiū alicuius ip̄fectionis: i. ip̄fectionis sit q̄ sit p̄ductiū eiusdē. Cum ergo intellectus diuin? sit p̄fectissim? et formalr̄ i se. i. i se cōtētia diuina. vt. s. p̄batum ē. q. 1. p̄ntis. d. sequitur q̄ nulla p̄t ibi eē ip̄fectio: et p̄ p̄ns nō p̄t esse in potentia receptiua alicuius notitie q̄ p̄ficiat̄ sicut ē intellectus n̄: et ex alia pte ipsa memoria secūda dei est rō formalis p̄ducēdi notitiā sui: p̄bo q̄ hoc cōpetit̄ memoriē n̄e et hoc est ip̄fectionis nō includētis necessario ip̄fectionē: ergo talis rō p̄ducēdi p̄fectissime repit̄ in memoria diuina: et q̄ nō p̄t p̄ducere illā notitiā in seip̄so: q̄ tunc intellect? diuin? esset in potentia receptiua ad illam: sequitur ergo q̄ poterit ipsam p̄ducere vt p̄ se sit tñ siue in se subsistētē: et talis notitiā genitā diuinis nihil aliud est reali et formalr̄ nisi idē q̄d filii siue verbū in se subsistens et nulli inherens: ne c aliqd̄ p̄ficiens: s̄ res in se p̄fecta et p̄fecte in se subsistens realiter distincta a supposito diuino p̄ducēte si realiter tñ distincta a p̄cipio. p̄ductiū q̄d ē intellect? et essentia diuina. et aliq̄li patuit. s. et magis patebit. j. **¶ Ibi. Quādo cumqz in aliquo p̄currunt duo p̄cedēs siue sepabiliter. **¶ Dicit Doc. intēdit p̄bare q̄ si illud q̄d est rō p̄ducēdi vere separat̄ ab illo q̄d est rō patiēdi cui accidentalr̄ p̄ungit̄: ipsum separatū adhuc erit vere rō producēdi: et p̄z de medico sanāte se bo p̄hicoz. t. c. ij. et. 86. q̄z si infirmitas sepe a medico q̄ est ratio patiēdi adhuc medicina siue ars medicine in medico erit ratio sanādi vt p̄z: q̄ mediante illa poterit alium sanare: q̄ accidit medico vt medic? est q̄ sit infirm? . Cum ergo in diuinis ratio producēdi notitiā genitā necessario sit sepata a ratione patiēdi: sequitur q̄ intellectus diuinus q̄ est ratio producēdi hūmōi notitiā q̄zuis non sit receptiū eiusdem et per p̄ns nec ratio patiēdi ab illo q̄z sibi repugnāt: tñ adhuc est p̄fectissima ratio producēdi notitiā genitam et hoc est q̄d dicit. **¶ Si dicit̄ hic vt multi dicūt q̄ intellect? diuin? est bñ ratio non proprie producēdi s̄ q̄li producēdi notitiā essentialē q̄ tñ nō d̄t vere p̄ducta: q̄ non distinguit̄ reali a supposito ha**************

Ex dictis
soluuntur
instantie.
Alphon. et
Bul. ochā
et Doc. fa
ctas.

valz sicut nō ex determinata itentioe: mō fieri ex deter-
 minata itentioe et fieri nō ex determinata itentioe sūt
 dictione: et cū dico effect? fit vt in plurib? .i. ex deter-
 minata itentioe vel effect? fit raro .i. nō ex determi-
 nata itentioe: et hoc mō raro et vt in plurib? dicunt d-
 dictione: et sic ply raro nihil positū intelligit: p3 q2 oē
 positū in effectu casuali est ex determinata itentioe na-
 ture qd idē est sicut eē vt i plurib? . Si ergo raro et vt
 in pluribus essent dispata: tūc raro diceret aliqd po-
 sitū et illud esset ex determinata cā et p pns vt in plu-
 ribus: accipiunt ergo tm dictione. Seq̄t ibi. Cū igit
 arguit gnabile hoc si gnaf equoce vel non ex semine:
 aut igit ex necessitate aut in pluribus vel raro. Ex ne-
 cessitate pcedo q nō . aut in maiori parte vel raro: cō-
 cedo q i maiori pte . i. si qrat an genitū p putrefactio-
 nē et p ppagationē fiat ex necessitate vel vt in plurib?
 vel raro. Dicit doc. q tale nō fit ex necessitate: et vltra
 dicit q si illud fiet ex itentioe fit vt in pluribus: si vō
 nō fit ex itentioe fit raro. ¶ Ibi. Et et vt ē dīstinctio et c.
 ¶ Dicit doc. q et cōparādo effectū equocū ad causas
 equocā sub dīstinctioe et dictione adhuc effect? equo-
 cus fit vt i plurib? a cā equoca. Iste dictione sunt ex
 semine et nō ex semine: vt effect? pōt fieri nālī non ex
 semine: ita q ista ē vera effect? equocus vt in plurib?
 fit nō ex semine .i. q cā equoca nō agēs p semen ē cā
 terminata agēs ex itentioe et pposito. Seq̄t. 23 rarius
 eueniat hoc qd gnatur nō ex semine qz qd gnerat ex
 semine vt .v3. cōparat adiuicē duo dispata .i. vt mus
 ppat ad cām equocā et mus vt cōpat ad cās vniuocā
 cā equoca et vniuoca sūt duo dispata et sūt effect? vni-
 uoc? et effect? equoc? sūt duo dispata: isti duo effect?
 vt ppat ad suas cās effect? equoc? rarius eueniet:
 qz cōter sūt plres mures q gnant p ppagationē et vni-
 uoce qz q gnant sine ppagationē et equoce: tñ effectus
 equoc? vt cōpat ad effectū vniuocū lz dicat fieri raro
 i nūero nō tñ dī fieri a casu: qz seip fit a cā determinā-
 ta itēdēte hmoi effectū: et sic vt ē dīstinctio inter d-
 dictione fit vt i plurib? vt .s. exposui. ¶ Ibi. Cū arguit
 .3. de motu et termino. Deinde doc. arguit cōfirmādo
 dcm Auer .v3. q duo effect? eiusdē spēi sic se hēant q
 vni? illoz nō pōt pducī equoce et ali? vniuoce lz vterqz
 vniuoce: qz diuersoz motū sive diuersaz pductionū
 spēi sūt diuersi termini spēi sive diuersa pducta spēi .5.
 phisi. t. c. xxi. lz pductio equoca et pductio vniuoca
 differūt spēi: g et pducta differūt spēi: et sic erit i pposi-
 to applicādo ad diuina: qz pductio filij et pductio spūs
 scī sūt simplt alteri? rōnis: vt p3 a doc. j. di. xiiij. et p
 lire. z. q. quol. g filij et spūs scūs sūt alteri? spēi: et sic
 sūt diuersē nāe in illis qd ē falsuz. ¶ Rādet doc. Ibi
 Cū arguit .3. d motu et termino. ¶ Dicit doc. q ista p-
 positio motū dīuz spēi sūt termi spēi dīstinctes: nō est
 imediata lz depēdet pīo ab ista .v3. q motū dīuz
 spēi sūt fluxus dīstinctū spēi vt forme fm quas sūt flu-
 xus differūt spēi. Exēplū. Nā due calefactioēs q sūt
 fluxus forme dīr eiusdē spēi: qz forme lz qz sūt iste
 calefactioēs sive flux? sūt eiusdē spēi p3. Scda ppō ē
 ista qz forma fluēs vl forma fm quā ē fluxus est eius-
 dē rōnis cū forma termināte: calefactio terminat ad ca-
 lorē in eē geto sive ad calorē pmanētē: dicim? g qz due
 calefactioēs sūt mot? eiusdē spēi qz et fluxus istaruz
 sūt eiusdē spēi. fluxus .n. i calefactioe est acquisitio p-
 tis post ptē: ita q sep icludit respectū ptis prioris ad
 ptē posteriorē: et forma fm quā est fluxus est ipse ca-
 lor q successiue acqrit: et terminus talis mot? sive cale-
 factiois ē calor in eē geto sive pmanētē: lz frige factio
 et calefactio differūt spēi: et qz termini ad quos sūt dī-

Adnotum
 spē differē-
 tum sunt
 termini spe-
 cie dīstinctes.

ferūt spē q sūt calor et frigus in esse geto et fluxus
 differūt spē: qz forme lz qz sūt differūt spē .i. frigus
 et calor in eē successiue: et sic stat q diuersoz motuum
 spē dīstinctoz sūt diuersi termini .v3. qz forme lz qz
 sūt isti fluxus differūt spē et termini ad quos termi-
 nant sūt differūt spē: lz g gnatio equoca et gnatio vni-
 uoca differāt spē nō tñ legē q termini differūt spē: qz
 nō sūt eiusdē rōnis cū gnatioe: sicut dicim? qz termi-
 nus calefactiois et terminus frige factiois differūt spē
 qz sūt eiusdē rōis cū motib? sive cū formis flu-
 : lz mus genit? equoce nō ē eiusdē rōis cū gnatioe.
 muris ē qd absolutū et gnatio pprie deā qd respectiua
 et sūt mus genit? vniuoce nō ē eiusdē rōis cū gnatioe
 vniuoca pp cās dīctā: hoc idē dico in diuis qz quis
 pductio filij et pductio spūs scī sūt alteri? rōnis: nō
 tñ filij et spūs scūs sūt alteri? rōis: qz terminus for-
 malis pductiois filij (q est eēntia diuina: vt patebit .j.
 di. 5. q. z.) nō est eiusdē rōis cū pductioe q est sola re-
 latio: hoc idē dico de spū scō. ¶ Ibi. q at sit falsa qz
 alterz illoz est falsuz et c. ¶ Ibi. pbat doc. q ista ppō
 est falsa motū differētū spē sūt termi spē dīstincte-
 tes: et hoc qz altera illaz pditionū deficit: p3 qz idem
 vbi p acqri p motū circularē et rectū q mot? differūt
 spē: vt p3 .vij. phisi. et ista clara est. ¶ Ibi. Quali cūqz
 sit de exēplo. ¶ Ibi. dicit doc. q qzuis hoc exēplū nō
 sit forte ad pposituz: tñ illa ppō nō est va nisi p qto
 depēdet ex alijs duab? dīctis: et qz exēplū nō sit ad
 ppositū p3: qz exponēdo Ari. diceret q mot? circula-
 ris ad vbi est vbi fluēs et mot? rect? ad vbi est sūt vbi
 fluēs: nō vbi fluēs et vbi terminās sive vbi pmanēs
 sūt eiusdē rōis: et p pns mot? circularis et mot? rect?
 vt sūt qdā fluxus fm vbi sūt eiusdē spēi: lz rectuz et
 circularē q accidūt lineē seu magnitudinī sup quā mo-
 uent nō sūt eiusdē rōis: et p3 lra. ¶ Ibi. Sz adhuc vt
 remanere dīstinctas istoz argumtoz Auer. ¶ Dicit
 doc. supponēdo q frāsciscus possit esse a cā equoca et
 Joānes a cā vniuoca nō tñ ista duo indiuidua pnt fie-
 ri equoce et vniuoce ab aliquo eiusdē spēi: p3 qz cā eq-
 uoca pducēs frāsciscū equoce essz supior et pfectior to-
 ta nā hūana: et sic de necessitate essz alteri? spēi: lz in
 pposito filij in diuis et spūs scūs pducunt pductio-
 nibus alteri? rōnis vt dixi .s. g nā diuina nō pōt cōicari
 filio et spū scō ad supposituz eiusdē rōis: lz p ē eius-
 dez rōis cuz filio et spū scō qz eiusdē spēi: g nō pōt cōi-
 care nām diuinā filio et spū sancto pductionib? oīno
 alteri? rōnis. ¶ Ibi. Rādeo nā creatā nō pōt et c. ¶ Nec
 est singularis rātio q stat i hoc q suppositū vni? nāe
 specificē nō pōt cōicare eādē nām alteri indiuiduo eq-
 uoce: p3 qz si equoce possit illā cōicare puta frāscisco
 tunc nā cōicata in frāscisco essz essentiali ipfectior et
 alteri? rōis a nā suppositi cōicantis vt p3 in diuinis
 vero est opposituz: qz et si pōt sit eius. lz rōnis cū filio et
 spū sancto tñ icludit principia alterius rōnis eoz p
 fecta .i. intellectuz et volūtate: et p pns pductiones lz
 intellm et volūtate sūt alteri? rōis: et sic icēz suppo-
 situz pōt cōicare eādē nām pductionib? alteri? rōnis
 filio et spū scō: nō dico tñ q filius dicat pducī vniu-
 ce et spūs sanct? equoce cuz vterqz sit eiusdez rōis cuz
 pfe pducēte: lz bñ vez est q alia pductione alterius
 rōnis pducit filius et alia spirit? sanct? et hoc est pp
 diuersitatē principioz. ¶ Ibi. Alterior ratio eius qd
 supponit hic de duplici principio. Nec ē ratio satis
 singularis qre homo p intellm et volūtate nō pōt diuer-
 simode cōicare nām suā et tñ pōt in diuinis nām quaz
 lz p intellm et volūtate diuimode pmanēt. ratio
 clara est i lra nec indiget alia expositione.

Nota hūc
 passim.

L. c. xxi.

formaliter partibus essentialibus ut anime intellecti
ue et corpori organico et non e contra. Adulca tñ sunt
dicenda de idempnitare formali et de distinctione for
mali que oia referunt vsqz ad di. 8. q. penul. vbi agit
de distinctione formali attributorum: sed pro nunc suf
ficiat scire quid sit idempnitare formalis et intentum
Doc. manifestum fiat: videtur enim declinare ad hoc
q. essentia et proprietates distinguantur formaliter: qz
nec essentia includitur quiditate in proprietate nec
proprietates in essentia: ut patet: et hic non ita expres
se dicat ipsas distinguere formaliter alibi tamen expres
se dicit ut post videbitur. ¶ Ibi. Nunquid igitur de
bet concedi aliqua distinctio: ¶ Dicit doc. hic q. ma
gis debemus dicere paternitas et essentia sunt no idē
formaliter qz q. distinguantur formaliter. Et si infe
ratur. si non sunt idem formaliter. ergo distinguuntur
formaliter. ¶ Negat hoc Doc. dicens q. formalitas in
antecedente negatur et in consequente affirmatur qz
ut infra patebit. d. 8. q. 2. in responsione ad primū ar
gumentum principale. aliqua non sunt idem forma
liter et tamen non distinguuntur formaliter. ut gradus
intrinsicus non est idem formaliter. cuius est:
et tamen non sequitur. ergo distinguitur formaliter:
qz cum dico. a. et b. distinguuntur formaliter dico q.
a. dicit distinctam formalitatem a formalitate. b. ita
q. a. et b. sunt due formalitates: modo gradus intrin
secus non dicit aliquam formalitatem distinctam. id
non sequitur non sunt idem formaliter ergo distingū
tur formaliter. ¶ Nam in antecedente negatur formali
tas supple negatur q. a. et b. sunt due formalitates:
in consequente vero affirmatur formalitas supple q.
a. et b. sunt due formalitates distincte adinuicem: et
sic patet littera. ¶ Ibi. Ista differentia manifestatur
per exempla. ¶ Hic Doc. intendit declarare quomodo
est possibile q. in vna re non composita possunt esse
plura que adinuicem distinguantur preter opus in
tellectus sic tamen q. inter se et euz illa re simplici sunt
realiter idem: et patet de albedine que est forma sim
plex. nam in ipsa est aliquid a quo accipitur ratio co
loris et aliquid a quo accipitur ratio disgregatiui: et nō
dico (ut aliqui) q. ab vno gradu albedinis accipitur
ratio coloris et ab alio ratio differentie: qz non credo
hoc esse ad mentem doctoris. Quia si accipitur al
bedo in vno tantum gradu perfectionali adhuc in ip
sa reperitur aliquid a quo accipitur ratio coloris si
ue generis et aliquid a quo accipitur ratio differentie:
itaq. illa duo a quibus accipiuntur genus et differen
tia preter oē opus intellectus distinguunt: ita q. vnus
non includit formaliter in alio nec e contra. Sed hec
difficilius patebit. j. d. 8. q. 2. sed pro nunc sufficiat
habere quomodo i vna re simplici possit esse plures
formalitates siue realitates. Et littera patet. ¶ Ibi.
Ista autem distinctio siue non formalis idempnitare.
¶ Hic Doc. probat intentum q. scilicet proprietates p
sonalis et essentia distinguuntur formaliter vel saltem
non sunt idem formaliter et probat per auctoritates
sanctorum: que omnes auctoritates stant in isto pre
supposito. q. quando aliqua sunt simpliciter idem pre
ter opus intellectus qd. competit vni ex natura rei cō
petit et reliquo et e contra. ut dixi. s. ¶ Ista ergo au
toritas Aug. que stat in hoc q. essentia est quid abso
lutū et paternitas est essentialiter relatio: ergo si sunt
penitus idē essentia. erit essentialiter siue formaliter
relatiuum et paternitas erit similiter formaliter ens
absolutum. Et applica omnes alias auctoritates se
quentes quas bene nota.

Occurrit tamen

vna bōa difficultas. quomodo est possibi

Difficultas.

le q. paternitas et filiatione distinguantur realiter adinuicem et tamen sunt idem realiter essentie diuine singu
larissime: qz per dictum Doctoris in responsione ad
primū argumentum principale presentis. q. expō
se habetur q. eo modo quo persone diuine siue pprie
tates personales sunt idem in essentia eo modo sunt
idem adinuicem: et in essentia sunt idem realiter: ut p3
ergo adinuicem. ¶ Dico breuiter q. maior est distin
ctio inter paternitatem et filiationem qz inter paterni
tatem et essentiam: qz paternitas vt comparatur ad es
sentiam propter infinitatem essentie transit in idem
p3ritatem realem ipsius: vt vero comparatur ad filia
tionem dico q. non potest transire in realem idempni
tatem: qz nec filiatione est formaliter infinita nec simili
ter paternitas vt probat Doc. in quoli. q. 5. Si enim
per impossibile iste proprietates non includerentur i
essentia essent omnino distincte: qz nec paternitas es
set ratio alicuius conuenientie cum filiatione nec e3:
sunt enim primo diuersa vt patebit. j. d. 13. et 26. Et
bene nota hāc rātionē quia facit ad multa in ista mā.

Responso.

Nota tamen

q. Bre. d. Ari. pōit q. diuine psonae nō distinguunt psonali

Grego. de Ari. i. d. 26. conclusioe tertia.

ter aliquibus proprietatibus hoc mō acceptis. s. aliqui
bus proprietatibus q. sunt ipsa: psonarum transitive:
et b. pro entibus aliquibus sibi. pprijs incōplere signifi
cabilibus p quibus termini cōpleri pnt psonali: seu
significatiue supponere. et sic supponētes esse subiecta
ppositionū: quō nōnulli opinant proprietates pso
narū: dntes q. in p3e est aliq. entitas cōis sibi et filio
et spiritui sancto. s. cēntia diuina et aliq. entitas nō illis
cōis sed sibi. ppria quā vocant paternitatem: et hāc dnt
esse pprietatē eius. Et filiter in filio opinant esse ali
quā entitatē sibi. ppria vt pote filiationē et in spiritu
sancto spirationē passiuā. Et h. ē positio Scoti vt p3
pnti. q. ¶ Secōdo cōcedit Bre. q. diuine psonae distin
guunt proprietatibus intransitive intelligēdo illas pprie
tates vt sit cōstructio intransitiua cū dī: pprietates p
lonarū. i. pprietates q. sunt psonae. et 3. pro aliquibus tñ
cōplere formali vel equaliter significatibus. quō dī
cit Aug. de fide ad pe. et ponit a. d. d. 26. q. ppri
um est p3is q. vni filius genuit: et ppriū est filij q. de
essentia p3is natus est: et ppriū spiritui sancti q. so
lus de p3e filioq. pcedit. Constat at q. talia ppria nō
sunt aliquae entitates sibi se extra aiām pprie psonis.
¶ Ad. n. est entitas aliq. p3i vni filij genuit nec ēc nli?
nascit ex p3e. ¶ Iā q. quis filius sit vna res et natiuitas
vna res et filiter p3i que significant p terminos hui?
cōplexi filius nascit ex p3e nō pōt tñ dici q. hoc totū
filius nascit ex p3e sit aliq. res: nisi forte maliter et nō
significatiue sumeret istud dictū. Cū ergo dī q. pro
prietates p3is est q. vni genuit filij: aut q. filius nasci
tur ex eo: nō denotat q. aliq. entitas extra aiām existēs
sit ppria p3i sed tñmō q. ille solus genuit filij et qd
idē est q. ex eo nascit tñ filius: et hoc mō p3i et filij di
stinguunt adinuicē. Et multa alia dicit p ista positio
ne sed p nūc ista sufficiat ad ppositū nrm. ¶ Et p
bat qd. dicit p3is. s. q. nō sint dables aliq. tales ppri
etates psonales incōplere extra aiām existēs: vt p3
nitatem in psona p3is extra aiām distinctā a cēntia.
Et pbat sic primo: qz vel tales entitates esse: et extrin
sece psonis: vel intrinsece incluse in eis nō p3is mō qm
ipe cēnt p se subsistēs et p3is essent persone: et tūc
vtra sequitur q. in diuinis essent ad min? sex psonae: vt
essent personis inherentes vel insubstēs sicut forme i

mes o. nō dicit.

in eadem simplici res pnt formalitates et re

de tri. c. rel. 6.

maternis quod est impossibile in deo qui nulli subsistere potest ut dicit Aug. 7. de tri. Sed nec potest dici quod sunt aliquae entitates intrinsece incluse in personis secundum quem modum imaginari videntur quia quales proprietates ponunt in personis. Hoc autem esse impossibile probatur multipliciter. Primo quidem per expressam determinationem ecclesie extra de su. tri. et si. ca. cap. Damnamus. ubi dicitur. Quod ab eterno filium generando suam substantiam ei dedit: iuxta quod ipse testatur pater quod dedit mihi maius est omnibus: at dici non potest quod partem substantie ille dederit et partem ipse sibi retinuerit cum substantia patris indivisibilis sit etc. Dicit ergo quod sine ulla diminutione filius nascendo substantiam patris accepit: et ita pater et filius habent eandem substantiam: et sic eadem res est pater et filius et spiritus sanctus ab utroque procedens. Cum ergo ut profitetur ecclesia filius totam substantiam patris sine diminutione acceperit: manifeste patet quod nullam entitatem in se habet sibi propriam quam filio generando non dederit. Nec potest dici quod quibus totam sine diminutione patris substantiam filius generando acceperit: non tamen accepit omnem entitatem patris: quoniam non illam propriam quam ultra eandem essentiam patris includit. Cum quod non minus est indivisibilis et omnino simplex persona patris quam sit essentia communis: et per hoc iuxta argumentationem ecclesie impossibile est quod partem sui. scilicet eandem essentiam filio dederit et partem aliam sibi retinuerit: ergo sine diminutione filius totam entitatem patris accepit: nulla ergo entitas est in patre quam non sit in filio. Tunc quod stultissimum est imaginari quod in patre sit aliqua entitas que non sit substantia vel de substantia eius: sic enim esset ei accidentalis vel extranea: ergo si totam substantiam patris accepit filius omnem entitatem patris habet filius. Secundo si essent in personis tales proprietates: tunc non eadem res esset pater et filius et spiritus sanctus: ut dicit ecclesia: quoniam illo posito non solum essentia communis est patri sed ipsa simul cum illa propria entitate patris que non est in filio: et per hoc non eadem res que est pater est filius. Tertio sequitur quod essentia divina non est pater nec contra cuius oppositum etiam tradit ecclesia: ubi. s. di. quod una quedam summa res est incomprehensibilis quidem et ineffabilis que veraciter est pater filius et spiritus sanctus. s. tres simul persone ac singillatim quales eandem: et ideo solummodo est trinitas non quaternitas: sed quilibet trium personarum est illa res. v. substantia essentia seu natura divina. Quia probatur ex hoc quod nullum includens plura est aliquid illorum: et similiter nullum illorum est ipsum sed ipsius est transitive loquendo: et illud includens est ex eo: sicut anima non est homo sed hominibus nec homo est anima sed ex anima simili modo probari potest quod essentia non esset filius nec spiritus sanctus nec contra. Quarto si quilibet habet aliquam propriam entitatem preter eandem entitatem que est deus: sequitur quod quilibet persona preter divinitatem eandem habet etiam propriam divinitatem: et sic in trinitate erunt quatuor divinitates una communis et tres proprie: et una persona erit alius deus ab alia propria illam propriam entitatem. s. divinitatem quam sola includit. Nec autem omnia sunt erronea. Quia probatur ex eo quod impossibile est esse in deo aliquam entitatem que non sit deus: alioquin sequitur quod persona non esset deus sed eius pars esset deus. Item omnis entitas que non est deus utique est creatura iuxta illud. Aug. 1. de tri. Omnis substantia que deus non est creatura est et que creatura non est deus est: et constat quod substantiam pro essentia vel entitate ponit: sicut dicimus quod substantia albedinis est alia a substantia nigredinis alioquin non sufficienter pro-

baret intentum scilicet quod filius est deus. Hoc etiam modo Aug. super illud ps. Infixus sum in lino. p. fundi et non est substantia: pro entitate accipit substantiam. unde ait. Omnia enim substantie sunt eo ipso quod sunt natura: que nulla sunt in substantia omnino nihil sunt. Si ergo aliqua entitas esset in persona que non esset deus iam persona composita esset ex deo et creatura: quod blasphemum est dicere. Item Hugo de sacramentis lib. 1. Omne quod in deo est aliud quam deus esse non potest: sed si illa entitas propria: est deitas et per positionem non est illa divinitas communis: ergo est alia divinitas propria: et patet contra. Si vero diceretur quod illa entitas propria non est entitas distincta modo aliquo a deitate communi sed est ipsa: tunc sequitur quod nulla pluralitas entitatum est in personis: et per consequens non est in ea aliquid quo convenit cum alia persona et aliquid aliud quo distinguitur ab ea. Item quod nulla proprietas est in persona vel est persone transitive loquendo qua distinguitur ab alia persona: sed ipsamet persona nulla plurali quoquomodo includens seipsa primo iuxta sensum suprapositum distinguitur ab alia: et sic habetur propositum. Quinto secundum hanc viam sequitur quod nulla persona sit summe simplex quod est error. Consequentia probatur: quod si in hoc quilibet persona habet in se aliquid quod ipsa non est nec contra sed est aliquid eius. Simplex autem nihil quod ipsum non sit habet in se. unde propter istam causam Magister determinat quod proprietates persone est ipsa persona. d. 32. primi libri. Et advertendum est quod omnes premissae rationes procedunt contra quales opinionem ponentem aliquam proprietatem modo supraposito: siue illa proprietas vocetur res siue formalitas vel quiditas vel modalitas vel alio quolibet nomine: dummodo aliqua pluralitas et distinctio ponatur intra personam divinam: que omnia nomine entitatis intelligo significari. Pro hac conclusione sunt sanctorum auctoritates. Ait enim Hieronymus tertio de tri. prope finem. Audis ego et pater unum sumus: unus sunt scilicet is qui est nihil habens quod non sit etiam in eo a quo est. Item idem. 7. de tri. Judico quid sunt scilicet pater et filius cum unus ex uno est: quod neque unus nisi aliud per generationem quam quod suum est dedit: neque unus ab uno per natiuitatem obtinet quam quod unus. Item Ise. de summo bono li. 1. ait. Ideo unus sunt pater et filius quod nihil habet pater quod non habeat filius. Insuper Aug. de su. tri. loquens de verbo consubstantiali dei. Et idem verbum inquit hec veritas est quam quicquid est in ea scia de qua genitum est et in ipso est. Scia autem de qua est genitum est pater ut ibi patet. Quicquid ergo est in patre est in eius verbo. Et quibus omnibus patet quod nihil omnino aut entitas aliqua est in patre que non sit in filio nec contra. Quod etiam huiusmodi verba filii confirmat Iohannes. 16. dicentis. Omnia quecumque habet pater mea sunt et pater cantat ecclesia in patre totus filius et totus in verbo pater non ergo in personis divinis preter eandem essentiam sunt aliquae speciales et proprie entitates excogitande ut est ex dictis ostensum. Cum quoque personat dictum Hugo. li. 1. de sacramentis di. Nihil aliud esse quam essentiam unam quam consistit. Deinde arguit se pro illo verbum prefactoris. in personis proprietas et in essentia unitas et in maiestate adoret equalitas: ex quo patet quod proprietas est aliqua entitas alioquin non esset in personis et non est entitas que est persona: quod nihil est in se ipso quam est entitas persone. Secundo si proprietas persone non sit aliqua entitas propria et partialis persone non esset una proprietas seu notio communis patri et filio: cuius opposita di-

4. rō Bre.

2. rō

3. rō

4. rō cum sequentibus?

et pater dicitur relative. Sed non est
 in entitas ad se et non ad se. Dico pri-
 mo argui quod non eadem entitas est reali-
 ter ad se: et sic si argumentum valeat: vale-
 re probandum quod non sunt una res. Secun-
 dum contradicit auctoritati allegate que
 dicitur: *omnis essentia que relative dicitur ad aliud
 est si pater non esset aliquid ad se et ergo essentia
 ad aliquid ad aliud et aliquid ad se: alioquin non om-
 nis res que dicitur relative esset aliquid ad se ut dicit
 auctoritas. Dico ergo quod auctoritas est expresse ad op-
 positum eius ad quod adducitur: et est pro conclusione
 quam teneo. Nam ex ea patet et supra distin. xxx. est
 diffusius declaratum: quod omnis entitas mundi que
 est relativa vel aliquid ad aliud: quod ipsa est ad se. Sic
 in proposito dico quod pater est pater ad aliquid siue re-
 lativum: sed cum hoc est divinitas non ad aliquid sed
 ad se. Similiter essentia est essentia ad se et non ad ali-
 quid: et est pater ad aliquid et non ad se nec propter ista
 oportet ponere aliquam distinctionem in patre: quoniam
 et si aliqua entitas relativa poneretur in illo propter essen-
 tiam communem: adhuc illa esset entitas quedam et cen-
 tia. Et constat quod non diceretur entitas vel essentia re-
 lativum ut ibi supra ostensum est ex intentione Augu-
 stini ibidem. Et notandum quod ubi sancti dicunt aliquid
 esse vel dici ad se: aliquid vero ad aliquid: illud potest
 intelligi de illis terminis absoluto et relativo: et est sen-
 sus quod ille predicatur de aliquo ad aliquid: ille autem
 non ad aliquid sed ad se. Solutum: cum hoc autem stat
 quod predicentur de eodem. Potest etiam intelligi de re-
 bus pro quibus termini tales supponunt vel verifi-
 cantur. Et tunc cum dicitur de aliquo quod est ad aliud
 debet intelligi quod est pater ad aliquid: verbi gratia.
 Cum dicitur quod pater est ad aliquid debet intelligi quod
 est pater ad aliquid. Et cum dicitur quod aliquid est ad
 se: debet intelligi quod est ipsum ad se: verbi gratia. Si
 dicatur quod homo est ad se: intelligendum est quod homo
 est homo ad se. Sed patet quod simul cum hoc quod homo
 est homo ad se etiam est pater ad aliquid: et cum hoc
 quod deus est creator ad aliquid: est etiam deus et spiritus
 ad se: nec sequitur sicut patet ad bonum intellectum
 non est deus ad aliquid: ergo non est ad aliud. Ad
 aliam auctoritatem eiusdem doctoris per ly eo et quo: pos-
 sunt dupliciter accipi. Uno modo secundum quod sunt prono-
 mina que possunt pro aliquibus entitatibus extra
 animam supponere: quo modo non accipit argumen-
 tum: et tunc dico quod non sic accipit Augustinus: cum ait quod fi-
 lius non est eo verbum quo sapientia: quia hoc esset
 prolixius falsum: quoniam filius unica simplicissima
 entitas est: et ea est sapientia et verbum et filius et om-
 ne quod est: et ideo sic acceptis illis vocabulis vere
 dicitur quod filius est eo verbum quo sapientia: id est ea en-
 titate est verbum qua est sapientia. Et similiter econ-
 verso ea entitate qua est verbum est sapientia: propter
 quod secundum hanc acceptionem etiam vere dicitur quod eo est
 sapientia quo verbum. Alio modo per ly eo et quo possunt
 accipi ut sunt coniunctiones et hoc dupliciter. Nam
 aliquando sic accepte sumuntur ut equivalent dictioni
 in qua nota est reduplicationis ut in quantum et secundum
 quod et huiusmodi. Et sic reddunt propositionem redup-
 licativam et secundum hunc modum iste dicitur equivalent
 homo in quantum animal est sensibilis: et homo eo
 quo est animal est sensibilis: ita quod per ly quo ponatur ad
 terminum reduplicativum. Alio modo possunt acci-
 pi ut sunt coniunctiones causales equivalentes istis:
 ideo et quia: et eodem modo reddentes propositionem*

causalem. Et hoc modo iste dicitur equivalent
 quo est animal est sensibilis: et homo quod Augustinus
 est sensibilis. Nam ad propositum dicitur primo modo. S.
 cipit in verbis allegatis ly eo et quo. Valeat ista. filius
 ut habent unum reduplicandi: et idem. a. quod et ista filius
 non eo est verbum quo est sapientia. n. et hec est vera:
 non in quantum sapientia est verbum. us in quantum sa-
 quia sua opposita est falsa. s. hec filius equitur quod pater
 sapientia est verbum: quoniam tunc. Et eodem mo-
 esset verbum cum pater sit sapientia. it quod eo sapientia
 do accipit ly eo et quo: cum ibidem. acceptis contracte
 quo essentia. Nam istis vocabulis ad. et vera. filius in-
 ad essentiam et sapientiam dei hec. Et quia pater est
 quantum est essentia est sapientia. concludit in fine p-
 essentia et ambo una essentia. ideo. pater et filius
 cedentis capituli per istud medium. sicut sunt una
 sunt una sapientia: et ne quis putaret. in ipsum verbum
 sapientia sic essent unum verbum cum. quantum sapien-
 sit sapientia: ideo ait quod filius non in. sua in illo ca-
 tia est verbum: hoc expresse est intentio. pitulo sicut patet diligenter advertenti.
 Et quamvis
 (ut puto) iste fuerit intellectus Augu-
 stini intelligi et bene secundo modo: etiam ut ly eo et quo te-
 neatur causaliter: ut essent nota causalitatis precise.
 Et tunc esset sensus quod filius non precise: quia est sa-
 pientia est verbum: et hoc est verum quia tunc pater
 (cum sit sapientia) esset verbum. Sed ad hunc sensum
 sum non videtur posse intelligi quod sequitur. s. sapien-
 tia nullo eo quo essentia. Non enim quia essentia ideo
 sapientia non plus est contra ideo essentia quia sa-
 pientia ut videtur: et ideo procedens modus est. conueni-
 tior est. Ex neutro autem istorum modorum. modo ex-
 di dictum Augustini sequitur quod filius aliquo modo. t con-
 tra animam sit sapientia et alio sit verbum: sicut. et qual-
 cludere nititur argumentum. sicut non sequitur. et albe-
 bedo aliquo alio extra animam sit ens et alio sit. et albe-
 do: quamvis utroque modo ista sit vera. Albedo non in
 quantum ens est albedo. et similiter ista albedo non
 in quantum color est albedo: et tamen non per aliud
 a parte rei est color et per aliud est albedo.

Nunc ostendendum est responsio-
 nes Grego. Si ergo.
 non euacuare rationes quas facit Sco. precipue in re-
 portatis distin. xxxij. q. j. Et prima ratio Sco. est quod
 pater ex natura rei in primo signo originis habet res
 communicabilem ut essentiam et rem incommunicabilem
 ut proprietatem et hoc ex natura rei: aliter non esset p-
 sona ex natura rei: sed realitas communicabilis et natu-
 ra rei et realitas incommunicabilis ex natura rei. non sit
 eadem realitas ex natura rei ut patet. ergo. Et hoc ar-
 gumentum est idem in sententia cum illo primo facto
 presenti di. a doc. Cum ergo Grego. dicit quod i argu-
 mentum Doc. esset efficax probaret quod essentia non
 esset realiter proprietatem. Dico quod non sequitur: quia
 paternitas cum sit eadem res quod essentia realiter tan-
 tum non formaliter: bene sequitur quod sicut essentia est
 realiter communicabilis quod etiam paternitas sit realiter
 communicabilis cum sit una res realiter: non tamen se-
 quitur quod paternitas sit formaliter communicabilis et
 essentia formaliter incommunicabilis cum non sit una
 formalitas quod tamen sequeretur si essentia formalitas:
 sicut etiam sequitur in nobis. homo est realiter capax
 beatitudinis: et similiter realiter non tamen sequitur
 ad deum cum sit una res realiter: non tamen sequitur
 homo formaliter est capax beatitudinis: ergo et re-
 latio ipsius ad deum: Sunt enim distincte formalitates.

Rationes
 Grego. non
 concludit.

Ad argumenta que probant qd no

sunt tm in deo duo principia pductiva. Ista argumenta sunt supra in principio. q. l. Ibi. q. no tm sunt due proba: quia pbus secudo p dicitur. Et infra ibi. Hoc et confir- matur per p sum. ix. metha. vbi videt dicere q po- tentia rationalis valet ad opposita q scia est oppo- sita. Et sic arguit q ex quo intellectus est determina- tus ad opposita q natura est determinata ad vnum: Intellectus habet alia rones principij q natura: natura q intellectus sunt duo principia q volun- tas alia: ergo q plures productiones qz due. Ido in- tellectione huius lre. Ido nota q qn Ari. distin- guit agens in nam q intellectum qn agens p intellectus no excludit voluntate. Artifex. n. agit a pposito sine p intellectum ita q intellectus cōcurrit ad agendum cū vo- luntate qd pōe dupliciter intelligi: vel q actus intelle- ctus sit ptialis cā actus voluntatis quo vult aliquid: vel q talis actus intellectus sit directiuus voluntatis in opationem. Ido nota q qn Ari. dicit q cogitio obie. ti sit ptialis cā actus voluntatis. Si secūsus sen- sus teneat verus est q magis ad ppositū vt satis pa- tuit. s. in. q. de paxi. Et sic qn dicimus q intellectus cōcurrit cum voluntate altero istorū modorū dō in- telligi vel vtroqz modo. v. q. talis cogitio no tm sit directiuus in paxim sed et q sit cā ptialis paxis: Idē est ergo simplr apud Ari. agere p intellectū q agere a pposito: agere p voluntatē q agere p potentia ronalē de quo vide diffuse in. q. xvj. quoli. Secdo nota. ibi. Ad quā dico q intellectus cōparat ad suam nam q. Et sic dicit Doctor in sua q intellectus vt cōparat ad suā primā opationē puta ad opationē que pcedit actū voluntatis est mere agēs a natura q de necessita- te nature agit qn obiectū est pns: qz tunc sunt due cāe ptiales integrātes vnā totalem q agentem simplr de necessitate nature. de qbus infra dist. 3. q. vij. r. xij. vt vero cōparat ad actū voluntatis no dicit sic agens a nā vel p modū nature: qz aliqñ actus intellectus est im- peratus a voluntate no q ille actus elicit a voluntate. sed ex hoc dō impari: aut qz firmat intellectū in cogni- tione obiecti: qz tūc talis cogitio sic spmāta a voluntate intendit: aut qz remouet intellectū ab vno obiecto co- gnito qz quertit ad aliud obiectū: qz sic dō impare illum actū quo intellectus cōuertit ad aliud obiectū cogno- scēdo illud: sed de hoc vide diffuse in. 2. di. xlij. vbi sin- gulariter hanc mām ptractat. Ibi. Ido nota metha. c. 4. Ido nota ronalis pprie dō intellectus q poten- tia ronalis picipatiue dō voluntas: vt p a Docto. in quoli. q. xvj. Dicit ergo q potentia ronalis no pōt ex se exire in actū: qz tunc simul exiret in opposita: hoc ma- nifeste p: qz si in intellectu ponant plures spēs intel- ligibiles puta albi nigri calidi frigidū q hmoi: qz tunc est ex se exiret in cognitionē oīum obiectorū re- luentium in illo per spēs intelligibiles: qz oībus per- modū nature coopat vt pticularis cā: qz qz tunc est ex se simul oīa intellige: et: quod no est possibile pro sta- tu isto quicqd sit de statu alio: alias ptractabitur. Si ergo intellectus vt determinat ad aliud oppositū: aut hoc ideo est qz spēs vni? obiecti intelligibilis rō- tuis mouet: qz patebit infra dist. 3. aut qz voluntas pōt ipsum determinare ad aliud q ad aliud obiectū: hoc tm non debet sic absolute intelligi: qz voluntas no pos- set determinare intellectū ad cognoscendū vni obie- ctū no pūis cogitū cū no habeat actū neqz elicitū neqz impari nisi circa precognitū: s; sic dō intelligi q

Intellectū. purref ad agēdū cum voluntate duplicē sen- sum habz.

Duplicat? intellectus a voluntate i- peratur.

Nota d re- terminatiōe intellectus p voluntates.

voluntas pōt firmare intellectū in cognitione vnius oppositi: qz tū intellectus qz tunc est ex parte sua exiret in opposita: vel qz pōt ipsuz remouere a cognitione vni- us oppositi q conuertere ad cognitionē alterius: qz tū intellectus qz tū est ex parte sua nunqz remoueret a cognitione illius oppositi cum sit agens mere nāle: qz multa alia pōt voluntas circa intellectū qz breuitatis causa dōmitto: qz sic voluntas dō potentia ronalis deter- minatiua intellectus picipatiue tm: qz dico determina- tiua modo pexposito: qz intellectus dicitur potentia de- terminata ronalis per essentiā q dicitur determinata modo pexposito. cetera clara sunt. Et quod dicit in vltimo de voluntate productiua adequati qz. Diffuse ptractat a Docto. in. 2. di. j. q. j. qz in quolibet.

Quo volū- tas dicit d terminatiua p essentiā: intellectus vo participati- ue.

Questio secunda huius secunde partis disti. qz tū quinta in ordine totius disti.

De secundam qōnez

cum querit de trinitate personarū in diuinis an tm sint tres psonē. Ido do- ctor primo pbat q tm sint due psonē pducte: qz lra clara est ex pcedentibus qz hoc euidentissime pbat a Docto. q. 2. quoli. id si quid difficultatis est differat quousqz exp nā illā qōnem sicut intēdo exponere oia opa docto. Ibi. Ido restat ppare qz vna tm no sit pducta. Ibi dicit vnius Docto. qz vna esse psonā improductā eodē mō pbat sicut vnitatis dei. Contra quā opōne arguit Docto. ibi. Con- tra iste pbatōes no vident sufficētes: qz tota lra cla- ra est vsqz ibi. Aliter psuadeo cōclusionē intentā sic. Et rō itat in hoc qz qn aliqd pōt diuidi i plura sup- posita eiusdē rōnis h no determinat ad certū nūerū suppositorū p aliud a se qz tū est ex se pōt esse in infini- tis. Si ergo ingenitū pōt esse in pluribus suppositis eiusdē rōnis cū no possit determinari ad certū nūerū suppositorū: cū hoc sit rōne ingeniti qz sit determina- bile ab alio: ergo in diuinis pnc eē infinita ingenita: qz si pnt esse necessario actu sūt in infinitis: qz nihil est possibile in diuinis ad intra qn actu sit ibi necesse eē.

Opō. Ido. quoli. vj. q. prima.

Ocham responderet

hic si- cut tm det. q. j. quoli. primi. qz non est demonstrabile qz spēs plurificabilis no determinat se ad certū nūerū indi- uiduorū: qz no pōt demonstrari qn aliq astra sint eius- dē spēs: qz tm illa sūm pbs determinat sibi certum nu- merū indiuiduorū sub qualibet spēs: ita qz p nullā po- tētiā pnt plura fieri sub illa spēs. Sed hoc rō no con- cludit: qz etsi plura indiuidua s; certū nūerū pōtineat sub aliqua spēs hoc no erit sūm nām illius spēs sed per aliqd extrinsecū: Docto. aut loqz qd est ex se plurifi- cabile in plura eiusdē rōnis ex se no determinatū ad certū nūerum indiuiduorū: qz si determinet hoc erit aliud. Deinde qn dicit Ocham qz no pōt demonstra- ri qn aliq spēs astroz si pōt eē in plurib? indiuiduis qn possit esse in infinitis: hret hoc ppare qz no possit demonstrari: s; ista materia dōmittat vsqz ad. q. scdaz quoli. Scoti. qz ibi diffuse ptractat qz clarus patebit qz rōne Ocham ad argumētū Docto. no euacuat illud. Sequentiā clara sunt.

Respon- sio Ocham.

Et dicit rō- sio C. haz.

Ad argumenta principalia

argumētū cū sua rōne clarū est. Et qd dicit de relationibus in cōi: diffi- cultas est an a pluribus relationibus pductū possit abstrahi vni cōe puta pductiui: qz si hoc possumus dicere q

dicere q

IOANNIS STOEFLER

RI IUSTINGENSIS MATHEMATICI ERUDITISSIMI, FACILEQUE omnium principis, in PROCLI DIADOCHI, authoris grauiissimi Sphaeram mundi, omnibus numeris longè absolutissimus commentarius. Ante hac nunquam typis excusus.

AD EMPTOREM.

ACCIPE nunc tandem, studiosè lector, Ioannis Stœfleri Iustingensis Sueui, in Proclum commentarium elegantissimum, studijs hæctenus tuis desideratissimum tantoperèque ab eruditissimis etiam Germaniæ uiris, non sine summa ratione, toties à nobis efflagitatum. Siquidem in huncipsum, licet in speciem exiguum, uir doctissimus ille Matheseos, admirando & ferè incredibile quodam artificio congeffit, quicquid uspiam apud bonos authores reuerendæ uetustatis, historiarum uirgine, ac rerum planè reconditarum, adeoq; præclarè eruditionis existit, quibus omnibus quoquo modo uel tyronem artis huius instituerè, uel summam etiam cuiusuis peritiàm iuuare posset. Quòd si operi huic nostro faueris, propèdiem in CLAV. Ptolemæi libros Geographicos uerè nobiles, iusta commentaria, eaque consummatissima, ut & omnia uiri huius sunt scripta, non cunctabimur exhibere. Tu interim ijs fruere ἀγαθὴ τύχη, conatumque uicissim nostrum, pro ingenuitate tua, sedulo adiuua. Vale. Ex ædibus Morhardinæ nostris Tubingæ, Christianæ salutis an. M. D. XXXIII.

SCHRADINVS LECTORI.

En hæc prima tibi celebris præcepta mathesis,
Mira tamen pariter Stœflerus hicce dedit.

. Chaus,

CATALOGVS AVTHORVM QVORVM STOEFLERVS
 uel testimonio utitur uel scripta prudenter interpretatur.

Abrachis	Dionysius abbas	Metrodorus
Abraham Auenare	Dionysius Arcopagita	Museus
Aelianus historiographus	Dioscorides	Nicetes
Agatosthenes	Eratosthenes	Nicolaus Donis
Abertus Magnus	Euclides	Nicolaus Monachus
Albategni	Euenus	Nicolaus Lyra
Albumafar	Euripides	Omnibonus
Alexander philosophus	Eusebius	Onesicritus
Algazel philosophus	Franciscus Capuanus	Onofander Platonius phi-
Alkindus	Galeotus Narniensis	Origenes (losophus.
Alkabitius	Ganphredus	Orosius
Almeon	Gerlandus Lotharingus	Ouidius poeta
Almanfor	Georgius Purbachius	Paniastes
Anatolius Alexandrinus	D. Gregorius	Paulus Orosius
Alphraganus	Guido Bonati	Pausanias
Alphonfus	Guilelmus author ratioalis.	Periandrus Rhodius
Alpharabius	Hali Aben Ragel	Petrus de Abano
Ambrosius	Hali Heben Rhodan	Petrus Valla
Ametus	Hermes	Pherecydes
Amphis comicus	Hermannus contractus	Philostratus
Anaxagoras	Hermolaus Barbarus	Pindarus poeta
Apollonius	Herodotus	Plato
Apuleius	D. Hieronymus	Plinius
Aratus	Hipparchus Niceus	Polybius historiographus
Aristoteles	Hippocrates	Pompo. Mela.
Aristonicus	Hippias Eleus	Porphyrius
Arfatilis astronomus	Homerus	Posidonius
Artemidorus	Hyginus	Priscianus
Auerrois	Hyftrius	Probus grammaticus
D. Augustinus	Ioachimus Vadianus	Ptolemæus phelusinus
Auicenna	D. Ioannes Chrysofomus	Ptolemæus Claudius
Auicenna	Ioannes Damascenus	Pythagoras
Auicenna	Ioannes de Sacro busto	Ragiel
Auicenna	Ioannes Pisanus	Raphael Volaterranus
Auicenna	Ioannes à monteregio	Reinherus
Auicenna	Isidorus	Rufus Festus
Auicenna	Iulius Cæsar	Salomon astronomus
Auicenna	Lactantius	Scotus Seneca
Auicenna	L. Valla	Seruius grammaticus
Auicenna	Leonardus Camillus	Sypontinus
Auicenna	Leonardus Pisarenfis	Solinus
Auicenna	Leopoldus filius ducatus	Sophocles poeta
Auicenna	Linconiensis (Austriæ.	Stadius poeta
Auicenna	Lucanus poeta	Strabo Suetonius
Auicenna	Lucretius poeta	Suidas Sulpitius
Auicenna	Ludouicus Cælius	Tertullianus Thebit
Auicenna	Macrobius	Theodosius Theophilus
Auicenna	M. Manilius	Theophrastus Theodectes
Auicenna	M. Venetus	Thetel philosophus
Auicenna	M. Varro	Thomas Aquinas
Auicenna	Marsilius Ficinus	Thomas Linacrus
Auicenna	Martianus Capella	Tibullus
Auicenna	Marianus Scotus	Valerius Maximus
Auicenna	Martianus	Vegetius de remilita.
Auicenna	Martialis	Victorinus Leoniensis
Auicenna	Mercurius trimegistus	Victruuius Virgilius
Auicenna	Mesalac	Zeel astrologus

An ne quid etiam Casco in Cascum liceat? Sed hæc hæctenus, princeps optimè,
non quidem ut falsa pro ueris persuadeam, magis autem ut breui argumento,
sub clarissimo tuo nomine tyrones accipiant, quid nam potissimum rei sit, qua
gratia tam illustre artificium hodie passim tam malè audiat, etiam apud eos, qui
sibi consummatissimæ eruditionis titulo tam bellè blandiuntur. Proinde illu-
strissime princeps, tuæ humanitatis fuerit, hunc librum uaria eruditione re-
fertissimum, non solum contra inuidos autoritate grauitateq̃, qua præcates
ris plurimum uales, tueri: uerum etiam insignem academiã Tubingensem
tuam (apud quam laudatissimus ille patruus tuus princeps duxq̃ **EBER-**
HARTVS vvirtembergensis &c. mirè animum oblectauit suum, tuq̃
indies præterea eandem adaugere cogitas) ob uenerandam senis
huius memoriã, magnificè, ut assoles, fouere. Hinc fiet, ut & eru-
ditorum copiam uirorũ in patria tibi pares, patriãq̃ terram,
tum pia, tum prudenti administratione pacatam perpetuò
conserues. Vale, Cumq̃ **CHRISTOFERO** filio tuo, expe-
ctationis maximæ, ac indolis optimè princepsq̃ dignis-
sima, duce illustris, nostro, christo annuente, feliciter
uiue. Stuggartię, pridie Calend. Septembres
anno redemptiorbis M. D. XXXIII.

INDEX IN HAEC STOEFLERI COMMENTARIA
COPIOSISSIMVS.

A

		Amoris uis	130 d
		Amor artium magister	ibid.
		Amphisij	8 a
A Brahamastrorum peritissimus	42 b.	Amphota pocula	100 b
Abrachis quando uixit	79 f.	Amphion saxa trahens	112 c
Achelous	81 a.	Andromeda sydus	117 e
Adad Assyriorum deus	86 d.	Angster	100 b
Adamas hircino sanguinemollitur	93 f.	Angustora	ibid.
Adargatis Assyriorum dea	86 d.	Aialia in mari cur terrestribus maiora	134 b
Adorantes orientem spectant	120 c.	Animala quo primitus immolatum	133 d
Aduliton oppidum	11 e.	Annus primi mobilis	14 a
Aequator	4 a & 13 d.	Anni partitio	17 a
Aequatori regiones subiecte	14 f. & 43 c.	Anni partes quatuor	17 b
Aequidistantes circuli in coelo	3 f. & 4 f.	Animæ duodecim signorum	83 e
Aequidium	13 d.	Antacæ	14 f
Aequidialis circulus	13 d.	Antarcticus circulus	4 b. 55 b.
Aequinoctialis circulus	13 c. 55 b.	Anteuindemiator	98 f
Aequinoctialis synonyma	ibid.	Antipodes	49 b
Aequinoctialis circuli officia	13 f.	Antichthones	ibid.
Aequinoctium uernum quando incipit	15 a.	Antipodes an sint	50 a
Aequinoctium autumnale	16 c.	Anticanis sydus	124 f
Aequinoctij in tota terra ratio	39 e.	Antœci qui	84 a
Aestates binæ quibus	10 f. & 11 a.	Antomi	49 d
Aestas quadruplex	95 c.	Apophtegma Spartiatæ cuiusdam	114 c
Aesculapius medicus præstantissimus	109 f.	Apparentiæ ætheris	63 c
Aërites gemma	115 a. (& 110 a.	Aquarius signum cœleste	94 c
Aether	2 f.	Aquarioli	ibid.
Aethiopum regiones	14 f.	Aquarij hæretici	94 b
Aethiopia	21 a.	Aquarij	94 c
Aethiopes triplices	ibid.	Aquarij aqua & eius synonyma	102 f
Aethiopum dispositio corporea & ratio naturalis	21 d.	Eiusdem natura	103 a
Aethiopum mulieres facile pariunt	21 e.	Aquileius lapis	115 a
Aethiopes habentes perpetuum diem	21	Aquilarum pennæ aliarum auium pennas	ibid.
Africæ magna pars Ptole. incognita	24 a.	deuorant	ibid.
Africa serpentibus abundat	11 c.	Aquila louis armigera	ibid.
Africerones	14 f.	Aquila non moritur senio sed fame	115 b
Aganginæ	14 f.	Aquila sydus	114 c & d
Alangue	110 c.	Aquiminaria	94 c
Aldebaran stella	97 a.	Ara cœlestis	132 f
Alfeta	107 a. & 36 a.	Ara Iouis apud Athenienses	133 d
Algameisa	124 e.	Arabia felicitis oppida	11 a
Alhabor	125 b.	Araneis puella quædam nutrita	111 b
Alhidada	25 b.	Arati duo fuere	40 c
Alites cœlestes quatuor	113 b.	Aratus astronomus quando uixit	ibid.
Allegoriæ morales ex syderibus	117 c.	Arcticus circulus	5 a. 55 a
Almucedeme stella	99 b.	Arctophylax	106 c
Alphonfus quando uixit	63 e.	Arctos maior	106 c
Alter Hercules	109 e.	Arcturus	103 c. & 106 c. & 121 d.
Amantium marsupia porri folio deuincta	130 c.	Arcus sagittarij	102 d
Ambitio	92 c.	Argo nauis sydus	128 f
Ambranigra	91 a.	Argonautæ	129 a
Amicorum paria	88 c.	Aries quare primum signorum zodiaci	44 d
Amicitia homini necessaria	88 d.	& 86 d	
Amicitia quid	88 e.	Aries cœlestis Christum designat	87 c
Amicitia triplex	ibid.	Arietis fabula	87 e
Amicitia stabilis quæ	ibidem.	Arista uirginis	98 f
Amicus quomodo tractandus	88 f.	Aristoteles cur polum antarcticum dixit	
Ammochrysis gemma	10 f.	cœli sursum	23 c
Amor parentum in liberos	116 f.	Armilla pro circulo spheræ	3 e

Asinoes

*quinto tempore
e Aprilis fo. 15*

COMMENTARIA.

Arfinoës uaria umbra	11 d.	Canis stella	38 d 125 b.
Aschere	124 e.	Caniculares dies pestiferi	ibid.
Afelli sydus	97 c.	Canis maior	125 a
Alini in quo signo	98 a.	Caniculares dies non semper pestiferi	125 b
Astrologiæ tres sectæ	42 b	Caniculares dies pharmacijs inepti	125 d.
Astronomiæ laus	1 e & f. 2 a & b.	Canicularium dierum inceptio	125 d.
Astronomi non est omnia ad amissim examinare	66 b.	Canum plura genera	127 a
Astronomi uetustissimi qui fuerint	79 f.	Canis pro deo habitus	cod. b
Athorace	95 a	Canopus	22 c. & 135 f.
Athoraye	ibid.	Canopi tres stellæ	23 d
Atlantides stellæ	34 f. 95 a & b	Cantharus	100 b.
Aues fistulis alliciuntur	112 b	Cantharia pocula	ibid.
Auis sydus	113 b.	Caprarum genus uigil	36 f.
Augustini sententia de Antipodibus interpretatur	51 e	Capricorni fabula	93 d.
Auicenna quando uixit	125 d	Caper	93 f
Aurea Cheronesus	14 f	Capra stella	122 e
Ausonius refertus abditis sententijs	22 a	Capricornus	ibid.
Ausonij locus in monosyllabis	ibid.	Caput Algol	121 f
Axis mundi quid	3 b.	Caput Gorgonis	122 b
Azania	14 f	Carchesia pocula	100 b
Azimech in Hermis	98 f	Cardoregius	68
		Cardines coeli	3 c
		Carmania	22 b
		Calliopeia sydus	117 b.
		Castellani	94 c
		Catena aurea Homeri	66 d
		Caronum seueritas	116 e
		Centaurorum fabulæ occasio	131 c
		Centaurus Paulo eremitæ uisus	131 e
		Centauri	131 a
		Centrum quid	125 e
		Centrum terræ	13 f
		Cepheus	116 d
		Ceras poculum	100 b
		Ceres dea frugum.	85 b
		Cerui fistulis mulcentur	112 b
		Chalces	14 f
		Chimerinus circulus	55 b
		Chiron medicus, muscus & astrologus	38 a
		& 131 b.	
		Chiron Herculis sagittas considerans sese uulnerat	131 b
		Christus quo die anni crucifixus sit	14 b
		Christus natus est ascendente uirgine	86 f
		Christo in cruce pendente sol fuit in ariete	
		Christus è uirgine nasciturus ab Al-	(87 c
		buma fare præuisus	91 b
		Chusus filius Cham	21 a
		Ciceronis locus 2. diuinat, explicatur	91 d
		Cingula mundi	74 b
		Cingulum primi mobilis	13 e
		Circuli acceptiones	4 c
		Circulorum in cœlo diuersitas & synonyma	4 d
		Circulos arcticos aliter Græci aliter Latini describunt	5 a
		Circuli maiores & minores in sphaera	13 a
		Circuli omnes in cœlo imaginantur	13 c. 24 e
		Circulus alti solstitij	13 f
		Cleopatras & Antonij historia	108 c

B

C

INDEX IN HAEC STOEFLERI

Circuli maiores in caelo quomodo fabricandi	Delphini cantu mulcentur 112 b 55 a Delphinus caelestis 115 b	
Climatum tabula	63 a Delphini piscis natura 115 e	
Clypeus Orionis	136 c Delphini in terra uis ibidem	
Cleostratus Tenedius	122 e Derbici 14 f	
Caeli dispositio a poetarum temporibus uariata	Deltoron sydus 120 a 34 c Diadoches gemma 1 c	
Caelum esse sphaericae figurae	52 Diameter quid 3 d	
Caelum quiescens	81 a Dictamus herba sagittas e corpore extrahit	
Caelestes zonae quomodo gelidae aut torridae dicuntur	Dies per dimidium annum 7 a (114 b) 74 Dies stellae 22 a	
Caelum empyreum	81 a Dies perpetuus ubi 22 f	
Caelestium & terrenorum connexio	86 d Dies in toto orbe nullibi perpetuus ibid. a	
Caelum pro palato	135 c Diei inceptio uaria 69 a	
Caeli influentia mira	122 c Dierum diuersitas unde prouenit 30 a	
Columbanus lanuensis terras Ptolemaei cognitas repperit	24 a Dies caniculares 125 b 57 a Difficilia omnia praecleara 119 b	
Colurus quid	57 a Dinon poculum 100 b	
Collorobus Orionis	136 c Dioptra quid 25 b	
Compositio sphaerae graecae	55 f Diuersarum regionum diuersi horizon- tes 62 b	
Commissura piscium	100 e Diuitiae duplices 85 b	
Comas in gradus frangere	121 b Docilitatis partes 92 f	
Comae dignitas in animalibus	121 c Dns quomodo se habere debet erga seruos	
Coniectores 94 a. Conoides umbra	8 f Domus foelix 85 b (85 a)	
Conon mathematicus	120 e Draco caelestis 105 d	
Concentus corporum caelestium	86 d Draconites lapis 105 e	
Contactus sagittarii	102 d Draco puellae amator ibi. f	
Coniuales coronae	107 f. & 108 a Duodecim signorum zodiaci pulchra alle- goria 85 f	
Cordis in animali uirtus	44 a	
Corium caeleste	136 c	
Cor Leonis stella	98 c	
Corona sydus	106 f	E
Corona octo stellarum habet	107 b	
Coronae urbs	107 c Ebrietatis remedium 100 c. 108 a	
Coroneus sinus	ibid. Eclipsis lunae utroque luminari in horizon- te existente 63 d	
Coronae quis primus capiti imposuit	107 d Elaphas poculum 100 b	
Coronarum antiquitus nullus usus	107 d Elephanti albi 24 a	
Coronae in sacris literis	107 e Elephantiophagi 14 f	
Coronarum detestatio	107 f Elephantes cantu mulcentur 112 b	
Coronae ebrietatem discutientes	108 a Elice 103 c	
Coronae laedentes caput	108 c Elice urbs Achaiae 130 e	
Coronae utiles capiti	ibid. Embionis in matrice formatio 89 e	
Coronas bibere	108 c Engonasis sydus 108 e. & 109 b	
Coronare uina	ibid. d Ensis Orionis 136 c	
Corona australis	135 c Epilepsiae remedium 98 b	
Corpora caelestia umbram facientia	8 a Epitherias 11 f	
Coruus dum ficus coquuntur guttur pertusum 129 e. Cotyle	100 a Equi maximi in Hungaria 81 c	
Crocus Euphenes filius	92 c Equus caelestis 116 a	
Cuniculorum multitudo Leron perdit	127 d Equis qui primus usus est 116 c	
Cygni fabula	113 b Equorum sepultura ibid.	
Cygnus	113 d Equae ex fauonio uento concipientes ibid. d	
Cylindroides umbra	8 d Eremitae Pauli cum centauro historia 131 e	
	Erfordiae memorabile incendium 34 c	
D	Eridanus fluuius 134 f	
Dactylota pocula	100 b Erichthonij duo 119 c	
Danaes fabula	118 c Erucarum remedium 116 d	
Dasyppus	128 c Essich holer 94 a	
Dasyppus an a lepore differat	ibid. e Euangelium dum cantatur cur candela ac- cendatur 85 e	
	Fabulae	

COMMENTARIA.

F			
FABVLAE.		Geographi officium	78 a
Arietis, qui Phryxū & Hellen per mare por-		Geographus parū ab historico differt	ibid.
tauit	87 e	Germani olim noctes non dies numera-	
Calyftonis in urfam uersæ	103 b	runt	13 d
Castoris & pollucis	88 b	Germani comæ studiosi	121 a
Centaurorum	131 a & c	Gnomon horologiorum meridiei	9 d
Corui aquam in sacrificium &c.	129 e	Gnosos	35 f
Danaës	118 c	Gnosia stella	36 a. 107 b
Delphini persuadentis Amphitritæ nuptias		Gorgones	121 f
Neptuni	115 b	Gorgonæ stellæ	ibid.
Ganymedis	114 c	Gradui in cœlo quot respondent miliaria	
Gigantum	93 d. & 97 e.	interra	62 e. & 76 f
Gorgonum	121 f	Græcæ sphaeræ compositio	55 f
Horti Hesperidum	109 a	Græci reprehenduntur	42 b
Hydræ Lerneæ	89 b	Græcis nil intentatum	ibid.
Iouis in Cygnum transmutati	113 b	Gutte mendlin	94 a
Iouis in aurum	118 c	Gyale uas potorium	100 b
Iouis in taurum	87 f	Gyon fluuius	135 a
Iunonis, quomodo emisit lac	70 e	Gyri apud M. Manilum pro circulis	3 e
Lycaonis in lupum uersi	106 e	H	
Medusæ crines in angues	122 a	Habitantium terram triplex ratio	8 a
Orionis ex urina Iouis & Mercurii	123 b	Hamaxa mega	103 c
Orpheï uxorem ab inferis reducentis	111 d	Hammonius Iupiter	10 c
Phaëtonis	134 d	Hammonis oraculum	ibid.
Promethei in Caucasio ligati	113 f	Hastarum inuentor	132 f
Saturni lapidem panno inuolutum deglu-		Hasta uiri fortes olim donabantur	ibid.
tientis	104 b	Hastapura quid	ibid.
Serpentum quorū alter alterum mortuum		Heliseus prophetaturus psalten postulauit	
suscitauit	110 c	Heluetiorum cum duce Burgundiæ	(112 f
Veneris in piscem	94 d	prælium	34 c
Vulcani cum Minerua coire uolentis	119 c	Hemina	100 a
Fabulæ poetarum tripliciter interpretan-		Heniochus	119 c
dæ	83 f	Heracleoticum ostium Nili	1 b.
Fabulæ poetarū quid ueritatis cōtineāt	129 d	Hercules cur Tirynthius dictus	89 d
Faciliora primum docenda	26 f	Hercules plures	109 c
Fascia mundi	74 b	Hercules dictio Aegyptiaca	ibid.
Fascia sagittarij	102 d	Herculis cognomina	ibid.
Falx cœlestis	121 f. 122 c	Hercules hic alter prouerbium	eod. c
Fera cœlestis	132 b	Hesperus	36 d
Filum cœleste	109 e	Hesperij	14 f
Finitor circulus	61 b	Heteroscij	8 a
Fœminæ probæ laus	118 a	Hexecontalithos gemma	11 b
Fons ad tibis cantum eleuatur	112 b	Hiarchæ Indi dictum	3 a
Fores cœli	12 d	Hidrochous	94 a
Formicarum industria	1 e	Hilaria festa	13 d
Fortunæ bonis non debetur honor	92 c	Hippothoron cantio	112 b
		Hippocrinis fons	116 a
		Hippocrates quo tempore uixit	125 d
		Hircus animal	93 f
		Hirci sanguis adamantes mollit	ibid.
		Hircum cœuntes olent	93 f
Gagates gemma	91 a	Hircos pati ipsis intuentibus &c.	94 a
Galactites	70 a	Hirquitalli	94 a
Galaxia	68 f	Historici officium	78 a
Galaxia gemma	70 a	Hœdi in cœlo	122 f
Gallina cœlestis	34 f	Homines uariarum formarum	131 d
Ganges	68 f	Homines parui non contemnendi	1 e
Ganymedes	114 c	Homo Musica præcipue capitur	112 c
Geminorum fabula	88 d	Horizon quid	46 b. 61 a
Geminorum syderis natura	89 a		

G

INDEX IN HAEC STOEFLE RI

Horizon duplex	ibid.	Leo an dormiat	ibid.
Horizon quomodo inuentus	61 e	Leo animal solare	ibid.
Horizon circulus immotus	66 e	Leo signum solare	eod. d
Horizontes diuersarū regionū diuersi	62 b	Lepus coelestis	127 b
Hyades	35 a. 96 a	Lepus unde dicitur	ibid.
Hyadum natura	ibi.	Leporum multitudo Leron perdidit	eod. c
Hyadum nomina & ethymologia	96 c	Leporina caro formosos reddit	128 d
Hyadum numerus	eod. f	Lepus piscis	127 d
Hydrus serpens	89 c. 130 c	Lepus numisma	ibid.
Hungari equi maximi	81 c.	Lepus dormiens, adagium	ibid.

I

Iabadium	48 e	Lerna	89 d
Iactantia	62 c	Lethefons	92 f
Ianus foribus coeli praesidet	11 e	Liber aeternitatis	86 f
Iaua insula orientis	49 c	Liber uniuersitatis	ibid.
Ictiophagi	14 f	Liberi quomodo instituendi	116 f
Ieuze	123 e	Linea egyptica & eius synonyma	60 a
Ignis in sua sphaera non lucet	71 d	Lineae significata	102 c
Ignis omniū bellariorum iucundissimū	85 b	Lineam poscere	102 b
Ignis triplex	85 c	Lineam ducere	ibid.
Ignis usus uarius	ibid.	Lineae parallelae	3 e
Ignis solus homo inter animalia utitur	85 d	Linea circumferentialis duplex	28 d
Imagines septentrionales	14 b	Lineolae stellae	100 d
Imagines meridionales	eod.	Linguae humanae duplex officium	93 b
Imagines in coelo quiescente	81 a	Lingua incomparabile donum	ibid.
Imaginum coelestium diuisio	eod. f	Linipiscium	100 d
Impressiones meteorologicae	63 c	Lolliani seueritas	116 e
Influentia coeli an opet in haec inferiora	122 c	Longurius	102 c
Insulae Nympharum cantu tibiariū mouent		Longitudo terrae	77 a
Ioanes philoponus 1 b. (tur)	112 b	Lucani locus	10 d. 12 a. 17 c. 22 b. 61 b
Ioui attributa olim nunc deo congruunt	70 f	Lucifer stella	36 c
Ishemerinus circulus	13 c	Lumen	7 f
Isopleurus	122 b	Lupi significationes	132 b
Isocheles	eod.	Lupus animal	ibid.
Ismenias tibicen	112 e	Lupus homini uocem adimit	eod. c
Iudaeorum aequinoctium	15 d	Lupus est in fabula	ibid.
Iugula sydus	123 d	Lupi caput cur portis affigitur	eod. d
Iulius Caesar quando uixit	15 a	Lybarnum ciuitas	109 e
Iupiter Hammonius	10 e	Lycia	1 b
Iupiter a nymphis educatus	104 b	Lyra coelestis	111 d
Iustitia quid	118 c	Lyra stella	121 e
Iustitiae partes	119 e	Lyræ inuentio	111 d
Iustitia commutatiua	91 e		

M

		Macrobij error de torrida zona	54 b
		Macrobij locus explicatur	12 d. eo. e. & 89 d
		Maculae mundi	74 b
		Magistratus lex loquens	119 a
		Magnanimitas	92 b
		Maia beatæ Mariæ significationē habet	95 f
		Malea mons	14 f
		Maniole	14 f
		Marinus Neopolitanus	1 b
		Maris animalia cur terrestribus maiora	134 b
		Marfi	110 f
		Massa stellæ	94 f. 95 b
		Mater familias qualis esse debet	84 b
		Matiaci populi	121 c
		Matiacum oppidum	ibid.

Mathemae

COMMENTARIA.

Mathematici sua imaginantur	24c	Nebulosæ stellæ tres	97f
Medico Astronomia necessaria	33a	Neptunus unde dicitur	85f
Medium cœli	68a	Nessus fluuius	81a
Medusa	121f	Nicolai Lyrani error	50f
Meelef	97f	Nigear	3d
Megarica saxa	112b	Nilus fluuius	135a
Memoria pars prudentiæ	105a	Nili magnitudo	ibid.
Memoriæ præcepta ex Cicerone	105a	Nili cumentum	eod.b
Memoriæ bonum	92f	Noctes non dies à Germanis quondam nu-	
Memoria Senecæ admiranda	ibid.	merabantur	13d
Mens unde dicta	89f	Nodus sydus	100b
Mercurij influentia	44c	Nomina signorum zodiaci & quis inuenerit	
Mercurius conuertibilis naturæ	84d	Nordinboduch	6e. 659d
Mercurius cur olim Veneri coniunctus fin-		Nabartha	14f
geretur	ibid.	Nubecula sydus	97e
Mercurius deorū caduceator	135d	Nubilum sydus	97e
Meridianus circulus	67f		
Meridianus circulus in quantū spatium du-			
Meridies unde dicitur	eod.e (rat 68c		
Meridiani circuli dignitates	eod.c	Obasianus gemma	105e
Milo Crotoniates	109e	Occasus signi	18e
Miliare Germanicum prisorum	76f	Occasus signorum stellarum & syderum ua-	
Minutula non curanda in mathesi	28c	rius	36. 37 &c
Miracula orbis	52b	Octauæ sphaeræ inuentor	15e
Mnemosyne	92f	Oculus domini impinguat equum	84b
Mnemosynes fons in specu Trophonij	93a	Oculus domini in agro fertilissimus	ibid.
Molochites gemma	1d	Oculorum cura quando nociua	95d 98a
Monachoecpoma	100c	Oeconomus qualis esse debet	84b
Mons S. Bernadi	134f	Oeconomia & ad eam requisita	ibid.
Morimarusa	42f	Omniboni Lucani interpretis error	18e
Moroecpoma poculum	100c	Opacum corpus duas umbras meridianas	
Mulieris uenustas in quo consistit	84c	potest habere	10c
Muliebris cōmertij detestatio	117d	Ophiodiri	110e
Mulieris probæ laus	118a	Ophiogenes	eod.f
Multitudo rei contemptum facit	26f	Ophiophagi	111a
Mundus triplex	2d	Ophites gemma	110e
Mundus ultramundanus	ibid.	Ophiuchus	109f
Mundus cœlestis	2c.	Ophiusa	40e
Mundus sublunaris	3b	Orbita quid	45d
Mundi positiones sex	12b	Orbita solis	ibid.
Musæ Iouis & Mnemosynes filiæ	92f	Orbita solis	60b
Musæ quid significet	109d	Ordo in rebus cōmendatur	43f
Musæ cur choreas ducunt	93a	Orestæ	22b
Musarna urbs	109d	Oretæ	ibid.
Musarnei	ibid.	Orientem orantes spectant	120c
Musicæ uis	112b	Orpheus cur arbores & saxa traxisse fingat-	
Musica homini à natura inest	112d	tur	111d. & 112b
Musica morbos sanat	eod.d & e	Orpheus quare à Thraciensibus mulieribus	
Musica à quibus spreta	112e	discerptus	111e
Musica in diuinis	eod.f	Orpheitres	112a
Musicum signum	115c	Orpheus Calliopes filius	ibid.
		Orsilochus quadrigarum repertor	119d
		Ortus signi	18e
		Ortus & occasus signorum & stellarum scire	
		præcipuum est in mathematica	32c
		Ortus signorum duplex	32e
		Ortus ablationis	33a
		Ortus figurationis	33a
		Ortus in apotelesmaticis	33b
		Ortus cosmicus	33d
		ORION	123
		Orty Nutantiny	33. et 30
		Orty Bayxiny	33 30

N

Nacaduma

NATVRA quid

Natiuitas Romæ

Naturalis theologia

Naucratis ciuitas Aegypti

Naucraticum ostium

INDEX IN HAEC STOEFLERI

Ortus chronicus	34 e	Pliniana signa	28 d
Ortus Heliacus	35 d	Plinius imitaturaliorum	16 b
Oryxfera Aegypti	38 e	Plinius nimium tribuit auctoritatibus	17 a
Ouidij locus	12 c. & eod. c. & 39 c. 45 f	Plinij locus	9 a. & 11 b. & 39 d. & 126 a & 135 c.
P			
Padus fluuius	134 f	Poculorum uariæ nomenclaturæ	100 b
Palilicium sydus	96 a	Poetarum intellectus de ortu signorum quo modo inuestigandus	38 c
Pales dea pastorum	96 e	Polus quid	3 e
Palilia festa	ibid.	Polij mundi	ibid.
Palmus geometricus	77 b	Polus arcticus in cauda ursæ	105 a
Pallas apud Platonicos	84 a	Polus horizontis	14 d
Pannus cœlestis	102 f	Pompelium quæ nationes iuuerint	22 b
Panchryfos	120 e	Pompeopolis	40 c
Paralleli circuli in cœlo	3 f	Presbyter Ioannes	47 e
Parallelorum ignarus geographicis rebus ineptus	14 c	Præsepe sydus	97 e
Paralleli tantum quinque in cœlo	25 f	Eius natura	98 a
Parallelorum utilitates	28 d. e. f	Præuindemiator	99 a
Paralleli plures quam quinque in cœlo	26	Principia rerum parua	78 a
Paralleli Latinorum & Græcorum uariant	42 a	Procli plures	12
Parilium sydus	96 a	Proclus quando uixit	1 c
Paruis corporibus magnas uirtutes inesse	1 d	Proclus undedictus Diadochus	ibid.
Passus geometricus quid	77 b	Procyon	38 d. & 124 d
Pater familias qualis esse debet	48 b	Protrygetes sydus	98 f
Pater familias diligens quomodo cognoscitur	85 e	Prudentia	113 e
Patriæ amor	9 c.	Psittacus Ascanij Cardinalis	93 c
Pauli eremitæ cum Centauro historia	131 e	Psylli	110 f
Pegasus	116 a.	Ptolemæus	11 f
Pegafides Musæ	ibid.	Ptolemæi tempore pauca stellæ cognitæ	5 e
Periœci qui	46 d	Ptolemæo multa loca terræ incognita	24
Periœci non sunt antipodes	47 a	Ptolemæus Phelusinus quando uixit	79 f
Peripheria	4 d	<u>Ptolemæi plures</u>	120 f
Periscij	8 a	Pudicitia	118 b
Persei plures	118 c	Pudicitia uirginalis exemplum memorabile	ibid.
Perseueratiæ encomium	134 a	Pudicitia uxoria exemplum	ibid.
Pesendaræ	14 f	Puella ueneno nutrita	111 b
Pesebre	97 f	Puella araneas deuorans	ibid.
Pes geometricus	77 b	Pueros natos serpentibus obijciendimos	
Phatne sydus	97 f	Pura hasta	132 f (111 a.
Phison fluuius	68 e	Q	
Philadelphij bibliotheca	120 f	Quadrigarum repertor	119 d
Phœnice est ursaminor	114 f	Quinarij numeri dignitas	97 b
Physici est omnium rationem adamussim inquirere	66 b & d	Quinque genera uiuentium	ibid.
Piscium fabula	94 d	Quinta essentia	2 f
Pisces cœlestes	eod. f	R	
Piscibus Syri non uescuntur	94 d. 133 e	Radius duplex	8 a
Pisces argenteos Syri sacrificarunt	133 e	Raritas rebus addit precium	26 f
Pisces capiendi ars	ibid.	Rasdagol	122 b
Plagæ mundi	74 b	Rastaben stella draconis	105 e
Planetarum ordo	44 a	Regia stella	98 c
Planisphærium	1 d	Regionem inuenire in qua zona sit	75 d
Plaustrum cœleste	103 b & d	Renum morbi remedium	98 e
Pleiades	34 f 95 a	Rhegium urbs	128 b
Pleiadum synonyma	95 b	Rhodus	40 e
Pleiadum natura	eod. d	Romæ natiuitas	91 d
Pleiades Christo in cruce pendenti sese obtulerunt	95 e		

COMMENTARIA.

S

Sabbatum Iudæorum cur die Saturni	90 a.	Solitaria uita inhumana	88 d
Sacrificia ueterum	133 c.	Solitarium natura abhorret	ibid.
Sagitta sydus	113 f.	Solstitialis septentrionalis	5 f
Sagittæ inuentor	114 b.	Solstitialis circulus unde dicitur	6 a
Sagittas e corpore extrahere	ibid.	Solstitium æstiuum quando	16 c. 17 b. 57 a
Sagittarij fabula	92 c.	Solstitium hybernum	16 d. 17 b. 57 a
Sais ciuitas Aegypti	1 b.	Solstitiorum anticipatio unde	16 d
Sanguinem sistere	98 b.	Solstitium quid	17 b
Sarapa urbs	14 f.	Sonnueudin	6 b. 16 d
Saturni influentia	44 b.	Spartha ciuitas	110 f
Saturnini stabiles amici	89 a.	Sphæra quid	4 c
Saturnus priscis mentem significat	eod. f	Sphæras quomodo antiquifecerint	67 a
Saxa Megarica	112 b	Sphæra recta & obliqua	17 d
Scientiarum nobilitas unde uenatur	1 f	Spica sydus	98 f.
Scorpij fabula	91 f	Spiralis linea duplex	28 d.
Scorpij significaciones	92 a.	Stadium	77 b
Scythia pocula	100 c.	Stadium triplex	ibid.
Segmenta pro circulis sphæræ	3 e.	Stadium Olympicum	ibid.
Senarius numerus	55 d.	Stellarum declinatio quomodo scitur	14 c
Senecæ admiranda memoria	92 f.	Stellarum dies	22 a.
Septentrionalis circulus	5 b	Stellæ nobis septentrionalibus incognitæ	23 b
Septentrionalis circuli sydera	eod. d	Stellæ meridionales repertæ per Portugal-	23 d
Septentrio maior	103 c	liæ mathematicos	97 c.
Septentrio unde dicitur	eod. e	Stellæ fixæ sunt in duplici manerie	97 c
Septenarius numerus	95 f. 119 e	Stella in forma & extra formam	65 d
Septistellium	34 f. 95 b	Stellæ perpetuæ apparitionis	ibid.
Serpentarius sydus	109 f	Stellæ perpetuæ occultationis	63 e
Serpens Serpentarij	110 c	Stellæ à Ptolemæo obseruatae	80 b
Serpentes duo magnitudinis stupendæ	111 c	Stellæ an sint sphaericæ figuræ	76 c
Serta	107 c	Strabo de longitudine & latitudine terræ	77 f.
Serui maiores & minores	84 f	Strabopura ex Artemidoro sumpsit	107 c
Seruorum in dominos officium	85 a.	Strophium, strophium	130 c.
Seselis herba	114 c.	Subhel	22 d
Sibyllarum autoritatibus D. Augustinus	91 c.	Succulæ	15 b. & 96 a
utitur	37 e	Sueui crines intorquent	121 b
Signū chronicè orit & cosmicè occidit.	44 d. & f.	Sulpitiij interpretis Lucani error	18 e
Signorum zodiaci ordo	82 e	Sydus, quid	81 d
Signa septentrionalia	ibid.	Syenes nulla umbra	7 d
Signa meridionalia	83 d	Syndesmos piscium	100 e
Signa præposterè orientia	133 c	Syrius canis	125 a
Silentio deus adorandus	46 d	Syrianus Alexandrinus	1 c
Simul habitantes qui dicuntur	14 f	Syrj piscibus abstinent	94 d. 133 e.
Smyrnofera regio	98 d		
Sole existente in Leone tempus electum me-	84 b		
dicinis pestilentialibus	63 d		
Sol oculus mundi	6 a		
Solismirus prospectus ex Ida monte	7 f		
Solis reciprocatio	9 d		
Solis encomion	44 a		
Solis ad nos accessus maximus	40 c		
Sol planetarum medius	9 e		
Solis ciuitas	11 e		
Solis declinatio maxima à zenith capitis q-	21 c.		
modo reperitur	21 f		
Sol quotidie gradum unum zodiaci perme-			
Solis portæ 12 f. (at			
Sol quare denigrat hominem, linteum can-			
defacit, lutum indurat & c.			
Sol à terra non semper æquè distat			

T

verse orientis ubi
N. uisum

INDEX IN HAEC STOEFLERI COMMENTARIA.

Thales astrologus	104 f.	Virgo 26. stellis componitur	98 f.
Thatariæ regnum	43 b.	Virgilij locus explicatur	7 e. & 33. e. & 38 d.
Thetel philosophus	33 a.	Viri & mulieris coniunctio quare	84 d.
Thirion sydus	132 b.	Vmbra quomodo fit	7 e.
Thomæ Aquinatis error	103 f.	Vmbræ plagales	8 b.
Throana urbs	48 e.	Vmbra perpendicularis an sit umbra	8 c.
Thronus Cassiopeiæ	123 a.	Vmbrarum formæ triplices	8 d.
Theguius stella	106 d.	Vmbrarum canon primus	9 b. Secundus
Thule insula	43 a.	10 d. Tertius	10 f. Quartus
Thyrus quid	132 d.	Quintus	19 e. Sextus
Tinæ pocula	100 c.	Vmbra terræ usque ad Mercurij sphaeram	
Tirynthus	68 d.	porrigitur	72 b.
Torrída zona an habitetur	54 b.	Vraniscus sydus	135 c.
Triangulus	120 b.	Vri	57 c.
Triones	103 d.	Vrna cœlestis	99 f.
Triquetra figura	120 b.	Vrsæ maioris fabula	103 b.
Troglodytæ	11 b.	Vrsæ maioris 27. stellæ	104 a.
Tropus stella	89 b.	Vrsæ minor cur Phœnice uocatur	104 f.
Tropicus circulus unde dicitur	55 a.	Vrsi uersutia	105 c.
Tropicus Cancrī	5 f. 24. f.	Vrsi manus prædulces	ibid.
Tropicus Capricorni & synonyma	23 f.	Vulcanus deorum faber	85 e.
Tropici Capricorni sydera	24 b.	Vuïldlapmanni	6 e.
Trophonij specus	92 f.	Vultur cadens, stella	121 e.
		Vxoris officium	84 e.

V

Vadiani error	50 f.		
Vasapotoria uarij generis	100 b.	Xillicei	14. f.
Venenis quidam homines nutriti	111 a.		
Veneris stellę naturam Pythagoras primus			Z
animaduertit	36 d.		
Veneris planetæ influentia	44 b.	Zenith capitis	9 c. 14 d.
Venustriplex	84 c.	Zodiacus circulus	58 a.
Venus unde dicta	ibid.	Zodiacus unde dicitur	eod. e
Venusta mulier quæ sit	ibid.	Zodiacus uitam inferioribus influit	eod. f
Vergiliæ	35 a.	Zodiaci signa	82 d. 83 c
Vernum tempus.	13 d.	Zodiaci signa sub deorum præsidio	83 e.
Vertex cœli	3 e.	Zodiaci signorum nomina & quis inueni-	
Vesper stella	36 d.	rit	56 d.
Vesperugo	ibid.	Zodiacus circulus cur latus	eod. e
Vesputius nobilis mathematicus	54 d.	Zona quid	74 a.
Vestæ deæ templum	85 c.	Zona torrida an habitetur	14 c.
Vestis institoris	95 b.	102 f. Zone mons Thraciæ & oppidum	74 a.
Vestis in cœlo duplex	ibid.	Zonæ synonyma	74 b.
Via ad beatitudinem	71 a.	Zonæ cœlestes quomodo dinntur torri-	
Via ad uirtutem	ibid.	dæ & c.	eod. e.
Virga bellum dirimitur	135 e.	Zonæ terrestres quomodo imaginantur	
Virginis fabula	90 f.	eodem f.	
Virgo quomodo probanda	91 a.	Zona Orionis	136 b.

Vindemator s. protygeta

IN PROCLIDIA

DOCHI SPHAERAM, IOANNIS STOEFLERI IVS
stingensis, commentarius absolutissimus incipit.

Contextus sphaerae huius inscriptio,
PROCLI DIADOCHI SPHAERA,

PROCLOS PLURES LEGIMVS, AVTHORIBVS SVIDA & Philostrato. Quorū primus Proclus Naucratis, quem Philostratus asserit unum fuisse ex suis praeceptoribus, & Athenis docuisse: Filiumq; habuisse luxuū deditū. In quem non modò nō seuerus fuit, sed usq; adeo indulgens, ut in aledis auibus, canibusq; plus q̄ in docēdis literis adesset &c. Naucratis appellatus, à Naucratis Nomo aut praefectura Aegypti. Testis Plinius lib. 5. cap. 9. Et Naucratis ciuitas Aegypti, de qua idem lib. 5. capi. 10. non longè ab oppido, quod ab eo & Ptolemæo lib. 4. capi. 5. tabula 3. Africae appellatur Saïs. Et Plinio Naucraticum ostium Nili, quod aliq; (puta Ptolemæus) Heracloticum nominant. Secundus Proclus è Sicilia Maleotes patria, Scripsit in sophismata Diogenis, & contra Epicurum. Tertius Proclus cognomento Proculeius, ex Laodicea Syriae. Qui scripsit Theologicū in Pandorae fabulam, Hesiodi in aurea carmina, Isagogen in arithmetica Nicomachi, & quaedam alia geometrica. Quartus, & est noster Proclus, natione Lycius, discipulus Syriani: philosophus Platonicus, praefuit scholae Atheniensi. Cuius discipulus & successor Marinus Neapolitanus fuit. Scripsit plura in philosophia, mathematica & grammatica, commentarios in totum Homerum. Is est cuius opera, quae ad nos uenere, haec sunt. Commentarij in Platonem: Sufformationes astronomicae: Fabrica astrolabij: & opusculum sphaerae, quod in manibus habemus. Scripsit praeterea contra Christianos epicheremata decemotto. Aduersus quem Ioannes, Grammaticus cognomento aut Philoponus, genere Alexandrinus scripsit Apologiam, dictitans: Eū quamquam in rebus Graecanicis magnum, stultum tamen esse, & in hac parte indoctum. Aduerte nostrum Proclum fuisse Lyciū. De Lycia Ptole. lib. 5. ca. 3. Tabula 1. Asiae. Et Plinius lib. 5. capi. 27. Vbi habet, quod quondam habuerit septuaginta oppida, nunc tantū triginta sex. Tot enī numeret Ptole. Syrianus Alexandrinus philosophus Platonicus, docuit Athenis, scripsit in totum Homerum. Commentarios septem in rempub. Platonis: & alia. Huius discipulus & successor fuit noster Proclus. Marinus Neapolitanus philosophus & orator, graece eruditus Procli discipulus & successor, sub Adriano scripsit ipsius Procli & uitā & disertationes, uersibus & soluta oratione. Quare iuxta coniecturam, Proclus floruit sub Traiani temporibus, aut circiter. Diadochus non (ut opinor) à ciuitate Lyciae, ut nos dicimus. N. Vimensis, N. Augustensis, N. Constantiensis &c. Nulla est enim ciuitas huius nominis in Lycia. Immo nec huius nominis ullā offendo apud Geographos. Quare nomen familiae, aut prosapiae esse crediderim. Vt de Scipionibus, Flauijs, Flāminijs, aut Quintijs facile exempla induci possent. Sic Proclus noster à prosapia Diadochus appellatus: Vt reor, à gēma, authore Plinio ca. 10. lib. 37. Est enim gemma Beryllo simillima Diadochos nominata. Nec id incōuenit. Nam nostri Germaniae nobiles fere innumerī, cognominant à duris & immanibus lapidibus, saxis, rupibus, montibus. Vt Herttenfeller, Trakken-

Proclus Naucratis
Suidas
Philostratus

Plinius
Ptole.

Proclus Maleotes.
Proclus Proculeius

Proclus Diadochus
Procli opera

Syrianus

Marinus

C. Plinius tamen lib. 6. cap. 30. Vt genuina lectio habet, Dochos populos recenser.

Eius uires lege apud Camillū

felfer, Gryffenfelfer, Herttenftainer, Klingenberg, Helfenfteiner, Reche D
berger &c. Conuenientius igitur à pretiofis lapidibus cognomina uſurpantur.

Opuſculum hoc tractat de ſphæra, qua propter ſecernitur ab alijs eiufdem li
bris. Quanquam libellus de fabrica Aſtrolabij etiam ſit de ſphæra, non tamen
cõſimilis eſt tractatus. Quia in eo ſit tractatio de ſphæra proiecta uel extenſa in

Planisphæriũ

planum. Quocirca planiſphærium appellatur. Hic autem de ſphæra ſit mentio,
prout eſt corpus globolum, rotundum, multis & uarijs circulis ornatum. Nõ

ſit obſecro, candidi auditores, libellus noſtri Procli, quem interpretari polliciti
ſumus, uobis cõtemptui & leuis exiſtimationis, ob id, quod paruulus eſt. Num

Euangelij eſtis ſectatores: ſequamini igitur redemptorem ueſtrũ. De quo Mat
thæus ſcriba euangelicę ueritatis, capi. 18. ſcriptum reliquit. Aduocans IESVS

Matthæus

Dauid

paruulũ, ſtatuĩt eũ in medio eorũ. Custodit ſanẽ paruulos Dominus. Pſal. 114.

Non raro comperimur longe pretioſiora eſſe parua corpuscula magnis.

Iaspis

Quod in gemmis & lapillis manifeſtũ eſt. Iaspis præcipuẽ, uiridis gemma par
ua, pretioſior tamen ob innumeras ſuas uirtutes plurimis magnis ſaxis aut pe
tris. Immo auro dignior. Quid de Molochite minuto lapillo referam? qui in

Molochites

Dioſcorides

cunabulis puerorum appenſus (teſte Dioſcoride) eos à caſibus nociuis custo
dit. Ecce paruulus paruulis præſtat iuuamen. Quid de Hyacyntho, Carbuncu
lo, Smaragdo, Chryſopraſo & alijs dicam? quorum corpora parua, uirtus autẽ

Formicarum
industria

maxima. De gemmis ad animantia uenio. Formicis noſtratibus minutis ani
malibus magna in eſt fortitudo, uirtus, ſagacitas, aut (ut ita dicã) prouidentia.

In annũ enim cibos cõdunt: Si quis comparet onera corporibus earũ, fateatur
nullis portione uires eſſe maiores. Operantur noctu plena luna. Eadem & in
terlunio ceſſant: Sepeliuntur inter ſe uiuentium ſolæ, præter hominem. Iam in

Plinius

operẽ qui labor, quę ſedulitas? Hęc Plinius, lib. 11. cap. 30. Quid de apibus, quid
de araneis loquar? Profecto in pluribus excellunt maxima animalia, puta, e
quos, boues, camelos, trigides &c. Quid de hominibus parua ſtaturæ? Illud

Stadius.

Sphærę Pro
cli commen
datio.

Simile ſumite, o auditores optimi, de noſtro libello iudiciũ. Sane paruulus eſt,
ſed nobilis & pretioſus admodum. In eo enim (ut unico me uerbo expediam)
ſunt radices, principia & fundamenta, quibus poſthabitis, periclitabuntur o
mnes ingenuæ artes, & præcipue Aſtronomia. In eo ſane breuiter, ſuccincte &

ordinate traduntur ea, quæ nouitijs, præcipue aſtologiæ diſciplinam cupien
tibus, aditum præbent & uiam patefaciunt. De nobilitate Aſtronomiæ, de qua
præſens tractat libellus, hæc adiungere libuit. Philoſophus in principio ſui libri

Ariſto.

Aſtronomiæ
ingenuitas.
Subiectum
ſcientiarum.

Auerrois

de aĩa, uult. Quod gemino modo ſciẽtia aliqua nobilior alia proclameſt. Primo,
dignitate ſubiecti: Cuius ratio eſt. Quia ſubiectũ eſt materia & cauſa, circa quã
ſciẽtia uerſatur. Et hoc modo nemo ambigit, cæteris paribus, cauſa nobiliori
exiſtente, effectum eius eſſe nobiliorem. Et hoc eſt quod præfatus philoſophus,
ſecundo de Cœlo, 12. Metaphy. Et 16. de animalibus, & eius cõmentator Auer
rois confirmant. Quod melius eſt parum ſcire de re & ſubiecto nobiliori, quàm

multum de uiliori. Quare melior eſt ſciẽtia nobilioris: Immo ob ſciẽtiam uil
ioris imperficitur & uileſcit. Vt idem 12. Metaphy. Quod non eſſet, niſi uilitate
ſubiecti. Certum eſt igitur ſciẽtiæ dignitatem ex ſubiecto & materia, cir
ca quam uerſatur, attendi debere. Secundo ſciẽtia nobilitatur demonſtratio
nis certitudine, & modo procedendi. Quoniam cum ratio formalis ſciẽtiæ ſit
cauſæ cognitio, & ad effectum processus, uel contra: Et quanto huiusmodi no
titia eorum firmior eſt, tanto & ſciẽtia nobilior. Tanto autẽ notitia eſt firmior,
quanto processus certior & demonſtratio uigorofior. Quare certitudine modi
demonſtrandi, ſciẽtia quælibet nobilitatur. Aſtronomia autem utroq; modo

ſcientiarũ ra
tio formalis.

reliquas

reliquas

reliquas

reliquas

reliquas

reliquas

reliquas

reliquas

reliquas

reliquas

reliquas

reliquas

reliquas

ez p m daz d m e
a h o m e m

- A** reliquas scientias uincit & excellit. Primo quidem nobilitate subiecti. Subiectum enim eius est corpus coeleste mobile circa medium. Tale autem quum sit substantia, nobilior est subiectis scientiarum mathematicarum; quae quidem quantitates sunt: Ut magnitudo & numerus; ut omnes fatentur. Praeterea quonia in generabile, incorruptibile, nec crescens, nec decrescens, nec uariatione permutatur, sed semper in propria uisus naturae subsidijs nixu custoditur: Primo de caelo & mundo. Quod ob eius excellentiam locum nobiliorem, altiore & primo Principio propinquiore sibi uendicauit, & omnium generabilium & corruptibilium causa, ex omnium sanctorum philosophorum. Corpus igitur coeleste, inter omnia corpora praestantissimum est. Quocirca astronomia excellit alias mathematicas scientias: minime autem diuinam. Accedit ad hoc, quod coelestium corporum formas inuestigantes, ad DEVM propius accedunt: hac uia Prima causa potissimum & facilius dignoscitur. Quare sacrae theologiae tanquam domine, ipsa astronomia, ut ancilla, praeter ceteris famulatur. Testis est diuus Paulus ad Roma. 1. Inuisibilia DEI, a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque uirtus & diuinitas.
- B** Sed inter omnes creaturas uisibiles, coelestia corpora, de quibus astronomia considerat, sua magnitudine ac multitudine, suorumque motuum & influxum mira uarietate, uariaque uirtute, in DEI cognitionem & admirationem maxime nos inducunt. Quare Dauid psal. 18. egregie cecinit. Coeli enarrant gloriam DEI, & opera manuum eius annuntiat firmamentum: Et eodem psal. Domine dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in uniuersa terra. Quoniam uidebo caelos tuos, opera digitorum tuorum, lunam & stellas, quae tu fundasti. Et ideo astronomia haud indigne naturalis theologia nominatur. Quia sicut superior theologia ad DEI cognitionem per supernaturalem fidem inducit: sic ista, tanquam inferior ancilla, eidem subseruiens, ad diuinae cognitionis introductionem per naturalem rationem manu ducit. Nam per effectus in cognitionem causae descendimus. Ad idem August. 11. de ciui. cap. 21. Tria quasi (inquit) maxime scienda de creatura, nobis oportuit intimari. Quis eam fecerit, per quid fecerit, & quare fecerit. Si ergo querimus quis fecit, Deus est: Si per quid fecerit, dixit fiat, & facta est. Si quare fecerit, quia bona est. Nec author est excellentior Deo: Nec ars efficacior DEI uerbo: Nec causa melior, quam ut bonum crearetur a bono Deo. Et idem, non tamen in eo capitulo. Ex perpetuitate creaturarum, intelligitur creator aeternus: ex ordine & dispositione, sapiens: ex gubernatione, bonus. Ad ea pulchre alludit poeta Ouidius primo Fastorum, inquit.
- C** Quid uetat & stellas, ut quaeque oriturque caditque
Dicere: promissi pars fuit illa mei.
Felices animae quibus haec cognoscere primum,
Inque domos superas scandere cura fuit.
Credibile est illos pariter uitaeque iocisque,
Altius humanis exeruisse caput.
Non uenus & uinum sublimia pectora fregit
Officiumque fori, militiaeue labor.
Nec leuis ambitio, perfusoque gloria fuco
Magnarumque fames sollicitauit opum.
Ad mouere oculis distantia sidera nostris Sic petis caelum, non ut ferat Ossan Olympus.
Aetheraque ingenio supposuere suo. Summaque Peliacus sidera tangat apex.
- Est & secundo haec scientia nobilis & dignissima demonstrandi certitudine & firmitate. Probat namque certissimis rationibus, scilicet mathematicis demonstrationibus, in quibus nulla intercipitur ambiguitas, sed retinet certitudinis gradum supremum. Testis est Auerrois secundo metaphysices. Quare ratione procedendi & naturalem excedit (metaphysica) & diuinam, non tamen mathematicam. Modo autem procedendi utitur mathematico, ut est uidere in Almagesto Ptolemaei. Et ideo certissima est praedicanda.

Astronomiae
nobilitas.

Aristotele

Paulus aposto

Naturalis The
ologia.

Augusti.

Ouidius

Auerrois

TEXTVS
PROCLI

AXis mundi uocatur demetiens ipsius, circa quam uoluitur. Axis, extre-
ma, poli mundi, seu uertices, sunt nominati. Horum alter septentrionalis
alter austrinus dicitur. Septentrionalis, qui semper in nostra habitatione appa-
ret: Austrinus contra, qui semper, ut ad nostrum horizonta, conditur. Sunt ta-
men in terra loca quaedam in quibus polus, qui semper nobis conspicuus est,
ijs qui ibi degunt haudquaquam cernitur. Qui uero nobis perpetuo occultus est,
ijsdem conspicuus euadit. Rursus quoque locum quempiam in terris inuenias,
ubi ambo poli, æquabilem in horizonte situm habent.

STOEFLERI
INTERPRE.
Mundus

P Rincipio contuendum (authore Cleomede primo de met eoris) Mundus
dicitur multis modis. Primo mundus est ex cælo terraque, nec non naturis, quæ
in eis comprehenduntur opificiū. Is corpora cuncta comprehendit, nec extra
ipsum prorsus quicquam est: non infinitus, sed definitus comprobatur. Hæc Cleo-
medes quasi ad literam. Et plures in se recipit partes. Quare secundo conside-
randū, quod antiquitas & grauissimi theologitres figurarunt mundos: scilicet,
ultramundanū, cælestem & sublunarem. Supremum omnium ultramundanū,
quæ theologit angelicum, philosophi intellectualem uocant: qui à nemine satis
decantatus est, inquit Plato in Phædro. De quo mihi nil loquendū, nec est de cō-
sideratu astrologico. Proximus huic cælestis appellatur, qui ex orbibus cæle-
stibus quotquot sunt integratur, & usitato cælum nominatur. De eo mūdo sæ-
pius loquitur Cleomedes, puta primo de meteoris, capitulo De causa incremē-
ti inæqualis dierum: & capitulo, Quod mundus sit globosus, et capit. Quod
terra sit mundi medium &c. Et Plinius Secundus lib. 2. ca. 1. Naturalis historie
sic habet. Mundum, & hoc quod nomine alio cælum appellari libuit, cuius cir-
cumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est, æternum, immensum, neque
genitum, neque interiturū unquam. Pulchrum est hoc caput cum nonnullis sequen-
tibus. Strabo lib. 1. Supponendum (inquit) & mundi formam esse rotundam,
& rotundam terræ superficiem &c. Et Lucanus primo Pharsa.

Ultramunda-
nus.

Plato

Cleomedes

Plinius

Strabo

Lucanus

At Figulus cui cura deos secretaque cæli
Nosse fuit, quem non stellarum Aegyptia Memphis
Aequaret uisu, numerisque mouentibus astra:
Aut hic errat (ait) nulla cum lege per æuum
Mundus, & incerto discurrent sydera motu.
Aut si fata mouent, urbi generique paratur
Humano matura lues. &c.

Aether
Iohannes de
Sacrobusto.

Et hoc pacto accipitur hic mundus. Mundus ille à pluribus nominatur Aether,
aut ætherea regio. Sic accipit Iohannes de Sacrobusto in libello de Sphæra
mundi, capitulo primo § Vniuersalis. Vniuersalis autem (inquit) mundi machi-
na in duo diuiditur, in ætheream, scilicet, & elementarem regionē. Et infra. Cir-
ca elementarem quidem regionem, ætherea regio lucida, à uariatione omni sua
immutabili essentia immunis existēs, motu continuo circulariter incedit. Et hæc
à philosophis Quinta nominatur Essentia. Et sic recipitur pro cælo. Aristote-
les enim æthera cælum dixit ab *ἀείω* id est, semper, & *θέω* uoluo aut curro: quasi
semper & perpetuam uolubilitatem indicet. Nam primo libro Meteorologie
sic scribit. Corpus enim circulare, cū semper curreret, simul diuinum quippiam
in esse opinantes, ætherem nominari statuerūt. Quem sequitur Marcus Mani.

Mar. Ma.

lib. primo cap. quarto
Aëra per gelidum tenuis deducitur axis
Libratumque regit diuerso cardine mundum.

Sydereus

A Sydereus, circa medium quem uoluitur orbis,
Aethereosq; rotat cursus immotus. At ille, &c.
Et infra.

Quodcunq; in medio est circa quod cuncta mouentur. Et infra.
Hoc dixere axem, quia motum non habet illum.
Ipse uidet circa uolitantia cuncta moueri.

Ad idem Ouidius lib. 5. Tristium ad caesarem Augustum.

Ouidius

Sic habites terras ut te desideret aether.

Et idem 15. Metamor. Fab. 51. & ultima loquitur de caesare Augusto.

Sic & Saturnus minor est Ioue, Iupiter arces
Temperat aethereas & mundi regna triformis.
Terra sub Augusto est. &c.

Inde fit, ut qui multas a superioribus habent dotes, dicantur plurimum aetheris habere. Quod Hiarchas Indus de Apollonio Theaeno testificatus est, dicens, Hiarchas
Mirari nemo debet, O Apolloni, te diuinandi scientiam consecutum, cum tantum aetheris in animo geras. Non tamen sum nescius, aethere sepius significare ignem & etiam aerem; sed de his alibi dicemus. Tertius mundus dicitur sub-

B lunaris, quem nos incolimus. Quem supra Ioannes de Sacro Busco uocat elementarem, & is nobis est notior & manifestior. De quo suo loco abunde dicemus. Io. de Sa. Bus.

Secundo loco aduertendum, quod axis mundi (ut habet Proclus) uocatur dimetiens ipsius circa quam uoluitur. Lucidius sic diffinitur. Axis mundi est linea recta per centrum sphaerae transiens, ex utraque parte suas extremitates ad sphaerae circumferentiam applicans, circa quam sphaera mouetur uel conuertitur. Et dicitur axis (ut nonnullis placet) ab agendo, id est, mouendo, quia circa eam mundus sine intermissione circumrotatur. Et nominatur axis ad similitudinem ligni teretis aut stipitis, super quem rota currus uertitur, Germanica lingua, ain achs, & est ferme semilatinum. Et notant quod diungitur haec particula. Circa quam sphaera mouetur aut circumuoluitur. Nam non omnis linea recta per medium sphaerae transiens & ex utraque parte applicata, dicitur axis, sed ea sola circa quam conuertitur, rotatur, atque intorquetur sphaera. Et hanc particulam Theodosius de Sphaeris in principio, cum axem diffiniret, diligenter annotauit. Nec id latuit Marcum Manilium, supra de axe mundi locutum.

Axis definitio

Achs

Theodosius

C Aera per gelidum tenuis deducitur axis. &c.

Accedit pulchre Caesar Germanicus Arati in Phaenomenon interpres, his carminibus. Caesar Ger.

Cætera quæ toto fulgent uaga sydera mundo,
Indefessa trahit proprio cum pondere cœlum
Axis, stat motus semper uestigia seruat
Librata sç; tenet terras, & cardine fœmo
Orbem agit extremum, geminis determinat axem.
Quem Graij dixere polon; Parsmersa sub undas
Oceanî, Pars celsa sub horrifero Aquilone.

Ad idem, Rufus Festus paraphrastes Arati.

Mobilis, en, etiam mundi se machina uersat
Ponderis ac proprii trahit inclinatio cœlum.
Sed non axis item curui uertigine fertur
Aetheris, ut stylus in stabili conuoluitur orbi
Luce manente, tenuisq; procul sacra uiscera cœli
Perforat, & mediae molem terræ tenet illum.
Constitit & ferri se circum cuncta remisit.

Et infra.

Nec minus extremo dispar polus oceano pars
 Sublime erigitur, subit altera merfa sub undas
 Pars erebum & nigri iacet hæc ut conscia ditis,
 Ac teres in gemina stridit uertigine cardo,
 Alter in obtutum facilis latet, alter & alto
 Deprimitur Barathro. &c.

Et infra.

Nigear .i. axis

Diameter

Hyginus

Polus quid

Vertices

Cardines

Polus geminus
 Septentrionalis uel Arcticus &c.
 Austrinus
 Antarcticus

Et nostra tempestate Aratus latinus factus, similem habet sententiam, quem legito. Sed nec id tacendum est, quod axis arabice aut hebraice dicitur Nigear. Mesalac libro de uirtute motoris. Nigear (inquit) sphaerae, est linea recta quae libet transiens per centrum, ex utraque parte ad superficiem perueniens, cum ipsa sphaera figitur, & sphaera circa ipsam uoluitur. Diameter & axis habent se sicut inferius & superius. Omnis enim axis est diameter, sed non conuertitur praedicatio. Diameter sane est linea recta transiens per medium figurae, siue sit plana, siue sit solida, siue rotunda, siue angularis: Et hoc modo dicimus diameter circuli, diameter quadrati. Hyginus, in suo astronomico poetico, uocat axem dimensionem. Dicit enim. Dimensio, quae totius ostenditur sphaerae, cum ex utrisque partibus eius ad extremam circumductionem, rectae ut uirgulae, perducuntur: Quae dimensio a compluribus axis est appellata. Huius autem cacumina, quibus maxime sphaera nititur, poli appellantur. Quorum unus ad aquilonem spectans, Boreus, alius oppositus Austronotus est dictus. De axi uide etiam Alhfraganum Differentia secunda. Tertio loco conueniendum. Quod polus est extremitas aut punctus finiens lineam, quam iam nominauimus axem. Vnde sphaerae motus dicitur fieri super axem & super polos. Ideo poli inesse dicuntur sphaerae, quasi corporis moti super illos. Dicitur polus, a πολέω uerbo graeco, quod uerto significat uel circumago. Et πόλος graece, latine dicitur uertex. Altissima sane partes caeli, quas graeci πόλος uocant, latine uertices dicuntur, quod circa hos mundus rotetur & uertatur. Dicuntur & cardines, a similitudine eorum, circa quos ianuae uertuntur & uoluuntur. Est tamen cardo generalius uocabulum quam polus, aut uertex. Quia extendit se etiam ad orientem & occidentem. Tertio considerandum. Quod geminus est polus, Septentrionalis, Arcticus, Borealis, siue Boreus, Aquilonius, siue altissimus: Et is nobis, qui sedes in aquilonem habemus, semper apparet, id est, nunquam occidit. Alter Austrinus aut australis, Antarcticus, Meridionalis aut meridians, Notus aut Notius, imus, depressus. Qui ab aquilonaribus uideri non potest. De his Germanicus Cæsar, Rufus Festus, ubi supra, Aratus, Hyginus. Et Virgilius primo Georgicorum. Hic uertex nobis semper sublimis, at illum Sub pedibus styx atra uidet, manesque profundi.

Quarto aduertendum, Proclus in textu tria habitati orbis terreni loca determinat. Primus, eorum est, qui septentrionem colunt. His septentrionalis polus semper apparet: Qui his austrinam plagam habitantibus, propter terrae tumorem & globositatem, obtutum minime obijci potest. Secundus eorum est, qui in meridie uitam agunt: His austrinus polus semper cernitur, qui nobis septentrionarijs ob terrae gibbum delitet. Tertius locus est eorum, qui habitant sub æquinoctiali circulo, id est, sphaera recta. His uterque polus iacet in horizonte, & omnia sydera oriuntur & occidunt. Hactenus de textus dilucidatione.

DE CIRCULIS SPHAERAE.

zodiacus et habitans in

TEXTVS
 PROCLI
 Aequidistantes.

Circulorum sphaerae, alij paralleli siue aequidistantes sunt, alij obliqui, alij per polos ducti. Aequidistantes sunt, quibus idem cum mundo poli

A do poli sunt. Sunt autē hi numero quinque, ^{arctici} Septentrionalis, Solstitialis, Aequator, ^{brumalis} Brumalis, ^{antarctici} Antarcticus. Septentrionalis igitur circulus is est, qui omnium, quos ^{videre possim} perpetuo cernimus, plane maximus est, quiq; horizonta solo puncto cōtingit, totus supra terrā interceptus. In hoc quaecunq; clauduntur astra, nec ortum, nec occasum norūt, sed circa polum uerti tota nocte cernuntur. Porro is circulus in nostro tractu, à priore maioris Vrsę pede describitur. Solstitialis autē circulus is est, qui omnium, qui à sole describuntur maxime septentrionalis habetur. In quem cum se sol receperit, æstiuā reciprocationem peragit. Longissimusq; totius anni dies, breuissimaq; nox exit. Post hanc autem reciprocationem, nequaq; ultra septentriones uersus solem progredi, quin potius ad diuersa mundi regredi cernas: Vnde & Tropico græcè nomen. Aequator circulus est, qui maximus æquidistantium circulorum statuitur: ita nimirum ab horizonte dissectus, ut alter eius semicirculus supra terram, alter sub terra condatur. In hoc sol duplex æquinoctium, uernum, autumnaleq; facit. Brumalis circulus est, qui omnium circulorum, qui à sole mundi circumactu describuntur, maxime ad austrum pertinet. In quo sol brumalem reciprocationem facit. Maximaq; totius anni nox, minimusq; dies efficitur. Post hanc metā nequaq; ultra progreditur sol, sed ad alteras mūdi partes reuertitur: Vnde tropicus hic quoq; quasi uersilis appellatur. Antarcticus uero circulus, æqualis & æquidistans septentrionali circulo est, & horizonta uno puncto cōtingens, totus præterea sub terrismersus. In quo sita astra semper nobis occulta manēt. Maximus autem ex quinque memoratis circulis est Aequator, deinde tropici, minimi uero (quod ad nostram habitationē dixerim) arctici. Porro hos circulos citra omnem latitudinem intelligi conuenit, ratione cognobiles, ex astrorum situ, & eodem Dioptræ obtutu, & nostro intellectu deliniatos. Sensu enim unus Læteus discerni in cælo potest, reliqui omnes ratione.

Septentrionalis.

Solstitialis,
Is & tropicus.

Aequator

Brumalis, qui
& itē tropicus

Antarcticus

que est in dorso est
Læteus pinnaculi
sive pignalis in imo

P Rincipè operæpretiū est præscire quid sphaera. Omnis sanè de aliqua re institutio, q̄ a ratione suscipit, debet à definitione proficisci, ut intelligat quid sit id, de quo disputatur. Est igitur sphaera (authore Theodosio libro de spheris) solidum quoddam, una superficie cōtentum, in cuius medio est punctus, à quo oēs lineæ ductæ ad circumferentiā sunt æquales. Porro hic textus distribuit in quatuor partes. In prima diuidit circulos sphaeræ trifariam, puta in parallelos, obliquos, & per polos ductos. In secunda prosequitur primam partem diuisionis, scilicet, de parallelis, ibi. Æquidistantes sunt. In tertia tractat de maiori & paruitate circulorū parallelorum, ibi. Maximus autē ex quinque &c. In quarta cōcludit de latitudine circulorū, ibi. Porro hos circulos. De primo membro ternariæ diuisionis, puta, de circulis parallelis, determinat Proclus hic & in septē sequentibus capitibus. De secūdo membro, scilicet, de circulis obliquis, infra in ca. de Signifero, & ca. de Læteo circulo. De tertio membro, scilicet, de circulis p̄ polos ductis, infra De Coluris. Circulos parallelos tamq; primum membrū triplicis diuisionis Proclus secat in quinque, ut patet in litera. Animaduertendū est in nostro proposito circulū non accipi geometricè, ut eū diffinit Euclid. pri. lib. elemētorū. Circulus, inquit, est figura plana, una quidē linea cōtenta, q̄ circūferentiā noīatur, in cuius medio est punctus, à quo oēs lineæ rectæ ad circumferentiā

STOEFLERI
INTERPRE.
Sphaera quid
Theodo.

Circuli acceptio.

Euclides.

exeuntes, sibi inuicem sunt æquales. Sed accipitur pro linea circulari, quæ alias circumferentia, aut peripheria dicitur, quæ ducitur in corpore spherico. Sic cœlestes circuli intelliguntur duci in superficie concaua aut conuexa ipsius corporis cœlestis. Et ergo cum in presenti negotio circulum nominamus, accipimus pro linea circulari. Et linea hic nō accipitur pro longitudine tantum sine latitudine, sed nonnunquā admittit latitudinem. Vt est in Zodiaco & Lacteo, qui nō solum longi sunt sed etiam lati. Sed de his infra latius dicetur. Præterea diuersitas est inter circulos spheræ cœlestis & materialis. Circuli enī in cœlesti spheræ imaginantur ueluti lineæ, ut quinq; paralleli, aut ut superficies, ut Zodiacus & Lacteus circulus. Et hi non cōponunt spheram cœli realiter & uere. Siquidē corpus ex non corpore integrari est impossibile. Et sumitur ex tertio De cœlo & mundo. In spheræ autē nostræ materialis, sunt circuli materiales eandem integrantes & componentes, & per nostram, quæ manibus componitur, imaginatur & intelligi datur illa cœlestis. Author est Ioannes de Sacro Busco capitulo secundo. Rursus hi circuli ab authoribus diuersas sumunt nomenclaturas. Quos Marcus Mani. in pluribus locis uocat Fila, demptis tamē Zodiaco & Lacteo, ut lib. 1 capitu. 6 & 7. Et ab eodem uocantur Gyri, puta lib. 1 capitulo 6. 7. 8 & 9.

Circulorum diuersitas & synonyma.

Io. de Sa. Bu.

Mar. Mani.

Cleomedes
Plinius
Virgilius

Cleomedes libro primo Meteor. quinq; parallelos uocat segmenta. Idem facit Plinius lib. sexto capitulo tricesimo tertio. Alij circulos uocant Orbes, ut Cleomedes ubi supra, & Virgilius primo Georgicorum, cum inquit. Iccirco certis dimensum partibus orbem Per duodena regit mundi sol aureus axem. Quinq; tenent zonæ cœlum.

Prole.

Alij uocant circulos, præcipuè spheræ materialis, armillas, ut Ptolemæus dictione quinta Almage. ca. 1 ubi docet cōpositionē cuiusdam instrumenti, quo obseruantur stellæ in longitudine & latitudine. Vbi sic habet. Cuius artificium est: accipies duas armillas mensurate magnitudinis, sapienter & bene rasas &c.

Parallelis Lineisq; eadem accidunt. Euclides

Proclus noster uocat quinq; circulos parallelos, siue æquedistantes. Pro quibus contuendum. Idem acciderere lineis & circulis. Lineis enim accidit, quod quædam sunt parallelæ siue æquedistantes, quas Euclides in primo sic diffinit. Aequedistantes lineæ sunt, quæ in eadem superficie collocatæ, atq; in alterutra partem protractæ, nō conueniunt, etiam si in infinitum protrahantur. Contra sunt nonparallelæ siue inæquedistantes lineæ sunt, quæ in eadē superficie collocatæ & in alterutram partem protractæ, nonnunquam cōueniunt. Idem sentiendū est de circulis parallelis, qui quoquo uersus ex omni parte æque distant. Duo sane circuli cuiusdam spheræ, ad inuicem comparati, ita descripti, quod non cœunt uel cōueniunt, sed secundū omnem partem eorum æqualem ubiq; seruant distantiam dicuntur paralleli. παραλληλιζω enim græce, latine significat cōparo. Inde παραλληλιζω græce, id est, inuicem comparatus, uel mutuis, aut respectiuus. Est enim circulus ad alterū comparatus per æquedistantiam. Hi autem circuli paralleli, latine uocantur æquedistantes. Et sunt numero quinq; ut patet in litera. Proclo nostro in his accedunt plures alijs, puta Hyginus libro primo, capitulo de polo. In finitiōe (inquit) mundi circuli paralleli quinq; in quibus tota ratio spheræ consistit, præter eum qui Zodiacus appellatur, qui non ut ceteri circuli certa dimensione finitur, & inclinatio alijs uidetur, λοςός à Græcis est dictus. Et deinde de unoquoq; determinat. Et Marcus Manilius libro primo ca. sexto, his uersibus ad propositum facientibus, alijs multis omiſſis, sic. Circulus ad Boream fulgentem sustinet Arcton. Deinde. Alter ad extremi decurrens sydera Cancrī, &c. Tertius in media mundi regione locatus.

Hyginus

Mar. Mani.

D Ingenti sphaera totum percingit olympum. &c.
 Proximus hunc ultra brumalis nomine cingens,
 Ultima designans fulgentis lumina solis. &c.
 Vnus ab his superest extremo proximus axi
 Circulus, austrinas qui stringit & obsidet arctos.
 Et de his Ioannes de Sacrobusto capitulo secundo § Aequinoctialis. Vbi sic ha-
 bet. Quod equinoctialis cum quatuor circulis minoribus, dicuntur quibus paralleli,
 quasi aequidistantes &c. Et in Commentarijs Siciliensibus Cesari Germanico ad-
 ditis, ubi scribitur. Coelum circulis quinque distinguitur. Lege, commentarium pul-
 chrum est. Et Rufus Festus, capitulo de circulis. Circulus igitur primus, iux-
 ta Procli numerationem, est septentrionalis. Is ab alijs dicitur arcticus, Bore-
 alis, aut Aquilonius. Hic contuendum est. Quod aliter Latini, aliter Graeci de-
 scribunt circulos arcticum & antarcticum. Hos Latini pingunt iuxta maximam
 solis declinationem. Puta tempore Ptole. viginti quatuor fere graduum, minus
 novem quasi minutis. Nostra tempestate, viginti trium graduum triginta pene
 minorum. Numerant enim a polis mundi, solis (ut dixi) maximam declina-
 tionem, & puncto facto, immittunt in polum unum circini pedem reliquo in
 punctum emisso: & iuxta hanc extensionem circini, formant ipsi Arcticos cir-
 culos. Et hi secundum Latinos in omni regione sunt eiusdem quantitatis, sine
 omni variatione. Secus faciunt Graeci, qui formant hos iuxta altitudinem poli
 regionis. Quo fit, quod hi sunt varij, secundum varias poli altitudines in diver-
 sis mundi plagis. Si enim poli altitudo est parva, erunt & circuli parvi, si magna,
 magni. Ponunt enim unum pedem circini in polos & alium expandunt in co-
 lorum divisum usque in poli altitudinem. Et iuxta hanc, formant ipsi circulos se-
 ptentrionalem, scilicet, & antarcticum. Et hi circuli semper attingunt horizon-
 tem in puncto. Iuxta enim stellas, pro situ Graecanicæ habitationis, nunquam
 orientibus & occidentibus, fabricant ipsi huiusmodi circulos. Et ut huius se-
 ptentrionalis circuli definitio neminem lateat, Author quinque conditionibus illi
 ipsum manifestum facit. Quarum prima est. Quod is est, qui omnium, quos perpe-
 tuo cernimus, plane maximus est. Mirum satis, hunc circulum alij uocant mino-
 rem, eo quod sphaeram non secant in duas partes aequales, ut facit aequinoctialis. Est
 enim simile de circulis sphaerae cum lineis rectis ductis ad peripherias circuli: ubi dia-
 meter est oim longissima. Quia circuli peripheriam & totum circulum in duas equas
 partit partes: Quia per centrum ducitur: Caeterae omnes, non per centrum erectae,
 minores sunt diametro, & minores portiones aut arcus de peripheria refecant. Sic
 est in sphaera, quod circulus ab utroque polo aequae distans ipsam in duas aequales par-
 tes dispescit, secus faciunt caeteri omnes. Quare fit, quod circulus uicinus polo, in-
 ter minores digne computatur. Quomodo igitur Proclus hunc circulum uocat ma-
 ximum? Dissolutio. Inter omnes circulos sphaerae in septem climatibus aquiloni-
 nis, nullus est, iuxta sphaeram Graecanicam, qui nobis totus appareat pro uno mo-
 mento, quod is circulus septentrionalis: Non aequinoctialis, cuius medietas semper
 est supra horizontem, & altera medietas sub horizonte. Igitur: Neque tropicus Can-
 cri, cuius in nostris climatibus maior pars est supra terram, id est, horizontem, mi-
 no infra: Ut in subditis manifestabitur: Neque tropicus Capricorni, cuius minor
 pars nobis est supra horizontem, maior infra: Non est igitur Procli sententia, quod cir-
 culus septentrionalis sit omnium maximus, sed est omnium maximus, quos perpe-
 tuo cernimus: id est, quos pro eodem instante uidere possumus. Si enim maior eo
 circa polum describeretur, eius aliqua portio subiret horizontem. Quare non per-
 petuo cerneretur. Secunda conditio est. Quod horizonta in solo puncto con-
 tingit. Is sane Graecis mos est, ut supra commemoravi, quod hunc circulum pingunt iux-
 ta poli latitudinem. Verificata enim sphaera, iuxta altitudinem poli Graeciae, puta,

Io. de Sa. bu.

Comentaria
Siciliensia.
Rufus Festus.Arcticos ali-
ter latini, ali-
ter Graeci de-
scribunt. *vid.*
*1. p. h. 3. 42.*Circuli se-
ptentrionalis
quinque condi-
tiones.Qua ratione
septentrionalis
Proclus maxi-
mum, alij uero
minimum cir-
culum semper
extantem dicant

in 36.37.38.gradus, sphaera firmata, si stylū horizonti ad meridianū septentrio- **D**
nalem aptaueris, rotata sphaera, in coluris circulū pinges aut designabis, qui ho-
rizontem contingit, & non secat. Is est circulus septentrionalis ipsis Græcis.

Euclides Tertia cōditio. Quod sit totus supra terrā, id est, horizontē interceptus, id est,
q̄ ipse & horizon habeāt se ut circuli cōtingentiæ. De quibus plura apud Eu-
clid. in 3.

Hyginus Quarta cōditio. Quod in hoc quęcunq; claudunt astra nec ortū nec
occasum norunt, sed circa polū uerti tota nocte cernuntur. Præcipua Græcorū
intētio est, ut sciant per eorū circulum septentrionalē, quæ astra aut sydera sint
perpetuę apparitionis. Quod Hyginus his uerbis ferme indicare uoluit, cū ait.

**Septentrio-
nalis circu-
li sydera.** Circulus arcticus appellatur, q̄ intra eum arcturi simulachra, ut inclusa perspic-
untur. Quæ signa à nostris uersarū specie ficta, septentriones appellantur. No-
stra tempestate huic circulo (sphaera iustificata ad latitudinem Græciæ 48. gra-
duū, uel circiter) hæc sydera & astra includuntur. Tota *Vrsa minor*. Totus *Dra-*
co. *Cepheus integer*. *Cassiopeia*, dempto capite. *Dextrū brachium Persei*. *Stel-*
la capitis Aurigæ. *Vrsæ maioris stellę*, capitis, colli, pectoris, genu dextri, dor-

si & caudæ. *Bootis manus sinistra*. *Stella extrema in dextra ala cygni*. Verum
quondā tempore Procli res aliter se habuit: quod accidit propter motus octauæ

sphaeræ uariationem. Lege si placet, Hyginum lib. 4. §. Sed quoniā. In quin- **E**
ta cōditione (in uerbo. Porro is circulus, in nostro tractu, à priore maioris *Vrsæ*
pede describitur) Proclus indicat, quo pacto is circulus in sphaera describi debe-
at. Et aperit id per stellā existentem in priore pede *Vrsæ maioris*. Hæc enī stel-

la in Græcia tangit horizontem, quæ solis, circumuoluta, describit circulū: qui
Græcis est loco Circuli septentrionalis. Aduertendū hic, quod tempore Pro-

Ptolemæus cli, & ante Ptolemæū, pauca fuere stellæ cognitæ secundū iustas earum longi-
tudines & latitudines. Quod satis docet Ptole. dictiōe. 7. *Almagesti*. Vbi loquit̄
1022. *stellas explorauit.* de *Abrach*, *Arsatili* & *Timocaride*: Ptolemæus aut, ut eadē dictiōe, & sequenti

palam est, uerificauit in *Alexandria* 1022. *stellas*. Et numerauit in *Vrsa maiori* 27.
stellas. Quarū duæ sunt in extremitate pedis sinistri præcedentis. Quarum pri-

ma tempore Ptolemæi fuit in *Cancro* 6. gradu & 30. minuto: & eius latitudo se-
ptentrionalis 29. gradu. 20. minuto. Secunda meridionalior in *Cancro* 5. gradu

20 minuto. Eius latitudo 28. gradu: 30. minorū: Hæc prima tempore Ptolemæi
& Procli tetigit horizontē, uerificata sphaera ad latitudinem 38. uel circiter gra-

duū. Quod uidentes græci pinxerunt circulū septentrionalē secundū eandem. **F**
Nostro autē tempore res aliter se habet. Quia prima stella pedis hodie est in 26.
gradu *Cancri*. Et 2. in 25. gradu eiusdem. Quare iustificata sphaera ad latitudinē

41. graduū, ut est in *Macedonia*, hæc prima stella residet in horizonte. Officiū
huius circuli est, q̄ omnes stellæ interceptæ ipsis nunq; oriuntur nec occidunt:

Extra quē oēs & ortum & occasum patiunt̄. Secundus circulus est *Solstitia-*
lis septentrionalis. Is etiā est de circulis minoribus sphaeræ: ob id, q̄ in superficie

sphaerę descriptus, in duo inæqualia ipsam diuidit. Qui appellat̄ circulus *Solsti-*
tij æstiuus uel *æstiuus*, *Tropicus septentrionalis*, *Tropicus æstiuus* uel *æstiuus*,

Tropicus Cancrī, *Circulus uersilis Cancrī*, *θερινός τροπικός*. Est sane circulus mi-
nor, quē sol in principio *Cancrī* existens, motu primi mobilis describit. Scito

τροπή Græce, Latine conuersio, mutatio, uersio est. Sol enim ultra hunc circulū
nō transit, sed statim reuerti incipit: Inde *τροπικός* est appellatus, quasi cōuersi-
uus. *θερμαινώ* Græcū uerbum, id est, calefacio, cōburo. *θερμη*, id est æstas; *θερινός*, id
est, æstiuus. Hyginus lib. 1. *θερινός τροπικός* uocatur ideo, q̄ sol cū ad eum circulū
puenit æstatē efficit eis, qui in aquilonis finibus sunt. Hyemē autē eis, quos *Au-*
stri flatibus oppositos ante diximus. Præterea q̄ ultra eū circulū sol non transit
sed statim reuertē, *τροπικός* est appellatus. Idem lib. 4. Igit̄ æstiuū circulum unū
de quatuor esse dicemus. Qui *θερινός τροπικός* uocatur, Quo circulo æstatē con-
fici de-

Solstitialis se-
ptentrionalis
& huius syno-
nima.

Hyginus.

A fici demonſtrauimus. Et ibidē abſoluit pulchram de tropicorū nominibus queſtiunculam, quam lege. Ex his textus Procli ſatis manifeſtus erit. Nam cum dicit, Solſtitialis circulus is eſt, qui omnium, qui à ſole deſcribuntur, maximè ſeptentrionalis habetur. Bene dicit: Quia ultimus eſt, quē ſol, uerſus ſeptentrionem gradiens, deſcribit: ultra quem, ut ſupra Hyginus affirmauit, nō tranſit. Et inde dictus eſt Solſtitialis, quaſi ſolis ſtatio. Non quod ſol ſtet, cui continuus eſt motus, ſed ſtat in eo, quod ultra in ſeptentrionem non progreditur, ſed incipit redire uerſus meridiem. Recte ergo addit Proclus: In quem cū ſe ſol receperit, æſtiuam reciprocatōnem peragit. Cum enim ſol ad primum punctum Cancrī accedit: incipit reciprocari, id eſt, redire, aut reuertī uerſus meridiem. Sicut idē ſol à principio Arietis incipit ire in ſeptentrionem, pedetentim indies aſcendendo uerſus nos, qui in ſeptentrione cōſtituti ſumus, uſq; in Cancrī initium, deinde pedepreſſim indies deſcendit. Et hæc eſt ſolis reciprocatio, id eſt, **Das ſie gibet ains vmb das ander / als vil ſie vor herauf geſtigen iſt / als vil ſteigt ſie iezo wider hinab.** Ita ſol dicitur τροπικός, id eſt, cōuerſiuus, repetitiuus, **wend ſich widerumb.** Quare cum olim hæc ſolis reciprocatio cecidit in uiceſimum quartū diem Iunij, Hoc eſt, in diem Ioannis Baptiſtæ, fuit Germanico ſermone appellatus, **Sanc̄t Johannis Sōnwendin.** Subiungit Proclus. Longiſſimusq; totius anni dies breuiſſimaq; nox exit. Hoc uſuuenit omnibus, qui in aquilonem ſedes poſuere, quod cum ſol initium Cancrī adierit, ac ultimum uerſus ſeptentrionem circulum deſignauerit, mortales protenſiſſima luce irradiet. De dierum augmento ſcribit plura Cleomedes primo Meteoron, quem lege. Vbi in ſententiā habet. Quod augmentatio diei à principio Arietis in tropicū uſq; fiat ſenſim, & non aceruatim horarum mutatiōe: & hoc ſit factum diuina quadam prouidentia. Authore Boetio libro ſecundo Propo. 1. Omnis ſubita rerū mutatio, non ſine quodam quaſi conflictu contingit animorum. Cognitiō autem longiſſimi diei haberi poteſt ex tabulis Primi mobilis, & alijs. Ex tabellis item noſtri Calendarij, & instrumentorum officio, puta, Aſtrolabij, Sphæræ materialis. &c. Hoc ſcitu dignum eſt, quod omnes dies maximi æſtiui creſcunt & augmentantur, à primo gradu altitudinis poli Arctici, iuxta graduū ordinē uſq; in altitudinem nonaginta graduū. Quos omnes recensere longum eſſet. Quare à Germania (ut nouitij nonnulli habeant) incipere decreui, iuxta hanc formulam.

Hyginus. Solſtitialis originatio.

Solis reciprocatio,

B appellatus, **Sanc̄t Johannis Sōnwendin.** Subiungit Proclus. Longiſſimusq; totius anni dies breuiſſimaq; nox exit. Hoc uſuuenit omnibus, qui in aquilonem ſedes poſuere, quod cum ſol initium Cancrī adierit, ac ultimum uerſus ſeptentrionem circulum deſignauerit, mortales protenſiſſima luce irradiet. De dierum augmento ſcribit plura Cleomedes primo Meteoron, quem lege. Vbi in ſententiā habet. Quod augmentatio diei à principio Arietis in tropicū uſq; fiat ſenſim, & non aceruatim horarum mutatiōe: & hoc ſit factum diuina quadam prouidentia. Authore Boetio libro ſecundo Propo. 1. Omnis ſubita rerū mutatio, non ſine quodam quaſi conflictu contingit animorum. Cognitiō autem longiſſimi diei haberi poteſt ex tabulis Primi mobilis, & alijs. Ex tabellis item noſtri Calendarij, & instrumentorum officio, puta, Aſtrolabij, Sphæræ materialis. &c. Hoc ſcitu dignum eſt, quod omnes dies maximi æſtiui creſcunt & augmentantur, à primo gradu altitudinis poli Arctici, iuxta graduū ordinē uſq; in altitudinem nonaginta graduū. Quos omnes recensere longum eſſet. Quare à Germania (ut nouitij nonnulli habeant) incipere decreui, iuxta hanc formulam.

Sōnwendin

Cleomedes

Dierū longiſſimorū exploratio. Boetius.

Dies æſtiui

TABVLA QVANTITATIS LONGIORIS DIEI AESTIVI, cum adiectis regionibus, ducatus & prouintijs, potiſſimum Germaniæ, iuxta recentiores obſeruatiōnes.

Latitudo	Longitudo	Regiones, ducatus, prouintiæ, præcipuè Germaniæ
Gra.	H m	
46	15 34	Vallis Valeſiæ, Tyrolis, Carinthia.
47	15 42	Heluetia ſiue Suiſſia, Marchia Stiria, Hungaria pars. (garię pars)
48	15 52	Sungea, Algea, Hegea, ſuperior Sueuia, Bauaria, Aſtria, Hun-
49	16 0	Alſatia, Sueuia inferior, Rieſa, Bohæmia & Morauia pars.
50	16 10	Ringea pars, Franconia, Bohæmia, Morauia & Polonia pars.
51	16 20	Iuliacum, Haſſia, Turingia & Myſnia pars, Slefia & Polo. pars.
52	16 30	vveſtualia, Turingia pars, Marchia Branden. antiqua & noua
53	16 42	Phryſia, Saxonia, Brunſuiga, Polonia pars. (Polo. pars.)
54	16 54	Meggelburgū, Pomerania, Pruffia pars.

Lati- tudo		Longitudo		Regiones, ducatus, prouintia praecipua Germaniae
Diei ætiii.		Gra.		
H	m	H	m	
55	17	8		Holfatia ducatus, Prussia pars.
56	17	22		Datia regni pars, Seelandia.
57	17	36		Datia pars magna
58	17	52		Scania & Datia
59	18	12		Gotia meridionalis
60	18	32		Gotia meridionalis pars. Orcades insulae
61	18	54		Thule insula. Noruegia regnum
62	19	20		Gotia occidentalis, quae & Suetia, regnum.
63	19	50		Gronelandia, quae & Engronelandia.
64	20	26		Vermelandia & Vintlandia, alias Ventelandia.
65	21	13		Pilappelandia pars & Ventelandia pars
66	22	19		Pilappelandia, Islandia
66	30	24	0	Islandia pars. Quibus latitudo tot graduum & minorum con-

ceditur. Hi cum sol principium Cancri adierit, habent diem unum artificialem uiginti quatuor horarum. Id nostra tempestate accidit undecima aut duodecima die Iulij, die Barnabae apostoli & sequente.

67 Hic Nordinbodich, sic uocant, uildlapmanni, latine Mare congelatum. Hic incipit dies uiginti quatuor horarum, cum sol tenet decimum gradum & trigessimum minutum Geminorum. Et durat continuus in uiginti quatuor fere dies naturales, quousque sol peruenerit ad undecimum gradum & trigessimum minutum Cancri. Nostro tempore a prima die Iulij, in uigesimum quartum eiusdem.

68 Hic initiatur dies uiginti quatuor horarum, quando sol decimum gradum Geminorum emensus fuerit. Et durabit deinceps unus dies ferme in quadraginta unum dies naturales. Desinetque sole uigesimum gradum Cancri possidente. Nostra tempestate a uigesimo tertio die Maij, usque in secundum Iulij.

69 Sub ea latitudine auspiciatur dies uiginti quatuor horarum, quando Sol quartum gradum Geminorum possederit. Et deinde erit dies unus continuus, in quinquaginta quinque quasi dies naturales; quousque sol uigesimum sextum gradum Cancri permeauerit. Hoc est, a decimosextimo die Maij in decimum Iulij.

70 Hic inchoat dies uiginti quatuor horarum, cum sol uigesimum nonum gradum Tauri propemodum compleuerit. Durabitque dies unus in sexaginta quatuor dies, usque sol primum gradum Leonis pertransierit. Hoc est, a duodecimo die Maij in decimum quintum diem Iulij.

71 Sub hac latitudine initium sumit dies uiginti quatuor horarum, quando sol uigesimum quartum gradum Tauri & quadragesimum quartum fere minutum emensus fuerit. Et continuabitur dies unus in septuaginta quatuor penes dies naturales. Ita quod interea sol nunquam occidet, quousque in quintum gradum & decimum sextum minutum Leonis peruenerit. Nostro tempore a septimo die Maij, in decimum nonum Iulij.

72 Hic illucet dies uiginti quatuor horarum, cum sol uigesimum gradum & quadragesimum nonum minutum Tauri reliquerit. Et adierit dies continuus octoginta

A octoginta duorum dierum; finietur sole nonum gradum & undecimum minutū Leonis deferente. Hoc est, à tertio die Maij in uigésimum tertium Iulij.

73 Hic incipit dies, 24. horarum, quando sol 17 gradum Tauri transierit. Continuabitur dies in, 90. fere dies naturales, usque sol, 13. Leonis percurrerit. Hoc est, à, 29. die Aprilis in, 27. Iulij.

Possit hæc formula extendi ad sequentes latitudines polares: sed hæc sufficiunt nouitijs pro exemplis.

Ex his sequitur, quod ubi latitudo est, 90. graduum, medietas anni est unus dies artificialis, & reliqua una nox. Quia ibidem horizon constituitur æqualis. Et quia idem secat zodiacum in duas æquas partes, quarum una, puta, à principio Arietis in finem Virginis, est semper supra horizontem. Cōsequens est, cum sol eò peruenerit continuum reddere diem. Reliqua à principio Libræ in exitum Piscium est semper sub horizonte: Quare sole ea signa permeante cōtinua nox.

Dies per diem
dium annū.

De huiusmodi augmento maximi diei estiu, iuxta alias & alias latitudines polares, loquitur etiā Plinius lib. 2. naturalis historiæ cap. 75. Sic (inquit) fit, ut uario lucis incremento, in Meroë longissimus dies, 12. horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat: Alexandria uero, 14. horas. In Italia, 15. In Brit-

Plinius

B tannia, 17. Vbi æstate lucidæ noctes haud dubiè repromittunt, id quod cogit ratio credi, &c. Secundo loco de nostro circulo Solstitiali septentrionali aduertendū est. Quod is numeratur inter parallelos nobiliores, per climatū media uergentes, ipsi scilicet nomina imponentes. Transit enim hic noster parallelus per me-

Martia. Cap.
10. de Sa bu.
Ptolemæus.

dium secundū climatū. Quod Martianus Felix Capella. Ioan. de Sacrobusto, & alij uocant *διασημνύου*, id est, per Syenen, & qui sub eo habitant, habent diem

longitudinis, 13. horarum & dimidiæ. Et eleuatur polus, 23. gradibus &, 50. minutis secundum uetustos. De quo loquitur Ptolemæus Claud. lib. 1. cap. 23. sic.

Sextum (qui sub æstiuo tropico est) una horarum & semis differre, distantem gradibus uiginti & tribus, & semis ac tertia. De eo plura apud Ptolemæum Phe-

Ptolemæus.

lusinum, dictione secunda Almage. cap. 6. §. De septima: Quem lege. Sunt autem huius paralleli quatuor cōditiones aut proprietates. Quarū prima: Quod

solū semel in anno sol est in Zenith capitis habitantium. Sed repente querit quis.

Solstitialis ar-
ctici indigenæ.

Qui sunt habitantes sub hoc parallelo, uel quæ loca huic subdunt: Respondeo plura sunt huiusmodi loca. Puta, Syene ciuitas Aegypti. De qua infra plura dicentur. De qua Ptolemæus lib. 4. cap. 5. Tabu. 3. Africa. Berenice etiam Aegy-

C pti ciuitas. De qua Ptole. ubi supra, & ibidem insula Blephantina. Et in Arabia Felici solis promon. Carada ciuitas. Dæmonū insula. de quibus Ptole. lib.

6. cap. 8. Tabu. 6. Asiæ. Et si magnā turbam colligere uolueris cōsule. 3. & 4. Tabu. Africa. 6. 7. 10. 11. Asia. In his enī omnibus inuenies nostrum parallelū Tro-

piciū Cancrī, ubi obtutu singula subiecta loca diffiniēs. De hac prima cōditione Ptole. Phe. ubi supra, sic scribit. Ipsa, scilicet, linea septima æquidistans, est

Ptole. Phe. lib.

prima linea æquidistantium, in quibus umbra meridiei declinat ad partem unā.

Nec unquam erit declinatio umbræ gnomonum eis, qui sunt sub ea ad partem meridiei. Verum sol obumbrat supra summitatem eorum capitum in tropico

æstiuo tantum. Et non habebunt tunc gnomones in medietatibus umbram. Eo quod spatium huius lineæ ab æquatione diei est, sicut tropici æstiuales ab eo,

in reliquis uero lineis erit declinatio umbræ gnomonis, in medietatibus diei semper ad partem septentrionis. Hæc Ptole. Astipulatur huic conditioni

Lucanus lib. 2. Vbi Pompeius narrat sua bella & trophæos, quos habuit per Libyam, Europam & Asiam, inquit.

Lucanus.

Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas

Arctos habet, calida medijs mihi cognitus axis

Aegypto, atq; umbras nusquam flectente Syene.
Occasus mea iura timet.

D

Macrobius. Macrobius de Som. Scipi. lib. 2. Ciuitas autem Syene, quæ prouinciæ The-
Syenes nulla baidos, post superiorum montium deserta, principium est, sub ipso æstiuo tro-
umbra. pico cōstituta est. Et eo die quo sol certam partem ingreditur Cancrī, hora diei
sexta (quoniam sol tunc inuenitur super uerticem ciuitatis) nulla illic potest in-

Plinius. tis horas, quem *γνώμων* uocant, tunc de se potest umbram creare. Hæc Ma-
crobius. Accedit Plinius lib. 2. capi. 75. Simili modo tradunt in Syene oppi-

Strabo. do, quod supra Alexandriam est quinq; milibus stadiorum, Solstitij die medio,
nullam umbram iaci, puteumq; eius experimenti gratia factum, totum illumina-

Ptolemæ. ri. Ex quo apparere, solem illi loco supra uerticem esse. Ad idem Strabo
sapius, præcipue tamen libro. 17. sic habet: In Syene puteus quidam est, qui æ-

Cleomedes. stiuū indicat Solstitium. Quoniam hæc loca circulo Tropico sunt subiecta, &
in meridie umbilicos faciunt sine umbra &c. Vide & sequentia. Et Ptolemæus

Virgilius. lib. 4. capi. 5 tabu. 3. Africæ, recensens oppida, ad Thebarum nomum & metro-
polim transeuntia, numerat Diopolim, Tuphium, Chubisum. &c. Postea Sye-

nen habentem in longitudine gradus .62. minuta nulla; in latitudine, gradus
23. minuta 50. Et demum uenit Cleomedes primo Meteor. in Capi. Eratothe-

Lux. nis sententia de terræ magnitudine. Ait ergo hoc modo. Syene sub æstiuo tro-
pico posita est circulo: Cum ergo sol fuerit in Cancro, Solstitiumq; faciet æstiu-

Lumen. uum, & mediū cœlum ad libellam obtinuerit, ab umbra immunes sint necesse
est horologiorum gnomones, sole ad unguem posito ad perpendiculum. Hoc

Primarium. est ænigma, quod Damætas obiicit Menalcæ. Virgilius in Buc. Ecloga tertia,
Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,

Secundarium. Tris pateant cœli spatium non amplius ulnas.
Solutio fit per puteum prædictum. Hactenus de Syene, eius situ sub tropico

Vmbra. Cancrī, & umbra eius uera meridiana certo tempore anni. Sed cum in umbras
incidimus, de eis pauca dicere libuit. Omnium optidorum, id est, perspectiuo-

Io. Pifa. rum approbata est sententia. Corpus opacum obiectum luminoso, umbram
proijcere directe ad partem oppositam luminoso. Ita quod inter luminosum

Vmbra. & umbram precise in medio est opacum corpus. Quum igitur umbram nomi-
no, tria intelligo, scilicet, lumen aut radium illuminantem, corpus, quod um-

Tenebræ. bram efficit, & tractū, in quem umbra deijcitur. Scito, quod inter se distant lux
& lumen. Lux enim, est qualitas in corpore lucido, nata mouere uisum in suo

Radius

ege

inbris multa

me du

- A** Radiū lucis geminū est. Vnus perpendicularis siue directus: Ex cuius incidentia super superficiem, ex utraq; parte relinquuntur angulī recti & æquales. *Radiū perpendicularis & obliquus.*
 Obliquus est per oppositum. Corpora cœlestia, umbræ rationem habentia, sunt dumtaxat tria. Sol, Luna & Venus. Reliqua astra omnia & si lumen immittant in corpora opaca, nulla umbra e regione causatur, ob luminis debilitatem. Ad Solares uenio umbras. Cleomedes. 1. Meteo. capi. de totius terræ habitatione, in sententia habet. Quod totam terram habitantes, aut sunt Periscij; aut heteroscij, aut amphiscij. *περισκίοι* quidem, id est, umbra circumdati: ut sunt hi, quorū altitudo poli maior est. 66. gradibus & 30. minutis. Circulari igitur in huiusmodi habitationibus umbræ circumscribentes, periscios ipsos efficiunt fere (ut molæ habent) reuoluto firmamento. *ἑτεροσκίοι*, in alteram tantū partem mittūt umbram. Intellico tempore meridiei. Aut in austrum tantū proijcitur: Et sunt hi, qui habitant zonam temperatā ad austrum: Aut in septentrionem tantum: Vt nos, qui habitamus zonam temperatam septentrionariam. *ἄμφισκίοι*, id est, alter. *ἀμφισκίοι*, hoc est dubias & ambiguas habentes umbras: Vt sunt sub æquinoctiali habitantes. Hi cū sol in septentrionē uergit, habent umbras meridianas in meridiem: in austrū uero transiens, in septentrionem umbras faciūt. *Ut Macro. li. 2. 10. de Sa. bu. Quatuor umbræ plagales.*
- B** Umbras aliū iuxta quatuor terræ plagas distinguunt. Quædam orientalis. Quæ corpora reddunt sole oriente: Et in occasum cadit. Et cū sol sit occiduus, aut uicinus horizontis lateri occidentali, iacitur umbra in ortū. Hæ cōmunes sunt omnibus, quibus sol oritur occiditq;. Sed cadit hic diuersitas hæc: Quod qui extra tropicos habitant, ut hi, qui temperatas habitant zonas, eas semper obliquo tractu siue transuerso à parallelo orientis aut occidentis solis habent. Vt gratia exempli. Sole nobis ex oriente in principio Cancrī, corpus obiectū proijcit umbram uersus occasum solis brumalem caprizantem. Item sole nobis existente in Capricorno, proijcitur umbra in occasum solis æstiuū. Simile est iudicium de occasu solis. Exceptis æquinoctij diebus. Qui ex una recta linea ortus occasusq; cernuntur. Magnum argumentum, quod terra in medio sita, habet se ut punctum, collata ad hos maximos orbes, quos sol tunc describit. *Terræ & cœlestium corporum collatio.* Qui autem intra tropicos sunt siti, eo die, quo sol per zenith eorum transit, umbram matutinam habent rectam in occasum solis, eiusdem parallelo proiectam. Sicut pomeridiana rectam in ortum ad horizontis punctum, super quo sol oriebatur, extenditur. Medio autem die, quia sol meridiem tenet, nobis aquilonijs in septentrionem umbra depellitur: Austrinis uero in meridiem. Intellico de his, qui temperatas habitant zonas, aut qui sunt extra tropicos cōstituti. Sed quum in uniuersum loquor, dico, umbras, sole in medio cœli posito, uel in meridiem uel septentrionem cadere à corporibus, quæ eas reddunt. Et sunt in multiplici differentia: Non seorsum quidem, sed magno horum respectu corporum: Quæ sol, dum per signa graditur, uario radiorū illapsu intuetur. Quod supra ex Cleomede manifestatum est. Nec id tacendum est. Quod incidentia radii perpendicularis in corpus, à nōnullis inter umbræ species numeratur. Et id facit Cleomedes libro, de cœlestibus ordinibus, umbrā appellans *περὶ καθέτωρ* hoc est, perpendicularum. Quod umbræ genus habent hi (ut infra dicitur) qui subtropicis habitant. Quum semel in anno utrimque Sol in tropicis circumuoluitur. Sed quod alii, qui tantū quatuor numerant umbras, hanc prætereunt, fit ex eo: Quod solum loquuntur de umbris plagarum, id est, extensis uersus quatuor plagas. Umbra autem perpendicularis non est ad aliquam plagam. Quum propriè non dicatur umbra extensa, sed recta. Hanc umbram uidetur etiam affirmare Luca. 9. Phar. *Umbra plagalis. Lucanus.*
 Hic quoq; nil obstat, &c.

Vide infra.

Volunt alij, quod haec nulla sit umbra. **D**

Quibus tamen ego aduersor. Ultra enim omnes umbras supra expositas, dabilis est umbra perpendicularis. Vt si Aquila sursum eleuata, directe supponeret soli existenti in principio Cancrī, tēpore meridiano, utiq; daret umbrā &c.

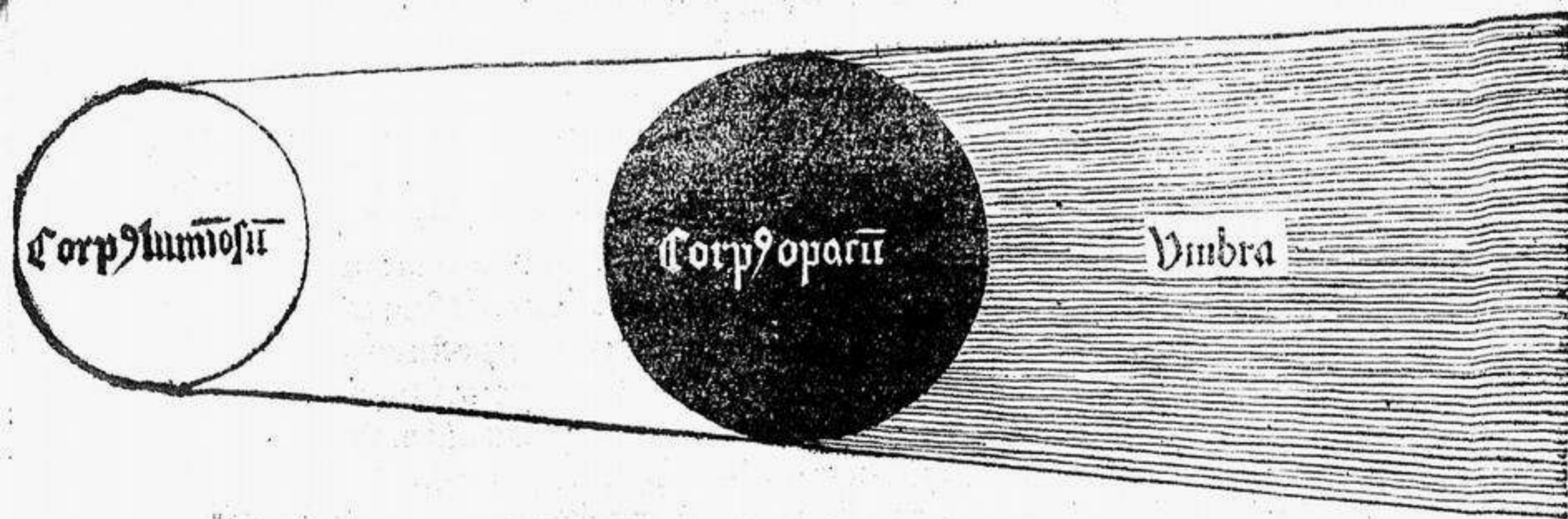
De formis umbrarum, scribunt Cleome. 2. capi. de magnitudine terrae. Plinius Secundus lib. 2. cap. 11. de syderum magnitudine. Et Ioan. Pisanus lib. 1. perspectiuae propositione. 23. & 24. Et loquuntur hi praecipue de umbris causatis à corporibus opacis sphaericis. Vt est terra. Sunt igitur umbrarum formae triplices. Prima umbra uocatur Cylindroides. Secunda Calathoides. Tertia Conoides. Has paucis uerbis indicat Ioan. Pifa. lib. 1. ca. 24. Umbrosum (inquiens) sphaericum, luminoso existente maiore, umbram proijcit pyramidalem: aequale columnarem: Maius curtam & euersam Pyramidem infinitam. Cylindroides umbra, id est, columnaris, uel teres, hoc est, columnae effigiem habens, taliter fit, quando umbrosum & luminoso sunt aequalia. Radij enim ab extremis luminosi incidentes, in extrema umbrosi exeunt, ut aequidistantes. Quare nunquam concurrunt, si etiam in infinitum producerentur. Et per consequens umbra columnae figuram habet. vt in hac figura.

Umbrarum
formae tripli-
ces.
Cylindroides.

E

Calathoides. Calathoides autem euenit, quando umbrosum maius est luminoso: Eritq; pyramis curta & euersa infinita, secundum longitudinem, vide hanc figuram.

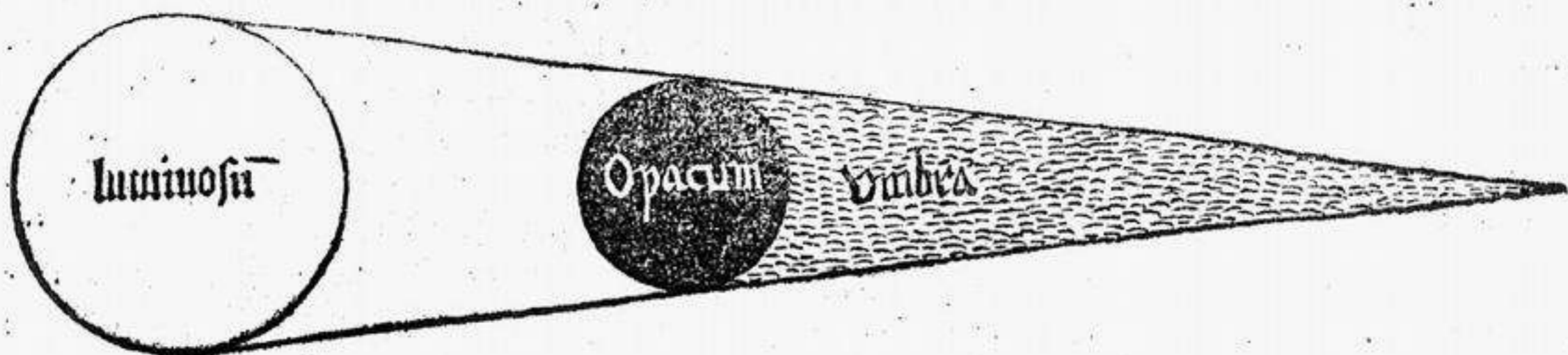

F

Conoides. Conoides uero, ubi umbrosum minus est luminoso, vt terra respectu solis. In eo casu umbrosum sphaericū minus, illuminatur à luminoso ultra dimidiū. Per propositionem. 22. libri primi Perspectiuae: Inde fit, quod radij exeuntes ab extremis partibus luminosi, in contactu extremitatū corporis opaci minoris, minus distant, quàm in luminoso: constituentes lineas non aequidistantes. Igitur tandem concurrunt. Sed quia umbra formatur secundum has lineas concurrentes, consequens est umbram esse conoidalem, pyramidalem, aut admodum metae, aut turbinis uersi. Ecce schema.

Hinc

A

Hinc facile intelliges Plinium ubi supra. Cuius hæc sunt uerba. Namque quæ Plinius
sint tres umbrarum figuræ, constetque, si par lumini sit materia, quæ iactat um-
bram, columnæ effigie iaci, nec habere finem. Si uero maior materia quàm lux
men, turbinis recti: ut sit inum eius angustissimum, & simili modo infinita lon-
gitudinem. Si minor materia quàm lux, metæ existere effigiem, in cacuminis sine
deficientem. Hæc Plinius. **¶** Redeo ad conditiones nostri paralleli solstitij se-
ptentrionalis. Et est secunda. Quod sub eo habitantes, habent duo solstitia. V-
num, quando sol accedit ad principium Cancræ. Et est eis altum solstitium, pro-
pter accessum ad zenith capitis eorū. Secundum est inum, in Capricorni ini-
tio, propter solis recessum. Tertia conditio. Quod habent unam æstatem & u-
nam hyemem. Et hæc fere sequitur ex secunda. Et de hac in sequentibus dicetur.

B Quarta, quod habent plures umbras. De qua proprius exponetur canon.

Propter nouitios enim, quorum gratia cōmentor, de umbris nonnullos cano-
nes hic adijcere decreui. Primus igitur omnium est. Quorumcunque zenith ex-
tra Tropicum Cancræ in septentrionem uergit, illi tres habent umbras. Vnam
sole exoriente, in occasum porrectā: Secundam sole occidente, in ortum iactā.
Tertiam, non nisi unam habent meridiana solis umbram, per radios primarios
causatam, in septentrionem uersam. Hæc autem umbra meridiana in uniuersum,
id est, in omni regione, respectu orientalis aut occidentalis, semper est bre-
uior. In meridie sane, breuiores (ut dicitur & ueritas habet) umbræ esse solent.
Plinius libro octauo ca. 33. De uentorum obseruatione in agrorum cultura, sic. **¶**
Tunc erit hora sexta, cum minima umbra, contra medium fiat hominem. Ouidius
libro tertio Metamorphoseos Fabula prima.

Fecerat exiguas iam sol altissimus umbras.

Idem decimo quarto Metamor. Fabula prima.

Et maris & cœli medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimas à uertice fecerat umbras.

C Ipsa autem umbra, ad sui uariationem comparata, nobis septentrionalibus, nusquam
quam breuior est, quàm cum sol est in puncto maxime declinationis a bipo Aequa-
tore: à quo quanto magis in austrum uersus abierit, tanto meridiana nostra
& septentrionalis umbra fit protractior. Idemque experimento facile capies in gnomone,
stylo, aut corpore ad perpendicularum erecto. Quod in huiusmodi umbrarum
obseruatione fieri debet. Hæc umbra nostræ est patriæ, ac natalis nostri
soli. De qua quidem patria, Plato ad Architam Tarentinum sic scripsit. Nullum
nostrum sibi soli esse natum, sed ortus nostri partem sibi patriam uendicare. &c. Et
Cassiodorus in Psal. 136. Sup flumina Baby, sedimus. Nimis dulcis est recorda-
tio patriæ suæ, quæ in hostili terra probatur existere. Idcirco aliqua, haud asper-
nanda, hic adijcere decreui. Et primum. Quod sol nunquam accedit ad zenith
capitis nostri. Est autem zenith capitis, authore Linconiensis in sphaeræ opusculo,
extremitas lineæ rectæ, exeuntis à centro terræ per caput hominis, usque ad firmamentum.
Secundo loco. Eleuatio capitis Arietis, aut Libræ, & ex consequentione circuli equinoctialis,
pro nostris habitationibus aquilonijs, sic digno-

Canon pri-
mus de um-
bris.

Umbra bre-
uior quæ

Plinius.
Ouidius.

Umbra septen-
trionalis ma-
ximè breuis.

Amor patriæ.
Plato.

Cassiodorus.

Sol nunquam acce-
dit ad zenith
nostri capitis.
Linconiensis.

Tubingensium
polus.

Gnomon horo-
logiorum me-
ridiei.

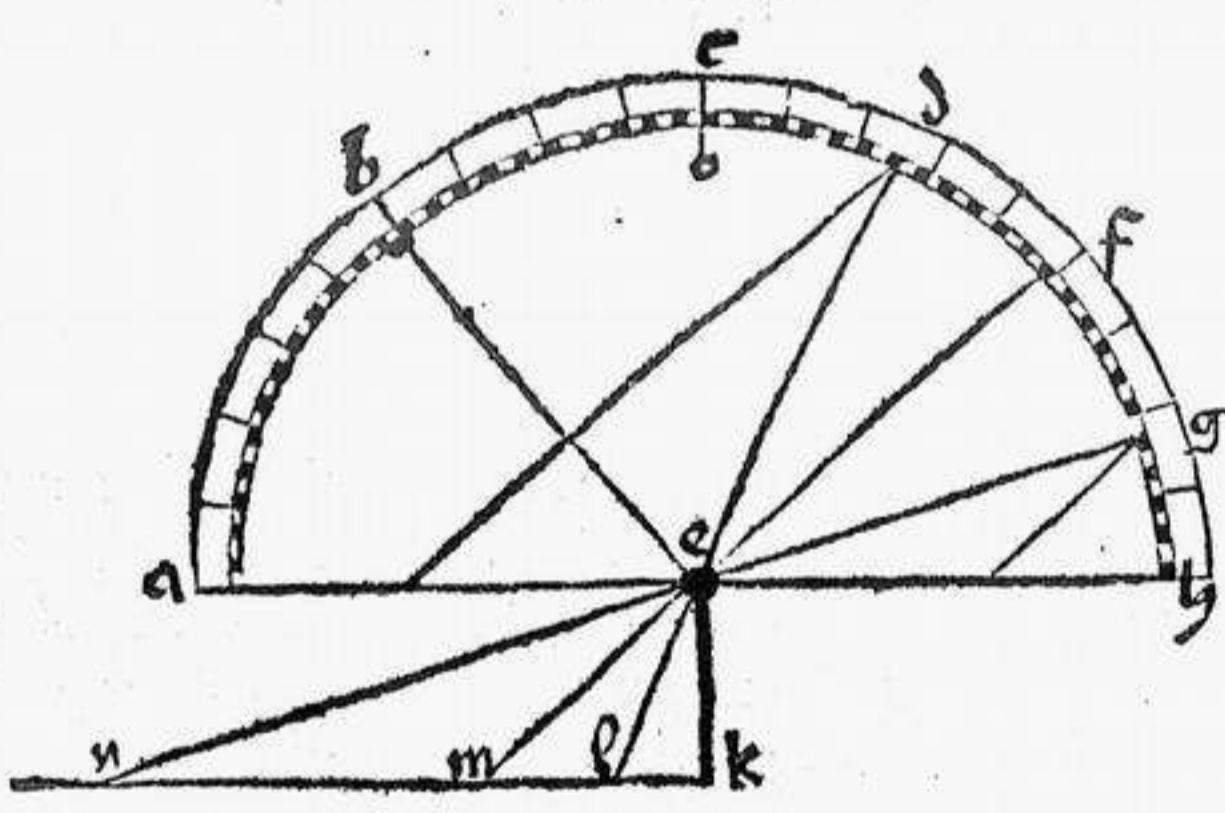
Maximus So-
lis ad nos ac-
cessus.

Distantia so-
lis à zenith ca-
pitis nostri.

Maxima solis
declinatio à ze-
nith.

scitur. Deme altitudinem Poli borealis tuæ habitationis à 90. gradibus, residuū **D**
propositū ostendit. In exemplo. Tubingæ altitudo poli est 48. graduum & 40.
quali minorū, quibus à 90. gradibus subtractis, remanēt 41. & 20. minuta. Ele-
uatio capitis Arietis aut Libræ siue æquinoctialis in Tubinga. Huius utilitas est
propemodum innumera & alterius tractatus. Hic hæc adducere placuit. Gno-
mon, umbilicus, aut horarū index in horarijs phœbeis in meridiem uergentis
bus, iuxta æquinoctialis eleuationem erigendus est. Præterea tertio loco per
candē maximus ad nos solis aditus cognoscitur, sic. Eleuationi æquinoctialis
tuæ habitationis adde solis maximā declinationem, scilicet, 23. gradus & 30. mi-
nuta, & cernes maximā solis eleuationem, aut fastigiū tempore meridiei, & is
ex cōsequente maximus eiusdē ad nos accessus. Verbi causa. Eleuatio æquino-
ctialis Tubingæ (ut supra didicimus) est, 41. graduū & 20. minorū, cui adijcio
23. gradus & 30. minu. & conflo. 64. gradus & 50. minuta, maximā solis altitudi-
nē tempore meridiano die 11. aut 12. Iunij. Vnde quarto loco, elicitur distantia
Solis à zenith capitis propositæ habitationis: Hac lege. Maxima solis eleuatio
dematur ab arcu 90. graduū, & relictus arcus indicat distantiam zenith capitis
oblatæ habitatiōis, ad centrū usq; corporis solaris. Gratia exempli. Eleuationē
solis maximā supra inuentā, puta 64. graduū 50. minorum, demo ab arcu 90. **E**
graduū, & relinquitur mihi arcus 25. graduum & 10. minorum, distantia so-
lis à zenith Tubingensium. Quod si unicuiq; graduū dederis 15. miliaria, & 4.
minutis unum, conflabis terrenum iter, ab habitatione tua usque in locum cen-
tro solis subiectū. Sic arcus iam extractus, dabit tibi 377. $\frac{1}{2}$ miliaria Germanica
cōmunnia. Ex his quinto loco, Maximus solis recessus, elongatio aut decli-
natio à zenith capitis sic reperitur. Duplicem solis declinationē maximam, hoc
est 47. gradus iunge distantia solis à zenith capitis tuæ habitationis, & habes
optatū. In exemplo. Repeto distantiam solis à zenith capitem Tubingensium,
scilicet 25. gradus & 10. minuta. Cui addo 47. gradus, & colligo 72. gradus 10. mi-
nuta, maximū solis recessum. Faciunt miliaria Germanica cōmunnia 1082. & $\frac{1}{2}$.

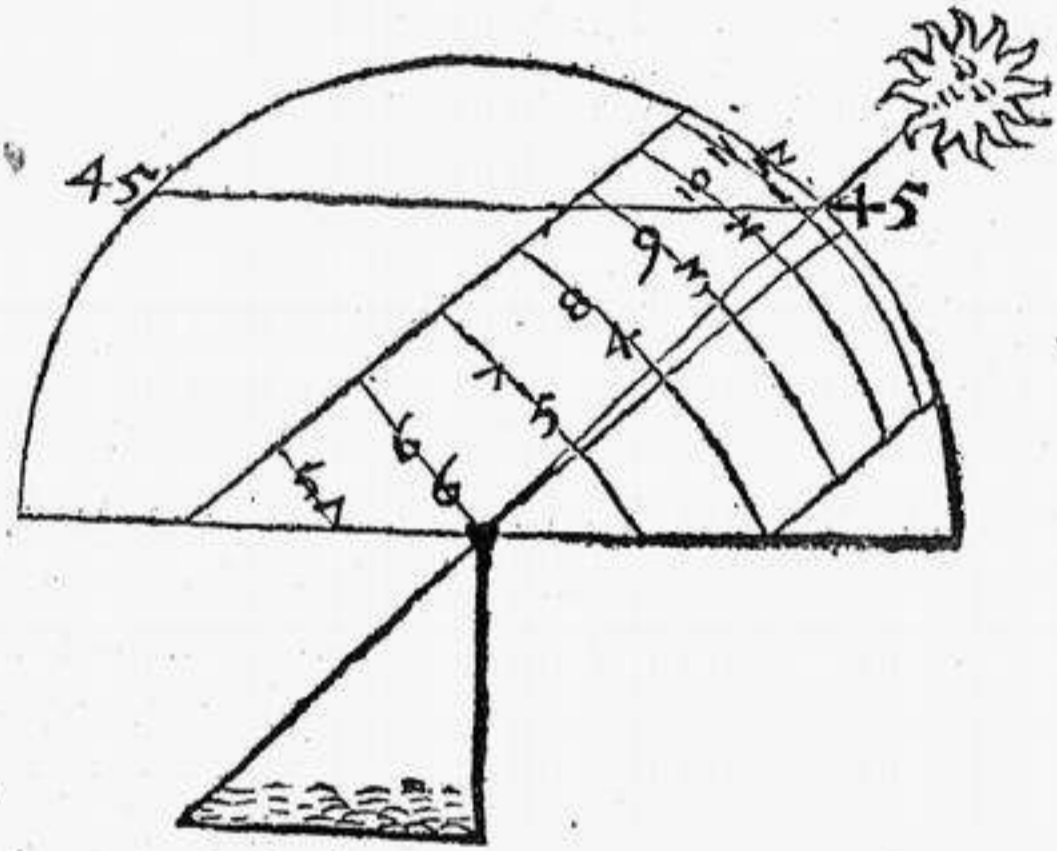
a c h Meridianus.
e centrum mundi.
a e h horizon.
b polus mundi.
b e axis mundi
c zenith capitis.
d tropicus Cancrī
f e æquinoctialis.
g tropicus scancrī.
Subtrahe arcum a b ab a c
remanet b c, uel quod idem
est, c f ex c h remanet f h ele-
uatio æquinoctialis c benina
& f h iunt arcus æquales.
Arcui h f adde arcū f d emer-
get h d maxima solis altitu-
do in Cancro.

do in Cancro. Aufer arcum h d ex arcu h e, relinquetur c d distantia zenith capitis
à sole in maxima sua altitudine constituto. Arcū c d iunge arcui d f g, exhibit c g
maxima solis depressio à zenith nostro e k gnomonis longitudo. k n umbræ longi-
tudo sole in Capricorno. k m eadem longitudo sole in Ariete uel Libra. k i umbra
styli sole in Cancro.

Sexto loco. In nostris habitationibus, postq; sol septentrionaria signa ingres-
sus fuerit, superaueritq; nonum fere Arietis gradū, usq; in 21. virginis, eleuat ut
sol omni die bis supra horizontem 45. gradibus, semel ante meridiem, & semel
post meridiem, & pro eo instanti umbra recta rei, stantis orthogonaliter super
superficiem planam, mensurat rem ipsam. Quo autē tempore ante aut post me-
ridiano

A meridiano Sol in 45. gradus attollatur, per Astrolabium aut quadrantem horariū. **U**mbra quando cognitu facile est. Est enim regula. Quandoquēq; altitudo solis est 45. graduū do corpus æquæ præcise, umbra recta metitur rem ad perpendiculū erectam. Quod si solis alti- quæ superetue tudo 45. gradus excefferit, umbra recta minor est, ipsa re. Si uero altitudo solis aut breuior, minor fuerit 45. gradibus, recta umbra protractior est re ipsa. Quo fit, quod in nostris climatibus (ubi altitudo poli est, 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. &c. graduum) Sole gradiente per signa meridia, longiores esse umbras meridianas re ere- cta. Quia Sol nunquam eleuatur 45. gradibus. Sole autem transeunte per bore- lia signa (ubi altitudo poli est 48. graduū & 40. minorū, ut exemplo utar) quāq; umbra meridia maior est re, quāq; equalis, quandoq; minor, Ma- ior à principio Arietis in 8. eius gra- dū, inclusiue: & à 22. gradu virginis in finem usq;. Aequalis in 9. aut 10. pene gradu Arietis, & in 20. quasi & 21. gradu virginis. Minor ab 11. gra- du Arietis, in 22. usq; virginis. Quod si te harum rerū copiosior delectat cognitio, consule secundæ partis nostræ elucidationis Astrolabij pro- positionem quartam, quintam, se- ptimam & octauam.

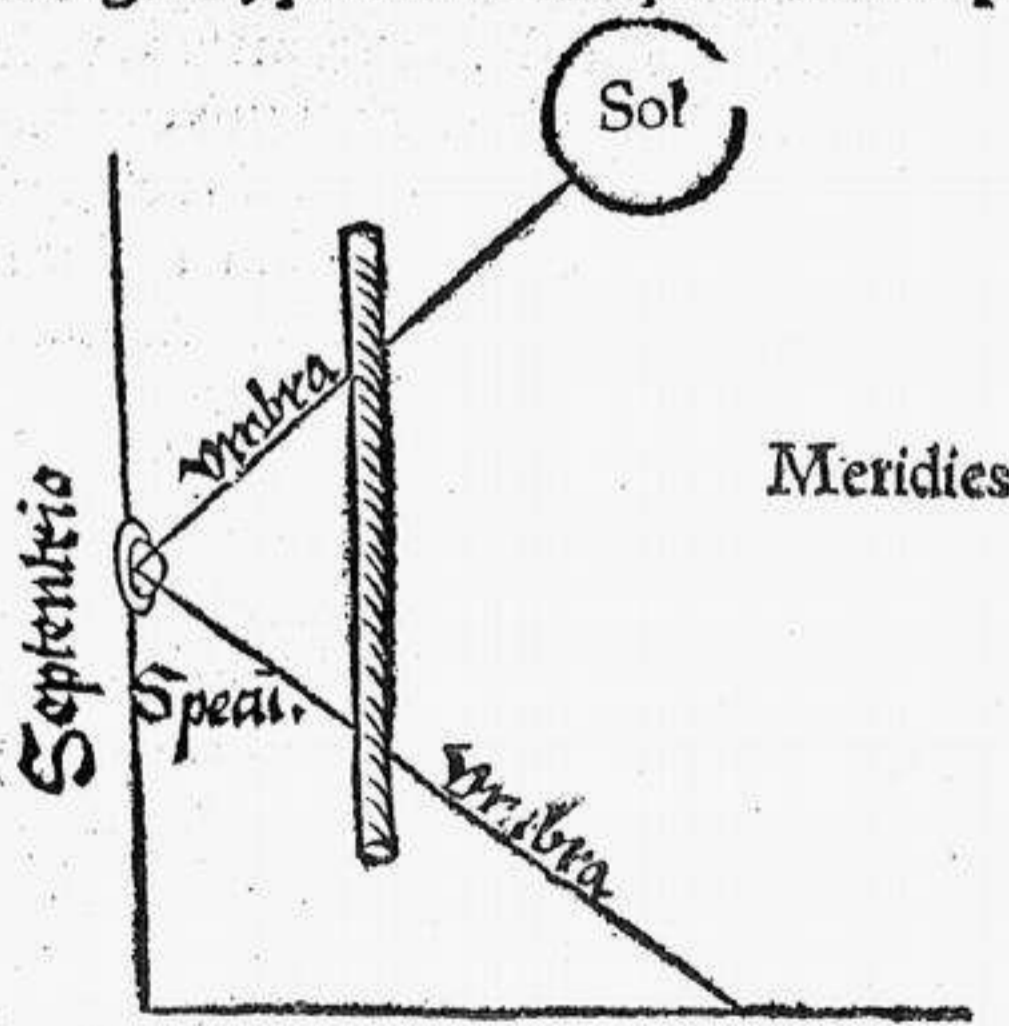

Umbra quando
do corpus æ-
quet superetue
aut breuior.

B Sed hic in dubium uertitur: An omnis umbra meridia eorū, quorum ze- nith est extra tropicū Cancrī in septentrionem, itidem in septentrionem pella- tur? Omnes (quos ego legerim) propositionem aut quæstionem affirmant. Et id manifeste docet Macrobius lib. 2. de somno Scipionis, his uerbis (& loquit̃ de his, qui ponunt sedes in aquilonem). Nam in occasum (subintellige umbra re) cadit oriente sole, & in ortum cū fit occidus. Medio autē die, quia sol me- ridiem tenet, in septentrionē umbra depellitur. In austrū uero, circa nostram habitationem, impossibile est umbram cuiuslibet corporis cadere: Quia semp in aduersam soli partem umbra iactatur. Aduersus autem austro, apud nos, sol non esse poterit: Quum nunquam fines septentrionis attingat. Hactenus Macrobius. Dissolutio. Supra diximus de duplici radio, scilicet, primario, princi- pali siue directo, & secundario. Accidit igitur, quod nonnunquam radius pri- marius cadit super corpus opa- cum, tersum & politum, ut est uis- trū, ferrum chalybs, marmor uel specula ex his composita & ere- cta, tunc reflectunt & resiliunt ra- dij, & faciunt apparentiam in pa- rietibus, tabularis, & alijs id genus rebus. Quare dico: Quod opacū expositū radijs primarijs meridi- cū tempore proiicit apud nos um- brā in septentrionem. Hoc pacto Macrobius & alij omnes sunt ac- cipiendi. Opacum autem immis- sum in radios reflexos, aut secun- darios, mittit umbram apud nos in meridiem.

manobiny
3

C Hinc soluitur quæstiuncula hæc. An idem corpus opa- cum, tersum & politum, ut est uis- trū, ferrum chalybs, marmor uel specula ex his composita & ere- cta, tunc reflectunt & resiliunt ra- dij, & faciunt apparentiam in pa- rietibus, tabularis, & alijs id genus rebus. Quare dico: Quod opacū expositū radijs primarijs meridi- cū tempore proiicit apud nos um- brā in septentrionem. Hoc pacto Macrobius & alij omnes sunt ac- cipiendi. Opacum autem immis- sum in radios reflexos, aut secun- darios, mittit umbram apud nos in meridiem.

Opacum
corpo du
as habe-
re um-
bras in-
ridianas
potest.

Hinc soluitur quæstiuncula hæc. An idem corpus opa-

Ut proximum in aultrum: Responsio. Quod id accidere potest. Sit baculus erectus uersus so-
 schema habet. lem meridianum, ex eius opposito erectum. Incidentesq; radij gemini, scilicet, directi primarij & reflexi; una pars baculi, immissa radijs primarijs aut directis, tactat umbram in septentrionem, alia uero pars eiusdem baculi in radios reflexos intrusa, umbram pellit in meridiem. Fac periculum, & certior eris.

Umbrarum casus non secundus. **Secundus canon.** Omnes hi, qui zenith sub tropico Cancrī habent, tria habent umbrarum genera. Vnum orientale, secundum occidentale, & tertium meridianū, in septentrionem à radijs solaribus primarijs missum. Verū enim uero si incidentiam radij perpendicularē, inter umbrarum genera numeraueris, quatuor congregabis. Pro exemplo est Syene urbs, de qua & alijs supra ab-
 Lucanus. unde diximus. Libuit tamen annectere, pro exemplo, Lucani uersiculos. Is li-
 bro nono ait.

Hic quoque nil obstat, Phœbo quum cardine summo
 Stat librata dies, truncum uix protegit arbor.
 Tum breuis in medium radijs impellitur umbra.

Iupiter Ammonius. Cato (qui fouit partes Pompeij) cum suo exercitu uenit ad Libyam arenosam. Vbi est templum Iouis Ammonis, ἀμμων enim Græci, arenam uocant. Libij sane, Arabes & Aegyptij colebant Iouem, sub forma ac figura arietis, & quotannis, Sole arietē tenente, in plenilunio primi mensis, diem festum celebrarūt. In quo Ammonem deum suum nouam pellem uillosam, ex ariete recenter de-
 tractam, induere solebant. Est etiam circa templum sylua, quasi pro miraculo, & fons solis mirus, die gelidus, noctu calidus. Ut testantur Herodotus & Plinius.

Ouidius. Cuius meminit Ouidius decimo quinto Metamorpho. dicens,
 Medio tua corniger Ammon
 Vnde die gelida est, ortuq; obituq; calefcit.

Scito templum Ammonis & fontem non esse sub æquatore, neque sub tropico Cancrī. Testis est Ptolemæus libro quarto, capitulo quinto, Tabula tertia Africae, ubi ponit Ammonicam regionem habere uiginti octo gradus latitudinis & Ammonem ciuitatem sub consimili latitudine, ac solis fontem. Sunt igitur extra tropicum Cancrī uersus septentrionem. Item Plinius libro quinto capitu. 5. Sic habet. Cyrenaica, eadem Pentapolitana regio, illustratur Ammonis oraculo. Quod à Cyrenis abest, cccc. m. passibus, fonte solis. &c. Plinio fere

Ammonis oraculum. Solinus; Strabo. accedit Solinus, capitulo quadragesimo quarto. De Ammonis oraculo plura scripsit Strabo libro decimo septimo. ubi tres numerat abases. Abydum iuxta Muridis lacum & iuxta Ammonis oraculum. Omnes igitur Ammonis templū citra Cancrum locant, quod notius est, quàm ut referrī debeat. Neque hoc templum, sub æquatore longius Cancro distante, positū est. Quod tamen sequentia metra, scilicet.

Sulpitius & Omnibonus notantur.

Depreſsum est hunc esse locum, &c. indicant. De quibus infra, cum ad æquinoctialem perueniemus, sermonem habebimus. Videant igitur Sulpitius & Omnibonus, quorum aut præter ueritatem sunt interpretaciones, aut Lucanus non aptè retulit. Quod uix crediderim. Dico poëtam, in loco alieno, eleganter & doctissimè de Aequatore differuisse. De quibus omnibus infra dicemus. De gemma Ammonis cornu, aut Ammochryso, lege Plini. libro trigesimo septimo, capi. 10.

Ammochrysus gemma. Umbrarum Canon tertius

Canon tertius. Quorum zenith intra tropicum Cancrī & æquatorem est hi sunt quadrumbres. Habentq; solem bis in anno uerticalem, quatuor solstitia, duo alta & duo ima, binas æstates & totidem hyemes. Materiã huius canonis absoluit Ptole. dictione. 2. Alma. 5. § 5. Quorum primus incipit, Linea æqualis; Secundus, cuius longioris diei longitudo est 12. horæ & 4. horæ. Et idem de eadē in Quadrupartito tractatu secundo.

capit.

A cap. 2. Huius canonis innumera sunt propemodum exempla ex tabulis Ptole-
mei facile colligenda. Ex tertia Africae, infra tropicum Cancrī. Ex quarta Afri-
ca, infra tropicum Cancrī, usq; in Aequalem. Ex 6. 9. & 10. infra tropicum Can-
crist. Et undecima, infra tropicum Cancrī, in æquatore usq;. At demū 12. Asiae,
infra tropicum Cancrī. Ex accessu enim solis ab æquatore in tropicum Cancrī
euntes, semel nullæ fiunt umbræ meridianæ: Et rursus cū hinc in æquatore
regreditur. Particularia exempla Felicis Arabiae, sumpta ex cōmentarijs Pto-
lemæi libro 6. capi. 8. Badao regia. Vide hic formulam.

Ptolemæus
Aestates binę,
hyemesq; ac
solstitia qua-
terna annua-
tim qbus sint?

B Officio tabulæ declinatiōis Solis co-
gnoscit, cū quibus signorū gradibus,
Sol bis ad zenith sic habitantiū, acce-
dat. vnde dies mensiū horū accessuū
fiunt noti. Hinc palam est, quod hi,
per id tempus, quo Sol per Arietem
usq; in primū punctum uerticalem
ierit, umbram habent in septentrio-
nē. Primoq; puncto à Sole superato,
usq; in secundū punctum uerticalem
umbra in meridiem pellitur. Et post
transitum secundī puncti, rursus in
septentrionē uergit. Et ita durat usq;
dum in primum punctū uerticalem
se receperit. Pro intellectu pleniō-
ri, citandus est Plini. Se. lib. 2. ca. 74.

	Latitudo	Sig. & gradus ad quos cū sol peruenerit fit uerticalem.			
		G	m	S	G
Oppida					
Badeo regia	20 15	II	0	Ω	0
Pudni, ciuitas	16 30	♄	15	Ω	15
Muza, emporium	14 0	♄	7	Ω	23
Ocelis, emporium	12 0	♄	1	Ω	29
Mara metropolis	18 40	♄	23	Ω	7
Menambis, &c.	16 30	♄	15	Ω	15
Sabbatha, metropolis	16 30	♄	15	Ω	15
Saphar, metropolis	14 30	♄	9	Ω	21
Saba, regia	13 0	♄	4	Ω	26
Arabia, empor.	11 30	♄	0	Ω	0
Cana, emporium	11 30	♄	0	Ω	0

Felicis Ara-
bię oppida.

ubi ait. At in tota Troglodytice, umbras bis quadraginta quinq; diebus in an-
no Eratosthenes in cōtrarium cadere prodidit. Aduerte Troglodytæ. Græcis
τρογλοδιτῶν foramen, siue cauerna, aut specus uocatur: Hinc illis nomen. Plinius lib.
quinto capitulo octauo. Troglodytæ specus excavant, Hæ illis domus. Victus
serpentium carnes; stridorq; non uox, adeo sermonis commercio carent. Pom-
pon. lib. primo. Troglodytæ nullarum opum domini, strident magis quàm lo-
quuntur. Specus subeunt, alunturq; serpentibus. Solinus capi. quadragesimo
quarto. Troglodytæ specus excavant, illis teguntur, nullus ibi habendi amor,
à diuitijs paupertate se abdicarunt uoluntaria. Tantum lapide uno gloriantur,
quem Hexecontalithon uocant: Tam diuersis notis sparsum, ut sexaginta
gemmarū colores in paruo eius orbiculo deprehendantur. Isti carnibus utun-
tur serpentum. Ignari sermonis, strident potius quàm loquuntur. Herodotus
in Melpomene. Troglodytæ (inquit) Aethiopes, omniū quos fando cognoui-
mus, perniciosissimis pedibus sunt, serpentibus, lacertis & alijs id genus reptili-
bus, uescentes. Lingua nulli alteri simili utentes, sed uespertilionum more strī-
dentes. Strabo lib. 1. loquitur de authore Homero. Nonnulla uero signis quibusdā
occultius insinuauit, Africam & Aethiopiam & Sidonios & Erembos, quos A-
rabes Troglodytas, hoc est, cauernarum incolas iure dixeris, uerbis elocutus
est. Idem. Multus etiā de Erembis factus est sermo; longe uerisimilius dixere,
qui eos Arabes putāt. Et post plura. Arabas & Erembos, Græcis ipsis fortasse
hoc modo Arabas uocantibus. Simul & ad id uera uocabuli significatiōe, id est,
etymologia adiuuante. Quia enī terrā subeant, id est antra, multi Troglodytas
quasi antricolos, quos suscipientes posterī, uulgò p̄ nominis etymologiā aper-
tius Troglodytas dixere. Hi ex Arabibus sunt, qui ad alterā sinus Arabici par-
tem uergunt ad Aegyptū & Aethiopiam. Idem. De Erembis aut troglodytis
lib. decimo sexto in fine & decimo septimo. Sunt & alię Troglodyte in septen-

Pliniū locus.
Troglodytæ
qui.

Plinius.

Pomponi.

Solinus.

Hexecontalis
thos gemma
Troglodytarū
unica.

Herodotus

Strabo.

Erembi Ara-
bes Troglody-
tæ.

Gemini

Troglodyt.e. trionem ad Caucaſum montem. De quibus Strabo. lib. 11. Qui propter frigora D
 habitant in cauernis, pane abundantes. De Troglodytica regione ſcribit Pto-
 Ptolemæus. lemæ. lib. 4. cap. 8. ſic. Appellatur autem uniuerſaliter totum littus, quod eſt iux-
 ta Arabicum & Analitem, aut alioquin Aulitem ſinum, regio Troglodytica,
 uſq; ad montem Elephantem. Hoc eſt, à latitudine fere. 5. aut 7. graduum uſq;
 30. uel circiter. Cernitabulam. 3. & 4. Africae. Cum igitur Plinius dicit. In tota
 Plinius inter- Troglodytice, intellige de ea, quæ eſt interiecta Tropico Cancræ & æquatori.
 pretatur. Nam Troglodytica extendit ſe ultra tropicum Cancræ uerſus ſeptentrionem.
 Ut ſupra Ptolemæus aſſeruit. Itẽ Strabo ſam ſupra in §. Hi ex Arabibus ſunt.
 Aegyptus enim eſt ſupra Aethiopiã, & ultra maximam ſolis declinationem.
 Idem teſtatur Plinius lib. 6. ca. 29. Sequitur in Plinio. Vmbras bis quadraginta-
 quinque diebus in anno. &c. Ego ſic interpretor, quadragintaquinque diebus, hoc
 eſt, in nonaginta diebus, omnibus Troglodyticis, intra tropicũ Cancræ & æqua-
 torem agentibus accidit, quod habent aliquo tempore anni umbram uerſam in
 ſeptentrionem, & alio tempore in meridiem. Hæc interpretatio ueridica eſt, &
 neminem fallit. Quam exemplis clariores reddemus. Arſinoë ciuitas, de qua
 Arſinoës uaria umbra. Plini. lib. 5. cap. 11. & libro. 6. ca. 29. Conditam ſororis nomine à Ptole. Philadel-
 pho. Et Ptole. de ea lib. 4. ca. 7. habens in latitudine. 10. gradus. 40. minuta. Per E
 tabulam declinationis addiſco, poſtea q̄ ſol. 28. gradũ Arietis adierit, Arſinoë
 tis uerticalem eſſe: & ante q̄ hunc gradũ acceſſit umbra meridiana in ſeptentri-
 onem abiit, in 28. ferme dies. Poſt tranſitũ uerticis uſq; in ſolſtitium æſtiuum, hoc
 eſt, in 62. dies, umbra impellitur in meridiem. Habes igitur umbrã uariatam, à
 ſeptentrionali in meridianã, in 90. diebus. Sunt enim à principio Arietis, uſq; in
 principiũ Cancræ, 90. gradus. Quos uulguſ Solẽ perambulare putat in 90. die-
 bus: dando ſingulis diebus ſingulos gradus. Ecce. Aſtronomica autẽ computa-
 tio, quæ ueritate innititur, numerat ab æquinoctio uerno, in ſolſtitium æſtiuum
 93. dies. 11. horas, & 9. minuta. Et ab eodem ſolſtitio in æquinoctium autumnũ, 93.
 dies 13. horas & 33. minuta. Aliud exemplum. Aduliton, teſte Plini. lib. 6. cap. 29.
 oppidum: hoc ſerui à dominis profugi condidit. Maximũ emporium Troglo-
 dytarum ac Aethiopũ. A Ptole. lib. 4. cap. 7. Adulia appellatũ. Habens in lati-
 tudine. 11. gradus 40. minuta: officio tabulæ declinationis Solis. Accedit idem
 ad zenith capitis in Arietis principio. Vnde cõcluditur eos habere umbrã me-
 ridianã ſeptentrionalem ab æquinoctio uerno, in 30. fere dies: poſt reſeſſum à
 uertice, uſq; in ſolſtitium æſtiuum, in 60. dies, umbram habere in meridiem. Ter-
 tiũ exemplum. Ptolemais urbs, à Philadelpho condita ad uenatus elephantor- F
 um. Ob id Epitherias cognominata, teſte Plini. Ptole. ubi ſupra. Ptolemais the-
 ron. Eius latitudo eſt 16. gradus. 35. minuta. Cui ſol fit uerticalem noſtra tempe-
 ſtate 16. gradu Tauri. Vmbrã meridianam iactat in ſeptentrionem, à principio
 Arietis uſq; in hunc gradũ, per 45. quaſi dies, poſt in meridiem, uſq; in Cancrũ
 in 45. dies: Ecce 90. dies. De ea urbe, dixit etiã Plini. cap. præcedente, ſcilicet, 75
 iuxta hanc expoſitam formulã. Pro qua uide lib. 6. capi. 29. Alij legunt hoc ca-
 put ſic. Et in tota Troglodytice umbras bis (ſupple) eſſe nullas: ſemel ante ſol-
 ſtitium æſtiuale, & ſemel poſt. Et hoc uerũ eſt, & probatur, quemadmodũ ſupra
 probauimus de Badao urbe, Pudín, & cæteris. Et hi faciunt punctũ poſt, bis.
 Et deinde legunt: & quadragintaquinque diebus in anno Eratoſthe. &c. hoc eſt,
 oppida Troglodyticæ ſic ſe habent. Quod per 45. dies ante ſolſtitium, umbra me-
 ridiana uergit in meridiem, & poſt ſolſtitium lapſis 45. diebus, umbra ſectitur in
 ſeptentrionem. Et hoc eſt uerũ particulariter, ſed nõ in uniuerſum. Ut de Pto-
 lemaide. Cui ſol primo fit uerticalem in ſedecimo gradu Arietis, & poſt reſeſſum
 à uertice, cadit umbra in meridiem quadragintaquinque diebus computando,
 uſq;

A) usq; in exordium Cancrī. Deinceps cū Sol secundo peruenierit ad zenith, quod accidit in decimoquarto gradu Leonis, postea projicitur umbra meridiana in septentrionē in 45. uel 46. diēs, id est, usq; in principiū Librę. Assimile ferme exemplū sumitur, de Euāngelo portu Troglodytarū, Cuius latitudo est 17. graduū. Sed non est hoc uniuersaliter (ut iam iam dixi) uerum, ut supra declaratum est in Arsinoë & Aduliton oppidis. Quare primæ expositioni adhæreo.

Hac multi uiri doctissimi aduocant Lucanum in tertio sic canentem.

Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Umbras mirati nemorum non ire sinistras.

Loquitur poeta de Arabia Felici. Cuius magna pars est intercepta æquatore & tropico Cancrī. Quemadmodū supra diximus & pluribus exemplis docuimus. Astipulatur poetæ Solinus ca. 46. Vbi plura notatu digna de Arabia Felici scripsit. Inter cætera sic. Commercijs student, aliena nō emunt, uendunt sua. Quippe & syluis & mari diuites. Umbræ, quæ nobis dextrę sunt, illis sinistrae. Accedit insuper Plinius lib. 6 cap. 22. Legatos, quorum princeps Ra-

Lucanus de Arabibus explicatur.

Solinus:

Plinius.

B) maxime miratos fuisse, quod umbras in nostrum cælum cadere animaduertissent, non in suū, Solemq; à læua oriri & in dextra occidere potius, quàm è diuerso. Expositores Lucani & Solini, umbræ (inquiunt) quę nobis faciebatur ad occidentem conuersis dextrę sunt, Arabibus sunt sinistrae. Quę expositio uera est, & sensui poetæ admodum consona. Quod Arabes Macedonica Pompei castra petentes, ex orientali regione orientem uersus progrediebantur. Sunt

qui hunc Lucani locum occultiore quandam doctrinam continere arbitrantur. Afferunt enim ex sex mundi positionibus habitudinibusq; Orientem posteriorem, Occidentem uero anteriorem, sinistra Meridiem, dextram Septentrionē esse. Id procul dubio sensit, Cleomedes Græcus author, primo lib. Mete. à principio. Cuius hæc fere sunt uerba. Mundus is (ait) quoniam corpus est, habet quippiã quod supra, quodq; infra sit, reliquarumq; positionū habitudines. Anteriora ipsius esse dicunt, quæ sunt ad mundi occasum, quod is ad occasum impulsus habeat. Posteriora uero ea esse, quæ ad ortum sunt. Etenim ad anteriora procedit. Eius aut dextra ad septentrionem, ad meridiem sinistra locanda.

Hæc autem quatuor positionis genera, nihil occulti habent, cum cæteræ habitudines, quæ sunt sursum deorsumq; plurimum difficultatis physicis præbuerint. Ex hac Cleomedis sententia, notum dicunt, cur Lucanus, Solinusq; sinistrae umbras Arabibus tribuerint. Idem cum Cleomede sensisse Pythagoræos

Sex mundi positiones

Cleomedes.

Pythagoræorum sententia, Aristoteles.

C) Aristoteles 2. de Cælo & Mundo refert. Idem autem Aristoteles, multo aliter has positiones mundo tribuit. Vt pote dextram orienti, sinistram occidenti, Meridie sursum, Septentrioni deorsum ascribens: Quę lege & intelliges. Ad

Lucanum reuertor. Ex parte Felicis Arabiæ trans tropicū Cancrī, quæ ad Rubrum & Indicum mare accedit, uenerunt Arabes, qui in Macedoniam Pompei auspicia contra Cæsarem secuti sunt. Hi in latus nostrū egressi, admiratione capti, causam in promptu nō habentes, q̄ estiuo tempore illic quoq; ut in Arabia sinistrae, id est, in austrum proiectas umbras nō haberent. Neq; hoc in uniuersum accipiendum est, umbras quæ nobis dextrę sunt, illis semper esse sinistrae. Nam & ipsi umbram habent nostræ assimilem. Hoc est, in septentrionem uergentem, quum sol in latere ipsis austrino est. &c. Dextrum igitur Lucanus ab ortu diffiniuit. Nā Oriens, unde initiū motus astrorum est, dextrorsum septentrionem habet, sinistrorsum meridiem. Hoc Ouid. Meta. lib. 2. Fab. 1. inuuit, sic.

Ne te dexterior totum declinet ad anguem;

Neue sinisterior pressam rota ducat ad aram,

Ouidius.

Accedit

- Macrobius** Accedit Macrobius primo de somno Scipionis. Vbi de Zodiaci signis. Sic ait. **D**
 Et ut ab Ariete incipiam, magna illi concordia est. Nam & id per sex menses hybernales sinistro incumbit lateri, ab æquinoctio uerno super dextrum latus: sic & sol eodem tempore dextrum hemisphaerium, reliquo tempore ambit sinistrum. Hæc Macrobius: Quibus innuit, meridiana signa in sinistrum, septentrionalia in dextrum uergere, à uetustis fuisse creditum. Quod locus Ouidianus, notatu dignissimus, libro secundo Metamorphoseon indicat.
- Ouidius** Terra uiros, urbesq; gerit syluasq; ferasq;
 Fluminaq; & nymphas, & cætera numina ruris.
 Hæc super imposita est cœli fulgentis imago.
- Vitruuius** Signa sex foribus dextris, totidemq; sinistris.
 His pulchrè alludit Vitruuius lib. 9. de architectura cap. 6. & 7. Qui sydera borealia, ad orientis dextram locat, meridiana uero orientis sinistra esse ait. Hic prætereundum non est. Astronomos fores cœli bifariam describere, iuxta geminum solis motum. Primo enim fertur, aut rapitur cum primo mobili ab ortu in occasum, iuncto etiam motu solis proprio. Et in lateribus horizontis duo designat puncta, alterum in oriente, alterum in occidente. Ad quæ amplitudo exortiuæ & occasus sese terminat. Hæc puncta appellant fores solis. Quas Ianus, **E**
 quem ueteres solem & temporum authorem intellexerunt, apud Ouidium lib. Fastorum. 1. intelligit. Quando ait.
- Ouidius** Præsideo foribus cœli cum mitibus horis
 Et redit officio Iupiter ipse meo.
 Secundo motum habet proprium, ueluti singuli erronei, per signa Zodiaci, ab occasu in ortum means. Iam in Austrinum, iam in boreum latus oberrans. Et posuit fores in eius æquinoctiis. Quas Naso, uersu paulò ante citato, intelligit. Et uocari fores anni possunt. Quæ nobis reuera in Ariete sunt. Ita ueteres à Martio annum auspiciati, id obseruasse uidentur. Neq; his aduersatur Virgilius Georgicorum primo inquit.
- Virgilius** Candidus auratis aperit cum cornibus annum
 Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.
- Seruius** Aliud est enim (Seruio authore) aperire annum & incipere annum. In Tauro longior iam facta die, caloreq; augete, coeptus, in Ariete annus iam profectior & robustior incipit apparere. Incipit sane annus in signo post Pisces, quod est Aries. In Pisces enim se finit. Ouidius Metamor. primo, Fabula prima. **F**
- Ouidius** Tertius æquoreis inclusum piscibus annum
 Finierat Titan &c. Quod autem nobis, qui boreale latus tenemus, efficit Aries, hoc idem Austrino lateri Libra præstat, consimili per omnia ratione. Nam in Ariete autumnum habent illi, & in Libra uernum tempus. Sunt igitur sinistorum signorum fores in Libra, dextrorum in Ariete. Sunt præterea aliæ Solis portæ, in ipsis solsticiorum initiis. Quæ sunt ceu metæ quædam motus solis. De quibus Macrobius de somno Scipionis libro primo. Et loquitur de intersectiõibus Zodiaci & Lactei circuli, circa tropica signa Cancrum & Capricornum, sic. Has solis portas Physiici uocauerunt. Quia in utraq; obuiæ ante solstitio, ulterius Solis inhihetur accessio, & fit ei regressus ad zonæ uiam, cuius terminos nunquam relinquit. De his hæcenus. Quæ in canone de quatuor solsticiis & æstatibus ac brumis addita sunt, in quarto Canone dilucidantur.
- Vmbrarum** **Quartus canõ** buntur. Quartus canõ. Hi, quorum zenith est in æquinoctiali, hoc est, quorum habitatio est sub equatore, in anno quatuor habet umbras. Et sol bis transit per zenith capitis eorum: quando est in principio Arietis & Libræ. Inducens duo æquinoctia uniuerso orbi, tempusq; uernum & autumnale. His quatuor accidunt

Fores cœli bifariam describuntur.

Apetuumque æquinoctium. Huic canonis iungenda sunt verba Procli in §. Aequator circulus est, qui maximus æquidistantium circulorum statuitur, &c. Ex quo hic de circulis sphaerae maioribus & minoribus agitur, principè contuendum. Maior circulus in sphaera is est, qui in superficie conuexa sphaerae, aut prope descriptus, sphaeram in duo æqualia diuidit. Et sunt sex, Aequator, Zodiacus, Colurus æquinoctiorum, Colurus solstitiorum, Meridianus & Horizon. De Aequatore hic Proclus determinat. De alijs quinque in sequentibus capitibus. Circulus sphaerae minor is est, qui in superficie sphaerae descriptus, minimè sphaeram in duo æqualia secat. Et sunt quatuor. Circulus Arcticus, circulus Cancris, circulus Capricorni & circulus Antarcticus. De his author hic agit.

Duplices circuli.
Maior

Minor
Veteres Lactem
um circulum
addunt.

Quia sunt paralleli. Horum princeps omnium maximus est Aequator. Sed hic non est prætereundum, quod circulus dicitur maior alio, quatuor modis. Primo ratione magnitudinis corporis caelestis, cui imaginatur inesse. Et sic circulus æquinoctialis primi mobilis, maior est circulo æquinoctiali octauae sphaerae. Ob id, quod primum mobile est omnium corporum maximum. Et licet circulus æquinoctialis octauae sphaerae diuidat ipsam in duo æqualia, tamè primi mobilis maior uocatur. Quia ipsum, omnia alia corpora includens, maius est. Secundo loco, circulus dicitur maior, ratione apparentiae. Quia totus supra horizonem cernitur. Et hoc pacto circulus septentrionalis, qui Arcticus appellatur, maior dicitur. Quia perpetuò nobis supra horizonem apparet. De differentia circuli arctici inter Græcos & Latinos supra diximus. De hac maiori locutus est Proclus supra, in §. Septentrionalis igitur circulus est, qui omnium quos perpetuò cernimus plane maximus est, &c. Vbi dubium fuerat motum & etiam dissolutum &c. Tertio, Circulus alio maior prædicatur, ratione uirtutis influxiuae. Et hoc modo zodiacus alijs maior censetur, propter maiorem eiusdem actiuitatem in hac inferiora. Quia sub eo Sol & cæteri planetae mouentur. Quare Aristoteles secundo de Generatione cap. 9. bene dixit. Ideoque non prima allatio causa est generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquum circulum. Et idem in eodem. Videmus, quod adueniente sole, generatio est, recedente autè diminutio, id est, corruptio. Quare Hipparchus libro, de vigore naturæ, de zodiaco, sic scripsit. Iste circulus, est uita omnium, quæ in mundo sunt, &c.

Circulus alio
maior dicitur
quatuor modis.

B Quarto circulus dicitur maior alio, quantum ad unam sphaeram, id est, respectu unius sphaerae. Et sic æquinoctialis, omnium circulorum parallelorum in ipso primo mobili, maximus est. Quod facile declaratur per circuli diametrum. Et de hac loquitur hic noster Proclus. De qua pulchrè canit Marcus Manilius, in suo Astronomico libro primo capitulo sexto.

Aristoteles

Hipparchus

Tertius in media mundi regione locatus
Ingenti sphaera totum percingit olympum,
Parte ab utraque uidens axem, quo lumine Phœbus
Componit paribus numeris noctemque diemque,
Veris & autumnii currens per tempora mixta
Quum medium æquali distinguit limite cælum.

Mar. Mani.

Æquinoctialis igitur (ut à diffinitione proficiscar) est circulus maior, in superficie primi mobilis descriptus, secundum quamlibet sui partem, ab utroque polo mundi æquè distans. Contuendum. Omnes circuli sphaerae materialis imaginantur in primo mobili, quod etiam materialis sphaera præcipue representat. Possunt tamè hi circuli etiam in alijs sphaeris, puta, in octaua, imaginari, &c. Habet autè circulus is nobilis diuersa nomina. Primo à Græcis appellatur Ishemerinos, Ab *ἴσμερος*, quod est æquale & *ἡμέρας* dies. Hoc est, circulus æqualitatis diei & noctis. Testis Hyginus in suo poetico Astronomico libro primo cap. De polo.

Æquinoctialis diffiniuntur.

Omnes circuli
hæc materialis
in primo mobili.

Æquinoctialis nomina.
Ishemerinos

Vbi sic scribit. Aequinoctialis à Grecis Ishemerinos appellatus: Ideo, quod sol cum ad eum orbem peruenit, æquinoctium perficit. Vocatur etiã linea æqualitatis diei, aut linea æquationis diei, siue orbis æquationis diei, à Ptolemæo

Aequinoctialis
nomen

Festus.
Aequidialis.
Aequidiale
Aequidium

Corne Ta.
Germani quõ
dam noctes nõ
dies in numerũ
ponebant.
Hilaria
Macrobius
Vernum tempus.

Ouidius.

Dictiõe secunda ca. 6. Latine æquinoctialis, tanquam circulus, in quo cum sol fuerit, accidit æqualitas noctis & diei in uniuersa terra. Consimili ratione, Aequator dicitur. Aequatur sane diei & noctis, id est, circulus quem cum sol adierit dies artificialis æquatur nocti. Quare is circulus (authore Festo) dicitur æquidialis. Romani enim utrumq; æquinoctium, Aequidiale, aut Aequidium dixerunt. Quia nox diei potius quam dies nocti annumerari debeat. Contra fecere nostri maiores Germani, qui non per numerum dierum, sed noctium, cõputauerunt. Teste Cornelio Ta. libro de situ & moribus Germanorum, Inquirente. Coeunt (nisi quid fortuitũ aut subitum incidit) certis diebus, cum aut inchoatur aut impletur Luna: Nam agendis rebus hoc auspiciatissimũ initium credunt. Nec dierum numero, ut nos, sed noctium computant: sic constituunt: sic condicunt. Nox ducere diem uidetur. Hæc Ta. Phryges æquinoctium uernum hilaria appellabant: sperantes lætitiæ exordium, cum sperarent diem nocte longiorem. Macrobius libro primo Saturnaliũ. Celebratur lætitiæ exordium ad octauum calendas Aprilis. Quem diem hilaria appellant. Quo primũ tempore sol diem longiorem nocte protẽdit. Id enim tempus æquinoctij, quod nos uernũ, à uireo, appellamus, omnia renouari, pullulare, uirescere & hilarescere facit. Teste Ouidio primo Fastorũ.

Omnia tunc florent, circa est noua temporis ætas,

Et noua de grauido palmite gemma tumet.

Et modo formatis operitur frondibus arbor:

Prodit & in summum seminis herba solum.

Et tepidum uolucres concentibus aëra mulcent;

Ludit & in pratis luxuriatq; pecus.

Tum blandi soles, ignotaq; prodit hirundo,

Et luteum celsa sub trabe figit opus.

Tunc patitur cultus ager & renouatur aratro. &c.

De eodem uerno tempore & reliquis tribus, pulchrè scribit, idem Ouidius lib. 15. metamor. Fabula tertia. Hoc enim tempore sol intrat signum Arietis, qui est temperatus, cum solem recipit, incipit generatio. Arietis enim, ut Macrobius primo Saturna. scribit, ad naturam solis refertur, sicut & uniuersa signa zodiaci.

Cingulus primi mobilis.

Huius sententia supra exposita est. Dicitur etiam æquinoctialis cingulus uel cingulum primi mobilis, siue primi motus. Quia sicut cingulus uel cingulũ aut corrigia diuidit corpus nostrum per medium: sic circulus iste (quemadmodum supra expositum est) diuidit sphaeram primã per medium. Vocatur & circulus alti solstitij, apud Lucanum 9. Pharsaliaci &c.

Circulus alti solstitij.
Lucanus
Centrũ terræ.
Plinius.
Aequinoctialis officia.

Deprensus est hunc esse locum, quo circulus alti solstitij medium signorum percutit orbem.

Horum uersuum & sequentium expositionem ueram in sequentibus accipies, auditor. Vocatur tandem centrum terræ. Teste Plinio libro secundo capitulo decimonono. De qua re in subditis plene manifestabo. Nostri Aequinoctialis dignitatem, nobilitatem ac perfectionem ex suis officijs, commoditatibus, atq; usibus facile concludimus. Corpora sane cœlestia ita habent sua officia, ut unum aliud nunquam turbet. Iob quinto. Qui facit concordiam in sublimibus suis. Et ECCLESIASTICI decimosexto scribitur. Ornauit in æternum opera illorum: Nec esurierunt, nec laborauerunt, nec destiterunt ab operibus suis, Vnusquisq; proximum suũ nõ angustiabit usq; in æternum. Primum igitur

Iob.
Ecclesiasticus

37. ph. 18. f. 2

gitur

Agitur æquinoctialis officium est, Quod ipse est regula motus primi mobilis. Cū enim de eo compertū habeamus, quod de ipso in omni hora æquali 15. eius gradus orientur, aut occidant; consequens est, ipsum totum reuolui in 24. horis. Et ex consequutione, primum mobile, in quo idem imaginatur, in tot horis circumferatur. Mensurat igitur æquinoctialis & determinat motum primi mobilis, in dicendo eius reuolutionem & annum. Est igitur annus primi mobilis, tempus 24. horarū æqualium. Sed quo pacto ueteres inuestigauerint æquinoctialem in tot horis circumrotari? Eo ingenio factū esse arbitror. Officio certæ stellæ in æquinoctiali, aut eius uicinia cōstitutæ percēperunt, æquinoctialem à signo aliquo adhibito ad id redire. Vnde concluderunt, eundem in tempore quo piam circumuolui. Quantitas autem temporis & eius æqualitas, per ingenium, quod uenerabilis Beda de Cuppa plena aqua exponit, elicita est. / Secundum officium est. Quod pandit æqualitate diei & noctis; Quotiescunq; sol ipsum adit, dies nocti equatur in uniuerso mundo. De hoc officio, infra abundè dicetur.

Annus primi mobilis 24. horarum, & peruestigatio eius

Beda

Tertium eius officium est. Quod per ipsum scimus longitudinem diei artificialis & noctis, in quacunq; habitatione oblata. Habito enim instrumento spherico, positoq; sole in horizonte orientali, afficiatur æquinoctialis nota; post sole uoluto in horizontem occiduum, rursus afficiatur æquinoctialis nota in horizonte orientali. Gradus igitur æquinoctialis numerati, his notis intercepti, diē artificialem produūt: Supputando semper quindecim gradus æquinoctialis pro una hora æquali. Et pro quolibet gradu quatuor minuta temporis. Habita igitur quantitate diei artificialis, per subtractionem eiusdem à 24. horis, relinquuntur quantitas noctis. / Quartum. Per ipsum edocebimur, quæ sydera, quæ imagines cœlestes, quæ stellæ sint ab eo uersus septentrionem & quæ uersus meridiem. Ex quo enim ipse partitur cœlum stellatum in duas equas partes, quarū altera est uersus septentrionem, altera uersus meridiem. Consequens est, omnes stellas & imagines ab ipso, uersus septentrionem tendentes esse septentrionales, ab ipso autem, &c.

Longitudinis diei artificialis exploratio.

Imagines septentrionales, respectu æquinoctialis, sunt Taurus, Gemini, Leo, Auriga, Perseus, Triangulus, Andromeda, Cassiopeia, Equus maior & minor, Delphinus, Sagitta, Aquila, Lyra, Hercules, Corona, Cygnus, Bootes, due Vrse, Draco, Meridianæ uero, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Crater, Coruus, Ara, Centaurus, Lupus, Fluuius, Nauis, Lepus, Canis maior & minor, Piscis meridionalis.

imagine septentrionalis

Quintum officium. Quod per ipsum stellarum declinationes, tum septentrionales tum meridionales, addiscimus. Hoc facilem recipit declarationem in spherâ solida. Stellarum autem declinatione cognita, eas ipsas facile instrumentis imponimus. Vnde instrumentorum magna surgit utilitas. Et sic in collectaneis nostris, de constructione retis astrolabij, condidimus tabulam declinationum stellarum. / Sextum. Per ipsum scitur cuiuslibet gradus zodiaci declinatio. Qua habita, omni die, tempore meridiano, sole radiante, latitudo siue eleuatio poli Borealis cuiusuis oppidi artificiose dignosci potest. / Septimum. Eius officio omnia oppida, iuxta eorum longitudinem & latitudinem, spheræ terrestri facillime imponimus. Vnde quæ oppida sint septentrionalia & quæ meridiana promptè intelligemus. / Octauum. Per ipsum omnium parallelorum circulorum cœlestium, & etiam zonarum terrestrium his subiectarum notitiam nanciscimur. Gratia exempli. Parallelus per Rhodum cognosci nō possent, nisi per distantiam eius ab æquinoctiali, tanquam primario & antesignano parallelo. Discat enim ab eo, uersus septentrionem, 36. gradibus. Idem est de omnibus alijs iudicium parallelis rite cognitis; nullus alioqui rebus geographicis a-

Stellarum declinatio per æquinoctialem indicatur.

Oppidorum Borealiū eleuatio monstratur.

Cleomedes. ptus aut idoneus erit. Hoc sentit Cleomedes, primo Meteor. cum inquit. De **D**
inceps nosse oportet quamlibet hærentium cœlo stellarum cum mundo obuo-
lutam, circa suum centrum circulum describere: Qui omnes sunt paralleli. Cũ
que inter ipsos maximus sit æquinoctialis, minimi qui circa polos mundi sunt;
& perinde qui ab ijs ad æquinoctialem sunt descripti iuxta proportionem ma-
iores euadunt. ¶ Nonum. Nulla terræ descriptio, etiam in plano, neq; per li-
neas rectas neq; curuas, eo incognito, absolui potest. ¶ Decimum. Quanta sit
eius comoditas in humanis genituris diiudicandis, silentio præterimus: cum
id breuibus exponi haud possit. Videatur, pro exemplo, libellus directorius
Ioan. à Regio monte. Hæc hæctenus. Nunc ad canonem declarandum accedo,
qui sic habet. Hi quorum zenith est in æquinoctiali &c. Supra diximus, quid
sit zenith iuxta astronomicam acceptiõem, authore Linconiensis. Est enĩ pun-
ctus uerticalls in cœlo. Et posset esse regionis, hominis, aut alterius rei. Et alias
uocatur polus horizontis, regionis, urbis &c. Sumitur etiam zenith pro angu-
lo mediæ cœli. Quare Zeel, de natura natĩ, sic scriptum reliquit. Cum Mars in
zenith fuerit, & dominans orienti, nato influit dignitatem, cum crudelitatis ha-
bitu possidendo. Accipitur etiam zenith, pro hierarchia separatorum excellen-
tioris naturæ. Vt recepit Hipparchus lib. de uinculo spiritus. Vbi dicit. O **B**
miranda zenith, & natura deifica, occulta oculis humanorum &c. Additur in
canone, hoc est, quorum habitatio est sub æquatore. Hic occurrit quæstio. An
sub æquatore diei, uel circulo æquinoctiali, uel linea equalitatis, sit habitatio cõ-
ueniens hominibus? Vel sic. An zona inter duos tropicos contenta, quam tor-
ridam uel perustam uocamus, sit habitata, uel nõ habitata? Nolumus hanc que-
stionẽ in præsentia dissoluere, ob eius prolixitatem. Quam satis superq; absol-
uit Petrus de Abano Patauensis, differentiarum conciliator. Differentia 67.
Item Alber. Mag. de natura locorum, distinctione prima cap. 6. Cleomedes pri-
mo Meteo. Franciscus Capuanus, Sipontinus, & alij plures. Satis hodie com-
pertum habemus, torridam zonam habitari. Quod supra in Canone tertio ab-
unde demonstramus, de parte torridæ zonæ contenta inter tropicum Cancrĩ & æ-
quinoctialem, & infra de reliqua uersus meridiem consimiliter probabimus.
Quod autem sub æquatore, qui tanquam medijs torridam in duas secat par-
tes, sit habitatio hominum & animantium, hic ostendemus, & paucis. Ptole-
maeus lib. 4. cap. 6. 8. 9. & Tabu. 4. Africa, sub æquinoctiali & eius uicinia in A-
frica à longitudine ferme 5. graduum usque in 80. hoc est, per miliaria Germa-
nica 1200 fere, locat Aethiopes plurimos. Vt sunt Hesperij, Antace, Ichthyopha-
gi, Africerones, magnum genus, Agangina, Derbici, Xyllicei, Chalces, Ele-
phantophagi, Pesendaræ. Item habitantes Smyrnoferam regionem & Aza-
niam. Hi omnes Aethiopes. Deinde, eodem docente lib. 7. capi. 2. & Tabu. 11. A-
sia, in India extra Gangẽ Aurea Chersonesus sita est sub æquatore. Et cuius
ciuitas Calloipolis. Et ibidẽ in mari Indico Insula Bonæ fortunę, & alia insulae
plurimæ Maniolæ dicte. Et eodem libro ca. 3. Sarapa aut Saratha urbs sinarum
sub æquinoctiali sita. Et cap. 4. Tabu. 12. Asia magna pars Taprobanae insulae
subiecta est æquatori. Vbi sunt urbes Nubartha, Nacaduma. Ibi à mõte Malea
uersus meridiem pascua sunt elephantum. Ecce habitatio animalium sub æqui-
noctiali. Et nostra tempestate reges Portugaliae, & Castellæ plurimas regio-
nes & insulas sub æquinoctiali & eius uicinia inuenerunt. Satis est. Sequitur.
In anno quatuor habent umbras. Supra satis diximus de duabus umbris plaga-
libus, scilicet, orientali & occidentali. Sole autem gradiente per signa septen-
trionalia omnis umbra meridiana à corpore recto sub æquatore in austrũ pro-
ijcitur, tanto longior quanto sol cancro plus approximat: in ipso autem cancro
longissima

Io. à Re. mon.
Zenith triplici-
ter sumitur.

Zeel.

Hipparchus.

An sub æqua-
tore, torrida
item zona ha-
bitetur.

Petrus de Aba-
no.

Alber. Mag.

Cleomedes.

Franciscus Ca-
puanus.

Regiones & lo-
ca sub æquato-
re sita.

Hi Aethiopes
quatuor ha-
bent umbras.
Umbra meri-
diana longis-
sima.

A longissima habetur. Vice uero uersa sole eunte per signa austrina, per omnia brumæ, nostra umbra meridiana in septentrionem impellitur. Qui igitur sub æquatore sunt, umbras habent certo tempore alternatim pares. Umbra enim à corpore recto sub æquatore proiecta, dum sol Cancrum possidet, par est umbræ projectæ quam habet cum in Capricorno est. Nisi longiorem ea causa australem putaueris, quod sol dum capricornum tenuerit terre est propior, & locum augi oppositum tenet, alioqui in æqua parallelorum solstitialium distantia par ratio fuerit. Sequitur. Et sol bis transit per zenith capitis eorum, quando est in principio Arietis & Libræ. Eo tempore umbra meridiana nulla est eis. Nisi perpendicularem umbram esse uolueris. Hinc palam est, quod hi bis in anno dum taxat habent duas umbras, scilicet, orientalem & occidentalem. Sequitur. Inducens duo æquinoctia uniuerso orbi. Supra satis ostensum est æquinoctium dici æquidiale, æquidium, Hilaria. Posset quispiam hic haud indigne primo dubitare de inceptioe æquinoctij uerni, cõsimiliter autumnii & utriusq; solstitialij. De æquinoctio igitur uerno contuendum est. Iulius Cæsar ante Christum incarnatum 45. fere annis in prima sui calendarij institutione, statuit æquinoctium uernum 7. uel ut alijs placet, octauo calend. Aprilis, id est, die 25. aut 26. Martij. Ouidius statuit idem 7. calend. Aprilis, id est, 26. die Martij: dicit enim 3. lib. Fast. quasi in fine.

De umbris paribus.

Quãdo his uera umbra meridiana

De æquinoctio uerno quo ad tempus. Iulius Cæsar.

Ouidius.

Tres ubi luciferos ueniens præmiserit eos

Tempora nocturnis æqua diurna feret.

Post festum quinquatrium Mineruæ aut Palladis quod terminabatur 11. calend. Aprilis, id est, 22. Martij, numeratis tribus diebus post, sequens dies fuit æquinoctij, id est, septimus calend. Aprilis, id est, 26. dies Martij. Accedit Ouidio Victorinus Lemoniensis doctor antiquus & supputator egregius, qui arbitratus fuit Dominum 7. calend. Aprilis crucifixum fuisse, & quinto calend. resurrexisset, ut docet Beda libro suo de temporibus ca. 60. Cui etiam cõsentit Rein-

Victorinus.

herus doctor præcipuus. Macrobius, Plinius, Isidorus episcopus Hispalensis,

Columella statuunt æquinoctium uernum 8. calend. Aprilis, id est, 25. die Martij. Macrobius lib. 1. Sat. Celebratur, inquit, lætitiæ exordium ad octauum calend. Aprilis, quem diem hilaria appellant. Plinius lib. 18. capi. 25. & 26. Vbi 26. capi. de uerno æquinoctio, sic scribit. Aequinoctium uernum ad 8. calen. Aprilis peragi uidetur. De Isidoro loquitur Beda inquitens. Isidorus namque Hispalensis episcopus hyemem. 8. calend. Decembris. Ver 8. calend. Martij. Aestatem 8. calend. Iunii. Autumnum 10. calend. Septembris dicit habere exortum. Idem (ut Beda testatur) asserit Hippocrates ad regem Antigonum. Astipulatur Ioannes Chryso-

Beda.

Reinherus.

Macrobius.

Plinius.

Isidorus.

Columella.

nes Chryso-

stomus in sermone de natiuitate Ioan. Baptistæ, dicens. Tiberium Cæsarem percrutatatum æquinoctia & solstitia, inuenisse æquinoctium uernale 8. calendas Aprilis. Quare doctissimi uiri Tertulianus, Ioan. Chryso. Hiero-

Hippocrates.

Io. Chryso.

Tertulianus

Io. Chryso.

Hieronymus.

Cyrillus.

Alberus.

Beda.

Marianus Scotus.

Græci.

Nicetes

Theophilus.

Lactantius.

Gerlandus.

Anatolius

Eusebius.

nymus, Cyrillus, Augustinus, Albertus Magnus, Beda, Marianus Scotus, dicunt Dominum 8. calend. Aprilis, crucifixum fuisse. Eodem, scilicet, die quo conceptus asseritur. Statuunt alij æquinoctium uernum 10. calendas Aprilis. Græci enim fere omnes, inter quos Nicetes primarius, opinati sunt, Dominum crucifixum fuisse 10. calendas Aprilis. Et resurrexisset à mortuis octauo eorundem, eo, scilicet, die quo angelo nuntiante conceptus fuit. In hac opinione uidentur fuisse Theophilus cæsariensis episcopus, & Lactantius ille Firmianus lib. 4. Institutionum: licet pluribus eorundem dicta sint ambigua. In ea opinione est Gerlandus Lotharingus computator nominatissimus. Alii ponunt æquinoctium in 11. calend. Aprilis, ut fecit Anatholius Alexandrinus Laodiceæ urbis Syriæ episcopus. De quo Eusebius lib. 7. Ecclesiasticæ histo. capi. 28. Alii æquinoctio

Arriusq; Tempore p. 45

Arriusq; Tempore p. 45

Arriusq; Tempore p. 45

Arriusq; Tempore p. 45

Arriusq; Tempore p. 45

Nicena Synodus.
Dionysius abbas.

uerno sedem posuere 12. calend. Aprilis, id est, 21. diē Martii, in quo celebratur **D**
festum diui Benedicti. Authores huius (ut fertur) fuerūt patres Nicenae syno-
di, celebratae anno gratiae 322. ubi canon Victoris papae de paschate celebrando
approbatus. Post Dionysius abbas Romanus cognomento Exiguus, circa an-
nos Christi 526. in suo computo paschali, idem æquinoctiū suscepit, tanquam
haberet firmam & immutabilem sedem 12. calend. Aprilis. In quo ipse fuit ansa
erroris ecclesiae Romanae in uero paschate celebrando. **O**misi supra quod

Ptole. Phelu.

æquinoctium uernum tempore Ptolemæi Phelu. ut ex suis obseruationibus
Dictione 3. Almage. habitis concluditur, fuit anno Christi 132. in ueritate 11. Cal-
lend. Aprilis, id est, die 22. Martii. Et anno Christi 139. 10. calend. Aprilis, id est,

Æquinoctiū
tempore Christi.

die 23. Martii. Et si ab his annis retrocesseris ad incarnationem uerbi **D**E I, offen-
des æquinoctium uernale in anno bissextili accidisse 9. calend. Aprilis, id est,
24. die Martii. Et in anno cōmuni 8. calend. Aprilis, id est, 25. die Martii. Fuit

Dionysius ab-
bas.

Iudæorū æqui-
noctium.

præterea æquinoctium uernale repertū 15. Calen. Aprilis, id est, 18. die Martii
circa annos Gratiae 530. uel circiter. Puta tempore Dionysii abbatis. Et ego in-
ueni hanc æquinoctii sedem in uetustissimis calendariis. Iudæi nostro tem-
pore harū rerum indocti id statuunt tertio aut pridie Idus Martii, hoc est 13, aut

14. die Martii. Rursus in plurimos annos & in nostra fere usq; tempora æqui-
noctium habitum fuit 4. Idus Martii, in die Gregorii papae, id est, 12. die Martii,
iuxta consequentem hunc uersiculum.

Æquinoctiū
in die Grego.

Æquinoctiū
nostra tempe-
state.

Lampert, Gregori nox est æquata diei.
Hoc quondam ueritatem habuit, puta circa annos Christi 1316. Nostra autem
tempestate accidit æquinoctium uernum 5 & 6. Idus Martii, id est, 10. & 11 die
Martii. Cuius inuentionem exactam docuimus in calendario nostro Roma-
no. A Julio igitur Cæsare usque in nostra tempora, hoc est, in 1569. annos, ui-
demus æquinoctium uer anticipasse in calendario Romano in 15. uel 16. fere
dies. Anticipauit enim se per omnes dies intermedios à 26. die Martii, usque in

Thebit Bene-
chore.

Motus trepi-
dationis.

10 diem eiusdem. **V**erum ne quid intactum remaneat, Thebit Benchore, in-
uentor motus trepidationis aut accessus & recessus octauæ Sphærae, & sectato-
res eiusdem, recedunt à communi opinione de æquinoctio uerno nostro tem-
pore fere per 5. uel 6. dies, quasi æquinoctium sit 5 aut 6 die Martii. Imitatores
autem opinionis Thebitis paucos inueni, quod compertum habui ex scriptis
gymnasiorum literatorum oblati, anno Christi 1518. ad concilium Latera-
num in vrbe celebratum pro paschate reformando. Omnium prædis-
ctorum conscripsi summarium in scheda hic adiecta, qua exarauimẽs
sem Martiū cum suis diebus, Nonis, Idibus & Calendis.

Verum ne quid intactum remaneat, Thebit Benchore, in-
uentor motus trepidationis aut accessus & recessus octauæ Sphærae, & sectato-
res eiusdem, recedunt à communi opinione de æquinoctio uerno nostro tem-
pore fere per 5. uel 6. dies, quasi æquinoctium sit 5 aut 6 die Martii. Imitatores
autem opinionis Thebitis paucos inueni, quod compertum habui ex scriptis
gymnasiorum literatorum oblati, anno Christi 1518. ad concilium Latera-
num in vrbe celebratum pro paschate reformando. Omnium prædis-
ctorum conscripsi summarium in scheda hic adiecta, qua exarauimẽs
sem Martiū cum suis diebus, Nonis, Idibus & Calendis.

105 i h i m p r i s s i m u m
motus trepidationis.
1569

B

F

A

MARTIVS DE AEQVINOTIO VERNO.

1	d	CALENDAE	
2	e	6 Non.	
3	f	5 Non.	
4	g	4 Non.	
5	A	3 Non.	Aequinoctiū secundū Thebith Benchore nostro tempore
6	b	2 Non.	5. aut 6. die Martij, à paucis tamen obseruatum.
7	c	NONAE	
8	d	8 Idus	
9	e	7 Idus.	(10. & 11. Martij.
10	f	6 Idus.	Aequinoctiū nostro tempore, puta Anno gratiæ 1500. die
11	g	5 Idus.	(maxime tñ floruit circa annos Christi 1300. & postea,
12	A	4 Idus	Gregorij Papæ. Aequinoctiū i plures annos huic diei cōcessit
13	b	3 Idus.	Aequinoctium Iudæorum die 13. aut 14 Martij
14	c	2 Idus.	
15	d	IDVS	
16	e	17 Calend.	
17	f	16 Calend.	(me obseruatū. Id in uetustis inuenietur Calendarijs.
18	g	15 Calend.	Aequinoctium tempore Dionysij abbatis, ab eo tamē minis
19	A	14 Calend.	
20	b	13 Calend.	(Dionysium abbatem Roma. cognomento exigū.
21	c	12 Calend.	Benedicti abbatis. Aequinoctiū iuxta synodum Nicenā &
22	d	11 Calend.	Aequino. auctore Anatholio & Ptole. Phelu. an. Christi 132.
23	e	10 Calend.	Aequino. Nicetæ & fere Græcorū. Theophili & c. an. Ch. 139 ut supra pa. 15. C
24	f	9 Calend.	Aequinoctium tpe incarnationis Christi in anno bissextili.
25	g	8 Calend.	Annūtiatio Dñica. Aequino. tpe Chri. in an. cōmuni scdm Macro. Pli. & c.
26	A	7 Calend.	Aequinoctiū iuxta Iul. Cæsa. Ouid. Victo. Lemo. Reinherū. (ut supra fo. 15. B
27	b	6 Calend.	
28	c	5 Calend.	
29	d	4 Calend.	
30	e	3 Calend.	
31	f	2 Calend.	

Animaduertendū est hic, quod plures ex supra memoratis, qui æquinoctio Plures sola i
uerno aliquem diem Martij assignauere, sola imitatione id fecerunt. Puta Plie imitatione scri
nius, qui i omnibus suis scriptis nimium tribuit authoritati, imitādo alios, tribuit pserunt.

æquinoctio sedem ad octauum calen. Apriles, quod suo tempore fuit 10. aut 11.
C Apriles. Sic fecit Anatholius, qui scripsit post Christi natiuitatē 280. annis aut
circiter. Sic fecit Macrobius, Isidorus, Columella. Alij ex arte, experimento &
obseruatione annotarūt, diem æquinoctij uerni. Vt Ptole. Phelu. Iulius Cæsar, Scriptores per
& astronomi nostri temporis. Præterea annotandū, quemadmodum de uia obseruantiam
riatione sedis æquinoctij uerni in diebus Martij diximus, cōsimilis ferme pos
set fieri sermo, de æquinoctio autumnali: Quod nostro tempore sedem habet
in Septembri in ipsius Idibus & 18. calend. Octobris. Hoc est, 13. & 14. die eiusdē
mensis. Id olim habuit sedem 15. calend. Octob. id est, 17. diē Septembris, in die
Lamperti martyris, iuxta consequentem uersiculū.

Lampert, Gregori. & c.

Et ante 11. cal. Octo. id est, 23. die Septem. in die Matthei apostoli, & sic deinceps. Solstitiū æstiuū.

Item solstitium æstiuum sedes suas euariavit in mense Iunio, quod hodie tenet
3. & 2. Idus Iunii, id est, 11. & 12. diem eiusdem mensis. Id ante fuit 13. calen. Iulij, id
est, 15. die Iunii in die Viti. Versus.

Vitus & Lucia dant tibi solstitia bina.

Et idē quondā habuit sedem 8. calen. Iulij, id est, 24. die Iunii, in die Ioan. Baptis

C 4

Solstitij brumale.

sta. Quocirca hic dies in nostra usque tempora uocatus est Germanica appellatione. S. Iohans Suinwendin. Consimilem anticipationem perpessum est solstitium brumale in diebus Decembris, quod nostra tempestate sedem tenet 3. & 2. Idus Decembris, hoc est, 11. & 12. die eiusdem. Tan factis annis fuit in Idibus Decemb. id est, 13. die in festo Luciae uir. iuxta uersiculum supra expositum. Id fuit tempore Iulij Caesaris 8. Calen. Ianua. id est, 25. die Decembris. Hoc est, in natali nostri Redemptoris. Quod etiam de oibus predictis asserit Plin. lib. 18. ca. 25. Et

Augustinus.

diuus Augu. accedit sermone 18. de natiuitate Christi. Cōceptus est (inquit) in æquinoctio uerno & natus in solstitio hyberno. Et idē sermone 12. de nati. Hodie natus est, quo die minor dies nullus in terris, à quo tamē incremēta dies sumūt. Eandē fere sententiā legis sermōe 15. de nati. Et idem lib. de Tri. ca. 5. dicit. Ecclesiae custodit auctoritas. Octauo enim Calen. Apri. cōceptus credit, quo & passus. Et infra. Natus autē creditur 8. Calen. Ianuarij. Ex his Augustini uerbis facile colliges solstitium hyemale tempore natiuitatis Christi fuisse 8. Calen. Ianu.

visi natiuitas
- Septio

de superioribus
o p...

Quaestio de anticipatione æquinoctiorum

Nota de anno solari.

Sed hic occurritur mihi, quæ sit causa tantæ diuersitatis, & euariationis æquinoctiorum & solstitiorum, & quod tot grauissimi authores his tot diuersas sedes elegerunt & anticipationes fecerunt? Respondeo id propterea factum, quod annus solaris hæcenus obseruatus & à Iulio Cesare primū Latinis institutus non ad amissim quadrat solis reuolutioni in cælo. Immo quatuor anni usuales à nobis in terra obseruati, pusillo quodā superant quatuor annos solares cœlestes: quod sane pusillū licet modicū & exiguum sit in quolibet anno (attingit enī in 10. minuta & 44. fere 2) in multis tamē annis coaceruatū crescit in magnā quantitatem: Adeo ut à tempore Iulij Cæsa. (ut in superioribus ostensum est) usque in annū præsentem, scilicet, 1524. creuerit ad dies 15. Iulius enim Cæsar ab Alexandrinis de anni quantitate edoctus, ante Christum humanatū 45. penè annis inuexit Romanis annū solare habere dies 365. & unum quadrantem, id est 6. horas. Quæ quadrantem seruauit & quarto anno Februariō unū diem intercalauit. Quare si annus solaris cœlestis cōtineret præcise & adæquate 6. horas ultra 365 dies, ut & sententiā Iulij præsupponit, nunquam æquinoctia & solstitia anticipassent sedes suas: sed firmas & perpetuas in calendario sedes obtinissent: Ob id quod quolibet quarto anno dies unus ex quatuor quadrantibus collectus per bissexturn præcise intercalaretur. Prius autē compertum est ab astronomis, quod æquinoctia & solstitia mutauerūt sedes suas in calendario ascendendo uersus principia mensium, cōcluserunt quantitatem anni à Iulio introductam, quantum ad sex horas, nō expunctim esse examinatam, sed sex horis aliquantulo minorem. Iuxta ergo Alphonsinas obseruationes, annus solaris cōtinet dies 365. cum 5. horis, minutis 49. & secundis 16. Necessum est igitur æquinoctia & solstitia quotannis in calendario ascendere & sedes suas mutare ad decē minuta, & secunda 44. unius horæ. In quibus minutis & secundis annus solis in cælo minor est anno Iulij, in hanc usque horam ab Ecclesia obseruato. Quare æquinoctia & solstitia in quatuor annis anticipant sedes suas ad 42. minuta & 56. ferme secunda: quæ collecta de quatuor annis in quatuor, tandem in plures creuerunt dies. Hæc est igitur causa tantæ diuersitatis memoratorum uirorum in euariatione æquinoctij & solstitij. Qui tamen omnes bene sunt locuti. Distinguenda sunt igitur tēpora & intelligemus scripturas, easque cōcordabimus. Harū igitur rerum cognitio ingentē confert utilitatē, pro diuersis scripturis intelligendis. Quantā cōmoditatē sola cognitio æquinoctij uerni pro diffinitione paschatis cōferat Ecclesiae Romanæ, Astronomis, etiā pfidis Iudeis, nō facile dixerim. Hæcenus de tempore æquinoctiorum & solstitiorum satis est dictum. Nunc & secūdo loco quærit, in quibus signis & partibus eorum ea accidant, & quā faci-

3

B

F

annus solaris

Utilitas cognitionis harū rerum.

ciant

Anni quatuor
cardines, quar-
tae, aut horae.
Berofus.

Noah cogno-
mina.

Ptolemæus.
Plinius.

i. h. m. V. l. v. i. y.
9. cap. 5.

Hyginus.

Beda.

Tempora una
de dicta:

Guilielmus.
Ioan. de Sa. bu.

Ouidius
Mar. Mani.

Astronomi po-
nunt initia qua-
tuor tēporū in
principiis qua-
tuor signorum
cardinalium.

A ciant temporum partitionem? Secundam huius quæstionis partem primò absol-
uā. Annus igit solaris partitur in quatuor cardines, quartas aut horas, siue par-
tes. Testes sunt multi. Berofus Chal. lib. 3. de Noa sic scriptū reliquit. Docuit au-
tem illos astrorum cursus, & distinxit annū ad cursum solis, & 12. menses ad mo-
tū Lunæ. Qui scientiā prædicebat illis ab initio quid in anno & cardinibus eius
futurū contingeret: ob quæ illum existimarūt diuinæ naturæ esse participē, ac
propterea illū olybama & arsa, id est, cælum & solem cognouerunt. Ptole.
Phel. tract. 1. quadri. ca. 10. sic ait. Anni uero tpa quatuor esse dicunt. ver, æstas,
autumnus & hyems. Et Plinius lib. 2. ca. 19. Sol autē ipse quatuor differentias
habet, bis æquata nocte diei uere & autumnō, & in centrum incidens terræ,
octauis in partibus Arietis & Libræ. Bis permutatis spatiis, auctum diei bruma
octaua in parte Capricorni. Noctis uero solstitio totidem in partibus Cancrī. Et
idem lib. 18. ca. 25. Cardo temporum quadripartita distinctione anni cōstat, per
incrementa lucis augetur, hoc à bruma: Et æquatur noctibus uerno æquino-
ctio. Et post pauca. Deinde superat noctē ad solstitium diebus 94. horis 12. usq̃
ad æquinoctium autumnī, & cum æquata die procedit ex eo ad brumam. Plus
B ra ibidem uide. Hyginus libro primo capitulo, de zodiaco circulo. Et itē qua-
tuor diffinit tempora. Nam ab Ariete incipiens uer ostendit, & Taurum & Ge-
minos transiens significat. Sed iam capitibus Geminorum circulum æstiuum
tangere uidetur, per Cancrū, Leonemq̃ transiens & uirginem æstatem efficit.
Et rursus à uirginis extrema parte transire ad æquinoctialem circulum perspi-
citur. In libra autē æquinoctium cōficit & autumnū significare incipit. Ab hoc
signo transiens ad scorpīū & sagittarium. Deinde protinus incurrit in hyemalē
circulum, & à Capricorno, Aquario, Piscibus hyemen transigit. Beda uenerabilis
pater ita loquitur. Tempora anni sunt quatuor, quibus sol per diuersa spatia
cœli discurrendo subiectū temperat orbē, diuina utique procurante sapientia,
ut non semper eisdem cōmoratus in locis, feruoris aueritate mundanum depo-
puletur ornatū. Sed paulatim per diuersa cōmigrans, terrenis fructibus nascenti-
bus maturandisq̃ temperamenta custodiat. A quo temperamento uidetur tem-
poribus inditū nomen: uel certe quia quadā suæ qualitatis similitudine ad in-
uicem temperata uoluuntur, igit tempora recte uocantur. Hyems utpote lon-
gius sole remoto frigida est & humida. Ver illo super terras redeunte, humidū
& calidū. Aestas illo desuper feruente calida & sicca. Autūnus illo ad inferiora
decidente siccus & frigidus. Guilielmus auctor Rationalis diuinorū, parte octa
C ua. Tempora siue partes anni solaris sunt quatuor. Ver, æstas, autumnus & hy-
ems &c. Ioan. de Sa. bu. in cōputo suo ecclesiastico. Cum autē generalis tem-
porū permutatio præcipue à sole fiat, cuius appropinquatio calefacit, mora ui-
cinitatis eius desiccet. Remotio solis infrigidat, sed mora remotiois humectat:
secundū eius appropinquationem, eleuationē, uel mediocrem ad nos cōsisten-
tiam, quatuor distinguuntur anni tempora. Ver, æstas autumnus & hyems. De
his quatuor temporibus pulchrè scribit Ouidius 15. Metamor. Fab. 1. quem le-
ge. Et Marcus Mani. in suo astronomico lib. 2. ca. 6. quatuor temporibus alia alia
Temporibus quoq̃ sunt proprijs pollentia signa. (ligat signa. Dicit enim)
Aestas à Geminis, autumnus uirgine surgit.
Bruma sagittifero, uer piscibus incipit esse. Ex his palam est (dempto Ma-
ni.) ab æquinoctiis, & solstitiis quatuor anni tēpora detruncari, causamq̃ esse
in temporū partitione. Pro 1. parte quæstionis aduertendū. Turba fere oīm
astrologorū asserit, æquinoctiū uernum accidere in principio signi Arietis. Au-
tumnale in initio Libræ. Solstitium æstiuum in principio Cancrī, Hybernum
uero in initio Capricorni. Sed contra obijcitur: tempore Iulij Cæsaris fuit æqui-

noctium uernū quemadmodū prædiximus septimo, aut (ut alijs placet) octauo D
 calend. Aprilis, id est, 26. aut 25. die Martij, & quarta die post introitū solis in Ari-
 etem: igitur nō sunt idem introitus solis in Arietem & æquinoctiū. Et hoc cōfir-
 mat Ouidius 3. Fast. (ubi agitur de ultimo die quinquatruorum Mineruæ) sic.

Ouidius.

Nunc potes ad solem sublato dicere uultu,
 Hic here Phryxæ uellere pressit ouis. Et postea de æquinoctio sic canit.
 Treis ubi luciferos ueniens præmiserit EOS
 Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Plinius.

Io. de Sa. bu.

Et sic secundū Ouidium, sol intrauit Arietem quatuor diebus, ante æquinoctiū:
 igitur non sunt idem. Confirmatur per Plini. supra lib. 2. ca. 19. Vbi manifeste
 asserit æquinoctia fieri in octauis partibus Arietis & Libræ. Simile asserit de sol-
 stitijs. Hoc idem recitat Ioan. de Sacrobuſto in computo suo ca. de cyclo solari.
 Dixerunt (inquit) ueteres, quod sol intrat nouū signum 15. calend. mensis. Vnde
 de uersus. Semper quindenis ponuntur signa calendis.

Mar. Mani.

Et octauo die post dixere esse solstitiū uel æquinoctiū. Vnde patet, quod sol
 cū intret Capricornum 15. calend. Ianuarij & octauo die post esse solstitiū: eritq;
 solstitium hyemale in die natiuitatis Domini, scilicet, octauo calend. Ianuarij. E
 Ad idem Marcus Manilius lib. 3. capi. 2.

Hic (.s. sol) cum per gelidas hyemis sumotus in astro
 Fulget in octaua Capricorni parte biformis. Tunc angusta dies.
 Similiter cū sol intret Cancrū 15. calen. Iulij, erit solstitiū æstiuale in die beati Io.
 Bapti. scilicet, 8. calend. Iulij. Similiter de æquinoctijs. Quoniā cū sol intret Ari-
 etē 15. calend. Aprilis erit æquinoctiū uernale: ubi locat annūciatio Domini, scilicet,
 octauo calend. Aprilis. Cū sol item Libram 15. calend. Octobris intret, erit
 æquinoctiū autumnale, in die conceptionis Io. Bapti. scilicet, 8. calend. Octobris.
 Hæc ille. Ergo non simili tempore erit æquinoctiū uernum & introitus solis in

Computatio
 motuum plan-
 etarū ad o-
 ctauā spherā.

Arietem. Et sic de cæteris. Pro dissolutione huius contuendū: q̄ prisci Astrologi
 motus planetarū ab Ariete octauæ spheræ tanq̄ ultimæ computauere, similiter
 & reliquæ quæ ex his dependent, ut ex motu solis æquinoctia & solstitia &c. Et
 non ad ultimū mobile, ut fit nostra tempestate. Immo nescierunt aliquod cœle-
 ste mobile ultra 8. Quare prisci philosophi & astronomi antiquissimi dixerunt,

Annus solaris

Hipparchus
 Abrachis

Azarchel

Zodiacus octa-
 uæ spheræ.

Alphonfus

annū solarē esse reuolutionē solis in suo eccentrico, uel ab una stella fixa donec
 ad eandem redeat. Non perpendentes 8, spherā & stellas fixas moueri motu
 proprio uersus orientem. Hipparchus aut, Abrachis & post eos Ptole. confide-
 rauerunt 8, spherā & suas stellas moueri orientē uersus. Volueruntq; incipere F
 annū ab aliquo principio immobili: & ergo dixerunt annū solarem esse reuolu-
 tionem solis, ab aliquo puncto circuli æquinoctialis, donec redeat ad eundem.
 Meton igitur, Euctemenes & Calippus, quos Ptolemæus allegat, motus plane-
 tarū in 8. spherā computarunt: quo factū fuit, ut usque fere ad tempora nostra
 motus in multis tabulis cōputentur in 8. spherā. Vt uidere licet in tabulis Azar-
 chelis Toletani & alijs plerisq; , præterq; in tabulis Alphonfinis, & ab eis deri-
 uatis, tempore Christi 1251. Quare animaduertendum est, quod Zodiacus 8.
 spheræ adornatus stellis 12. signorū principium sumpsit, secundū plures, ante
 cornua Arietis 5. uel 6. aut (ut alijs placet) 8. uel pluribus gradibus. Et hoc par-
 tim elici potest ex dictis Ptole. Dicitio. 7. Qui ponit cornua Arietis, id est, stel-
 las ibi existentes, in 7. penē gradu Arietis primi mobilis. Et Alphonfus ponit mo-
 tum augiū tempore Ptolemæi, quasi duorum graduū. Igitur principiū 8. spheræ
 esset, quasi per 5. gradus ante cornua Arietis. Et omnes loquentes de mansio-
 nibus Lune dicunt, quod prima mansio incipiat 8. gradibus ante cornua Arietis.
 Quicquid id sit. Hi ueteres, qui ante tempora Christi uixerūt, dixerunt, prin-
 cipiū

Alphonfus

*vi
 -
 13
 1*

A cipium Arietis octavae sphaerae fuisse, ante principium nonae sphaerae, in qua quidem nona fiunt aequinoctia: hoc est, dixerunt principium Arietis octavae sphaerae esse in piscibus nonae sphaerae. Quamquam nondum fuerit eis cognitio nonae sphaerae. Ita Iulius Caesar nescius nonae sphaerae, posuit aequinoctium uernum in 4. gradu octavae sphaerae, & latenter indicavit, quod suo tempore principium octavae sphaerae fuerit ante principium nonae sphaerae 4. gradibus. id est, quod fuerit in 26. gradu piscium primi mobilis: & sic dictum ipsius habuit ueritatem. Nam sicut sol etiam nostro tempore existens, in 26. gradu piscium, non facit aequinoctium quia nondum suo centro attigit aequinoctiale primi mobilis. Sic nec tempore Iulij cum principium Arietis octavae sphaerae fuit in 26. gradu piscium nonae, non fecit aequinoctium, & tamen fuit in principio Arietis iuxta supputationem eorum motus solis ad octavam. Idem implicite uoluit Ouidius & Plinius & Io. de Sacrobusto. Non est credendum, quod tempore Plinij aequinoctium uernum, aut autumnus, aut Solstitia fuerint in octauis partibus signorum: quia hoc fuit uerum longo tempore ante Christum incarnatum: sed Plinius nimium credulus auctoritati inuenit apud aliquem authorem uetustum. Vnde in librum suum taliter inseruit. In canone supra exposito adijcit, Inducens aequinoctia uniuerso mundo. Hoc uerum est in uniuerso mundo, ubi polus eleuatur supra horizontem 90. gradibus. Ibi enim sole intrante in primum punctum Arietis, incipit dies sine nocte, qui durat in 187. dies usque dum sol libram ingreditur, in qua incipit continua nox in 178. dies usque sol in Arietem redeat. Alias tam in sphaera recta quam obliqua in primis punctis Arietis & Librae fiunt aequinoctia, diei & noctis paritas.

B Hoc ad oculum docet sphaera materialis. Hoc indicant omnes tabulae ascensionum tam in sphaera recta quam obliqua. Sequitur in canone. His quatuor accidunt Solstitia, duo alta & duo ima. Pro intellectu huius & consimilis particulae canonis tertij supra expositi, annotandum. Vocabulum solstitium bifariam accipi. Altero modo in significato proprio quasi solis statio propter eius maximam declinationem aut recessum ab aequinoctiali, ita quod usque adeo recedit aut in septentrionem aut meridiem, quod amplius recedere non potest, sed postea reflecti incipit, ob id stare uidetur. Quia inter duos motus reflexos est quies uel uera uel apprensus. Recentiores nostri astronomi, id solstitium distinguunt in altum & imum. Altum propter maximum solis accessum ad nos, & est causa aestatis in principio Cancris, quod solstitium aestiuum usitato appellat. Imum propter solis recessum a nobis, quod inducit hyemem in principio Capricorni. Id nos solstitium hyemale, brumale aut hybernum nuncupamus. Haec sunt tantummodo respectiua ad nos qui aquilonem habitamus. Verum Plinius, lib. 18. ca. 25. 28. & 19. per solstitium semper intelligit solstitium Cancris & nuncupat Capricorni. Et quod nos solstitium hyemale uocamus, ipse noiat Brumam. Quod usque adeo uerum est, quod idem lib. 2. ca. 72. loquens de tribus circulis, tropico Cancris, tropico Capricorni & aequinoctiali, tropicum Cancris uocat solstitialem, tropicum Capricorni circulum brumalem. Lege caput & edoceberis. Altero significato accipit solstitium largiori quodam modo, pro appropinquatione solis ad zenith, scilicet, respectu puncti uerticis capitis habitantium. Et dicitur solstitium uerticale. Et is significatus receptus est ex metris Lucani 9. Phar. De quibus mox dicetur. Habitantes igitur sub aequinoctiali habent duo alta, id est, uerticalia solstitia, in principijs Arietis & Librae. Duo ima propter solis maximum recessum in septentrionem & meridiem, quae sunt eis loco hyemum. Lucanus hic quoque nil obstat Phœbo cum cardine summo (possent scribunt autem nono Phar. Stat librata dies: truncum uix protegit arbor
Tam breuis in medium radiis impellitur umbra.
Deprensus est hunc esse locum, quo circulus alti

equinoctia nona
in sphaera

hic enim fit equinoctium

Ouidius

Io. de Sa. Bur.

Yitruuius posuit et
equinoctium in 8. gradibus
Plinius nimium credulus
tribuit auctoritati.

Sol inducens
aequinoctium
uniuerso mundo.

scilicet ducenti gradibus
in septentrionem
aferunt qui per hunc
aerem uentum in
De quatuor solstitijs.
Solstitium bifariam
sumitur.
Solstitium in proprio
significato.

Altum aestiuum
Imum hyemale.

Plinius.

Solstitium largiori
uocabulo.

Lucanus.

Solstitij medium signorum percutit orbem.
 Non obliqua meant, nec Tauro scorpius exit
 Rectior, aut Aries donat sua tempora Librae
 Aut Astrea iubet lentos descendere pisces
 Par Geminis Chiron, & idem quod Carcinus ardens,
 Humidus Aegoceros, nec plus Leo tollitur vrna

Sphaera duplex.

Recta.

Obliqua.

Pro enucleatione horum metrorum, praesertim in uer. Non obliqua meant. Primo animaduertendum, sphaeram bifariam accipi pro recta & obliqua. Recta sphaera eorum est qui sub aequinoctiali circulo habitant. Qui prouide recta dicit, quod illis pari interuallo in medio duorum polorum interstitio positus, neuter polorum altero magis eleuatur, aut quia eorum horizon aequinoctialem, ad angulos rectos aequosque intersecat. Sphaera obliqua siue decliuis est habitantium ultra citraque aequinoctiale. Quae ideo obliqua dicitur, quod aequo interuallo in medio interstitio siti non sint. Verum illis unus polorum semper eleuatur, alter autem ipsidem semper depressus occultatur. Aut quod illorum horizon aequinoctialem circulum obliquos ad angulos inaequalesque intersecat. Quem proinde horizontem artificialem nuncupant, quod diem artificialem a nocte dirimat.

Ortus signi qui.

Occasus qui.

Ortus duplex. Rectus.

Obliquus.

Occasus duplex. Rectus.

Obliquus.

Regulae.

Secundo loco annotandum. Quod ortus signi astronomicus, est ascensio partis aequinoctialis circuli, una cum signo ex parte orientis super horizontem emergit aut ascendit. Exempli causa. In sphaera recta 27. gradibus & 54. minutis. aequinoctialis, quae ab initio Arietis, usque in eius finem cooriuntur, dicuntur ortus Arietis. Sic de Tauro, Geminis & reliquis accipiendum est. Sic in sphaera obliqua, ubi polus arcticus attollit 48. gradibus & 40. minutis 14. gradibus & 31. minutis sunt ortus Arietis &c. Occasus astronomicus signi est descensio, aequinoctialis circuli, quae una cum signo occidente sub horizonte occidentali demergitur, deprimitur aut occultatur. Vt in sphaera recta occasus Cancris est 32. gradibus & 12. minutis aequinoctialis. In obliqua ad eleuationem poli supra 27. gradibus 18. minutis. Est autem ortus astronomicus Geminus. Rectus siue secundum longitudinem, scilicet: & est ortus signi cum quo maior pars aequinoctialis oritur, id est, plures gradus de aequatore, quae 30. aut ad minus aliquid ultra 30. In exemplis. In sphaera recta oriuntur Gemini ortu recto, scilicet 32. gradibus 12. minutis. In obliqua uero Cancer 37. gradibus 6. minutis. Ortus obliquus, pronus, inclinatus, uelox, tortuosus uel secundum latitudinem est ortus signi, cum quo minor pars aequinoctialis oritur, id est, minores gradus aequinoctialis, quae 30. uel nonnihil minus. Verbi causa. In sphaera recta Aries cum 27. gradibus & 54. minutis. In obliqua item Aries cum 14. gradibus 31. minutis. Consimili pacto occasus est duplex. Vnus rectus. Et est occasus signi, cum quo maior pars aequatoris occidit, aut labitur. In exemplis. In sphaera recta sagittarius ruit cum 32. gradibus 12. minutis. In obliqua idem cum 37. gradibus 6. minutis. Alter obliquus aut pronus &c. & est occasus signi, cum quo minor aequatoris portio infra horizontem demergitur. Vt in recta, uirgo cum 27. gradibus 54. minutis. In obliqua eadem, cum 14. gradibus 31. minutis. Regula. In sphaera recta ortus signi aequalis est occasui, ut manifestum est ex tabella subdita. Secus est in sphaera obliqua. Alia regula. In sphaera recta signa opposita aequales habent ortus & occasus. Secus & longe aliter in obliqua. Et alia regula. In sphaera recta, tantum quatuor signa recte oriuntur & occidunt puta Gemini, Cancer & eorum opposita, sagittarius & capricornus. Reliqua 8, scilicet, Aries, Taurus, Leo, uirgo, Libra, scorpius, Aquarius, pisces, obliquae oriuntur & occidunt. Secus in sphaera obliqua. Longe igitur, optime lector, abiire Sulpitius & Omnibonus Lucani interpretes a ueritate astronomica. Omnibonus de ortu & occasu signorum, ortus, inquit, alicuius signi nihil aliud

Lapsus Sulpitij & Omnibonus.

E

F

aliud

A aliud est quam illam partem ^{æquinoctialis} horizontis oriri, cū illo signo oriente, id est, ascendente supra horizontem. Rursus ediuerso occasus alicuius signi nihil aliud est, quam eam partem horizontis occidere, quæ occidit, cum illo signo occidente. Et post pauca. Oriri dicitur signum obliquè, cum minor pars horizontis oritur cum eo. Recte autem oriri dicitur signum, cū quo magna pars horizontis oritur. Hæc ille. Quo pacto horizon oriatur non facile capio. Cum ipse sit de circulis fixis & quietem amet, authore Proclo infra de horizonte. Sulpitius: omnia signa his, qui sunt sub æquinoctiali recta oriuntur & occidunt, ipsi uero qui sunt extra, partim recta & partim obliqua: ut nobis. Idem habet Omnibonus, his uerbis. Non obliqua meant, id est, recta signa oriuntur: quia constitutis in æquinoctiali, sicut sunt de quibus loquitur Garamantes: sed maior pars horizontis oritur & occidit. At profecto impossibile est oia signa recte oriri, quia oporteret quod æquinoctialis haberet plures gradus, quam 360. & contrarium ostendi potest ex instrumentis sphaera mundi, Astrolabio, corpore solido, & ex innumeris tabulis. Vide ergo hanc formulam.

TABELLA ASCENSIONVM,
id est, ortuum: & descensionum,
id est, occasuum signorum in
sphaera recta.

Signa	Ortus æ-			Tempus			Occa.			Tempus		
	G	m	o	H	m	2	G	m	H	m	2	
V	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36	
♌	29	54	0	1	59	39	29	54	1	59	36	
♍	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48	
♎	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48	
♏	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36	
♐	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36	
♑	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36	
♒	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36	
♓	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48	
♈	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48	
♉	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36	
♊	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36	

Sequitur in canone. Binæ æstates, & binæ hyemes. In regionibus nostris septentrionalibus, æstatem concludimus per accessum solis ad nos & ingentē ac excessiuū calorem: quare dicimus, æstatem suo pte esse calidā & siccam; Propter recessum solis à nobis diffinimus hyemen, quæ est tempus anni frigidū & humidū. Sed quia habitantibus sub æquinoctiali semp est calor nimis intensus & ferme ultimus, etiam cum sol ab eis abeat in septentrionem aut austrum, semper tamen subiectam terram adurit torridā faciens zonam & nō longe abeat eorum capitibus. Ergo eorundem hyemes nō dicuntur uere & simpliciter hyemes, ut apud nos, quæ sunt tempora frigida, sed apud eos potius est continua

Duæ æstates.
Duæ hyemes.

C æltas. Verumtamen quia causæ caloris apud eos non semper uniformiter, & eodem modo se habent, ex eo quod sol non semper æqualiter appropinquat zenith partis illius, ut notum est: unde calor non erit uniformis & æqualis intensiōis. Verum quandoque intensior quandoque remissior. Sed quando est in zenith in initijs Arietis & Libræ, & sunt eorum alta solstitia, calor est in sua maxima intensiōe. Neque ratione solis magna augeri potest. Quando uero à zenith capitis remouet, quod fit in principio cancri & capricorni, ubi ima cōtingunt solstitia calor est remissior, id est, minus intensus. Sed omne remissius tale, respectu intensioris talis, recipit denominationem contrarij. Calor igitur remissior cōtingens in imis solstitijs fere frigidus nominari potest, respectu caloris intensissimi accidentis in solstitijs altis. Et recipit nominationē hyemis, licet ibi nulla sentiat frigiditas. De his rebus scribit Alphraganus differentia 6, ubi loquit de sphaera recta, & his qui sub æquinoctiali habitant, dicens. Fiunt ibi ibidem æstas & hyems æqualis complexionis. Sat est.

Alphraganus.

Et sequitur postremo in canone. Perpetuum æquinoctium. Soli hi, qui sub æquatore degunt propter sphaeræ rectitudinem habent omnem diem artificia-

Perpetuum æquinoctium.

lẽ omnemq; noctem examullim 12. Morarũ & ex sequela perenne æquinoctiũ. **D**
 In quocumq; igitur signo sol repertus fuerit, semper parit diei & noctis parilitatem. Hoc per sphæram materialem, per astrolabium & astronomica organa declarari potest. Et pulchrè per nostram tabellam de ascensionibus & descensionibus hic adiectam. Quocumq; enim signo oblato, accipe eiusdem & quinq; sequentiũ ortus in gradibus & minutis & facta additione colliges 180. qui faciunt horas præcise 12. Aut accipe horum sex signorum tempora ortus, & emergent

Alphraganus.

duodecim horæ. Hoc paucis indicat Alphraganus ubi supra. Eritq; (inquit) tẽpus quod est ab ortu solis ceterorumq; syderum in occasum eorum æquale ipsi, quod est ab occasu eorum in ortum ipsorum in uniuersis diebus anni, & erunt

Lucanus.

dies & nox in his locis æquales semper. Accedit his Lucanus quinto Phar.
 Nam uel hyperboreæ plaustrum glaciale sub vrsæ,
 Vel plaga qua torrens claususq; uaporibus axis
 Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles
 Si fortuna ferat.

Lentulus sic hortatur cœtũ (ex quo iam primus dies anni instabat, in quo noui cõsules magistratũ inire debebant) pro magistratu creando, & in quacumq; parte terræ cõstituti sint siue in Scythia, ubi sunt montes Hyperborei, siue sub torrida zona & quod arma sumere debeant, pro patria, pro libertate, pro Dis penatibus, pro repub. **Canon quintus.** Quorũ zenith est intra tropicum Capricorni & æquatorem, hi quatuor habent umbras, solem in anno bis uerticalem, quatuor solstitia duo alta & duo ima, binas æstates & binas hyemes. Hic canon ex duobus præcedentibus est manifestus. Quærendi sunt tamen hi, qui eam habitent plagam. Hos manifestat Ptolemæus lib. quarto capi. nono & ultimo

Canon quintus.

Quod Libyæ subiacet regio quæ plena est Aethiopibus, licet ea pro maiori parte sit incognita. Ut idẽ testatur. Et Strabo libro primo sic habet. Homerus quoq; bifariã partitus est, & quosdam ad orientem quosdam ad occidentem asseruit. Cum alij qui in medio positi sunt prorsus ignoti fuerint siue sint, siue non sint. Nominat tamen Ptolemæus ibidem & tabula quarta Aphri. Agisymbam regionem aethiopum, Rhapsios aethiopes, Antropophagos aethiopes, Anthacas

Exempla.

Aethiopes, Ichtyophagos Aethiopes, Hesperios &c. Ibi Raptũ & Prassum promontoria, & montes plures. Ibi elephantes albi omnes gignunt, Rhinocerotes & Tigrides. Pro canonis exercitio capio Rhapsios Aethiopes, sitos supra paludes Nili uersus montem Lunę. Hi habent latitudinem austrinam 10. propemodum graduum. Et quia austrina est ingredior tabulam declinationis solis in inferiori parte, ubi ponuntur signa Australia Libra, scorpius &c. Et quæro in aerea tabulæ principium sumendo à Libra, declinationem decem graduum uel

Pli. lib. 7. ca. 1.

Naturæ uero rerum uis atq; maiestas in omnibus momentis fide caret &c.

Exercitium Re pñ orbis.

rea tabulæ principium sumendo à Libra, declinationem decem graduum uel uiciniorẽ, quam offendo à Libra ascendendo scilicet 10. gradus & 4. minuta & in latere dextro inuenio 26. gradus, quare pronuntio. Cum sol peruenerit ad 26. gradum Libræ, Rhapsios habere solem uerticalem, & unam æstatem, & solstitium altum. Quod sane accidit nostro tempore die decimo Octobris, id est, die proxima post Dionysium Areopagitam. Rursus inuestigo eandem declinationem in arcis signorum meridionalium, & inuenio eandẽ in Piscibus uel propinquiorem puta 10. gradibus. 4. minu. & 4. gradus eorundẽ in latere dextro, quare proclamo. Quum sol adierit quartum gradum Piscium Rhapsios iterũ habere solem uerticalem, & altum solstitium secundum, atq; æstatẽ. & hoc usuuenit 13. die Februarij, hoc est, in profesto Valentini martyris. Vnam autem hyemem habent ipsi cum sol peruenerit ad primum Capricorni, die 11. aut 12. Decembris. Reliquam in primo Cancri die undecimo aut duodecimo Iunij. Donat & nobis Ptolemæus alia exempla lib. 7. capi. 4. & 12. Tabu. Asi.

B

F

A extraprobana insula, ubi Hodoca ciuitas, australis 2. graduum, Orneon extrema australis 2. graduum $\frac{1}{2}$. Dagana ciuitas quæ & sacra Luna australis 2. graduū Corcobara, hoc est, Bacchi ciuitas australis 1. graduū $\frac{1}{2}$. Et aliæ insulæ plurimæ in austrum expositæ, scilicet, Carcus, Phelicus, Erene, Calandadrua, Arana, Bassa, Balaca, Alaba, Gumara. Et hodie recentes tabulæ plurima præstant exempla.

TABVLA DECLINATIONIS SOLIS RECENS.

Linea graduum um zodiaci.	Septētriōal ascendēs.		Septētri. ascendēs.		Septētri. ascendēs.		Septētri. descendēs.		Septētri. descendēs.		Septētri. descendēs.									
	V	A	♄	A	♃	A	♅	S	♄	S	♃	S								
	0	A	1	A	2	A	3	S	4	S	5	S								
	G	G	m	m	G	m	m	G	m	m	G	m	m	G						
	0	0	0	24	11	30	21	20	12	13	23	30	0	20	12	13	11	30	21	30
B	1	0	24	24	11	51	21	20	25	12	23	30	0	19	50	13	11	9	22	29
	2	0	48	24	12	12	21	20	37	12	23	29	1	19	46	14	10	47	21	28
	3	1	12	24	12	33	20	20	49	11	23	28	2	19	32	14	10	26	22	27
	4	1	36	24	12	53	20	21	0	11	23	26	2	19	18	14	10	4	22	26
	5	2	0	23	13	13	20	21	11	11	23	24	2	19	4	15	9	42	22	25
	6	2	23	24	13	33	20	21	22	10	23	22	3	18	49	15	9	20	22	24
	7	2	47	24	13	53	20	21	32	10	23	19	4	18	34	15	8	58	23	23
	8	3	11	24	14	13	19	21	42	9	23	15	3	18	19	16	8	35	22	22
	9	3	35	23	14	32	19	21	51	9	23	12	5	18	3	16	8	13	23	21
	10	3	58	24	14	51	19	22	0	9	23	7	4	17	47	16	7	50	22	20
C	11	4	22	23	15	10	18	22	9	8	23	3	6	17	31	17	7	28	23	19
	12	4	45	24	15	28	19	22	17	8	22	57	5	17	14	17	7	5	23	18
	13	5	9	23	15	47	18	22	25	7	22	52	6	16	57	17	6	42	23	17
	14	5	32	23	16	5	18	22	32	7	22	46	6	16	40	17	6	19	24	16
	15	5	55	24	16	23	17	22	39	6	22	39	7	16	23	17	5	55	23	15
	16	6	19	23	16	40	17	22	46	6	22	32	7	16	5	18	5	32	23	14
	17	6	42	23	16	57	17	22	52	5	22	25	8	15	47	18	5	9	24	13
	18	7	5	23	17	14	17	22	57	6	22	17	8	15	28	18	4	45	23	12
	19	7	28	22	17	31	16	23	3	4	22	9	9	15	10	19	4	22	24	11
	20	7	50	23	17	47	16	23	7	5	22	0	9	14	51	19	3	58	24	10
21	8	13	22	18	3	16	23	12	3	21	51	9	14	32	19	3	35	24	9	
22	8	35	23	18	19	15	23	15	4	21	42	10	14	13	20	3	11	24	8	
23	8	58	22	18	34	15	23	19	3	21	32	10	13	53	20	2	47	24	7	
24	9	20	22	18	49	15	23	22	2	21	22	11	13	33	20	2	23	23	6	
25	9	42	22	19	4	14	23	24	2	21	11	11	13	13	20	2	0	24	5	
26	10	4	22	19	18	14	23	26	2	21	0	11	12	53	20	1	36	24	4	
27	10	26	21	19	32	14	23	28	1	20	49	12	12	33	21	1	12	24	3	
28	10	47	22	19	46	13	23	29	1	20	37	12	12	12	21	0	48	24	2	
29	11	9	21	19	59	13	23	30	0	20	25	13	11	51	21	0	24	24	1	
30	11	30	21	20	12	13	23	30	0	20	12	13	11	30	21	0	0	24	0	
	♈	S	♉	S	♊	S	♋	A	♌	A	♍	A	♎	A	G					
	11		10		9		8		7		6									
	Meridiōal Ascendēs	Meridio. Ascendēs	Meridio. Ascendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs	Meridio. descendēs					

Linea graduum
um zodiaci.

D

TABVLA DECLINATIONIS SOLIS PTOLE
mæi Phelu, Dictione prima Almage, capi. 13.

Zodiaci.	Septētriōal ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. descendēs.			Septētri. descendēs.			Septētri. descendēs.			
	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍	
G	G	m	2	G	m	2	G	m	2	G	m	2	G	m	2	G	m	2	G
0	0	0	0	11	39	59	20	30	9	23	51	20	20	30	9	11	39	59	30
1	0	24	16	12	1	21	20	42	55	23	51	6	20	19	1	11	18	27	29
2	0	48	31	12	22	31	20	55	18	23	50	25	20	3	31	10	56	45	28
3	1	12	46	12	43	29	21	7	19	23	49	15	19	49	38	10	34	48	27
4	1	37	0	13	4	16	21	18	56	23	46	38	19	35	25	10	12	43	26
5	2	1	12	13	24	48	21	30	9	23	45	33	19	20	50	9	50	29	25
6	2	25	22	13	45	7	21	40	58	23	43	0	19	5	54	9	28	5	24
7	2	48	30	14	5	13	21	51	23	23	40	1	18	50	19	9	5	32	23
8	3	13	35	14	25	4	22	1	23	23	36	33	18	35	3	8	42	50	22
9	3	37	37	14	44	42	22	11	0	23	32	38	18	19	7	8	20	0	21
10	4	1	38	15	4	5	22	20	11	23	28	16	18	2	53	7	57	3	20
11	4	25	32	15	23	12	22	28	56	23	23	27	17	46	17	7	33	57	19
12	4	49	34	15	42	4	22	37	17	23	18	11	17	29	27	7	10	45	18
13	5	13	11	16	1	40	22	45	11	23	12	28	17	12	16	6	47	26	17
14	5	26	53	16	18	59	22	52	40	23	6	17	16	54	48	6	24	1	16
15	6	0	30	16	37	2	22	59	42	22	59	42	16	37	2	6	0	30	15
16	6	24	1	16	54	48	23	6	18	22	52	40	16	18	59	5	36	53	14
17	6	47	26	17	12	16	23	12	28	22	45	11	16	1	40	5	13	11	13
18	7	10	45	17	29	27	23	18	11	22	37	17	15	42	44	4	40	14	12
19	7	33	57	17	46	17	23	23	27	22	28	56	15	23	12	4	25	32	11
20	7	57	3	18	2	53	23	28	16	22	20	11	15	4	5	4	1	38	10
21	8	20	0	18	19	7	23	32	38	22	11	0	14	44	42	3	37	37	9
22	8	42	50	18	35	3	23	36	33	2	1	32	14	25	4	3	13	35	8
23	9	5	32	18	50	19	23	40	1	21	51	23	14	5	13	2	48	30	7
24	9	28	5	19	5	54	23	33	0	21	40	58	13	45	17	2	25	22	6
25	9	50	29	19	20	50	23	4	33	21	30	9	13	24	48	2	1	12	5
26	10	12	43	19	35	25	23	46	38	21	18	56	13	4	16	1	37	0	4
27	10	34	48	19	49	38	23	49	15	21	7	19	12	43	29	1	12	46	?
28	10	56	43	20	3	31	23	50	25	20	55	18	12	22	31	0	48	31	2
29	11	18	27	20	19	1	23	51	6	20	42	55	12	1	21	0	24	16	1
30	11	39	59	20	30	9	23	51	20	20	30	9	11	39	59	0	0	0	0
	♋			♌			♍			♎			♏			♐			G
	11			10			9			8			7			6			Zodiaci.
	Meridiōal			Meridio.			Meridio.			Meridio.			Meridio.			Meridio.			
	Ascendēs			Ascendēs			Ascendēs			descendēs			descendēs			descendēs			

E

F

- A** & grana eiusdem auenæ sponte provenientis ad uescendum. Quibusdam pro sermone nutus motusq; membrorum esse &c. Vide plura ibi miratu digna. **Iosephus.**
- B** fere circa medium, & ad Meroem insulam Aethiopiæ exterioris, id est, sub Aegypto: Testis est Ptolemæus lib. 1. cap. 9. ad finem. Alij sunt subnigri, quod aliquantulum nigrent, ita tamen quod eorundem nigredo incipiat uincere fuscenedinem, & tendunt uersus nigredinem. Quos Pompo. in 3. uocat atras gentes & quodammodo Aethiopes, ut sunt Indi: de quibus Plinius lib. 6. ca. 19. A Gange, inquit, uersa ad meridiem plaga tinguntur sole populij, iam quidem infecti, nondum tamen Aethiopum modo exusti. Quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferunt sidus &c. Obijce oculis decimam tabu. Asiæ & eris certior. Tertij sunt fusci aut fere purpurei coloris, Stifelbrun: ut sunt Aegyptij, Thebaicæ præfecturæ. Hi non nihil nigrescunt. De his Mar. Mani. lib. 4. ca. 3.
- Aethiopes maculant orbem, terrasq; figurant,
Perfusas hominum gentes minus India tostas
Progenerat, mediumq; facit moderata tenorem.
Iam propior tellusq; natans Aegyptia Nilo,
Lenius irriguis infuscat corpora campis.**
- Primis & ultimis Aethiopibus, addi potest caput noni libri primi Ptolemæi. **Aethiopes maculant orbem Plin. lib. 7. ca. 1. Quis enim Aethiopas anteq; cerneret credidit, aut cui non miraculo est cum primum in notitiâ uenit? Color niger cæteris est obscurior & reputatione uilior. Cuius attactu dicimur maculari. Idcirco picem nigra est ne maculemur fugimus. Ecclesiastici 13. Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea. (Terrasq; figurant). Quasi diceret, ad quas cumq; regiones Aethiopes ueri declinauerunt uidentur quasi nouas figuras ingerere, qui etsi propter exustam zonam in qua geniti sunt, colore sint nigri, propter tamen stellarum radiationes & influxus corpora eorum uariantur. Lege rogo Iulium Fir. lib. 1. ca. 4. Accedat huc Ptole. Phelu. Tract. 2. sui quadri. ca. 2. ubi de Aethiopibus scriptum reliquit sic. Sol per zenith capitum suorum currit, eosq; comburit. Ideoq; nigra sunt eorum corpora. Nigricq; crines & criski, facies eorum sicca, & corpora macilentata: naturæ quoq; eorum sunt calidæ, & anime qualitates in maiori parte sunt crudeles, propter longam & assiduam solis moram in eorum regionibus. Hactenus Ptolemæus. De Aethiopum nigredine obiicitur problema, & queritur causa. Quare sol hominem nigrum reddat, linteum candidius faciat, lutum induret, ceram emolliat? Responsio, causam esse patientis materiæ aptitudinem. Materia sane nostri corporis, pituita excepta, quoties nimium recalescit per cutem nigrat. Quodq; sol faciem non urat, consule Plini. lib. 29. ca. 3. **Albertus Mag.****

Iosephus.

Ambrosius.

Ptole.

Duplex Aethiopia.

Strabo.

Aethiopes triplices.

Abunde nigri

Subnigri.

Pompo.

Fusci aut purpurei Aethiopes.

Mar. Mani.

Ante Philipum regem Macedonum Aegyptiorum locus a Nilo submersus Alber. Mag. referente lib. 2. Meteo. cap. 2. ac. 17.

Quæstio quare sol hominem nigrum reddat &c.

Alber. Mag.

gnus Germaniæ decus libro de natura locorum, Distincti. 2. ca. 3. de diuersitate loci & accidentium eorum, quæ generantur in eo scripsit. Videmus ea quæ in locis calidissimis terræ nascuntur, esse calidissima & nimia siccitate rugosa. Sicut grana Piperis nigra multum propter ipsorum caliditatem. Sicut etiã sunt Aethiopes, quorum semen generationis calidum est, & matrix mulierum multum est calida & sicca, & decoquitur semen conceptum decoctione fortissima, & ideo nigrescit corpus eorum propter sanguinis sui adustionem. Educit enim calor loci ipsorum humidum subtile & adurit grossum terrestre, quod permanet & generat nigredinem. Et terrestria membra quæ sunt in eis, sicut ossa, fiunt albissima: quod apparet in dentibus eorum. Et caro eorum sanguine infusa est, sicut sunt carboni accensi: sicut apparet in lingua & faucibus eorum quando ora aperunt: Et habent ora prominentia propter calidum acuens os eorum. Et oculi eorum ex calore uenas & pelliculas rubentes habent. Et quia corpora eorum sunt aere calidissimo circumdata, necesse est ut sint porosa & sicca: eo quod euaporat continue in eis humidum: propter quod sunt leuia eorum corpora & agilia. Et quia cum humido educuntur spiritus eorum, ideo efficiuntur corpora eorum frigida & timida multum, humores paucos habentia: propterea naturaliter non timeant febres multum, eo quod natura sibi conscia est, quod non est multa in eis corrupti humoris. Et tales citissime senescunt, propter uirtutis naturalis defectum, quæ cum spiritu euaporat: Ita, quod ætas eorum est triginta anni: & tunc sunt senes deficientes. Et quia corpora rara habent, euaporat humidum, ut diximus, propter loci calorem & remanet terrestre siccum combustum, quod si leue est & bulliens, facit colorem rubeum, & si est adustum innaturale, facit choleram nigram. Et his duobus humoribus præcipue abundant corpora Aethiopum, plusquam phlegmate & melancholia naturali. Quia uero corpora calida, calore loci semper laxa sunt & rara, ideo membra partus mulierum eorum sunt ualde laxa & mollia: Propter quod facile pariunt mulieres eorum. Licet propter siccitatem matricis & uirtutis earum non facile concipiant. Et paulo post. Aethiopes nigerrimi, leues quidem sunt corpore & fatui mente, propter euaporationem & defectum spiritus animalis. Siccitas etiam & caliditas est causa, quare pili eorum sunt pauci & crispi, ad modum granorum piperis. Licet autem ab huiusmodi nigri aliquando nascantur etiam in alijs climatibus, sicut in quarto uel quinto, tamen nigredinem accipiunt à primis generantibus, qui complexi sunt in climatibus primo & secundo, & paulatim alterantur ad albedinem, quando ad alia climata transferuntur. Hæc Albertus. Strabo lib. 15. fuisse indicat, qui aquis causam nigredinis tribuerint: quod peregrina quoque pecora eam potentia colorem uariant. Theodectes ad solem retulit, quem male Onesicritus reprehendit, etiam si annuat Strabo. Nam propinquior sol dicitur, cum in zenith magis inclinatur. Hoc modo & Indis & Aethiopibus approximat. Falsum est autem solem ab omnibus æqualiter distare, cum in capricorno propior sit terræ, quam quum in cancro est, ex communi astronomorum sententia. Theodectæ uersus hi sunt.

Quibus propinquam Phœbus admouens rotam,
Atra fauilla corpora infecit uirum.
Coloribusque adurens præpotentibus
Retorridas crispauit illorum comas.
Sententia Alberti placet mihi.

Sed hic occurrit quæstiuncula non prætereunda. Qui hi sint Aethiopes habentes perpetuum diem? Ansam huius præstitit Aufonius poeta, in Monosyllabis. De inconnexis. His uersibus.

Quæ mulieres facile pariant, at non facile concipiant:

Leues, sed fatui Aethiopes.

Lege Hali Rodantra. 2. quadri. ca. 2.

Theodectes. Onesicritus.

Martianus ad mare rubrum ponit fontem, quem cum greges biberint, in rubeum colorem incipere mutare lanas. Sol à terra non semper æquè distat.

Aufonius ubi perpetuum diem intellexerit

Longe

A Longa dies operosa uiro: sed temperies nox
 Qua caret Aethiopum plaga peruigil irrequies gens,
 Semper ubi aeterna uertigine clara nitet lux.

Aufonius refertus est implicitis, intricatis & abditis sententiis. Quare idē scripsit Grīphum de numero ternario ad symmachum: Et sæpius præ se ferunt sui uersus quandam impossibilitatem: Ac nisi absconditus quæratuſ sensus, ut fit in ænigmatibus, manent plurimi uersus sine interpretatione: ut hic. Contuendū est igitur. Quod Aethiopibus sitis sub torrida zona oritur & occidit sol: quare habent ipsi diem & noctem ex motu ipsius solis sicut nos. Immo in uniuerso orbe terrarum non est dabilis locus quispiam ubi sit perennis dies. Etiam si hominū habitatio esset sub polis. Quocirca cogimur abire à die & nocte solis, & quærere ab alijs astris dies & noctes. Animaduertendū igitur. Quod cū simpliciter dicimus dies & nox, intelligimus de die & nocte causatis ex motu solis. Secus cum adiectione stellæ. Vt cum dicimus dies Aldebaran, id est, oculi Tauri, aut nox: Aut dicimus dies uel nox cordis Leonis &c. Est autē dies stellæ, mora eius supra horizontem, siue alioqui sit dies uel nox. Nox uero stellæ, est mora eius sub horizonte. Sic dicimus, ubi polus arcticus eleuatur 49. fere gradibus, diem cordis Leonis esse horarum 14. minorum fere 15: Noctem uero horarū 9. minorū 45. Sic dicimus apud nos duas stellas pedis posterioris uersæ maioris habere noctem 5. quasi horarum. Diem autem 19. Huius rei ponit exemplum Lucanus 3. Pharsa. ubi sic canit.

Aethiopes, ut & nos, habent diem & noctē ex motu solis.

Dies stellæ quis?
 Nox stellæ quæ?

B Tunc furor extremos mouit Romanus Orestas
 Carmanosq; duces, quorum iam flexus in austrum
 Aether, non totam mergi tamen aspicit arcton,
 Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.

Longitudo Italiæ est 36. G. Orestarum ad minus 106.

Appianus Alexandrinus Pompeio affuisse scribit orientis nationes magno numero. Iuncti sunt enī ei Lacedæmonij, Peloponnesiaci, Bœotij, Athenienses, Thraces, Hellepontici, Bithynij, Phryges, Iones, Lydij, Syri, Phœnices, Iudæi, Arabes, Armenij, Cyprii, Rhodij &c. Orestæ, Carmani.

Carmania, Strabo lib. 15. & Plinius lib. 6. ca. 23. & Ptolemæus lib. 6. capi. 6. tabu. sexta Asia, regio Asiae uicina sinui Persico & Gedrosiæ. Cuius latitudo est 24. 25. 26. 27. gradibus, longitudo circiter 90. Orestæ (ut aiunt) populi sunt Indiae, uicini Carmaniae, orientales tamen. Puto legendum Oretas, aut Oritas ex cap. 23. libri 6. Plinii. Oritæ propria, nō Indorum lingua loquuntur. De his nihil legimus apud Ptolemæum. Strabo de Orestis mentionem facit, sed nil penitus faciunt pro Lucano, sunt enim populi circa Illyridem &c. Forte ad eleuationem poli 45. graduū: lege Strabonem. Idem tamē lib. 15. Post Arbies sunt oritæ, gens liberae cōditionis, qui lethiferis uenenis sagittas præuistas illiniunt.

Carmania.

Orestæ.
 Oretæ.
 Oritæ.

C Rectificata sphaera astraria ad latitudinem Carmaniae 27. graduū, uersa maior non tota occidit sed caput manet supra horizontem. Bootis autem imago uota manet sub horizonte sex propemodum horis, alijs 18. manet supra horizontem. Habet igitur Bootes exiguam & breuem noctem tantummodo 6. horarum, & postea lucet longo tempore, quia 18. horis. Est igitur nox Bootis 6. horarum & dies eius 18. Sunt qui uersus Aufonii ad quandam stellam firmam præclarissimam referunt, quam Canopum appellant. Earum nulla est in parte nostra aquilonia, plures in austrina, hactenustamen (una dempta) à paucis cognita: Ob eam causam, quia nobis ob terræ rotunditatem nō apparent. Annotandum igitur. Quod Canopus, authore Plinio libro quinto capitulo tricesimo primo, Solino capitulo 44. Pomponio Mela libro secundo,

Bootis nox & dies.

Canopus.
 Pli. Soli. Pom.
 Strabo.

Canopus insula & ciuitas.

- Strabone lib. 17. & ultimo, insula est in Canopico ostio Nili fluvii, dicta à Canopo gubernatore classis Menelai, ibi mortuo & sepulto. De Canopo ostio scribit etiam Plinius lib. 5. ca. 6. Et Canobus ciuitas. De qua Ptolemæus lib. 4. ca. 5. habens in latitudine 31. quasi gradus. Ouidius lib. 15. Fab. 51. sic.
- Plinius. Seruitura suo capitolia nostra Canopo.
- Ptolemæus. Sed hæc parum faciunt ad nostrum propositum. Est præterea Canopus stella sita in imagine cœlesti Argus, aut nauis appellata. Est enim hæc imago in meridiem exposita, habens, auctore Ptolemæo Dictio. 8. ca. 1. Alma. stellas 45. Et est hæc stella Canopus sita in remo sequente. Dicta Canopus, ut nonnullis uideatur, ab insula Canopo, ubi primum cognita & obseruata. De qua Ptolemæus lib. 1. Geo. ca. 7. sic scribit. Qui autem soluunt ab Arabia (s. Petrea) ad Azaniã, recta ad meridiem nauigant, & aduersus Canopum stellam, qui illic ἵππος, hoc est, equus appellatur. Hi de Azaniã regione, uicini æquinoctiali, contenti in Aethiopia sub Aegypto, de qua Ptolemæus lib. 4. ca. 8. & quarta Tabu. Afri. uocant hanc stellam equum. Vocatur & eadem subhel aut suhel, quasi incendium ob radiorum magnitudinem & multitudinem, quasi stella crinita ut cometes. Quod satis indicat Plinius lib. 6. capi. 22. de Taprobana insula, ubi dicit.
- Ptolemæus. Canopum lucere noctibus sydus ingens & clarum. Et Solinus cap. 66. de Taprobana. Lucet (inquit) ibi Canopus sydus clarum & amplissimum. Hæc stella tempore Ptolemæi fuit in Geminis 17. gradu, minuto 10. habens latitudinem meridianam 75. graduũ, & declinationem meridionalem 51. graduum 41. minus torum. Tempore nostro est in cancro 7. fere gradu. Cum latitudine meridianam 75 graduũ. Et declinatione 51. graduum 34. minus torum. De hac stella scribunt plures authores grauissimi. Marcus Mani. lib. 1. ca. 2. de terræ rotunditate.
- Subhel. Iccirco terris non omnibus omnia signa
Conspicimus. nusquam inuenies fulgere Canopum
Donec Niliacas per Pontum ueneris oras.
- Plinius. Plini. lib. 2. ca. 72. plura tractat, ut in quibus locis Canopus uideatur uel nõ, uolens per hoc probare terræ rotunditatem, ubi habet. Nec Canopum cernit Italia. Et infra. Vt Canopus quartam fere partem signi unius super terram eminere Alexandriae, intuentibus uideatur. Eadem à Rhodo terram quodammodo ipsam stringere. In Ponto omnino non cernatur &c. Posidonius, teste Strabone lib. 3. de Canopo, recitat in quibus uideatur locis, quem lege. Et idem Posidonius (teste Cleomede 1. Meteo.) uolens ostendere terræ magnitudinem, inducit Canopum stellam. Inquit enim Posidonius, Canopus stella ita appellata lucidissima est ad meridiem in temone Argus, ea in Græcia neutiquam spectatur & perinde neque Aratus in phænomenis ipsam memorauit: à septentrione autem in meridiem euntibus, primum in Rhodo sub uisum cadit. In finiente quoque perspecta confestim ex mundi cõuersione occidit. At cum à Rhodo quina stadi. milia Alexandriam usque nauigaueris, in Alexandria ipsa ab horizonte sublimis apparet, in medio ad libellam cœlo, pars signi eius quarta, quæ est quadragesima octaua pars meridiani per Rhodum & Alexandriam &c. Et demum de ea stella Proclus noster in fine libelli, de signis cœlestibus. Cum igitur tot grauissimi authores hanc stellam ad diuersa officia usurpant, uidendum nobis est, an de ea locutus sit Ausonius, quod ipsa Aethiopibus faciat æternam lucem. In primis, ut huius rei periculum fieri possit, cum sphaeræ materiali imponemus, hac lege. Siste tertium fere gradum Cancræ (cum quo Canobus nostro tempore cœlum mediat) ad meridianum sphaeræ, & ea inuariata recense ab æquinoctiali uersus meridiem 51. gradus & 34. minuta, hoc est, fere 52. gradus; & ad finem huius numeri fac notam cum cera aut alia materia in ipsa sphaera, putata in
- Canopi locus. Mar. Ma. Posidonius. Proclus. Impositio Canopi in sphaeram.

A in colore distinguente solstitia; & significabit hæc nota ueram stellæ positionem. Et quia stella tendit uersus meridiem, nulla operatio instituenda est pro Aethiopibus septentrionalibus, qui continentur intra tropicum Cancræ & æquatorem. Quare uenio ad Aethiopes meridianos Aethiopiæ interioris, de quibus supra Canon quintus dixit, hoc est, ad eos qui habitant intra æquatorem & tropicum Capricorni, quibus latitudo est austrina, & polus antarcticus attollitur supra horizontem. Et reposito, exempli causa, Rhapsios Aethiopes habentes latitudinem austrinam 10. graduum. Rectifico igitur sphaeram ad 10. gradus latitudinis meridianæ, hoc est subleuo polum antarcticum supra horizontem 10. gradibus; Et circumuoluta sphaera uideo Canopum oriri & occidere, igitur minime facit Rhapsios æternum diem. Consimilem instituto operationem ad Aethiopes Agesymbæ regionis, quorum latitudo est fere 15. uel 16. graduum & offendo, ut supra, canopum surgere & mergi. Venio tandem ad ipsos habitantes sub tropico Capricorni, quorum latitudo est 23. graduū & 30. minutorū; & sphaera uerificata cerno, ut supra, eius stellæ ortum & occasum. Quocirca infero his meridianis Aethiopibus hunc canopum omnidie naturali orientem & occidentem nullum perennem dare diem. Quod si sphaeram rectificauero ad alias latitudines meridianas ultra tropicum Capricorni sequentes; puta, ad uigesimum quintum, uigesimum sextum, uigesimum septimum, uigesimum nonum, tricesimum, tricesimum primum, tricesimum secundum, tricesimum tertium, tricesimum quartum, tricesimum quintum, tricesimum sextum, tricesimum septimum, experior canopum exoriri & decidere. Quamquam ad latitudines ultimas, scilicet, 34. 35 &c. exigua faciat noctem, longumque diem: Et postquam peruenero ad latitudinem 39. graduum oriri & occidere desinit, incipitque supra horizontem ferri, & habitantibus sub ea latitudine & maioribus, scilicet, quadraginta, quadraginta unius, quadraginta duorum, quadraginta triū graduū &c. æternū ostendere diem; sed certū est hos non esse Aethiopes. Habitant enim in quinto & sexto climate meridiano. Quibus è regione respondent in parte aquilonia climata temperata, ubi non sunt Aethiopes. Ut uidere licet in Hispania, Italia, Gallia, Germania &c. Quamobrem cogimur inuestigare alium canopum, qui sententiæ poetæ satisfaciat. A uetustissimis autem autoribus percepimus, ad meridiem circa polum antarcticum stellas radiare longe fulgentiores nostris stellis in arcticum collocatis. Quamquam ad nostram notitiam nondum satis peruenerint. Ut sunt (de quibus Plinius lib. 2. ca. 72. Berenices crinis & Cæsaris thronon. Quamuis Deltotos à Callimacho Berenices crinis appelletur. Testis est Probus. Sed nihil facit ad Plinium. Quia Deltotos ad septentrionem uergit omnibus manifesta. Lege Petrum Vallam in secundū Plinii. Ptolemæus porro Phelusinus stellas fixas ad horizontem Alexandriæ, cuius latitudo est 31. graduū officio, instrumenti Armillarum, quo ad earum longitudes & latitudes obseruauit. Nec potuit eius obseruatio ultra in meridiem extendi, ad eas, scilicet, stellas que supra horizontem Alexandrinum non ferebantur, tumore etiam terræ impediente. Quocirca plures ab eo non uisas compulsus fuit negligere. Propter tot autem stellas nobiles & splendidas, ad polum antarcticum sitas, uerissimiliter crediderim Aristotelem polo antarctico superiore mundi partem attribuisse. ARISTOTELES enim secundo de Cælo & mundo dissentiens à Pythagoreis, CLEOMEDE & aliis in Mundi positionibus, assignauit dextram orienti, sinistram occidenti, meridiem sursum, septentrionem deorsum. Eius uerba sunt hæc. Polorum quidem unus nobis imminens apparet superne, pars est deorsum; alter uero nobis incertus sursum. Dextrum namque cuiuslibet dicimus, unde principium per motum lo-

Operatio per stellam Canopum, seu ortus & occasus eiusdem.

Plurimæ stellæ uersus meridiem nobis incognitæ.

Berenices crinis. Petrus Valla.

Aristoteles cælo sursum ad antarcticum tribuit.

cus uero conuersionis caeli principium est, unde astrorum ortus. Proinde hoc **D** fuerit dextrum: Cuius autem occasus, sinistrum. Si itaque à dextris orditur, & in sinistram fertur, supernus, qui nobis nō apparet polus, esse necesse est. Nam si sit manifestus, in sinistram erit motus: quod ne utiquam dicimus. Non dubiū igitur, quin non apparens polus, sit id quod sursum, ac qui illic habitant in superno sint hemisphaerio & ad dextram, nos autem in inferno & in sinistro ecōtrario &c. Hucusq; Aristoteles. Nostra autem tempestate felicissimo sydere per obseruatores mathematicos illustrissimorum regum Portugalliae nonnullae stellae cardini austrino uicinae in ordinem redactae sunt. Hi sane tropico hyberno superato inciderunt in latitudinem poli antarctici propemodum 50. graduum. Illic caelum & aera perraro nubes inumbrant, quasi semper serena, rorat quandoque sed leniter, caelum decentissime ornatur syderibus quibusdā, quae hactenus fuere nobis incomperta. Et recensita sunt 20. tantae claritatis ut apud nos Venus & Iupiter. Immo maioris magnitudinis quam autument homines, quae claritate cunctis syderibus octauae sphaerae praestant. Et in primis tres canopos conspicati sunt, duos ultra modum claros, tertium obscurum & dissimilem aliis. Neque habet polus antarcticus ursam maiorem uel minorem, quem **E** admodum est uidere in nostro polo arctico. Neque eum uicine contingunt sydera quae piam clara sed ipsum ambiunt. Primus igitur canopus albicans eximia magnitudinis describit circa polum circumferentia, cuius diameter fere 10. aut 11. continet gradus. Alius canopus albus habet diametrum circumferentiae pene 12. aut 13. graduum. Et tertius canopus niger & ingens, cuius diameter circumferentiae habet ferme 32. gradus. His cognitis exercitium sumemus. Et primo per primum canopum cuius diameter habet fere 10. gradus. Supputa à polo antarctico in coluro aut meridiano sphaerae 5. gradus & fini impone characterem hunc Canopum significantem. Postea siste sphaeram ut uterque polus iaceat in horizonte & uidebis hunc canopum oriri & occidere, & cum meridiano adierit distare ab horizonte 5. gradibus. Dein subleua sphaeram; ut polus antarcticus attollat se supra horizontem 6. gradibus aut 7. 8. 10. 12. 14. 16. 18. 20. 22. & sphaera rotata cernes canopum neque oriri neque occidere sed perpetue esse apparitionis. Quare Aethiopes omnes interioris Aethiopiae, de quibus supra diximus, quorum latitudo excedit 5. gradus, ut sunt Rhapsii, quorum latitudo austrina est 9. uel 10. graduū, Antropophagi, quorū latitudo est circiter 13 graduū, Item Aethiopes Agisymbae regionis, quorū latitudo est 15. 16. 17. &c. **F** graduū, hi omnes, & alii in iam memoratis latitudinibus assimiles, officio huius canopi aeternū habent diem, propter eius perpetuam supra horizontem durationem. Multa alia exempla ex Tabula 11. & 12. Asiae colliges, ubi offendet plures insulas in meridiem ultra aequinoctialem expositas, habentes latitudines 6. 7. 8. 9. graduum. Ad sunt & tabulae recentiores ex quibus facile multa extrahes exempla. Similis operatio instituitur per secundum canopum, cuius diameter 12. quasi cōplectitur gradus latitudinis. Tertium quia nigra missum facio. Habes nunc optime Lector poëtae Ausonii sententiam de Aethiopibus quibus semper aeterna uertigine lux clara nitet; & dissolutionem quaestiunculae. Qui sint hi Aethiopes habentes perpetuum diem.

Canon sextus.

Sextus canon & ultimus. Quorumcumq; zenith sub tropico Capricorni est, tria habent umbrarum genera, unum orientale, secundum occidentale, tertium meridianum in austrum depulsum. Verum si incidentiam radii perpendiculararem inter umbrarum genera supputaueris, quatuor congregabis. Huic Canonī accedit Textus **P R O C L I** supra in paragrapho, **B R V M A L I S** circulus

lus

Alus est &c. Ex cōmentarijs & Tabulis Ptolemæi non offendes, lector, exempla propter terram hanc sibi incognitam. Vltimū namq; parallelum quem ponit ultra æquinoctialem uersus meridiem, continetur intra æquinoctialem & tropicū capricorni. Cuius latitudo est 16. graduum & 25. minuto, oppositus parallelo aquilonio per Meroem descripto. Testis Ptole. lib. 1. ca. 24. Et idem lib. 7. ca. 5. ubi sic scribit. Meridionalē limitem terræ nostræ habitabilis terminat parallelus qui australior est circulo æquinoctiali gradibus 16. $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$. Ex recentioribus tamen chartis exempla colligi possunt. Vt est America prouincia occidentalis uicina tropico capricorni & partim subiecta eidem, ubi abbatia Omnium Sanctorum inuenta per Columbanum Ianuensem ex mandato regis Castellæ anno gratiæ 1497. Et reges Portugalliæ magnā Africæ partem Ptolemæo incognitam cognitā fecere. Vbi tropico capricorni adiacentes in sulæ, de S. Maricha, in sulæ Primeras, oppidum Serrafremosa. Ibi magna multitudo elephantorum alborū. Circulus nostri canonis diuersa sibi usurpat nomina. Dicitur enim circulus solstitii meridionalis, austrinus, notius, hyemalis, brumalis, hybernus. Pli-

Bnicus lib. 2. ca. 72. & ubiq; uocat hunc circulum solum brumalium sine adiectione solstitii. Vocatur etiā tropicus hyemalis, hybernus, capricorni, chimerinus tropicus, χεῖμα Græce latine hyems: χειμερινός, id est hyemalis. Et circulus uersus Capricorni, Hyginus lib. 1. ca. de polo, de eo circulo sic scribit. Circulus chimerinus tropicus instituitur à nobis hyemalis à nonnullis etiā brumalis appellatus, ideo quod sol cum ad eum circulū peruenit hyemen efficit his, qui ad aquilonem spectant, æstatem autem his qui in austrī partibus domicilia constituerunt. Quanto enim longius abest ab illis, qui in aquilonis habitant finibus, hoc hyeme maiore conflictantur. Aestatem autē his quibus sol appositus uidetur, hæc Hyginus. Et idem lib. 4. describit per quas imagines cœlestes, aut earū partes hyemalis circulus uergat. Nostro autē tempore res ita se habet. Tendit enim per Hydræ aut serpentis meridiani partem extremā, per Puppim ipsius Argo, Lupum mediū diuidit, fugiens Lepus pedibus insistit, Fluum, qui Eridanus secat. Effusionem aquæ Aquarij mediam transit, capricornus ei insidet, Caput sagittarij à reliquo corpore diuidit. Scorpionemq; circa cor fere transuerberat. Quod si huius circuli cōditiones explanare delectat, id facile per eas quas supra de solstitiali septentrionali exposuimus fiet. Hic generaliter est annotandum. Quod omnes habitantes ultra æquinoctialē circulū in parte austrina, siue sint intra æquinoctialem & tropicū capricorni, siue sub tropico capricorni, siue ultra tropicū capricorni in habitatione temperata. Hi omnes, quatuor anni cardines à nostris habent diuersos, diffiniens eis alia tempora & signa. Cardinem ueris incipiunt in principio Libræ, quia tunc sol ascendere ad eos incipit. Aequinoctium quod nos autumnale appellamus, ipsi uernū nominant. Cuius initium est 13. & 14. die Septembris. Cardio æstatis initiatur eis in puncto capricorni 11. & 12. die Decembris, quo tempore nobis hyems, ubi ipsis dies longissimus, nobis curtissimus. Cardio autumnī eis initium sumit in Ariete, die 10. & 11. Martii. Iphis æquinoctium autumnī nobis uernū. Ab itq; sol ab eis in plagam septentrionariam. Cardio uero hyemis inchoat eis in principio Cancrī 11. & 12. die Iunij. Iphis dies breuissimus, nobis longissimus. Ecce cardines maxime distantes.

Antarcticus uero circulus æqualis &c.

Hæc est ultima particula huius quaternariæ diuisionis parallelorum siue æquidistantium. Et huius interpretatio manifesta est ex dictis supra de circulo septentrionali. Habet & is circulus suas nomenclaturas. Vocatur enim

Ptolemæus.

Exempla.

Nomina huius circuli.

Hyginus.

Per quas cœlestes imagines uergat tropici cuius capricorni.

Huius circuli conditiones.

Cardinum distantia et diuersitas.

TEXTVS
PROCLI

STOEFLERI
INTERPRE.

Mar. Ma. Circulus antarcticus, Austrinus, notius, meridionalis. De quo Marcus Manilius libro primo capitulo sexto.

Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus austrinas qui stringit & obsidet arctos.

Hyginus. Hyginus lib. primo ca. de Polo. Extremæ aut regiones sphaeræ, duorum circulo-
rum, quorū unus Boreus alter Notus uocatur, fines arctici circuli & eius qui
antarcticus uocatur, nō habitantur. Ideo quod sol est semper ab his circulis lon-
ge, uentiq; assiduos habent flatus. Huius circuli conditiones sunt fere cōtra-
riæ solstitiali circulo, cui supra quinq; conditiones assignauimus, quas aptato
ad nostrum arcticum.

TEXTVS
PROCLI.

Maximus autem ex quin quæ &c.

STOEFLERI INTERPRE. Hæc est pars tertia in qua tractat de magnitudine & paruitate horum quin-
quæ circulo-
rum parallelorū. De ea re supra abunde scripsimus. Accedit
Hyginus libro primo capitulo De Polo. Quem lege.

TEXTVS
PROCLI

Porro hos circulos &c.

STOEFLERI INTERPRE. Q uarta & ultima pars huius textus. Pro qua aduertendum: quod circu-
li omnes, dempto Zodiaco & Lacteo, imaginantur in cœlo tanquam li-
nea. Et hoc fit mathematico more, qui (teste Euclide in primo) dicunt. Linea
Punctus. est longitudo sine latitudine. Punctus est cuius pars non est. Centrum circuli
Centrum est indiuisibile: quia punctus &c. Quapropter Marcus Manilius circulos uo-
cat fila. Libro enim primo capitulo sexto, loquens de distantia æquinoctialis a
Mar, Mani. tropico cancri, dicit.

Quatuor & gradibus sua fila reducit ab æstu.

Et capitulo septimo

Filaq; dispositis uicibus comitantia cœlum.

Macrobius Quo fit ut eos uisu in cœlo comprehendere minime possimus, sed intellectus
noster ratiocinatōe & discursu animi eosdem deprehendere, inuestigare & co-
gnoscere potest. Alludit pulchrè Macrobius, lib. primo de somno scipionis. Na-
tura (inquit) cœlestium circulo-
rum incorporalis est linea, quæ ita mente concipitur, ut sola longitudo censeatur, latum habere non possit. Et ponit Author
noster huius rei duos modos. Alterū, ex situ & positione astrorū in his locis ubi

Aequinoctia =
lis stellæ, & i-
psius cognitio

bi circuli imaginantur circunduci. Contuendum igitur: quod æquinoctialis ex
positu harum stellarum, nostro tamen tempore, cognoscitur. Sunt aut hæ stel-
læ aut in ipso æquinoctiali, aut uicinæ ualde. Et sunt duæ in Ariete primi mo-
bilis, in reflexione funiculi piscium octauæ sphaeræ. Et aliæ duæ in nodo funi-
culi. Vna in Tauro primi mobilis sub pede imaginis Tauri. Vna in Geminis pri-
mi mobilis in pelle bouina orionis, & fere tres lucidæ in zona eiusdem. Tres in
Leone primi mobilis in reflexione colli hydræ. Vna parua in uirgine primi mo-
bilis, & est supra pedem sinistrum asterismi Leonis. Vna parua in Libra primi
mobilis, in ala sinistra formationis uirginis. Et alia in Libra in ora uestis eiusdē.
Vna in Capricorno primi mobilis sub Aquila extra effigiem. Vna in Aquario
primi mobilis, in capite figuræ eiusdē. Et una in Pisce primi mobilis supra brā-
chiam Piscis antecedentis. Stellæ præterea tropicum cancri indicantes, sunt
hæ. Vna in Ariete primi mobilis, in deformatione Piscis septentrionalis super
pinnā sub ore. Vna in Tauro primi mobilis supra dorsum Arietis octauæ sphæ-
ræ & sub triangulo: & auctore Ptolemæo nō est in imagine is. Pleiades uicinæ
ualde in tauro primi mobilis, & in dorso Tauri octauæ orbis. Vna in Geminis

Tropici Can-
cri stellæ.

A supremi mobilis in aure tauri octauo orbis. Vna in Leone primi orbis ante os de signationis Leonis, Vna in virgine supreme sphaere fulgida in dorso figurae Leonis. Vna in Libra primi mobilis lucida inter coxos Bootis. Vna in scorpione supremi mobilis in naso serpentis. Vna in scorpione primi orbis in dextro humero Herculis. Et duae in piscibus primi mobilis in equo alato. Stellae deformantes circulum arcticum secundum Latinos haec sunt. Duae in Libra primi mobilis in cauda Draconis. Et quinque in principio fere Librae in dorso eiusdem. Tandem una in piscibus in collo Draconis. Stellae in super tropicum capricorni designantes sunt haec. Tres in Tauro primi orbis sunt in effigie fluminis Eridani. Vna in geminis supremi orbis in Leporis pede dextro anteriori & una fere in pede dextro posteriori. Tres in signo Canceri primi mobilis in medio ferme canis maioris. Duae in cancro primae sphaere in puppi Argo. Vna in virgine primi mobilis in Hydra sub crateri. Vna in scorpione, primi mobilis in fronte deformationis scorpis. Vna in principio sagittarii supremae sphaerae in corpore scorpis. Et cor scorpis vicinum tropico. Vna in Aquario primi mobilis, in ventre capricorni octauo orbis. Et duae in piscibus primae sphaerae, in effusione aquae Aquarii. Demum circulum antarcticum ob stellarum carentiam missum facio. Alter modus horum circulorum cognoscendorum fit officio dioptrae. Praenotandum tamen quod dioptra Graecum uocabulum est, instrumentumque geometricum ab explorando aut prospiciendo dictum. Vt est regula Quadrantis geometrici aut ipse quadrans, Regula scale altimetrae, aut ipsa scala, baculus Iacob, & alia id genus innumera. In eo significato accipit Plinius Dioptram lib. 2. ca. 71. Et Vitruuius lib. 8. ca. 6. Ptolemaeus, Theon, Proclus & alii Graeci, Arabice Alhidada, latine regula, speculum, uel radius, quo res mathematicas, puta distantias locorum, rerum altitudines, longitudines, latitudines, profunditates, librationes &c. perspiciamus, scrutamur & consideramus. Virgilius Ecloga tertia Bucolicorum, & sunt uerba Menalcae ad Dametam.

Circuli arctici stellae.

Tropici Capricorni stellae.

Dioptra quae

Plinius.
Vitruuius.
Alhidada, regula uel Radius.
Virgilius

—Et quis fuit alter

Descripsit radio totum qui gentibus orbem.

Vt dioptrae ad nostrum propositum facilissimus sit usus, sequens animaduertenda est doctrina. Oblata latitudine, id est, eleuatione poli cuiuspiam oppidi aut loci, subtrahe eandem a 90, gradibus, & quod relinquitur ostendit tibi eleuationem aequinoctialis circuli pro oppido aut loco oblato: quam seorsum serua cum titulo, Eleuatio circuli aequinoctialis. Huic eleuationi aequinoctialis adde

De circulorum cognitione egregia.

C de solis maximam declinationem, scilicet, 23, gradus & 30. minuta & emerget eleuatio circuli tropici Canceri, quam etiam ad partem custodi. Subtrahe dein maximam solis declinationem ab eleuatione aequinoctialis, & residuabis eleuationem circuli tropici Capricorni, quam alijs appone. Demum latitudini oppidi propositi iunge maximam solis declinationem, & prodibit eleuatio circuli septentrionalis aut arctici. In exemplo. Latitudo Tubingae est 48. graduum & 40. fere minutorum quam demo a 90, gradibus & residuo 41. gradus & 20. minuta, eleuationem aequinoctialis ad Tubingam, quam seorsum scribo, ut hic. Cui iungo solis maximam declinationem, & procreo 64. gradus 50. minuta, eleuationem circuli solstitialis sive tropici Canceri, quam eleuationi aequinoctialis subscribo sic. Item ab eleuatione aequinoctialis demo solis maximam declinationem, & habeo eleuationem circuli brumalis tropici Capricorni, scilicet, 17. gradus 50. minuta, quam pra-

AD TUBINGAM.

	G	m
Eleuatio aequinoctialis	41	20
Eleuatio tropici Canceri	64	50
Eleuatio tropici Capricorni	17	50
Eleuatio circuli arctici	72	10

E

Vfus Dioptræ dicitur subdo, ut hic. Tandem latitudini Tubingensi addo solis maximam declinationem, & colligo 72. gradus & 10. minuta, elevationem circuli septentrionalis aut arctici, quam alijs subnecto, ut supra uideri potes. His prænotatis exercitio facile doctior euades. Officio enim Dioptræ omnium memoratorum circulorum in cælo notitiã acquires hoc pacto. In dorso astrolabij uoluitur Dioptra habens tabellas, quas pinnacidia appellamus, paruis foraminibus perforatas. Recense igitur in quarta altitudinis dorso astrolabij elevationem æquinoctialis in gradibus & minutis, gratia exempli, pro Tubinga 41. gradus & 20. minuta, & fini numeri adde Dioptram, eamq; firmato, ne à positu facile decidat. Suspensioq; astrolabio, & supra oculum eleuato directe uersus meridiem, tempore nocturno cælo sereno dirigit uisum per foramina utriusq; tabellæ, præcipue per maiora, & ad quam cæli partem siue ad quam stellam obtutus sese terminauerit, illic est situs æquinoctialis, quem animaduerte. Post lapso tempore, puta semihora, repetito exercitium, ut iam iam monuimus. Et iterum obtutu deducis in aliam cæli partem, quam notabis. Et hoc modo sæpius repetito exercitio nocte brumali, magnam æquinoctialis positionem dignoscas. Simile iudicium relinquitur de cognitione circuli cancri, iuncta regula Dioptra ad gradus & minuta elevationis eiusdem in quarta altitudinis. Haud dissimiliter operaberis pro Tropico capricorni. Pro circulo uero arctico dignoscende, suspendendum est astrolabium iuste uersus polum arcticum & operandum sicuti supra præcepimus.

CVR QVINQVE DUMTAXAT AEQUIDISTANTES in sphaera.

TEXTVS
PROCLI

Quinque uero dumtaxat æquidistantes circuli describi in sphaera solent: Quæ tamen non eò ualet, quasi hi soli in mundo æquidistantes sint. Quippe cum sol cottidie æquidistantem æquatori circulum (quod sensu animaduerti licet) mundi rotatu pagat. Quò fit ut bis centum octuaginta duos æquidistantes circulos intra Tropicos describat: Totidem enim dies intra reciprocationes numerantur. Quin & stellæ ipsæ uniuersæ in æquidistantibus circulis cottidie ferunt. Non tamen hi omnes in sphaeram adhibentur. Quod tamen si multis alijs rebus in Astrologia cõducant (siquidem fieri nequit, ut uel astra probe in sphaera locentur sine omnibus æquidistantibus circulis, uel examussum dierum notetiumq; magnitudines sine iisdem inueniantur) tamen quod ad prima Astrologiæ rudimenta non ad eò utiles existimati sunt, parum uisum est eos in sphaera describi. Quinque uero æquidistantes circuli ob certa compendia, quæ Astrologiæ tyronibus afferunt, optimo iure in sphaeram sunt adhibiti. Septentrionalis enim astræ aquæ nobis perpetuò cernuntur, definit. Solstitialis Tropicus, solis reciprocationem continet, finisq; est eiusdem ad boream transitus. Aequator circulus æquinoctia complectitur. Brumalis Tropicus solis ad austrum progressi meta est, & brumalem eius reciprocationem in se habet. Antarticus circulus astra, quæ nostrum conspectum fugiunt, determinat. Itaq; cum ijs, qui primis Astrologiæ rudimentis imbuendi sunt, certa emolumenta suggerant, merito in sphaeram coniectos, quis dubitet?

STOEFLERI
INTERPRE.

Occurrunt Proclo etiam docti quærentes: an ne dumtaxat sint quinque æquidistantes in sphaera, an plures? Quæstionem hanc ter dissoluit in hoc capite. Nam in summa, libellum hunc Isagogicum ad nouitios Astrologiæ scripsit

A p̄sit. Et habet caput, dempta quæstione, tres partes. In prima docet author solem suo motu, adiuncto motu raptus primæ mobilis, plures utrinque describere æquidistantes æquinoctiali. Item stellas firmas octavi orbis idem efficere. In secunda parte explicat horum utilitatē, ibi, Non tamen omnes. In tertia ostendit quare tantum quinque in sphaeram sint descripti, & paucis eorundē aperit usum, ibi, Quinque uero. Circa partem primam de numero parallelorum meminisse iuuat. Doctissimi mathematici numerant quinque parallelos siue æquidistantes, Puta Cleomedes primo meteor. capite, de cœli orbibus. Orbes (inquit) in cœlo paralleli, hoc est, segmenta quinque distribuuntur, unus quidem qui diuiduē cælum dispescit, quem æquinoctialem appellamus. Cuius utrinque duo, ut æquinoctiali minores, ita inter se inuicem æquales: nominanturque Tropici, quia per solis puncta tropica à nobis describuntur, qui ultro citroque solis limites sunt extremi. Ad utrumque porro istorum alij totidem describuntur, quorum unus quidem Boreus, uocatur arcticus, cui contrarius antarcticus uocatur Australis. Accedit Hyginus in suo poetico astronomico lib. primo ca. de polo, sic. In finitiōe mundi. Et Marcus Manilius ibidem lib. primo ca. 6. Item Tullius de Repub. Et Macrobius lib. primo de somnio scipionis sic scripsit. Quamuis igitur trium lineæ ductus zodiacum & claudat & diuidat, unum tamē circum, author uocabulorum, dici uoluit antiquitas. Quinque alij circuli paralleli uocantur. Horum medius & maximus est æquinoctialis: duo extremitatibus uicini, atque ideo breues. Quorum unus septentrionalis dicitur, alter australis. Inter hos & medium duo sunt Tropici, maiores ultimis, medio minores: & ipsi ex utraque parte zonæ uisæ terminum faciunt. Ad idem Macrobius lib. 2. de somnio scipionis. Strabo lib. secundo tractat de quinque zonis: Quæ profecto quinque parallelis distinguuntur, aut etiā solū quatuor parallelis, si uis abijcere æquinoctialem. Et ita facit Ioannes de Sacrobusto. Leges ad idem apud Strabo, & Macrobiū libro primo de somnio scipionis exp: essis uerbis. Ioan. de Sacrobusto tracta. primo. Notandum (inquit) quod æquinoctialis cū quatuor circulis minoribus dicuntur quinque paralleli, qui æquidistantes &c. Ad sunt & Poetæ, Virgilius primo Geor. Quinque tenent zonæ cælum &c. Ouidius primo Meta. Fabula secunda. Vtque dux dextra cælum totidemque sinistra &c.

Cleomedes
Paralleli quinque

Hyginus.
Mar. Mani.
Tullius
Macrobius

Paralleli quatuor.
Strabo
Io. de Sa. bu.

Virgilius
Ouidius.

Et idem secundo Metamorpho. Fabula prima.

Nec tibi directos placeat uia quinque per arcus &c. Tibul. lib. 4. elegia prima.

Et quinque in partes totus disponitur orbis &c.

C Hi Poetæ omnes loquuntur de quinque zonis, & ex consequitione de quinque uel quatuor parallelis eas ipsas zonas discriminantes. His (obliuione uexatus) adde Iulium Firmicum lib. primo cap. 4. & ultimo: quem legito. Sunt & alij qui recensent septem parallelos. Plinius lib. 6. cap. 33. Postquam plura recitauit de mensura terræ habitate ex Polybio & Agrippa, addit in fine capituli hæc. His addemus etiānum unā Græcæ inuentiōis sententiā, uel exquisitissimæ subtilitatis, ut nihil desit in spectando terrarū situ: indicatisque regionibus noscatur & quæ cuique earū societas sit, siue cognitio dierū & noctium, quibusque inter se pares umbræ & æqua mundi cōuexitas. Ergo reddetur hoc etiā, terrarū uniuersa in membra cœli digeretur. Plura sunt autē hæc segmenta mundi, quæ nostræ circulos (.s. æquidistantes) appellauere, græci παράλληλοι. Et sequente ca. 34. & ultimo, numerat septem parallelos, quos prisci Græci inuenerunt. Adijcit autē singulis parallelis, per quas tendant regiones, insulas, maria, flumina & urbes. Itē diem longissimā & breuissimā, & longitudinem umbræ gnomonis in meridie diei æquinoctij. Postea in uersu. Hactenus antiquorū exacta celebrauimus, sequentiū dilectissimi quod superest terrarū, tribus assignauere segmentis. Et paulo post, idem & ante principia quæ fecimus posuere circulos duos &c. Ex

Tibullus

Iulius Firmi.
Plinius
Paralleli septem

his palam est ueteres Græcos tantū .7. numerasse parallelos, quorū posterī nū D
 merarunt 12. addentes septē quinq;. Ptolemæ. Clau. lib. 1. suæ Geogra. ca. 23. sup
 Ptolemæus 24. paralleli. putat 21. parallelos ab æquinoctiali in septentrionē euntes, & unū uersus meri
 diem post æquinoctialē. Capite aut sequente scilicet 24. & lib. 7. ca. 5. superad
 dit unum aliū austrinum, oppositū huic p̄ meroen: Et sic, annumerato æquino
 Ptolemæus. ctiali, Ptole. ponit 24. parallelos. Præterea Ptole. Phelu. dictio. 1. Alma. ca. 6. nu
 merat 39. parallelos ab æquinoctiali uersus septentrionē, quos nominat lineas
 equidistantes. Ponit enī 32. sub quibus maximus dies estiuus maior est 12. horis,
 minor tñ 24. Et post addit septem, sub quibus definito tempore anni dies in 24.
 40. paralleli. horas & ultra sese extendit. At si æquinoctialē, ut dignū est, adieceris habes 40.
 Cōmunis astronomorū turba, pro stellarū declinatione habenda, ponit ab æ
 90. Paralleli. quinoctiali uersus polū arcticū 90. circulos parallelos, iuxta quartā coluri, quæ
 ab æquinoctiali in polū arcticū 90. grad. cōplectit̄. Haud secus totidem uersus
 polū antarcticū format, quorū officio stellas pro earū declinatioe spheræ impo
 nit. Quod si stellas spheræ p̄ latitudines inscripseris, sicut facit Ptole. in Alma.
 90 fingendi sunt paralleli à uia solis equidistates. Quorū oīm uicem hodie semi
 circulus utrinq; ab æquinoctiali in 90. grad. partitus, supplet. Q; adeo uerū est,
 ut astrorū iudices humanas genituras, pro stellarū positu in circulis parallelis,
 diffiniant. Vt manifestū est in directiōibus earundē, adiuti propositiōe 29. Cæ
 tum uerborū Ptole. Stellæ fixæ dant dona grandia modū excedētia: sed multos E
 ties finiunt in malū. Cui accedit Almanfor, Aphorismo 26. Stellæ fixæ dant do
 na grandia, & ex paupertate subleuāt ad sublimitatē. Item oīs stella ad rotatū
 Stellarum pa- primi mobilis describit unū parallelū. Testis est Proclus in hoc capite. Et Cleo
 ralleli. medes 1. meteor. ca. de Torrida, sic habet. Deinceps nosse oportet quālibet hæ
 rentiū cælo stellarū cū mundo obuolutā, circa suū centrum circulū describere,
 qui oēs sunt paralleli &c. Sed quia plures sunt stellæ quæ ultra integros gradus
 declinationis habent minuta, iuste inferri poterit, pallelos fere esse innumeros.
 Paralleli inu- Postremo graues Astronomi numerāt à principio Capricorni usq; in principiū
 meri. Cancrī 182. parallelos, quos sol ascendens ad nos in spatio dimidiū anni describit
 ad raptū primi mobilis. Et tot, descendēs à nobis, sol describit à primo puncto
 Paralleli 182. Cancrī p̄ Libram, usq; in primū punctū Capricorni. Testis est Ioan. de Sacrobu
 sto Tract. 3. in § Notandū etiā q; sol tendens à primo puncto Capricorni &c. Hos
 circulos parallelos noster Proclus cōiunctim numerat, cum dicit. Quo fit ut bis
 364. Paralleli centū octoginta duos æquidistates circulos &c. id est, 364. intra Tropicos descri
 bat. Ex his oībus & tot diuersis numerationibus parallelorū, possit haud iniur
 F
 ria diligēs lector Astronomos & Geographos imperitiæ arguere, ex eo, ut iam iā
 recitauimus, q; nōnulli supputāt solūmodo 5. parallelos, alii 7. alii 12. alij 24. alij
 40 alij 90 alij 182. alij 364. Verū obiectio hæc facile dissoluet, si cuiusuis cōsidera
 tus recte animaduertit̄. Quapropter gemina de parallelis est tractatio. Altera
 Tractatio de parallelis est gemina. Astronomica, altera Geographica. Astronomica scindit̄ in primariā & secunda
 Astronomica primariā. Primariā sane doctrinalis quasi appellat̄, q̄ à rebus paruis, modicis & facilio
 Astronomica secundariā. ribus incipit. Per terrenē enim nouitiū aut tyrones si in primis artiū foribus eis si
 mul multa, uel ardua aut difficilia proponunt̄, & sic exterriti desperant & diffi
 Multitudo cul- dunt se assequi posse q; cupiebāt. Numerositas sane, præcipue apud nouitios a
 pata. licuius artis, eandē uilescere facit. Q; ne temere accidat, cautū est iure Pontifi
 tio ca. 1. de priuilegiis & excessibus priuilegiatorum. Et multitudo p̄sonas & res
 cōtēptibiles facit, ex sn̄a Hiero. 93. distin. ca. legimus. Scribit enī Hiero. ad Euā
 drū uel Eugeniū Episco. Omne q; rarū est plus amplectit̄: Pulegiū apud Indos
 Aristoteles. pipere pretiosius est: Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba cōtem
 Quintilia. ptibiles facit. Grauiissimi insup authores, utpote Aristoteles, Iuli. Firmi. Quin
 tilia. præcipiūt, maxime cōuenire ab euidentioribus & liquidò apparētibus no
 bis, ad ea, q; nō ex sese manifesta sunt, accedere Aristo. in proemio physī. Innata

A est (inquit) uia cognoscendi à generalioribus & notioribus ad incertiora nobis. Idem quinto metaphy. ca. de principio sic. Aliud (intellige est principium) unde utiq; fiet optime unum quodq; ut doctrine; non à primo rei principio inchoandum est, sed unde facillime quis addiscet. Ad idem facit Marcus Fabius Quintilianus lib. primo Institutionū oratoriarum. Et pulcherrime alludit Iulius Firmicus uir cōsolaris, ca. 16. lib. secundi matheseos, his uerbis. Debet enim his qui instituitur primum platice institui, ut his apertioribus, leuioribusq; cōpositus atq; formatus, secretiora deinceps genituræ confidentius consequatur. Iuxta hunc modum numerauit Proclus quinq; dumtaxat parallelas, satis indicat in capite lecto. Sunt præterea hi quinq; paralleli inter omnes insigniores nobilioresq; & tanquam principes aliorum, quare non est miratu dignum quod tot doctissimi uiri eorum faciunt mentionem. Vt fecit Cleomedes supra. Qui eos circulos iā applicat rebus cœlestibus, iam terrenis. Cœlestibus sane, & hoc est astronomicum, primo meteo. cap. de orbe signifero. Vbi sic scribit. Est nimirum signifer circulus obliquus per Tropicos & æquinoctialem proiectus, qui utrumq; Tropicum in uno puncto cōtingit, scilicet æquinoctialem diuiduē secat. & alia de eo ibi legito. Ecce pulchra zodiaci descriptio, officio horū trium circulorum. Et idem in eodem cap. de Torrida, de duobus circulis polaribus sic. **B** Circulus namq; arcticus est limes semper apparentium nobis astrorum. Antarcticus uero limes semper occultorum. Ecce. Terrenis, & hoc est geographicum, sic aptat: in capite supra allegato de cœli orbibus. His (inquit) nimirum cœli interuallis quæ memoratis orbibus distinguuntur, terræ partes quinq; subijciuntur: Vna sub arctico nempe septentrione cōprehenditur: Altera supposito spatio quod inter septentrionem & æstiuum tropicum est. Tertia inter duos tropicos, quæ mediocimum obtinens locum, incubantem superne sibi habet æquinoctialem. Quarta medium hybernū tropici spatium & antarctici tenet. Quinta sub antarctico. Has itaq; terræ partes phisici zonas seu cingula uocāt, quorum extrema utraq; ob gelu rigorem inhabitabilia esse perhibentur: Vt mediocimum propter æstū habitationi non est obnoxium. Inter quod & extrema sunt temperata. Hucusq; Cleomedes. Ecce usus parallelorū pro rebus terrenis. Idē eodem lib. ca. an sub æquinoctiali sit habitatio & capitulo sequente, applicat æquinoctialem terræ subiectę. **C** Hyginus autem utitur his quinq; circulis primo quemadmodum Cleomedes supra in § Cœlestibus sane &c. hoc patet libro primo de polo, quo ad duos circulos polares. Et quo ad alios tres per quos diffinitur zodiacus, in capite sequēte cuius inscriptio: De zodiaco circulo. Itē utitur his in compositione spheræ materialis per hoc, quod eorum omnium docet distantiam in cœlo, ut est manifestū ex capite: De polo. Et per hos etiam distinguit cœlestes imagines & earundem partes. Docet enim libro. 4. quæ signa quęq; partes signorum in his circulis perfici possint. Et idem eosdem terrenis alligat plagis, sicut etiā fecit Cleomedes. Quod liquidum est per caput: De terra & mari, libri primi. Marcus Manilius loquens de his quinq; circulis docet compositionem spheræ materialis Græcorum more: per quam cœlestis imaginatur: & ut est clarū ex ipsis metris. Tullius de quinq; zonis, quinq; uel quatuor circulis distinctis mentionem faciens, loquitur geographicę, prout quinq; zonæ terrestres subduntur quinq; zonis cœlestibus, & quinq; circuli cœlestes zonas distinguentes sub se habent quinq; terrestres circulos, zonas terrenas dirimentes, hoc liquet ex uerbis, Africani ad scipionem, his. Cernis autem eandē terram quasi redimitam & circumdatam cingulis &c. lege ibi pulchram sententiam. Si igitur terra habitata in quinq; cingulos est partita, consequens est eandem quinq; circulis partiri, qui quinq; cœlestibus circulis subijciuntur. **M**

Quintilianus
Iulius Firmicus

Quinq; parallelis nobiliores cæteris.
Cleome. 2. loquitur de quinq; parallelis

Hyginus quadrifariam utitur his circulis

Mar. Manilius
Tullius
De somnio Scipionis.

erobius autē lib. 1. differit de quinque cœlestibus circulis tanquā primarijs. Et hoc astronomice: quod apertum est ex eo, quod in eo loco tantūmodo tractat cœlestia, puta de stellis fixis, de errantibus, de orbibus, de circis, de lacteo circo, de zodiaco, de ecclipsi solis & Lunæ, de coituris, de meridiano, de horizonte. Ecce. Libro deinde secundo repetit hos quinque circulos cœlestes, prout eis ad ppendiculū subiacent quinque circuli terrestres distinguentes quinque zonas in terra, sicuti sunt quinque in cœlo: & hoc facit Geographice. Et pro huius lucidiorē informatione legito à secundi libri §. De quinque autē circulis ne quæso existimes, usque in §. His quoque (ut arbitror) non otiosa inspectione tractatis. Ex innumeris ferme uerbis hæc pauca ascribere libuit: His (inquit) depictis, sine difficultate constabit singulas terræ partes à singulis cœli partibus supra uerticem suū positas, qualitatem circa nimitatem uel temperiem mutuari. Strabo loquens de quinque zonis (quas semper quinque uel quatuor parallelis distinctas intelligimus) loquitur uerba Posidonii: & Posidonius asserit Parmenidem fuisse authorē quinque zonarū. Et tractat de zonis terrestribus, relatis tamen ad zonas cœlestes, quod cuius legenti §. Ceterū & Posidonium deinceps: ubi inter plura, hæc. Facta igitur in quinque diuisio, & secundū naturam & secundū terræ descriptionē dicta esse uideat. Natura quidem & ad cœlestia & aëris temperantiā ad cœlestia, quod hoc pacto eos qui alterubi, quicquid utrinque umbras habent determinatos optime distinguit: & ad astrorum aspectū integra quadam partitione cōmutationem suscipientium. Ceterū ad aëris temperiē, quæ cum ad solē iudicet, generalissimæ sunt differentiæ, quæ conuertuntur ad aiantes, ad plantes, & ad alia semina cōtracta sub aëre. Et in eo ipso caloris excessus, & defectio, & mediocritas &c. Io. de Sa. Bu. Virgilius. Ouidius. Tibullus. Astronomi tractantes de 90. parallelis. 182. paral. Paralleli 365.

do Meta. loquunt de zonis cœlestibus, partitis per parallelos insigniores. Ouidius usque 1. Meta. loquit de 5. zonis cœlestibus, quibus in tellure totidē subdunt. Tibullus loquit tantū de zonis terrestribus Geographice. Qui præterea tractat de parallelis pro stellarū declinationē ab æquatore utrinque positarū dignoscenda, recte numerat 90. integros uersus septentrionē, & tot uersus austrū. Quarū rerū cognitio magnā donat utilitatē in fabricacione multorū instrumentorū astronomicorū: & quod in partitionē graduū plures alij formant parallelis, pertinet ad astrologiæ præfectionē, ut stellarū in cœlo situs sit certus & nusquam fallax. Qui uero de parallelis loquunt prout seruiunt pro incremento aut decremento dierū artificialium, ponunt 182. parallelas, & tot dies naturales ab exordio Capricorni, in Cancrū: & pro quolibet parallelo aut die, fit diei artificialis cōmentū. Et rursus alios 182. parallelas, quibus tot respondent dies à principio Arietis in Capricornū, ubi indies fit diei decrementū. Quare Proclus cōiunctim numerat 364. sed in ueritate sunt 365. Quia tot sunt dies in anno solari cōmuni.

Secundaria cōsideratio parallelis. Ptolemæus. Iul. Fir. Geographica

Secundaria autem aut consequentia cōsideratio astronomica de parallelis est, quod per eosdem fiunt iudicia & uaticinia. Id apertissime docet Ptolemæus tracta. 2. quadri. ca. 2. Sunt quippe, inquit, quædam gentium proprietates, quæ generaliter in lineis parallelis & angulis terræ contingunt. Et postea exemplificat, de his qui sunt sub torrida zona, inter parallelū æquinoctialem & tropicū Cancrī, lege caput cum cōmentariis & non te pigebit laboris. Ex his uerbis Ptolemæi, de parallelis & angulis, astrorum uates nostritemporis propter omnium planetarum cōitum in Piscibus, anno Christi 24. supra sesquimillesimum, plura incōmoda & portenta minati sunt his regionibus & prouincijs & earum habitatoribus, scilicet, Garamantibus, Nasamonibus, Libycis interioribus, Aethiopibus sub Aegypto, Mauritanis &c. Accedit hæc, quod Genethliaci, ex stellarum situ in ipsis parallelis, prædicunt natis futura aut bona aut mala. Item huc haud inepte uerba Iulij Firmici accommodari possent: quod cœlestes paralleli & zonæ ab ipsis complexæ inducunt alias & alias qualitates in rebus terrenis, puta, excessum caloris, aut frigoris, aut temperamentū, alias formas, dispositiones, colores, mores hoim & bestiarū: Quare non ab re dicit Firmicus. Unde manifestis rōnibus cōprobat, zonarū quod esse quod nigri uel cãdidi sunt, stellarū uero quod in illa uarietate coloris, dissimiliū formarū uarietatibus corporant.

Propero nunc ad Geographicam parallelorum considerationem. Per eos nempe

- A** nempe scitur locorum distantia, eorundem latitudo, diuersitas umbrarum, distinctio climatum, uarietas dierum æstiuarum maximorum. Sed quid respondimus ad hoc, quod ipsi Geographi in parallelorum numeratione usque adeo in diuersum eunt? Nō sunt profecto in fundamento diuersi. Quod enim uetustissimi Geographi posuere septem parallelos, aut locuti sunt de parallelis transuentibus per regiones aut loca delectabiliter semper & pro semper (ut aiunt) habitata. Vt est ferme à medio tertij climatis, ubi latitudo in 30. pene gradus ascendit, usque in medium, quasi, sexti climatis, ubi polus in 45. attollitur gradus. Et hoc pulchrè elici potest ex dictis eorum (de quibus Plinius supra) adijcientium singulis parallelis quantitatem longioris diei æstiuæ, à qua concluditur latitudo regionis. Aut quia principia propemodum omnium rerum sunt parua. Ex nuce enim fit corulus, ex glande ardua quercus. Et bonæ artes (teste Aristotele) sunt per additamenta. Non est miratu dignum, quod hi primæ orbis habitati scriptores, paucos admodum posuere parallelos: quod satis concludi potest ex eo, quod alij posterij etiã uetusti his septem quinque addiderunt, & 12. numerarunt. Ad Ptolemæos dicimus, quod is qui Almagestū scripsit, numerans ab æquatore uersus septentrionem 39. parallelos, non animaduertit principaliter an terra his subiecta sit habitata uel inhabitata, sed potissimum attendit cuiusuis paralleli, quem lineam æquidistantem appellat, longitudinem diei æstiuæ longioris, item distantiam aut elongationem ipsius ab æquatore, quam latitudinem uocamus: & umbras meridianas sole existente in principio Arietis, Cancris & Capricorni. Quod ex eo cōijci potest, quod sub æquinoctiali, qui secundum eum primus est parallelus, habitationem nō admittit, & in parallelis latitudinem 65. graduū excedentibus, nullum habitationis nomen exprimit, & inhabitatos relinquit. Nec obstat principium sexti capituli, ubi loquitur de quatuor terræ habitabilis: quia per hoc non asserit quod ubique habitetur, sed pro maiori parte. Neque id (postquam de æquinoctiali prima linea æquidistante determinauit) cum inquit. Reliquarum uero æquidistantium æquatori diei, in quibus possibile est scire quæ sunt regiones & loca quæ sub eis habitantur, numerabo summam proprietatis cuiusque. Quod accipiendum est tatummodo de his, qui habitantur. Quia certum quod plures ex his, presertim hi, qui sunt polo arctico uicini, à nullis hominibus coluntur. Ptolemæus autem clau. lib. primo suæ Geographiæ, recensens, dempto æquatore, 23. parallelos, loquitur de his qui habitantur & per ipsum cognitis. Ex his palam est omnes commemoratos de parallelis egregie dixisse, si rei finis, propter quem locuti sunt, rite pensatur. Neque imperitiæ aut ignorantia arguendos. Sed hic oritur dubium. Supra enim dictum est, solẽ à principio Capricorni in principium cancri describere 182. circulos parallelos et totidẽ à principio cancri in capricornum, cum in ueritate nō sint equidistantes æquinoctiali ob id, quod nō sunt lineæ circulares: nō enĩ in eis fit exitus à certo puncto & reditus in eundem. In exemplo, ponamus quod sol sit in primo puncto primi gradus Capricorni motu primi mobilis, centrum solis describit lineam circumferentialem quæ nō redit in punctum, unde exiit. Quia in 24. horis sol suo motu abiit à primo puncto primi gradus capricorni in principium secundi gradus eiusdem, in quod finit se linea circumferentialis: Igitur nō sunt dicendi circuli paralleli aut lineæ circulares. Pro eo dubio aduocandus est Ioan. de Sa. Bur. qui tract. 3. sic scripsit. Notandum est quod sol ascendens à primo puncto Capricorni per Arietem usque in primum punctum cancri, raptu firmamenti describit 182. parallelos, qui etiã paralleli & si nō oĩno sunt circuli sed spiræ, cum tñ in hoc nō sit error sensibilis, in hoc uis nō cōstituat si circuli appellent. hæc ille. Quod enĩ modicum & insensibile est pro nihilo reputat: sufficit enĩ sæpius in mathematicis uersari circa prope uerum. Est tamen hic aduertendum quod linea circumferen-

parallelorū cōsideratio.

Diuersa parallelorum numeratio an reprobanda?

Ptolemæus Phelusinus.

Idios ponit p1
to m. 8

Claudius Ptolemæus.

An Sol motu primi mobilis omni die describat parallelum?

Circularis. *tialis est duplex. Vna circularis, & est linea à certo puncto exiens, circūeundo* **D**
 Spiralis du- *in eundem rediens, cuius centrum ab ipsa undequacq; æqualiter distat. Altera*
 plex. *spiralis exiens à certo puncto, & circūeundo non rediens in punctum unde*
 Gyratione uel *exiuit. Et hæc est gemina. Vna gyratione uel inuoluta: & est linea à certo puncto*
 inuoluta. *in plano exiens, & circūeundo in aliud se terminans. Alia est circumuoluta*
 Circumuoluta *aut helica, & est linea à certo puncto exiens & in corpore, puta columna aut glo-*
 aut helica. *bo, ad eundem non rediens. Sunt igitur nostri paralleli lineæ spirales, gyratione*
 De usu paralle- *aut inuolutæ. Præterea de parallelorum usu aut utilitatibus pauca quedã*
 lorum. *prædictis adijcere decreuimus. Et primo geographicas absoluemus, hoc modo.*
 Prima utilitas. *Habitantes sub eodem parallelo, eandem habent latitudinem. Quare habitati*
 Habitantes *orbis obseruatores prouide egerunt in eo, quod ab occasu in ortum. tendentes*
 sub eodem pa- *sub uno parallelo habuerunt eorū obseruationes. Quia ad omnia loca ad quæ*
 rallelo, eandẽ *declinarunt, non fuit opus obseruare latitudinem. Quia quæ primo aditu fuit*
 habent latitu- *obseruata omnibus subiectis locis fuit accommodanda, & sic latitudo fuit cer-*
 dinem. *ta, sed sola locorum longitudo fuit animaduertenda. In exemplo: capiatur nos-*
 .s. Mauritania *ptum in occasu, puta in Africa, in mari exteriori sub latitudine 36. graduū, quæ*
 lem habet parallelus per Rhodum, & recto itinere uersus exortum nauigando
 uenerunt ipsi obseruatores ad fretum Herculeum eiusdem latitudinis: Postea **B**
 ad mare Ibericum, id est, Hispanicum, Balearicum, Sardoum. Per Sardiniam
 insulã & ibidem Valeriam ciuitatem. Calarim aut Caralim oppidū. Per mare
 Africanū & eius insulas. Sacram, Aegusam. Per Siciliam & eius promon. Lily-
 bæū: Per mare Adriaticum & Strophades insulas. Per Peloponnesum & eius
 promon. Ichthym, Olympiã Pisam ciuitatem. Per mare Creticum & Therasiã
 insulam. Per Asiam minorem, Myrtoum mare. Per prouinciã Cariam & ibi-
 dem per ciuitatem Cnidum, Cressum portum, Rhodum insulam, à qua parale-
 lelus nomen habet. Et hac lege progressi uersus orientem usque in regionem Se-
 ricam & Sinarum distantes à mari exteriori Africano 180. gradibus, perque die-
 midium superficiẽ ipsius terreni orbis. Haud aliter iudicabis de nostro paral-
 lelo habente latitudinem 48. graduum & fere 40. minuto. sub quo omnes ciuita-
 tes locatæ eadẽ gaudent latitudine uel quasi. Ut sunt Vadeuier & Lima oppi-
 da ducatus Barnensis. Tullum urbs ad Mosellam, Horba, Tubinga, Goëppin-
 gen, Gislungum, Giengen, uerda Sueuiæ Ingolstadiū, Osterhofen ad Danu-
 bium: Omnes ciuitates hæ Germaniæ accedūt, sub uno propemodum sitæ pa-
 rallelo. Secunda utilitas est, Quod sic habitantes habent consimiles & eius- **F**
 dem quantitatis dies & noctes, quantum ad augmenta & decrements, sed non
 consimiles ortus & occasus, intellige, quo ad idem instans temporis. In exem-
 plo, repetat parallelus Rhodiensis, qui sub eo in occasu habitant, ut sunt Mau-
 ritani, oppidorum Tingis & Exiliffæ ferme, habentes diem longissimū 14. hora-
 rum & 30. minuto. Authore Ptolemæo, breuissimum autem 9. horarum & 30. mi-
 nuto. Idem iudicium est de quantitate noctis longissime & curtissime. Omnes
 igitur uersus orientem sub eo degentes eas ipsas & dierum & noctium seruant
 quantitates. Et quantum dies à principio capricorni usque in principium can-
 cri in uno loco sese augmētat, puta in uno minuto, duobus, tribus aut quatuor,
 sic & cōformiter augmentat se in omnibus alijs huius paralleli locis. Simile est
 iudicium de decremento ab exordio cancri in capricornū. Idem accipe de nos-
 tris. Sed his sol non oritur, cœlum mediat, neque occidit pro eodem men-
 to aut instante, cuius causa est globositas terræ. Tertia utilitas. Sic habitan-
 tes habent consimiles & æquales umbras meridianas. Vt si, gratia exempli,
 res

A res perpendiculariter erecta decem pedum, quopiam die anni tempore meridiano in aliquo oblato loco procreat umbram octo pedum, in omnibus alijs locis, res decem pedum superficiei orthogonaliter insistens, tempore meridie ei cuiusdam diei, projicit umbram octo pedum. Addequod si aliqui alicuius rei paralleli sunt periscij, heteroscij aut amphiscij, omnes alii huius paralleli sunt periscij, heteroscij aut amphiscij. Quarta, sic habitantes eandem habent hyemem & aestatem, quantum ad temperantiam aut distemperantiam. Nisi per accidens fiat impedimentum, puta per casum grandinum, montium obiectum. De his scribit Albertus Magnus lib. de natu. loc. differentia prima, cap. 10. Circulariter (inquit) habitant, quorum latitudo cum sit una, longitudo tamen non una & eadem est. Isti enim sub uno parallelo circulo habitant, qui aequalis est in circuitu latitudinis ab aequinoctiali circulo, & ille quoque locus aequaliter calidus & frigidus est, humidus & siccus, dies eorum sunt aequales & noctes, sed eorum ortus & occasus non sunt in uno tempore sensibili. Nec eorum venti sunt aequales, quia quorum differt oriens & occidens, horum necesse est differre ventos ad minus orientales & occidentales. Hucusque Albertus. Hos Cleomedes primo Meteo. uocat περισκιος, id est, circumhabitantes aut circumaccolentes. Sed de his & Antocis & Antipodibus in capite de potestate aequidistantium aut quinque zonis abunde dicemus.

Alber. Ma.

B

Tabula Parallelorū Clau. Ptolemæi, in qua eorū nomina, & per quas climatum offendantur, continentur.

		Lati. maxim9	
Nomina parallelorum Septentrionalium		Climatum initia, me- dia & fines	septe. Dies G m hor m
1	Per Taprobanem	Anteclimaticus	4 15 12 15
2	Per Aualitem sinum	Anteclimaticus	8 25 12 30
3	Per Adulitum sinum	Initium primi climatis	12 30 12 45
4	Per Meroem insulam	Mediū primi climatis	16 25 13 0
5	Per Napatam ciuitatem	Initiū secundi climatis	20 15 13 15
6	Per Syenem urbem	Mediū secundi climatis	23 50 13 30
7	Per Ptolemaidem Eerme	Initium tertij climatis	27 10 13 45
8	Per Alexandriam Aegypti.	Medium tertij climatis	30 20 14 0
9	Per Phoeniciæ medium	Initiū quarti climatis	33 20 14 15
10	Per Rhodum insulam	Mediū quarti climatis	36 0 14 30
11	Per Smyrnam ciuitatem	Initium quinti climatis	38 35 14 45
12	Per Hellespontum uel Romam	Mediū quinti climatis	40 55 15 0
13	Per Bizantium aut Massiliam	Initium sexti climatis	43 5 15 15
14	Per Pontum Euxinum	Medium sexti climatis	45 0 15 30
15	Per ostia Boristhenis fluij	Mediū septimi climatis	48 30 16 0
16	Per australem partē Britanniae maioris	Primus postclimaticus	51 30 16 30
17	Per Londinum aut ostia Tanais fluij	Secūsus postclimaticus	54 0 17 0
18	Per medium Britanniae maioris	Tertius postclimaticus	56 0 17 30
19	Per australes partes Britanniae minoris	quartus postclimaticus	58 0 18 0
20	Per septentrionalia Britanniae minoris	quintus postclimaticus	61 0 19 0
21	Per Thulem insulam	Sextus postclimaticus	63 0 20 0
Nomina parallelorum Australium		Meridiana climata	latitu. meridio.
1	Per Raptum promontorium	Anteclimaticus	8 25 12 30
2	Per Prassum promontorium	Mediū primi climatis	16 25 13 0

E

A

partes uergant, item eorundem latitudo, maximus dies. Et in quibus tabulis

Tabulae Claudii Ptolemæi uiri Alexandrini.

TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.
4 Afri.	11 Asiae	12 Asiae								
4 Afri.	11 Asiae	12 Asiae								
4 Afri.	6 Asiae	10 Asiae	11 Asiae	12 Asiae						
4 Afri.	6 Asiae	10 Asiae	11 Asiae							
4 Afri.	6 Asiae	9 Asiae	10 Asiae	11 Asiae	11 Asiae					
3 Afri.	4 Afri.	6 Asiae	9 Asiae	10 Asiae	10 Asiae					
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	6 Asiae	9 Asiae	9 Asiae	11 Asiae				
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	4 Asiae	5 Asiae	9 Asiae	10 Asiae	11 Asiae			
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	4 Asiae	5 Asiae	4 Asiae	10 Asiae	11 Asiae	9 Asiae	10 Asiae	11 Asiae
2 Euro	6 Euro	10 Euro	1 Afri.	4 Asiae	3 Asiae	5 Asiae	8 Asiae	8 Asiae	9 Asiae	10 Asiae
2 Euro	6 Euro	9 Euro	10 Euro	1 Asiae	1 Asiae	5 Asiae	7 Asiae	7 Asiae	8 Asiae	
2 Euro	6 Euro	7 Euro	10 Euro	1 Asiae	1 Asiae	5 Asiae	7 Asiae	7 Asiae	8 Asiae	
2 Euro	3 Euro	5 Euro	6 Euro	9 Euro	1 Asiae	3 Asiae	7 Asiae	8 Asiae		
2 Euro	3 Euro	5 Euro	6 Euro	9 Euro	8 Asiae	3 Asiae	5 Asiae			
3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiae	7 Asiae	7 Asiae		7 Asiae			
1 Euro	3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiae	7 Asiae	8 Asiae				
1 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiae	7 Asiae	8 Asiae	8 Asiae				
1 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiae	7 Asiae						
1 Euro	8 Euro	2 Asiae	7 Asiae	8 Asiae						
1 Euro	8 Euro	2 Asiae	7 Asiae	8 Asiae						
4 Afri.	11 Asiae									
4 Afri.										

B

Nunc ad utilitatem astronomicam parallelorum propero potissimum ad eos quos sol motu raptus quotidie describit, quorum officio dies artificiales & noctes maiorantur & minorantur, aut augmentantur & decrescunt. Supra de perpetua aequalitate dierum & noctium, his qui subaequinoctiali sphaeram rectam habitant nouitios per tabellam ortuum & occasuum signorum in sphaera recta breuiter instituiimus, plures alias demonstrationes omittendo. Hic autem aduertendum, quod in sphaera obliqua ubi unus polus supra horizontem attollitur, ut sumus nos qui aquilonias habemus habitationes, duae assignantur causae diuersitatis ac uariationis dierum artificialium & noctium, quarum una sumitur ex diuersitate ascensionum signorum. Altera ex circulis parallelis a sole motu mundi descriptis. Pro prima igitur causa contuendum est, quod obliquitas zodiaci causa est, quod tam in sphaera recta quam obliqua aliqua signa oriuntur recte, aliqua oblique. Et consimili lege decidunt. Quod id sphaerae recte accidat supra ostensum est per tabellam. In obliqua uero ostendendum, nam si zodiacus esset parallelus equinoctiali, proculdubio omnia signa periformiter & aequaliter orientur & occiderent & ipse zodiacus esset regularis & uniformis quemadmodum sunt omnes paralleli, & ita unumquodque signum zodiaci orientur & occideret in duabus horis aequalibus. Sed quia obliquus est, accidit quod aliqua eius signa (ut dixi) recte oriuntur, aliqua oblique, nonnulla recte occidunt non

De utilitate astronomicam parallelorum.

Duae causae diuersitatis dierum & noctium

De causa diuersitatis dierum & noctium ratione ascensionum signorum

Signa oriuntur recte & oblique.

*no ita esset obliqua quia obliquitas zodiaci est in sphaera recta
obliquitas zodiaci est in sphaera obliqua
vero recte peruenit*

nulla obliquè. Cui rei adiumentum præstat sphaeræ obliquitas, quanto enim D
 sphaeræ horizon est obliquior aut decliuor, tanto aliqua signa obliquius & pro
 nius, aliqua rectius oriuntur & occidunt. In sphaera igitur obliqua sex signa
 quæ sunt à principio cancri per Libram, usque in finem sagittarij rectè oriun-
 tur, reliqua uero à principio capricorni per Arietem in finem usque Gemino-
 rum obliquè. Vnde uersus,

Recta meant, obliqua cadunt à sydere cancri
 Donec finitur chiron, sed cætera signa
 Nascuntur prono, descendunt tramite recto.

Mar. Ma.

Accedit Marcus Manilius libro 3. capi. 1. sic.
 Sed iacet obliquo signorum circulus orbe
 Atque alia inflexis oriuntur sydera membris:
 Ast illis magis est rectus surgentibus ordo.

Diuerfitas die-
 rum noctiumq;
 unde?

Hæc ex subiecta tabella, amice lector, facile accipies. Ex obliquitate igitur zo-
 diaci, & uario ortu & occasu signorum in sphaera obliqua, concluditur diuersi-
 tas & uarietas dierum artificialium & noctium. Quando sane sol est in princi-
 pio Arietis aut Libræ tunc dies equantur noctibus, eo quod tot signa rectè quot
 obliquè tunc de die ascendunt, similiter & de nocte. Ideo tantus est excessus a-
 scensionum in die sicut in nocte: quare tempora resultant æqualia. Sole enim
 existente in principio Arietis, interdum ascendunt ista sex signa Ariès, Taurus,
 Gemini, Cancer, Leo, uirga, quorum tria obliquè & tria rectè oriuntur. Sed no-
 ctu oriuntur illa sex Libra, scorpion, sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces,
 quorum etiam tria rectè & tria obliquè oriuntur. Sed quando sol est in princi-
 pio Libræ hæc sex signa oriuntur die, illa nocte. Ingredere igitur tabellam sub-
 ditam & collige ascensiones ortus Arietis & quinque sequentium signorum,
 quibus coaceruatis suscitabis 180. gradus æquatoris qui faciunt 12. horas æqua-
 les. Consimili formula conscribito ascensiones sex signorum noctis & colliges
 180. gradus æquinoctialis, facientes 12. horas æquales. Ecce paritas diei & no-
 ctis. Idem per tempus ortus tabellæ absolvere potes. Et quando nobis est ma-
 xima dies, ut in æstate sole possidente

principium cancri, tunc oriuntur die sex
 signa rectè orientia, noctu autem sex ob-
 liquè. E conuerso quando nobis est mini-
 mus dies in anno sole existente in princi-
 pio capricorni, tunc in die oriuntur sex
 signa obliquè orientia, de nocte uero sex
 directè. Alii dies intermedii quadoq; sunt
 maiores quandoq; minores suis noctibus
 secundum quod plura uel pauciora signa
 in die rectè uel obliquè oriuntur. Idem
 intellige de noctibus. Hæc omnia perta-
 bellam facile uenari possunt. Est autem
 regula: quantumcumq; breuis aut proli-
 xa sit dies uel nox, sex signa oriuntur in
 die & sex noctu, neque propter prolixit-
 tatem aut breuitatem diei uel noctis plu-
 ra uel pauciora signa oriuntur. Marcus
 Manilius lib. 3. ca. 1. (astro
 Cum tamen in quocumq; dies deducitur
 Sex habeat supra terras sex signa sub illis.

Regula signo-
 rum ortus.

Mar. Mani.

TABELLA ASCENSIONVM; ID
 est, ortuū & descensionū, id est,
 occasuū signorum in sphaera ob-
 liqua, ubi polus borealis eleua-
 tur 48. gradibus & 40. ferme
 minutis.

Si- gna	Ortus æ- quatoris			Tēpus ortus			Occa. æqua.			Tempus occafus		
	G	m	2	G	m	2	G	m	2	G	m	2
♈	14	31	0	58	4	41	17	2	45	8		
♉	18	33	1	14	12	41	15	2	45	0		
♊	27	18	1	49	12	37	6	2	28	24		
♋	37	6	2	28	24	27	18	1	49	12		
♌	41	15	2	45	0	18	33	1	14	12		
♍	41	17	2	45	8	14	31	0	58	4		
♎	41	17	2	45	8	14	31	0	58	4		
♏	41	15	2	45	0	18	33	1	14	12		
♐	37	6	2	28	24	27	18	1	49	12		
♑	27	18	1	49	12	37	6	2	28	24		
♒	18	33	1	14	12	41	15	2	45	0		
♓	14	31	0	58	4	41	17	2	45	8		

F

De hac

A De hac causa diuersitatis dierū & noctium loquitur Plin. lib. 2. ca. 19. in hæc uerba Plinius. Inæqualitatis causa obliquitas est signiferi, cū pars æqua mundi sup subterq; terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu suo confurgunt signa longiore tractu tenent lucem, quæ uero obliqua ocyore transeūt spatio. Hæc Plini. Verū obliquitas zodiaci & ortus rectus & obliquus signorū, non sunt sufficiens causa diuersitatis dierū & noctium. Nisi accedat obliquitas sphaeræ. Nā sub æquatore est zodiaci obliquitas, & signorū ortus obliquus & rectus, & tamen nulla accidit diuersitas dierū & noctium sed eorundē perennis æqualitas, sicuti supra declaratū est. Ergo uerba Plini accipienda sunt de sphaera obli-

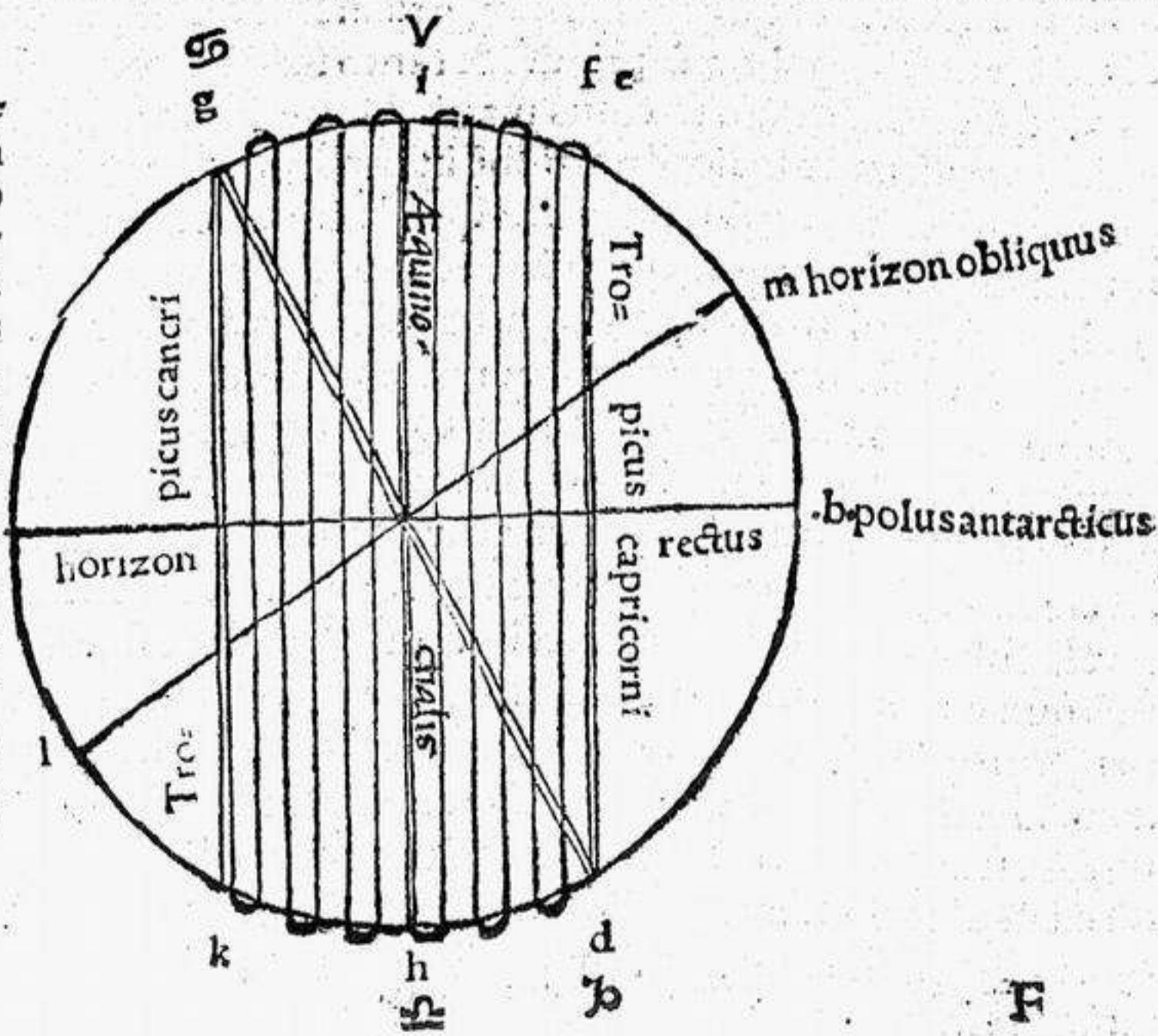
Cleome. Secunda causa diuersitatis dierum.

qua. Astipulat ad id Cleo. i. Meteo. ca. de augmento dierū, & sequenti, de causa incrementi inæqualis dierū, quæ lege. Secunda causa diuersitatis dierū artificialiū cum noctibus sumitur ex circulis parallelis à sole descriptis. Contuendū igitur, q̄ arcus horum circulorū æquidistantium qui sunt supra horizontem sunt arcus dierū artificialiū, arcus uero sub horizontē sunt arcus noctiū. In sphaera igitur recta cū horizon sphaeræ rectæ transeat p̄ polos mundi, diuidit omnes circulos istos in partes æquales: unde tanti sunt arcus dierū quanti sunt noctiū apud existentes sub æquinoctiali. Et sic in quocumque signo sit sol semp est eis æquinoctiū. Quod in sphaera materiali uerificata ad sphaerā rectā facile ostendi potest. In plano sic. Esto circulus duabus diametris orthogonijs diuisus polus arcticus a, Antarcticus b, linea aut diameter i h, æquinoctialis principium V & ♈, zodiacus d g, g initium Cancrī, d Capricorni. Ex prædictis liquet q̄ sol existēs in principio Capricorni d, motu raptus mūdi describit circulū Capricorni d e, qui quidem terminat in f secūdo gradu Capricorni, ad quē sol motu proprio secundo die est translatus, & postea causabit alios circulos usquequo accedit Arietem, ubi æquinoctialē i h designabit, & deinceps alios parallelos uersus polum arcticum, donec sit in principio Cancrī, ubi tropicū g k depingit. Et hi paralleli sunt circuli dierū naturalium, cum sol in die naturali singulos describat. Eorum autem arcus qui supra horizontem quemuis sunt, uocātur arcus dierū artificialium, id est, à sole in die artificiali descripti. Cum dies artificialis nihil aliud sit quam latio solis supra horizontem. Qui uero infra sunt arcus noctium, id est, in nocte à sole causati. Quemadmodum enim huiusmodi circuli cōtinēt

Pulchra demonstratio.

B

C Posset hæc figura pingi iuxta ueram distantiam Tropicorum ab æquinoctiali, & quadrans b i diuidi in 90. gradus altitudinis poli, & tropicus Cancrī sub horizonte recto in 12 partes significantes horas, polus arct. a & in subdivisiōes, & apponi centro horizon obliquus mobilis in modum regulæ, & ni fallor omnia perfectius & lucidius apparent.

F

Diei naturalis partes.

Aristoteles.

Aequinoctiū sphaerae rectae.

partem superiorē & inferiorē tanq̄ partes totales singulos eorū integrantes; Ita dies naturalis ex duabus partibus, s. die artificiali & nocte cōstituitur. Quibus stantibus, horizon sphaerae rectae, quē diameter a b designat, transit per polos mundi, cui insistit aequinoctialis i h perpendiculariter, causans angulos rectos & cōsequenter omnes paralleli aequinoctiali. Sequitur q̄ tam aequinoctiale q̄ ei aequidistantes parallelos in duo aequalia partiatur: per tertiā, tertij Eucli. Singulae igitur circulorū portiones supra rectū horizontē a b aequales sunt, portionibus cōparibus sub eodem, & quia in spatij aequalibus, fiunt motus aequales, sexto Physi. Motus igitur solis per portiones circulorum superiores aequalis erit motui eiusdem sub inferioribus: & quoniā sol aequaliter mouetur, in temporibus paribus tam superiores q̄ inferiores transit dictorū portiones (ut Philosophus sexto Physi. demonstrat) & cū portiones superiores transeat in die, infimas uero in nocte (ut dictū est) cōcluditur singulos dies singulis suis noctibus esse aequales & cōsequenter ubicūq̄ in zodiaco sit sol in sphaera recta semp esse aequinoctiū. Sed quia horizon obliquus l m, quicumq̄ sit ille, semp diuidit aequatorē in aequales partes, cū ambo sint circuli maiores, p̄ caput secundū Io. de Sa. bu. q̄ sol erit in principio Arietis & Librae aequinoctiale describens, cū motus supra horizontē & sub eodē sint aequales, erit aequinoctiū in uniuersa terra. Sed quia praedictus horizon nō transit p̄ polos, ut liquet, sicuti rectus, nō diuidit reliquos circulos in partes aequales sed in portiones inaequales, per quartā tertij Elementorū. Si linea diuidat lineā intra circulū, neutra earū p̄ eiusdem centrū eunte in partes inaequales eā secat. Et dictus horizon deprimit sub polo boreali, ut patet in figura praescripta. Nā portio horizontis obliqui l est sub polo a. Et a polus eleuat supra eundē, sequitur q̄ de parte caeli septentrionalis maior portio est supra horizontē l m quā infra, & cōsequenter omnium circulorū septentrionalium ab aequinoctiali uersus polū septentrionalē declinantium maiores portiones sunt supra quā infra circulū horizontis: & per consequens maior motus solis supra horizontē aut terrā q̄ infra. Et quia motus regularis est, dies artificiales quibus mouet supra terrā maiores sunt singulis suis noctibus. Quando igit sol mouet per signa septentrionalia, q̄ sunt ab initio Arietis ad finē uirginis, ab 10. uel 11. die Martij in 13. septembris, crescunt dies artificiales supra noctes. Et quoniā horizon praedictus diuidit aequatorē per aequalia, & uersus arcticū polum deprimit, & tanto magis quanto ab aequatore plus remouet, sequitur quāto circulus magis distans est ab aequatore & propinquius polo boreali, tanto maiore portione habet supra horizontē & minimā infra. Et ego cum sol est in tropico praedicto, quod usuuenit 12. Iunij dies maximus est & nox minima. Cōtra uero quoniā praedictus horizon m eleuat supra polū austrinum b, eo depresso maior portio partis caeli meridionalis sub horizonte existit q̄ supra, & consequenter circulorum ab aequatore uersus polū illum declinantium semp maior portio est infra q̄ supra. Quapropter cū sol est in signis austrinis in medietate zodiaci, q̄ est ab initio Librae in finē piscium, noctes supra dies sunt longiores, & quanto magis horizon ab aequatore elongat tanto magis supra rectū est eleuatus, & maiores portiones sub eo. Vnde tropici capricorni maxima portio est sub eo & minima supra relinquit: Quo fit ut sole ibi morante 12. Decembris nox est maxima & dies minimus q̄ possit esse in toto anno. Cui quāto dies magis propinquus est tanto noctē habet longiorē. Ex his palam est, cū tropici aequaliter distant ab aequinoctiali, q̄ arcus diurnus & superior tropici cancri, aequalis est arcui nocturno & inferiori capricorni & e contra. Eodē modo dicendū est de alijs circulis aequaliter ab aequatore distantibus. Quae de sphaera obliqua iam exposita sunt, possunt p̄ instrumentū sphaerae materialis optime declarari, Sat est.

D
E
F

Equinoctii causa
in libro 1. folio 39.

De oculo

A

DE OCCULTATIONE ET EMERſV AEQVIDISTANTIVM

*Textus declaratur**fol. 39. fol. 2.*

Verum ex memoratis quinque æquidistantibus circulis, arcticus sanctus ^{fol. 40. fol. 2.} **TEXTVS** PROCLI
 praeterram totus existit. Solstitialis autem tropicus bipertito ab horizonte
 te scinditur, maiori eius parte supra terram conspicua, minore subter occulta,
 Neque tamen in omni tractu urbeue similiter circulus hic ab horizonte seca-
 tur, sed pro climatum uarietate uariam sectionum exuperantiam fortitur, iis
 quoque, qui propius septentriones agunt, inæquabilius ab horizonte scindi-
 tur: Nec finis donec eo loci uentum sit, ubi totus supra terram emineat. Qui ue-
 ro ad austrum magis uergunt, iis profecto per æquabiliores partes ab horizon-
 te diuiditur, donec ad plagam quandam uentum sit, nobis certe australem, in *vide fol. 40.*
 qua tropicus ab horizonte per æquas partes secatur. At in nostra habitatione,

*ad latitudi-
nez. 40. or.
diz.*

ita solstitialis ab horizonte scinditur, ut uniuerso circulo per octo parteis disse-
 cto, quinque supra terram appareant, tres sub terra lateant. Sane ad hoc clima
 direxisse stylum Aratus uidetur, cum Phœnomena cōscriberet; in quibus cum
 de solstitiali tropico differit, ita ait.

B

Huius in octonis dissecti partibus alta
 Terrarum inuisunt quinque, tres ima frequentant.

Alterni & Phœbi reditus celebrantur eodem.

Ex hac diuisione sequitur maximum diem horarum æquinoctialium quin-
 decim esse, noctem uero nouem. *quia eadem est. 4. ad. 9. que. 15. u. 24.*

*enim est lat.
fol. 39. or.
diz.*

In Rhodio autem horizonte ita tro-
 picus ab horizonte dirimitur, ut cum circulus uniuersus in octo & quadragin-
 ta partes secetur, undetriginta sectiones supra horizontem appareant, undeuis-
 ginti sub terra lateant. Ex qua diuisione fit, ut apud Rhodios longissimus dies
 horas æquinoctiales quatuordecim habeat, nox nouem. Additis hinc inde semis-
 sibus unius horæ lingulis. *hoc est. 39. m. 30. s.* Aequator uero circulus per uniuersum terrarum
 orbem ita ab horizonte diuiditur, ut semicirculus eius supra terram extet, se-
 micirculus sub terra linqatur. Quo fit, ut in hoc circulo æquinoctia fiant.

C

Brumalis autem tropicus ea ratione ab horizonte intersectus est, ut minor è sec-
 tionibus supra terram habeatur, maior sub terra. Inæquabilitas uero sectio-
 num eandem in omnibus climatibus uarietatem habet, quam etiam in solstia-
 li tropico diximus. Semper enim respondentes ex aduerso tropicorum sectio-
 nes æquales inter se sunt. Eoq; fit, ut maximus dies maximæ nocti, & minimus
 dies minimæ nocti æqualis euadat. Antarcticus autem circulus totus sub ho-
 rizonte latet.

Inter alia magis præcipua, digniora & nobiliora mathematicæ disciplinæ **STOEFLERI**
 cognitio ortuum & occasuum, signorum, stellarum ac syderum multis alijs **INTERPRE,**
 præstat. Eius enim peritia non solum nautis, agricolis, Vinitoribus, Medicis,
 Poëtis, Historiographis, Geographis, Astrorum iudicibus, sed ipsis quoque
 imperatoribus & exercituum ducibus necessaria uidetur. Cuius ignoratione
 (authore Onofandro Platonico philosopho) insidiari uolentium consilia ple-
 rumque in irritum ceciderunt. *Onofa. 1. r.*

Scriptores re-
centet.

Sunt autem qui de ortu & occasu tractant fere innumeris, ex quibus hi, Pto- D
lemæus Dictione 13. Alma. Plinius libro decimo octavo, cap. uicesimo quinto.
& deinceps. Iulius Firmicus lib. 5. capi. 1. Alkindus libro de motu diurno, Ioan-
nes de Sacrobusto Tracta. 3. de sphaera. Ioan. à Regio monte in suis tabulis pri-
mi mobilis & directoriis. Poetæ, Virgilius præcipue primo Georgicorum, Qui-
dius in sex libris Fastorum, qui in proœmio sic canit,
Tempora cum caulis Latium digesta per annum

Lapsaq; sub terras orta q; signa canam.

Et idem in primo.

Quis uetat & stellas ut quæquæ oriturque caditque

Dicere: promissi pars fuit ista mei.

Felices animæ quibus hæc cognoscere primū

Inq; domus superas scandere cura fuit

De ortu, offero nouitiis Astronomiæ hanc formulam.

*De occasu infra
folio 36. fr. 2.*

Ortus signorum
stellarum & syde-
rum est duplex.

*De ortu signorum
Alkindus.
Ortus rationis.*

Almeon.

Zeel.

Hermes.

Iuli, Firmi.

De triplici ortu Apothelematico scribit Alkindus in libro de motu diurno.

Rationis appellat, cum in ortu ascendente prima domo aut horoscopo fuerit +
quoppiam signum humanum aut rationale, ut sunt Gemini, virgo, prima me-
dietas sagittarii & Aquarius. Vnde cum aliquod istorum in ortu repertum fue-
rit, erit natus egregiæ rationis, prudens & sapiens: & eo fortius si dominus eius
nō fuerit impeditus. Astipulatur Almeon libro de unitate secreti. Cū (inquit)
nati ascendens erit signum aliquod humanum, & eius dominus fortis in esse,
recte censetur filius rationis. Vt si aliquis haberet Geminos pro ascendente &
Mercuriū in ipso, is haberet rationabilitatē & scientias liberales. Accedit Zeel
in libro de natura nati. In Geminis Mercurio ascendente inerat nato scientiarū
series & habitus rationis. Ad hoc alludit Hermes primo de Speculo & luce. Et
Iuli. Fir. lib. 5. c. 1. Vbi asserit de Geminis in genitura hoīs ascendētibus. Erit cœ-
lestibus facultatibus semp imbutus. De virgine in ortu, sic loquit. Facit hoīem
multa scientem, & omnium disciplinarū secreta pquirentem, Oīaq; in pectoris
claustrō

A claustrum retinentem. De sagittario horoscopante, sic inquit, Plures quoque artes & disciplinas consequetur, eritque cordatus, ingeniosus & omnium rerum sciens. De Aquario demum dicit, Diuinarum literarum aut sacrorum uel religionum officia tractabit. **O**rtus oblationis uocatur cum in ascendente erit aliqua de domibus iouis, puta sagittarius aut pisces. Nam si alterum ex his erit in oriente raro natus detinebitur paupertate, Idem accipe de ioue bene disposito in genitura quapiam. Testis Almanfor Aphoris. 12. Nunquam erit pauper & inops cuius dominus natiuitatis erit iupiter. Et Ptolemæus in Centi. uerbo 37. Vix fiet unquam, quod non ille idem, cui fuerit ascendens pisces uel uirgo sit maior sui regni occasio. **O**rtus figurationis aut compositionis, uocatur aptatio coeli ad operationes perficiendas, puta pro imaginibus faciendis: de quibus fere omnis antiquitas. Puta, Thetel summus & uetustissimus philosophus, qui scripsit libellum de natura rerum, Thebit, Hermes de Sigillis, Salomon in libello pretiosorum lapidum, & libello de sculpturis, seu imaginibus. Chael Israëliticus, Raggiel libro alarum. Item de annulo Salomonis quo demones ab obsessis expulsi lege Iosephum lib. 8. ca. 2. De recentioribus legito Marfi. Fici. lib. 3. de uita coelitus comparanda ca. 16. & deinde per plura ca. Et Leonhardum Camillum lib. 3. pertotum. Is ortus multum conducit medicis. Medicus enim colligendo herbas, radices, conficiendo pulueres, liquores, unguenta, electuaria salubrius facit aptando coelestem influxum. Quare Albertus Magnus in suo Speculo egregie dicit. Non enim libertas arbitrii ex electione horæ laudabilis coercetur, sed potius in magnarum rerum inceptionsibus electionem horæ contemnere, est arbitrii præcipitatio non libertas. Et Marfi. Fici. in exhortatione libri tertij de uita coe. cõpa. Ego (inquit) frequenti iam diu experientia compertum habeo, tantum interesse inter medicinas huiusmodi, atque alias absque delectu astrologico factas, quantum inter merum & aquam. Sed de his satis. **D**e ortu Inapotelesmatico qui uere astronomis tribuitur, contuendum, quod is geminus est. Alter horizontalis cum signum, uel pars signi, stella, uel coelestis imago eleuatur uel ascendit supra horizontem, non curando, an hoc sit de die uel nocte, ut faciunt poëtae. Et sic dicimus omnia zodiaci signa in die naturali oriri, Immo & occidere. Et is ortus quandoque sumitur absolute, id est, sine hoc, quod reguletur motu primi mobilis. Et sic dicimus in humanis genituris. Illud signum quod est in contactu horizontis orientalis oriri, horoscopare, & oppositum occidere. Ut in genitura Paridis fuit Aquarius in ortu. Homeri sagittarius, Demosthenis uirgo. Platonis Aquarius, Archimedis Aries. Maximiliani regis Roma, uirgo. Philippici comitis Palatini, Leo. **Q**uandoque consideratus huius ortus est respectiuus, quantum ad æquinoctialem, per cuius motum uniformem habetur ortus & occasus signorum & partium eorundem, quo ad uelocitatem & tarditatem, de quibus uniuersaliter tractat Ptolemæus prima & secunda Almage. Et Ioan. de Regio monte, harum rerum absolutissimam tradidit cognitionem. Et nos quantum ad integra signa zodiaci, supra absoluimus duabus tabellis. **A**lter solaris, quo stella oritur per remotionem à sole. Et habet etiam geminum consideratum. Primus fit, considerando ortum in quantum se elongat uel separat à stella uelocitate sui motus, aut contra stella se elongat à sole, non curando an stella uideatur uel non uideatur. Et si mane stella oritur ante ortum solis, dicitur habere ortum orientalem aut matutinum. Etiam si non uideatur. Et si occidit post solem dicitur habere ortum occidentalem aut uespertinum. Secundo consideratur huiusmodi ortus quantum ad apparere. Ita quod diffinitur tempus apparitionis aut uisionis ipsius stellæ. Ut facit Ptolemæus Dictione 13. Almage. Et ad hoc composuit tabulas, quibus notificatur quot gradus stellæ potillia

Ortus oblatio. *fo*
nis.

Almanfor.
Ptolemæus.

Ortus figurar
tionis. *n*

Utilitas ortus
figurationis.

Alber. Ma.

Marfi. Fici.

*De hoc h. folio
pauis 2. et folio 3.*
Ortus Inapote
lesmaticus. *ooopoo*
Horizontalis. ortus.

Absolutus.

Iuli. Fir. lib. 6.

Respectiuus.

Ortus solaris
I.

*Ortus matutinum
Respectiuum*
II.

Ptolemæus.
libro 8. capi.

F 3

*Vide ite 24. 8. folio 35. et fo 3
et folio 38.*

*ut in matutino
hæretico*

De ortu Poeti
co.

cosmion

Cosmicus aut
mundanus or
tus.

*20 cosmo cosmio 27
Virgilius*

num planeta, à sole distare habeat ut uideatur. Et sic dicimus stellam aut pla
netam oriri ortu matutino, quando de sub radijs solis exiens propter remotio
nem solis à stella uel planeta, mane ante ortum solis apparere incipit. Et dici
mus stellam oriri ortu uespertino, quando de radijs solis exit propter remo
tionem eius à sole, uel peri post occasum solis apparere incipit. Hunc ortum Pto
lemæus uocat apparitionem uel matutinam uel uespertinam. Et coincidit cum
ortu heliaco poetico. De quo insequentibus. De ortu poetico animaduertens
dum. Insigniores poetæ describendo gesta, bella, facinora notatu digna: Item
calamitates, damna, circūlocutionibus & periphraſibus utuntur per occasum
aut ortum signorum, stellarum, aut imaginum cœlestiū, diuersa tempora iam
anni, iam diei artificialis, iam noctis significare uolentes. Quapropter triplicem
ponunt ortum, de quibus hæc pauca. Poëticus ortus Cosmicus aut munda
nus, est ascensio siue eleuatio signi, uel stellæ, aut syderis supra horizontem de
die artificiali. Et quia hic ortus præcipuè soli tanquam lumini & candelæ cœli,
gubernatori mundi, factori temporū attribuitur, Poëtæ innumeras circumlo
quutiones cosmici ortus ponunt. Ex quibus hæc Virgilius; Aenæi.

Postera iamq; dies primo surgebat Eo
Humentemq; aurora polo dimouerat umbram
Idem quarto Aenæidos.

Venatum Aenæas unaq; miserrima Dido,
In nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radijsq; retexerit orbem.

Ouidius

Ouidius quarto Metamorphoseos.
Postera nocturnos aurora remouerat ignes,
Solq; pruinosas radijs siccauerat herbas.

Lucanus

Lucanus secundo Pharsali: describit tempus, quo Pompeius discessit à Brundisio
quod fuit tempore autumnii, sic.
—Iam cœperat ultima virgo

Silius

Phœbum laturas ortu præcedere chelas.
Transeo silium in quinto. Exemplū Vergilij 1. Geor. utiliter declarabimus id.
Vere fabis satio: tunc te quoque medica putres
Accipiunt sulci; & milio uenit annua cura
Candidus auratis aperit eum cornibus annum
Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Inuentio tem
poris p locum
solis cognitū.

Vt nouitijs horum & similium uersuum intellectus fiat apertus, Annotandū
est, quod poetæ (loquor de his qui fuere uicini temporis incarnationis Christi)
nonnūq; per motum uel locū solis in quopiam signo significare uolunt diffinitū
tempus, quo aliquid sit factum uel faciendum. Et si ex motu uel loco solis diem
mensis scire optaueris, per poetam certior redderis de solis motu siue loco: In
certus tamen es de die mensis. Habent sane Astronomi pro cōfesso, noto motui
cœlesti certum tempus determinare, & contra noto temporis motum certum
signare. Ponatur igit certitudo motus solis p poetā: ut hic in exemplo Virgii.
Candidus auratis &c.

Manifestum est, legumina iuxta poetā electo tempore serenda sole Taurū ade
unte (Agricola enī ignorat quando sol adeat Taurum, & si nō dubitet solē quoc
annis eundem adire). Inuestiga igitur per Ephemeridē ad nostrā tempestatem
supputatā aut per tabellam hic annexam diem, quo sol primum gradum Tauri
accedit, & offendes 10. uel 11. diem Aprilis, cui adde 11. uel ad minimū 10. & quod
facta additiōe emergit ostendit tibi diē mensis prope uerum, ad tempus Poetæ.
Ingressus est igit sol tempore Virgilij Taurū 21. aut 22. & ad minimū 20. die Aprilis,
quo

E

F

Alis, quo tēpore huiusmodi satio fuit inchoanda. Ex his palam fient metra **Luca-** Lucanus.
 —Iam coeperat ultima virgo.

Discessit enim Pompeius à Brundisio sole intrante Chelas apud nos Librā: quod tūc usurenit 24 aut 25 die Septembris. Et aliud exemplū Luca. 4. Phar. de quo Plinius in subditis, ad nostrum propositū hęc. —Nam sol Ledæa tenebat.

Sydera, uicino cum lux altissima cancro est. Vulteius adhortabatur iuvenes ad moriendū gloriose & fortiter. Fuit enim circumdatus à Pompeio & suis quod euadere non potuit, & hoc fuit sole existente in Geminis, ad quos intrauerat eo tempore die 22. Maij. Simile est iudiciū de cōsimilibus exemplis horū trium Poetarū Virgilij, Ouidij & Lucani.

Quod si Poeta certum diem mensis designat, & ad eundem diem cupis scire uerum locū solis, qui necessarius est, ut per ipsum sciatur quæ signa aut astra Cosmice, Chronice aut Helice orientur siue occidant, quære diem notū in nostris Ephemeridibus & locū solis in signis & gradibus ad eundem diem, quem etiā per adiectam tabelam excerpere potes: à quo subtrahes 11 aut 10. gradus, & emerget locus solis ad tempus, id est, ad diē mensis ipsius Poætæ. Gratia exempli. Ouidius primo Fastorū circa finem indicat tempus, quo dea Pacis sit colenda. Etenim 30. die Ianu. aut tertio Calend. Februa. Inquit enim.

Ipsū nos carmen deduxit Pacis ad aram
 Hęc erit à mensis fine secunda dies,
 Frondibus Actiacis comptos redimita capillos
 Pax ades, & toto mitis in orbe mane.

Ex uerbis Poætæ notus est dies mensis, scilicet, 30. Ianuarij, quo festū Pacis Romani celebrabāt: Si libet ad eundem scire locū solis. Intro eū eodem die, scilicet, 30. Ianuarij Ephemeridem & offendo solem in Aquario 20. gradu nostro tempore, à quo demo 11. gradus & remanent 9. Fuit igitur tempore Ouidij locus solis 30. die Ianuarij in 9. gradu Aquarii. Inde certior reddor solem ipso die festo Pacis cosmice oriri in Aquario. In sacris literis sæpius fit mentio de ortu cosmico solis, Matthæi 5. Qui solē oriri facit sup bonos & malos. Iacobi 1. Exortus est sol cū ardore suo & arefecit fœnum. Esaiæ 13. Obtenebratus est sol in ortu suo. Ecclesiastes 1. Oritur sol & occidit & in locū suum reuertitur. Psal. A solis ortu & occasu, laudabile nomen Domini. Et nostro tempore usitatissimum est definitis temporibus adijcere, & explorare non solum uerū locum solis, uerum omnium planetarū. Ac etiā eorundem radiationes. Et idē fit alijs rebus magnis accidentibus. Vt cū refertur: Anno gratiæ 1472. circiter diē 19. mensis Iunii ignis cōbussit tertiam partem ciuitatis Erfordensis fere 6000. domus, multas Ecclesias & Curias &c. Sequit̄ mox quæstio de cœli dispositione: & hęc scit̄ officio Ephemeridis huius anni. Simile: anno Christi 1476. circiter 22. die mensis Iunii, cōgressi sunt Confederati cū duce Burgundiæ Carolo, & terga uertit dux: interfectiq; sunt ex utraque parte ad 15000. uirorum. Præterea contuendum, Cum Poætæ sæpius loquantur de ortu & occasu stellarum fixarū & coelestium imaginum necessum nobis erit eas ad tempus Poætæ reducere atque rectificare. Firmamentū enim, in quo & stellæ & sydera locata sunt, à Poëtarum tempore usque ad nostra, magnā passum est uariationem. A tempore enim Ptolemei usque ad nostra tempora suo motu euariavit se ab ultimo mobili fere uiginti gradibus.

TABELLA INGRESSUS SOLIS IN 12. SIGNA ZODIACI NOSTRA TEMPESTATE. Dies.

V	10. aut 11. Martij.
♄	10. aut 11. Aprilis.
♊	11. aut 12. Maij.
♋	12. Junij.
♌	13. aut 14. Julij.
♍	14. Augusti.
♎	13. aut 14. Septembris.
♏	14. Octobris.
♐	12. 13. Nouembris.
♑	12. Decembris.
♒	10. Ianuarij.
♓	9. Februarij.

Inuentio loci solis per tempus cognitū.

Ouidius. *v*

*conuatio
 In ad jsh
 hanc atem
 re psh uer
 nospus*

Erfordia combusta.

Cōgressus Suisium cū duce Burgundiæ.

va

conuatio fixarū

— H —

Ita quod stella (gratia exempli) quae fuit tempore Ptolemæi in secundo gradu D tauri, hodie est in 22. eiusdem uel circiter. Item principia signorum zodiaci ipsi us firmamenti, id est, octauæ sphaeræ abierunt à principijs zodiaci ultimi mobilis totidem gradibus. Quocirca si ortū aut occasum, de quo poëta scribit recte explorare uolueris, cogeris stellam uel imaginem de qua fit quæstio retrograde, id est, contra signorum ordinem ponere per 20. aut 21. gradus, quo factō ueritas Poëtæ in promptu erit. In exemplo, Virgilius supra cum de ingressu solis in Taurum dixit, adijcit, Et aduerso cedens canis occidit astro.

Vergilij loci.

Canis stella in ore canis maioris, imaginis cœlestis existens, alias, Alhabor & Syrius, nostra tempestate est in 7 uel 8. gradu cancri, subtraho ad tempus poëtæ 20. uel 21 gradus & reduco stellam ad 17. uel 16. gradum Geminorum, & apparebit ueritas dicti ipsius, Virgilij. Non enim uult poëta intelligi tauro oriente cū sole mox in occasum ferri canem qui proximus tauro est, sed occidere eū dixit tauro gestante solem, quia tunc incipit non uideri sole uicino. Occidit enim occasu Heliaco, de quo infra. Consimilem fac reductionem de stellis Pleiadibus, de quibus idem Virgilius, Ante tibi Eoe Atlantides abscondantur &c. Quæ nostro tempore sunt in 22. & 23. gradu tauri, quod si per eas ad tempus poëtæ operari uolueris, deme 21. & 22. gradus & reduces eas ad 1. & 2. gradū tauri & gaudebis de perfectione operationis, alioqui sæpius decipieris. Postremo summopere animaduertendus est locus ad quem poëta stylum direxerit. Nā iuxta latitudinem eiusdem loci uerificandum est instrumentum, cuius officio ortus & occasus uidere desideramus. Hactenus de ortu Poëtico cosmico.

Ortus chronicus.

Ortus chronicus siue temporalis, est ascensio siue eleuatio signi, stellæ aut syderis supra horizontem de nocte, id est, post occasum solis. Tempus astrologorum, quorum officium est rimari cœlestia, emergit post solis occasum. Testis est Ouidius primo Metamor. cum inquit.

Pronaq; cum spectent animalia cætera terras,
Os homini sublime dedit, cœlumq; uidere
Iussit, & erectos ad sydera tollere uultus.

Iuli Firm. Ecclesiastes. Origenes. Ouidius.

Alludit poëtæ Iulius Firmicus lib. octauo in proœmio. Et Ecclesiastes ca. 8. Omni negotio tempus est & opportunitas. Et Origenes in Homilia in ca. 8. Matthæi. Tempus & tempora sunt omni rei sub cœlo. Exemplum. Ouidius libro primo, de Ponto epistola ad Seuerum sic scribit.

Sed memor unde abij, queror ò iucunde sodalis,
Accedant nostris sæuaq; arma malis.

Vt careo uobis Scythicas detrusus ad oras

Quatuor autumnos pleiās orta facit.

Ptolemæus. Taurus. Pleiades. Hyades. Butrio.

Notandum. Ptolemæus Dicti. 7. Alma. & Alphonius dant tauro 33. alias 32. stellas, inter quas sunt pleiades & hyades. Sunt aut pleiades septem stellæ tauri à Græcis pleiades & atlantides, à Latinis Vergiliæ. Has, ut habet Beda, quidā Massam pleriq; Butrionem uocant. Rustici massam, Gallinā & septistellium nominant. Anglici Butrionem, id est, Gallinam habentem pullos, uulgariter Bruothenn. Dictæ pleiades q; ex Pleionematre, ut author est Hyginus lib. 1. & Athlante sunt genitæ. Et sunt numero septē, quas Ouidius 4. Fast. proprijs exponit nominibus, scilicet, Electra, Alcione, Celæno, Merope, Astropæ, Sterope, Taigete, Maia. Alij uolunt eas dici à πλέω Græco, id est, nauigo, quia in ortu suo primæ navigationis tempus ostendunt. Diuus Gregorius 29. Mora. ca. 27. scribens in 38. ca. Iob ubi dicitur. Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pleiados? asserit pleiades stellas dici à πλέω, id est, à pluralitate. Et bene dicit. πλέω enim Græce est plurimus. Atlantides nuncupatæ, quia Atlantis filia.

Gregorius.

Atlantides. Vergiliæ.

A filia. Vergiliae Latine dictae, Hygino & Festo testibus, quia post uer exoriuntur (intellige heliace): & haec ceteris ampliorē habent honorem, quod earum signo oriente aestas significatur (intellige initialis) scilicet, circa Idus Maij. Occidēte autem hyems ostenditur, quod alijs non est traditum signis. Alij uocant Vergilias non à ueris fine, sed à uerni temporis significatione. De Vergilijs plura apud Plini. &c. Sunt autem qui has stellas extra imaginem Tauri locant, ut fecere antiqui Astrologi. Alii, scilicet, Plinius lib. 2. ca. 41. In cauda Tauri: Moderandus est Plinius inquit, in cauda, id est, in postrema parte. Nā uera cauda Tauri deest, cū sit de signis membrīs fraudatis. Seruius ante genua Tauri: quod minimè quadrat. Thomas Aquinas in capite Tauri: scribens enim in 38. ca. Job. Pleiades (inquit) dicuntur septem stellae, quae lucent in capite Tauri, quarum sex apparent ualde propinquae, septima autē obscurior est &c. Sed labitur Thomas, nam stelle in capite Tauri non pleiades, sed hyades uocantur. Neque apparent ualde propinquae, ut idem asserit. In ueritate sunt in dorso Tauri. Quod ex Ptolemæi & Alphonsi descriptione facile manifestatur. Hyades sane (ut Seruius placet) stellae sunt in fronte Tauri, quae cum oriuntur & occidunt pluuias faciunt. Virgilius primo Aenaei.

Vergilie:
Hyginus, Fest.

De locatione
pleiadum.
Plinius.

Seruius.
Thomas Aq.
Ptole. 1. quae
dri. ca. 9 Plei-
ades uocat A-
thorace, ab a-
lijs puta Hali
athoraye.
Hyades,
Seruius.

Virgilius.
* alias pluuias
De Suculis le-
ge Plini. lib. 18
ca. 26.
Suculae.
Ouidius.

Arcturum, pleiadasque, *hyadas septem (que) triones.

B Quare ab eo quod est υω, id est, pluo hyades appellatae sunt. Vel quia Atlantis & Hyae filiae fuere. Secundum Plini. lib. 2. ca. 41. & lib. 18. ca. 26. sydus uehemens terra marique turbidū. Eas Latini uocant Suculas, à succo, id est, humiditate. Ouidius quinto Fastorum.

Ora micant tauri septem radiantia flammis

Nauita quas hyadas Graecus ab imbre notat.

Idem in sexto.

Postera lux hyadas taurina cornua frontis

Euocat, & multa terra madescit aqua.

Musæus dixit, quinque esse hyadas filias Atlantis & Hyae. Quod poeta dixit.

Musæus.

—Pleias orta.

Volunt quidam ut ea singulari insigni appellatione Maiam intelligamus, quae ob honorē Mercurij filii eius Pleiados nomē sibi peculiariter uendicat ac asciscit. Sed nemo prohibet singularem numerum hic pro pluratiuo recipi. Nunc ad Poetae sententiam redeo, hanc. Pleiades stellae quae & Vergiliae circa autumnū neque cosmice neque heliace oriuntur, igitur necessum erit eas Chronice oriri. Non enim heliace oriuntur ad autumnum cū sol cum eis minime coniungatur, sed ad finem fere ueris, ut supra dictum est.

Sententia Ouidij.

C Neque cosmice, cum praecipua autumnū signa sint Libra & scorpio. Libra igitur oriente non oriuntur pleiades, cum sint in Tauri, neque in quinque signis sequentibus, puta scorpione, sagittario, Capricorno, Aquario & Piscibus, quae tunc de die artificiali Cosmice oriuntur. Neque ex simili ratione scorpione oriente, cui annumerantur quinque signa sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, in quibus signis omnibus pleiades minime reperiuntur: quocirca Cosmicus eis ad autumnum denegatur. Oriuntur igitur Chronice, id est, tempore nocturno. Reducamus igitur Pleiades ad tempus poetae iuxta canonem supra expositū, & inueniemus eas in primo & secundo gradu Tauri. Sole igitur existente in primo aut secundo gradu scorpionis uel quasi, quod accidit tempore Poetae 26. aut 27. die Octobris, occidente sole in scorpione oriebantur pleiades in Tauri: igitur oriebantur Chronice, quod fuit probandum. Fuit igitur quartus annus exilij Ouidij quo scripsit ad Seuerū. Huius ortus Chronici plura sunt exempla apud poetas, quae missa facio. In uniuersum aut cognoscendū, Cū quocūq;

Alia superior
signa

signo sol cosmice oritur cuius oppositum Chronice oritur. Sic iudica de quinque **D**
 signis cum sole de die cosmice orientibus, quorum opposita noctu Chronice
 oriuntur. Simile est de stellis fixis. Tertius poetarum ortus appellatur Heli-
 acus, de quo non nihil supra de ortu astronomico diximus, hic diffusius. Heli-
 acus igitur ortus, qui solaris, est cum signum, id est, sydus aut stella à radijs solis
 emergens incipit apparere, quam prius sol præsentia uicinitatis uideri nō sine-
 bat. Pro intellectu huius multū conducit propositio octaua, primæ partis pers-
pectiuæ Ioan. Pisani hæc. Lucem fortem orientem super uisum & medium
 quædam uisibilem occultare. Et est Geminus, scilicet, matutinus & uesperti-
 nus. Matutinus est cū sydus aut stella à radijs solis emergens incipit mane ap-
parere in oriente ante solis exortum. Stellæ fixæ uicinæ zodiaco cum con-
 iunguntur cum sole, cōiunctione longitudinis incipiunt postea oriri ortu He-
 liaco matutino. Stellæ autem magnam habentes latitudinem septentrionalem
 non sic se habent, sed crebro cum earum cōiunctio in longitudine cum sole ac-
 cidit, mane sole oriente notabiliter solem antecedunt, quare supra in diffinitio-
 ne ortus Heliaci matutini uerba (stella à radijs solis emergens) non debent in-
 terpretari de cōiunctione longitudinis, sed de cōiunctione horizontali, quæ ac-
 cidit quando sol & stella in ortu solis simul coeūt in parte horizontis orientalis.
 Cautè igitur dicit in diffinitione, stella à radijs solis emergens. Et ergo, egregie di-
 ctū est. Exempla sunt omnes stellæ fixæ orientes & occidentes. Item omnes pla-
 netæ, dempta Luna. Idem de syderibus, id est, imaginibus cœlestibus. Cōtra est
 de stellis longe remotis à zodiaco uersus meridiem, ubi stella eius gradū subse-
 quitur. Exemplum ex Ouidio secundo Fastorum.
 Iam leuis obliqua subsedit Aquarius urna

Horvres Heliacus.

*De occasu heliaci
folio 38*

*Ioan. Pifa.
Heliacus ma-
tutinus ortus.*

*De iternis folio
2. de folio sequenti
folio 38*

Ouidio

Aquarius dici-
tur leuis, quia
est de signis re-
pente aut tor-
tose ascendē-
tibus: uel dicitur
leuis, quia à la-
bore solis alle-
uiatus. Et est fi-
ctio poetica.

Proximus æthereos accipe Piscis equos.
 In primo metro indicat poëta ortum heliacum matutinum ipsius Aquarii, ex eo
 quod sol recedit ab eo & intrat Pisces, & mane oritur Aquarius ante Pisces & in-
 cipiunt stellæ Aquarii uideri ante solis ortum. Et hoc ueritatem habuit tempore
 Poetæ, quo octaua sphaera & ultima fuere fere iunctæ, quo ad principia signo-
 rū. Nostro tempore plures stellæ Aquarii, præcipue in effusione aque, sunt in Pi-
 scibus. In secundo autē metro indicat occasum heliacum Piscium, propter ingre-
 ssum solis in eos. Cōsimile fac iudicium de ingressibus solis in alia signa, de quib-
 us Poeta, quo ad ortum & occasum heliacum: ut primo Fastorum, de ortu he-
 liaco Capricorni & occasu heliaco Aquarii, ibi.
 Hæc ubi transferint &c.
 Et tertio Fastorum, de ortu heliaco Piscium, & occasu heliaco Arietis, ibi.
 Hæc potes ad solem &c.
 Et quarto Fastorum, de ortu heliaco Arietis, & occasu heliaco Tauri, ibi.
 De duce lanigeri pecoris &c.
 Et quinto Fasto. de ortu heliaco Tauri & occasu heliaco Geminorū in uersibus.
 At mihi pande precor &c.
 Et sexto Fastorum, de ortu heliaco Geminorum, & occasu heliaco Cancrī, ibi.
 Iam sex & totidem luces &c.

Virgilius.

Strabo.

Aliud exemplum Virgīlii primo Georgicorum.
 Gnosiaq; ardentis decedat stella coronæ.
 Aduerte Strabo libro primo. Cum autem (inquit) plurimę ciuitates sint ama-
 plissimæ, tamen tres ac illustrissimæ præcellunt Gnosios, Cortyna & Cydonia.
 Gnosios fuit Minois regia ciuitas & habitatio. Quia filiam habuit Ariadnem
 nomine, quæ cū Baccho nuberet, à Venere coronam à Vulcano fabricatā mu-
 nere accepit: quæ quidem corona demum inter astra in parte septentrionali est
 collocata

Prole. lib. 3. ca.
17. noiat Gor-
tynā & Cydo-
nem.
De his Pl. li. 4.
ca. 12. & Gor-
tynam uocat
Cortynam.

A collocata habens 8. stellas, quarum una alijs lucidior secundę magnitudinis, nostro tempore in quarto gradu scorpij, tempore Virgilij in 14. aut 13. Librę die 6. uel 7. octobris. Et hæc uocatur *gnosia*. Arabice *Alpheta*. i. corona. Tempore igitur poetę postq̃ sol peruenit ad hanc stellam & ipsam occultauit, deinde abiit in scorpionē, orta est stella ortu matutino heliaco: Immo tota corona. Vult igitur poeta anteq̃ seminas frumenta, puta far, id est, speltam. Fac igitur ut corona septentrionalis oriatur in corpore solido heliace, uel, & idem est, ipsa *gnosia*, & probe accipies.

Alpheta.

A stellis erraticis officio ephemeridū innumera colliges exempla. De saturno Anno 1525. circiter diē sextum Martij soli iungit̃ in piscibus & patitur occasum heliacū. Postea sol uelocior motu se à saturno separat, & incipit saturnus mane apparere ante ortū solis. Igitur. De Ioue eodem anno qui cum sole coit in ariete die secundo Aprilis, & postea sole abeunte mane apparet. Sic de Marte suo tempore.

Exempla de Planetis.

B Venus cum motu tardior est sole, ut accidit circa eius regressionem, mane oritur ortu heliaco. Vt anno .1524. die duodecimo octobris fuit eorum coniunctio in uicesimo nono gradu Librę, uenere retrograda & motu tardior sole, quare factum est Venerem tum habuisse ortū heliacum matutinū, quem seruabit usque in Augustum fere anni uicesimi quinti. Idem sume iudicium de Mercurio.

Luna autem nūquam habet ortum matutinum. Quia semper sole uelocior est & peracta coniunctione recedit à sole secundum signorum consequentiam, quare post solem oritur: Igitur.

Ortu matutino Luna caret

Ortus heliacus uespertinus est, cum stella à radijs solis emergens incipit uesperari apparere in occidente post solis occasum. Et is ortus nunquam uisuenit, quam cum stella est uelocior sole. Vt nonnunquam accidit in Venere & Mercurio, in Luna semper post peractam coniunctionem cum sole. Venus enim progressiua uincit solem motu diurno in nonnullis minutis, puta uno, duobus, tribus, usque in sedecim: Quare ipsa sua uelocitate se soli iungit: Et post à sole secundum signorum ordinem abit. Et post occasum solis apparet supra horizontem, & facit ortum heliacum uespertinum. Gratia exempli. Anno 1525. circiter diem primā Augusti accidet coniunctio solis & ueneris. Postea uelocitate motus segregat se à sole secundum signorū sequelam & post solis occasum subsequitur solem & apparet ortu heliaco uespertino. In quo quidem ortu durat usq̃ in maium anni 1526. Quotiescumque igitur uenus progressiua cum sole coit, post uespertinū ortum ingreditur. De hoc ortu loquitur Virgilius in Bucolicis Ecloga decima cum inquit.

Ortus heliacus uespertinus

Ite domum saturę, uenit hesperus, ite capellę.

Virgilius.

Hęc enim stella uespertina noctem aduenire denuntiat. De utroque ortu ueneris matutino & uespertino, loquitur DEVS ad Iob capitulo tricesimo octauo sic. Nunquid produces luciferū in tempore suo, & uesperum super inuē terrę consurgere facies? Vbi Thomas Aquinas ad propositum sic scripsit. Nūquid produces luciferum, id est, uenerem mane apparentem, in tempore suo id est, in determinato tempore, quia hæc diuersitas certo tempore contingit. Et uesperum, id est, eandem uenerem sero apparentem, super filios terrę consurgere facies. Contuendū. Hic Plinius lib. 2. ca. 8. de ueneris sic scriptū reliquit. Infra solē ambit ingens sydus appellatū ueneris, alterno meatu uagū, ipsiq̃ cognominibus æmulū solis & Lunę. Preueniēs quippe & ante matutinū exoriēs

Iob
* alij filios

Thomas

Plinius.

Ortus Vespertini quibus conueniat

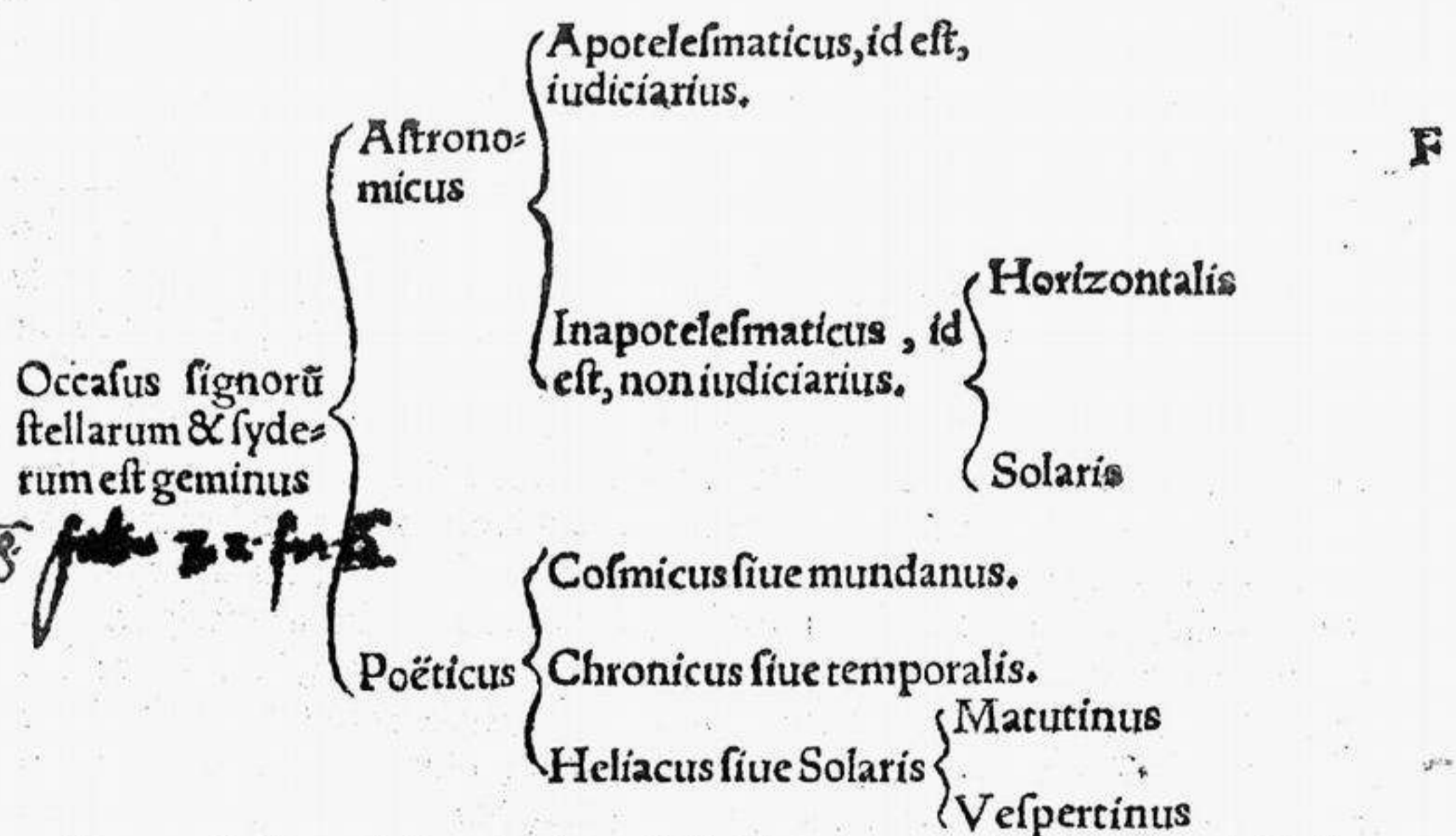
IN PROCLI DIADOCHI SPHAERAM IOANNIS

Cleomedes.
Tullius.

luciferi nomen accipit, ut sol alter, diemque maturans. Contra ab occasu reful- D
gens nūcupatur uesper, ut prorogans lucem, uicemque Lunæ reddens. Quam
naturam eius Pythagoras Samius primusprehendit. Hæc Plinius. Venus
cum solem antegreditur, testibus Cleomede primo Meteoron & Tullio li-
bro secundo, de natu. Deo. Latine nominat lucifer à Græcis φασφόρος & εωσφόρος
.i. orientalis uel matutinalis. Cum autem subsequitur solem occidentem nomi-
natur Vesper, uesperus, hesperus, id est, occidentalis, à uetustis Vesperugo &
uespera. De Mercurio idem est iudicium & quandoque ter contingit in An-
no: pura Anno memorato die 29. Ianuarij cōiungitur Mercurius soli, & postea
quia progressiuus accelerat motum supra solem & in it ortū heliacum uesper-
tinum. Dein 20. die Maii iterum soli iungitur ingrediturque ortum heliacum
uespertinum. Rursus 9. die Septembris coit cum sole & subsequitur ortus he-
liacus uespertinus. Sæpius enim in Anno Mercurius suo motu uincit solem ab
uno minuto in 56. ferme. Luna post unamquamque coniunctionem cū sole
afficitur ortu heliaco uespertino. Exempla sunt facilia, transeo. In summa tan-
tū his tribus stellis. f. Veneri, Mercurio, & Lunæ accidit ortus heliacus uesper-
tinus. Quia non sequitur, hæc stella apparet noctu post solis occasum in occi- E
dente supra horizontem, igitur habet ortum heliacū uespertinum. Omni enim
nocte serena uidentur stellæ plurimæ fixæ, q̄ post solem occidunt & nominan-
tur occidentales & uespertinæ, minime tamen afficiuntur ortu heliaco uesper-
tino, quia non emergunt (ut docet definitio) è radijs solis uelocitate sui motus
secundum signorū consequentiam, sed sol eadem iamiam adire per coitum se-
le uicinat. Idem est iudiciū de tribus planetis Saturno, Ioue & Mercurio. Anno
eni 25 per Ianuariū & partē Februarij noctu apparebit Saturnus in occasu su-
pra horizontem, & dicitur occidentalis & uespertinus, sed ortū heliacum uesper-
tinū no habet. Item Iuppiter per Ianuariū & Februariū & partem Martij ap-
parebit in occidente &c. ut supra de h. Idem accipe de s̄ ad finē anni iam me-
morati. Hactenus de ortu. Nūc de occasu dicendum, de quo in primis hanc Leo-
ctores sumite formulam.

Tribus solum
planctis est or-
tus uesperti-
nus heliacus.

*the fixe et
re superiores
no unit orb
esperant
idone*

De ortu - s̄ julu 22. julu

Occasus apotelesmaticus.

De occasu Apotelesmatico, hoc est, Iudiciario qui in septimo domicilio semper inuenitur. De quo plura apud Iulii Firmi. libro 5, capi. 1. Vbi de Libra exi-
stente

A stente in occasu, id est, in domo septima alicuius geniture, sic scribit. Si in Libra fuerit inuentus occasus uitam in domo regia assidua conuersatione decernit, aut in publicis actibus constituit. Erít tamen natus uitæ ex quadam inæquali parte mutabilis, ita ut felicitates omnes semper infelicitas subsequatur, ac prosperitates infortunium, atque aliquando ex ultimo dignitatis gradu, ad infimum, caduca humilitate, reuocetur. Nam omnem eius claritatem inuidiæ liuor impugnet &c. Et idem de Scorpione in genitura quapiam in occasu inuentus, sic. Si occasus in scorpione signo fuerit inuentus faciet in omne uitæ conuersatione cordatos, procurationis officio alienos nutrientes, & qui uxorem primam interuentu mortis amittant. De reliquis signis in occasu collocatis eundem legito. Inapotelesmaticus occasus qui uere astronomicus appellatur duplex est. Horizontalis, & est descensio uel depressio signi, syderis, aut stelle sub horizontem siue sit de die siue de nocte. Et de 12. zodiaci signis tam in sphaera recta quam obliqua aliqua recta occidunt, id est, habent occasum rectum, aliqua obliquum uel primum, de quibus supra diximus in duabus tabellis. Canon, in sphaera obliqua signa recte orientia, occidunt oblique, & contra oblique orientia cadunt recte. De quibus supra in metris.

Librae.

Scorpii.
Occasus inapotelesmaticus horizontalis. Canon.

Recta meant, obliqua cadunt &c.

B Alter est occasus solaris, quando stella aut sydus propter solis uicinitatem tegitur, i. uisui occultatur: de quo Ptolemæus Diction. 13. Alma, quantum ad quinque planetas ♃, ♄, ♀, ♁ & ☿ determinat, de quo latius infra dicemus. Poeticus occasus quemadmodum ortus triplex est. Primus cosmicus siue mundanus, & est depressio siue descensio signi, syderis, aut stellæ subter horizontem occidentalem de die. Exempla de signis zodiaci. In quocumque signo sol orientur cosmice, eius oppositum occidit cosmice, i. proprie, estque principalis uel antonomasticus: & quæ signa de die cosmice oriuntur, eorundem opposita cosmice occidunt. In omni die naturali omnibus habitatoribus septem climatum sol semel occidit cosmice. De quo apud Poetas plurimæ periphrales, Virg. 3. Aenæi.

Solaris.

Poeticus occasus cosmicus
solaris 33-
m. co. j

Virgilius.

Sol ruit interea & montes umbrantur opaci.
Et idem in Bucol. Eclog. prima & alloquitur Tityrus Melibœum.

— Iam summa procul uillarum culmina fumant

Maioresque cadunt altis de montibus umbræ.

Et Ouidius secundo Metamor.

Ouidius.

Pronus erat Titan, inclinatusque tenebat

C Hesperium temone fretum.

Et alia multa. Exempla de syderibus, i. imaginibus sole existente in sagittario: Sydus Geminorum, quod hodie fere totum est in cancro occidit cosmice, id est, tempore diurno. Sic sole tenente sagittarium imago cancri occidit cosmice.

Ex his facile accipies exempla de particularibus stellis, ut sunt capita Geminorum. Asini 2. in cancro. Exemplum Virgilij de Pleiadibus primo Georgi.

At si triticeam in messem, robustaque farra

Exercebis humum, solisque instabis aristas

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur,

Gnosiaque ardentis decedat stella coronæ

Debita quam sulcis committas semina &c.

Virgilij

Tempore Virgilij sol intrauit scorpionem circiter 24. aut 25. diem Octobris: Nostro tempore (tabella indicante) die 14. eiusdem mensis, scilicet, in die Calisti papæ. Supra reduximus Atlantides, id est, pleiades ad tempus poetæ, hoc est, ad 1. & 2. grad. Tauri, aut circiter. His habitis cognoscendum est, Cum poeta dicit Eoæ Atlantides, id est, orientales, non est intelligendum eas à naturo loco

Quare Atlantides dicantur orientales.

Franciscus Capuanus.

fuisse orientales. Nam Atlas Mauritaniae rex dictus Maximus fuit Pleiadum pater. Is non habitauit in oriente sed in Africa, quae in occidentem (testibus Geographis) uergit. Cuius pars est Mauritaniam. Quare Franciscus Capuanus exponit hic (Eoae) aduerbialiter, id est, cosmice uel dietim, id est, de die. Et ordinat uersum sic. Atlantides, id est, pleiades abscondantur tibi eoem, id est, cosmice. Non ambigo hanc expositionem plurimis displicere. Quare Astronomicam affero, hanc. Orientalis dicitur stella posteaquam sol se ab ea separauerit (quia ante solem exoritur) usque in oppositionem eius cum sole, qua completa dicitur occidentalis, eo quod ante solis ortum apparet in occasu: Melius dixerim, quia occidunt post solem: Hoc facile per tres planetas superiores declarari potest, Ephemeridibus id indicantibus. Sic de Atlantibus sciendum est, quae post coniunctionem solis usque in oppositionem dicuntur orientales, quia ante solem oriuntur, & ita manent orientales usque in oppositionem perfectam, postea dicuntur occidentales.

Seminum tempora.

Quod in satione robustorum feminum oppositionem solis cum pleiadibus, minutiorum uero coniunctionem poeta eligere docet, ratione physica probari potest, per quandam similitudinem solis & Lunae temporis coniunctionis & oppositionis eorundem. Transeo.

Virgilij uera interpretatio

Non est Poeta intelligendus hic, quasi uero, ut inquit (Robusta semina terrae)

Ouidius. Virgilius.

comendanda sint pro omni occasu cosmico Atlantidum. Sole enim possidente Leonem Atlantides cosmice occidunt, & tamen eo tempore ardentissimo nemo, nisi mentis inops, semina iactat. Neque de uirgine, neque de omnibus Librae partibus poeta loquitur. Sed de eo tempore quo sol uicinus est oppositioni Pleiadum, puta tempore Poetae, quo sol fere stetit in principio scorpionis regione Tauri. Sole igitur oriente in biduum uel triduum Atlantides adhuc occidunt cosmice. Nec in diuersum eunt Ouidius supra, & hic Virgilius, in eo quod Ouidius asserit, Pleiades in autumno oriri, contra Virgilius eo tempore easdem occidere. Virgilio enim occidunt cosmice, Ouidio oriuntur chronicè: Quod optime accidere potest eodem die, differenter tamen. Quia cosmicus occasus est respectu temporis matutini. Chronicus uero ortus respectu uespertini. Fac periculum cum instrumento. Poeta noster, in summa, id uoluit. Postquam sol suo motu ad oppositionem signi Tauri uenerit, seminanda sunt robusta semina. Quia tunc id signum in quo sunt Atlantides, sole in Scorpione oriente, occidit cosmice. Et hoc summam habet ueritatem, & certum est Atlantides, occidere a principio cosmice post chronicè. Enim uero signum oppositum signo, in quo est sol praecipue & principaliter, occidit cosmice.

Signum chronicè oritur, & cosmeticè occidit eodem die.

Occasus Chronicus. De orho s. pho 34 f.

Occasus chronicus est descensio siue depressio signi, stellae, aut syderis subter horizontem occidentalem de nocte, id est, post solis occasum. Exempla de signis. Canon. Id signum, quod cum sole cosmice oritur, chronicè occidit. Versus. Chronicè descendit signum quod cosmeticè surgit.

Esto sol in principio sagittarii, uesperis post solis occubitum signum noctu descendit, igitur chronicè. Similiter alia quinque quae sequuntur, scilicet, Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, Taurus. Exempla de syderibus. Nostro tempore imago Sagittarii, habens triginta & unam stellas, est fere tota in Capricorno supremi mobilis, sole tenente Sagittarium occidit Chronicè: quia noctu post occasum Solis. Idem de sydere Capricorni habente uiginti octo stellas

A stellas quarum pars maior est in Aquario, & sic de cæteris. Inde facile concludes exempla de stellis. Vt est stella sagittæ, stella arcus, stellæ capitis sagittarij &c. stellæ cornuum, capitis, uentris & caudæ Capricorni. His adiicio exemplum Lucani quarto Pharsa, hoc.

Nobilium mentes iuuenum cum sydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent. flexoque uersæ temone pauerent.
Iidem cum fortes animos præcepta subiissent
Optauere diem nec signis uergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera, uicino cum lux altissima Cancro est
Nox cum Thessalicas urgebat parua sagittas.

*In quibus disticta a sole aucten
turi stelle fixe et planete
vidi in stellis in Bk d. m. lib
de natura u. q. cap. 13. p. 7.*

Id est, sagittariū. Nam Chiron centaurus qui præceptor fuit Achillis, in Thes-
salia medicine præcepta docuit, & antiqui finxerunt eū sagittarium signū zo-
diaci. Sole existente in Geminis in gradu 20. uel 25. uel 26. sagittarius uel maior
eius pars occidit de nocte, & nox tunc est breuis ob id quòd dies est fere longis-
simus, & quia curta nocte oriuntur signa obliquè orientia, puta Capricornus,
Aquarius, Pisces, Aries, Taurus & pars Geminorū, igitur nox est curta.

*De octo heliacis s. f.
25. f. m. 22.*

B Occasus Heliacus aut solaris est, cū prius sydus aut stella uideretur, solis uici-
nitas haudquaquam uidere sinit. Vt accidit in omni cōiunctione solis cū Luna
& planetis alijs ac etiam stellis fixis circa zodiacū existentibus. Item omne zo-
diaci sydus quod sol intrat heliace occidit. De quibus supra ex libris Fastrorū de
ingressu solis de signo in signū. Et est duplex Matutinus & Vespertinus. Ma-
tutinus occasus heliacus est cum stella radios solis ingreditur quæ prius cū ui-
deretur propter accessum ad solem mane occultari incipit: ut sunt Venus & Mer-
curius directi & Luna tantū. Venus enim progressiua, cum se soli propter mo-
tus uelocitatem coniungit, occidit occasu matutino, quia ante solis exortū ma-
ne in oriente obtutibus sese ingerit, postea appropinquando soli disparet & tan-
dem se soli iungit per ueram coniunctionem & omnino aliquamdiu latet.
In exemplo. Anno gratiæ 1525, circiter festum Ioan. Baptistæ sol tenebit 10. gra-
dū Cancrī, Venus. n. eiusdem signi: apparebit igitur mane Venus ante solis exor-
tum in oriente, postea per plures dies Iulij latebit, & prima die Augusti soli cō-
iungetur. Mercurius uero cum directus longe à sole abest puta 20. gradibus
21. 22. 23. 24. usque in 28. mane (etsi propter eius paruitatem difficile se uisui inge-
rat) mane solē antecedens apparet, postea deperit. In exemplo. Anno 1524. in die
natalis Christi, sol in 18. gradu Capricorni. Mercurius in 20. sagittarij præcedit
solem 24. gradibus, postea in Ianuario sequente occultatur & 29. de eiusdem so-
li coniungitur. Luna ante coitum cum sole biduo aut triduo mane apparet,
post perditur & se soli iungit Gratia exempli Anno futuro 24. circiter diē 22. De-
cembris. Luna mane uidebitur deinde soli uicinans 24. perditur & 25. die nata-
lis Domini mane soli coniungitur.

Occasus helia-
cus.

Hæc definitio
est satis restri-
cta, ut supra p-
xime annota-
uimus.

Occasus matu-
tinus.

Veneris matu-
tinus occasus.

Mercurij occa-
sus matutinus.

Lunæ matutis
nus occasus.

Vespertinus occasus Heliacus est, cum signum, sydus aut stella solis radios
ingreditur, propter accessum eius ad solem, uel solis ad eam, uesperī post solis
occasum incipit occultari. Exempla de ipsis signis ex prædictis sunt nota.
Quod enim signum sol ingreditur, id afficitur occasu heliaco uespertino. Quia
antea post solis deciduum uesperī uidebatur in occidente & postea propter so-
lis accessum incipit latere. Idem intellige de signorum imaginibus: De stellis er-
raticis & fixis exempla sunt facillima. Luna aut occasum uespertinum nō habet
quia non accedit ad solem sed recedit. Vnum Virgilij supra ex primo Georg.
non dum expositum repetam, Id.

Vespertinus
occasus helia-
cus.

Gen. 1. 129.

vid. ch. 5. folio 39. verso 20.

IN PROCLI DIADOCHI SPHAERAM IOANNIS

D.

Duo coeli canes.
Procyon minor
Canis maior
Lydis.
Canis stella singularis.
Syrius autem sy-
rion.
Canicula.
Alhabor.
Plinius.

— Et aduerso cedens canis occidit astro.

Aduertere duos in caelo esse canes. Vnus procyon Graeco uocabulo, προ, i. ante, uel προς, id est, pra aut προτερος, id est, prior & κύων seu κύωνος canis, id est, prior canis. Quia aliū praecedit, quare antecedens dicitur, & minor. Habet enim dum taxat omnes stellas: & nil facit ad propositum. Porro Plinius lib. 18. cap. 28. dicit, quod apud Romanos non habet aliud nomen, nisi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est, minorem canem. Canis alius, est maior, qui proprie appellatur canis: in se recipit stellas 18. Vna quae in eius ore est fulgentissima & in ultimo luminis etia uocatur canis, Syrius & canicula. Arabice Alhabor. Syrius ut Hygino & comentatori siciliensi placet, propter flammę candorē, quod huiusmodi sit ut praeter caeteras lucere uideat ad stellā syrium, quam cū sol accessit duplicatur calor ipsius & languore afficiunt corpora humana. Hanc latini canicūam uocant, quia quamdiu sol in ipsa est pestifera est. Id satis indicat Plinius lib. 2. ca. 40. Inquiens. Nā caniculæ exortu (intellige quo ad uisum) accendi solis (uapores, i. calorē solis in caniculæ exortu augeri) quis ignorat? cuius syderis effectus amplissimi in terra sentiunt. Feruent maria ex oriente eo, fluctuant in cellis uina, mouentur stagna. Orygem appellat Aegyptus ferā, quam in exortu eius cōtra stare & cōtueri tradit, ac uelut adorare cū sternuerit. Canes quidē toto eius spatio maxime in rabiem agi, nō est dubiū. Accedit idem lib. 14. ca. 18. his uerbis. Vna in apothecis canis exortu mutantur quaedā, posteaq̄ restituntur sibi. Et idem libro 18. ca. 28. Deinde postridie fere ubiq̄ cōfessum inter omnes sydus indicabis, quod canis ortum uocamus, sole primam partem Leonis ingresso. Hoc fit post solstitiū 23. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & feræ. Nec id latuit Lucanum 10. Pharsaliae.

E

Lucanus

Rapidos (inquietem) qua syrius ignes Exerit.

Syrius enim exerit emittit uel aperit.

rapidos ignes, i. uiciatos, uel ad furorem incitantes ignes, i. calores, uel exerit, i. extrahit: duplicato enim calore corpora dissolunt & uaporantur. Quo fit ut canis morbis corpora afficiat. Quare diebus canicularibus molestæ sunt purgatiōes. Quod poeta paucis indicat cum dicit: aduerso astro, id est, noxio pestifero. Scito quod Oryx, orygis penultima correpta (ut ex libro de natura rerū colligitur & ex Plinio libro 8. cap. 53. & libro 10. cap. 73.) est bestia de genere caprarū magnitudinis hirci, cui ex parte est similis, uillum habens sub mento, cuius uilli contra naturam aliorum animalium uertuntur uersus caput. Plinius ait, Orygem perpetuo sitientem. Africa generat, ex natura loci potu carentem, cū mirabili modo ad remedia sitientium. Namq̄ Getuli latrones eo durāt auxilio, repertis in corpore eorū saluberrimi liquoris haustu uesticis (hactenus Plinius) dictarum bestiarū infuso pro parte modica utuntur. Hæc bestia (sicut Aegyptij tradunt) in exortu caniculæ naturaliter tripudiare uidetur, compage corporis eius uisibiliter sentiente, quod imber & frigus abiit, instentque uapores ignei caloris ut uestiatur terra floribus, herbasque proferat & fructus. Est autem impatiens frigoris: Vnde nec frigus nec niues facile sustinere potest. Ex his palam est, quod Plinius est mendosus in uerbo cōtristari, sed legendum est: contra stare. Neque legendum est cum sternuerit, id est, post longam dormitionem euigilauerit, sed sternuerit. Teste enim Aristotele, caprarum genus est ualde uigil naturaliter, parum enim dormit & de facili excitatur. Legendū est igitur cum sternuerit. Ille sane obtutus eius in caniculam defixus, sternutationem mouet. Et hæc fera uidetur sydus adorare cum sternuerit. Sternutatio enim inflato est, quæ à pectore exurgens totum caput concutit. De ea fera scribitur Deuteronomii decimo quarto, & numeratur inter animalia munda, Iudæis ad

F

Oryx
Author de natura. re.
Plinius

Plinius emendatur.

Caprarum genus.

Sternutatio.
Deutero.

A elsum cōcessa, Esaiæ 51. numeratur inter animalia immunda, ubi dicitur. Filij tui projecti sunt, dormierunt in capite omnium uiarū sicut oryx illaqueatus. Sed me iudice, Oryx æquiuocū est, & in Esaiā significat glirē qui somno magno sopit. Sat est. Pro intellectu Virgilij notanda sunt Plinij uerba lib. 18. ca. 29. hæc. 4. Calend. Man Canis occidit Iydis & p se uehemens, hoc est 28. die Aprilis. Eo die, tempore Plinij, fuit sol in Tauro circiter septimum gradū. Imago autem canis in Geminis. Et canis stella in ore, teste Ptole. dicit. 8. circa 17. aut 18 gra. Geminorū. Reducigit in instrumento canem, potissimū stellam canem, Syriū aut canis culam in locū quo tpe Plinii stetit, puta circiter 17. aut 18. Geminorū, locato q̄. 7. gradu Tauri in horizonte occidentali. Est quidē canis stella supra horizontem sed in Italia uisui subtrahit, qui præteritis diebus post solis occasum apparebat. Occidit igit occasu heliaco uespertino ex eo, q̄ sol ad stellā accedit. Vult igit Poëta minora semina terræ cōmittenda quando sol ingressus est taurū. Et quando canis cedens, id est, incedens aduerso astro, id est, noxio aut pestifero astro, hoc est, canis ipse qui est noxiū astrum nō semp sed tunc cum occidit occasu heliaco uespertino. Vel sic & melius. Cum canis, id est imago canis, cedens, id est, incedens aduerso astro, id est, cū syrio noxio astro occidit occasu heliaco, id est, non uidetur à nobis post solis occasum. Nō intellige q̄ canis incedat suo motu uersus solem & eiusmodi incessu incidat in radios solares patiēdo occasum heliacum uespertinū. Sed contra sol uelocitate sui motus incedit uersus canem habentem aduersum astrū & eundem reddat nobis inuisibilē. Hæc expositio consentanea est dictis Macrobij libro primo de somnio scipionis. Postea sol indies propius accedit ad canem, quare magis latebit. Tandem cum sol 27. uel 28. gradum cancri adierit, quod tempore Plinij fere usuuenit 10. uel 11. die Iulij, fit cōiunctio horizontalis solis & canis. Dein recedit sol à cane secundum signorum ordinem & incipit canis modicum oriri, licet non uideatur, & deinceps plus oritur. Vt supra dixit Plinius in §. Deinde postridie &c. Et ita augetur ortus canis usq̄ dum mane ante solis ortum apparet, & dicitur exortus canis: de quo supra in capitulo Plinii. Iam caniculæ exortu. De his ortibus & occasibus hæc sunt carmina incerti tamen authoris.

Cosmicus est ortus cum sol emergere quærit,

Ipsius oppositum lapsus ad ima gerit.

Chronicus est lapsus cū sol in uespere tabet. (id est, deficit, id est, iam occidit)

Illius oppositum chronicus ortus habet.

C Heliacus signo datur ortus sole remoto

Illius occasum proximitate noto.

Verum in hoc exercitio candidus Lector tertium canonem minimè negligat qui incipit. Postremo summopere aduertendus est locus &c. Instrumentum enim, puta sphaera materialis aut sphaera solida, rectificandū est secundum latitudinem loci ad quem scriptor aut poeta stylum direxit. Vt si optas experiri ortus & occasus ad Italiam, uerificabis instrumentum ad latitudinem. 42. aut 43. graduum, si ad Atticam ad 37. Si ad Aegyptum ad 28. 29. 30. & sic de reliquis. Id facile addisces ex opere Geographico Ptolemæi. Quod si hunc canonem neglexeris decipies crebro te ipsum & alios. Hi ortus & occasus poetici dicuntur, quod poetæ illis frequentius utantur. Iccirco nihil mirum uideri debet, si poetarum, adducendo carmina eorū, hoc in loco in réque sua, sumus plurimum suffragijs usi. Ouidius libro Fastorum præ alijs de his tractat rebus. In summa de ortu & occasu duodecim signorum zodiaci & partium eorundem de Lyra, corde Leonis, Delphino, Boote, Coruo, Pegaso, Corona, Pleiadibus, Hyadibus, Cane, Orione, Aquila. Longam profecto fecimus in hoc tractatu

Oryx.
Intellectus me
rorū Virgilij.

canis stella

Macrobius

Virg. populo
usque salerny
p. 10. 8. 02

De usu Poetarum.

Summarium
Ouidianum.

Excusatio digressionis.

digressionem. Nectamen (ut speramus) inutilem. Nouitijs enim Plinianos **D**
 libros aduentibus non nihil suffragij (ut debemus) praestare uoluimus. In quibus
 plura sunt capita de ortibus & occasibus tractantia, praecipue uolumine secundo
 & decimo octauo. Summatim ex Plinio de ortu & occasu stellarum Erraticarum,
 & duodecim signorum nihil, demptis Cancro, Libra, scorpione & Piscibus.
 Sed de his plura, scilicet, de ortu & occasu Aquilae, Arcturi siue Bootis, canis
 minoris, qui Procyon uocat, canis maioris, Coronae & fulgentis eiusdem, cordis
 aut pectoris Leonis, Delphini, Ficulae, Haedoru, Hyadum, Orionis & gladii
 eius, Sagittae, Vergiliaru, Capellae, Spicae, Vindemiatoris, & commissurae Pisciu.
 Titulo capituli pluresq; satis exposito, ad caput ipsum accedo. Quod in summa
 hoc habet. Quinque paralleli de quibus supra abunde est dictum, diuerso
 modo se habent respectu diuersorum horizontum, quo ad apparere & delitescere,
 hoc est, quo ad arcus eoru supra & subter horizontes. Aliter enim (ut paucis
 dicatur) se habent in sphaera recta aliter in obliqua siue decliui. In recta siquidem,
 iuxta Graecorum sententiam, non omnes quinque reperiuntur, ex quo in ea
 omnia astra oriuntur & occidunt, desunt duo circuli, scilicet, septentrionalis
 & antarcticus, quorum officium est, aut astra perpetuo apparentia aut perpetuo
 delitescencia continere. In sphaera autem obliqua secundum uarias latitudines,
 uariantur & hi circuli iuxta portiones alias subter & supra horizontes
 existentes, ex quibus uarietate dierum artificialium & noctium quantitates concluduntur.
 Annotandum igitur, quod in omni sphaera, hi duo circuli aequinoctialis
 & horizon, sese mutuo secant in duas partes aequales, quare cum sol ad
 aequinoctialem peruenerit, inducit aequalitatem diei & noctis in omni terra.
 Quia medietas circuli quam sol ibidem describit sic se habet, qd eius altera pars
 est supra terram, & altera pars subter. Est enim regula, cum duo circuli aequales
 sese secant semper per aequalia secant. Sed aequinoctialis & horizon sunt duo
 circuli aequales sese secantes. Igitur. In sphaera recta omnes circuli aequinoctiali
 utrinque aequidistantes, numerando etiam 192. a principio capricorni in principiu
 cancri, & a cancro alios 192. in principiu capricorni sic se habent, qd eorunde
 una medietas est supra terram altera sub terra. Quare diei & noctis equalitas semper
 seruat siue sol ab Ariete in aquilonem, siue a Libra in austru ierit. Contra in sphaera
 obliqua sol ab exordio Arietis in septentrione uergens, maior portio circulo

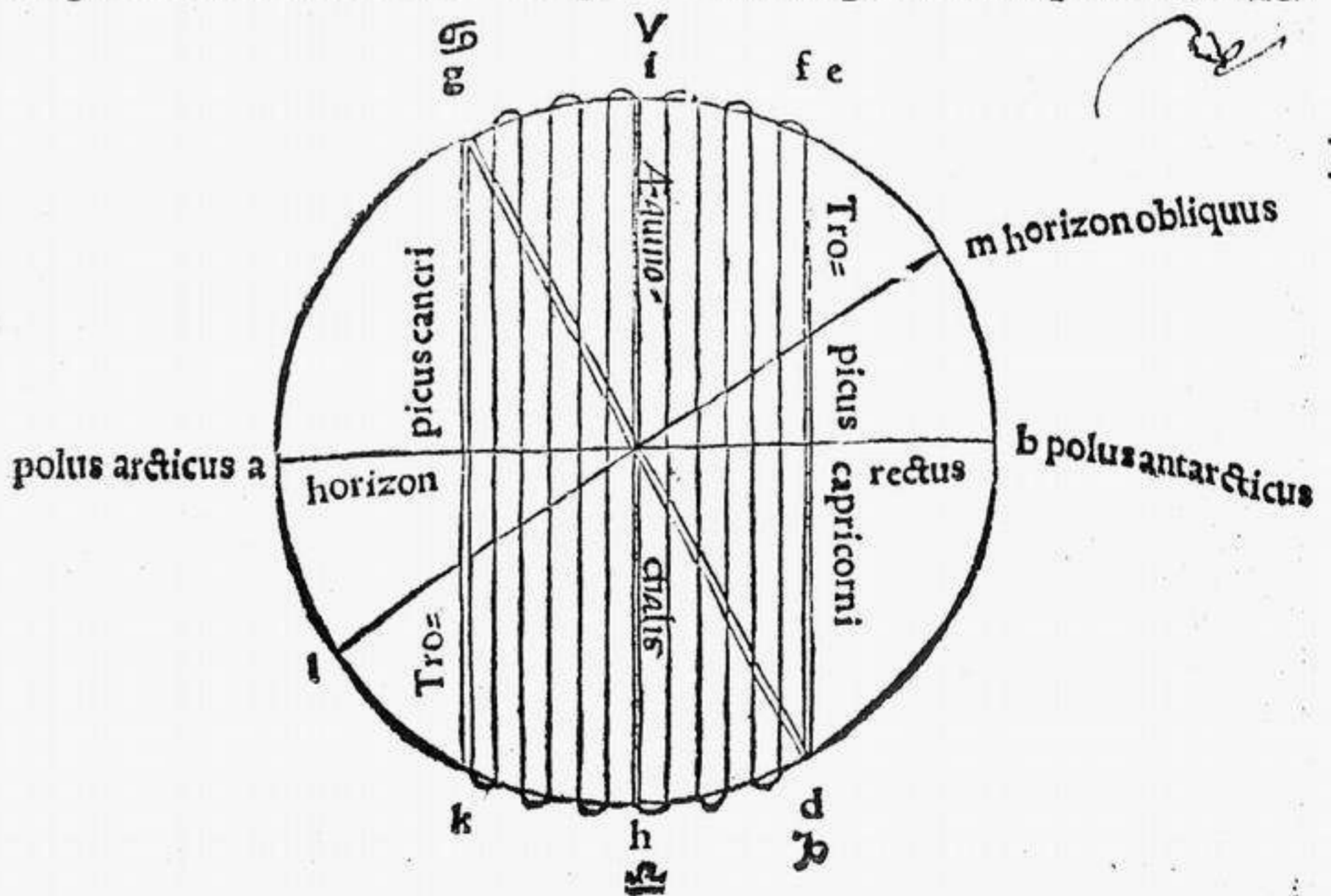
Summariu Plinianum.

Suma totius capituli.

Parallelorum uarietas.

De horizonte & aequinoctiali in duplici sphaera.

Regula.

rum ab

A r̄ ab eo descriptor̄ est supra horizontē & minor subter: Quare dies maior nocte cōcluditur. A Libra uero sol in austrū pergens circulos describit quorū maior portio sub horizonte, minor supra: quare noctes dies excedunt. Harum rerū oīm ocularis demonstratio fit, aut p̄ organū sphaeræ mundi, aut in plano facile & pulchre. In hoc capite Proclus præcipue determinat de equidistantibus in sphaera obliqua, rectā uix digitulo attingēs. Et quia Græcus fuit Græcorū loquit̄ more de duobus circulis minoribus polaribus. In sententiā sic. Septentrionalis circulus quem nos arcticū, borealem & Aquiloniū appellamus, totus est supra horizontem (intellige de his qui in septentrionē sedes posuere). Huius officium est astra & sydera perpetuo apparentia diffinire. E regione Antarcticus circulus aut Notius, Austrinus, meridionalis nominatus, totus sub horizontē latet. Horum fac periculum in sphaera. Dein Proclus in uersiculo, solstitialis autem tropicus, prosequitur de tropico solstitiali, quem nos circulum solstitij æstiuī, tropicum septentrionalem, æstiuū, & Cancrī uocamus, qui in omni tractu uersus septentrionem sic se habet: Quod maior eius portio sit supra horizontem, minor subter: Quare dies quos sol super his describit longiores sunt noctibus. Et crescit dies maximus de minuto in minutum, de hora in horam, à prima latitudine unius gradus usq̄ in latitudinem 66. graduum & 19. minutorum tempore Procli, nostro autem in 66. gradus & 30. minuta. In qua dies artificialis cōpletur 24. horas præcise & uocat̄ unus dies continuus. Qui in sequentibus latitudinibus in plures dies continuos crescit. Quemadmodum supra habitū est.

Huius circuli officium secundum Græcos est determinare diem maximum æstiuum. Et ponit author duo exempla. Vnum de sua habitatione. Alterū de Rhodo. Scito Proclum scripsisse ad Græciam eiusq̄ latitudinem. 41. graduū, cum qua quadrat sua tropici diuisio in 8. partes, & cum nulla alia siue maiori siue minori. Est autem Macedonia huic latitudini subdita. Testis est Ptolemæus in tabula insigniorum regionū & prouinciarum chartæ uniuersalis Geographiæ. Et idem lib. 3. cap. 13. & Tabu. 10. Europæ. Diuidit igitur Proclus, pro maximo die eliciendo, tropicum solstitialem in 8. partes æquales, de quo sic diuiso, affirmat tres partes continuo esse sub horizonte & quinque supra. Et bene dicit. Fac huius rei periculum distribuendo hūc tropicum in octo partes æquas, sphaeræq̄ rectificata pro latitudine 41. grad. & uidebis ueritatem. Ex hac partitione author proclamat diem longissimum in sua habitatione habere horas 15. & noctem 9. Quod sic probatur. Omnis dies artificialis cum sua nocte completur 24. horas æquales, & ter octo faciunt etiam 24. quare tribus horis cedit una pars de circulo in 8. distributo: Et ex consequutione quinque partibus respondent 15. horæ, dici maximi mensura, & tribus partibus nouem, nocti breuissime aptandę. Ecce uenatio maximi diei & minime noctis pro habitatione authoris. Et probat idem dictum suum autoritate Arati, qui Phænomena conscripsit. Duos legimus Aratos, alterum ducem Sicyoniæ regionis Peloponnesi. Cuius ciuitas insignis Sicyon. De utrisq̄ Ptolemæus lib. 3. ca. 16 Tabu. 10. Europæ. Et Sicyon pro ciuitate apud Plinium & Strabonem. Aratus igitur sicyonius uir admodum potens in patria sua, tyrannis maxime infensus, de quo alibi plura: nihil facit ad propositum. Alterū Aratum legimus poetam uersificatorē, philosophū, Astronomū & medicum doctissimum. Natus ex Athenodoro patre & matre Lenodora, ex sole urbe Ciliciæ, de qua Ptolemæus lib. 5. ca. 8. tab. prima Asiæ. Nunc Pompeiopolis appellata. Vnde Aratus dictus est Solensis à solis ciuitate. Vixit cum Antigono rege Macedoniae & Phila uxore eius familiariter. Floruit 124. Olympiade, ante Christum incarnatum circiter 282. annis. Hic inter cætera Græce scripsit ad Macedoniam Phænomena, quæ à Cis-

Ut figura præcedēs habent. Septentrionalis circulus.

Solstitialis tropicus.

Tropici solstitialis officium

Macedonia. Ptolemæus

Duo Arati. Aratus dux.

Aratus Solensis.

Sole ciuitas quæ Pompeiopolis.

cerone & Germanico Cæsare in Latinum conuersa sunt. In quibus de tropico D
solstitiali ita loquitur.

Thomas Lina
crus Britānus
īterpres. τὸ μὲν ὅσον τε μάλιστα δὴ ὄντων μετρηθέντος
ὡς τε μὲν ἐνδίασφεται καὶ ὑπέρτατα γαίης
τὰ ἕξια δ' ἔν περὶ αὐτῆς θέρους δ' ἐοῖ ἔν ἕξιο παῖ εἰσιμ.

Quos Thomas Linacrus Britan-

nus interpres Procli sic Latinos fecit.

Cæsar Germa
nicus.

Huius in octonis dissecti &c.

Vt in textu supra. Hæc metra (ut fe-

runt) antea Cæsar Germanicus in Arato suo sic transtulit.

Hunc octo in parteis si quis diuiserit orbem

Quinque super terras semper fulgere notabit.

At tres sub terris, breuibusque latere sub umbris

Hoc cancrum tetigit cum Titan orbe: timete

Aestatem rapidam, & soluentes corpora morbos.

Paucis annis elapsis, cū hæc scripsimus, sic profaicè Arati metra hæc sunt uersa.

Hoc sane (quantus quantus est) per octo partes menso

Quinque quidem diurna uoluuntur in supremis terræ

Tres uero in parte inferna. Aestatis autem in ipso conuersiones sunt.

Hæc omnia eandem habent sententiam, de qua iam supra diximus. **S**ecun-

Rhodi.

Plinius.

Strabo.

Diodorus Sic.

Solinus

Pompo.

Ptolemæus.

dum exemplum quod author adducit est de Rhodi insula. Est autem Rhodi,

Rhodos, Rhodus insula in Carpathio aut Lycio mari sita, de qua plura Plinius

lib. 5. ca. 31. Et Strabo, lib. 14. Diodorus Siculus lib. 6. Solinus ca. 21. Pomponius

lib. 2. Ptolemæus lib. 5. cap. 2. & Tabul. 1. Asiæ. Est etiam huius nominis urbs cla-

rissima. Sic (ut nonnullis placet) uocata à ῥόδου Græco, Latine rosa: Dum

enim eius fundamentum foderetur, capulus rosæ ibidem inuentus est: olim di-

cta Ophiusa &c. Latitudo insulæ est 36. graduum. Proclus iterū uenatur Rho-

diorum diem longissimum ex partitōne alia ipsius tropici solstitialis. Eundem

sane partitur in 48. partes, ea ratione, quod 24. horæ diei naturalis constituunt

48. semihoras, unī igitur parti huius circuli sic partiti respondet semihora. Et de

eo circulo sunt continuo 29. partes supra horizontē diei seruientes, & 19. subter

horizontem nocti dedicatæ, uigintinouem partes supra, faciunt uigintinouem

semihoras, hoc est, 14. horas integras & semis, id est, triginta minuta. Ecce maxi-

ma diei æstiuū quantitas: 19. autem partes subter horizontem, faciunt nouē ho-

ras & semissem, tempus noctis minimæ. Huius rei testis est Ptolemæus lib. pri-

mo Geogra. ca. 23. in hæc uerba. Decimum (intellige parallelum) horis duabus

& semis differre (intellige faciamus à die æquinoctialis) distantem gradibus

triginta & sex, hicque per Rhodū describitur. Ad idem iam supra lib. 5. ca. 2. &c. **F**

Possē & ego alia plura exempla citare. Puta ubi latitudo est 49. graduum

dies maximus est 16. horarum. Hūc sic uenor. Diuidatur tropicus solstitialis in

sex æquales partes. Rectificataque sphæra ad latitudinem 49. graduum conti-

nua quatuor partes supra & duæ infra horizontem cernuntur. Et huius diuis-

ionis pars una ualet quatuor horas, consequens est quatuor partes supra ua-

lere 16. horas. Ecce tempus diei maximi pro illa latitudine. Et duæ subter facien-

tes octo horas tempus breuissimæ noctis. Ecce. Verum hoc negotium labo-

riusum est ualde, pro qualibet latitudine nouam excogitare huius tropici par-

titōnem, quæ etiam non raro propter horarum minutas uix inueniri potest.

Quocirca Latini facilius procedunt, diuidentes æquinoctialem in 360. gradus,

quem Græci solummodo in 60. partiuntur. Et pro omni latitudine oblata eius

officio maximū diem facillime inuestigant, sine ulla distributiōe tropici solsti-

tialis. Præterea si exoptaueris scire, quot partes huius tropici pro omni lati-

tudine ab uno gradu usque in 66. sint supra & quot subter horizontem, imagi-

nare

Canon de co-
gnitione par-
tiū tropici æsti-
ui sup & sub-
ter horizontē.

A nare eundem tropicū diuisum, iuxta cōmunem Latinorū distributionem in 360. gra. Postea ab oblatā latitudinem (quod hodie facillimū est) inquirito diē æstiuū maximū, & pro qualibet hora recipe 15. gra. æquinoctialis: quod in promptu erit, si integras horas in 15. duxeris. Quod si ultra integras horas minuta horaria habueris, pro quibuslibet quatuor minutis recipito unum gradum. Et pro uno minuto horæ 15. minuta gradus, pro duobus semigradum, id est, 30. minuta unius gradus, pro tribus minutis 45. minuta gradus. Hæc omnia in unum colligito, puta gradus integros in unam congeriem, & minuta graduū in alteram, & habebis quot gradus & minuta ipsius tropici sint cōtinuo supra horizontem, indicātes diem artificialem æstiuum maximū pro illa latitudine. Quibus sublati à 360. gradibus, residuabis gradus & minuta subter horizontem, noctem curtissimā indicantia. Gratia exempli: Offeritur mihi urbs Tubinga, cuius latitudo est 48. graduū & ferme 40. minutorum, dies longissimus æstiuus est 15. horarum 57. minutorum: duco 15. horas in 15 gradus & procreo 225. gradus: 57. minuta horæ diuido per quatuor, & emergūt 14. gradus, quos iungo præcedentibus & colligo 239. grad. & pro uno minuto temporis residuo, recipio 15. minuta unius gradus. Proclamo igitur pro latitudine Tubingensi 239. gradus & 15. minuta de tropico æstiuo esse in horas supra horizontem. Quibus à 360. gradibus subtractis residuo 120. grad. & 45. minuta subter horizontem. Haud dissimiliter pro alijs locis & latitudinibus operaberis.

De æquatore

Sequitur. Aequator uero circulus &c.

S Vpra diximus, quid æquinoctialis, quæ eius nomina, quæ eius officia aut utilitates. Et supra differuimus & probauimus æquinoctialem horizontem in omni sphaera secare in duas partes æquales, quarum altera est supra, altera subter horizontem. Quare cum sol eundem adierit (quod bis quotannis uisuenit) fit æquinoctiū in uniuerso orbe. Quocirca nihil habeo quod addam, præter nonnullas sententias præstantes, de æquinoctijs sonantes. Arati tralatio

Aratus

At in medio amborum (quantus cani Lactis) (canis, i. candidus)

Subter terram uoluitur circulus, bipertienti similis.

In eo autem dies noctibus æquantur utrisque.

C Marcus Manilius lib. 3. ca. 1. plura metra de ortu & occasu signorū de maximo & minimo die citans, unico uersiculo utrumq; cōplectitur æquinoctiū, tali.

Mar. Mani

Libra, Ariésque parem reddunt noctemque diemque.

Lucanus quarto Pharsa. de æquinoctio uerno, sic canit.

Lucanus.

Sed postquam uernus calidum Titana recepit

Sydera, respiciens dilapsæ portitor Helles,

Atque iterum æquatis ad iustæ pondera Libræ

Temporibus uicere dies, tunc sole relicto

Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,

Excludit boream &c.

Et Ouidius tertio Fastorum, de æquinoctio uerno, sic.

Tres ubi luciferos ueniens præmiserit Eos

Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Virgilius primo Georgi. de æquinoctio autumnii.

Libra die somniq; pares ubi fecerit horas

Et medium luci atque umbris iam diuidit orbem,

Exercete uiri tauros, serite hordea campis.

Ouidius.

12. Cal. April.

21. die Martij

quinq; tria

habuerunt finem.

Virgilius.

Contuendum, quòd is circulus ut prædiximus appellatur circulus Solstia-
 ti hyemalis, brumalis, tropicus hibernus, Capricorni, Chimerinos tropi-
 cos. Circulus uersilis Capricorni, pro omni latitudine contrario modo se habet
 respectu circuli Solstitialis, quot enim partibus hic supra horizontem emerse-
 rit tot ille subter horizontem supprimitur. Et contra quot partes hic habet sub
 horizonte tot ille supra. Inde fit quòd maximus dies unius respondet maximæ
 nocti alterius &c. Cuius ratio hæc est, ex quo hi duo tropici æquidistant ab æ-
 quatore unus uersus septentrionem alius uersus austrum, cõsequens est quòd
 quantum unus eleuatur tantum alius deprimitur. Et hoc facile ex ipsis polis
 cõcludi potest. Quantum enim polus septentrionalis in aliqua regione attollit-
 tur supra horizontem, tantũ austrinus supprimitur sub horizonte. Ex eo quòd
 per diametrum quæ dicitur axis mundi distant, Proclo accedit Aratus, dicens,
 In austrũ sol agitur: uertitur profecto sibi.

Aratus

Hybernus, atque ei tres quidem circumuoluuntur superne

Octo partium, quinque uero subterraneæ uersantur.

Hæc Aratus.

Est igitur secundum Græcos huius tropici brumalis officium determinare mi-
 nimum diem & maximam noctem. Per canonem uero nostrum supra expo-
 situm facillime diffinies partes huius tropici supra & infra horizontem. Tran-
 (seo igitur.

E

Antarcticus autem circulus.

Hunc supra appellauimus circulum Notium, austrinum, meridionalem,
 Cuius officium est, secundum Græcos continere & includere astra & sy-
 dera nobis nunquam apparentia.

DE MAGNITUDE AE QUIDISTANTIVM.

TEXTVS

PROCLI.

Sed ex quinque iam memoratis circulis, quorundam magnitudines per uni-
 uersum terrarum orbem eadem sibi constant: nonnullorum pro climatis
 bus mutantur, alijsque maiores, alijs minores circuli euadunt. Tropici enim &
 æquator pares per totum orbem magnitudines seruant: Arctici magnitudine
 euariant, cum alibi maiores, alibi minores cernantur. Quippe iis qui septentri-
 ones uersus degunt maiores septentrionales fiunt, cum polo magis in altum
 sublato arcticum circulum, qui horizonta contingit, necesse sit assidue maio-
 rem fieri. His uero qui magis etiam ad septentrionem uergunt, interdum solsti-
 tialis tropicus in arcticum plane abit. Fitque ut duo circuli, septentrionalis, tro-
 picusque coeant, pro unoque habeantur. Adeo cum magis etiam ad septentri-
 ones acceditur, maiores solstitiali tropico septentrionales redduntur: nec finis
 donec eo uentum sit, ubi polus supra uerticem conspicitur: septentrionalis in
 horizontis locum cedit, eique in mundi rotatu coniungitur, æquatoris plane
 magnitudine: Fitque ut tres circuli, septentrionalis, æquator, & horizon eun-
 dem situm positumque obtineant. Rursus autem iis, qui ad austrum habitant,
 poli humiliores fiunt, septentrionales uero circuli minores: Finis autem decre-
 menti est locus ad austrum nobis situs sub æquatore, in quo poli sub horizon-
 te habentur. Septentrionales autem circuli prorsus euanuere: Ita ex quinque
 æquis

F

A æquidistantibus tres deniq; superant, nempe cum æquatore tropici duo. Neq; enim ob ea quæ dicta sunt, quinq; perpetuos æquidistantes existimandum, sed pro nostra habitatione numerum eorum, existere. Quippe quibusdã in horizontibus tris dumtaxat æquidistantes inuenias. Sunt sane & supra terram habitationes, quarum prima est, in qua solstitialis circulus horizonta contingit, & pro ^{arctico} plane habetur. Secunda quam sub polo appellant. Tertia, de qua paulo ante retulimus, quam sub æquatore nominant.

*Pliniam
regrare
latino
in
arctico
m
de
quinto*

NON raro superioribus lectionibus, cum de quinque æquidistantibus uerba fecimus, diximus Græcos non nihil distare à Latinis. Latini sane omnes hos circulos seruant sub eadem magnitudine stabiles, fixos & inuariabiles in omni tractu regionis uel totius uniuersi. Secus Græci qui dumtaxat tres, s. duos tropicos & æquatorem inuariatos custodiunt, reliquos duos, puta septentrionalem & antarcticum, uarijs subiiciunt magnitudinibus, modo magnis, modo paruis, iuxta alium & alium climatum aut regionum situm, & latitudinum diuersitatem. Quo fit quod Græci coguntur cõfiteri in sphaera recta solummodo esse tres æquidistantes, ut qui in ea nullũ septentrionalem & antarcticũ admittunt, eo quod omnia astra ibidem oriuntur & occidunt. In obliqua autem sphaera obuiat eis, quod septentrionalis circulus & tropicus solstitialis nonnunq; coincidunt & in unum coeunt. Accidit etiam quod circulus septentrionalis sequitur tropicũ solstitalium & præposterus ordo seruatur. Item septentrionalis circulus coincidit cum æquinoctiali & horizonte. hæc omnia sunt manifesta ex textu. Quod si Græci arguendi essent erroris, dicerem profecto cum Aristotele, paruus error in principio fit maximus in fine. Existimo Græcos in eam incidisse sententiam quod tarde ad eos uenit Astrologia. Inter enim tres sectas Astrologiæ, puta Chaldæam, Aegyptiam & Græcam, quas numerat Plinius lib. 8. capitulo 25. adiungens quartam Latinam, Græca fuit ultima. Testis est Iosephus libro primo Antiquitatum capitulo 15. & 16. Vbi habetur, Abraham apud Chaldæos fuit uir iustus & magnus in cõlestibus rebus expertus, qui cum adisset Aegyptios arithmeticam eis contulit, & quæ de Astrologia sunt ipse cõtradidit. Nam ante aduentum Abraham in Aegyptum, hæc Aegyptij penitus ignorabant. A chaldæis enim hæc plantata noscuntur in Aegypto. Vnde etiam peruenisse noscuntur ad Græcos. Hæc ex Iosepho.

STOEFLERI INTERPRE. Latinorum & Græcorũ æquidistantes.

Recta sphaera.

Græci arguendi

Tres sectæ astrologiæ Chaldæa, Aegyptia Græca & Latina quarta. Iosephus.

C Sed quia, authore Plinio libro decimo septimo capitulo septimo, Græcis nil intentatum remansit, proprijs sæpius uanitatibus (dico cum Plinio libro secundo capitulo 109.) studentes, ut quid noui inferretur, fecere (ut diximus) hos duos circulos euariabiles, concludentes omnem circulum septentrionalem debere includere omnia astra perpetuæ apparitionis. Et contra alterum antarcticũ omnia astra perpetuo delitescantia. Sed de his satis.

Græcis nihil intentatum.

Duo principaliter notatu digna habentur in hoc capite, primum (quod iam iam exposuimus) est, hos duos circulos, septentrionalem scilicet & antarcticũ, diuersas in se recipere magnitudines & euariationes: Secundum, quod quinque æquidistantes non inueniuntur in omni habitatione, sed in nonnullis dumtaxat tres &c. Officio autem sphaeræ hæc omnia obtutui facile manifestari possent.

Summariũ huius capi.

Duo hic sunt animaduertenda. Primum exugitur ex paragrafo (Adeocum magis etiam ad Septentriones acceditur maiores Solstitiali Tropico Septentrionales redduntur) id, quod ordo horum quinque circulorum

Ordo quinque parallelorũ inuertitur.

parallelorum apud Græcos quandoque inuertitur. Est enim eorum ordo qui D
 supra capite, De circulis sphaeræ expositus est, is. Primus septentrionalis circulus.
 Secundus tropicus solstitialis. Tertius æquator. Quartus tropicus brumalis.
 Quintus circulus antarcticus. Hic autem ordo in certa habitatione inuertitur & fit præposterus. Hoc modo, quod primus est, tropicus solstitialis. Secundus circulus septentrionalis. Tertius æquator. Quartus circulus antarcticus. Quintus tropicus brumalis. Cõtuendum igit, q̄ tria sunt in cœlo quæ respectu horizonis præpostere quo ad imagines se habent. Sũt primo tria signa zodiaci præpostere orientia & occidentia. s. Taurus, Gemini & Cancer. Taurus quippe à clunibus aut posteriori parte oritur, Gemini à pedibus, Cancer à testudine aut cauda. De quibus Mar. Mani, lib. 2. ca. 3. De signis aduersis in ascensu, sic. Quod tria signa nouem signis coniuncta repugnant Et quasi seditio cœlum tenet: aspice Taurum Clunibus, & Geminos pedibus, testudine cancrum Surgere, cum rectis orientur cætera membris.

Tria cœli præpostera.
 Tria sydera zodiaci præpostere orientur.
 Mar. Mani.

Quinq; paralleloli quandoq; præpostere seruant ordinem.

Secundo loco, iuxta sententiam Græcorum, nonnumq; solstialem tropicum sequitur contra ordinem quinque parallelorũ uersus æquatorem circulus arcticus: subleuato enim polo septentrionali 66. gradibus & 19. minutis secundũ præscos, aut 66. grad. & 30. minutis nostra tempestate, tropicus solstitialis fit septentrionalis circulus, & in eo loco huic altitudini poli subiecto, uidentur oēs stelle & imagines à tropico solstitiali usque in polum contentæ, puta ambæ uersæ, Draco, Cepheus, Cassiopea, Perseus, Auriga, Bootes totus, demptis cruribus, Corona, Hercules, præter caput & dextrum brachium, Lyra, Cygnus, Equi maioris pedes, Andromeda, præter cubitũ sinistrum, Piscis septentrionalis fere medius, Deltoton, Tauri pars dorsii, collũ & cornu septentrionale, Geminorũ pars maior, Leonis caput & collum. Tertio loco fit inuersio ordinis in signis ultimæ sphaeræ orientibus & occidentibus. Est aut signorum ordo V & II & C. & primo oritur, Aries post Taurus, dein Gemini & C. Hic autem ordo ascensionis signorum nõ seruatur in omni habitatione. Vbi enim polus subleuatur 70. gradibus uel circiter oritur Taurus ante Arietem, & occidit uirgo ante Leonem. Huius rei testis est Ioan. de Sacrobusto tractatu tertio §. Quorum zenith est inter circulum arcticum & polum mundi. Secundum aduertendum uenit ex §. ultimo capitis, ut Proclus inquit. Sunt sane & supra terram habitationes & C. explicat enim duas habitationes in septentrionem expositas & tertiam æquatori suppositam. De habitationibus septentrionalibus pauca & obscura sunt geographorum scripta, præcipue de his (si quæ sunt) quas Proclus hic annotat. Quod adeo uerum est, quod septentrionarius Oceanus ante diuui Augusti tempora nõ erat Romanis notus. Quod Plinius lib. 2. ca. 67. his uerbis testatur. Septentrionalis uero oceanus, maiore ex parte, nauigatus est auspicijs diuui Augusti Germaniam classe circumuecta ad cimbrorũ promontorium: & inde immenso mari prospecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, & humore nimio rigentia. Propter quod minime uerisimile est illic maria deficere, ubi uis humoris superet. Hactenus Plinius. Oceano huic plura tribuere nomina, raras tamen hominum habitationes. Ex multis nominibus passim à Geographis recensitis hæc ex capite 13. quartũ Plinij annectere libuit. Septentrionalis (inquietis) oceanus (Amalchium eum Hecatæus appellat) à Paropamisamne, quæ Scythiã alluit, quod nomen eius gentis lingua significat congelatũ, Philemon Morimarusa à Cimbris uocari, hoc est, mortuũ mare. Inde usque ad promotoriũ Rubeas. Ultra deinde Cronium & C. Qui de partibus in septentrionem uergentibus ueteres geographi scripsere, quorũ codices ad me peruenere, hi sunt.

Signa zodiaci in uerse orientia & occidentia.

Tres habitationes.

Plinius.

alij Almachium.
 Morimarusa.

Scriptores de partibus septentrionalibus.

Strabo

A Strabo præcipue libro 7. Pomponius libro 3. Solinus ca. 30. 31. 32. 33. Plinius libro 2. cap. 67. & idem libro 4. cap. 12. 13. 14. & 16. Dionysius de situ orbis. Priscianus de situ orbis. Et eorum omnium princeps Ptolemæus in suis Geographicis commentarijs. Et Tabulis, scilicet, 1. 2. 3. 4. & 8. Europæ. Et 2. 7. & 8. Asiæ. Ex quibus obtutu certior redderis Ptolemæum cognitæ terræ septentrionariæ finem posuisse ad elevationem poli 63. graduum. Quo fit, quod Thulen insulam septentrionalem omnes uetusti Geographi & Poetæ habitati orbis terminū statuunt: sed hæc insula minime subiecta est huic habitationi, in qua solstitialis circulus horizonta cōtingit & pro arctico habetur, ut inquit Author, sed maiorem petit poli altitudinē puta 66. graduum & 19. minorū pro tempore Procli.

Strabo:
Pompo.
Solinus.
Plinius
Dionysius.
Priscianus.
Ptolemæus.
Thule.

Nicolaus monachus.

Habitationes ultra circulum arcticum Latinorum.

Recentiores igitur Geographi qui ad nostra accedere tempora, puta Nicolaus Monachus uel Germanus, ut eius noua tabula uetustis Ptolemæi adiuncta indicat, exempla nobis offert, scilicet, Gothiam orientalem, gentiliter Gotlandiam. Insulam Ventilandiam. Insulam Holrelandiam, & partem Liuronæ.

Et nostra tempestate supra Scythiam intra Imaum montem, de qua tabula 7 Asiæ, ad arcticum circulum & eius uiciniam plures reperte sunt hominum habitationes & regiones. Puta, Tataria regnū ingens sub ditione magni Cham uel Chan. Ibi est prouincia cuius incolæ uiuunt sine rege, & bestialiter: sunt fortes, pulchri, carent uino & frumentis, sunt diuites carniū. Est & alia regio longitudine 10. dierum itineris, cuius habitatores sunt idololatræ, habent regem de stirpe magni Cham, à quibus portantur pelles ad nos Christianos occidentales.

B Præterea Proclus secundam habitationem, quam sub polo appellat, proponit. Pro qua re contuendum. Extremas mundi partes polis uicinas perpetuo frigore damnatas multi scriptores affirmant, quas Galeottus Narniensis habitari posse cōtendit, asserens non esse uerum, quod causa frigoris sit tantum solis longinquitas, sicut nec caloris propinquitas eius. Sol enim ratione signi in quo est uel auget apud nos illa uel minuit. Præterea rigor (ait) non est circumquaque dispersus, ut in forma circuli orbem ambiat, sicut nec feruor quidē totam excurrit in circuitu terræ plagam. Nam ab alia parte adeuntur poli, ab alia nequaquam, quoniam stellæ fixæ plurimum operantur, & magis in uno loco quam in alio ex prima impositione naturæ. Nam ad polum arcticum uel antarcticum una uia accedere prohibemur, alia permittimur, ubi non est rigoris cōmixtio prohibens. Dicimus itaq; sub polis cōmodam esse habitationē, quamuis ab eisdem polis rigor eductus intemperatam constituat regionem. Nam sicut testimonio Mathematicorum omnis coniunctio per centrum est salutaris, per hoc quod temperata est, ita sub polis quoque licet illi cum obliquitate radiationis regiones infestent, clementiam tamen aëris ex centro subiecti inducunt: perpendiculares enim radij hoc faciunt. Hactenus Gal. Qui reuera plura satis mira asserit, sed horum nullum probat, & plures classici scriptores multo aliter sentiunt. Quare cum Alberto libro de natu. loc. distin. prima ca. octauo, sentiendum existimo quem lege: rationibus enim & experimentis plane ostendit sub polo non esse habitationem hominibus conuenientem.

Habitatio sub polo.

Galeottus. in libro de uisibilibus & inuicibilibus magnitudinibus

Causæ caloris & frigoris.

Alber. Ma.

C Tertio ostendit Proclus habitationem sub æquatore circulo. Fuit quondam magna altercatio, an sub æquatore diei & noctis sit habitatio conueniens hominibus. Et pro utraque parte sunt authores grauissimi. Partī negatiuæ accedunt hi, Aristoteles secundo Meteoron & eius commentator Auerrois. Ptolemæus secundo Almage. capi. sexto. Albategni, Ametus Alphraganus, Plato,

Habitatio sub æquatoriali & authorū etiam nomina eā negantium.

Democritus, Pythagoras, Iulius Firmicus, Cleomedes, Macrobius libro septimo de somnio Scipionis, Virgilius, Ouidius, Tibullus, Lucanus. Et tuentur
 Authores An- cam rationibus non paucis, quarum quinque adducit Albertus libro de natu-
 sipodes astru- loc. distincti. prima, capitulo sexto, quem legito. Affirmatiuam partem tenent
 entes. hi Posidonius, Auicenna, Ptolemæus in libro sibi ad artem sphericam compa-
 rato, Apollonius in libro quem scripsit de locis habitatis sub equatore, Ioannes
 Damascenus in Aphorismis, Albumasar in libro dialogorum ad Sadam, Mar-
 cus Venetus diligens orbis indagator, Petrus de Abano Pataviensis differen-
 tiarum conciliator, differentia 67. Scotus subtilis in sermone de sancto Thoma,
 Ptolemæus Claudius in sua Geographia libro septimo capi. secundo & tabu.
 undecima Asia, qui uream Cheronesum & insulam Bonæ fortunæ subdit
 æquatori. Et eodem lib. ca. 4. & 12. tabu. Asiæ magnā partem Taprobana insulæ
 æquatori supponit: ubi Nubartha & Nacaduma ciuitates & mons Malea, ubi
 sunt elephantum pascua etiam ultra æquatorem ad mare usque. Huic quidem
 opinioni ego semp adiuratus fui, quæ ab alijs & à me alibi abunde est discuta.

DE ORDINE AEQUIDISTANTIUM.

E

TEXTVS
 PROCLI

Quocirca nec ordo quinque æquidistantium circulorum idem apud om-
 nes est. Sed in nostro tractu primum sane septentrionalem dixeris. Sec-
 undum solstitialem. Tertium æquatorem. Quartum brumalem. Quintum an-
 tarcticum. At his, qui propius quam nos septentriones incolunt, Primus inter-
 dum solstitialis Tropicus numeratur. Secundus septentrionalis. Tertius æqua-
 tor. Quartus antarcticus. Quintus brumalis circulus. Cum namque septentri-
 onalis solstitiali capatior euadit, necesse est memoratum ordinem seruari.

STOEFLERI
 INTERPRE.

Præfens caput de ordine æquidistantium est, quasi illatio ad caput præce-
 dens, &c. quare dicit Proclus. Quocirca: & per me supra abunde expositum.
 Paucula tamen admonente titulo differere statui. Hæc Aristotelis lib. de or-
 dine uniuersi & Peripateticorum sententia est, à primo ente rebus naturalibus
 feriem quandam & ordinem inditum. Res sane (authore Boetio libro quar-
 to de Cōso. phi. prosa secunda) uere esse dicitur, quod ordinem retinet seruatq;
 naturam, quæ uero ab hac deficit, esse etiam quod in sui natura situm est dere-
 linquit. Quare idem libro 1. Meteor. 5. sic canit.

F

Quod præcipiti uia
 Certum deserit ordinem
 Lætos non habet exitus

Horatius.

Accedit Horatius libro Sermonum.
 Est modus (inquit) in rebus, sunt certi deniq; fines
 Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

Ganphredus

Et Ganphredus in nouo poemate.
 Omnibus est una uirtus seruare modum.
 Et in prouerb. dicitur.

Iudicium.
 Iob.

Omnibus adde modum modus est pulcherrima uirtus. Accedunt etiam de
 ordine seruando sacræ literæ, Iudicium quinto. Stellæ manentes in ordine in cursu
 suo &c. Et Iob 38. Nūquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?
 Diuus

A. **D**ivus Paulus ad Roma. 13. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Et idem 1. ad Paulus. Corinthios 14. Omnia honeste & secundum ordinem fiant in vobis.

Quod si rerum naturalium omnium ordinem & debitam dispositionem enarrare attentarem, plurimi deficerent mihi anni. Quocirca his missis, nonnulla ex professione mea differere volui. Habet insignis hæc disciplina astronomia excellentem quandam materiam, cœlestem videlicet corpus, in quod si tanquam speculum direxeris aciem, immensam quandam & verè admirandam creatoris virtutem intueberis. In cœlestibus sane cōditor omnium Deus, planetis hunc statuit ordinem Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Cuius ordinis rationem, & præcipue solem in medio eorum locari, explicabo. Est igitur sol in medio planetarum, sicut cor in medio animalis. Nam cor existens in medio corporis, omnibus membris vitam influit. Teste Ptolemæo verbo 86. centio. ubi inquit. Sol est origo virtutis vitalis, quæ est in corde &c. Sic sol existens in medio planetarum omnibus lumen influit, omnes gubernat &c. De ea re audiendus est Hali AbenRagel, parte prima, de iudicijs astrorum, capi. 4. §. de sole. Scito (inquit) quod sol est lumen & candela cœli, gubernator mundi, factor temporū. Et infra. Planeta est magni Domini, potentia, nobilitatis, altitudinis & magnitudinis. Et post plura. Sol est melior & nobilior oibus alijs planetis &

Planetarū ordo.
Cordis virtus.
Sol in medio.

Ptolemæus.

Hali AbenRagel.

B. **L**ocus suus in cœlo est quartus, s. medius septem planetarū. Sicut rex sapiens, qui p̄ sensum manū tenet regnum suū, ut per omnia latera attingat. Dedit Marti suam militiam, & quod dux esset suæ militiæ: Quia cœlum solis est sub corde Martis, & convenit natura & calor suus cum natura & calore ipsius. Dedit Ioui sua iudicia, propter temperiem, honestatem, saluationem, & suæ complexionis salutem, & quia non est in eo qualitas mala nec peccandi natura. Dedit saturno regnum: quia planetæ omnes sua lumina mittunt ad eum & suas considerationes. **ADDITIO.** Saturnus planeta est senum, habentium profundas cogitationes, altam memoriam, cogitantium & inspicientium de rebus antiquis & gravibus, & multarum rerum experientiam, & scientiarum consuetudines & utilitates regni. Hinc Hermes alloquitur regem. Caveas ne innitaris tuo tantū consilio, sed consule illum qui fuerit bonæ discretionis, & ætatis provecctæ: quia in pluribus est expertus. Sequitur in Hali. Dedit veneri collectionem reddituū, & vendendi redditus & emendi, quia eius cœlum applicat suo & sunt vicini. **ADDITIO.** Venus planeta est qui rorem genitalem (præcipue in matutino exortu) infundit mortalibus, quo non animantia solum ad multam

Officiū Martis
Iupiter leguleius Solis.

Saturni officium.

Hermes.

Veneris.

C. **M**odam accommodantur generationem, sed uerentia quoque in varios conceptus disponuntur. Conferunt ad imprægnationem & generationem prolis. Est planeta gaudij, & amicitia & conversationis pulchræ cū hominibus per benevolentiam. Subiungitur in Hali. Dedit Mercurio scribaniam (quasi dicat est archigrammateus) quia status eius est sicut status scriptoris regis, qui vadit quando ille vadit & sedet quando ille sedet. **ADDITIO.** Mercurius est planeta ingeniositatis & disciplinæ, significat homines artificiosos cū subtilitate ingenij, omnes artes facile apprehendentes, delectantes se in artibus pulchris & profundis: ut est musica, rhetorica, poësis, astrorum & totius matheseos perscrutatio. Quorum significatio est, Ingenium, ratio, facundia, iucunda deceptio, & non raro fraudulenta calliditate decipientes. Ait Hermes ad regem. Cū præcipis scribi chartam aliquam, nō sigilles priusquam legas: quia plurimū reges decipiuntur ex his. Addit Hali. Dedit Lunæ Algazilaticū. Quia est similis Algazilo, i. nuntio regis quando facit sua mandata, & defert ea quocūque præcipit. Ex his partem cōcluditur. Solem in medio planetarū locatum tanquam moderatorem eos

Mercurij.

NOTA.

Officiū Lunæ.
Algazilo.

ruñdem. Immo omniũ rerum mundanarum. Sed de ea re nunc satis.

De ordine 12 signorum. Quare ab Ariete fiat signorum inceptio.

Est præterea in cœlestibus alius ordo in signis zodiaci, is, Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo &c. Non dicam impræsentiarum rationem, quare post Arietem signum calidum & siccum sequatur Taurus frigidum & siccum. Dein Gemini signum humidum & calidum &c. Sed id tantum (non ab re) indicabo, quare in signorum ordinatione Aries sit primum signum circuli zodiaci, cui tamen neque principium neque finis assignari possit. Quocirca non magis ab Ariete quam undelibet inchoandum quis recte putare posset.

Ptolemæus.

Ad hoc pulchre respondet Ptolemæus in Quadri. tract. 1. ca. 10. Quapropter (inquiens) cum circulus signorũ naturali careat principio, uelut & omnis circulus, illius principium signũ uernalis æquinoctij quod est Aries posuere. Ab illo, scilicet, initium sumptere à quo complexio crescit humida: sicut & in animatis prima pars annorum uitæ est tempus, in quo eorũ complexio existit humidior. Vbi cõmentator Hali Heben Rhod. sic scribit. Ptolemæus uult dicere: quod circulus non habet punctum specialem, ut sit principium naturale. Posuerunt tñ antiqui principium à principio æquinoctij ueris, & hoc est signũ Arietis. Et infra. Antiqui secuti sunt naturam, & inuenerunt quod humiditas temperata in animalibus est in principio, & propter hoc dixerunt conuenire, ut naturale principium firmamenti sit cõueniens ætati eidem, quod est principium ueris. Et hoc quia natura facit res terrenas sequi corpora cœlestia, & sic semper sunt ea sequentes. Hæc cõmentator. Ex his in summa exugitur hæc ratio. Principium zodiaci est ille locus, in quo complexio temporis est humidior cũ temperamento tamen, sicut prima ætas animalium est, in qua complexio est humidior, igitur.

Hali Heben Rhodan.

Albumasar.

Aliam rationem & lucidiorẽ affert Albumasar in suo Introdu. lib. 2. capi. 5. quẽ legito, habet enim pulchrã materiam. Vnde paucis hæc extrahit ratio. Ex quo in rebus naturalibus primo est generatio & ultimo corruptio: Et generatio longe præstantior est corruptione, quoniam per illam res acquirant esse, per hanc non esse. Sed quia calidum temperatum est principium generationis & motus animatorũ, frigidum autem contra principium corruptionis & diminutionis rerum: Idcirco iuste ab Ariete sumpsit zodiacus principium & non à Libra. Cum enim sol Arietem perambulat, accedit tempus temperate calidum, & incipiunt res generari, augmentari, renouari, uegetabilia pullulare. Teste Ouidio primo Fastorum.

Ouidius.

Omnia tunc florent, tunc est noua temporis ætas.

Et noua de grauido palmite gemma nitet. lege supra.

F

Cõtra in Libra propter siccitatem & frigus corrumpi, diminui, deficere & arefcere. Sed quia generari, augmentari, renouari pullulare sunt res nobiles & amicæ naturæ, contra corruptio, diminutio, defectio, res ignobiles, & naturæ inimicæ, ueteres ab Ariete haud à Libra principium circuli sumptere.

Macrobius. Ordinis uariatio. Ordo planetarum uariatur.

Macrobius lib. primo de somnio sc̃ip. aliã adducit rationem, quã modo misẽ Sed hic minime prætereundum est, quod nonnunquam ordo, (sam facio. certo respectu, in se sumit uariationem. Id paucis exemplis manifestabo: & primo in ordinatione planetarũ. Nam cum ab imis sursum tendimus, Luna inter Errones est primus, secundus Mercurius, tertius Venus &c. & Saturnus ultimus ac supremus. Cum autem à cœlestibus ad hæc terrena descendimus, Saturnus est primus, Iupiter secundus, Mars tertius &c. & Luna infima & uitiõma. Iuxta cõmunem hunc uersiculum.

Secundũ exemplum de 12 signis.

Post sim, sum, ultima Luna subest.

Secundo, pro exemplo occurrunt nobis duodecim zodiaci signa, quorum ordo respectu diuersorum mundi tractuum patitur uariationem. Nos enim qui

A qui septentrionem incolimus ab Ariete numerationē auspicamur, eo quod sol Arietem adiens nobis tempus uernum aduehit. Septentrionalia sane signa percurrentes donat nobis tempus ueris & æstatis. Contra his qui ultra æquatorem sedes in austrum posuerunt tempus uernum incipit, cum sol Libram ingreditur, propter accessum solis ad eos. Et sic per meridiana signa transiens illis ipsis constituit uer & æstatem, quare hi signorum initium à Libra & non Ariete sumunt. Inde temporum uarietas emergit, ut meridionalibus autumnus sit in Ariete, cum nobis septentrionarijs uer est. In Cancro hyems, cum nobis æstas. In primo gradu Libræ ueris illis principium est, cum nobis autumnus. In Capricorno bruma nobis, cum illis æstas sit. Sicut enim se ad nos solstitium cancri habet, ita se ad Capricorni tropicus. Ex his etiam infertur quod habitatores meridiei, nostra tempestate ad fidem Christi ductu regum Portugalliæ cōuersi, sequentes formam Romanæ ecclesiæ, cum nos Paschale sacrum tempore uerno celebramus, hi autumnus tempore peragunt. Et nos natale Christi in bruma festiuiter tenentes, hi in æstate absolunt. Et sic de reliquis. Postremo quod nostris quinque parallelis, respectu diuersorum situū terræ, iuxta uarias poli subleuationes alius & alius ordo assignatur, quemadmodum textus indicat, apud Græcos haudquaquam inconuenit.

De quinque parallelorum ordine.

B DE POTESTATE AEQUIDISTANTIVM.

Iam uero nec potestates eorundem æquidistantium eadem. Nam qui nobis solstitialis circulus habetur, Antipodibus certe brumalis efficitur. Cōtra qui illis solstitialis est, nobis brumalis redditur. Sed qui sub æquatore degunt: ijs uniuersi tres circuli uiribus plane solstiales sunt, utpote sub ipsam solis orbitam incolentibus. Quamquam si ad se inuicem conferantur, qui nobis pro æquatore statuitur, solstitialis uicem obtinet. Ambo uero tropici pro brumalibus censentur. Namque is demum natura solstitialis circulus, perpetuaque ratione in toto terrarum orbe dici potest, qui proximè habitationem habetur. Quo fit, ut ijs qui sub æquatore agunt, æquator ipse pro solstitiali statuatur, utpote in quo sol supra uerticem agitur: pro æquatoribus autem omnes æquidistantes circuli, uelut per æquas partes ab horizonte dissecti.

TEXTVS PROCLI

C In hoc capite Proclus tractat de potestate trium æquidistantiū, scilicet, tropici æstiuū aut solstitij, æquatoris, & tropici brumalis: & hoc in comparatione aut respectu eorū, qui diuersas orbis terræ partes habitant. Qui quidē æquidistantes non ubique seruant eandem potestatem, id est, eadem officia uel eadem nominationes. Et primo loquitur de duobus tropicis, sic. Hunc æquidistantem quem nos Aquilonij tropicum solstialem aut æstiuū appellamus, ob id cum sol eundē adierit, nobis redditur uicinissimus, atque æstatem affert. At contra hi qui in austrum sedes posuere, memoratum tropicum brumalem uocant, quod sol ab his longius abit, hyemisque rigorem inducit. Sic circulus tropicus in meridiem locatus, austrinis ipsis solstitialis & æstiuus est, nobis brumalis constituitur. Secundo loco pertractat æquatorem, & qui sub eo uitam agunt. Et habet quatuor particulas. Pro quibus annotandum. Supra capite, de sphaeræ circulis, diximus more Latinorum, solstitium bifariam accipi, puta in proprio significato, & extenso uel largo. Hoc pacto solstitialis circulus Gemino modo sumi potest. Primo pro circulo quem sol propter eius maximum recessum ab æquatore tanquam ultimū aut uersus septentrionem aut meridiem describit. Vt sunt tropicus cancri & capricorni. Secundo pro circulo ad quem

STOEFLERI INTERPRE.

Duo Tropici uariant nominationes.

Aequator.

Solstitium dupliciter accipitur.

cum sol accesserit, redditur uerticalis ijs qui sub eo degunt: & sic Aequator dicitur circulus solstitij. Proclus autem hic sub uno uocabulo, Solstitialis, utrumque significatum comprehendit uniuoce. In uersiculo igitur. Sed qui sub Aequatore degunt, ijs &c. Hoc habet in sententia: ijs qui sub Aequatore agunt, hi tres circuli uires & officia ac etiam nomina sumunt solstitialis, diuersis tamen temporibus. Iis sane sole Cancrum ad eunte, circulus cancri recte uocatur solstitialis septentrionalis. Cum autem sol in principium Capricorni deflexerit, dicitur ipsis solstitialis Austrinus. Et demum sole initium Arietis aut Librae possidente, Aequator eis solstitialis appellatur. Et adiungitur in textu: ut pote sub ipsam solis orbitam incolentibus. Scito orbitam uestigium esse in uis, ex cursu decurrentis rotæ. Et hic per similitudinem dicitur esse uia solis. s. linea, Zodiaci cū secundum longū in duo equalia partiens, sub qua sol uehitur, ab ea nunquā declinans. De qua in subditis capite de signifero. Hi igitur qui sub Aequatore degunt, dicuntur habitare sub orbita, id est uia, solis. Non quod orbita solis sit eis semper & pro omni eius parte uerticalis, sed propterea, quod eius orbite partes principaliores & insigniores, puta principium Arietis & Librae sunt illi ipsis semper uerticales. Quæ quidem principia coeunt cum Aequatore omnium parallelorum nobilissimo: quemadmodum supra ubi de eius officijs egimus, explanauimus.

Prima particula textus.

Arietis
Orbita quid.

Vide Plin. lib. 2 ca. 68.

Secunda particula.

In uersiculo. Quamquam si ad inuicem &c. Proclus exponit horum trium æquidistantium ad inuicem collationem aut comparisonem, hanc. Circulus quem nos æquatorem appellamus, habitantibus sub eo solstitialis obtinet locum, ad quem duo Tropici collati pro brumalibus habentur, propter maximum solis recessum ab eis. Huius declarationem uide supra in §. Sequitur in canone.

B

Tertia particula.

Deinde in uersiculo. Namque is demum &c. Proclus effert æquatorem inter alios circulos solstiales tamquam digniorem, & ut primarium ac antesignanum. Ad id potes applicare ea quæ supra de dignitate æquatoris explicauimus. ADDO. Naturam nil aliud esse quam DEVM & diuinam rationem, toti mundo & partibus eius insertam. Authore Seneca. Quæ quidem natura indidit æquatori hanc dignitatem, quod cum sol eundem adierit, accidat (res miratu digna) æquinoctium uniuerso orbi: quare ab omnibus mundi habitatoribus appellatur æquator. Et quia in æquinoctio sol omnibus sub ipso æquatore habitantibus in die naturali fit uerticalis, haud indigne, ab uniuersis solstitialis nominatur. Quocirca ob eius nobilitatem situs est in medio, prope utramque habitationem, scilicet, septentrionariam & austrinam, ut eius potestas & uis omnibus facile innotescat. Verba textus hæc. Qui proximè habitationem habetur, aut similia his, exponit Laurentius Vallensis libro tertio Elegantiarum capitulo quadragesimo nono. his uerbis. Comparatiua Aduerbia & superlatiua præter suam constructionem ablatiui & genitiui, ut scribo melius te, & optime omnium, aliquando seruiunt accusatiuo, utique ea quæ a præpositionibus ueniunt illarum naturam seruantia. Cicero ad Octauium. Cur castra medio itinere longius aduersariorum castris & propius urbem mouentur. Idem ad Atticum. Tamen esse officium meum putauit, exercitum habere quam proximè hostem. Sallustius. Proximè Hispaniam Mauri sunt &c. Hactenus Laurentius Vallensis. Quare hæc particula textus sic exponitur. Qui, scilicet, æquator habetur proximè, id est, prope habitationem, scilicet, utramque: scilicet, septentrionalem & meridianam, uel habitationem, id est,

B

NATURA.
Seneca lib. 4. de beneficijs.

Lege Strabo. li. 2. sub finem.

Lauren. Val.
Expositio aliquorum uerborum.

Cicero.

A id est, habitationes. Ipse enim (ut sæpius diximus) dirimit terram in duo maxima hemisphæria, & per consequens in duas habitationes.

Postremo in uersiculo. Pro equatoribus aut omnes &c. Vult hic, q̄ apud ipsos qui sub æquatore degunt, omnes æquidistantes circuli fiunt æquinoctiales, i. quòd sub ipsis sit æquinoctium. Et quia hi sphaeram rectam habitant, omnes æquidistantes ab horizonte in duo æqualia secantur. De ea re lege supra.

Quarta partícula.

Proclus hic in textu citat Antipodes: pro quibus & alijs contuendum. Terre ni corporis moles ingens ualde, in septentrionem & meridiem ab ortu & occasu, quia globosa est, uarias in se recipit partitiones (de quibus sæpius diximus) Inde factū est, ut accolæ ex situs uarietate alia & alia nomina assumant. Omis- sis autem in præsentia plurimis, in hoc capite de simul habitantibus ex Alber- to Magno, & de Pericæcis, Antocæcis ac Antipodibus ex Cleomede differere li- buit. Albertus Magnus libro de natura locorum distinctione prima capi. deci-

Alber. Ma.

B mo. In terræ dimensionibus ponit ex dictis quorundam philosophorum qua- tuor habitatorum genera. Quorum primum hic suis uerbis explicabo. his. Di- cuntur autem simul habitantes, quorum habitatio secundum sensum longitu- dinis & latitudinis una est, licet secundum rationem sit diuersa. Vt autē hoc me- lius sciatur, sciendum quòd horizon est circulus, cuius centrum est centrum ha- bitationis cuiuslibet, & cuius circumferentia tangit undiq̄ concuum hemi- sphærij per circuitum, à polo in polum per duo puncta orientis & occidentis diffusa. Et hic quoque horizon est duplex. Vnus quidem secundum rationem acceptus, & alter secundum sensum. Secundum rationem quidem quodlibet terræ punctum suum habet horizontem, cuius circumferentia cœlum in præ- dictis punctis attingit. Et ideo cuiuslibet puncti habitationis nostræ superius diximus esse diuersam naturam. Et hic circulus licet secundum esse sit mobilis, & moueatur secundum motum eius, cuius est horizon, tamen secundum situm est immobilis sicut & ipsa puncta orientis & occidentis, quæ situ manent & se- cundum esse uariantur. Et de hoc horizonte non intendimus hic plus dicere quàm hoc quod dictum est. Quia sufficientior consideratio ipsius pertinet ad Astronomiam. Horizon autem sensibilis est, qui finit uisum, hoc est, postquam sensibilis est alius punctus orientis & alius occidentis, & alius Aquilonis, & alius meridionalis: Et illius cuius diameter ad plus est duum miliū stadiorum se-

Simul habitantes.

Horizon quid

Horizon du- plex.

Horizon secū- dum rationem

Horizon sensibilibis.

Melius secun- dum Proclum infra ca. de Ho- rizonte.

vi de 5 folio 61 et sequenti p̄by m si in folio 62 facit 2

C cundum Ptolemæum. Secundum autem uerissimam ipsius deprehensionem tunc comuniter deprehenditur uariari, quando semidiameter eius est, quadrin- gentorum uel ad plus quingentorum stadiorum. Et ideo quæcunque ciuitas uel locus elongatur ab alio quingentis stadijs, sensibiliter habet alium ortum & occasum stellarum secundum tempus sensibile & quicumque locus ab alio remouetur secundum latitudinem quingentorum stadiorum, sensibiliter calidior uel frigidior quàm alius est: Et sic sensibilis est distinctio proprietatū lati- tudinis & longitudinis locorum. Nisi sit impedimentum per accidens aliquod loci ex maribus aut montibus. De quo accidente nos infra tractabimus. In om- nibus autem his locis simul habitare secundum sensum dicuntur, quorum secundum sensum est una loci in calido & frigido, in humido & sicco proprie- tas, ex eadē latitudine loci sensibili, & quibus sensibiliter est unus ortus & occa- sus solis. Haftenus Albertus.

Attendendum est hic, quod 2000. stadia diuisa per octo faciunt miliaria Italica

de Andis

ca 250. quæ diuisa more priscorum authorum per quinque, faciunt miliaria Germanica cōmunia 50. Vel recentiorum more per quatuor faciunt 62, & $\frac{1}{2}$. Tot

500 stadia, re-
ducuntur in mil-
lia. Ita. & Ger.

Andr.

Simul habitan-
tes.

igitur miliaria uel Italica uel Germanica haberet diameter horizontis sensibilis. Quod autem subiungit, Secundum autem uerissimam &c. Nota, quod 500. stadia per octo diuisa faciunt 62, miliaria Italica & $\frac{1}{2}$, quæ per quinque partita more ueterum faciunt duodecim quasi miliaria Germanica. More nostro per quatuor faciunt 15, miliaria Germanica & fere $\frac{1}{2}$. Hi numeri indicant semidiametrum horizontis sensibilis, & terminum huius horizontis. Habitantes igitur intra hos terminos dicuntur simul habitantes. In exemplo. Oppida aut ciuitates iuxta recentiores minus quindecim miliaria Germanica ab oblata ciuitate tanquam centro distantes, earundem habitatores dicuntur simul habitare ut Vberlingenses, Stulingenses, Furstenbergenses, Offenburgenses, Spirenses, Heidelbergenses, Mösbachij, Aulenses, Bibrachenses &c. respectu Tubingen

Cleomedes.

Periœci qui.

Post Albertum de simul habitantibus accedo ad Cleomedem, is primo Meteorō capitulo, de cœlestibus orbibus, alios tres habitatores terre pandit, scilicet Periœcos, Antœcos & Antipodes. Periœci igitur, hoc est circum habitantes circūaccolentes, aut circumcolæ à Cleomede describuntur hi, qui in eodem quo nos temperato climate sub terra creduntur habitare. Recentiores autem obseruatores diligentiores, hoc nostro tempore sic diffiniunt. Periœci proprie sunt hi qui sub eodem parallelo & meridiano, punctis tamen ipsius meridiani è regione positis, habitant. Declaratio. Cum dico sub eodem parallelo excludo Antipodes & Antœcos, quibus & si semper idem qui nobis meridianus est, diuersos tamen

Vnus parallelus Periœcorum

semper habent parallelos, latitudine æquali ab æquatore distantes. Periœci enim sub uno & eodem parallelo continentur, quod neque Antipodibus, neque Antœcis in respectu Periœcorum conuenire potest, sed diuersos (quemadmodum infra ostendetur) petunt parallelos. Periœci etiam proprie unum desiderant meridianum, qui parallelum ipsum in duas æquas secat partes. Quo fit, ut parallelo (principio sumpto ab uno puncto sectionis) in 360. partes distributo, Periœcos distare 180. partibus huius paralleli distributi, hoc est, per diametrum huius paralleli, & habere pedes, contra se inuicem uersos, sed ea propter non dici Antipodes proprie, ut in sequentibus explanabitur. Item Periœcorum habitatio est sub parallelis, qui terram haud quaquam dirimunt in duas partes æquales uel in duo hemisphæria maxima, quod solius æquatoris inter omnes æquidistantes officium est. Teste Strabone libro secundo ferme in fine inquitente. Cum autem æquinoctialis totum duas in partes cœlum secet, & terram diuidi necesse est, ex incumbenti æquinoctiali. Hemisphæriorum aut utrumque & cœleste & terrestre, unum quidem Boreale, alterum autem Australe uocatur &c. Nisi quis sub æquatore circulo in oppositis partibus unius meridiani Periœcos habitare affirmauerit: & id quoque ex data diffinitione concedi oportet. Quo concesso, & Antipodes poni unico tantum parallelo qui Aequator est cōfiteri cogimur, aliàs Antipodibus duo semper paralleli alligantur. Verumenim uero si antipodibus nihil commune est, sed omnia contrario modo se habent, ut

Vnus meridianus eorundem.

Strabo.

Cleomedes testis est, sub æquatore Antipodes minime querendi sunt. Nemo enim est qui nesciat, sub æquatore (eo dempto quod cōtrarijs temporibus diem noctemque habent) omnia alia paria esse, hoc est, eandem & perpetuam diem noctisque quantitatem, duodecim horas æquales nunquam excedentem, simul æstates, simulque suo modo hyemes habere, & alia id genus plura: sicuti in superioribus abunde demonstrauius. Ad periœcos redeo. Quod dixi sub uno meridiano &c. secludo eos qui sub uno parallelo, diuersis tamē meridianis degunt, qui proprie non dicuntur periœci, Fateor tamen Periœcos quandoque minus proprie

De antipodibus.

Periœcis unus meridianus quere.

Periœci improprie dicti.

per proprie

A proprie dici eos, qui sub uno paralelo locati sunt, certis distinctis intervallis sub uno aut diuersis meridianis. Hos uocauit Albertus circulariter habitantes cum inquit. Circulariter autem habitant quorum quidem latitudo cum sit una, longitudo non una & eadem est. Isti enim sub uno paralelo circulo habitant, qui aequalis est in circuitu latitudinis ab aequinoctiali circulo &c.

Albe. Ma. circulariter habitantes.

Periœcos improprio significato acceptos appellat Albertus oppositè habitantes, Antipodas & Antigenos, in hæc uerba. Oppositè autem habitant quorum unus est parallelus secundum latitudinem eandem, sed non est eis longitudo una, sed potius distant secundum magnam longitudinem quæ potest esse secundum circulum. Hoc autem est quando elongantur per se per totum semicirculum, tunc enim distant secundum longitudinem totam diametri, & uertunt pedes contra se inuicem. Ita, quod diameter intellectualis paralleli circuli per zenith caput & per pedes & per centrum semicirculi transit: & isti uocantur Antipodes uel Antigeni. Et sunt in nostra habitabili sic habitantes omnes qui sunt in uno & eodem climate elongati à se inuicem per totam longitudinem orientis ab occidente nostræ habitabilis. Est autem habitatio talium aequaliter

Oppositè habitantes.

B quidem calida & frigida, & humida & sicca, per unam & eandem latitudinem quam habent: non tamen in una hora habent orientem & occidentem, sed potius differt ad minus per sex horas ortus istorum ab ortu illorum. Et similiter occasus &c. Hactenus Albertus. Si librariorum incuria Albertus non est corruptus, eius uerba à ueritate aliena sunt, labiturque cum uetustate potissimum in eo quod Periœcos proprie sumptos ab Antipodibus nihil distare facit. Forsan imitatus Martianum Capellam libro sexto eodem morbo laborantem, qui ea quæ periœcorum sunt Antipodibus ascribit. Periœcos Antipodes appellans. Non satis mirari possum Alberti incuriam. Nam Antipodes esse sub uno paralelo (Aequatore excepto, si dignum est) à grauissimis authoribus pro impossibili habetur. Taceo quod Antipodibus omnia contraria sunt. Nec statim ad puncta diametri cuiusuis paralleli è regione posita, Antipodes sunt ponendi. Sed de his infra uberius differetur.

cor Alberti

Martiani Capellæ

Prisci uiri alioqui doctissimi, aut Periœcos omnino esse negauere, aut ipsis admissis nullus nobis cõmeandi locus concessus propter nimiam distantiam, & interiectum undique oceanum nauigio insuperabilem. De qua re etiam in subditis dicemus. Exemplis igitur docebimus priscos hos uiros multum aberrasse, patrocinate nobis Ptolemæo principe mathematicorum, & maximo geographiæ doctrinæ professore. Cui indubitata fides habenda est, teste Srabone in fine secundi. Vbi (ut paucis dicatur) exugitur, terrarum scriptoribus qui ex physica & Astronomia profecerunt, fides adhibenda est.

Priscorum lapsus de periœcis.

C patrocinate nobis Ptolemæo principe mathematicorum, & maximo geographiæ doctrinæ professore. Cui indubitata fides habenda est, teste Srabone in fine secundi. Vbi (ut paucis dicatur) exugitur, terrarum scriptoribus qui ex physica & Astronomia profecerunt, fides adhibenda est.

Ptolemæus

Primo igitur exemplo indicabimus Periœcos non usq; adeo distare, quin ad eos, nullo prorsus oceano insuperabili obstate, transitus esse possit. Ni forsan gentium feritas, uel locorum passim inuia desertaque prohiberent. Obijce ergo obtutu tuo generalem Ptolemæi chartam, & confer oculos ad Cassiterides insulas, stanno, plumboque fertiles, supra Hispaniam, è regione Celtiberiæ in Oceano occiduo sitas, quarum media, authore Ptolemæo libro secundo capitulo quinto Tabula secunda Europæ, habent in longitudine quatuor gradus. In latitudine ferme quadraginta quinque. Nec poteris mihi in principio huius exempli obijcere, Hunc oceanum in quo hæ insulæ sunt locatæ esse in nauigabilem aut insuperabilem, quum ex his oceano enauigato in Hispaniam & alias regiones, plumbi effosi maxima quantitas sit inuecta aut importata. Sumpto igitur, Deo fortunante, principio ab annotatis insulis & animaduerso paralelo

Exemplum primum periœcorum.

45. fere gradibus alligato, egressus Hispaniam, dirigo iter per Gallias, perque D uicinas Rhetiae, Vindeliciae, ac utriusque Pannoniae, per Daciae & Mysiam. Superatoque ponto Euxino, in quem Danubius sex ostijs ingreditur, si prorsus decreuero à memorato parallelo nusquam declinare, per Colchidem, Iberiam atque Albaniam gressus dirigo, ad mare Caspium, quo aut eius litore septentrionario transito, prope Bactrianam per Sogdianam & Sacarum regionem, quibus Scythia intra Imaum montem imminet, & Scythiam trans Imaum Seriamque regionem iter absoluo. Vbi Taguri gentes longitudini 180. grad. adhabitant. Finitque terra in longitudine Ptolemaeo cognita, ultra quam hodie magna pars

Cassiteridum
perioeci.

terrae in cognitionem uenit. Cuius incolae sunt pagani, idololatrae & Christiani Nestorini. Si igitur ab accolis Cassiteridum recensuero 180. gradus in parallelo 45. graduum, incido in homines Cassiteridibus Perioecos. Iuxta datam definitionem sub uno parallelo & meridiano temperatae etiam habitationis situs. Ecce.

Pro secundo exemplo aduoco parallelum uergentem per 30. gradum latitudinis septentrionalis. Inuestigaturus igitur sub eo perioecos, sumo principium in Mauritania Tinganica, & in terra continente à promontorio Herculis, cuius longitudo (autore Ptolemaeo lib. 4. capi. 1. & Tabula. 1. Afri.) est propemodum 8. graduū & latitudo 30. A quo sub memorato parallelo progredior in ex-

ortum per utraque Mauritanias, perque Numidiam, Africam minorem, Cyrenaicam regionem, Marmaricam, Libyam, Aegyptum, Arabiam Petream & desertam, Susianam, Persidem, Carmaniam, Drangianam, Arachosiam, Indiam intra & extra Gangem, usque in Sinarum regionem, ubi habitant Semanthini sub longitudine 180. graduum & termino terrae à Ptolemaeo cognitae. Cui hodie recentioribus obseruationibus addita est terra in orientem expansa, in 810 fere miliaria Germanica communia. Vbi maximus Patriarcha & imperator Indiae Ioannes Presbyter scepra tenet. Est aut huius Indiae terra multum populosa, ob aeris salubritatem. Vnde multi etiam hodie in centum & quinquaginta annos in sana ualitudine manent &c. Si igitur à 180 gradibus longitudinis Ptolemaei subtraxero 8. gradus longitudinis promontorii Herculis, residuo 172. gradibus, quibus si de terra Ioan. Presbyteri nobis nunc cognita addidero 8. gradus, colligo 180. gradus longitudinis, medietatem memorati paralleli, & distantiam per diametrum, & per consequitionem Perioecos, quos quaesiuimus. Deducor enim ferme in Omanum locum nobilissimum. Vnde expiscantur uniones & margaritae in magna copia. Habita tandem (ut lectores exemplis opleam) charta Geographica moderna, in qua Ptolemaei chartae quaque uersum recentes lustrationes adiectae sunt, Perioecos uenari erit factu facillimum. Neque illud omiserim, Cleomedem & Macro. lib. 2. de somno Scipionis Perioecos dumtaxat in temperata zona collocasse, asserentes Torridam aut exustam zonam propter nimietatem feruoris uicturis inhabitabilem. Sed quia eandem habitari etiam ab hominibus hodie manifesto manifestius est, diffinitio data, eiusdem habitatores non excludit.

Omanorum
perioeci.

Cleomedes.
Macrobius.

Quae Perioecis
nobiscum
communia sint.

Canon.

Cautio.

Authorem Cleomede, Perioecis nobiscum communia sunt. Primo quod eandem temperatam habitamus. Deinde quod eandem habemus aestatem & hyemem, atque reliqua anni tempora horaque alias & augmenta & diminutiones dierum pariter & noctium nobis cum illis eadem sunt. Quibuscumque enim idem est parallelus latitudinis, his eadem est dierum noctiumque uno tempore quantitas. In hoc tantummodo à nobis distant, quod neque eundem ortum, neque eundem occasum habent. Et quando nobis diei medium est, illi medium habent noctis, & è regione. Verum id ultimum moderamini subiiciendum est, tali Perioecis diem & noctem modo esse contrario, Intelligi debet, de his quibus sol oritur & occidit;

A occidit. Tales sunt omnes, quibus in hemisphærio nostro septentrionario latitudo minor est 66. gradibus & 30. minutis. Quo fit q̄ his qui sub parallelo 67. 68. &c. latitudinis agunt, constituto anni tempore usuuenit dies unus continuus 24. horas excedens. Sub his igitur parallelis dati Pericæci, diem habent (quia continuus est) uno & eodem tempore. Huius rei probationem habes supra per tabulam egregiam quantitatis longissimi diei æstiuui in § 67. 68. 69. &c. Idem intelligendum est in oppositis temporibus de continua nocte. Sed de Pericæcis Hactenus.

B Antœci proprie sunt qui sub parallelis utrimque ab æquatore æquali latitudine distantibus habitant, quibus una & eadem est longitudo ad unum semimeridianum numerata. Dicitur Antœci, non ut contrariam ut Antipodes sed diuersam terram habitant. Diuersam dico, de qua Strabo libro secundo in calce & supra. Huius autem diuersitatis causa est æquator, qui dirimit partem terre austrinæ à septentrionali. Nostri enim Antœci sunt siti trans æquatorem in parte austrina. Et qui austrinas colunt partes suos Antœcos habent in parte nostra septentrionaria. Ita tamen quod à mediatore circulo, hoc est æquatore, æqua distent latitudine. Quibus etiam cōuenit una longitudo, quæ ipsis indicatur per semimeridianū incidentem per capita eorum. Antipodes sane sub uno meridiano & æqualis latitudinis parallelo siti sunt. Opposito tamen totius meridiani puncto habitant. Ita quod diameter à uestigijs nostris per terræ centrum ducta, ad istorum uestigia pertingat, quod Antœcis est impossibile. Albertus Antœcos uocat coalternatè habitantes. Cuius hæc sunt uerba. Coalternate autem habitare dicuntur, quorum una quidem est longitudo, sed non latitudo ipsorum est una & eadem: & illi sunt qui sub eadem linea habitant meridionali quibus est in uno & eodem tempore sensibili merities, quando sol accedit ad zenith capitum eorum, in motu diurno, sed tamen non habitant sub eodem parallelo circulo, qui distet æquali latitudine per circuitum habitationis ab æquinoctiali circulo. Et infra paulò. Sed nō est eis æqualis dies, nec est eis æquale frigus, nec calor, nec siccitas, nec humiditas. Eò quod non æqualiter distantur ab æquinoctiali circulo, hæc Alber. Quod Albertus sub finem habet: Eò quod, intellige, id est eo quod non æqualiter distant in uno circulo ab æquinoctiali sicut circulariter habitantes, sed ab eo distant in diuersis circulis, in diuersis partibus mundi sitis, ab æquinoctiali æqualiter distantibus.

C Nobis cum Antœcis conuenit unitas meridiæ & mediæ noctis propter unitatem meridiani. Item diei unitas, quæ quidem non est accipienda pariter, hoc est, pro uno & eodem die, nisi bis in anno in æquinoctijs, sed distinctis & uarijs anni temporibus, scilicet, in gradibus solis è regione in signifero positis. Gratia exempli, sole tenente quintum gradum Piscium, pro latitudine septentrionali fere quadraginta nouem graduum, diei artificialis quantitas est decem horarum æqualium & semissis: quod nostro tempore usuuenit circiter decimum quartum diem Februarij. In meridiem uero siti, latitudinali austrinæ tot graduum subiecti, pro eo iam memorato die hanc quantitatem minimè habent sed maiorem, puta tredecim horarum & semissis: in signo autem & gradu opposito, scilicet, quinto gradu virginis, Austrini hi habent consimilem diei quantitatem, scilicet, decem horarum & semissis, circiter decimum nonum diem Augusti. Ecce. Quare de Antœcis (quos Pomponius libro primo in principio Antichthones noiat) & idem de habitabilibus zonis loquēs, Reliquæ, dicit, habitabiles (intellige zonæ) paria agunt anni tempora, uerū non pariter.

Antœci qui

Antœci Coalternate habitantes.

Nobis & antœcis cōmunitas.

Pomponius.

Quocirca cū apud nos est maximus dies, apud illos est minimus, & è regione, D
quod accidit propter contrariam latitudinem. Idem accipiendum est de Antœcis sitis intra tropicos. Etsi illis non sit tanta uariatio diei & noctis, ex eo quod æquatori uicini sunt. In ea tamen quantitate, etiam quantilla sit, ut nos cum nostris Antœcis, contrario modo se habent, quemadmodum infra exemplo mania

Accidit etiam Antœcis quatuor temporum uarietas. Ut cum (festabitur, nobis sit uer in Ariete, Antœcis nostris sit autumnus. Cum nobis æstas in Cancro ipsi hyems, in Libra nobis autumnus eis uer, in Capricorno nobis hyems ipsis æstas. Quemadmodum enim ad nos se habet tropicus Cancrī. Ita se ad illos Capricorni tropicus. Contrarietas igitur temporum in uniuersum intelligi debet per totam hemisphæriorum latitudinem.

Cautela de antœcis habitantibus intra tropicos.

Et interim cum in memoria tenemus Antœcos intra Tropicos habitantes, contrario modo (ut iam diximus) hyemem & æstatem habentes, accidere tamen potest, ut iisdem simul sit hyems, nunquam tamen simul æstas: duas enim habent æstates propter Geminum accessum solis ad capita eorū. Sicut supra per canones docuimus: & testes sunt Ioan. de Sacrobusto, in libello de Sphæra & Martianus Cap. lib. 6. Quod autem una iisdem possit esse hyems, exemplo (ut paucis dicatur) explanabimus. Iabadiū, id est, hordei insula sita in pelago Indico austrino, authore Ptolemæo lib. 7. ca. 2. & tabu. 11. Asię, habet longitudinem 167. grad. & latitudinem Australem 8. grad. 30. minutorum. Throana uero urbs in littore magni sinus Indici consimilem habet longitudinem, scilicet, 167. grad. ac etiam latitudinem septentrionalem coequalem 8. grad. & 30. minutorū. Quare per diffinitionem datam in his degentes appellantur Antœci. Quum autem sol trans æquatorem in austrina signa deflexerit, uicesimū secundumq; ferme Libræ gradū adierit, erit Iabadijs uerticālis, inducens æstatem, quod nostro æuo cōtingit circiter 6. diem Octobris. Rursus cum inde abit, & ultra in tropicum Capricorni proficiscens brumaleq; efficiens solstitium gradus 15. & minuta 30. pertransit, hyemem iisdem Iabadijs facit, eo modo quo tanta distantia solis hyemem afferre potest. Palam autē est Antœcis horum, id est, ipsis Throanis ab æquatore in septentrionem 8. gradibus & 30. minutis sitis simul quoque esse hyemem, cum maximam à se solis habeant distantiam. Inæquales tamen huiusmodi hyemes sunt. Calidior sane horum est, à quorum zenith sol iam primum discessit, qui maiori interuallo graduum 15. & 30. minutorū in austrum inclinans abesse nequit, frigidior autem horum est qui in septentrionem eandem habent latitudinem, ab ipsis enim sol 32. graduum intercapedine abest, nec abesse amplius unquam potest. Id tamen certum est & physica ratio approbat, has simul hyemes esse, quamquam nulla prorsus intra tropicos tam frigida esse possit hyems, quin illa, quantū ad solis recessum & distantiam pertinet, calidior sit æstate qualibet paralleli nostri altitudinis propemodum graduum 49. Sol uero cū solstitio brumali peractū incipit in zodiaco ad nos ascendere, rursus parallelum Iabadiorum attingit, sitq; uerticālis, alteram æstatem faciens. Accidit itaque ut hi duas æstates habeāt, unā cum hyeme, ante quam illi Throani æstatē habeant primam. Simili modo sole apud illos in septentrionem sitos mouente euenit, ut duas æstates & hyemem unam habeant, quando his hyems continua est.

Extra Tropicos igitur agentes omnia anni tempora solis habent, & in Antœcis & Antipodibus contrario modo, intra Tropicos autem omnia bis. In his omnibus ad instrumenta & tabulas Geogra. recurrendum est, ut intellectum sensuū certitudine instruamus.

Cautela.

Quod si in meridiem terra reperta esset habitata in 67. uel 68. & c. gradus latitudinis, quemadmodū in septentrionem, dari possent Antœci quibus certo tem-

pore

A pore anni nec dies nec nox simul essent, contra priscorum authorum placita. Nam cum hi in septentrione habent continuum diem in plures naturales expressum, contra hi qui tenent eandem latitudinem in polum austrinum interim haberent noctem continuam. Hæc organum sphaeræ mundi plane indicat.

Demum exemplis antæcorū diffinitionem lucidiorem reddam. Scito tamen quod extra tropicos, ex cōmentarijs Ptolemæi nullum plenū exemplum colligi potest. Huius ratio, quod trans tropicum Capricorni ei terra incognita fuit. Adimento uero recentiorū chartarum, ultra montes Lunæ, Rapsios Aethiopes & Barditū montem, de quibus Ptolemæus lib. 4. ca. 9. & tab. 4. Africa, à regibus Portugalliae inuenta sunt propemodum innumeræ gentes nudæ, in austrum expositæ, de quibus plura in itinerario Portugallensi. Iubeor igitur his Antæcos inuestigare, uenio ad Peloponnesum, de qua Ptolemæus lib. 3. ca. 16. & tabu. 10. Euro. & offendo Methonem urbem, quam Plini. Pompon. & cæteri Methonen nominant, habentem longitudinem 49. graduū & latitudinem septentrionalem fere 35. Consimilem longitudinem & latitudinem meridianam habent memoratæ gentes, modernis chartis id indicantibus. Quare concludo

B Methonenses his gentibus esse Antæcos, & contra.

Secundum exemplum, de his qui intra Tropicos agunt. Offeruntur mihi Ichthyophagi regionis Sinarum, habentes in longitudine quasi 180. gradus. In latitudine aut septentrionali 3. Authore Ptolemæo lib. 7. ca. 3. & tab. 11. Asiae, quibus maximus dies æstiuus est 12. horarum & 10. minorū: iuxta modernam observationem: his Antæcos determinare iubeor, optato uenit mihi Sinæ * metro-
polis Sinarum, quæ Ptolemæo supra docente habet longitudinem 180. gra. Latitudinem uero austrinam triū graduum, sunt igitur Sineses Antæci Ichthyophagorum. Et cū Ichthyophagi habent diem maximum 12. horarū & 10. minorum, Sineses habet minimum, scilicet, 11. horarum & 50. minorum, quamq̄ parua sit temporum differentia. Usque huc de Antæcis sit dictum.

Antipodes proprie sunt, qui sub parallelis ab æquatore utrimque æqua latitudine distantibus, aut sub ipso æquatore, sub uno meridiano habitant, siti ad puncta diametri per centrum mundi euntis. Dicti Antipodes quod pedes obuertant sibi, aut uestigia uertant contra se inuicem. Idem & Antichthones nominantur à contraria terra habitata. Sunt autem Antipodibus quatuor præcipue conditiones. Prima quod habitant sub duobus parallelis æquidistantibus ab æquatore, quorū unus locatur in septentrionem alter in meridiē, dempto æquatore,
C & in hoc conueniunt cū Antæcis. Secunda quod sunt siti sub uno meridiano, & in eo cōcordant cum Pericæcis & Antæcis. Tertia quod distant maxima distantia circuli meridiani, i. per diametrū ipsius aut p 180. gradus circuli magni. Quarta ex iam dicta sequitur, quod diameter illa transeat per centrū mundi. Omnes certe diametri circulorum magnorum sphaeræ uergunt per centrum mundi.

Rem ipsam nunc exemplis ornabimus. Et primū sumptum est, ex Geographia Ptole. lib. 4. ca. 6. & tab. 4. Afri. In occiduo Libyæ interioris ponit sinum magnū noiatum Hesperium. Cui ultra æquatorē in austrū, eodem Ptole. lib. 4. ca. 9. teste, adhabitant Hesperij Aethiopes. Ex his nonnullis est longitudo 0. grad. latitudo meridiana 10. uel 11. graduū. Præterea Ambastæ populi regionis Sinarū, de quibus Ptole. lib. 7. ca. 3. & 11. tab. Asiae, ab Ambasto fluuiō sic appellati, habent in latitudine septentrionali cōsimiles gradus cū Hesperijs, in longitudine ue-

Secundum exemplū, ex recentioribus chartis (10 180. gra. Ecce Antipodes. iunctis Ptolemæi, receptū, seruicns utrimque habitatis & temperatis, est id. Iaua minor insula recens orientis, linguā habens propriam, in octo regna direpta, omni aromaturū genere referta, trans tropicum in austrū sita, habet in longitudi-

Rapsiorum
antæci.

* alij Thynæ.

Antipodes q.

Quatuor con-
ditiones anti-
podum.

logi hinc - lapeni

nō cōtra hys in nos

ne 211. gradus, in latitudine meridiana 40. Cui in nostra temperata zona obijci-
tur Corsica, quæ alias Cynus insula in mari Ligustico sita. De qua Ptolemæus
lib. 3. cap. 2. & tabu. 6. Euro. habens in longitudine 31. gradus, in latitudine uero
septentrionali 40, grad. hæ igitur opponuntur uerè, quia per diametrum terræ
& in diuersis zonis sitæ, etiam temperatis: Igitur incolentes sunt Antipodes.

Cleomedes de
Antipodibus.

Antomi.

Nobis nihil cõ-
mune cum an-
tipodibus.

Natura animã
tibus fauet.

De æquatore.

NOTA.

Vide canonẽ
supra de æqua-
tore.

Nacadumẽ an-
tipodes.

Canon.

Dissentio au-
thorum.

De antipodibus perbelle scribit Cleomedes, in hæc uerba. Quartam nobis
Antipodes qui obiectam è regione nobis habitant temperatam, sunt uero ipso-
rum qui sub terra clima incolunt, quos etiam ἀντιώμοι, quod est humeris auer-
sos uocant, at qui sub terra Antipodes. Omnium namque in terra gradientium,
ad centrum, terræq; medioximum uestigia spectare necesse est. Nam cū sit ipsa
figuræ globosæ, inferne est medioximum. Vnde qui circa nos habitant neuti-
quam fiunt Antipodes. Sed qui in temperato sub terra climate habitant, qui è re-
gione nobis obijciuntur. Namque eorum uestigia nostris sunt opposita uesti-
gijs. Et post plura. Verū cum Antipodibus nobis nihil est cõmune, quòd omnia
contra respondeant. Nā sub terra inter nos climata habemus & tempora habes-
mus cõtraria die noctuq;. Idem est de augmentis & diminutionibus dierū. Et
rursus post multa. Quòd esse oporteat Antipodes, docet Physiologia, quando-
quidem horū nihil memoratur in historia, & ne quidẽ accessus est ad eos nobis,
qui contra nos temperatam zonam habent, quandoquidem torrida non potest
à nobis superari. Quæ profecto temperata terræ climata æque quoque habitari
necesse est. Nam animantium amica natura est, & ubicumque cunctis rationa-
bilibus & rationis expertibus cõpleri animalibus potuit terra, ibi capit optio-
nem. haftenus Cleomedes.

Placuit priscis scriptoribus, sicuti iam ex Cleomede hausimus, Antipodibus
omnia cõtrario modo euenire, eosque sub terra in temperato climate sitos. Sed
cum hodie à recentioribus authoribus uiris grauissimis compertum habemus,
sub torrida zona, immo & æquatore animantium esse habitationes à priscis in-
diuersum eunt. Ponentes Antipodes nō solum in temperatis zonis, uerum etiã
torrida & sub æquatore. Quapropter ab eo priscorū dicto Antipodibus omnia
accidere modo contrario, eos qui sub æquinoctiali agunt exceptos haberi uol-
unt, quibus omnia sunt paria, præterquam quòd contrarijs uicibus diem no-
ctemque habent. Eis nempe accidit eadem diei noctisq; quantitas, propter per-
petuū æquinoctium. Item simul æstatem, simul hyemem suo modo habere, &
id genus alia. Quapropter concludunt unum tantū esse parallelum, s. æquato-
rem, sub cuius ipsius positione Antipodes danť oppositis uestigijs, à cuius quo-
libet meridiano intersecante, diameter per centrum ducta in eundem meridia-
num & æquatorem, punctus, in contrario hemisphærio antipodes ostendit.

In exemplo: Nacaduma ciuitas Taprobanẽ insulæ (authore Ptolemæo lib. 7.
ca. 4. & tab. 12. Asiæ) sub æquatore sita, quare latitudine caret, habet in longitu-
dine 128. gra. fere. Præterea uenio ad prouinciã occidentis Americam appellatã,
ad mandatū regis Castellæ nostra tempestate inuentam, & offendo ibi æquato-
rem cū longitudine 308. graduum, ad habitantes igitur sunt antipodes Nacadu-
mensiū: Subtracta enim longitudine Nacadumæ, s. 128. gradibus, à longitudine
Americæ, scilicet, 308. graduum, remanent 180. gradus æquatoris, indicantes op-
posita puncta eiusdem, & ex consequitione Antipodes.

In uniuersum igitur dici potest, omni puncto habitato in terra dato, respon-
dere punctum antipodum. Quod si in terram cadit habitatam antipodes ha-
bentur: Quòd si in mare (ut plurimum usuenit) habere posse: puta per nauis
gubernatores in id punctum incidentes. Sed de his satis.

Grauissimi authores de Periceis, Antœcis & præcipue de Antipodibus,
sæpe

A sæpe diuersa, sæpe pugnantia scribunt. Ita quod lectoris animus usque adeo distrahatur, ut quid de his tenendum sentiendumque sit penitus ignores. Quare ut lector aliquatenus tranquillior reddatur de his non nihil differere libuit. Contuendum igitur, quod apud priscos semper fuit subtilis inquisitio. Sint ne homines qui sub terra sua uestigia nostris opposita habeant, nec ne? Esse eos euidenti satis ratione ostendit Cleomedes primo Meteoron capi. De cœli orbibus, cuius uerba iam supra recitauimus.

Fuit semp que stio de Antipodibus. Quod sint Antipodes. Strabo.

F Strabo de his libro primo, his uerbis. Pari etiam modo ad Indos etiam Hispanos habitatio, è quibus illos ad orientem maxime, hos aut ad occasum inclinari scimus omnes. Sic Antipodas inter se esse nescij non sumus. Tale autem hoc totum ex solis reliquorumque syderum motu ortum habens &c.

Plinius.

Plinius libro secundo natu. hist. cap. 67. in recentiori 65. sic scriptum reliquit. Ingens hic pugna literarum, contraque uulgi opinionem, circumfundit terræ homines undique conuersisque inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cœli uerticem, ac simili modo ex quacumque parte mediam calcari. Illo quærentem cur non decidant contra situm, tanquam non ut ratio præstet sit, ut nos non decidere mirentur & illi. Interuenit sententia, quamuis indocibili probabilis turbæ, inæquali globo, & si sit figura pineæ nucis, nihilominus terram undique incolli.

Lege Macrobius. lib. 2. cap. 5. & Albert. lib. de natu. 10. dist. 1. ca. 12.

B Sed quid hoc refert, alio miraculo ex oriente pendere ipsam ac non cadere nobiscum &c. lege caput, pulchrum est sane. Idem de Antichthonibus lib. 6. ca. 22.

Ad idem Pomponius Mela libro primo, & Solinus capite 66. In ea sententia est Macrobius libro secundo de somnio Scipionis &c. Et Martianus Capella libro sexto post principium. Item Albertus Magnus libro de natu. loc. distincti. prima ca. 10. qui Antipodes aut Antigenos nominat oppositè habitantes, quos, alij & rectius, pericæcos appellant. Et idem de Antipodibus libro secundo Meteor. tracta. secundo ca. 11. Accedit & Marcus Manilius libro primo astronomicon cap. 4. sic.

Pompo. Solinus. Macrobius. Martianus. Alber. Mag.

Altera pars orbis sub aquis iacet, in uia nobis
Ignotæque hominum gentes, nec transita regna
Commune ex uno lumen ducentia sole,
Diuersasque umbras, leuæque cadentia signa
Et dextros ortus cœlo spectantia uerso.
Nec minor est illis mundus nec lumine peior.
Nec numerosa minus nascuntur sydera in orbe.

Mar. Mani.

C Dissentiunt ab his Theologi, asserentes fabulosa esse omnia, quæ ab alijs de Antipodibus referuntur. Id ipsum ostendentes primo per diuum Augustinum capite nono libri sextidecimi, in hæc uerba. Quod uero & Antipodas esse fabulantur, id est, homines à contraria parte terræ ubi sol oritur quando occidit nobis, aduersa pedibus nostris calcare uestigia, nulla ratione credendum est. Neque hoc ulla historica cognitione didicisse se affirmant, sed quasi ratiocinando coniectant, eo quod intra cœli conuexa terra suspensa sit, eundemque locum mundus habeat & infimum & medium; & ex hoc opinantur alteram partem terræ quæ infra est habitatione hominum carere non posse. Nec attendunt (etiam si figura conglobata & rotunda mundus esse credatur siue aliqua ratione monstratur) non tamen esse consequens, ut etiam ex illa parte ab aquarum congeries nuda sit terra. Deinde etiam si nuda sit, neque hoc statim necesse est quod homines habeat, quoniã nullo modo scriptura ista mentitur, quæ narratis præteritis facit fidem, eo quod eius prædicta complentur. Nihilque absurdum est ut dicatur aliquos homines ex hac in illam partem oceani immensitate traiecta nauigare ac peruenire potuisse, ut etiam illic ex uno illo Primo Homine genus

Quod non sint Antipodes. Augustinus.

institueretur humanum &c.

Lactantius.

Secundo id ostendunt per Lactantium cap. 24. libri 5. Diuinarum institutionum. Cuius titulus est de Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum.

Lucretius.

Theologis assentitur Lucretius libro primo, qui Antipodes negas sic scribit. Illi cum uideant solem non sydera noctis
Cernere, & alternis nobiscum tempora cœli
Diuidere & noctes pariles agitare diebus.

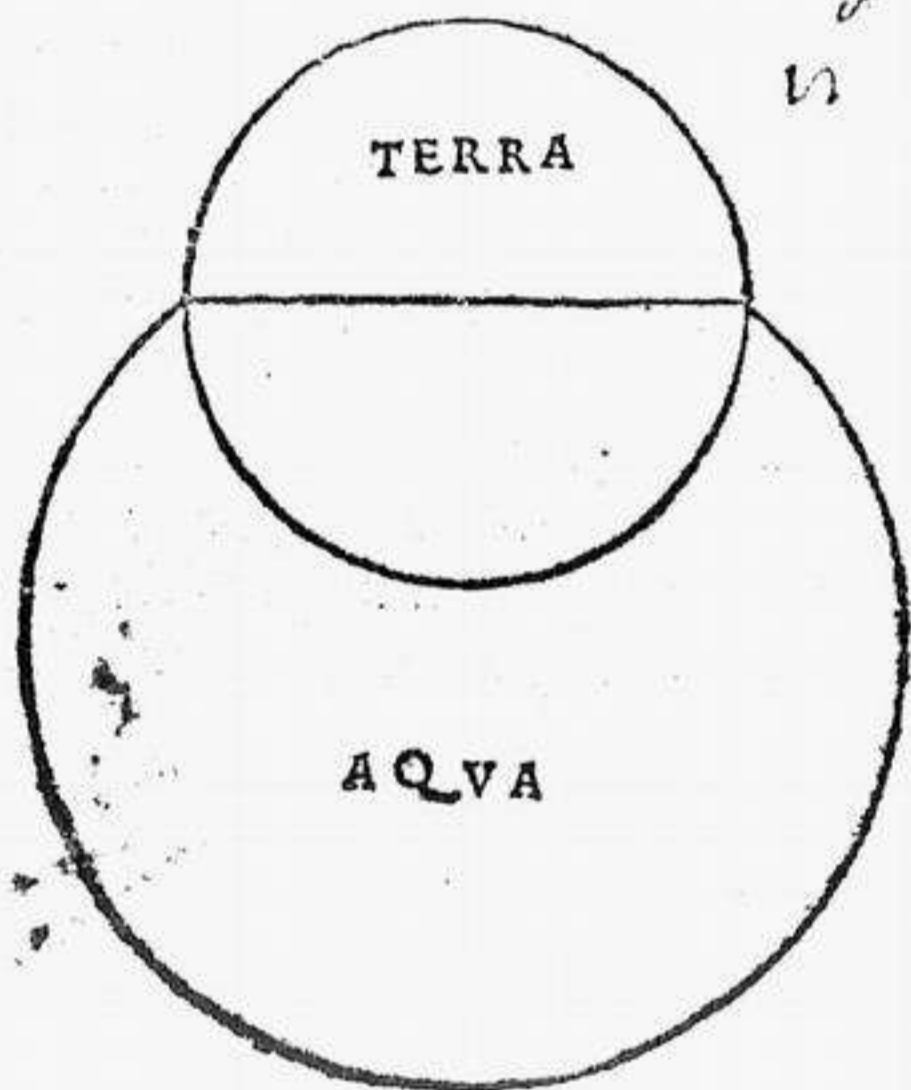
Galeottus Nar

Sed uanus stolidis hæc omnia parturit error &c.

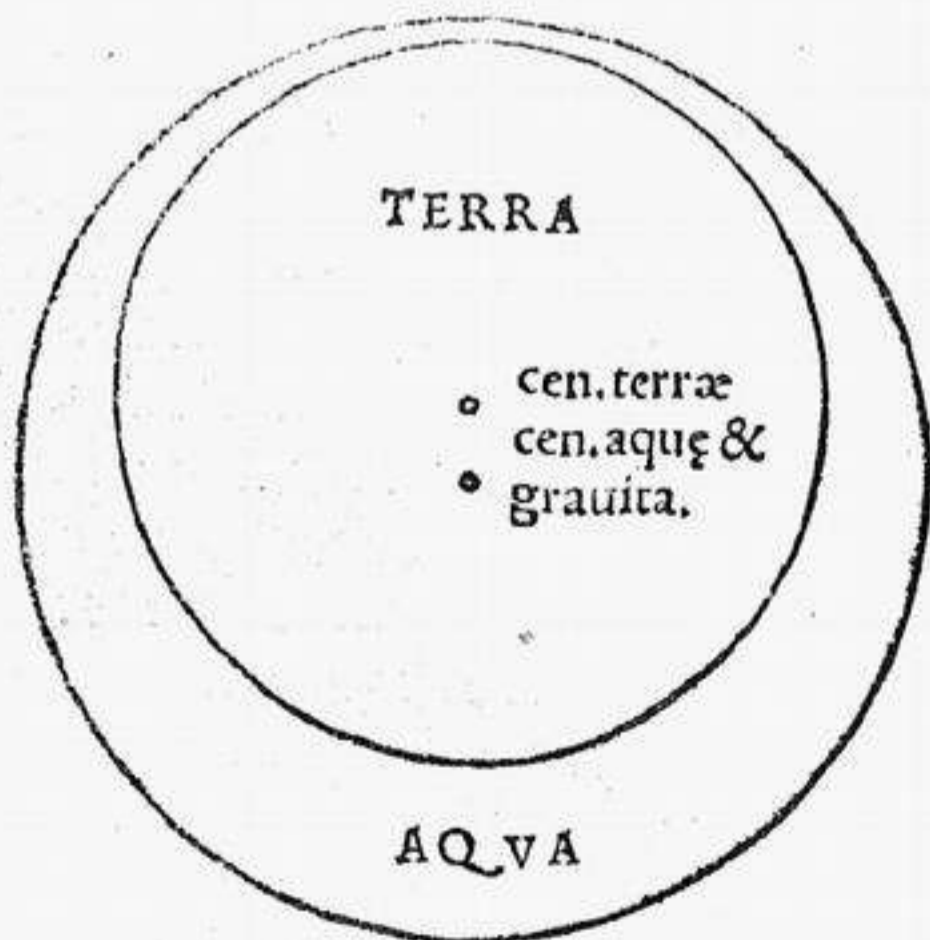
Et inter recentiores adest Galeottus Narniensis libro de incognitis uulgo, negans antipodes. ex eo, ut ad eos doctrina Christi nunquam peruenire potuerit.

Causæ dissen-
sionum.
Mare reddit
unā causam.

Has authorum dissensiones credo pendere è duabus causis, quarum altera sumitur ab aqua, altera à terra. Ab aqua hoc est à mari, & hoc bifariam. Aliqui enim affirmant totū inferius hemisphærium aquis esse tectum, quapropter ab antipodibus & perioecis incoli minime posse.

Annotatio à
Stœfleri ipso
hic interiecta,

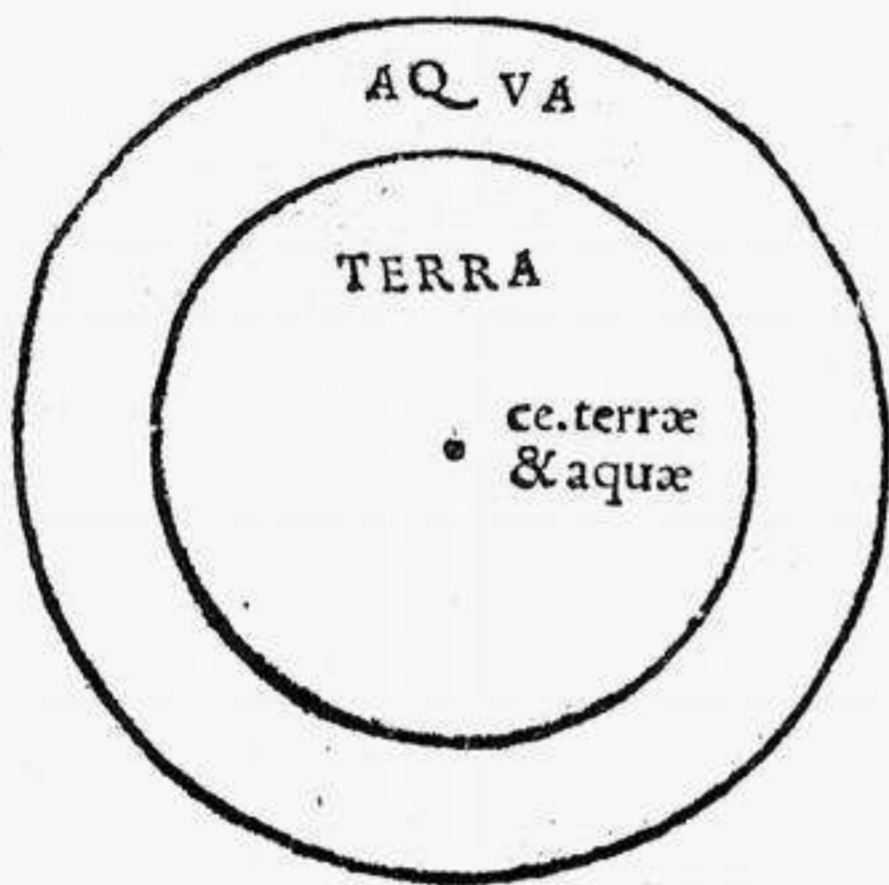
Alij asseruere oceanū circundare terram in modū cingulī transcuntis à polo arctico per orientem in meridiem & per occidentem redeūtis in aquilonē. Huius imaginationē describit Albertus Magnus libro 2. Meteor. tracta. 2. ca. 11. quē legito. Et hoc pacto in utroq; hemisphærio esset terra cōtinens & arida. Verū & hi in tres sciuntur differentias. Nonnullis asserentibus terræ molem in duo hemisphæria (ut diximus) partitam ingenti pelago atq; in nauigabili discerni, & nullam in inferiori hemisphærio esse hominū habitationem, cū nulla de his sit historia. Alijs contra dicentibus, sed propter nimiam distantiam & oceanū innauigabilem nō posse mutuo cōmeare.

Hic ostendo depictiōem terræ & aquæ secundum Nicolaum Lyranum. Gen. 1. capit. esse inutilem. primo, quia contrariatur omnibus de eclipsi Lunari scribentibus, qui uno ore dicūt: Lunā deficere propter ingressum eius in umbrā terræ. Vide obsecro cap. 10. libri Secundi Plinij. Sed hic oporteret quē dicere Lunam eclipsari propter eius ingressum in umbrā aquæ pro maiori parte. Umbra quā Luna ingrediē est turbīnata uel conoidalis, quod ad uisum ostendunt oēs eclipses Lunares: sed hæc depictio nullo modo procrearet eā in modū turbīnis, sed umbrā gibbosam. Denicēda etiā illa moderna depictio Gregorij Reisch Cartusiani & Vadiani de centro magnitudinis terræ & centro grauitatis: qui cōtendunt ex terra & aquis unū corpus rotundum efficere. In quo profecto

bene dicunt, sed deficiunt in modo depictiōis, in quo figurant aquas omnem tegere terram, neque possunt se in hoc defendere &c.

Aliis

A Alijs asserentibus oceanum esse nauigabilem, ut sunt recentiores nostri Geographi & præcipue nautæ, qui mare undiquaque fere nauigant atque sulcant. Hic candidè Lector accedito Alberto Magno libro de natura lo. & Dinstinctionis primæ capite duodecimo. Alber. Mag.

Ego eã teneo opinionem, quòd aqua & terra unum habeant centrũ, quod sit centrum uniuersi. Et quoniam abierit aqua postquam fuit à Deo conditor terra discooperta, dico ex Ioan. Damasceno lib. 2. ca. 9. & 10. Cui addo Iacobum de Valentis episcopũ. Et quidẽ Io. Damasce. de orthodoxa fide lib. 2. ca. 9. De aqua, sic habet. Est aut aqua unum quatuor elementorũ, optima Dei factura. Aqua elementum est frigidum & humidum, graue & deorsum mobile & diffundi facillimum. Et infra. In principio aqua diffundebatur super omnem terrã. Et infra. Deinde

Damascenis

B præcepit DEVS ut cõgregarentur aquæ in unam congregationem. Et dicendo in unam congregationem, non significat in uno loco illas congregasse (nam uides ut postea dicat, & consistentias aquarum uocauit maria) sed secundum seipsas in terras separatas, simul factas esse aquas, ostendit hic sermo. Congregatæ sunt igitur aquæ in congregationes suas & apparuit (.s. terra) arida. Hinc sunt duo maria quæ circumdant Aegyptũ. Ipsa enim mediã inter duo maria iacet. Et infra. Similiter & ad orientem est mare, quod dicitur Indicũ. Est & Boreum quod dicitur Caspiũ, sed & stagna hinc cõgregata sunt. Est & oceanus ut fluius quidam circundans totam terram. Et postquam numerat plura flumina, scilicet, Gangem, Nilum Tigrim & Euphratem, sequitur. Sunt autẽ alij plurimi & maximi fluij quorum hi quidem in mare uanesunt, illi uero in terra consumuntur. Vnde & tota terra porosa est, antrosa, ueluti quasdam uenas habens, per quas ex mari suscipiens aquas, fontes perficit. Et infra. Diuino igitur iussu cõcauitates in terra factæ sunt, & sic in congregationes suas conueniunt aquæ, hinc etiã & montes facti sunt. Caput 10. eiusdẽ libri. De terra sequit.

C Terra quatuor elementorũ unum est, siccum & frigidum, grauissimũ & immobile à Deo ex nihilo ad esse primò die deductum. Et postquam numerat super quid terra sit fundata, addit. Decet nos in nullo piæ aduersari intelligentiæ, cõfiteri simul omnia à uirtute eius qui creauit contineri, fulciri & constringi. In principio autem (scriptura dicit) terra cooperiebatur ab aquis, & terra inculta & absque ornatu: cum præcipiente Deo aquarum receptacula facta sunt, & tunc montes extarunt & diuino præcepto terra suscepit ornatum: omnigenis herbarum & plantarum uarietatibus decorata &c. Et post plura. Sphæricæ autem figuræ nonnulli asserunt esse terram, alij uero conoidem, piniq; præseferre figuram. Minor & longe multoq; minor cœlo est, ut punctum quoddã in eiu s medio pendula &c. hæc Damascenus.

Secunda causa sumitur à terra, quæ ut omnes asserunt Physici, Geographi & Poëtæ, in quinque partita est zonas (de quibus in sequentibus abunde dicemus) quarum duæ uicinæ polis, inhabitabiles sunt propter frigus ingens. Mediã quæ solis orbita describitur, torrida aut perusta nominata, à Græcis & Latinis scriptoribus, propter æstum & excessiuam caliditatem inhabitabilis prædicatur:

Causa. 2. ratio
neterræ

Quæ sane torrida determinat duas alias zonas mortalibus habitabiles, quarum una est in septentrionem reliqua in meridiem exposita. Quare hæc, auctore Plinij, Macro, Martiano, Pompo, & ceteris, propter solis incendium non sunt peruiæ. Inde inter auctores de Antæcis orta est dissensio, ferme in modum quem iam supra de mari exposuimus. Quorum nonnulli Antæcos negant, ob id quod nulla de his est historica traditio. Alij admittunt, sed propter torridam zonam intermediam haud permeabilem, cõuenire non posse. Vt iam memoratis placet authoribus. Verum alij & perustam peruiam probant & cõmeatum fieri posse, hoc modo recentiores loquuntur. Sed cum quæritur, cur illorum rarus ad nos transitus sit? Respondent, quod hi suorum terminorum contenti, propter fere omnium rerum copiam, quieti uiuunt, pacisque quam belli magis amantes, plurimi nudi, & in multis regionibus armorum nescij degunt: Non usque adeo solliciti, an his in locis, ubi nos agimus, hoies habitent. At nos Europei semper anxij, an ubi illi sunt, hoies essent, eosdem aut armis ob gloriæ cupiditatem, aut auaritia, quæ omnia penetrat, pue-

Quare ad antæcos non sit accessus.

Terra insula.

Nota hic de Augustino.

Non sunt audiendi recentiores theologi.

His prælibatis antequam ad auctores dissidentes particulariter (stigantes &c. accedam, annotandum censeo, terram nostram habitabilem esse insulam, & mari quaqua uersum circumdatam: huius rei mihi plurimi sunt testes, præcipuus tamen Strabo lib. 1. Geogr. in §. quod aut habitabilis terra sit insula &c. quem legito. Et idem lib. 3. ubi eam sæpius insulam nominat, & chlamydis præ se ferre figuram. Adde, ego omnem terram ad hoibus & animantibus habitam, esse insulam.

Ad auctores nunc uenio, & primo ad diuum Augustinum Antipodes negantem, cuius sententiam pro suo tempore approbo. Nam is pater alioqui mathematicis studiosissimus non a ueritate, sed ab incerta & uero nequaquam consentanea ueterum aliquot scriptorum de Antipodibus traditione, cum ratione maris tum terræ (ut supra ostendimus) abhorruit. Neque (me iudice) hi recentiores Theologi audiendi sunt, asserentes. Augustinum cum capite 8. lib. 16. de ciui. Dei, concludat, omnes homines terram incolentes, etiam si monstruosas habeant figuras aut effigies, si modo homines sunt, ex Adam uno illo protoplasto originem sumpsisse. Et ca. sequente 9. Antipodum opinionem uanam & frivolum reiecit atque confutauit. Si enim illi essent hoc modo, quo ueteres eos esse crediderunt, cum nemo unquam nostri hemisphærij eos adierit, Augustinum intulisse ex Adam originem habere nequaquam potuisse. Dico ego, nullum Augustini uerbum in hanc posse trahi sequelam. Immo fere contrarium ex capi. septimo eiusdem libri exugri potest. Si enim animalia sæua, crudelia, & bestia ad remotissimas insulas permissu Dei transferri potuerunt, quare etiam non homines domini terræ & animalium, paulo minus angelis minores?

Quod si magnus ille Ecclesiæ Christianæ antistes omnium bonarum artium percupidus, in nostra incidisset tempora, & quispiam eidem indicasset, terram esse propemodum continuam, in qua hominum esset habitatio in 180. gradus expansa, nullo interiecto oceano innauigabili aut combusta zona impermeabili, hinc & illinc per diametrum circuli maximi homines habitare (quemadmodum exemplis indicauimus) profecto Antipodes nunquam negasset, sed demonstrationi certissimæ aures præstitisset. Abiecissetque prisorum anilia fabulamenta.

De Lactantio.

Lactantius eloquentiæ nimis confusus.

De Lactantij capite 24. libri tertij Diuinarum institutionum quid approbem, non mihi satis constat, quod si dumtaxat in Antipodum positione lapsus esset, condonarem: sed quia in cælo & terra errat, ego in sententiam eo Ioachimi Vadiani ad Rodolphum Agricolum scribentis, in hunc ferme modum. Videtur mihi Lactantius eloquentiæ suæ uiribus plus æquo quandoque confusus, paulo audacius aut abiecisse fastu quodam plerumque, aut multo aliter, quam ueritas habeat intellexisse, in hisque magnam sibi inuidiam eò comparasse, quod

ita

longitudo

A ita superbe ita secure dixerit, quasi ipse extra omnē ingenij aleam positus, errare & labi non potuerit, omnium autem errata non solum uidere, sed etiam olfacere sese crediderit. Hic adeo Antipodes refutando ineptit, ut dubitem an cū illa scripsit satis sibi constiterit. Nō enim ea solum, quæ eruditissimæ exploratissimæ sunt, nescire uidentur, sed probare etiam & asserere illa, quæ, si Antipodes non essent, quod ipse contendit, falsa tamen & absurda esse omnes, qui sunt animi cōpotes, intelligerent.

Age, totum illud caput excutiamus, ut an ita sit, sicut dico facilius accipias.

TITVLVS AVTEM SEV CAPITIS INSCRIPTIO HAEC EST.

De Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum. Caput est 24. lib. 3. Laetantij Firmiani institutionum diuinarum.

Intenti sunt verba

Quid illi, qui esse contrarios uestigijs nostris Antipodas putant? nunquid aliquid loquuntur? aut est quisquam tam ineptus, qui credat esse homines, quorum uestigia sunt superiora quàm capita? aut ibi quæ apud nos iacent uniuersa pendere? fruges & arbores deorsum uersus crescere, pluuias & niues & gradines sursum uersus cadere in terram. Et miratur aliquis hortos pensiles inter septem mira narrari, cum philosophi & agros, & maria, & urbes, & montes pensiles faciant?

Miracula orbis à Plinio 6. numerantur. Primum Babylonie muri, Plini. libro 6. cap. 26. habuere in longitudine 6000. passuum, in altitudine 200. pedes, 70. in latum. Secundum, Dianæ Ephesie templum. Plinius lib. 36. cap. 14. & lib. 14. ca. 1. & lib. 16. ca. 41. in recenti 40. & lib. 36. ca. 5. Tertium, Iouis Olympici simulachrum. Plin. lib. 34. ca. 8. & lib. 35. ca. 8. & lib. 36. ca. 5. & lib. 7. ca. 38. Quartum, Pyramides Aegyptiæ lib. 36. cap. 12. per totum. Quintum, Solis colossus Rhodi. Plini. lib. 34. ca. 7. Sextum, Mausoli sepulchrū. Plini. lib. 36. ca. 5. Septimum hic addit Laetantius, scilicet, horti pensiles. Et Macrobius lib. 3. Saturna. capite 15. Hic (inquit) est Sergius Orata, qui primus balneas pensiles habuit. &c.

Stœfleri an-
notatio.

*7. miracula
mundi*

notitia

Cuius quoque erroris aperienda nobis origo est. Nam semper eodem modo falluntur. Cum enim falsum aliquid in principio sumpserint, uerisimilitudine inducunt, necesse est eos in ea, quæ sequuntur incurere. Sic incidunt in multa ridicula, quia necesse est falsa esse, quæ rebus falsis congruunt. Cum autem primis habuerint fidem, qualia sunt ea, quæ sequuntur, nō circumspiciunt, sed defendunt omni modo, cum debeant prima illa utrum ne uera sint an falsa, ex consequentibus iudicare. Quæ igitur illos ad Antipodas ratio perduxit? Videbant syderum cursus in occasum meantium, solem atque Lunam in eandem partem semper occidere, atque oriri semper ab eadem. Cum autem non perspicerent, quæ machinatio cursus eorum temperaret, nec quomodo ab occasu ad orientem remeant, cœlum autem ipsum in omnes partes putarent esse deuersum, quod sic uideri immensam latitudinem necesse est, existimauerunt rotundum esse mundum sicut pilam, & ex motu syderum opinati sunt cœlum uolui, sic astra solemque cum occiderint, uolubilitate ipsa mundi ad ortum referri.

Quod cœlum sit sphericum & moueatur circulari motu, probat Ptolemæus Dictio. prima Alma. lege ad idem Aristotelem secundo de cœlo, & Alber. secundo de cœlo tracta. 2. ca. 1. 2. Ad idem nos in cōmenta. nostris, in sphaeram. Quod autem terra sit rotunda docet Ptole. ubi supra Aristotelem secundo de cœlo. Alber. secundo de cœlo, tracta. 4. ca. 9. 10. 11. lege cōmenta. mea. Hester 13. quicquid cœli ambitu continetur. Ecclesiastici 24. gyrum cœli circuiti sola. Plinius lib. 2. ca. 1. Mundum & hoc quod alio nomine cœlum appellari libuit, cuius circumflexu reguntur cuncta, numen esse credi par est. Et idem ca. 2. Formam eius in speciem orbis absoluti globatam esse. Et de eius motu ca. 3. & 4. Cleomedes probat

*quod cœlum sit
sphericum
Stœflerus*

caelum esse rotundum per terrae rotunditatem: Alij ex caeli rotunditate concludunt terram esse rotundam, De terra. Plinius lib. 2. ca. 66. in nouo 64. Est autem figura prima, de qua consensus iudicat: orbem certe dicimus terrae globum. Primo Paralip. 16. Ipse fundauit orbem terrarum immobilē. Psalmo 95. Iudicabit orbem terrarum in aequitate. Psalmo 76. Illuxerunt fulgura eius orbi terrae. Psalmo 23. Domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & qui habitat in eo.

Lactan. Itaque aetherii orbis fabricati sunt, quasi ad figuram mundi, eosque coelarunt portentosis quibusdam simulachris, quae astra esse dicerent.

Stoefleri anno satio.

Eosque coelarunt portentosis quibusdam simulachris). Ridet Lactantius coelestes Asterismos aut imagines, quas simulachra appellat. Diuinae tamen literae eas non rident, sed sapius nominant etiam in rebus magnis. Iob 9. Qui facit Arcturum & Orionem & Hyadas & interiora austrum, Iob 37. ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus. Et ca. 38. Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Amos 5. & loquitur de Deo, sic. Facientem Arcturum & Orionem.

Hanc igitur caeli rotunditatem illud sequebatur, ut terra in medio sinu eius esset inclusa: Quod si ita esset, terram ipsam globo similem. Neque enim fieri posset, ut non esset rotundum, quod rotundo inclusum teneretur. Si autem rotunda etiam terra esset, necesse est, ut in omnes caeli partes eandem faciem gerat, i. montes erigat, campos tendat, maria consternat. Quod si esset, sequebatur illud extremum, ut nulla sit pars terrae, quae non hominibus ceterisque animalibus incolatur. Sic pendulos istos antipodas caeli rotunditas adinuenit. Quod si quaeris ab istis, qui haec portenta defendunt, quomodo non cadunt omnia in inferiorem illam caeli partem? hanc respondent rerum esse naturam, ut pondera in medium ferantur, uel ad medium conexa sint omnia, sicut radios uidemus in rota. Quae autem leuia sunt, ut nebula, fumus, ignis, a medio deferantur, ut caelum petant. Quid dicam de istis nescio, qui cum semel aberrauerint, constanter in stultitia perseverant, & uana defendunt. Nisi quod eos interdum puto ioci causa philosophari, aut prudentes & scios mendacia defendenda suscipere: quasi ut ingenia sua in malis rebus exercent, uel ostentent. At ego multis argumentis probare possem, nullo modo fieri posse, ut caelum terra sit inferius, nisi & liber iam claudendus esset &c. Ait hic primo suo in titulo. De Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum. Ecce mundum non rotundum esse pro uero & euidentibus habuit, ideoque Antipodes ponentium opinionem refutare conatur. Cuius tamen contrarium, de mundi rotunditate ita euidentibus est non tam physicis quam nostrae religionis scriptoribus, id asserentibus, ut piaculum committere merito uideri possem, si rationibus hoc loco adductis probare uellem, quod nemo nescit.

Haecenus Lactantius. Vadiani uerba.

Ait hic primo suo in titulo. De Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum. Ecce mundum non rotundum esse pro uero & euidentibus habuit, ideoque Antipodes ponentium opinionem refutare conatur. Cuius tamen contrarium, de mundi rotunditate ita euidentibus est non tam physicis quam nostrae religionis scriptoribus, id asserentibus, ut piaculum committere merito uideri possem, si rationibus hoc loco adductis probare uellem, quod nemo nescit.

et fle. Hominum uestigia an superiora capitibus.

Audi obsecro, quid a capitis initio dicatur. Aut est quispiam tam ineptus, qui credat esse homines, quorum uestigia sint superiora capite? erras o diserte Lactanti, & ea quidem in re, quam iuuentutis anni tibi indidisse debuerant. Quis enim uel primis physicae rudimentis imbutus, nescit omne id quod sua grauitate centro innititur, quacumque parte circumferentiae locatum sit, deorsum uersus nititur? quod autem a centro reclinet, aut se expandat sursum tendere? Cum igitur pedibus in terram uersis centro innitantur, caput sursum proferant, ut nos in caelum, caput habent uestigijs superius. Nec sub nostro est hemisphaerium nisi quod ad usque centrum demittitur, quod cum praetergrederis, omnis linea ducta in quacumque partem sursum tendit. Ideo Aristoteles lib. Meteo. 3. ubi de terrae motus causis fit mentio, Anaxagoram Clazomenium reprehendit, quod sphaerae tantum partem, quae supra nos est, sursum esse, & quae sub pedibus est, deorsum uergeri putauit. Stultum. n. est putare ignem in altero horizonte non similiter sursum ferri, sicut in nostro, sursumque ferri quicumque a centro ad circumferentiam tendunt. Nec nisi impropria locutione caelum infra nos esse dicere solemus, uelut Vitru.

Vitruuius.

libro

A lib. 9. ca. 6. Sydera uersa abunda latentiaq; , quæ nobis nō oriuntur sub terra esse ait, hoc est sub horizonte. Porro & hoc Maronis libro Georgicorum primo, ex communi ratione loquendi de promptum est. Cum de austrino uertice loquēs

, inquit,

—At illum

Sub pedibus styx atra uidet, manesq; profundi.

Cum reuera, ut Aristoteles quoq; asserit libro de cælo & mundo secūdo, Vertex meridianus sit ex natura rei sursum. Quod poëta doctissimus tamen non ignorauit, maluit tamen ex cōmuni persuasionē ducto sermone uti, aut ueteres, ut sæpe solet, imitari, quàm diuersum asserere. Et paulo post. Nos enim uulgo Austrinum polum respectu arctici, qui nobis ad latus habitantibus erigitur, pressum decliuemq; dicere solemus. At sub pedibus esse nemo nisi improprie dixerit. Nisi sub pedibus, hoc est, sub horizonte (ut dixi) intelligas.

B Præterea si concedimus Antipodas esse sub nobis, non statim id sequitur, ut credibile sit, eos caput deorsum uersus uestigia inferius habere, quod falsissimum, uerissimum putat Lactantius. Cui hoc friuolo desipere nō satis erat, addidit hoc amplius. Antipodibus datis sequi, ut tota pars terræ apud ipsos penderet, cum nostra iaceat. Item arbores deorsum crescere, pluuias uero & niues, & grandines sursum uersus cadere in terram. Quin & maria, & urbes, agrosq; & montes pensiles illic esse. Indigna sunt hæc pudenda errata opere tuo, o Lactanti, utinam quod nesciebas, præterisses irreprehensum, nec lacessendi cupidine inflammatus, ignorantiam tuam euanido linguæ fucō adeo detexisses. Et infra. Omne graue Lactanti (quod prima philosophiæ uestibula exhibent) a quacumq; parte cœli in centrum tendat, deorsum tendit, & uiceuersa quod a centro recedit, sursum. Tibi uero uidebatur, quod ab antipodū periferia in centrum caderet, sursum cadere: quod non est. Ac id ipsum quidem ex communi hominū locutione didicisse debueras, non nisi rem grandem cadere, aut ut grauitatis rationem habentem descendere, id est, ad centrū tendere affirmante. Nā sua sponte sursum cadere nihil, sicut nec leue quidem tibi impulsū impetu, deorsum tendere dicitur, ergo quicquid cadit deorsum cadit. Sed quid in re aperta laboro? Qua fiducia cœlum non undique deuexum dixeris, tu uideto, mihi constat id astronomis, quibus in ea re summa fides est, nihil esse certius, qui cū Aristotele & uolui cœlū & moueri regulari ambitu asserunt: quod tu quoque contemnis, cum & æthereos orbes sphaericos esse neges. Nec sequitur, quod **C** putas, si terra rotunda est, necesse est ut in omnes cœli partes eandem faciem gerat, id est montes erigat, campos tendat, maria consternat, cum maiorem partem terræ sub aqua esse recte cognoscentibus indubium sit. Et post aliqua. Postremo non sine quadam odiosa petulantia, hoc philosophorum responsum irrides & contemnis, asserentium grauiā centro inniti, leuiā sursum tendere: & profecto quemadmodum nescire te scribis, quid de his dicas, ita illi si tua legent, quid de te dicant tot erroribus inuoluto, se nescire faterentur, contra quem certe plurima dici possent. Tandem quid ais, te multis argumentis probare posse, cœlum terra non esse inferius. Nemo credit hoc Lactanti quod cœlum terra sit inferius, mirum est cur formides id ab aliquo obtineri posse, cum hoc, admissis etiā Antipodibus, nequaquā sequatur: nimis in re cōcessa sollicitus es, & ne cœlū cadat times, maxime si deorsum inclinēt. Argumentis his iā non erat opus, probare enī id cuius cōtrariū esse impossibile, nō prudētis est, aut eruditi, sed uerbosi & sibi ipsi suauis labiorū tinnitū blandienti: id q; tu hic de Antipodibus calamo pegisse uideris. Et multis omissis. Mihi uero uidetur hoc ex

Arbores &c. deorsum crescere falsum.

Pensiles terræ portiones nequaquam. Graue deorsum.

Cœlum esse deuexum.

Cœlū non est inferius terra.

Hieronimi sententia cōmode in Lactantium usurpari posse, quod Picus quada-
dam ad Hermolaum Barbarum epistola contra eundem usurpauit, in hæc uer-
ba. Si fuisses ò Firmiane tam frequens in sacris literis, quam in fictis litibus fui-
sti, & hoc non dixisses, & nostra non minus fortasse confirmasses, quam destru-
xeras aliena, Hucusque ex Vadiano.

Galeottus.

Galeottus Narniensis cōtemporaneus Ioan. à Regio monte Antipodes ne-
gat, ex eo, quòd contendit Christi doctrinam nunquam ad eos peruenire po-
tuisse. Et quia Galeottus nusquam reddit rationem, quo id fieri nequiverit, ni
opinari licet in horum eū fuisse sententia, qui nostris inaccessos Antipodes fal-
so crediderunt. Christi autem uerbum si in Indiam extimam, si in Hispaniam,
si in remotissimas oras penetrasse creditur, cur ad Antipodes idē exire potuisse
dubitemus? Num Galeotte audisti Christum discipulos Marci 16. alloquen-
tem. Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ &c. Quod Dauid longo
ante tempore in spiritu prænouit, cum inquit. In omnem terram exiuit sonus
eorum, & in fines orbis terræ uerba eorū. Quibus etiam uerbis utitur Paulus
Romanis capi. 10. scribentem. Quod igitur Galeottus nulla ratione affirmare
potuit, temere asseruisse probatur.

Marcus.
Dauid
Paulus.

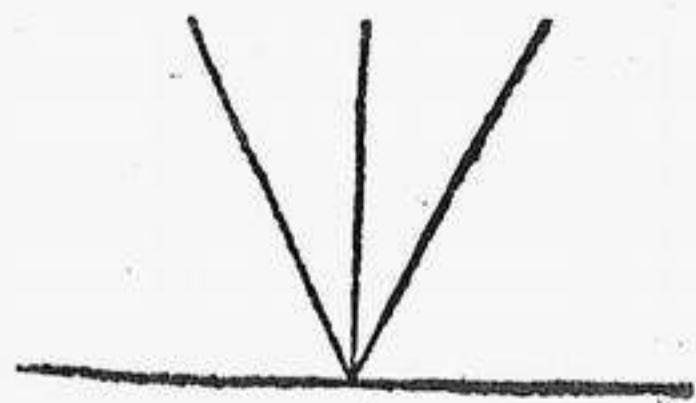
Macrobius.

Macrobius Aurelius Theodosius libro
Secundo de Somnio Scipionis, asserit torridā zonam inhabitabilem & imper-
meabilem mortalibus, his uerbis. Medius cingulus & ideo maximus æterno
afflatu cōtinui caloris ustus, spatium quod & lato ambitu & prolixius occupa-
uit, nimietate feruoris facit inhabitabile uicturis. Et idem infra post depictio-
nem quinque zonarum, de temperata zona austrina, sic loquitur. Illa uero
sola ratione intelligitur, quòd propter similem temperiem similiter incolitur,
sed à quibus, nō licuit unquam nobis nec licebit agnoscere. Interiecta enim tor-
rida utriusque hominum generi commercium ad se denegat commeandi. Ecce
secūda causa, de qua supra recitauimus. Idem eodem libro de oceano loquens,
hec habet in sententia. Oceano gemino ambitu terram circumfluere. Quorum
unus, quem priorem coronam uocat, per zonam terræ torridam meat, superio-
ra & inferiora terræ cingens, flexum circuli æquinoctialis imitatus. Alter à pri-
ori (ut asserit) reuersus utrimque uersus septentrionem & meridiem, qui ambit
terram (prout ex Alberto Magno supra diximus) in modum cinguli transeun-
tis à polo arctico per orientem in meridiem, & inde per occidentem in aquilo-
nem. Obijce hic obtutui figurā Macrobij pictam & certior redderis. Ex his pa-
lam fit, Macrobiū duplicem ponere causam sub torrida zona, mutuā homini-
bus accessionē denegantem. Alterā perustæ terræ, alterā oceani in nauigabilis.
Cum alio oceano concordat fere cum alijs, sicut supra exposuimus à principio.

Macrobius a-
lijs utitur no-
minibus.

Admittit igitur Macrobius Antipodes, Perioecos & Antæcos, sed alijs utitur
nomenclaturis sumptis ex Ciceronis libro de Repu. ubi agitur de Somnio Sci-
pionis, his uerbis. uides habitari in terra raris & angustis in locis, & in ipsis qua-
si maculis ubi habitat, uastas solitudines interiectas. Hosq; qui incolunt ter-
ram non modo interruptos ita esse, ut nihil inter ipsos ab alijs ad alios manare
possit, sed partim obliquos, partim transuersos, * partim etiā aduersos * stare
uobis &c. His uerbis obliquos, & transuersos sta-
re, utitur Macrobius in cōmentario Secundi li-
bri. Et ut res paucis aperiat, per obliquos in-
telligit Antæcos, quo uocabulo Græco etiā uti-
tur Macrobius. Et dicuntur obliquè stare re-
spectu æquinoctialis, à quo utrimque æqualiter
declinant. Quemadmodum in Geometricè dici-

* alij uersos.
* alij auersos.
Obliqui antæ-
ci.
Omnes n. uerti-
mus pedes uer-
sus centrum
mundi.

A mus angulorum ductu fieri, lineas ab angulo recto declinantes esse obliquas. Et in hoc differunt obliqui ab Antipodibus & Pericæcis habentibus pedes obuersos uel contrapositos, quod obliquè stantes minime faciunt.

Per aduersos intelligit Antipodes, habent enim uestigia (ut prædiximus) aduersa & opposita, aduersatione ac oppositione maximè circuli.

Aduersi Antipodes.

Per transuersos accipit pericæcos. De his Macrobius sic scribit. Quæadmodum aut cæteri oēs (demptis antæcis) uestigia sua figere ad nostra credant ipse distinxit, & australes quidè aperte pronūciauit aduersos stare nobis, dicendo. Quorū australis ille, in quo qui insunt aduersa nobis urgēt uestigia; & ideo aduersi nobis sunt, quia in parte sphaeræ quæ contra nos est morantur. Et paulò post, Transuersos stare nobis dixit inferiorem zonæ nostræ partem tenentes.

Transuersi Pericæci.

Quancūq; Antipodes antæcos & pericæcos Macrobius admittat, in ratione tamen & modo ponendi oberrat. Neq; hoc in illo adeo moleste ferendum est, cū uulgarem opinionem secutum, cum ueteribus citra uerè deprehensionem periclitari eum contigerit, ex gemina causa & maris & terræ supra exposita.

B Martianus Capella, non satis constat an ignorantia aut imprudentia ductus, quæ Pericæcorum sunt Antipodibus tribuit, & Pericæcos Antipodes nominat, adulterans uocabula. Antipodes (inquit) unum nobiscum tractum perferunt hyemis, & flagrantiam communis æstatis. In quem errorem incidit etiam Albertus Magnus cum de opposite habitantibus scribit. Sed uerum est hoc de pericæcis. Antipodibus enim omnia contraria sunt. Et aliæ plures in Martiano sequuntur ineptiæ, quas in præsentia lectoribus iudicandas relinquo.

Martianus

Nunc superest rimari. An sit huiusmodi oceanus nauibus minime enauigabilis & torrida quædam zona hominibus minime peruia an ne? Gemina obseruatione, recentiori scilicet & uetusta, probabimus, præcos in utroque hoc impedimento oberrasse. Recentiori, Neminem nescire arbitror, quod hodie Geographiæ tirunculi sciunt, à freto Herculeo Hispaniæ, usque in extimum Indiæ orientalis, intermedium esse oceanum multis & magnis insignem insulis. Verū alio modo quem præcos intellexerunt. Nec ille quidem tantum mortalibus aduersatur, quin ab altero littore in alterum, secundum illam quam cum terra facit rotunditatem nauigari possit, si modo expensæ non defuerint, aut qui labores sufferre queant affuerint. Et cum Solinus capitulo tricesimo sexto de oceano scribit, his uerbis. Gaditanum fretum, à Gadibus dictum, Atlanticus æstus in nostrum mare discidium orbis immittit. Nam oceanos quem Græci sic nominant, à celeritate, ab occasu solis irumpens læuo latere Europam, Africa dextro, scissisq; Calpe & Abila montibus, quos dicunt columnas Herculis inter Mauros diffunditur & Hispaniam &c. Hæc de oceanū uelocitate nō in uniuersum intelligi credo. Quod nauarchæ Lusitani, id est, Portugallensij hac nostra tempestate deprehenderunt, ultra Gades oceanum sulcantes, perque torridam zonam in Indiā usque penetrarunt, & tamen non istā uelocitatem deprehenderūt: & ideo proprijs uidisse oculis, credo esse octauam scientiā. Quoniam pacto hodie hæc omnia se habeant ex fausta nauigatione regum Portugalliæ in Callicut Indiæ diligentī obseruatione deprehensum est. Non æstus obest per totam torridam nauigantibus, denique ne perpendicularis quidem radius à politissima aquæ superficie reflexus, adeo subeuntes infestat, ut minus expedita sit nauigatio, & reditus foelix in regnū Portugalliæ: Mirum nauitas nō tostos fuisse in quadruplici ac tam diutina nauigatione uel insumptos p

Conclusio de oceano & torrida zona. Recens pbatio

Solinus.

de nauigatione

Videre octauam scientia.

Vespucius ~~torridam~~ zonam transitu. Hoc in primis, deprehendit Vespucius nobilis mathematicus, terram nusquam oceano (ut illi crediderunt) à nostra omnino interceptam, & trans torridam & ultra parallelum Capricorni in austrum non minori latitudine, quam parallelus noster à Canceri tropico abest extendi, ibique frequenter esse Aethiopum habitationem. Nec est hic quid dubij, facillimum est peritro mathematico omni die sole radiante locorum obseruare latitudinem, quod ut & noctu fieri possit ambigit nemo. Est igitur illic temperata, cui Austrinus polus, ut nobis arcticus subleuatur. Et in eo tractu Antœci nostri sunt, contra omnium, qui unam tantum quartam habitari dixerunt, sententiam. Adde his capitulum septimum Alberti distinctionis primæ de natura locorum pulchrum admodum. Ecce, candide lector, ubi est oceanus ille nauigio insuperabilis, ubi exusta hæc zona nemini peruia?

Albertus
 Vetusta probatio. Vetusta uero probatio ex receptis authoribus facile sumitur, puta quod oceanus totam nostram habitabilem circumdans olim quaque uerum eremigatus sit, & sola longæuitas & uetustas, quæ omnia consumit, huius rei interceptit memoriam. Nec credendum est nostro tempore reges Portugaliæ primos reperisse nauigationem in Indiam, in Callicut, in Aethiopiam, inque alios locos aut insulas, sed eam olim intermissam summa gloria & euentu incredibile memorati reges instaurarunt, multis maximisque cum in occiduo tum austrino pelago insulis repertis.

Plinius. Adsit igitur nobis Plinius Secundus libro secundo naturalis historie capite sexagesimo nono in ueteri, in recenti sexagesimo septimo, ex quo aperte colligimus oceanum à ueteribus nauigatum in occiduo, septentrione, ortu & meridie. Eius nonnulla exempla adducemus. Hanno Carthaginis potentia florente circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationem eam prodidit scripto. Preterea Nepos Cornelius author est, Eudoxum quendam sua ætate, cum Lathyrum regem fugeret, Arabico sinu egressum Gades usque prouectum. Multo que ante eum Cælius Antipater uidisse se qui nauigasset ex Hispania in Aethiopiam comertij gratia. Idem Nepos de septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranij in consulatu collega, sed tum Galliarum Proconsuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India comertij causa nauigantes, tempestatibus essent in Germaniam arrepti.

Eudoxus
 Cælius Antipater.

De Eudoxo plura scribit Strabo libro secundo, & deinde.

Quod si Macrobius commentario suo secundo de somnio scipionis, & sui adhaerentes hos legissent, qui longe ante tempora eorum scripserant, in hunc errorem & oceanum & torridam minime incidissent.

DE INTERVALLO AEQUIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI. Sed nec interualla circulorum in toto orbe à se inuicem stata sunt. Verum pro sphaerarum descriptione ad hunc modum dispensari solent. Diuiso in sexaginta partis meridiano quouis circulo, septentrionalis circulus à polo sexagesimarum partium sex interuallo describitur. Idem in alteram partem à solstitiali circulo sexagesimarum partium quinque interuallo notatur. Aequator ab utroque tropicorum sexagesimis quaternis distat. Brumalis circulus ab antarctico sexagesimis quinque. Antarcticus à polo sexagesimis sex. Nec tamen in omni plaga orbis eandem intercapedinem inter se seruant: Sed tropici ab Aequatore parem in omni inclinatione distantiam uendicant: Idem autem ab arcticis non parem per omnes horizontas, sed alibi minorem, alibi maiorem. Ita demum & arctici à polis non parem in quauis inclinatione distantiam seruant, sed alibi maiorem

A iorē alibi minorem habent. Sphærę tñ omnes ad Græcię horizonta describunt.

IN hoc capite proclus docet more Græcorum distantias Circulorum ipsius Sphæræ, unde dicto citius Sphæræ compositio accipitur. Caput id totum per cōsimiles sententias authorū in sequentibus dilucidabit. In primis igitur animaduertendū, priscos Græcos circulum magnū bifariam distribuissē. Primo pro ipsius Sphæræ fabrefactione in 60. æquas partes, hoc pacto. Primo in 12. deinde quamlibet in 5. De hac distributione & circulorū distantijs pulchrē scribit Hyginus in suo poëtico astronomico lib. i. cap. de Polo. In triginta (inquit) partes unumquodq; hemisphæriū diuiditur. Ita uti dimensio significari uideatur in tota Sphæra per 60. partes factas. Deinde ab eodē principio Boreo sex partibus ex utraq; finitione sumptis, circulus ducit̄ cuius centrū ipse est polus finitus, qui circulus Arcticus appellatur, quod intra eū Arcturī simulacra ut inclusa perspicuntur. Quæ signa à nostris urfarū specie ficta, septentriones appellantur. Ab hoc circulo de reliquis partibus quinq; sumptis eodem centro, quo supra diximus, circulus ducitur, qui Therinos tropicos appellatur. Ideo quod Sol cum ad eum circulū peruenit, æstatem efficit eis, qui in aquilonis finibus sunt, hyemem autem eis, quos austrī flatibus appositos ante diximus. Præterea quod ultra eū circulum Sol nō transit, sed statim reuertitur, Tropicus est appellatus. Ab hac circuli significatione quatuor de reliquis partibus sumptis, ducitur circulus Aequinoctialis, à Græcis ἰσημερινός appellatus, ideo quod Sol cum ad eum orbem peruenit, æquinoctiū conficit. Hoc circulo facto, dimidia Sphæræ pars constituta perspicitur. Ecōtrario item simili ratione à Noto polo sex partibus sumptis, ut supra de Boreo diximus, circulus ductus Antarcticus uocatur, quod contrariis ei circulo, quem Arcticon supra diffinimus. Hac diffinitione Sphæræ centroque poli qui Notus dicitur, quinq; partibus sumptis, circulus χερμερινός tropicus instituitur, à nobis hyemalis, à nōnullis etiam brumalis appellatus. Ideo quod Sol cum ad eum circulū peruenit, hyemem efficit, qui ad aquilonem spectant; æstatem aut̄ his, qui in austrī partibus domicilia constituerunt. Quanto enim abest longius ab illis qui in aquilonis habitant finibus, hoc hyeme maiore conflictantur. Aestatem autem his, quibus Sol appositus peruidetur. Itaque Aethiopes sub utroque orbe necessario fiunt. Ab hoc circulo ad æquinoctialem circulū, reliquæ fiunt partes quatuor. Ita quod Sol per octo partes Sphæræ currere uideatur. Huc usq; Hyginus.

STOEFLERI
INTERPRÆ.

Prisci Græci
circulū bifariam
distribuerunt.
Circulus in 60.
Hyginus.

Arcticus circu-
lus.

Therinos tropi-
cos.

Tropicos qua-
re.
Aequinoctias-
lis.

Ismerinus.

Antarcticus
circulus.

Chimerinus,
tropicus.

C Haud dissimilem sententiam habet Marcus Mani, libro i. cap. 6. sic canens.

Mar. Mani.

Circulus ad Boream fulgentem continet Arcton,
Sexque fugit solidas à cœli uertice partis.
Alter ad extremi decurrens sydera Cancrī,
In quo consumit phœbus lucemque moramque,
Tarda que per longos circumfert lumina flexus,
Aestiuum medio nomen sibi sumit ab æstu,
Temporis & titulo potitur, meta que uolantis
Solis, & extremos designat feruidus actus.
Et quinque in partes aquilonis distat ab orbe.
Tertius in media mundi regione locatus,
Ingenti Sphæra totum percingit olympum.
Parte ab utraque uidens axem, quo lumine phœbus.
Componit paribus numeris noctemque diemque,
Veris & autumnī, currens per tempora mixta,
Cum medium æquali distinguit limite cœlum,

K

Circuli distri-
butio in 360.

Quatuor & gradibus sua fila reducit ab æstu.
Proximus hunc ultra brumalis nomine cingens,
Ultima designat fulgentis lumina Solis,
Bisquæ iacet binis summotus partibus orbis.
Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus, austrinas qui stringit & obsidet arctos,
Hic quoque hyemalem per partis quinque relinquit.
Et quantum à nostro sublimis cardine gyros
Distat, ab aduerso tantundem proximus illi,
cap. 14. 21. 22. sed de Zodiaco infra uberius dicemus.

Nonnulli præterea circuli, eti-
am apud Græcos, distribuuntur
in 360. partes quas gradus ap-
pellant, puta zodiacus circulus
qui partitur in 12. signa, & unū-
quodque in 30. partes, & unaquæque
pars in 60. primas minutias &c.
quemadmodum Ptolemæus facit
dict. 7. & 8. Alma. ubi stellis fi-
xistribuit Signa Gradus & mi-
nuta. Et idem tracta. 1. Quadri.

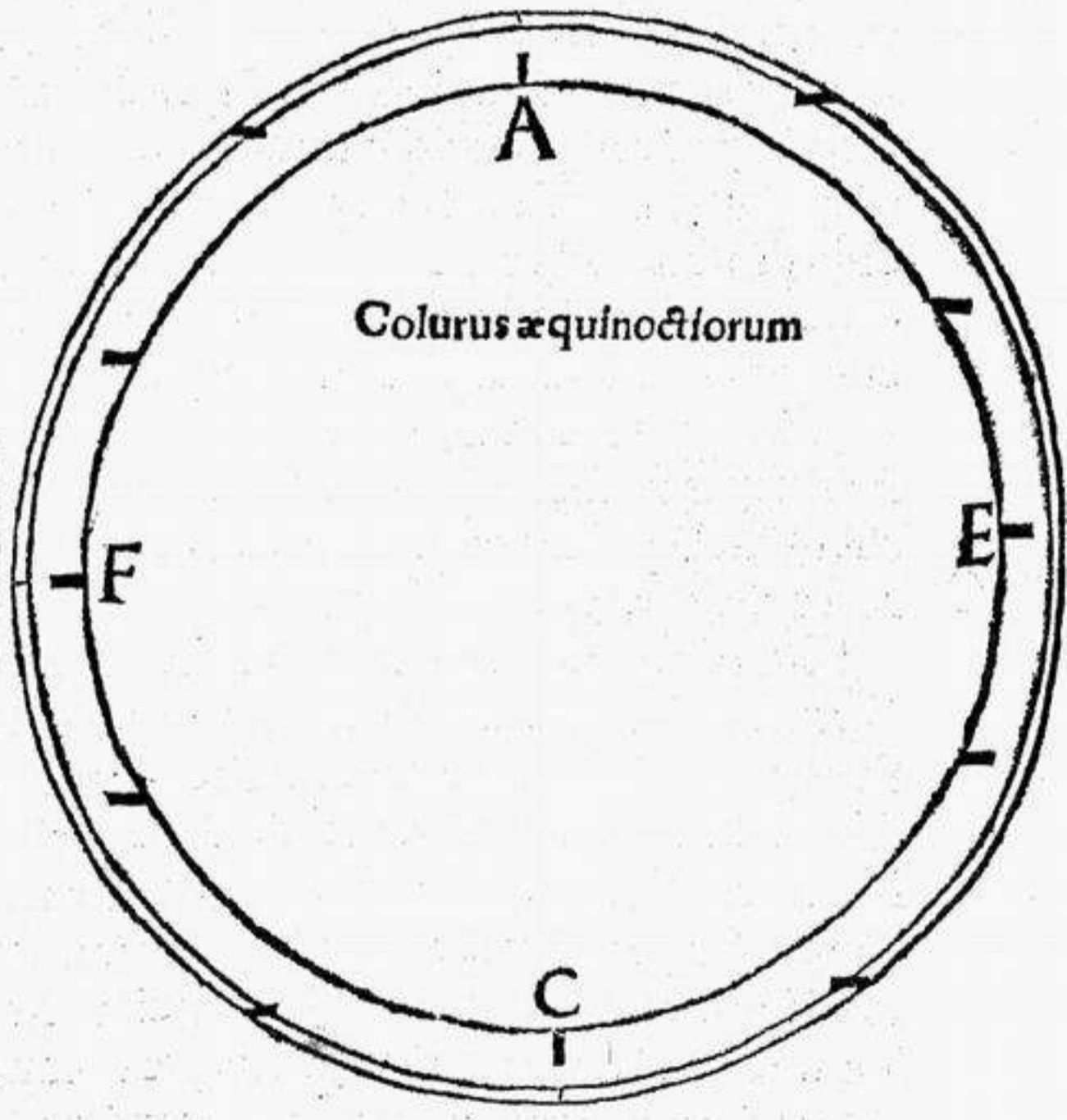
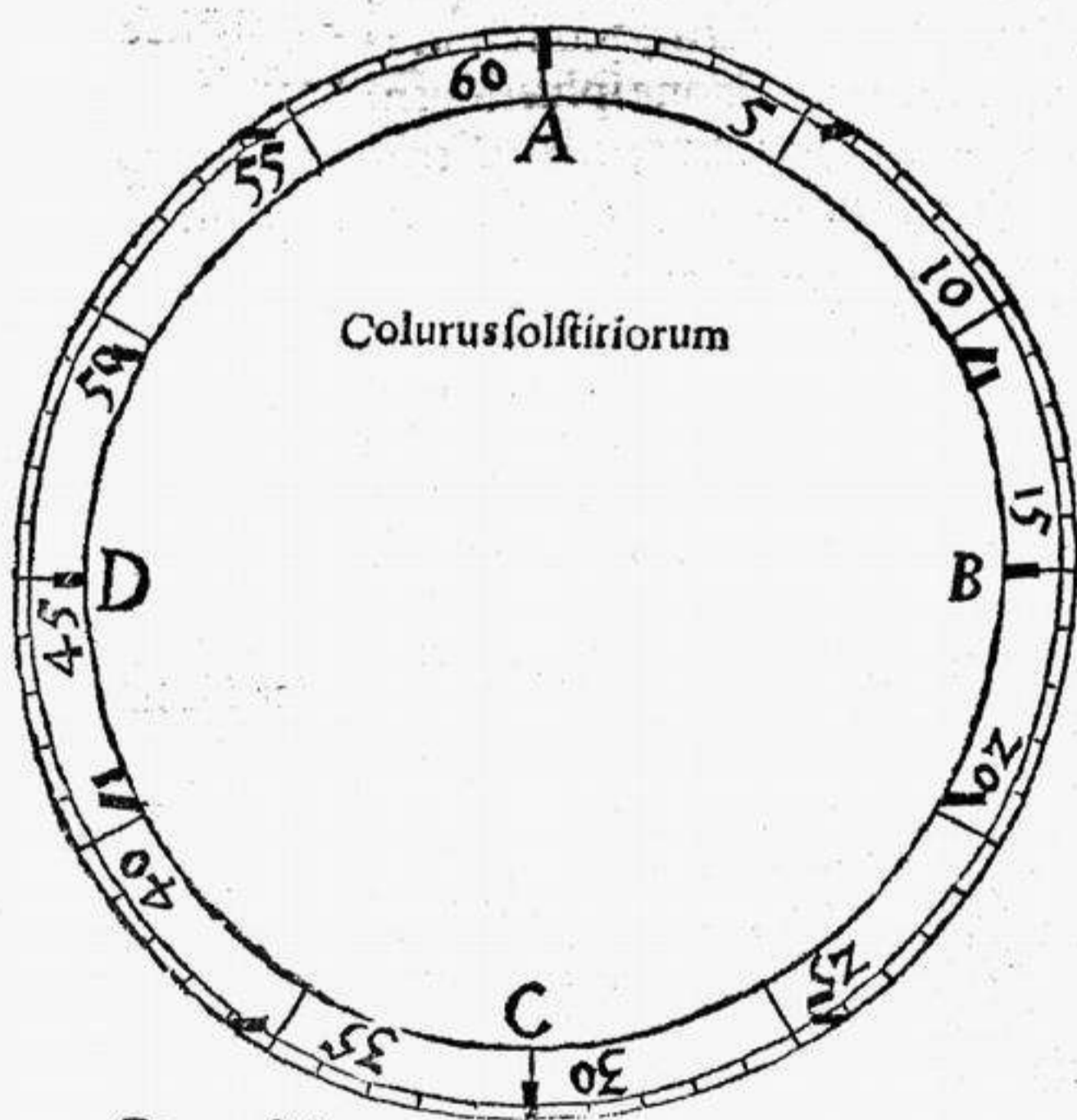
Senarius nu-
merus.

Scito hic ueteres physicos rerum perfectiones considerantes, plurimum custodisse Se-
nariū numerum, ob id, quod est primus numerus perfectus. Idcirco in circulorum diuisio-
nibus, modo usi sunt Sexagenario numero, quia ex decem Senarijs conflatur. Addo hu-
ius numeri nobilem comoditatem & usum. Nullus sanè numerus sub centū, ita aptus ma-
thematicis partitionibus reperitur, sicut Sexagenarius. Partitur enim per 2. perque 3. 4. 5. 6
10. 12. 15. 20. 30. Modo usi sunt numero trecentenario sexagenario cōstante ex 60. Senarijs.

Latinorū fra-
ctio.

Latini uero frangunt circulos maiores in 360. partes aut gradus. Si habueris fractiones
græcas & eas in latinas reducere optaueris, multiplica græcas per 6. & suscitabis latinas.
In exemplo. Obijciuntur mihi sex partes græcæ cuiuspiam circuli distributi in 60. mul-
tiplico eas in 6. & habeo 36. latinas. Contra habitis partibus circuli secundum latinos distri-
buti, si easdem per sex diuiseris, emergent græcæ. Verbi gratia, Polus boreus in loco
quoquam eleuatur 48. gradibus, diuido eos per sex & habeo in quotiente octo, quæ sunt
partes circuli per sexaginta partiti.

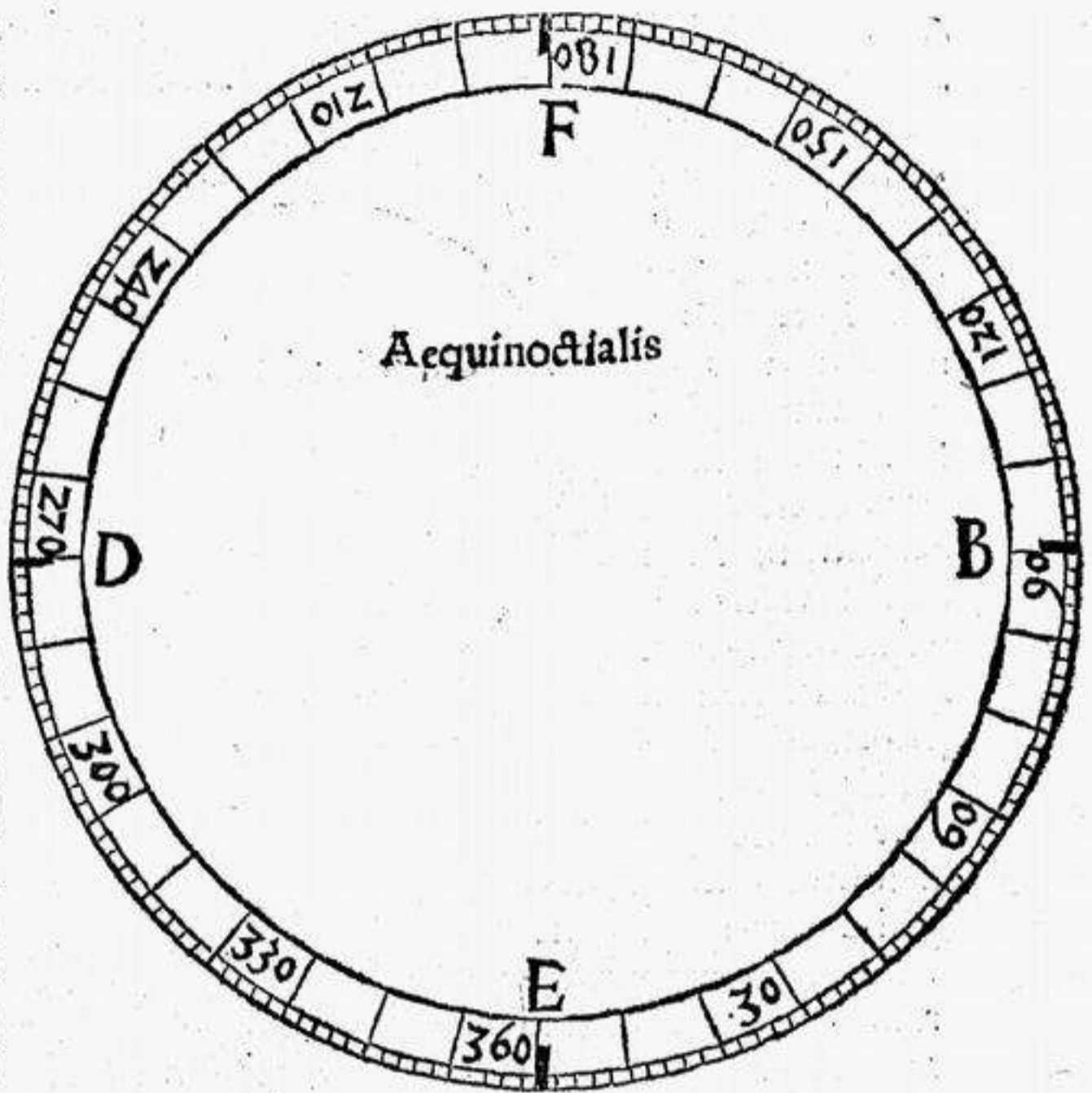
COMPOSITIO SPHAERAE GRAECANICAE.

Compositio
Sphaeræ Græcæ.

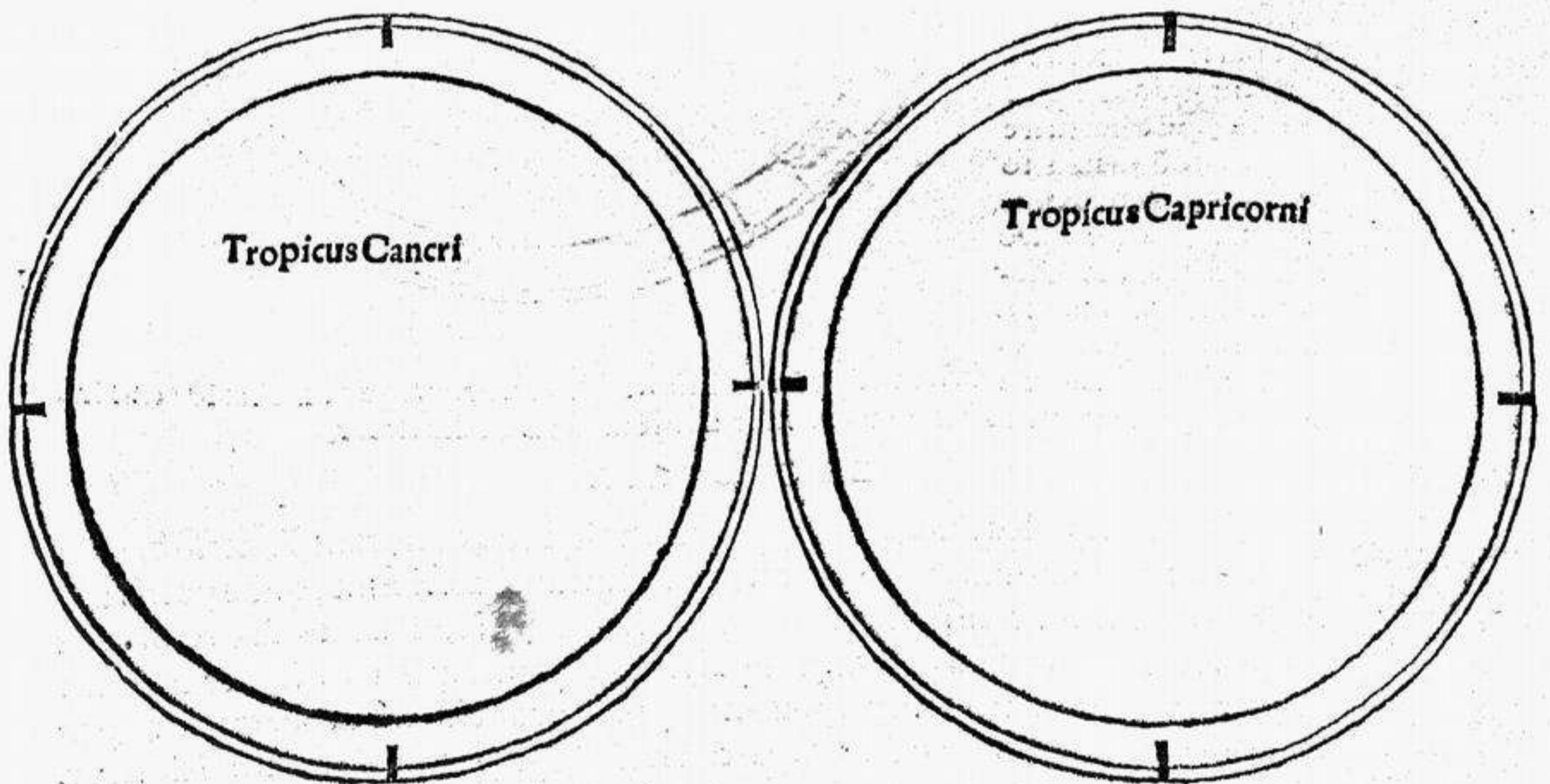
Fabrica tres circulos (quos Armillas uocant) eiusdem quantitatis, quorum duos colu-
ris, tertium æquatori dicabis. Vnum ex coluris solstitijs accommodandum distribue à
puncto A signato in 60. æquas partes. Ducta tamen prius linea in eius medio, idque de
reliquis circulis omnibus intelligendum est. Esto igitur A. polus Arcticus, à quo 15. parti-
bus recensitis, adscribito B. literam, quartam circuli partem significantem. Rursus à polo
A. supputa 30. partes, adijciturque C. notam polum Antarcticum indicantem. Et iterum à po-
lo A. 45. D litera ascripta significante aliam quartam circuli. Reliquum autem Colurum æqui-
noctijs inseruientem in quatuor dumtaxat partes secato, iunctis literis A. E. C. F. A. polū
Arcticum, C. Antarcticum (sicut prædiximus) indicante, E & F. duabus quartis alligabunt.
Terium

A Tertium præterea circulum qui Aequatoris vicem tenet in 360 partes æquales resolutio, sic. Primo in quatuor partes. Eruntque quatuor eiusdem quartæ, quibus adde has literas E. B. F. D. Secundo quilibet quartam ab E. initium statuendo in 3. seca partes. Tertio rursus quilibet in 3. Quarto quilibet in duas, postremo & quinto quilibet in 5. & congregabis 360. partes siue gradus, quibus à nota E. inchoando, uersusque dextram eundo adscribito quinariorum numeros de 5. in 5. usque in 360. sic 5. 10. 15. 20. 25. 30. 35. 40. 45. 50. &c. usque in 360.

B Circulis his iuxta expositam doctrinam diuisis, iungito duos coluros. Ita, quod A. polus Arcticus coluri distinguens solstitia, innectat A. polo Arctico coluri distinguens æquinoctia. Concatenentur etiam utriusque coluri C. literæ polum Antarcticum præ se ferentes, insideat planè colurus super colurum ad angulos rectos sphaerales. Quibus superaddito æquatorè, hac lege, Litera E. eiusdem iungatur literæ E. coluri distinguens æquinoctia, & litera B. æquatoris literæ B. coluri solstitialis. Et F. F. ac D. D.

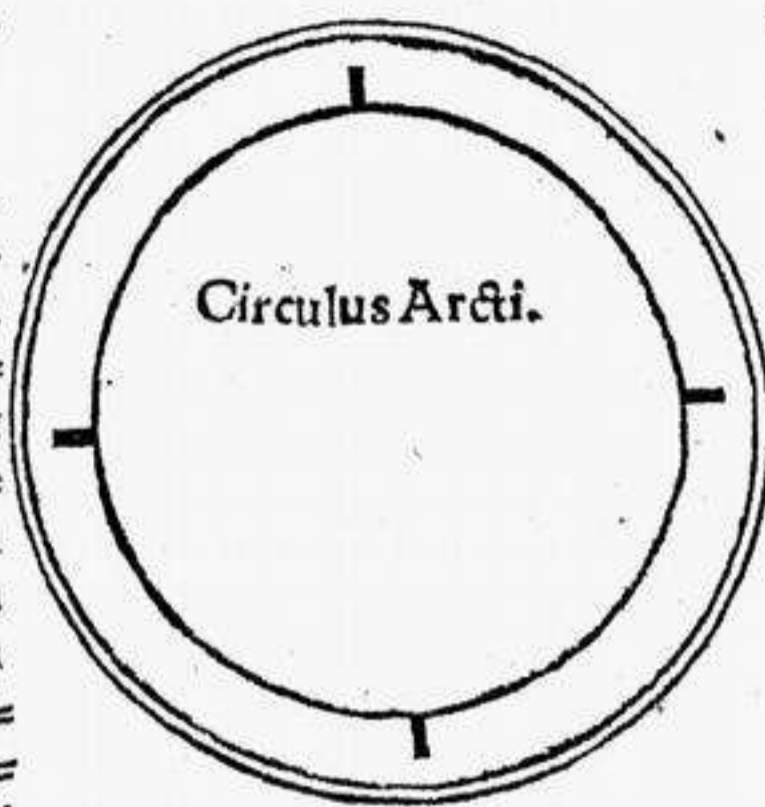
Deinde à polo A. Arctico recense uersus B. sex partes coluri in 60. partiti & immisso pede circini in A. polum, cum uago expanso in finem sextæ partis, pingere notas in ipsis coluris. Cõsimiliter infixo uno circini pede in C. polum Antarcticum, cum currente expanso affice coluros quatuor notis. Fabricatisque duobus circulis, impressis notis respondentibus, ipsiisque affixis, cernes duos circulos, puta Arcticum siue septentrionalem & Antarcticum, pro altitudine poli Græciæ apud latinos 36. Graduum.

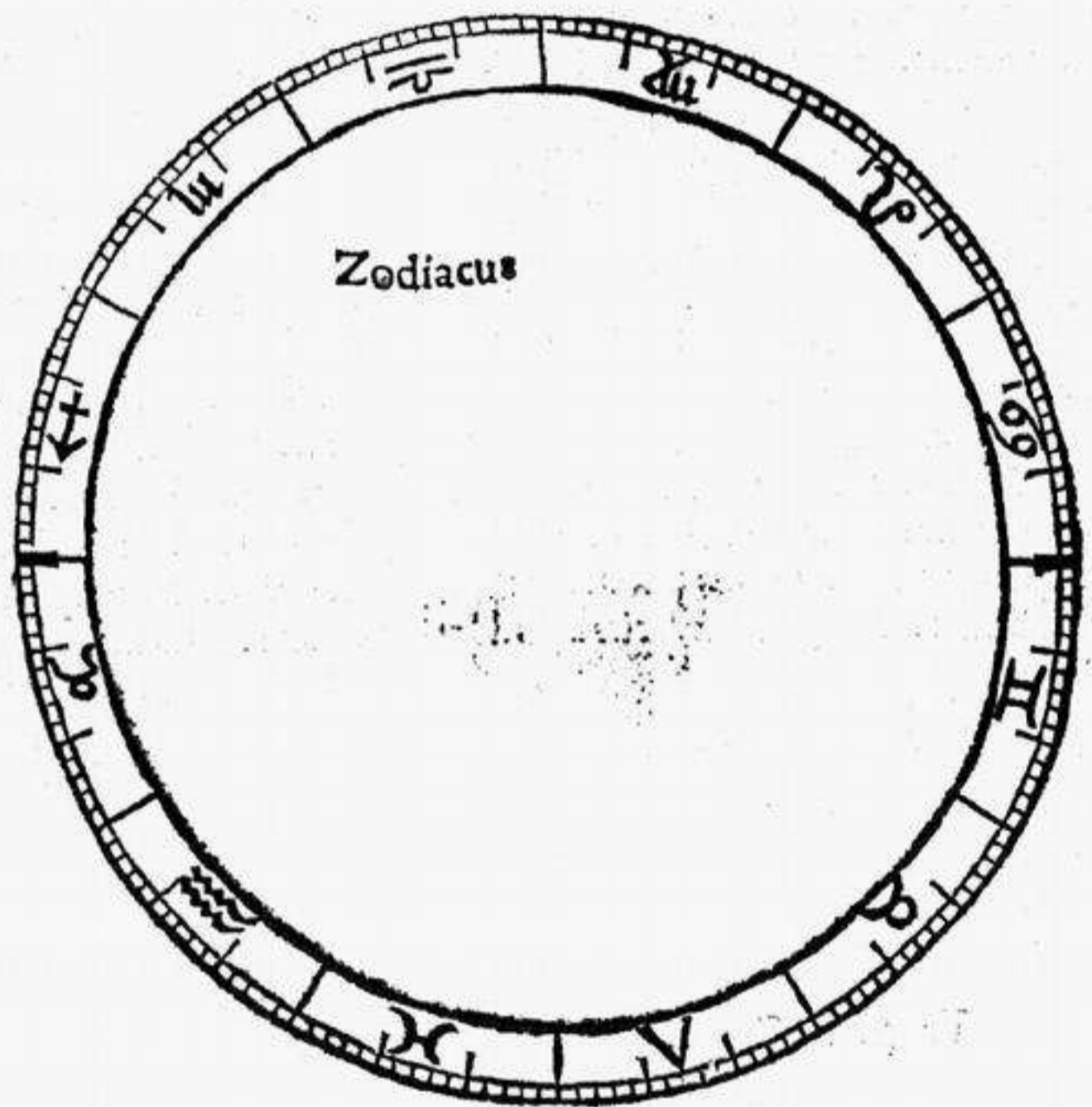
Præterea à circulo Arctico iam iam designato numerata 5. partes coluri diuisi, aut 11. à polo Arctico, & infixo pede circini in A. polum Arcticum, reliquo emisso in finem iam factæ numerationis fac notas in coluris. Haud dissimiliter operaberis circa polum Antarcticum.

aticum. Et binis fabrefactis circulis, his notis conformibus, ac combinatis aut colligatis D. erexisti duos tropicos aestiuum, scilicet, & brumalem.

Demum zodiacus circulus de quo infra dicitur, in duodecim signa distributus, & unumquoduis in 30. gradus resoluatur huic structurae hoc pacto superadditur. Principium Arietis iungatur in unguem literae E. principio aequinoctialis. Et initium Librae D. literae eiusdem aequinoctialis, principium Cancris tropico aestiuo ad 11. partem coluri in 60. diuisi. Initium autem Capricorni tropico Brumali in quadragesima prima parte coluri partiti. Ex his palam inferitur, secundum graecos, Zodiacum quatuor integris partibus coluri distribuci, declinare ab aequinoctiali uersus septentrionem & totidem ab eodem uersus austrum.

Faciunt autem haec quatuor partes Graecorum 24 partes aut gradus apud Latinos, qui olim fuere propemodum maxima solis declinatio ab aequinoctiali. A Ptolemaeo Phelu. tempore suo inuenta 23. graduum 51. minutorum quasi. Hodie res aliter se habet. Haftenus de compositione sphaerae graecae quo ad circulos eius intrinsecos, de extrinsecis Meridiano & horizonte in subditis differetur.

Ptolemæus.

DE COLVRIS.

TEXTVS
PROCLI

SVnt & per polos ducti circuli, quos nonnulli coluros uocant, his accidit, ut in ambitus suos mundi polos rapiant. Coluri autem dicti sunt, quod partis aliquas in se minime conspectas habent. Reliqui autem circuli in mundi circumactu integri cernuntur. Sed colurorum partes quaequam, quae uidelicet ab Arctico sub horizonte latent, cerni non possunt, signantur autem hi circuli per tropica puncta, diuiduntque per duas aequas partis circulum, qui per media signiferi ducitur.

coluris

SOEFLERI
INTERPRE.

In hoc capite Proclus tractat de alijs duobus circulis sphaerae intrinsecis, scilicet, de Coluris, & primo docet per quas caeli partes ducantur. Secundo unde dicantur, ibi Coluri autem dicti sunt. Tertio eorundem officium, satis tamen obscure, indicat ibi Signantur. Primo loco hic annotandum est. Quod communis astronomorum turba cum (autem, de constructione sphaerae mundi loquitur, Colurorum facit mentionem, Nam sine his materialis

A materialis sphaera componi minime potest: omnes enim sphaerae circulis his innectuntur. Praecipui tamen tractatores sunt, hic noster Proclus, Ioan. de Sacrobusto cap. 2. libelli de sphaera in §. sunt autem alij duo circuli maiores in sphaera, qui dicuntur coluri. Marcus Mani, lib. primo ca. 6. his metris.

Ioan. de Sa. bu.
Mar. Mani.

Sunt duo quos recipit ductos à uertice uertex
Inter se aduersi, qui cunctos ante relatos
Secq; secant, gemino coeuntes cardine mundi
Transuersosq; polo rectum ducuntur in axem,
Tempora signantes anni.

Alphraganus differentia 5. de uno tantummodo facit mentionem, s. de circulo qui ducitur per solstitia. De recentioribus Georgius Valla lib. 16. ca. primo.

Alphraganus.

Secundo loco diffiniri Colurus potest, hoc pacto. Colurus est circulus maior per polos mundi uergens, ad sphaerae motum mobilis.

Colurus diffinitur.

Tertio scito geminos esse coluros, alterum distinguens solstitia, alterum æquinoctia. Colurus distinguens solstitia, qui solstitialis appellatur, est circulus maior per polos mundi & zodiaci, maximasq; eiusdem declinationes, ac p. principia cancri & capricorni ductus. Huius officium est distinguere solstitia.

Colurus solstitialis diffinitur.

B Est autem solstitium geminum, æstiuum, nostra tempestate 12. fere die Iunii proxima die post Barnabæ apostoli, ubi dies longissimus, hyemale siue hybernum, 11. aut 12. die Decembris uno die aut biduo ante Lucia, ubi dies curtissimus. De quibus plura supra dicta sunt. Priscorum extat metrum de his.

Solstitium duplex.

Vitus & Lucia dant tibi solstitia bina.

Maxima zodiaci aut solis declinatio à zodiaco à diuersis, temporibus diuersis aliter & aliter est inuenta: A Ptolemæo Phelu. (ut supra diximus) lib. 1. Almage. ca. 13. 23. graduū 51. minutorum & 20. secundorū. Postea ab Almeone doctissimo mathematico minor. s. 23. graduum 33. minutorum. Dein ab alijs iterum minor 23. graduum 30. minutorū, quæ hodie obseruatur. Georgius Purbachius lib. primo Breuiarij Ptolemæi Phelu. cap. 17. Anno gratiæ 1450. aut circiter inuenit eandem 23. graduum & 28. minutorum.

Maxima zodiaci declinatio.

C Colurus distinguens æquinoctia, qui æquinoctialis appellatur, est circulus maior transiens per polos mundi & principia Arietis & Libræ. Cuius officium est distinguere æquinoctia, hoc est, diernū & nocturnū æqualitatem. Est & æquinoctium geminum vernum & autumnale. Vernum cū sol intrat Arietem, nostro tempore 10. aut 11. Martij uno aut duobus diebus ante Gregorium Pa. Autumnale, sole principium Libræ aduente, hodie 13. & 14. Septembris. Prisci hoc uersiculo sunt usi. Lampert, Gregori nox est æquata diei.

Colurus æquinoctialis,

Æquinoctialis duplex.

Quarto contuendum. Colurus, authore Ioan. de Sacrobusto, dicitur à κῶλον Græco quod est membrum & ὄψῳ quod est bos syluester: quia quemadmodum cauda bouis syluestris erecta, quæ est eius membrum, facit semicirculū & non perfectū: Ita colurus semper apparet nobis imperfectus. Rectius dicit hic author. Vterq; tamen fere labitur. Verus autē intellectus est is. In sphaera obliqua coluri habent aliquas partes, quæ minime cōspiciuntur. i. quæ nunquam oriuntur ad uisum, sed semper latent sub horizonte, reliqui autem sphaerae circuli, intellige quorū pars obliqua emergit supra horizontem in sphaeræ circumrotatione in 24. horas uisui sese offerunt. Vri sunt boues agrestes, de quibus & eorū cornibus Plin. lib. 8. ca. 10. & 11. ca. 37. Solinus ca. 32. Cæsar. 6. cōmen. belli Gallici. Et Albertus lib. 22. de animalibus. Dicti ut nonnullis placet ab ὄρῳ. i. montibus. Quare Seruius dicit eos nasci in Pyreneis montibus. Gignuntur etiam in Germania ultra Vistulam fluuiū in Polonia & Masouia in sylua Hercinia & eius montanis. Macro. li. Sa. 6. scribit. Vri gallica uox est, qua feri boues significant.

Colurus unde

Vri. Plini.
Virgil. syluestresuri 2. Ge.
Solinus.
Cæsar. Ger.
Macrobius.
Alber. Mag.
Seruius.

Georgius Val.
Thomas Lina
crus.

Quinto notandum. Georgius Valla lib. 16. De Astronomia ca. 1. Caput id Procli Latinum fecit ante Thomam Linacrum Britannum. Et in fine sic habet. Describuntur autem hi per tropica & æquinoctialia puncta, inque 30. partes æquales circulum per mediū signiferum diuidunt. Hæc uerba Vallæ sunt manifesta. Colurus enim solstitialis transit (ut diximus) per prima puncta cancri & capricorni, quæ dicuntur tropica. i. conuersiua. Alter Colurus qui æquinoctialis, tendit per puncta æquinoctij, i. initia Arietis & Libræ, ubi accidunt æquinoctia. Caput autem Procli à Thoma tralatū deficit in his uerbis. Et æquinoctialia &c. Fortassis Græcū exemplariū Thomæ fuit mutilatū: Esto q̄ Græcū exemplar correctū nō habeat uerba his Latinis (& æquinoctialia) respōdentia. Cogimur hic de tropicis punctis loqui extēsius, quā supra in capite de circulis sphaeræ fecimus. In proprio enim significatu tropica puncta sunt principia cancri & capricorni per quæ uergunt duo circuli tropici, in quibus soli proprie usuenit cōuersio, quemadmodū prædiximus. In eo significatu durat etiā Hyginus, quem lege. In extēsiore autē significatu tropica puncta dicuntur, in quibus sol conuertit se de uno hemisphaerio in aliud. Ut soli accidit ingredientī primum Arietis punctum, tunc enim sol conuertit aut mutat se de hemisphaerio meridiano in septentrionarium, hoc est, de signis meridianis in septentrionalia. Sic sole primum Libræ punctum aduente, conuertit sese de hemisphaerio septentrionali in meridianum, aut de signis septentrionalibus in meridiana.

Proclus.

Tropica puncta bifaria accipiuntur.
Hyginus.

D
E

DE SIGNIFERO.

TEXTVS
PROCLI.

Obliquus circulus is est, qui duodecim signa continet, ex tribus æquidistantibus circulis constans: quorum duo latitudinē signiferi determinant, unus per signa ductus uocatur: hic adeo duos pares & æquidistantes circulos attingit, solstialem in prima cancri parte, brumalem in capricorni principio. Latitudo signiferi continet partes duodecim. Dicitur est autem hic circulus obliquus, quod æquidistantes ad inæquales angulos intersecet.

220 dicitur per
tota capta
STOEFLERI

INTERPRE.
Continuatio.

Superioribus capitibus Proclus de quinque æquidistantibus circulis sphaeræ intrinsecis, uaria & plura doctissime absoluit, postea præcedente capite de Coluris etiam intrinsecis circulis non ab re determinauit, in hoc capite de signifero ultimo sphaeræ intrinseco differit. Et paucis multa comprehendit, de quibus alij diffusius scribunt.

Scriptores de
Signifero.
Plinius.

In primis igitur animaduertendū. Quod scriptores de hoc circulo signifero sunt fere innumeri. Primo cōmunis omnium astronomorum secta. Sunt autē astronomorū sectæ (authore Pl. lib. 18. ca. 25.) quatuor Chaldaea, Aegyptia, Graeca & Latina. Partialiter hi Plato, Pythagoras, Aristoteles præcipue secundo de gener. Ptole. in omnibus libris suis. Iul. Hyginus lib. 1. ca. de zodiaco. Iulius Firmicus lib. 2. ca. 1. Marcus Mani. lib. 1. ca. 9. Albumasar in omnibus suis libris. Halilabenragel in suis partibus. Adilazus qui Alkabritus nominatur in libello suo introductorio in astronomiam. Aratus in Phaenomenis. Germanicus Cæsar in Aratum. Rufus Festus in Aratum. Tullius in Aratum, Abraham Auenare. Cleomedes primo Meteor. Macrobius de Som. Scipi. libro primo. Alphonfus Rex. Campanus in Theoricis. Plinius Secundus lib. 2. ca. 4. 8. 16. & 77. in ueteri & in nouo 79. Poëtæ Virgilius 1. Geor. Lucanus nono Pharsa. Ouidius secundo Metamor. Fab. prima. Et mediæ ætatis. Hermannus contract. Leopoldus filius ducatus Austriae. Guido Bonati, & alij plurimi.

Adilazus.

Auenare.

Campanus.
Huc Alphonfus & Campanus pertinent.

Præterea

A Præterea diffinitio zodiaci quid rei indicans, hæc est. Zodiacus est circulus maior, obliquus, æquinoctialem in partes æquales secans, cuius una medietas ad septentrionem reliqua ad austrum declinat, sub quo errantia astra mouentur. Hæc diffinitio fere concordat cum Cleomede primo meteor. Est nimirum (inquit) signifer circulus obliquus, per Tropicos & æquinoctialem proiectus, qui utrumque tropicum in uno puncto contingit, sed æquinoctialem diuiduè secat. Accedit Hyginus libro primo capitulo de zodiaco sic. Zodiacus ex quadam parte contingit æstiuum & hyemalem circulum, æquinoctialem autem medium diuidit. Ita sol per zodiacum circulum currens, neque extra eum transiens, necessario cum signis his, quibus innixus iter conficere uidetur, peruenit ad eos, ad quos supra diximus orbem. Ita quatuor tempora diffinit &c. Et infra. Itaque ostenditur non per tres ipsos circulos currere, sed zodiacum transiens ad eos peruenire. Hanc dictionem belle indicat Marcus Manilius libro primo astronomicon capitulo nono his metris.

Zodiacus diffinitur.

Cleomedes

Hyginus.

His addunt aliquos diuersa fila trahentes,

B Inter se gyros: quorum fulgentia signa
Alter habet, per quæ Phœbus moderatur habenas,
Subsequiturque suo solem uaga Delia curru,
Et quinque aduerso luctantia sydera mundo,
Exercent uarias naturæ lege choreas.
Hunc tenet & summo cancer, Capricornus ab imo,
Bis recipit, lucem qui circulus æquat & umbras.
Lanigeri & Libræ signo sua fila secantem,
Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis.
Sed nitet ingenti stellatus balteus orbe,
Insignemque facit cœlato lumine mundum.
Et ter uicenas partis patet atque trecentas
In longum, bis sex latescit fascia partis,
Quæ cohibet uario labentia sydera cursu.

Et infra.

Scito quod Zodiacus triplici ratione obliquus appellatur. Quarum prima est, quod cum æquinoctiali & tropicis non facit angulum rectum sed obliquum. Testis est hic Proclus in textu cum inquit. Dicitur est autem hic circulus obliquus &c. Secunda, dicitur obliquus. i. non regulariter motus. Haud enim regulariter ascendit & descendit secundum suas partes, quemadmodum æquinoctialis. Quare aliqua eius signa recte, aliqua oblique in utraque sphaera oriuntur & occidunt. De quibus supra diximus. Tertia: dicitur obliquus respectu ad polos mundi a quibus non æque distat. Zodiacus sane non dicitur obliquus ad polos proprios comparatus, cum ab eis secundum omnem partem æquidistet, sicut æquinoctialis a polis mundi. Verum comparatus ad polos totius. i. mundi: quia altera eius medietas ad septentrionem altera ad austrum declinat: & cum super his oblique mouetur motu diurno ad motum orbis in quo est, hoc respectu obliquus circulus est dicitur. Sed quæris huius obliquitatis causam? Respondeo, quod ex eo quod eius pars una summitati capitulum nostrorum appropinquat, et reliqua remouet à nobis accidit, quod astra per ipsum mota modo appropinquat, modo remouet à nobis, & communiter diuersitatē producunt in effectibus, quod ad uitam rerum requisitum est. Gratia exempli: quando sol est in medietate septentrionali huius circuli propinquus zenith & summitati capitulum, calorem intensum in his inferioribus producit, ut nos in æstate experimento uidemus. Si igitur zodiacus non esset obliquus, sed nobis secundum omnes eius partes appropinquaret equaliter sol semper esset consimiliter propinquus: & cum in breui tpe æstatis tantum calorem

Zodiacus triplici ratione dicitur obliquus.

Quæ causa obliquitatis.

producit, tunc profecto ita eius calor intenderetur, q̄ non solum nihil de nouo generaretur, uerū generata arefacta corrumpent. Quare zodiacus situs est obliquè, ut sol motus per remotiorē medietatem, calor remittat. In qua motus abit à nostro zenith, & frigus intenditur, ut patet in hyeme. Et si semper in austro maneret zodiaco, sic ordinato omnia, ob frigoris intensiōē in aquilone destruerentur. Vt igitur non semper sit calor, neque frigus, sed successiue, ut quæ calore gignuntur frigore corrumpantur, sol approximando & remouendo mouetur in zodiaco, eū oportuit esse obliquū. Similiter si non esset obliquus neq̄ declinaret, semper esset temporis & agentiuū uniformitas, & ex consequentiā effectiuū productorum æqualitas: quod non facit ad mundi perfectionem, neq̄ ad complementum intentionis naturæ. Idem enim (ut docet Aristoteles secundo de gener. ca. 9.) & consimiliter habens, semper idem innatū est facere. Fit autē diuersitas in effectibus productis propter motū planetarum in zodiaco. Vt pulchre docet Aristoteles ubi supra. Allatio facit generationem actualiter, quia adducit & abducit generans continuo. Ideoque non prima allatio est causa generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquū circulum. Videmus enim quod adueniente sole generatio est, recedente autem diminutio.

Aristoteles

Zodiacus unde.

Primò Mitach Alkabitius.

Distat Mitach & Mirach.

Secunda zodiaci appellatio. Iul. Firmi. Macrobius.

Tullius.

Io. de Sa. br. Macrobius. Zoe.

Hipparchus.

Ad quid nominis zodiaci nūc feliciter accedo: quæ quidem apud authores diuersa sunt. Vocatur igitur primo Arabice aut Chaldaice Mitach, authore Alkabitio in libello Isagogico in Astronomiam differentia prima ca. de diuisione circulorū. Mitach (inquit). i. circulus signorum diuiditur in 12. partes æquales secundum diuisionem circuli signorum, & hæ partes dicuntur signa, & referunt ad imagines, quæ sunt sub eodē circulo zodiaco, quæ sunt Aries, Taurus, Gemini &c. Vide, candide Lector, ne corrupte legas Mirach, distat sane inter se Mitach & mirach. Mirach enim Arabice umbilicus Latine dicitur. Vt mirach Andromadæ. i. umbilicus, & est stella tertiæ magnitudinis de natura veneris. Et mirach Alpheratz. i. umbilicus Pegasi. i. equi maioris aut uolantis, secundæ magnitudinis de natura Iouis & Martis.

Secundo Græce appellatur Zodiacus, quo nomine utitur Iul. Fir. lib. 2. ca. 1. Zodiacus orbis in quo 12. signa infixæ sunt, per quem planetæ, sol etiã & Luna cursus suos dirigunt, obliqua semper agitatione torquetur. Ita uocat eum Macrobius lib. 1. de Somnio Scipi. cum inquit. Decem autem alij (ut diximus) circi sunt, quorum unus est ipse zodiacus, qui ex his 10. solus potuit latitudinem hoc modo, quem referemus, adipisci. Natura cœlestium circulorū incorporalis est linea, quæ ita mente concipitur, ut sola longitudine censeatur, latū habere non possit: sed in zodiaco latitudinem signorū capacitas exigebat &c. lege ibi plura. De quo pulchre canit Tullius in suis fragmentis in Aratum, sic.

Zodiacum hunc Græci uocitant, nostriq̄ Latini

Orbem signiferum perhibebunt nomine uero.

Nam gerit hic uoluens bis sex ardentia signa.

Et infra.

Hæc sol æterno conuestit lumine lustrans

Annua conficiens uertentia tempora cursus

Habet autem hoc nomen zodiacus plura etyma aut interpretationes, duas ponit Ioan. de Sacrobusto tracta. secundo de zodiaco, tertiam Macro. Prima Ioannis est quod zodiacus dicitur à ζωή quod est uita: rationē mox annectit, quia secundum motum planetarum sub illo est uita in rebus his inferioribus: Eapropter recte supra monuimus zodiacū obliquè locatum in cœlo, ut non recte staret sup partes terræ habitatas. Nā iste circulus (teste Hipparcho de uigore naturæ) est uita omniū quæ in mundo sunt. Alludit cōmentator super lib. de Poëmo Aristotelis. Vita (inquiens) cunctorū animalium consistit in uirtute cœlesti

A ca & mundana. Accedit & Plato de immortalitate animæ, cum dixit, Solem generasse cœlum & terram. Quod intelligitur in quantum cœlum lumen Solis recipit. Terra aut. i. ea quæ in terris sunt, in sui generatione pendent à Solis lumine & calore, patet igitur quòd nihil esse cōspicitur, quod non à Sole quantū ad suū esse, aut quantum ad suum bene esse, aut cōseruari ab eo dependeat aut causetur. Quare rectè Aristoteles 1. Meteo. scripsit. Totus iste mundus sensibilis cōtinguus est superioribus latioribus, ut inde tota uirtus eius gubernetur. Et idem 2. Physi. homo generat hominem & Sol. Et Almanfor 103. Aphorif. Vita omnium animantium est secundum gradum Solis & Lunæ, & hoc ab altissimo datum. Et Macro. 1. de Som. Sci. Cœlestis quidem uirtus, quæ euentus producit, in rebus transitorijs & mundanis quasdam, suis mediantibus impressionibus, uisiones immittit humanis sensibus in sopore, quibus ipsa interdū præmunitur humana fragilitas & à noxijs præseruatur.

Aristoteles.

Almanfor.

Macrobius.

Secundo. Secundum Authorē sphæræ, Zodiacus dicitur à ζωδιακῶν, i. animal. Melius à ζωοποιῶν, i. animal, aut ζωα, i. animalia. Quia cum distribuatur in 12, quælibet pars signū appellatur, & signa nominibus animalium sunt uocata. Primo ex eo quòd tale signū tam qualitatatum manifestarū quàm occultarum uirtualiter habere demonstrat, quā in animali eiusdem nominis inuenies. Vt clare docet Macro. primo Satu. quē legito. Secundo, quoniam signū quodlibet figuratum est nonnullis stellis taliter sitis quæ ductis hinc inde lineis, præ se ferunt huiusmodi animal cuius nomen accepit. Vt stellæ Arietis in octauo orbe sic sunt dispositæ, quæ Arietē terrestrem figurare uideantur, id per Sphærā solidam aut Hyginum de syderū dispositione facile manifestat. Tertio, Macro. lib. 1. de Som. Sci. sic habet. Zodiacus dicitur à ζωδιακῶν græco quod signa significat. Et eius uerba sunt hæc. Has ipsas duodecim partes signa appellari maluerūt, certaque singulis uocabula gratia significationis adiecta sunt, & quia signa græcè ζωδιακῶν nuncupantur, circum ipsum zodiacum quasi signiferum uocauerunt. Ad hoc facit Tullius supra Zodiacum hunc græci uocant &c.

Zodion
Zooa.
Zoa.

(allegatus.

B Tertio appellatur Zodiacus signifer latine, Græcè σημιφοφορος, à ferendis signis. Hoc nomine uocant ipsum Latini, ut supra ex metris Tullij didicimus. Eo uocabulo utitur Plini. in suis libris, ut supra libro secundo ca. 4. &c. Et Georgius Valla. Item Thomas Linacrus supra in hoc capite.

Signifer.

C Quarto nuncupatur obliquus siue inflexus. Obliquus ab Aristotele secundo de gener. uide supra. Et Virgilius primo Geor. ubi inter cætera sic dicit.

Aristoteles.
Virgilius.

Et uia secta per ambas,

Obliquus qua se signorum uerteret ordo.

Et Ouidius secundo Meta. fabu. prima. Et ad propositum sic ait.

Ouidius.

Sectus in obliquum est lato curuamine limes.

A Marco

Mani. lib. 1. ca. 9. dicitur circulus siue gyros inflexus. Ad nostrū propositum sic.

Mar. Mani.

Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis.

Orbis, id est, circulus inflexus.

Zodiaci signa sunt gemina Physica, scilicet, & communia. Physica quidem, id est, naturalia sunt sex, & exprimuntur sic, unū, duo, tria, quatuor, quinque, sex. Physici enim (ut supra diximus) est considerare rerum perfectiones. Quare ut docet Aristoteles primo Meta. ca. 2. quòd ea quæ sunt maxime uniuersalia & à sensu remotissima, sunt hominibus difficilia ad cognoscendum, propter eorum maximas perfectiones. Sed quia senarius est primus numerus perfectus, ideo posuere sex signa ob perfectionem. Ratio enim numeri (authore Augustino undecimo, de ciuita. dei ca. tricesimo) cōtemnenda non est, quæ etiam in multis sanctarū scripturarū locis, quàm magni æstimanda sit, elucet diligenter intuens

Aristoteles.

Augustinus.

Signa physica

tibus, His signis utuntur Alphonfus Rho, rex in suis tabulis. Et alius Alphonfus D. de Corduba. Item Blanchinus &c. Et secundum hos quodlibet signum complectitur 60. grad. Communia autem signa sunt 12, horum usus fuit quondam apud ueteres, Pythagoricos, Platonicos, Abrachim, Arsatilem, Timocaridem, Ptolemaeum, Aratum, Plinium, Iulii. Fir. & hodie omnes recentiores. Et ita 30. grad. constituunt unum signum. Primus inuentor autem nominum signorum dicitur fuisse Cleostratus. Testis Plinius, li. 2. ca. 8. Obliquitate (inquit) eius scilicet signiferi intellexisse hoc est rerum fores aperuisse Anaximander Milesius traditur primus, Olympiade 58. Signa deinde in eo Cleostratus & primum Arietis & Sagittarii. Nomina autem omnium 12. signorum Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. pulchre enumerat, hoc modo.

Aurato princeps Aries in uellere fulgens
Respicit admirans aduersum surgere Taurum,
Summisso uultu Geminos & fronte uocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, uirgo Leonem.
Aequato tum Libra die cum tempore noctis,
Attrahit ardenti fugentem Scorpion a stro
In cuius caudam contentum dirigit arcum,
Mixtus equo, uolucrum missurus iamque sagittam.
Tum uenit augusto Capricornus sydere flexus,
Post hunc inflexam diffundit Aquarius urnam,
Piscibus assuetas a uide subeuntibus undas,
Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

Ex his facile concluditur longitudo ipsius zodiaci, quae 360. gradibus mensuratur, sepius memorauimus omnes sphaerae circulos intelligi ut lineas circulares, ex ptes omni profunditate & latitudine, de pto zodiaco, qui non abs re latitudine gaudet. Ea propter Mar. M. alios circulos uocat fila, cuius metra indicauimus. Idem testatur Proclus supra de aequinoctiali in fine capituli. Accedit bellè Macro. lib. 1. de som. Scip. Eius uerba legito supra. De latitudine zodiaci loquuntur praeter dictos, Marcus Mani. Bis sex latescit fascia partis.

Et Cleome. 1. meteo. sic. Huius nempe signiferi satis amplam habentis latitudinem partes aliae sunt septentrionales, aliae australes, aliae inter has mediae. Ideo etiam tribus scribuntur circulis, quorum medius solaris nuncupatur. Alii aliternis, quorum unus septentrionalis, alius australis. Per hunc signiferum uagae aliae stellae motu delecto modo ad septentrionem, modo ad austrum accedunt, solus Sol per medium dumtaxat mouetur, non in septentrionem non in austrum uergens. Hucusque Cleo. Habet igitur zodiacus solummodo 12. grad. in latitudine, quorum quantitas metitur per 12. grad. longitudinis, de quibus supra diximus. Cuius latitudinis tres assignantur causae. Prima propter planetas, qui semper sub zodiaco decurrunt & eundem non exeunt, nisi rarissime. Haec causa sumpta est ex Cleo. iam iam allegato & Marco Mani. supra. Verum uenus nonnumquam & si raro eundem exit puta Anno gratiae 1531. die 10 mensis Martij in 20. usque. Et Anno 32. die 10. Octobris. Dein Anno 40. die 1. Octob. Rursus anno 47. die 10 Martij. Et tandem anno 48. die 1. Oct.

Et Mars etiam nonnumquam exit rarissime tamen, puta anno Christi 1529. a die 10. Iulij in 50. fere dies. Nec aliud offendo exemplum usque in annum 1551. exclusiue. De hac causa loquuntur authores supra nominati, pulcherrime tamen Marcus Mani. ut supra retulimus. Secunda causa latitudinis oritur ex primarijs & nobilioribus caelestibus imaginibus quae sunt Aries, Taurus &c. quae, uel maior earum pars continetur sub zodiaco, quapropter & signifer dicitur. Hanc tangit. Mar. Ma. supra in uersib. Sed nitet &c. Tertia causa physica est propter circuli perfectionem. Constituit. n. eius latitudo ex duobus senarijs, Senarius autem numerus est perfectus, igitur.

Sed.

ign. omnia

Cleostratus
Plinius
Anaximandea

Mar. Mani.

Macro.
Mar. Mani.
Cleomedes

♀. et ♂.

Mar. Mani.

E

F

A Sed hic nō est sicco pede transeundū, id, non sufficere habere tantūmodo loca planetarū in zodiaco secundū eius longitudinem, sed & ea secundū latitudinē haud ignorare necessum erit. Videlicet an sint in parte zodiaci, q̄ in septentrionē uergit, an in ea quæ ad austrū. Et ut hoc neminē lateret, prisci astronomi imaginati sunt quandā lineam, in circuitu zodiaci procedentem, & eundem secundū longum per mediū secantem, sex gradibus uersus septentrionē & totidem uersus austrū relictis. Est autē hæc Linea circulus maior, latitudinē zodiaci in duo æqua distribuens. Et habet uaria admodū nomina. Vocatur autē uia Solis, Orbita Solis, Iter solare, Locus Solis, Solaris circulus, Linea egyptica, Locus egypticus. Via Solis nuncupatur, Sol, n. sub ea linea semp̄ mediū incedit, neq; usquam ultro citroq; deflectitur, deuiatq; sed suo motu annuo eandem describit. Vt in Alma. Ptolemæi & Theoricis planetarum demonstratur. Cæteri autē planetæ nunc sub ea, nunc citra, nūc ultra expatiantur. Qui si in ea parte latitudinis quæ ad arctū tendit, uage feruntur, latitudinē dicuntur habere septentrionariā, quam nostri neoterici appellant Fastigiū, aut Sublimitatem, aut Eleuationē, quo ad nos, qui septentrionē incolimus. Sin in altera latitudinē habent meridiam, quam Humiliationem aut Depressionem, quo ad nos uocitant.

Linea media
zodiaci.

Habet diuersa
nomina.

Via Solis. *egyptica*

B Haud dissimili ratione eadē linea dicitur iter Solare. Item Solaris circulus à Cleomede appellatur, quia sub eo semp̄ decurrit, de quo lib. 1. Meteor. capite, de Signifero, sic scribit. Solus Sol per mediū dumtaxat mouetur (& post pauca) In signifero autē neutram partem (intellige nec septentrionalē nec meridionalem de quibus antea dixit) sed medioximum suo itinere orbem secat, unde etiā Solaris circulus appellatur &c.

Iter Solare.

Solaris circulus.

Cleomedes.

Et ab eodem 2. Meteor. capite de Lunæ propinquitate ad terrā, in fine dicitur locus Solis. Eo quod sub hoc circulo Sol semper moratur & locatur.

Locus Solis.

Vocatur etiā orbita Solis supra à Proclo ca. de potestate æquidistantium. Et Plinio lib 2. ca. 70. in ueteri, in nouo ca. 65.

Orbita Solis.

Proclus.

Plinius.

Nominatur demū usitato linea egyptica, q̄ nuncq; egyptis, hoc est, Solis aut Lunę deliquiū accidit, nisi uterq; sub eadē linea uel propē quo ad Lunā, in eodē, aut oppositis gradibus decurrat. In eodem sanē gradu si Solaris futurus sit defectus. In oppositis uero si Lunæ. Hoc noīe uocat eā Macro. 1. de So. Sci. & loquitur de Zodiaco, dicens. Quantū igitur spatij lati dimensio porrectis syderibus occupabat, duabus lineis limitatū est, & terna ducta per mediū egyptica uocatur.

Linea egyptica.

Macro.

C Quapropter à Cleo. lib. 2. Meteor. ubi supra dicitur, locus Solis & egypticus.

Locus egypticus.

DE HORIZONTE.

Horizon uero circulus est, qui conspectam mundi partem ab inconspecta dirimit. Itaq; in duas partis uniuersam spherā secat, ut alterum hemispherium supra terram, alterum sub terra relinquat. Est uero horizon duplex, alter qui sensu usurpatur, alter qui sola ratione percipitur. Ergo sensibilis horizon est, qui à nostro uisu in termino uisionis circumscribitur, hic adeo non amplius duū milium stadiorū dimetientem habet. Qui autē ratione percipitur, ad fixarū stellarum spheram pertinet, mundumq; totum in duo secat.

TEXTVS

PROCLI.

Nec uero per omnem tractum urbemū idem horizon est, sed sensu idem quadringentis ferè stadijs manet. Quo fit, ut dierum longitudo, & clima & apparentiæ omnes eadem sibi constant, aucto uero stadiorum numero, pro habitationis diuersitate horizon, clima, omnes denique apparentiæ mutantur. Conuenit tamen, ut habitationis ultra quadringenta stadia mutationem ad

vide T. f. 63. facit

austrum boreamque accipiamus. Si quidem qui eundem æquidistantem inco- D
lunt, in quamlibet magnorum stadiorum numero, horizonta quidē diuersum
habent, clima uero idem, & ^{fol. 42.} apparentias omnes similes. Dierum tamen exitus
initiaque haud quaquam ijs, qui eundē æquidistantem habitant, eodem tempo-
ris momento euenient. Verū si exactæ rationis examini stare uelimus, pro quo
libet puncto, in quauis orbis parte ^{mutati situs} horizon, clima & apparentiæ om-
nes euariant. ^{ad austrum boream.}

^{fol. 66. fe.} Horizon uero ea ratione in sphaerarum descriptione non adhibetur, quod
reliqui circuli omnes ab ortu ad occasum circumactō mūdo unā rapiuntur. Hor-
izon suapte natura quietem amat, eodem semper seruato situ. Si itaque horizon
in sphaeras adderetur, circumactis ijs, etiam eum moueri, & nonnunquam sus-
pra uerticem esse accideret. Id quod certe tum captum omnem superat, tum à
sphaeræ ratione abhorret. Verum non incommode situs eius ab alueo, in quo
sphaera reuoluitur, intelligi solet. ^{fol. 67.}

STOEFLERI INTERPRE. Continuatō. Superioribus capitibus Proclus multa & uaria absoluit de circulis sphaeræ
intrinsecis. Hoc uero capite & sequenti aggreditur determinationem duor- E
um circulorum sphaeræ extrinsecorum scilicet horizonis & meridiani. Et pri-
mo agit de horizonte.

Et posset caput hoc secari in quatuor partes principales. In prima diffinit hor-
izontem. In secūda eundem partitur in sensilem & ratione perceptum, ibi. Est
uero horizon duplex. In tertia plura pertractat, quo ad durationem, & mutati-
onem. Ibi, nec uero per omnem. In quarta discrimen ponit inter circulum hori-
zontem ratione perceptum & sphaeræ circulos, quo ad motum & quietem. Ibi

Cōtuendū, scriptores de horizonte sunt hi. Pto- (horizon ea ratione.

Ptolemæus in multis dict. Alma, præcipue secunda, & idem de eodem in Quadri.

Hyginus libro 4. inquit. Horizon enim diuidens ea quæ uidentur, & quæ
non apparent. Ita diffinit sphaeram, ut semper sex signa de 12. in hemispherio uis-
deantur supra terram, sex aut signa sint infra sub terra. Strabo lib. 1. in principio.

Cleomedes primo meteor. ca. 1. Et (inquit) cum nauigemus in quo terra loco
non spectatur circumcirca in horizonte, quem latina uoce dicimus finientem,
nobis coelū imaginamur aquam cōtingere &c. Et idem in ca. q̄ terra nō sit lata.

Alphraganus de eo, differentia 10. & appellat horizontes circulos hemisphae-

Alphraganus rii diuersarum regionum. Marcus Mani, libro primo ca. 8. sic.

Mar. Mani. Alterius finis si uis cognoscere gyros,

Circumfer faculis oculos uultumque per orbem.
Quicquid erit coeli primum, terræque supremum,
Qua coit ipse sibi nullo discrimine mundus,
Redditque aut recipit fulgentia sydera ponto,
Præcingit tenui trausuersum limite mundum.
Hæc quoque per totum uolabit linea coelum
Hunc tantum ad medium uergens mediumque repente
Orbem, nunc septem ad stellas, nunc mota sub astra.
Sed quocumque uagæ tulerint uestigia plantæ
Has modo terrarum, nunc has gradientes in oras
Semper erit nouus, & terris mutabitur arcus,
Quippe aliud coelum ostendens, aliudque relinquens
Dimidium regit atque refert, uarioque notauit
Fine & cum uisu pariter sua fila mouentem.

Corrigente per
- confirmat
me sequitur
int. vide. 8. f.
io 40

A Hic terrestris erit, quia terra amplectitur orbis
Et mundum plano præcingit limite gyrus,
Atque trahens à se titulum memoratur horizon.

Macrobius libro primo, De Som. Scipi. & idem lib. secundo, De Som. Scipio. Macrobius.
libro enim primo, sic habet. Horizon est enim uelut quodam circo designatus terminus cœli, quod super terram uidetur. Et quia ad ipsum uere finem nō potest humana acies peruenire, quantū quisque oculos circumferendo cōspexit propriā sibi cœli, quod super terrā est, terminū facit. Hic horizon quem sibi unus cuiusque circumscribit aspectus, ultra trecentos & sexaginta stadios longitudinem intra se continere non poterit. Centū enim & octoginta stadios nō excedit acies, contra uidentis. Sed uisus cum ad hoc spatium uenerit, accessu deficientis in rotunditatem recurrendo curuatur. Atque ita fit, ut hic numerus ex utraque parte geminatus trecentorū sexaginta stadiorum spatium, quod intra horizonem suū continetur, efficiat &c. sequuntur alia notata digna, tū legito. Idem lib. secundo de Som. Scipi. sic. Terra nona & ultima sphaera est, hanc diuidit horizon, id est, finalis circulus. Ergo medietas, cuius nos partem in colimus, sub eo cœlo est, quod fuerit super terrā, & reliqua medietas sub illa &c. Vide & lege.

B Præterea annotandum. Etsi author egregie diffinit horizonem, dilucidius tamen sic. Horizon est circulus maior sphaeræ immotus, diuidens cœlum in duas partes. s. hemisphaerium supra uisum, & inferius occultatum.

Sunt aut huius circuli diuersa nomina. Vocatur autem horizon, quasi circulus determinans hemisphaeria, ab ὄριζω Græco, quod est termino, diffinitio, uel ab ὄρος siue ὄριον, i. terminus seu finis. Nonnulli pronuntiant Orizon sine aspiratione; & cōtendunt esse Latinū ab orior ortus, & zona: quasi zona aut circulus ortus.

Appellat gyrus aut circulus hemisphaerii. Gyrus à Manilio: circulus hemisphaerii Alpiragano. Et finitor aut finiens, Cleome. i. Meteo. ca. q̄ terra non sit lara, sic scribit. Si latet planæq̄ figuræ sit terra, unus apud omnes homines fuerit finiens. Neq̄ enim in tali figura est nosse quo pacto finientes intercidiāt. Quod si unus sit finiens, eadem ratione apud omnes ortus & occasus fient, & perinde principia dierum & noctium eodem pacto fient, at hæc non sunt.

Accedit Lucanus nono Pharsa, his metris.

Iam iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi ætheræ medio sicut æquore flammæ
Syderibus nouere uias, nec sydera nota

C Ostendit Libyæ finitor circulus orē.

Cato cum suis fouens partes Pompeii uenit ad Libyam arenosam uersus æquinoctialem: ubi polus, teste Ptote, eleuatur 10. 12. 14. 16. 20. 24. gradibus. Vbi propter flatū austrī & cōmotionem arenæ nulla manent itinera. Vbi nec omnia sydera septentrionalia, secundum quæ diriguntur uia, apparent.

Et nostri recentiores utuntur his nominibus: finiens, finitor. Vt Geor. Valla de cōpositione astrolabii finientem, quem Græca nomenclatura horizonem

Rursus animaduertendum, Ptolemæus Dictione. secunda Almage. quem sequitur cōmunis astronomorū turba, duplicem ponit horizonem, de quo noster Proclus nullā facit mentionem, s. rectum & obliquū. Horizon rectus siue orthogonus dicitur, supra quem nullus polorū mundi eleuatur, quæ habent illi quorū zenith est sub æquinoctiali. Eorū horizon est circulus per polos mundi, diuidens æquinoctialem ad angulos rectos & sphaerales. Et cōstituit sphaeram rectam. Horizon autem obliquus, decliui siue dicitur, supra quem aliter polorū mundi eleuatur, quem habent omnes habitantes extra æquinoctialem siue sint Aquilonares siue austrini. Et eorū horizon intersecat æquinoctialem

Horizon diffinitur.

Nomina horizonis.

Gyrus uel circulus hemisphaerii. Finitor finiens. Cleome.

Lucanus.

Horizon duplex.

Horizon rectus.

h. d. hoc uide
magis in V. d.
in fine ubi uenit
quædam puncta
in carne

L

LI

NOTA. ad angulos impares & obliquos. Vnde dicitur horizon obliquus siue sphaera
 Zenith Et scito, quod zenith capitis semper est polus horizontis. Polus (obliqua.
 Polus. impraesentiarum non accipitur pro puncto caelesti, super quo caeleste mobile aut
 quispiam circulus mouetur, quia horizon immobilis est, ut supra patuit, sed ca-
 pitur pro puncto eleuato, qui centrum est alicuius circuli, ut hic.

Circumferen-
 tia circuli bifa-
 riam describi-
 tur.

Attende igitur, quod circumferentia aut peripheria circuli bifariam describi
 potest. Primo in planido, ubi peripheria & centrum sunt in una superficie: &
 hoc fit communi circino. Secundo ubi centrum est aut eleuatum aut depressum a
 planicie, & ad hoc requiritur proprius circinus. Vtrosque, horizontes rectum,
 scilicet, & obliquum, indicat Mar. Mani. in metris supra expositis. Et omnes
 qui de fabrica & usu astrolabij tractant, frequentem habent eorundem memoria.

Proclus noster hic, & Albertus Magnus lib. de natu. loco. Distinct. 1. cap. 10.
 quem lege, & alij, binos faciunt horizontes alterum sensilem, alterum ratione per-

ceptum. Sensilis horizon siue sensu perceptus siue apparens est, qui sub aspe-

ctum uenit, ab eo descriptus iuxta aspectus terminum: & uocatur ab alijs, puta

Mesalach lib. de uirtute motoris, artificialis, qui per uisum comprehenditur, sub

quodam similitudine cum die artificiali. Nam dies artificialis dicitur, quod arti-

fices ut plurimum in eo operantur: sic horizon dicitur artificialis quia urbs aut arx

per artem constructa, habent huiusmodi horizontem. Lege & Macro. supra ci-

tatum. Hic secundum Proclum & Alber. diametrum habet binis milibus stadiis, non

maiorē. Cuius semidiameter contineret mille stadia. Hi authores dissentiunt a

Macrobio in numero, pauciora enim habet Macro. Quod ex eo forsitan oritur,
 quod stadiorum mensura est inuenta diuersa &c. Ego in hoc non accedo Macro-

bio. Pro maiori intelligentia repete, hic quod supra scripsimus in §. Attendendum est.

Horizon ratione perceptus siue rationalis aut naturalis, iuxta sententiam

Ptolemæi, Cleome. & Procli est, qui ad fixarum stellarum sphaeram pertinet, &

ad eandem usque uenit, totumque mundum in duo secat. Visus enim noster qui

ad prospectum non uagantiū aliorum penetrare non potest, ratiocinando con-

cludit & in imaginatur circulum quendam in sphaera stellata, distinguentem ean-

dem in duo hemisphaeria, alterum supra eundem circulum apparens, alterum

sub eodem occultatum minime apparens.

Sed quaeris, unde orta est hominibus huiusmodi ratiocinatio? Opinor ex eo

quod homo nocturno tempore sereno, constitutus in loco libero, uidet in oriente

emergere stellas ad uisum, quas pauxillo ante tempore non uidebat, & iterum

alias & alias. Sic uidet in occiduo stellas ruere & mergi & amplius minime ap-

parere, & iterum alias & alias. Vnde conclusit quendam esse in caelo circulum

terminantem res uisas a non uisis, quem horizontem appellabant, & ita ima-

Horizon ratio-
 ne perceptus, ra-
 tionalis.

Vnde fit orta
 huiusmodi ra-
 tiocinatio.

Adiumentum
 inuentiois ho-
 rizontis.

Aliud iuuam-
 me.

Ioan. Pisanus.
 Exemplum de
 corde Leonis
 &c.

Adiumentum ad id praestitit, quod terra est sphaerica & globosa, sed in globo
 propter partium deuexitatē ultra dimidium uisus extendere minime potest.
 Ideo ratio conclusit, ut iam iam exposui.

Accessit item rationi iuuamen per apparentias in caelestibus. Quamuis uisus
 noster non adeat ad caelum usque stellatum. Neque caelum uidere posset homo,
 etiam si uisus ad id se extenderet. Videmus tamen stellas, quarum lumen ad oculum
 nostrum peruenit: quod satis concluditur per propositionem 27. primae par-

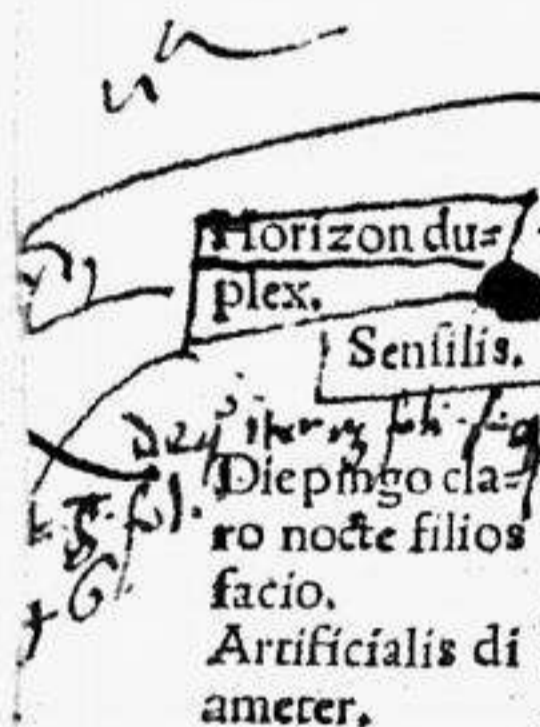
tis perspectiuae communis: Sine luce nihil uidere &c.

Exemplis facile doceberis. Cor Leonis stella regia, nostra tepestate sita in 22.

gradu fere Leonis. Et stella in anchora sinistra Aquarij in 22 fere gradu eiusdem

diametra

Horizon dus-
 plex.
 Sensilis.
 Die pingo cla-
 ro nocte filios
 facio.
 Artificialis di-
 ameter.

D

B

F

A diametraliter in cœlo opponuntur, sic se habent, cum altera apparet supra horizon-
zontem, alia latet, & cōtra. Vna igitur oriente alia occidit, & hoc pacto semper
se se habent. Quare ratio concludit circulū quendam partientem cœlum totum
in duas partes æquales, secernentem (ut supra dixi) res uisas à nō uisis. Et si mo-
rula quædam paruissima apparet, ob id quod stella aquarij est meridionalis à li-
nec ecliptica, non est curanda.

Exempla in planetis, Primo in oppositione Solis & Lunæ & præsertim in ea
quæ est uicina ortui aut occasui, & ubi Luna est circa iter Solis. Vt ferè accidet
Anno 1526. die 28. Ianuarij. Et eodem anno die 23. Iulij. Et eodem anno usuenit
et, in oppositione Saturni & Martis die 28. nouembris, Saturno sanè occiden-
te, oritur Mars. Et anno sequente 27. in oppositione Martis & Veneris die ter-

Item oppositio (quæ tamen rara est) Saturni & Iouis, quæ acci- (tia Maij.
det Anno 1534. die 12. Februarii. in qua uterque caret latitudine, huius rei præsta-
bit exemplum clarissimum.

Ex Ephemeridibus exempla plurima facile colliges. Sed de his hactenus.

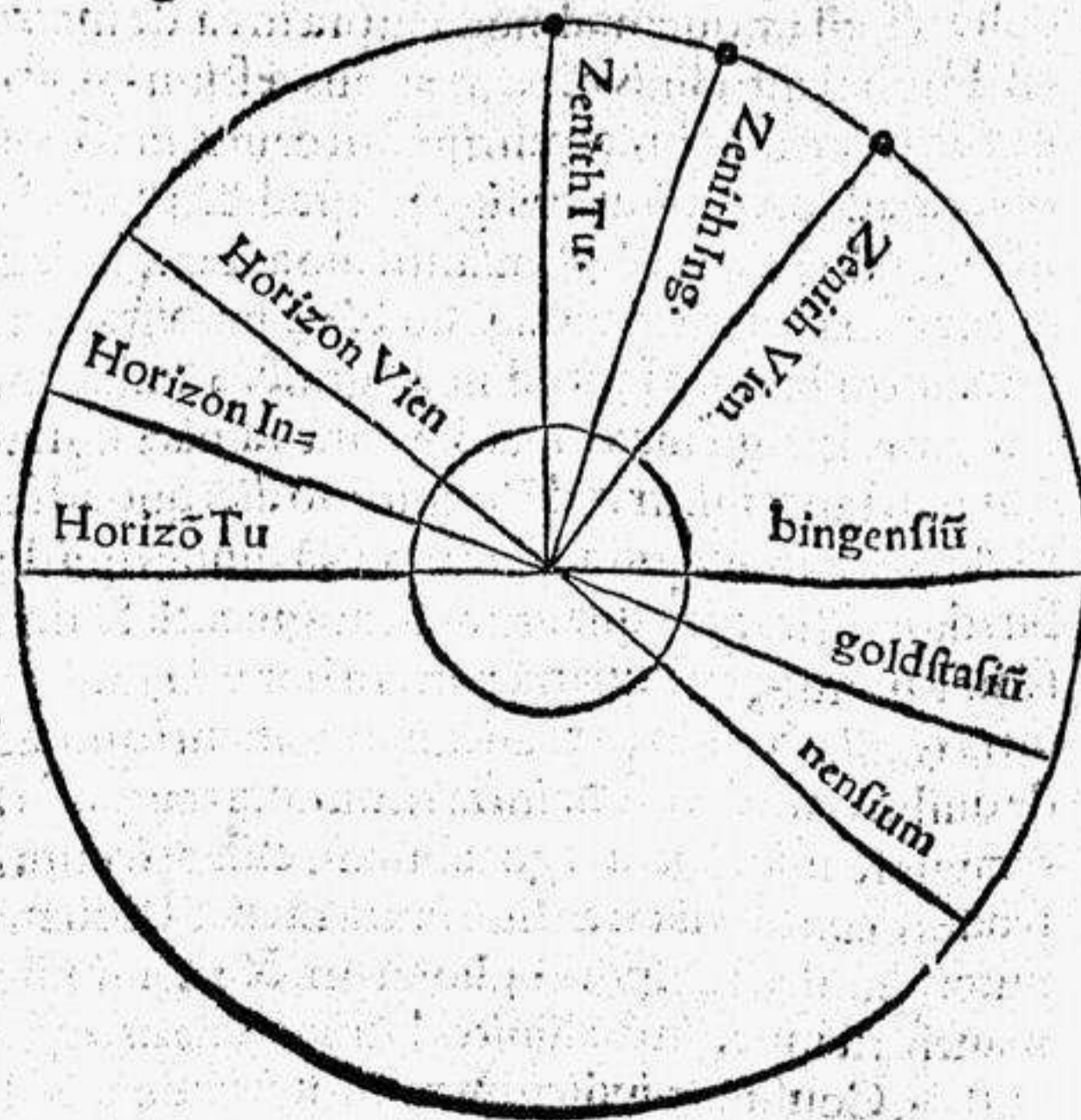
Tertia pars huius capituli in §. Nec uero per omnem tractum &c.

B In primis candidè Lector, quod omnia quæ in ea parte annotauit Proclus acci-
pienda sunt de Horizonte ratione percepto aut Rationali, de quo, & nō de Sen-
sili, astrologi in rebus astronomicis semper loquuntur.

Habet autem hæc pars plures annotationes haud inutiles. Quarum prima
est, diuersæ regiones, urbes aut earundem habitatores habent diuersos & eua-
riatos horizontes. Cuius rei ratio est, quia diuersæ regiones, urbes aut habitato-
res earū, habent diuersa zenith capitis in cœlo, linea enim (ut nō raro docuimus)
tracta ex centro mūdi per Regionum mediū aut Urbium aut Habitatorū usq̃
in cœlum indicat zenith capitis. Sed quia Regiones, Vrbes aut Habitatores in
terræ superficie aut rotunditate inuicem distinguuntur, consequens est, huius-
modi lineas & zenith etiam diuersificari. Et cū zenith capitis est polus horizon-
tis sicuti folio antecedenti declarauimus, infertur horizontem à zenith quaque
uersum equaliter distare, scilicet, 90. gradibus. Et linea ostendens zenith innitit
Horizonti ad angulos rectos, quare nunc palam infertur, quod mutato zenith
& horizon mutatur, sed diuersæ Regiones, Urbium aut habitatores, habent di-

C uersa zenith igitur diuersos horizontes. Id in hac fi-
gura (etiā mediocriter do-
ctus) facile apprehendere
potest.

A Cōtuendum est hic quod horizon gemino modo se
euariāt aut mutat. Primo,
quod regiones, Vrbes aut
Habitatores sunt siti aut
uersus orientem aut occi-
dentem. Et si sunt siti sub
uno parallelo aut æquidi-
stante, euariant quidē hor-
izontes, sed oīa alia com-
munia habent, ut indicat
author in textu, & nos su-
pra de Perieœcis & circula-
riter habitātibus abundè
docuimus. Differunt in eo solummodo, quod non pro uno & eodem instanti

Linea zenith
& horizon fa-
ciunt angulos
rectos.

Horizon
bifariam
se mutat.

habent ortum & occasum Solis, meridiem & mediū noctis. Si autem siti sunt partim uersus orientē aut occidentem & partem uersus meridiē aut septentrionē, horizontes declinant, & uariant se partim uersus orientē aut occidentem, & partim uersus meridiē aut septentrionē. Quod cōtingit ex eo, q̄ nō sit sub uno

Secūdo, q̄ Regiōes vrbes aut Habitaōes sunt siti uersus meridiē (pallelo, aut septentrionē. Et si sunt siti sub uno meridiano uariant se horizontes directē aut uersus meridiē aut septentrionem. Si sub diuersis meridianis, fit uariatio, ut iam supra dixi, in uerbo. Si autem siti sunt partim uersus orientem. Secunda

annotatio in uersiculo, Sed sensu idem quadringentis ferē stadijs manet. In ea & aliis sequētibus author docet, usquequō. i. ad quantū terrae spatiū idem maneat horizon quo ad sensum & usquequō nō maneat idem. Dicit igit̄ in iam allegato uersiculo, Quod horizon quo ad sensum idē ferē 400. stadijs manet, dixit quo ad sensum. i. q̄ in eo spatio 400. stadiorū manet eadē diei longitudo sensilis, manet idē clima, manent eēdem apparentiā aut phænomena. Quod ut lucidius intelligat̄.

Aduertendū est, q̄ 400. stadia iuxta uulgarē & recentiorē (cidius intelligat̄. rem supputationē faciunt miliaria Italica 50. nostra cōmunia 12 $\frac{1}{2}$. Item 500. stadia teste Ptole. lib. 7. geo. ca. 5. respondent uni gradui coelesti in terra secundū latitudinē, quae faciunt mil. Italica ferē 62. nostra cōmunia 15. & $\frac{1}{2}$. si oīa emūctim habere cupieris. Dico igit̄ q̄ 400. stadia supra à Proclo proposita, aut 50. mil. Ita. aut 12. & $\frac{1}{2}$ nostra, nō suppleunt unū gradū latitudinis, sed 500. stadia aut 62. quasi mil. Ita. aut 15. & $\frac{1}{2}$ nostra respondent uni gradui in latitudine. Vt ergo optime lector rem paucis habeas, accipiā miliaria nostra tanq̄ mensuras nobis germanis magis notas. Cōfer inuicem 12. mil. & $\frac{1}{2}$. respondentia 400. stadijs, ad 15. mil. & $\frac{1}{2}$. respondentia uni gradui secundū latitudinē. Vides ea distare in 3. miliaris, quae sunt 5. pars de 15. Surrīpe igitur ab uno gradu latitudinis, quintā partem grabus. i. 12. minuta habes 48. minuta, quae nullū uariant clima. Ingredere igitur cōmunem tabulam climatū, & adde 48. minuta ad latitudinem mediū climatis, aut ea subtrahe ab eadem, & nō deducaris in aliud clima. Quare egregiē dixit Author q̄ ob 400. stadia clima nō mutatur sed manet idem. Manet etiā eadem dierū longitudo ad sensum. Id exemplo facile capies. Et ut morem gerā Authori nostro græco, ponā exemplum ad Græciā, ubi latitudo, aut eleuatio poli arct. est 36. quemadmodū supra in ca. de interuallo equidistantū diffinitum est. Huius latitudinis dies maximus aestiuus, nostro tpe est 14. horarū & 28. minutorū, pro ut tabulae plurimae in eam rem cōpositae indicant. Latitudinē iam oblatae addo 45. min. colligo 36. grad. & 48. mi. Ingredienti aut̄ mihi tabulam, nō offendo 36. gra. & 48. mi. inuenio aut̄ 37. gra. latitudinis uiciniorē quibus alligatur maximus dies aesti. 14. ho. & 24. mi. Distantia inter hos maximos dies est 6. min. de quibus pro latitudine 36. gra. & 48. mi. demo quintā partem, & remanēt ferē 5. mi. Est igit̄ maximus dies latitudinis 36. gra. & 48. mi. 14. horarū & 33. quasi min. Manet igitur eadē longitudo diei quo ad sensum in spatio 400. stadiorū. Et dico notanter quo ad sensum. Nā omnes qui de climatibus scribunt, in quibus diuersificantur quantum ad augmentū & decrementum, minimū tempus sensibile ponunt esse quartā partem horae. i. 15. min. horae, & omne id quod cadit infra 15. mi. nō est in ea re alicuius momenti quo ad sensum, quinq̄ aut̄ minuta, de quibus iam dixi, sunt infra 15. minuta temporis sensilis. Igit̄ non constituunt tempus sensibile. Intra ergo tabulam climatū cum mediū quarti Climatis, & offendes maximū diem aestiuū iuxta mentē Ptolemæi & Procli 14. hora. & 30. minutorū, nostro tempore 14. horarum & 28. minuto. Cui adde 5. mi. aut deme, & manebis semper intra limites huius climatis, igitur manet idem clima ut asserit author. Consimile iudicium relinquitur de aliis climatibus omnibus, fac periculum è figura sequenti, & uidebis ueritatem.

Secunda anno ratio.

400. stadia nō uariant longitudo diei, nec clima.

Surrige sensibile

400. stadia q̄ faciāt miliaria

500. stadia q̄ faciāt miliaria

Quor stadia uni gradui respondeant.

Comparatio.

Manet idē clima.

Manet eadem longitudo diei

X
E
F

A

TABVLA CLIMATVM IO. DE SACROBVSTO.

		Longitudo diei æstiu		Latitudo Climatum	
		H	m	G	m
Primi Climatis per Meroen.	Principium	12	45	12	45
	Medium	13	0	16	40
	Finis	13	15	20	30
Secundi Climatis per Syenem	Principium	13	15	20	30
	Medium	13	30	24	15
	Finis	13	45	27	30
Tertij Climatis per Alexandriam	Principium	13	45	27	30
	Medium	14	0	30	45
	Finis	14	15	33	40
Quarti Climatis per Rhodum	Principium	14	15	33	40
	Medium	14	30	36	24
	Finis	14	45	39	0
Quinti Climatis per Romam	Principium	14	45	39	0
	Medium	15	0	41	20
	Finis	15	15	43	30
Sexti Climatis per Borysthenem	Principium	15	15	43	30
	Medium	15	30	45	24
	Finis	15	45	47	15
Septimi Clima. p Riphæos montes	Principium	15	45	47	15
	Medium	16	0	48	40
	Finis	16	15	50	30

B

Ad apparentias nunc uenio, quas Græci appellant Phænomena. Pro quibus aduertendū: quod in æthere, id est, in aëre & in cælo plurimæ uidentur apparentiæ. Quæ in aëre apparent, uocant physici impressiones meteorologicæ id est, in sublimibus uisæ. Apparent sane præcipue noctu, multa in aëre ostenta. De quibus legito Aristotelem & Alber. Mag. in libris eorum meteorologicis. Senecā in Quæ: natu. Plinium libro primo natu. histo. & alios. Aristoteles & Alber. libro primo Meteor. tractant de apparentiis in sublimibus ignitis. In tertio, de iisdem, uirtute aut positu stellarum causatis. De ignitis ut sunt lanceæ, columnæ, trabes, Græce δολιδες, iacula Græce βολιδες, candelæ, faces, lampades, flammæ, scintillæ, stellæ cadentes, stellæ uolantes, capræ saltantes Græce αιγες, A subascendentes, A subdescendentes, dracones, hiatus, uoragines, scrobes Græce χάσματα, & id genus reliqua innumera. De facibus, lampadibus, iaculis, trabibus, hiatus cæli, Plinius libro 2. ca. 6. Idem de stellis cadentibus lib. 2. ca. 8. & libro 18. capi. 35.

Aristoteles præterea & Albe. in 3. tractant de apparentiis, quæ uirtute & positu stellarum causantur & uisui obijciuntur. Ut sunt Cometa. i. stellæ crinitæ, de quibus etiã Plinius lib. 2. ca. 25. irides, halones. i. coronæ aut areæ, orbis, circuli. Accidit & coronæ circa solem. Plinius lib. 2. ca. 28. & de pluribus solis olim uisæ eodem libro cap. 31.

De coronis circa Lunam & astra, idem Plinius eodem libro ca. 29. & pluribus Lunis ca. 32. De circulis stellarum errantium, idem libro 18. ca. 35.

Circa solem uirgæ, id est, bacilli aut funes tentorij, Parahelij plures soles, αραεί, id est, iuxta, & ἥλιος Sol.

Accidit etiã nonnunquam circa solem & Lunam, id quod imperitos homin-

De Apparentiis.

Apparentiæ ætheris.

Aristoteles.

Alber. Mag.

Seneca.

Plinius.

Apparentiæ ignitæ ardentes.

Plinius.

Aristote.

De apparentiis ratione stellarum.

Solis coronæ.

Lunæ & stellarum coronæ.

Aliæ apparentiæ circa solem.

Defectus solis & Lunæ.

Ptolemæus.
Alber. Mag.
Io de mon. Re.
Geor. Pur.
Plinius.
Mirum de Lu
næ deliquio.

nes monstrosa timiditate perturbat, ut sunt eorundē defectus, de quibus Ptolemæus Dictiono. 4. 5. & 6. Alma. Et Alber. Mag. Ioan. de monte Re. in abbreviatōis Alma. lib. 4. 5. & 6. Julius Fir. lib. 1. ca. 10. 13. & 72. in ueteri, in nouo 70. Et rursus id cuius uix esset causa assignanda, si dioptica non esset inuenta, Lunā eclipsari & utrumq; lumen esse supra horizontem. Testis est Plinius libro secundo capitulo 13. his uerbis. Et quā nam ratione cum solis exortu umbra illa hebetrix sub terra esse debeat, semel iā acciderit, ut in occasu Luna deficeret utroq; super terram cōspicuo lydere &c. Hoc mirum soluit Cleomedes libro secundo de mundo capitulo, de Lunæ defectu. Et Ioan. Pisanus libro perspectiuae tertio propositione quinta & septima, quos lege.

Solis prospere
ctus mirus ex
monte Ida.

Item de prospectu ortus solis miro ex monte Ida, scribit Pompo. Mel. lib. 1. ca. de Aeolide, & Solinus in collectaneis ca. 16. Lucretius lib. 5. & Diodo. Sic. lib. 17. De his apparentiis fecimus alibi periculū. Non sunt hæ apparentiæ de quibus loquit hic Proclus. Quare alias notabimus apparentias & hæ cōtingunt in cœlestibus, puta in stellis fixis & erraticis. Stellas sane firmamētī, quas fixas nominamus, Ptole. Dictiono. 7. & 8. Alma, collegit in 48. imaginēs, formationes, aut Asterismos, quibus & nomina dedit, earumque stellarum naturas tracta. 1. quadri. ca. 9. exposuit. Nō omnes profecto in asterismos collegit. Quis est enim

Apparētie cœ
lestes stellarū
aliter.

is qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina uocat? Sed insigniores & potiores, quas in Alexandria urbe Aegypti organo astrario, pro his imaginibus formandis, potuit obseruare. Numero 1022. Quē postea Anno christi 1251. Alphonso Roma. rex, quo ad numerum stellarū & imaginū secutus est. Sed de his infra ca. ultimo fusiū tractabimus. Sunt autē hæ imagines nobis apparentes in sublimibus, puta in sphaera stellata, quā firmamentum aut octauū orbem uocitamus. Sunt etiā in erraticis stellis plurimæ apparentiæ, modo enim uidentur nobis coniunctæ, modo oppositæ, modo sextili, quarta, aut trina radiatione distantes. Nōnunquam apparent directæ aut progressiuae, nonnunq; retrogradæ, contra 12. signorū ordinem meantes. Sed nec de his apparentiis loquitur noster author. Quocirca demū reperiuntur in stellis fixis aliæ apparentiæ, quo ad earum cotidianum ortum & occasum, & quo ad earum perpetuam apparitionem aut occultationem, item quo ad earum elongationem ab ortu & occasu uero, & quo ad earū accessum ad zenith capitis aut recessum ab eodem; & de his loquit Proclus. Quod paucis hac formula accipies. Supra docuimus, q; 400. stadijs respondent 50. mili. Itali. & 12. Germanica integra. Quibus (ut diximus) non respondet integer gradus latitudinis, sed dumtaxat 48. minuta unius gradus. Rectificata igitur sphaera astraria, quam solidam appellamus, ad certam poli arctici eleuationem oblatam, signatisq; stellis orientibus & occidentibus, item stellis perpetuæ apparitionis & occultationis & alijs iam supra memoratis, si deinde sphaerā in 48. minuta unius gradus subleuaueris aut depresseris, nulla accidit sensilis euariatio, neq; in stellis orientibus & occidentibus, neque in his quæ semper apparent aut semper delitent &c. Egregie igitur dixit Proclus. Et apparentiæ omnes eadem sibi consent.

Stellæ à Ptole
mæo obserua
tæ.

Sequitur in Proclo, Aucto uero stadiorum numero. Supra author differuit in quot stadia horizon, quo ad sensum, non capiat mutationem, hic determinat præcipue de eiusdem euariatione. Intellige (ut supra) quo ad diei longitudinem, clima, & apparentias cœlestes.

Vbi ad uariationē horizon
tis nō fit uariatio
longitudinis diei, neque
climatis &c.

Contuendum tamen, non ad omnem uariationem horizontis ultra 400. stadia, huiusmodi sequi uariationes, etiam si stadiorum numerus cresceret in 1000. 2000. 3000. &c. & ultra. Nam hi qui habitant sub uno parallelo, qui periceci à Cleomede & circumhabitantes ab Alber. nūcupantur, de quibus supra

pra

A pra, propter stadiorum numerū ultra 400. mutant horizontes: quemadmodū supra ad uisum ostendimus de his, qui uariant horizontes uersus ortum & occasum solis, non tamen propter stadiorum numerum quantumcumq̄, mutant longitudinem diei, clima & apparentias. Habent enim hi omnia communia ut supra docuimus: non tamen habent idem instans ortus & occasus solis, meridiei & mediæ noctis.

Ciuitates sitæ sub uno parallelo.

In exemplo, Tubingenses, iuxta quorundam recentioremi climatum distinctionem, siti sunt fere in medio septimi climatis. Eorum parallelus ducitur per latitudinem 48. gradū & ferme 40 minutorum, sub eo parallelo aut circiter habitant uersus ortum Dillingenses, Ingoldstatenses, Passaugij, Kremfenses, Hungerisbradenses, Prebitzenses &c Et uersus occiduum Tullenses, Niclasportenses, Rainsenses, Compagienses & cæteri. Hi omnes habēt eandem diei longitudinem, etiam maximam, scilicet quindécim horarum & 57. quasi minutorum: Idem colūt clima, scilicet septimum. Nam climatum uariatio fit solummodo uersus septentrionem aut austrum. Et easdem seruant apparentias &c.

B Et hoc indicat Proclus in his uerbis. Si quidem qui eundem æquidistantem incolunt &c. Idem accipito, mi Lector, de stellis uerticalibus. Tubingenses plane habent has uerticales uel pene. s. duas stellas in genu dextro Persei, duas in pede anteriori ursæ maioris, duas paruas in pede sinistro Herculis. Vñam in ala dextra Cygni, & est tertia: Hæ omnes etiā uerticales sunt omnibus cōmemoratis. s. Dillingensibus, Ingolstatensibus & cæteris.

Stellæ uerticales Tubingensium.

Haud aliter sentire debes de stellis ab ortu aut occasu uero elongatis. Gratia exempli. Oculus Tauri stella, elongat se ipsis Tubingensibus ab ortu uero, uersus septentrionem 25. fere gradibus, eandē elongationem seruant omnes prædicti in uariatā. Idem relinquatur de alijs stellis fixis orientibus & occidētibus. Eam elongationem uocat Ioannes de Regio monte prople. 10 in tabula primi mobilis, amplitudinem ortus & occasus. Sed de his satis.

Stellæ elongatæ ab ortu aut occasu uero.

Nunc edocti sumus euariationem diei, climatis & apparentiarū haudquaquē accidere propter longitudinem, hoc est, recessum uersus orientem aut occidentem. Necessum igitur erit eiusmodi accidere secundum latitudinem, id est à meridie uersus septentrionē aut e contra. Qui enim meat recta uia à meridie uersus septentrionem, continuo uidet polum arcticum altius atq̄ altius eleuari, & ex cōsequutione dies æstiuos prolongari, hybernos uero minui. Et contra means à septentrione uersus Austrum experitur poli eleuationem minorati & æstiuos dies decrescere, brumales augmētari.

Variatio fit secundum latitudinem.

C His experimento cognitis, alludit Proclus, qui inquit, Aucto uero stadiorū numero, pro habitationis diuersitate, horizon, clima, omnes deniq̄ apparentiæ mutantur. Et subdit ad nostrum propositum. Conuenit tamen ut habitationis ultra quadringenta stadia mutationem ad austrum, boream uē accipiamus: hæc Proclus. Sūm opere hic aduertendum est, q̄ non in omni numeratione etiā ultra quingenta stadia, fit omniū prædictorum mutatio, præcipue climatis. Quocirca, candide lector, si falli non uis, necessarium tibi erit obseruare rationē & institutionem climatum alioqui decipieris.

Non in omni numeratione ultra 500. stadia fit huiusmodi mutatio.

Prisci authores, qui septem climata (non abre) uersus septentrionem distinxerunt, dederunt cui libet climati secundum eius latitudinem 30. minuta temporis, id est, semihoram, hoc est quod quantitas diei longissimi ad principium climatis inuenta pensiculatim differt à quantitate diei longissimi ad finem triginta minutis temporis: Ita quod dies longissimus ad finem climatis excedit longissimum ad principium triginta minutis. i. per semihoram. Diuiserunt deinde quodlibet clima per tria, scilicet, principium medium & finem: iuxta tres

Ratio climatum

3 De climatibus

parallelus, quorum unus ducitur ab occidente in orientem per principium climatis. Secundus uergit per medium climatis, clarus & insignis aliquo nomine insulæ, urbis &c. Tertius tendit per finem climatis, sequentiq; climati initium præstat.

Augetur etiam dies à principio climatis usque ad medium, in unguem quindecim minutis, & à medio usque in finem totidem: quod dixerunt ipsi esse tempus minimum sensile.

Quatuor tempora minima sensila.
Ptolemæus

Dico hic per digressionem: quod ueteres obseruauerunt quatuor minora tempora sensila, quod pulchre indicat Ptolemæus libro primo Geogra. capitulo 23 & idem dictione secunda Almagesti capitulo sexto. Primum & minimum est quindecim minorum (de quo etiam supra diximus) & iuxta hoc diffinit Ptolemæus capi. 23. primos 14. parallelus, quod etiam computatur à principio climatis usque ad eius medium, & à medio usque in finem. Secundum tempus complectitur tertiam partem horæ, id est, 20 minuta: & secundum hoc distinguit Ptolemæus, in depictiõe orbis habitati in plano, meridianos circulos, ubi unus ab alio distat per tertiam horæ partem. Distant enim meridiani ab inuicem per quinque gradus æquinoctialis, qui faciunt 20. minuta temporis, dando uni gradui quatuor minuta. Tertium tempus sensile est 30. minorum, & eo utitur Ptolemæus pro parallelis 15. 16. 17. 18. & 19. quod etiam aptatur climatibus à principio usque in finem. Quartum continet integram horam, quo utitur Ptolemæus parallelis 20. & 21.

Sed occurris quærendo, quid præcos mouerit, rationem climatum diffinire per ipsum tempus? Cum eis sufficere potuisset pro climatum distinctione ipsa poli sublatio, tempore omnino neglecto. Respondeo, quod præci in his & alijs plurimis diffiniendis tempus addidere, factum esse reor ob temporis nobilitatem, quod id propter eius innumeras utilitates semper memoriæ adhæreret, uelut ex authoribus colligere datur.

De climatibus interuallis inæqualibus.

Ad climata redeo, quod climatum interualla non sunt similia in mensura Geometrica, siue sint stadia, siue miliaria Italica siue Germanica. In primo namque climate, quod est uicinum æquinoctiali, ubi sub eo habitantes semper habent 12. horas diei & totidem noctis, postea pergendo uersus septentrionem pedetentim ualde crescit dies longissimus, quare ad hoc ut crescat, pro completionem unius climatis in 30 minuta, requiruntur plures gradus eleuationis poli. In eo sane loco horizon non multum recedit ab angulo recto, quem facit æquinoctialis cum suo horizonte: quare fit ut non cito dies longissimus crescat ultra diem æquinoctiale: & requiruntur (ut iam dixi) plurimi gradus eleuationis pro unius climatis complemento. Secus accidit ad magnum progressum uersus septentrionem, ubi ad paucos gradus eleuationis, cito crescit dies maximus pro complemento unius climatis, quia eorum horizon multum se obliquat ab horizonte recto. Vt & hæc in sphaera facile ostendi possunt.

Doctrina de inæqualitate interuallorum climatum.

Quod autem climatum interualla sint dissimilis quantitatis, facile addiscitur: & sic. Deme gradus & minuta eleuationis poli ad principium primi climatis ab eleuatione ad eius finem, & habebis interuallum in gradibus & minutis huius climatis, scilicet septem gradus & 45. minuta: hos redigito (ut paucis rem habeas) in miliaria Germanica communia, & colliges integra 116. miliaria: Ecce terrena mensura huius climatis secundum latum. Idem fac pro secundo climate & uidebis minus interuallum. Haud dissimili formula agito pro cæteris climatibus, & continuo decrescunt interualla in gradibus & minutis ac etiam in miliaribus, quo ad mensuram Geometricam: Prout sequens tabella aperte indicat.

A TABELLA INTERVALLORVM CLIMATVM.

	G m	Miliaria Germanica cōmunia	
Primi Climati	7 45	116	& integra.
Secundi Climatis	7 0	105	Hæc tabella excerpta est
Terti Climatis	6 10	92	ex Ioanne de Sacrobu-
Quarti Climatis	5 20	80	sto, capite de Climati-
Quinti Climatis	4 30	67	bus.
Sexti Climatis	3 45	56	
Septimi Climatis	3 15	49	

Ex his manifeste concluditur, quod haud dari potest certus, & ad æquatus stadiorum, de quibus loquitur Proclus, aut miliariorum numerus, secundum quem fiat omnium climatum euariatio, ac longitudinis dierum &c. ob id quod climatum interualla non sunt eiusdem quantitatis, sed diuersarum. Sis caute candidè lector cum legis Proclum dicentem. Conuenit tamen, ut habitationis ultra quadringenta mutationem ad austrum Boreamue accipiamus. Quod si numerando excesseris quadringenta stadia credas mox accidere euariationem climatis & cæterarum rerum. Nec tibi 500. stadia sufficiunt, quæ unū dant gradum latitudinis. Is certe nullam (nec additus uel demptus ab eleuatione mediū climatis) facit mutationem. Idem teneto in 600. 700. 800. stadijs. Sed cū in 1000. stadia perueneris primum fac periculum pro septimo climate, 1000. enim stadia faciunt miliaria Italica 12½. Germanica communia 31. quibus planè respondent duo gradus secundū latitudinem. Quos si addideris ad eleuationem poli mediū septimi climatis, colliges 50. gradus & 40. minuta, quæ eleuatio cadit extra septimum clima uersus septentrionem, ubi etiā accidit mutatio sensilis diei maximī. Si autem 2. gradus subtraxeris, habebis 46. gradus & 40. minuta eleuationis quæ cadit in limites sexti climatis, & sic fit euariatio.

Haud dari potest ad æquatus numerus omnibus climatibus seruiens.

1000. stadia faciūt euariationem in 7. cli.

Sed hic stadiorum numerus nō satisfacit pro alijs climatibus, puta primo, secundo, tertio, quarto, quinto. Necessum erit assumere alium stadiorum numerum qui omnibus sufficiat. Recipito igitur 2000. stadia, quæ faciūt 250. miliaria Italica & Germanica integra 62. quibus abunde respondent 4. gradus eleuationis poli, quibus iunctis uel surreptis medijs eleuationis climatū, uidebis euariationē climatū, longitudinis maximī diei & cœlestiū apparentiarū. Fac periculū.

Canon pro omnibus climatibus. 2000. stadia.

C Lectoribus unica exemplari computatione satisfaciam, hac. Offertur mihi eleuatio poli ad mediū septimi climatis, quæ authore Ioan. de Sacrobusto est 48. graduū & 40. minorū & iubeor omnes euariationes (de quibus Proclus) exponere. Addo in primis huic eleuationi oblatae quatuor gradus, & colligo quinquaginta duos gradus & quadraginta minuta, hæc poli eleuatio cadit extra finem septimi climatis, in plagam septentrionariam, quam authores perhibent in habitabilem aut prauæ habitationis. Oblatae eleuationi ad mediū septimi climatis, iuxta mentem Ioan. de Sacrobusto respondent sedecim horæ 0. minutum pro die æstiuo longissimo, nostra uero tempestate quindecim horæ & quinquaginta septem ferè minuta. Eleuationi uero quinquaginta duorum graduum, & quadraginta minorum adhæret dies longissimus sedecim horarū & quadraginta minorū, qui excedit diem longissimum mediū climatis in 40. minutis. Ecce diei magna euariatio, ultra minimum tempus sensibile, quasi in triplo. Venio nunc ad apparentias. Stellæ uerticales seruientes eleuationi 48. gra. & 40. mi. & eius pallelo supra sunt enūeratae, ubi de stellis uerticalibus Tubingenē diximus. Qui aut habitāt sub pallelo ducto p eleuationē 52. gra. & 40.

minutorū ut sunt Phrysi, Campenenses, Saxones, Hildesheimenses, Brundisingenses, Poloni, Rosnasenses habent has stellas uerticales, stellam unam in manu dextra Bootis, stellas in capite aurigae quasi, duas stellas in capite Draconis quasi, Stellam postremam in ala dextra Cygni. Ecce euariatio stellarum uerticalium.

Stellae orientis & perpetuae apparitionis.

Præterea hæ stellae habitantibus parallelum 48. grad. & 40. minu. oriuntur & occidunt in parte horizontis uersus septentriones ut uiciniores, scilicet stella Arietis in capite Algol, stella in sinistra manu Aurigae, duae stellae paruae in sinistro pede anteriori Ursae maioris, Stella inferior aut hastilis Bootis, stella magna in rostro Vulturis cadentis, Stella nobilis in dorso Cygni. Habitantibus aut sub parallelum 52. grad. & 40. minu. hæ omnes sunt perpetuae apparitionis. Ecce uariatio stellarum quo ad ortum & occasum & perpetuam apparitionem.

Sic contra in parte horizontis meridiana sunt stellae quae habitatoribus parallelum 48. grad. & 40. minu. ut uiciniores oriuntur & occidunt, his uero incolentibus parallelum 52. gra. & 40. minu. sunt perpetuae occultationis. Ut sunt hæ. Nonnullae stellae in dorso Centauri, stellae Lupi, stella in cauda scorpis. Stellae 5. coronae meridionalis, stellae in cauda Piscis austrini, stellae nauis circa sedilia. Hæ stellae omnes in medio septimi climatis, aut sexti, aut quinti oriuntur & occidunt.

Variatio rationis elongationis &c.

Fit etiam mutatio in stellis quo ad earum elongationem ab ortu & occasu uero. Supra enim ostendimus stellam oculi Tauri pro eleuatione 48. grad. & 40. minutorum distare ab ortu uero uersus septentrionem 25. propemodum gradibus, quae ad eleuationem poli 52. grad. & 40. minu. ab eodem ortu ferme distat 27. gradibus. Ecce euariatio.

E

Pro eleuatione 44. grad. & 40. minu. Urbeshuius paralleli.

Subtraho præterea 4. gradus ab eleuatione poli ad medium septimi climatis & residuo 44. gradu & 40. minuta eleuationis polaris. Parallelo huius eleuationis subduntur urbes Italiae scilicet, Pola, Comum, Venetiae ferme. Et in cutijs Alpibus Oscella ciuitas. Fit igitur iterum euariatio climatis & longissimi diei. Climatis, quia deducor ad clima sextum. Numerus enim eleuationis 44. gra. & 40. minutorum continetur intra limites sexti climatis post eius principium. Longissimus huius eleuationis dies est 15. horarum & 24. minutorum. Ecce, diei magna euariatio & minoratio.

Stellae uerticales.

Stellae uerticales habitatoribus huius paralleli sunt hæ. Lucida in cauda Galinae aut Cygni & quarta in ala eius dextra, una & extrema dextrae manus Andromadae & una circa talum eius dextrum, una in pede sinistro posteriori Ursae maioris, & suprema quasi in ferro hastilis Bootis. Una in sura leua dextra Herculis & una in coxa. Ecce mutatio harum stellarum uerticalium respectu omnium uerticalium praecedentium.

F

Stellae uicinae horizonti septentrionali.

Stellae ite orientes & occidentes horizonti tamen septentrionali uicinae sunt. Quarta in ala dextra cygni, & fulgens in eius cauda. Extrema dexterae manus Andromadae, & ea quae est ad talum dextrum. Una in sura sinistra Herculis, duae stellae, una in tibia, altera in coxa dextra Persei. Stella magna in auriga Alhior, id est, capra, & una fulgida in humero dextro eiusdem. Hæ omnes collatae ad eleuationes supra nominatas, sensibilibus plus supra horizontem attolluntur. Respectu autem minoris eleuationis puta 40. graduū, semper occultantur. Ecce euariatio.

Stellae uicinae horizonti meridionali.

Stellae demum orientes & occidentes uicinae tamen horizonti austrino, sunt hæ. Acarnar lucida in fine fluminis. Stellae aliqua Coronae meridionalis. Stellae in malo nauis. Duae stellae in cauda Lupi. Hæ comparatae ad eleuationem minore manifestius oriuntur & occidunt, ad maiores supra commemoratas profundius submerguntur & omnino delitent. Ecce mutatio.

Accidit

A Accidit etiam huic elevationi uariatio stellarum, quo ad elongationem earum ab ortu & occasu uero: puta oculi Tauri, quem supra bis in exemplum produximus, qui pro hac elevatione uergit ab ortu uero uersus Aquilonem 23. ferme gradibus. Ecce uariatio respectu præcedentium. Ductu huius exempli non difficulter operaberis pro alijs climatibus.

Posthæc quæ iam explanauimus, author subiungit uersiculum hunc.

Verum si exactæ rationis examini &c.

Contuendum: Proclus supra de horizonte docuit duo: Vnum sub quo stadiorum computo maneat idem horizon, eadē diei longitudo, eadem cœlestes apparentiæ, & hoc quo ad sensum: Alterum sub quo stadiorum numero hæc omnia ad sensum capiant euariationem. Posset quis haud iniuria dubitare, quid de horizonte & alijs iam supra memoratis sentiendū sit, si à sensu ad rationem nos conuertimus: quæ sane ratio est naturæ imitatrix, & discursus animi ad inuestigandum uerum in unguem & examullim. Respondet, ut in textu. Planius sic. Mutato situ etiam admodum paruo in ipsa terra, mutatur horizon, clima & apparentiæ: & hoc accipiendum est ad sensum infra præstandum. Et tacet hic Proclus mutationem longitudinis diei, quæ sub uno parallelo (prout superius declaratum est) uersus ortum & occasum semper manet eadem, sine omni etiam minutissima uariatione. Secus uero de ea, uersus septentrionem & meridiem est sentiendum, ubi etiam accipit mutationem.

Continuatio.

Dubium.

Responsio.

Hoc loco noscendum est, Proclum hic excedere limites Astronomicos. Haud quæpius officium est astronomi omnium rerum astronomicarum reddere emussicat rationem, quia id ei est impossibile, ad quod nemo artatur. Expunctim sane singula ratiocinari Physici est officium, & non raro Geometræ. Astronomia enim, quam Ptolemæus in libris magnæ compositionis docet, inuenta est per instrumenta, quod manifestarium est ex dictione eiusdem prima & tertia, ubi

Astronomi officium.

Instrumentorum utilitas.

C docet compositionem Quadrantis & eius usum. Dictione quinta dat constructionem instrumenti Armillarum & Regularum, quibus (ut uno dicatur uerbo) fere totam astronomiā inuenit. Quæ sane instrumenta ad tantam distantiam, quæ à terra ad astra usque, non omnem perfectionem aut præcisionem præstare possunt. A superficie enim terræ usque ad superficiem concuam orbis stellati recensentur miliaria cōmunia Germanica 16338562. Ecce. Sufficit autem Astronomo uersari circa prope uerū, & ut euitet errorem sensilem, quod palam sit legenti dictiones, Almagesta, Epitomata, Alber. Ma. Ioannem à Regio in monte

Miliaria Germanica à superficie terræ ad sphaeram stellatam.

Ptolemæus

C Ptolemæus uehemēter taxat eos, qui in rebus astronomicis omnia anxie exantillare & emungere attentant. Dicit, sane sexta capitulo 7. § tertio, loquitur de his qui in eclipsibus duo aut tria minuta obseruare contenderunt, his uerbis. Perferutari aut subtilitatem in quantitate huic simili, non est nisi extollentia & uana gloria, & neque est dilectio ueritatis &c. Pulchre astipulatur in ea materia Ioannes à monte Regio libro sexto capit. decimo quinto, sic. Sitamen quis huius rei scientiam exactam quærat, multo iustius illum difficultas operis angat, quàm utilitas delectet.

Io. à Re. mont.

Audi obsecro eundem problemate primo in tabulas primi mobilis. Certū (inquit) qui supstitioso quodā calculo minutiarū, tertiarūq; ac ulteriorū minutiarū ad intima, cœlorū in oībus supputationibus astronomicis penetrare conatur, hi nesciunt quā dementes, & (si p̄ officium dici potest) quā remissi fuerint principes huius artis circa primas etiā minutias obseruādas. Quoniā p̄ instrumenta, quibus ferme tota disciplina astrorum innitit, aīaduertere penitus nequūt &c.

Decreui etiam eiusdem Ioan. libro 13. Epí. capi. 17. sententiam hic annectere. **D**
 Ut sciamus (inquit) reuellere maledicta huic diuino studio aduersantium, qui
 supposita fundamenta suspicantur infirma. Dabunt enim ueniam, si error ille
 quem astronomo imputant, insensibilis fuerit. In hoc enim quiescendum est;
 cum in hac arte punctum geometricum siue præcisionem attingendi nõ sit po-
 testas, instrumentis id efficientibus. Sed de his satis.

Officium phy-
sici.

Assumit igitur author noster hic officium physici, qui naturalium rerum per-
 fectiones examussim pensitat atq; causas reddit. Cũ ergo dicit, Pro quolibet pun-
 cto &c. uerum dicit. In quacumq; enim terræ partem gressus etiã minimos di-

Variatur hori-
zon.

rexeris, incipit zenith capitis euariari. Quare ex supra narratis etiã horizo nõ mu-
 tatur. Quum zenith sit centrũ horizontis. Mutatur etiã clima, nõ intelligito de

Variatur cli-
ma.

mutatõie climatis in aliud, sed iuxta aliquã eius partem. Loco huius uocabuli,
 clima, posuit Geor. Valla ubi de horizonte agit, inclinatio, & melius quadrat.

Mutantur ap-
parentiæ.

Ratio enim intelligit terrã esse perfecte sphericam. In spherico autẽ siue per-
 fecte rotundo à quocumque puncto oblato exierit inclinationem facis. Vel mu-
 tatur clima ad alium afflatum cœlestem aut alium respectum; de quo infra fusi-

us dicitur. Euariantur etiã apparentiæ, nõ ad sensum, sed iuxta rationis discurs-
 sum in uno minuto, in uno secũdo, in tertio &c. Humanus sane animus in cœlũ **E**
 tanquam speculum erectus & raptus, plura propter immensam eius molem ac
 magnitudinẽ ibi distinguit, separat & discernit, qui terrenis & caducis demer-
 sus & pessundatus nil nisi terrena & q̃ sensui patent cogitat & distinguit. Nec

Miliaria resp-
spondentia uni-
gradui in cœ-
lo.

tibi, optime lector, cogitandum est, quod mensura 15. miliariorum cõmunium
 Germanicorũ, quæ in terræ superficie unũ graduum cœlestem æquinoctialis
 metitur, quod eadem, si cœlo aduolares, etiã uni gradui responderet! longe cre-

de mihi, res aliter se habet. Vnus enim gradus cœlestis, puta æquinoctialis su-
 perficie concauæ noni orbis continet miliaria Ger. cõmu. 570581, quibus per
 60. minuta partitis, uidebis uni minuto respondere mil. Ger. 9509. Et rursus fa-
 cta diuisione per 60. uni secundo mil. 158. Vni tertio 2. mil. integra. Ecce.

Horizon im-
motus.

Et ut Proclum in memorato uersiculo planius intelligere possis, legito Alber.
 Mag. lib. de na. loc. dist. 1. ca. 5. præcipue in 3. Si quis aut particulariter uelit cõ-

Huius ratio.

Sequitur in Proclo. Horizon uero ea ratioe &c. In ea parte ul- (gnoscere,
 tima huius capitis, author aperit unam conditionem horizontis, quæ supra in
 eius diffinitione p me expressã est, hanc, quod horizon non intra cõpositionem
 spheræ est, hoc est, nõ est de circulis eiusdem. Omnes enim circuli intrinseci ad **F**

motum primũ mobili mouentur ab ortu in occasum. Sed horizon ad motum
 spheræ manet immotus, situ inuariatus, amans quietem. Nam si esset de circulis
 spheræ intrinsecis, ad motum eius, una cum alijs circumuolueretur, & inde
 orirentur inconuenientiæ. Accideret enim, quod in die naturali ad motũ spheræ
 fieret uerticis, & sic nomen perderet, quia amplius non esset finitor uisus,
 quia ea quæ nobis in uertice sunt uisui patent, & non posset imaginari, quomo-
 do ipse determinaret res uisas à non uisis. Præterea à ratione alienum esset, ho-
 rizontem obtinere uicem meridiani, cũ meridianus semper innitatur horizon-
 ti ad angulos rectos, hoc autẽ accideret in spherã rectã, ubi horizon uergit per
 utrosque polos.

Sed hic obijcit quis: horizontem esse mobilem. Nam Marcus Mani. lib. pri-
 mo ca. 8. Vbi tractat de duobus circulis, scilicet, meridiano & horizonte, uocat
 eos uolucres, his uerbis.

Atque hæc æternam fixerunt tempora sedem
 Immotis per signa modis statione perenni.
 Hos uolucres fecere duos &c.

Et deinde

A Et deinde diffinit meridianū & horizontem; Igitur, Responſio. Non ſunt hi circuli uolucres per ſe, ſed quia cœlum continuo ſuo motu iam adducit eis hoc lignum, hoc ſyduſ, hoc aſtrum, atq; aliud mox; Et propter continuam in eis mutationem dicuntur uolucres & celeres, licet in ſe ſint ſtabiles & fixi. Simile eſt de cera bene præparata & molli, quæ facile cuiuſcumq; ſigilli imaginem recipit. Hæc cera dici poteſt uolucris, id eſt, ad ſuſcipiendum facilis. Vei dicuntur uolucres, id eſt, mutabiles iuxta diuerſos habitatores, qui diuerſos habent meridianos & horizontes. Quiuis tamē meridianus & particularis horizon ſuis habitatoribus manet ſtabilis, fixus & immotus. Et in ea ſententiâ eſt etiã Mar. Mani. in ſequentibus metris, lege eundem.

Vnde Meridianus & horizon uolucres.

q.

In ultimo uerſiculo. Verum & non incommode &c. Proclus oſtendit, quo pacto Horizon poſſit intelligi immotus & quietem amans. Sciendum quòd ueteres pro ſphæris eorum, fabricauere uas concauum, quod in ſe ſemiſphæram poſſet recipere. Et hoc arte tornandi præfecerunt. Cuius labrum aut ſuperficiẽs ſuperior horizontem ſuppleuit. In eo ſane uaſe ſphæra ad medietatem uſq; profundata & immerſa, atq; meridiano circulo iuſtè infixâ rotabatur; Habuit etiã uas pedem, quemadmodum noſtra habent pocula, quæ uulgò ſcyphos uocamus, quo fixè & immotè inſiſteret. Hoc uidere licet in ſphæris uetuiſtis aſtrarijs, quas ſolidas appellamus. Accedunt & cōmentaria ad noſtra uſq; tempora durantiã, id aperte docentiã. Idem obſeruauit Proclus & contemporarij, textu id indicante.

Horizontis imaginatio uerſuta.

B

Ad poſtremum, nobilitas & dignitas ipſius horizontis ex plurimis eiufdem uſibus facile concluditur: ſine quo etiã ſphærarum fabrica fere inutilis eſſet. De ipſius uſibus ſcripſimus plures propoſitiões in elucidatione noſtra in aſtro labium parte ſecunda, ad quas lectorem remittimus. In præſentiarū eos paucis percurrere libuit.

Nobilitas horizontis.

Quorū primus uſus eſt. Quòd officio horizontis omnitempore, quantitates diei artificialis & noctis addiſcimus, & ex conſequentione ortum & occaſum

Horizontis ſeptem cōmoditates.

Secundus. Per eum ſole radiante cognoſcimus horam diei æqualem. Lege cōmentaria noſtra in ſphæram ſolidam.

Tertius aperit nobis elongationem ſtellarum ab ortu & occaſu uero: quam aſtronomi uocant amplitudinem ortus & occaſus, aut zenith ortus & occaſus.

C Quartus manifeſtat gradum zodiaci, cum quo propoſita ſtella oritur & occidit. Quintus indicat ſtellas, aut cœleſtes imagines perpetuæ apparitiõnis aut occultationis.

Sextus palàm facit ortus & occaſus ſignorum.

Septimus diſcernit inter eclipses ſolares & lunares, uiſas & nõ uiſas. Quam obrem in noſtris Ephemeridibus & noſtro Calendario Romano plures utriuſque luminariſ defectiões omiſimus; Propterea quòd noſtrum horizontem Germanicum non ſuperarunt.

DE MERIDIANIS CIRCVLIS.

Meridianus circulus eſt, qui per mundi polos & punctū, quod nobis ſupra uerticem eminent, ducitur. In quem cum Sol incidit, medios dies, mediasq; noctes efficit. Hic etiã circulus imotus in mūdo eſt: Vno eodemq; in tota mundi uertigine ſeruato poſitu. Nec in ſphæris, qui aſtris inſigniuntur, aſcribitur, quòd & imotus ſit, & nullã mutationem recipiat. Sed (quod ſenſu uſurari poſſit) trecentis fere ſtadijs idem meridianus manet. Rationis tamen ſcrup

TEXTVS PROCLI

M

pulosiore indagine ad quemuis gressum, qui ortum uersus occasum ue dirigitur, D
tur, nouus meridianus notatur. Ad austrum enim Boream ue quantumuis pro
grediare, etiam si decem milium stadiorum intersit, idem meridianus seruatur:
Quia ab ortu ad occasum itur, mutatur.

STOEFLERI
INTERPRE.
Diuisio.

2 meridianus
in ortu multu

Scriptores de
Meridiano.
Ptolemæus.

Hyginus
Cleomedes
Mar. Mani.

Macrobius

Ioan. de Sacro
busto.

Diffinitio Mer-
ridiani.

Varia nomina
Meridiani.

Hoc capite author aggreditur secundum circulum sphaerae extrinsecum,
scilicet, Meridianum. Et potest id caput scindi in tres partes. In prima diffi-
nit Meridianum, atque eius officium adiungit. In secunda, quae incipit ibi. Hic etiam
circulus &c. aperit eius conditionem, scilicet, quod immobilis semper manet.
In tertia, quae ibi initium sumit. Sed (quod sensu &c. docet, in quantam terrae in-
ter capedinem maneat idem horizon uel euarietur, & ad quos mundi cardines
capiat mutationem, & ad quos nullam.

In primis hic adnotandum est, quod tractatores de meridiano circulo sunt hi:
Ptolemæus in pluribus locis dicit. Alma. & praecipue Dicit. secunda. In qua ferè ubique
tractat de meridiano. Et in suo Quadrupartito. Et in Cosmographia lib. 1. ca. 23.
& 24. & circa omnes tabulas, tum uniuersales tum particulares.

Hyginus in suo Astronomico lib. 4. Cleomedes primo Meteo. capi. De ma-
gnitudine terrae, & sequenti. Marcus Mani, lib. 1. ca. 8. his metris.

Hos uolucres fecere duos: Nam alter ab ipsa
Consurgens Helice, medium praecidit olympum.
Discernitque diem, sextamque examinat horam
Et paribus spatijs occasus cernit & ortus.
Hic mutans per signa uices: seu si quis Eoos
Seu petit hesperios: supra se circumat orbem
Verticibus superastantem, mediumque secantem
Coelum, & diuiso signantem lumine mundum.
Quando alijs aliud medium est, uolat hora per orbem,
Cumque loco terrae coelumque & tempora mutat.
Atque ubi se primis extollit Phoebus ab undis
Illis sexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rursus ad hesperios sexta est, ubi cedit in umbras:

Nos primam & summam sextam numeramus utramque.

Macrobius de Som. Scipionis libro primo, in haec uerba. Duo qui ad nume-
rum praedictum supersunt, meridianus & horizon, non scribuntur in sphaera:
Quia certum locum habere non possunt, sed pro diuersitate circumspicientis,
habitantisue variantur. Meridianus est enim, quem sol cum super hominum
uerticem uenerit, ipsum diem medium efficiendo designat. Et quia globositas
terrae, habitationes omnium aequales sibi esse non patitur, non eadem pars coeli
omnium uerticem despicit. Et ideo unus omnibus meridianus esse non poterit,
sed singulis supra uerticem suum proprius meridianus efficitur. Haec tenus Macr.
Ioannes de Sacrobu. tract. secundo, de Sphaera. §. Sunt iterum duo alij circuli ma-
iores in sphaera. scilicet Meridianus & horizon: Alber. Ma. in defloratione Alma. li. 2.
Et recentiores Astronomi Ioan. à mon. Re. in epitomatibus Alma. lib. 2. Geor-
gius Peur. Franciscus Capuanus, Geor. Valla lib. 16. & Astronomiae 1. cap. 1.

Præterea annotandum. Proclus in principio huius capituli diffinit meridia-
num: Lucidius tamen sic. Meridianus est circulus maior, transiens per polos mun-
di & zenith capitis, ad motum sphaerae immobilis manens.

Sunt etiam huius circuli uaria nomina. Vocatur enim Meridianus, id est,
medidianus. Litera d mutata in r. Ut habet Varro & Macrobi. lib. 1. de Somnio
Scipi.

S

A Scipi. Et sic à medio dicitur. Et hoc indicat Proclus in textu, & Io. de Sacrobu. Sol enim in meridiano existens, æqualiter distat à principio & fine diei. Vel dicitur à merus, id est, purus siue clarus: quia id tempus cæteris clarius est. Esai. 18. Meridiana lux clara est.

Haud dissimili ratione dicitur circulus mediæ diei, uel mediæ cœli.

Hic ab Hygino lib. 4. cap. Horizon enim diuidens, nuncupatur $\mu\epsilon\sigma\eta\mu\epsilon\rho\nu\acute{o}\varsigma$, inquit. Igitur cū Sol sit in Ariete, ex oriente dies est, qui cum uertente se mundo peruenit ad eum circulū, qui $\mu\epsilon\sigma\eta\mu\beta\rho\nu\acute{o}\varsigma$ uocatur, efficit diei partem dimidiā am &c. $\mu\epsilon\sigma\eta$ græcè medietas uel medium.

Circulus mediæ diei.
Circulus mediæ diei cœli.
Hyginus.

A iudicibus astrorum uocatur cuspis regalis. Cardo regius. Præcipium decimi domicilij. Medium cœli, à Iul. Fir. Græco nomine $\mu\epsilon\sigma\sigma\upsilon\rho\acute{\alpha}\nu\iota\nu\alpha$. Is enim lib. 2. capite. 22. sic habet. Decimus locus, in decimo ab horoscopo signo, cōstituitur. Et infra. Hic locus principalis est & omnium cardinum potestate sublimior. His locus à nobis medium cœli, à Græcis uero $\mu\epsilon\sigma\sigma\upsilon\rho\acute{\alpha}\nu\iota\nu\alpha$ appellatur. Est enim in media parte totius mundi constitutus &c.

Iul. Fir.
Mesuraninus.

Vide ne deprauate legas Mesuramina, uel Mesuranema, seu Mesuranena. Demum Marcus Mani, uocat meridianum aureum orbem.

B Huc usque de prima huius capituli particula. Sequitur secunda in uerbo. Hic etiam circulus. Iam in præmissa diffinitione hausimus, meridianum circulum ad motū sphaeræ immobilem manere. Huius rei causæ possunt assignari, quemadmodū supra de Horizonte diximus. Si enim esset mobilis ad motum sphaeræ abiret ipse profecto à zenith caputū habitantium sub eo: & sic perderet nomen meridiani. Item non diuideret suis incolis diem artificialem in duas æquales partes, eo quod per motum appropinquaret unī parti horizontis: & ab alia sese elongaret. Neque insideret horizonti ad angulos rectos. Quapropter ipse numeratur inter circulos extrinsecos sphaeræ. Et in sententiā habet hic Proclus: quod Meridianus nō sit de his circulis qui astris insigniuntur, hoc est notantur uel distinguunt. Quia sphaeræ circuli distinguuntur: modo & per stellas ipsos circulos cognoscimus in cœlo. De ea re disseruit Author supra capite de sphaeræ circulis. Et nos fusius supra scripsimus. Sed de his satis.

Meridianus immobilis.
Secunda particula tex.

Pag. 25.

C Tertiæ particulae initiū est in uerbo. Sed quod sensu uariari possit &c. Hæc particula potest distribui in tres. In prima, notat in quantum terræ spatium maneat idem Meridianus ad sensum. In secunda docet, quod ratio quæ minima quæ quæ rimatur, ad modicū spatium uersus ortum aut occasum, alium cōcludit & ratiocinatur Meridianum. In tertia indicat, uersus quas mundi plagas non uarietur, aut uarietur Meridianus.

Tertia particula.

In prima supparticula Proclus notat, ad 300. ferè stadia nullam accidere ferè meridiani euariationem sensilem. Faciūt quippe 300. stadia 37. mil. Itali. integra. Nostra Germanica 9. integra, quibus respondet $\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{10}$, id est, 36. minuta unius gradus. Supra Proclus de Horizonte determinauit, quod 400. stadia, quæ faciunt nostra mil. germanica 12. integra. Sed quia 12 nullā faciunt sensilem horizontis mutationem, quare à maiori argumentando, nec 300. stadia minora faciunt mutationem sensilem ipsius Meridiani. Loquor etiam de his, qui sunt cōstituti sub diuersis meridianis & etiam parallelis. Nam hi qui collocati sunt sub uno parallelō & diuersis meridianis, nullā penitus sentiunt uariationē. Quemadmodum præcedente capite declaratum est.

Secunda supparticula habet, quod ratio ad modicum spatium, alium & alium cōcludit meridianum. Hæc supra in unguem explanata est.

Pro tertiā supparticula notandum. Qui recta uia proficiscitur à septentrione

Pag. 64.

ne in meridiem, aut cōtra, semper durat sub uno meridiano. Quia omnes meridiani uergunt à polo in polum: quare nulla terrena mensura hoc pacto proficiſcenti alium adducit meridianū. Et exemplificat author de 10000. stadijs pertransitis: quæ faciunt mil. Ita. 1250. Noſtra cōmunia 312.

Meridianorū
mutatio.

Euariantur autem meridiani ab ortu in occasum, uel cōtra. Nam quot in eo positi possunt zenith capitis discerni, tot possunt intelligi meridiani. Ptolemæus in Geo. asserit, terræ medietatem ab occasu in ortū habitatam. Cui sane medietati respondet medietas circuli æquinoctialis, siue æquinoctialis scribatur in cœlo siue in terra. Habet autē semix æquinoctialis 180. gradus: tot igitur duci possunt meridiani, scilicet 180: Et uergeret quiuis meridianus per duos gradus oppositos ipsius æquinoctialis. Ex his erunt manifesta metra Marci Mani, supra proposita. Et ipsius Macrobij uerba.

Meridiani dignitates.
Vites stantes
aut erectæ.

Nunc ad meridiani dignitates me conferam, quem plures doctissimi uiri digniorem horizonte cōcludunt. Est autē prima, quod magis eleuatus est & stans respectu horizontis, qui fermè sub pedibus iacet. Vites enī stantes uberiorem afferunt fructū, quàm iacentes. Quapropter arboribus & palis alligantur. Est quippe populus arbor uitibus gratissima, teste Plini. lib. 16. capi. 38. Et sol existens in meridiano, dicitur stare. Iosue 10. stetit sol in medio cœli. Cōtemnemus illa quæ sub pedibus iacent. Oui. 1. Trist.

Populus arbor.

Illud amicitia sanctū & uenerabile nomen,

Nunc tibi pro uili sub pedibusq; iacet.

Secunda dignitas. Quod astra in eo ultimam, quam possunt habere, altitudinem aut eleuationem possident, cuius contrarium est in horizonte.

Pli. de Scorpionibus.

Tertia. Astra in eo habent intensissimū uigorem & potentiā: sicut uidemus de sole qui in meridiano cōstitutus, uehementer calefacit & desiccatur, ac uapores cōsumit. Quare (ut prædiximus) dicitur meridiem, id est, merus dies. Pli. lib. 11. ca. 25. de scorpionibus loquens, uult, Venenum ipsis medio die, cū incandescere solis ardoribus, sæuius esse.

Aristoteles

Quarta infertur, influxu nobiliori in parte meridiana. Arist. de naturis locorum habet, quod aquæ quæ in suo cursu aut fluxu appropinquant ad meridiem, aurū producunt & nobiles margaritas: Quare plures uolūt, quod meridiem sit pars dextra cœli. In diuinis literis inter omnia flumina quatuor, Paradisum egredientia, maxime extollitur Phison, id est, Ganges. Moyses enim Gene. 2. sic scriptum reliquit. Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis, ad irrigandū paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Nomen unū Phison, ipse est qui circuit omnem terram Heuilah, ubi nascitur aurum, & aurum terræ illius optimum est. Ibiq; inuenitur Bdellium, & lapis Onychinus. Cæteris fluuijs tribus Moyses nullam attribuit huiusmodi nobilitatem. Lege textum.

Phison, id est
Ganges.
Gen. Moyses

Dico rogo, quis uellet satis enucleare nobilitatē fœlicis Arabiae, quæ est respectu septentrionis sita in meridiem? Lege Pli. de rebus Arabiae lib. 12. cap. 18. Et eundem de gemmis eiusdem lib. 37. per plura capita.

Item Traprobana Insula in meridiem exposita, clara est ob copiā auri & argenti, ob Beryllum, Hyacinthum. Et Plinius lib. 9. ca. 35. asserit eandem abundare Margaritis. Eapropter, ut arbitror, Marcus Manilius supra lib. 1. capi. 8. ipsum meridianum appellat aureum orbem. Et inter 12. cœli partitiones idem tenet principatum. Idem Marcus Mani. libro secundo cap. 14.

Mar. Mani.

Primus erit summi qui regnat culmine cœli

Et medium tenui partitur limite mundum.

Quem capit excelsa sublimem gloria sede.

Lege sequentia metra, sunt pulchra ualde, de decimo cardine.

A Quinta. Astrologi meridianum digniorem prædicant horizonte, cū diei initium faciunt in ipso meridiano, & non in horizonte orientali aut occidentali, & hoc non sine causa, quia dies à medio die inchoatur. Verum diei uaria fuit apud diuersas gentes inceptio, de qua Plini, lib. 2, ca. 79, in ueteri, in nouo cap. 77. Ipsum (inquit) diem alij aliter obseruauerunt, Babylonij inter duos solis exortus, Athenienses inter duos solis occasus. Umbri à meridie in meridiem, uulgus omne à luce ad tenebras. Sacerdotes Romani, & qui diem diffinire ciuile. Item Aegyptij & Hipparchus à media nocte in mediā. Eandem ferè sententiam habet Macro, libro primo Satur, ca. 2, de die & uario modo distinguendi diem & noctem. Accedit Aul. Gel, lib. 3, ca. 2, hi tres habent ferè unam & consimilem sententiam, legito.

Plinius.

Sexta. Meridiani circuli sunt accommodi, utiles immo necessarij rebus Geographicis. Nam in his supputatur omnium regionum, prouinciarum, insularum, fluminum, montium, urbium, oppidorum &c. longitudo. Geographia enim principaliter uersatur circa res duas, altera appellatur longitudo, altera latitudo, Plura de his alibi in commentarijs nostris in Ptolemæum.

B DE LACTEO CIRCVLO.

Obliquus etiam est & Lacteus circulus. Hic itaq; supra tropicos obliquatus cernitur. Constat autē ex tenui nebulosa substantia. Vnus certe celestium circulum cōspicius, nec certa latitudine definitus, sed aliqua sui parte latiore, aliqua angustiore. Quo minus quidem in plerasq; sphaeras ad scribi solet. Est autem unus è numero maximorum circulum, quippe cum maximi circuli in sphaeris dicantur, quibus idem centrum cum sphaera est. Sunt porro maximi circuli septem, Aequator, Signifer. Qui per media signa ducit, Qui per polos ducitur, Cuiusq; habitationis horizon, Meridianus, Lacteus.

TEXTVS
PROCLI.

SVpra capite de circulis sphaerae auctor mentionē fecit de Lacteo circulo in d. §. finali qui incipit. Porro hos circulos, ubi in fine adiungit, sensu enim unus lacteus discerni in caelo potest, reliqui omnes ratione, hoc capite de eodem determinat. Et diuiditur in tres partes. In prima lacteum describit aut notificat. In secunda, quæ inchoat, Est autem unus, docet ipse illum ipsum esse de maximis circulis. In tertia cuius initium est ibi. Sunt porro &c. numerat maximos circulos scilicet septem.

lege qm sequitur
STOEFLERI
INTERPRE,
Continuatio.
Diuisio capitis

Principè contuendum, scriptores de hoc circulo sunt hi, Aristoteles primo meteor. Ptole. Phelu. dict. 8, alma, ca. 2, Aratus in Phœnomenis, Ruffus Festus paraphrastes Arati, Cicero in fragmento Arati.

Scriptores de
Lacteo.

Marcus Mani, lib. primo cap. 9, de zodiaco & Lacteo circulo.

Hyginus libro secundo & quarto. Plinius libro 18, capitulo 29.

Tullius libro de re pu. unde Scipionis somnium excerptum est.

Macrobius commentariorum suorum libro primo in som. Scipionis,

Ouidius libro primo meta. fab. 6.

Mar. Mani.
Hyginus.
Plinius.
Tullius.
Macrobius.
Ouidius.
Alber. Mag.
Io. à Re. mont.
Geor. Valla.

Et mediæ ætatis Albertus magnus, Suetius, libro secundo meteo. tracta. 2, ca. 3, 4, 56. Et in abbreviatis Alma, libro 8.

Recentiores. Ioannes à monte re. libro Epito. 8, propositione prima.

Georgius ualla libro 16, & astronomiæ primo capitulo primo.

Et ut authorem nostrum clariorem faceremus libuit non nullas memorato

rum sententia sic annectere, & primo Mar. Mani. De Lacteo cir. sic canentis.

Alter in aduersum positas succedit ad arctos
 Et paulum à boreæ gyro sua fila reducit
 Transitq; inuersæ per sydera Cassiopeæ.
 Inde per obliquum descendens tangit Olorem.
 Aestiuosq; secat finis, aquilamq; supinam.
 Temporaq; æquantem gyrum, zonamq; ferentem
 Solis equos, intra caudam qua Scorpius ardet,
 Extremamq; Sagittarij, leuam, atque sagittam.
 Inde suos sinuat flexus per crura pedesq;
 Centauri alterius, rursusq; ascendere cœlum
 Incipit, argiuamq; ratem per aplustria summa.
 Et medium mundi gyrum, geminosq; per imum,
 Signa secat, subit Heniochum, teq; unde profectus
 Cassiopea petens super ipsum Persea transit.
 Orbemq; ex illa cœptum concludit in illa.
 Trisq; secat medios gyros, & signa ferentem
 Partibus è binis, quoties præciditur ipse.
 Nec quærendus erit, uisus incurrit in ipsos
 Sponte sua, seq; ipse docet, cogitq; notari.
 Namq; in cœruleo candens nitet orbita mundo.

D

Sat est.

Secunda, est Ouidij, in hæc uerba.

Est uia sublimis cœlo manifesta sereno
 (Lactea nomen habet) candore notabilis ipso.

Hæc iter est superis ad magni regna tonantis.

Regalemq; domum.

Tertia est Macrobij ex Som. Sci. De Lacteo orbe sic scribentis. Erat autem
 is splendidissimo candore inter flammæ circus elucens, quem uos (ut à Graijs
 accepistis) orbem Lacteam nuncupatis. Orbis hic idem quod circus in Lactei
 appellatione significat. Est autem Lacteus unus è circulis, qui ambiunt cœ-
 lum. Et post pauca. Solus ex omnibus hic subiectus est oculis, cæteris circulis
 magis cogitatione quàm uisu comprehendendis &c.

Secundo loco, huius circuli uaria nomina notabimus, quem Ptolemæ, Phelu.
 Dict. 8. ca. 2. uocat Maiarati. Inquit enim eius tralator. Caput secundum, de mo-
 do orbis Lactei, nominati Maiarati, id est, area quæ mouetur. Alius codex ha-
 bet. i. arca quæ mouetur. Sic etiam legimus apud Alber. Mag. ca. 1. in hæc uer-
 ba. Incipiamus ergo nunc cōsiderationes facere de Galaxia, quæ idem est quod
 uia Lactea siue alba, quæ Arabice dicitur Maiarati, quod interpretatur arca, quæ
 mouetur. Nominatur præterea Galaxia circulus siue circus lacteus, Orbis
 lacteus, zona lactea, Orbita lactea.

F

Nomina Lactei circuli.

Nominum interpretatio.

Vocabulorum expositio hæc est, Maiarati Arabice (ut credo) appellatur, &
 interpretatur Area quæ mouetur, id est, Platea quæ ad motum firmamenti mo-
 uetur. Area quasi ardore solis facta. Inter causas sanè Lactei circuli quæ apud
 authores recensentur, una est, quæ fabulam sapit. De qua Alber. supra cap. 2.
 Quam Marcus Mani. ubi supra paucis metris absoluit, his.

An melius manet illa fides per secula prisca
 Illac Solis equos diuersis curribus isse.
 Atque aliam triuisse uiam, longumq; per æuum
 Existas sedes, incoctaq; sydera flammis
 Cœruleam uerso speciem mutasse colore
 Infusumq; loco cinerem, mundumq; sepultum.

In alio

A In alio codice lego Matarati. i. arca quæ mouetur. In Lacteo. n. circulo plurimæ sunt stellæ minutissimæ, ut Alber. ca. 5. supra testat, causantes in oculis inspicientiũ colorem album seu Lacteũ. Hæc aut stellæ in Lacteo circulo, ut in arca arcent & continentur, ideo non inepte dicit arca, ad hoc pulchre accedit Mar. Mani. ubi supra. Sic.

An maior densa stellarum turba corona
Contexit flammæ & crasso lumine candet.

Et fulgore nitet collato clarior orbis.

Galaxia præterea græcũ est uocabulũ γάλα. n. Græce significat lac. Est aut æquiuiocum. Galaxia gēma est quæ & Galactites siue Galaricides noĩatur, ad colorem. n. lactis tendit. De qua Plī. lib. 37. ca. 10. De quibusdã gēmis per alphabeti ordinẽ, quem lege. Vbera lactantis collo colligatus replet. Discordias cõciliat. Qui secũ portauerit, & regẽ, aut aliũ offenderit, statim placabit. Galaxia ad nostrũ propositũ circulus est cœlestis, nomen usitatũ apud Aristotelẽ & Alber. Ma. à γάλα. τος græco tractũ, ob colorem albũ uel lacteũ, quem mortalibus ostendit. Reliquæ nomenclaturæ oēs supra noĩatæ latinæ sunt, quare transeo.

Tertio loco. Lacteus circulus sic diffiniri potest. Circulus est obliquus stellati orbis, albicans, sensui apparens, latitudine & colore inæqualis. Hæc diffinitio aut descriptio partim sumpta est ex textu Procli, partim ex Ptole. Est. n. obliquus. i. curuus, flexuosus, quod chartæ & organũ astraria satis indicant, & noctu cœlo sereno uisus facile cõsiderat & concludit. Est etiã obliquus, ut dicit auctor, quia supra tropicos obliquatus cernit, nõ n. eis insidet ad angulos rectos sed obliquos. Quod subdit, stellati orbis, explodunt uariæ opiniones de hoc circulo, quarũ nonnullæ fabulosæ, aliquæ erroneæ censent, de quibus in sequentibus. Subiectũ sanè & materia Lactei orbis est pars orbis stellati, de quo etiã in subditis lucidius dicemus. Additur, albicans. i. aliquantulũ oculo albus apparens, quo circa appellatũ uia Lactea siue alba, lacteus orbis &c. Lactis enĩ colorem, ut plurimũ, imitari uidetur. Rursus addit, sensui apparens, in confesso est omnium, inter cœlestes circulos oēs, dumtaxat Lacteũ uisui apparere. Hoc docuit Proclus supra ca. De circulis sphaeræ. Idẽ præsentĩ capite, cũ inquit. Vnus certe cœlestiũ circulorum cõspicius. Idem supra Mar. Mani. Idem Ouidius supra. Idem Macro. ubi supra habuimus. Solus ex omnibus hic subiectus est oculis &c. Accedit Ruffus Festus his metris.

Sydera, candentis speciem supinspice lactis
Protendi cœlo, color olli nomen ab ortu

Primigeno statuit, se zonam Græcia solers.

Demũ adijcitur latitudi-
ne & colore inæqualis. Hæc particula facilis est & ex cõmentarijs Ptolemæi aut Ioan. à mon. Re. elici potest, haud quaquã. n. eandem seruat latitudinẽ. In una quidẽ parte latior, amplior, & extensior est, in alia strictior & angustior, aut arctior. Strictior (gratia exempli) circa Cassiopeiã, latior ad Heniochũ & Geminos, Angustior circa Centaurũ, amplior circa Sagittariũ &c. Sic apparens coloris dissimilis cernit. In aliquibus. n. eius partibus est rara, in aliquibus parũ apparet, in aliquibus densior siue lucidior. In exemplis. Lacteus is circulus cõprehendit Cassiopeiã, ubi partes extremæ densiores uidentur partibus medijs. Ramus in quo cõtinentur tres spondyles Scorpij plurimũ habet raritatis, circa spondyles tamẽ paulo densior. Et pars quæ hastulã sagittæ Sagittarij cõtinet, spissa est admodũ. Item ramus ad rostrũ Gallinæ procedens cũ angustia, multã habet raritatẽ adeo ut puteĩ interruptio apud rostrũ, postea circa pectus gallinæ amplior atq; densior. Sed quid in his moror? nox serena certiorẽ te faciet. Ptole. etiam scripta cõsulito.

Quarto loco contuendũ. De hoc Lacteo multi inter se diuersa senserũt, causasq; eius, alij fabulosas, naturales alij protulerũt. De utrisq; paucis dicemus & primũ de fabulosis. Quarũ primã recitat Alber. M. c. 2. in hæc uerba. Fuerunt quidã qui dixerũt, qd Sol mouebat aliquñ in loco illo, & suo lumine

Cõcelebrat nostro sic Baltheus ore notat.
Nõ isti forma similis, similisue colore.

Opiniones uariæ de Lacteo. Geminæ causæ fabulosæ & naturales.

M 4

Causa ex Solis combustione, & colore combussit orbem in loco illo. Combustum enim, praecipue si terrestre sit, album efficitur, sicut patet in calce, & ideo Sol sua combustione impressit in orbe hoc uestigium quod uocatur Galaxia. Dico autem quod iste sermo est erroneus, quia si ita esset ut dicunt, tunc similis causa similem relinqueret effectum. Sol enim mouetur nunc per zodiacum sub linea qua dicitur ecliptica qua est in meridie signorum, ergo per totum orbem signorum deberet apparere tale uestigium ex combustione Solis, quod non uidemus, quia Galaxia non apparet secundum orientem signorum in zodiaco, sed potius interfecat orbem signorum. Et infra, & egreditur uersus utrumque polorum.

Adhuc, sicut probatum est in caelo & mundo, orbis in nulla parte recipit impressiones peregrinas, quae aliquid uariant in esse suo. Combustio autem & albedo relicta ex ipsa impressione peregrina, non contingit nisi corpori passibili & alterabili igitur Galaxia non est combustio a Sole. Est enim orbis per hoc quod est incorruptibilis, inalterabilis, semotus a natura quatuor elementorum, & a causis inferiorum, uegetabilium & generatiua animalium, & ideo impressio corporis passibilis in eo fieri non potest. Fuit autem haec opinio, ut puto, Pythagorae, qui dixit terram moueri, & caelum stare & comburi a Sole. Hucusque Albertus. Cui alludit Mar. Mani. supra in metris.

An melius manet illa fides &c.

Causa Iunonis lac. Secunda causa fabulosa est quod Iuno uxor & soror Iouis ex mamillis emisit lac copiosum quo in orbe pinxit circulum & inde Lactei nomen assumpsit se. De qua Mani. supra sic canit.

Nec mihi caelanda est fama uulgata uetustas
Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginae diuum, caelumque liquore
Infecisse suo, quapropter Lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.

Tertia causa, quae ibi est sedes uiuorum for. Tertiam deinde fabulam sapiens per longum tractat Mar. Mani. supra lib. 1. cap. 9. Quae opinio uult quod animae uiuorum fortium, magnanimorum, iustorum corporibus exiit habent in eo orbe, & enumerat plures uiros Graecos, Romanos &c. per metra ferè 40. ex quibus haec apponere libuit.

An fortes animae, dignataeque nomina caelo,
Corporibus resoluta suis, terra eque remissa,
Huc migrant ex orbe, suumque habitantia caelum,
Aethereos uiuunt annos, mundoque fruuntur.
Atque hic Aeacides, hic & ueneramur Atrides

Et omissis pluribus subdit.

Altius aetherei qua candet circulus orbis
Illa Deum sedes, haec illa proxima diuum.
Qui uirtute sua similes uestigia tangunt.

Quarta quae sit uia ad caelum. Quartam demum fab. scripsit Ouidius supra. Est uia sublimis caelo &c.

Sensus allegoricus. Hae causae iam recitatae mythologiae, id est, sermonem aut ratiocinationem fabularum praeseferunt, quibus tamen mysteria aut arcana quaedam non aspernanda teguntur. Missis autem tribus, quartam Ouidianam per allegoriam ut cunctis enucleabo. In huius sane fabulae carminibus poeta Ioui multa ingeniosissime tribuit, quae nos deo opti. maxi. concedimus. Iouem enim patrem dominumque deorum, regem caeli, sedentem in throno eburneo &c. esse uoluerunt ueteres quem nos deum opti. max. regem regum & dominum dominantium esse confitemur. Cui caelum, ipso attestante, thronus est, Esai. 66. Caelum mihi sedes est, de quo Io. Apo.

A Apo. 21. dixit. Qui sedebat in throno, ad quem est uia sublimis, ardua & difficilis &c. Viam ad aeternam beatitudinem rectissime theologi innocentiam, testimonio regij prophetæ posuere: Qui uiam ad coelum (inquiens) interrogat. Psal. 23. Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Quæsito satisfaciens uerissime, subiungit. Innocens manibus & mundo corde. Et annexit. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo. Similis est sententia Psalm. 14. hæc. Domine quis habitabit in tabernaculo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur stitiam. Hanc, ad coelestis aulae præmia innocentiae, uiam Ouidius tetigit.

Via beatitudinis.

Est uia sublimis, caelo manifesta sereno

(Lactea nomen habet) candore notabilis ipso.

Si uerborum uim animaduertimus, multa nostræ fidei consentanea reperire poterimus (.Est uia sublimis.) Altissima namque & difficilis est uirtutis, qua iter est ad coelum, uia. Infallibilis ueritatis testimonio Matth. 7. Arcta est uia, quæ ducit ad uitam, & pauci ingrediuntur per eam. Huius uiae difficultatem, pulchre describit Hesiodus uetus poeta, his carminibus.

Matthæus.
Vitæ uia & uirtutis.

Virtutem posuere dei sudore parandam.

B Arduus est ad eam longusque per ardua callis:
Asper & est primum, sed ubi alta cacumina tanges,

Fit facilis, quæ dura prius fuit, inelyta uirtus.

Nihilominus & si difficilis. Cælo tamē manifesta sereno. Quid enim homini secundum rectæ dictamen rationis uiuenti, uirtute (ad quam natura inclinati sumus) manifestius esse potest? Cælo igitur sereno, intellectu prudentia regulato, non dictaminis erronei obnubilatione obtenebrato, Virtus est manifestissima.

Virtus hominis manifesta.

Nam quemadmodum in luce omnia facillime cognoscuntur, in tenebris autem nec uidemus, nec quò ambulemus cognoscimus: Ita uirtutes, quæ arma lucis à Paulo ad Roma. 13. uocantur, intellectum eleuant in splendorem lucis æternæ. Virtuoso enim omnia in luce clarescunt, Ouidij testimonio.

(Lactea nomen habet) candore notabilis ipso

Hæc iter est superis, ad magni tecta tonantis.

Et recte. Nihil siquidem coinquinatum intrabit in regnum coelorum. Apo. 21.

Ambulant enim albis stolis amicti. Ioan. Apo. 3. attestante. Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Satis nunc est pro his metris Ouidij.

C Ad causas naturales Lactei uenio, quæ etiã sunt plures, ut apud Alber. & Macrobo. colligi potest.

Causæ naturales Lactei.

Theophrastus Lacteam dixit esse compagem: quia de duobus hemisphaerijs cæli sphaera solidata est. Et ideo ubi ore utraq; conueniant, naturalem claritatem uideri. De hac loquitur etiam Mar. Manilius.

An coeat mundus, duplicisq; extrema cauernæ

Conueniant, cælicq; oras & sydera tangant:

Perq; ipsos iungat noxius manifesta cicatrix

Fissuram faciens mundi, stipatus & orbis

Aëriam in nebulam clara compagine uersus.

Verū hæc Theophr. causa ab omnibus, qui mundi ponunt principium, eliditur. Gene. 1. cap. legimus. In principio creauit Deus cælum & terram. Non dixit Moyses, Creauit deus hemisphaeria, quodam bitumine conglutinanda. Et Gen. 2. Perfecti sunt cæli & terra. Et in Psal. Dei Perfecta sunt opera. Et Dionysius Areopa. Optimi est optima facere. Et Tullius, De uniuersitate. Quandoquidem neque mundo quicquam pulchrius, neque eius ædificatore præstantius. Et idem. Hanc igitur habuit rationem effectorem mundi, molitorq; deus, ut unum opus

totum atq; perfectum ex omnibus totis & perfectis absolueretur, quod omni D morbo senioque careret. Formam autem & maxime sibi cognatam & decoram dedit: Et post pauca, Hunc ea forma figurauit, qua omnes reliquae formae includuntur, & globosus est fabricatus. Quod *σφαιροειδής* Græci uocant &c.

Secunda est Diodori.

Lacteus, non est ex igne

Confutatio Alexander Algazel. Auicenna.

Diodorus ignem esse dixit densae coeretæque naturæ, in unam curuam limitis semitam, discretionem mundanæ fabricæ coaceruante, concretum. Et ideo uisum intuentis admittere, reliquo igne cœlesti lucem suam, nimia subtilitate diffusam, non subiacente conspectui.

Hæc reprobatur Alber. ubi supra ca. 6. his uerbis. Dicit Alexander & plurimi philosophi, ignis in sua sphaera non lucet. Vnde Algazel in physica sua, ubi loquitur de impressionibus in alto generatis, ponens uerba Auicennæ dicit sic. Ignis non est nisi una tunica ignea, nec habet lumen, sicut nec aer, sed est subtiliore eo. Si enim haberet lumen prohiberet uideri stellas in nocte & faceret lumen super terram, sicut ignes accensi.

Quod etiam uidetur ex hoc, quod omne lucens tegit corpora quæ post se sunt, siue sit lucens cœlestis, sicut stella, siue sit ignis, sicut flamma. Ignis autem in sua sphaera non tegit nobis corpora cœlestia. Ergo non lucet.

Adhuc autem, sicut dicit Auicenna, non lucet aliquid nisi spissum. Vnde aer B propter sui raritatem, licet in se habeat lumen, non tamen lucet, ita quod illuminet & terminet uisum sicut facit lucens: Ergo multo minus lucet & terminat uisum ignis in sua sphaera, qui multo est rarior. Ergo ignis nihil continet lucis, aut

Adhæc orbis non in locis stellarum magis sunt de natura lucis (reflectit, quàm ignis, & tamen non continent lucem. Ergo nec ignis.

Ignis in se non lucet.

Adhæc in inferioribus non uidemus ignem lucere: Nisi in materia aliena, sicut in carbone, quæ est fumus, eo quod ipsa materia spissa est &c. Ex omnibus his constat, quod cum ignis in se purissimus sit, & tantæ raritatis, quod non potest esse maior in materia elementari. Propter quod dicitur ignis subtilissimi corporis specie, ab Aristotele. Et signum huius ad sensum receptum est in Astrologia. Si enim luceret, tunc dissiparet umbram terræ & impediret, quod non ueniret ad orbem Lunæ. Cum ergo nulla sit causa eclipsis Lunæ, nisi quod Luna transit per umbram terræ profundius, ut altius contingeret, quod Luna nunquam eclipsari posset, quod falsum est: Ergo ignis in sua sphaera non lucet. Et ideo dicit Alexander, quod accidit igni lucere egredienti extra proprium locum: F sicut etiam accidit aquæ congelari.

Tertia est Possidonij.

Possidonius ait, Lacteam esse caloris syderei infusionem, quam ideo ad uerum sa zodiaco curuata obliquauit, ut quoniam Sol nunquam zodiaci excedendo terminos, ex parte feruoris sui partem cœli reliquam deserebat, hic circus à uia solis in obliquum recedens, uniuersitatem flexu calido temperaret.

Lacteus non est è sydereo calore.

Et si Macrobius asserat diffinitioni Possidonij plurimum consensus accedere, ego tamen minime. Soli enim ab omnibus attribuitur principaliter caloris diffusio, cuius diminutio fit aut augmentatio secundum eiusdem accessum & recessum, & iuxta radiorum aliam & aliam incidentiam. Si igitur Lacteus circulus, secundum Possidonij positionem, suppleret uicem Solis, & ea propter obliquum à zodiaco uersus utrosque polos, calefaciendo eas terræ partes à Sole longe distantes, ut sunt partes uicinæ utrisque polis, deberet utique non esse tantus rigor frigiditatis in his partibus, cuius oppositum docet experientia. Immo hi qui ibi habitant, deberent habere continuum calorem, ex eo quod in 24. horis Lacteus sine omni uariatione, bis accedit ad capita eorum. Quare positionem Possidonij fragilem posthabeo.

A Albertus Ma. alias recitat opiniones. Primā (ca. 3.) eorum qui dixerunt, Galaxiam esse reflexionem luminis Solis in quibusdam stellis: Eius hæc sunt uerba. Illi autem qui imitabantur Anaxagoram & Democritum dixerunt, quod Galaxia est lumen mutuatum à Sole quibusdam stellis: Et hoc dicitur tunc lumen istarum stellarum. Ponunt enim isti, quod radius Solis non incidit omnibus stellis, sed potius propter terræ interpositionem retrahitur à quibusdā. Et ideo cum occidit, in occasu retrahitur ab his quæ sibi opponuntur, & non consequitur eas: sed incidit quibusdam non tantum à sole distantibus. Et ubi incidit, in circuitu lumen diffunditur. Sicut quando radius Solis uenit per fenestrā & incidit in terram, lumen à radio diffunditur in circuitu illius terræ, & incidit radius ita, quod efficiat luminosa. Ita & circa stellas quibus incidit radius Solis, in circuitu cœli diffunditur lumen radiosum, & illuminat partes orbis in circuitu istarum stellarum. Et illud lumen uocatur Galaxia, quod fit ex lumine appropinquante istis stellis.

Quarta est
Anaxagoræ &
Democriti.

Hæc autem positio uidetur supponere, quod terra sit maior Sole, secundum uulgi opinionem, quia aliter radicem non haberet: Tunc enim umbra terræ esset tendens in latum *, & impediret quasdā stellas, Soli oppositas, à consequutione radij solaris, & quasdam non impediret.

* Atq; ita Calathoides.

B Dico aut iterum quod illud stare non potest. Quia si Galaxia esset lumen diffusum, in loco ubi terminantur radij Solis, ad quas stellas partium orbis minus distantes quam sit dimidius orbis, tunc cum recedit Sol de loco ad locum, recedit etiam illud lumen diffusum de loco ad locum: Ergo Galaxia non staret in loco uno, sed mutaretur de loco ad locum. Et hoc non uidemus, cum semper sit super Sagittarium & circa partem Geminorum, ubi intersecat zodiacum.

Confutatio

Adhuc aut signatio de falsitate huius sermonis, per id quod proponit in scientia Astronomica de mensura quantitatis Solis & terre: ubi probatum est, quod Sol est maior terra. Et infra. Sed cum ita sit quod luminare maius opponitur corpori minori opaco, radij luminaris intersecant se, post umbram opaci, & illuminant quicquid est post umbram: quæ, quia minus est opacum quam luminosum, tendit in acutum. Compertum autem est per rationes geometricas, quod umbra terræ non porrigitur nisi usque ad spheram Mercurij. Ergo radius Solis consequitur omnes stellas quæ sunt in sphaera Mercurij & supra. Ergo non retrahitur à quibusdā, nec in loco ubi incidit diffunditur lumen, quod sit Galaxia.

Quinta opi.

De hoc Ptole. lib 5. Alma.

C Præterea Alber. cap. 4. aliam adducit opinionem eorum, qui dixerunt, Galaxiam esse lumen reflexum ab aëre. Inquit. Fuerunt autem alij qui dixerunt, quod Galaxia est lumen quod redditur orbi stellato, reflexum in ipsum, ab aëre humido, qui est sub ipso. Et huius simile ponunt in speculo, quia sicut nos uidemus, quod facies illuminata imprimitur speculo opposito, & propter hoc quod speculum est tersum & politum, reflectitur in faciem aspicientis. Ita lumen stellarum orbis imprimitur aëri humido, qui est sub ipso, & quia corpus humidum reflectere habet formas sibi impressas: ergo aër iste reddit lumen stellarum orbi stellato. Sicut apparet cum radius incidit in uas cum aqua, tunc enim statim reflectitur ex opposito in parietem &c.

De speculo
Imago speculi
quomodo ab
homine procedat.

Dico, quod iste sermo eorum est error. Quia nos uidemus, quod lumen repercussum à speculo, aut à superficie corporis humidij, super quod incidit radius luminosi, semper repercutitur ad oppositum: Sicut apparet de radio incidente in uas aquæ: Repercutitur enim in oppositum radij solaris: & illud repercussum mouetur secundum motum superficie speculi uel aquæ, quæ repercutit lumen. Si autem superficies corporis reflectentis radij incidentem quiescit, ad

Confutatio.

huc tamen repercussum mouetur ad motum luminosi corporis, à quo incidit radi- **D**
 dius, eo quòd semper est ex opposito. Ergo si Galaxia tale lumen est, tunc ad
 motum aëris reflectentis debet moueri, & etiam ad motum stellarum, à quibus
 incidit lumen primo: ut sit semper ex opposito ipsorū reflexum ab aere; & hoc
 non uidemus. Quia Galaxiam uidemus in uno loco semper, etiam si à centenis
 locis inspiciamus eam, quia nunquam recedit à loco suo.

Sexta opi. &
 uera.

Ultima opinio aut causa Lactei, est Ptolemæi ubi supra, Alberti Mag. ca. 5.
 de Galaxia secundum ueritatem, ubi sic scriptum reliquit. Dicamus nunc quid
 est Galaxia secundum ueritatem. Nihil aliud autem est Galaxia, nisi multæ stel-
 læ paruæ quasi cōtiguæ, in illo loco orbis: In quibus diffunditur lumen solis, &
 ideo uidetur quasi circulus albescēs quasi fumus. Et post pauca. Sunt etiā inter
 eas quædā magnæ stellæ intermixtæ, quæ distinctæ uidentur. Et cum lumen illarū
 stellarū cum lumine in eis diffuso procedit, ex illo loco orbis inflāmato & igni-
 to sine obstaculo, uideñ lumen oblongū. Dicitur aut orbis inflammatus & igni-
 tus non essentialiter, sed ab effectu: quia inflāmat & ignit. Illæ autem stellæ fi-
 xæ sunt in orbe. Ita, quòd quædā quasi tangunt aliquas & suscipiunt splendo-
 rem à sole, & insuper lumen earum in se diffunditur, & ab una in alteram diffu-
 sum cōtinuatur. Et hæc est causa quare Galaxia uidetur in uno loco orbis octa- **E**
 ui nō recedens ab eo, præcipue quia in eisdem imaginibus semper uidetur. Venit
 enim à pedibus Geminorū, & regyrat per principiū Sagittarij in Geminos.

Orbis inflam-
 matus.

Lege supra pa-
 gi. 69. F

Causa efficiēs
 Lactei.

Vnde licet mutet spatiū, sicut & cæteræ stellæ fixæ, nō tamen mutat imagines
 zodiaci. Hactenus Alb. Hanc causam pulchre canit Mar. Ma. An maior & c.
 Demum nec id prætereundū censeo, si queritur quæ sit Galaxiæ causa effi-
 ciens, & quæ causa materialis, sicut subiectū. Respondet Alber. ca. 6. & ultimo
 de Galaxia his uerbis. Causa eius efficiens, sunt in parte stellæ multæ paruæ, q̄
 sunt in primo loco, & habent insertas magnas distinctas; & illæ diffundunt lu-
 men suum super spatium in illa parte orbis. Alia pars huius causæ efficientis,
 est radius solis, incidens istis stellis quasi contiguis. Causa autem materialis, si-
 cut subiectum, est pars illa orbis quæ spissior est, & ideo retinens & repræsen-
 tans lumen Solis & stellarum & terminans uisum, per eundem modū, quo stel-
 læ retinent lumen & repræsentant & uisum terminant.

De motu Gala-
 xia.

Et compertum est probatione astronomica, quòd circulus Galaxiæ moue-
 tur motu stellarum fixarum, hoc est in 100. annis uno gradu. Qui est motus stel- **F**
 larum fixarum.

Secunda pars
 huius capi.

Hactenus de parte prima huius capituli. Accedo nunc ad secundā, quæ inci-
 pit in uerbo. Est autem unus de numero maximorum circulorum. Author re-
 censet Lacteam inter circulos maximos sphaeræ. De circulis maioribus aut ma-
 ximis & minoribus dixit Proclus supra cap. de circulis sphaeræ. Et nos fusius in
 cōmentario isthoc: Ad ea loca lectorem remitto.

Supra pag. 13.
 A.

Tertia pars hu-
 ius cap.

Sequit pars tertia & ultima huius cap. in uersiculo. Sunt porrò maximi & c.
 Author numerat septem circulos maximos, quos nos usitato maiores appella-
 mus. De æquatore circulo facile omnium principe supra diximus. De signifero
 supra capite, de signifero: Et in cōmenta. De duobus coluris cap. de coluris &
 in cōmenta. De horizonte ca. de horizonte. De meridiano, cap. de circulis me-
 ridianis. De Lacteo præsentī capite; & isthoc in cōmentario.

Pag. 13. B. &
 sequentibus

DE QVINQVE ZONIS.

TEXTVS
 PROCLI.

Totius terræ superficies sphaerica est, & diuiditur in zonas quinque. Ex quib-
 us duæ sunt, quæ circa polos describuntur. Frigidæ dictæ, quòd maxime
 absunt

A absunt à solis orbita. Eadem ob frigoris iniuriam parum habitate. Determinantur autē polos uersus, arcticis circulis. Quæ uero post has deinceps habentur, quòd mediocriter ad prætereuntem solem sitæ sunt, temperatæ appellantur, habentq; in cœlo limites arcticos, tropicosq; circulos, quibus interiacent. Reliqua, quæ inter memoratas quatuor medium locum tenet, quòd sub ipso solis transitu iacet, torrida nuncupatur, à terrestri æquatore in duas partes diuisa, is porro sub mundi æquatore porrigitur. Sed ex temperatis altera à nostri orbis hominibus incolitur, ipsa longa propè centum milibus stadiorum, lata fere dimidio.

PROCLUS noster postquam plura de circulis cœlestibus, præcipuè equidistantibus, differuit, puta de eorū numero, magnitudine, potestate & interuallo, hoc capite docet, quæ terræ partes aut plagæ sint ab his circulis inclusæ aut contentæ. Et diuiditur caput in duas partes. In prima ponit thesim, aut positionē. In secunda partitur terram in quinque zonas, diffiniendo eorum limites, conditiones, aut proprietates, secunda ibi. Et diuiditur in zonas quinque.

B In prima parte author utitur thesi, aut positione. Supponit enī terræ superficiem esse sphaericam, & ex consequutione ipsam terram. Et ego in præsentiarum nolo demonstrare, terram esse rotundam, sphaericā, aut globosam. Id quis uis lector sibi facile nancisci posset, ex dictione prima Alma. Ex libro primo Io. de monte re. de floratoris Almagesti. Ex Cleomede primo meteor. Et forsan commentaria nostra, quæ in sphaeram mundi Ioan. de Sacrobu. congesimus, non nihil donabunt. Sed ut lectoribus sit amplius legendi, de terræ rotunditate, cāpus, scriptores citabimus. Quorum omniū princeps est (ut diximus) Ptole. Phelu. dictione prima Alma. ca. 4. deinde sequuntur alij. Aristoteles secundo de cœlo & mūdo, & eius cōmentator Auerrois. Cleomedes primo meteor. cap. Quòd mundus sit globosus, & cap. Quòd terra non sit lata, & cap. Quòd terra nō sit caua. Et ca. Quòd terra non sit cubica, quadrangula, aut pyramoides. Plinius secundus lib. 2. ca. 66, 67, & 72. Ioan. à monte re. In epito. Alma. lib. primo conclusionē secunda. Alber. Magnus in abbreviatis Almagesti libro primo. Et idem in secūdo de cœlo & mundo tractatu quarto cap 9, 10, 11. Ouidius lib. 6. Fast.

Tractatores de terræ rotunditate.
Ptolemæus
Aristoteles
Auer.
Cleomedes
Plinius.
Io. à mon. re.
Alber. ma.
Ouidius

C Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa,
Aëre subiecto tam graue pendet onus.
Arte Syracusia suspensus in aëre clauso
Stat globus, immensi parua figura poli.
Et quantum à summis, tantum secessit ab imis
Terra, quod ut fiat, forma rotunda facit.

Nec desunt sacrae littere. Regius propheta psalmo 95. Iudicabit (inquit) orbem terrarum in æquitate, & populos in ueritate sua. Et psalmo 96. Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Et primo Paralipo. ca. 16. Ipse fundauit orbem terræ immobilem.

Pro secunda parte huius capituli in primis animaduertendum est. Quòd Physici, Astrologi, Geographi & Poëte distribuunt terram & cœlum in quinque zonas, aut fascias, siue cingula. Zona græce ζώνη. Sunt autem tractatores de zonis hi. Cleomedes primo meteor. capite de orbibus. Strabo libro primo & secundo. Iulius Fir. libro primo capitulo quarto & ultimo. Tullius de re pu. Macrobius libro secundo de somnijs Scipionis. Plinius libro secundo cap. 70. Ptolemæus in suo quadri. tractatu secundo. Martianus libro sexto. Albertus Magnus de natura locorū dist. 1. ca. 6. qui citat Platonē, Pythagoram, Homerum & oēs qui in

Scriptores de zonis.
Cleomedes
Strabo
Iulius Fir.
Tullius
Macro. Plin.
Ptolemæus

Martianus.
Albertus.
Plato.
Pythagoras.
Homerus.
Virgilius.
Ouidius.
Tibullus.
Lucanus.

Aegypto philosophati sunt. Accedunt Poëte Virgilius, Ouidius, Tibullus, Lucanus. His addo Probum grammaticum, Ioan. de Sacrobu. Georgiū Vallam, & alios plures. Horum omnium sententias in medium afferre, plurimas absumeret horas, nonnullas satis comodos ascribam. Cleomedes ubi supra, postquam in celo quinque distinxit parallelas, quos segmenta appellat, sic scriptum reliquit, & loquitur de terrestribus zonis. His nimirum coeli interuallis, quæ memoratis orbibus, id est, circulis distinguuntur, terræ partes quinque subiiciuntur. Vna ab arctico, nempe septentrione, comprehenditur. Altera, supposita spatio, quod inter septentrionem & æstiuum tropicum est. Tertia inter duos tropicos quæ mediocimum obtinens locum, incumbentem supernè sibi habet æquinoctialem. Quarta medium hyberni tropici spatium & antarctici tenet. Quinta sub antarctico. Has igitur terræ partes physici zonas, seu cingula uocant, quorum extrema utraq; ob gelu rigorem, inhabitabilia esse perhibentur. Vt mediocimum propter æstum habitationi non est obnoxium. Inter quod & extrema sunt temperata. Temperatior siquidè efficitur zona ab exusta, & utraque assistente & contermina frigida. Hæc Cleome.

Tullius. De iisdem zonis Tullius de re. pu. Cernis eandem terram quasi quibusdam redimitam & circumdatam cingulis, è quibus duos maxime & inter se ditersos, & coeli uerticibus ipsis ex utraque parte subnixos, obriguisse pruina uides: Medium autem illum & maximum solis ardore torrerit. Duo sunt habitabiles, quorum illi, in quo qui insistant, aduersa urgent uestigia, nihil ad uestrum genus. Hic autem alter subiectus aquiloni, quem colitis, cerne quam tenui uos parte contingat. Omnis enim terra quæ colitur à uobis, angustata uerticibus, lateribus latior, parua quædam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnū, quod oceanum appellatis in terris, qui tamen tanto nomine comparuus sit uides.

Virgilius. Præterea hic inserere aureas sententias Macrobij & Iulij Fir. propter uerborum multitudinem. Tu quidem legito, & legisse profecto gaudebis. Ad Poëtas accedo. Virgilius primo Geor. sic canit.

Iccirco certis dimensum partibus orbem,
Per duodena regit mundi Sol aureus axem.
Quinque tenent zonæ cælum: Quarum una corusco
Semper Sole rubens, & torrida semper ab igni est.
Quam circum extremæ dextra leuacq; trahuntur
Cærulea glaciæ concretæ, & imbribus atræ.
Has inter, mediamq; duæ mortalibus ægris
Munere concessæ diuum. Et uia secta per ambas
Obliquus quò se signorum uerteret ordo.

Ouidius. Ouidius lib. 1. Metamor. fab. 7.
Utque duæ dextra cælum, totidemque sinistra
Parte secant zonæ: quinta est ardentior illis.
Siconus inclusum numero distinxit eodem.
Cura dei, totidemque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu,
Nix tegit alta duas, totidem inter utramq; locauit,
Temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.

Idem de quinque zonis lib. 2. Metamor. Fab. prima.
Si potes his saltem monitis parere parentis &c.

Tibullus. Et Tibullus lib. quarto, elegia prima.
Et quinque in partes totus disponitur orbis,
Atque duæ gelido uastantur frigore semper.

A Illic & densa tellus absconditur umbra,
 Et nulla incepto perlabitur unda liquore,
 Sed durata riget densam in glaciemq; niuemq;
 Quippe ibi non unquam Titan superingerit ortus.
 At media est phœbi semper subiecta calori &c.
 Sequuntur 16. metra de zonis alijs. Legito.

Secundo contuendum; Zona siue zone pluriuo cum esse. Est enim zonæ mons Thraciæ, Authore Plinio libro quarto cap. 11. Et zonæ oppidū Thraciæ teste Pomponio libro secundo de Thraciā.

Zona altera nostro seruiens tractatui, sic diffiniri posset. Zona est portio, tractus, aut spatium cœli, siue terræ, inter duos circulos minores, æquidistantes, proximos, aut inter æquidistantem & polum mundi contentum. Quasi cingat uel circumbeat cœlum siue terram. Vt tota cœli portio inclusa duobus tropicis dicitur zona exusta, circumdat enim cœlum sicut cingulum. Idem sumito iudicium de terræ tractu his tropicis interposito. Incipit autem zona (geographice loquor) in occidente, tendens per meridiem in orientem, & rursus ab oriente per circulum mediæ noctis in occidentem, & sic totum ambit cœlum, aut terrā, & in hoc distat a climate, quod est spacium terræ habitatum inter duas lineas æquidistantes ab occidente in orientem inclusum.

B Sunt quippe zonæ uaria nomina. Ζώνη enim græcum est, & apud latinos zona pro latino usurpata, ut facile est uidere apud Iulium Firmicum, Macrobiū, Virgiliū, Ouidiū, & alios latinos. Vocantur etiam zonæ, fasciæ, apud Martianū libro sexto. Orbis (inquietem) terræ, in quinque zonas, siue melius fascias dico, pro rerum diuersitate discernitur &c. Nominantur etiam cinguli apud Tullium, & Macrobiū. Et cingula apud Cleomedem, Georgio Valla interprete. Et plagæ, apud Ouidiū. Tandem maculæ: apud Tulliū. Vbi Scipio Afri, Scipionem alloquitur dormientē, sic. Hæc cœlestia semper spectato, illa humana contemnit. Tu enim quam celebritatem sermonis hominum, aut quam expetendam consequi gloriam potes? Vides habitari rarīs, & angustis in locis, & in ipsis quasi maculis, ubi habitatur, uastas solitudines interiectas &c. Zonæ enim sunt (& loquor de habitatis) ferè ad similitudinem macularū. Macula sanè præter notas significationes, pro reti ponitur. Nā sicut rete multa habet foramina quæ etiam maculæ nuncupantur, sic zona multa habet foramina id est, partes, in nonnullis commodis habitationibus, in alijs incommodis.

C De hac nominum uarietate pulchre scribit Macro. libro secundo de somnio Scipionis. De quinque autem cingulis ne quæso existimes, duorum Romanæ facundiæ parentū Maronis & Tullij dissentire doctrinam, cum hic ipsis cingulis terram redimitam dicat, ille isdem, quas græco nomine zonas uocat, asserat cœlum teneri. Vtrumque enim incorruptam, ueramque, nec alteri contrariam retulisse rationem procedente disputatione constabit &c. Postea Macrobius de zonis terrestribus & cœlestibus disertissime loquitur, & etiam docet, quo pacto uia geometrica pingi possunt, ad propositum sic scribit. Nūc illud quod probandum promissimus, asseramus. Hos cingulos & bene Maronem cœlo, & bene terræ assignasse Ciceronem, & utrumque non discrepantia sed consona, eademque dixisse. Et post multa concludit. Cum ergo manifeste & rigorem de cœli uerticibus, & feruorem de sole in terræ cingulos uenire signauerit, ostendit prius in cœlo hos eosdem cingulos constituisse. Nunc quoniam constitit easdem in cœlo & in terra zonas esse, uel cingulos, hæc etenim unius rei duo sunt nomina. Hucusque Macrobius,

Zona.

Inceptio zonę

Zonorum uaria nomina.

Zonæ.

Fasciæ.

Cinguli.

Cingula.

Plagæ.

Maculæ.

Macrobi.

Zonæ Gemine
Cœlestes zo-
næ.

Venatio cœle-
stium zonarū.

Tertio annotandum zonas esse geminas, alteras cœlestes, alteras terrestres. D
Cœlestes quippe zonæ sunt primariæ & terrestrium causæ. Hæ quatuor cœle-
stibus circulis (sicuti supra in diffinitione diximus) in cœlo distinguntur, orna-
tæ syderibus & astris, quorum situm & locum in ipsis zonis astraria sphaera
mox indicat. Consulendus est etiam Hyginus in suo poëtico astronomico. Cœ-
lestes hæ zonæ latinorum more ex obliquo circulo, id est, zodiaco & motu So-
lis annuo sic uenari possunt. Huius obliqui circuli pars una ab æquatore in se-
ptentrionem abit, ac recedit gradibus 23. & minutis ferè 30. Alia pars è regione
distans ab eodem æquatore in austrum fugit tot gradibus & minutis. Cum igitur
Sol motu suo in aquilonem deflexerit, & ab æquatore memoratis gradibus
& minutis declinauerit, quod in Cancrî initio accidere ambigit nemo, diurno
motu describit circulum, qui Cancrî, & Tropicus eiusdem appellatur. Is sanè
limes est duarum zonarum. Contra Sol in meridiem uergens, & ab æquatore
(ut diximus) abiens, diuturna rotatione alium pingit circulum, qui circulus
Capricorni, aut tropicus Capricorni uocatur, alius certe limes duarum zona-
rum. Interuallum igitur cœleste his circulis inclusum, medium tenens locum,
dicitur zona torrida exusta. E

Præterea cōmemoratus circulus obliquus, & motus Solis sub eo etiã obli-
quus, alios quàm mundi petunt polos, ab his utrimque in 23. gradus & 30. mi-
nuta (quemadmodum supra annotauimus) abeunt. Quare hi zodiaci poli
circa mundi polos circulos describunt paruos, quos nos latini arcticos appelli-
ramus. Et cœli spatium intra hos complexum, duas gelidas & frigore rigentes
constituit zonas, unam arcticam, alteram antarcticam. Sed cœli intercapedo
septentrionaria, inter tropicum Cancrî & circulum arcticum inclusa tempera-
tam manifestat zonam, septentrionariam tamen. Et in austrina regione inter-
uallum cœleste tropico Capricorni & circulo antarctico interpositum, aliam
pandit zonam, quæ temperiem recipit. Ecce quinque cœlestes zonæ.

Quomodo cœ-
lestes zonæ di-
cantur torridæ
& gelidæ.

Hic scito optime lector, cum grauissimi authores asserunt cœlestes zonas
esse torridas, exustas, gelidas, frigore concretas, temperatas, sicut de his canit
Virgilius ubi supra. Et Macro. lib. 2. de Som. Scipi. sic habet. Ipsum autem Ci-
ceronē scisse, quod terreni cinguli cœlestibus inficiantur, ex uerbis eius ostendit
dicitur. Ait enim ex quibus duos maxime inter se diuersos & cœli uerticibus F
ipsis ex utraque parte subnixos obriguisse pruina uides. Ecce testatur finale
frigus esse de cœlo. Idem quoque de feruore medio dicit. Medium autem illum
& maximum Solis ardore torrerî. Cum ergo manifeste & rigorem de cœli uer-
ticibus, & feruorem de Sole in terræ cingulos uenire signauerit, ostendit prius
in cœlo hos eosdem cingulos constituisse &c. Illa & talismodi aliorum uerba sic
exponito. Cœlestem zonam esse torridam, non quidem formaliter, aut per es-
sentiam, sed uirtualiter, aut causaliter, quod in subiectam terram causat & im-
primit exiccationem, aut exustionem, sic zonæ cœlestes uicinæ utrisque polis
gelidæ dicuntur, accipe (ut dixi) non formaliter, sed causatiue. Idem intelligi-
to de temperatis.

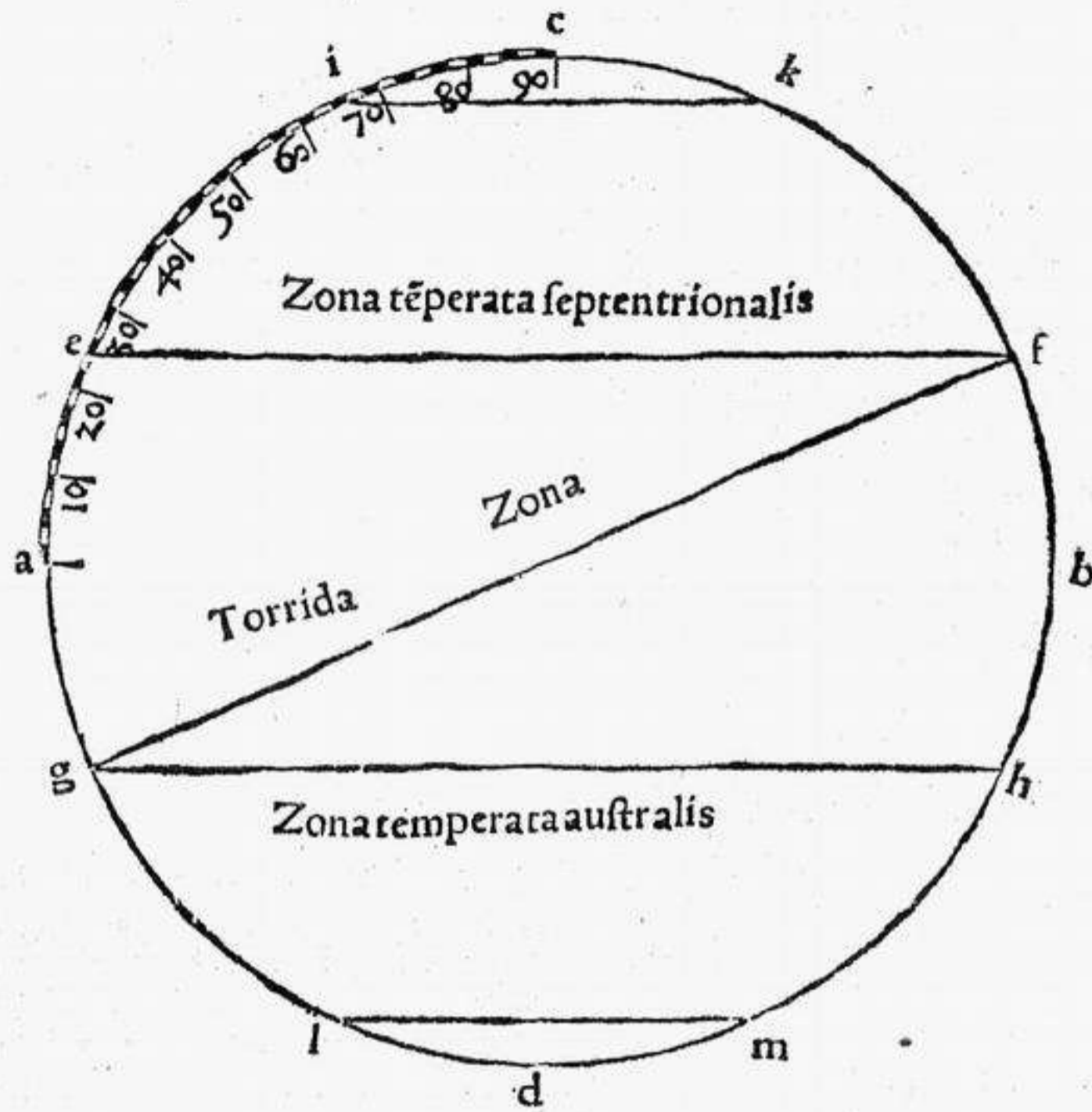
Terrestres zo-
næ.

Quinque his cœlestibus zonis, quinæ subduntur terrestres. Imaginare (ut
facile capias) è circulo Cancrî perpendiculum in terræ superficiem demissum.
Id in eodem motu diurno primi mobilis describit circulum. Hic illi in unguem
supponitur, circulusq; Cancrî terrestris nuncupatur, limes (quemadmodū de
cœlestibus diximus) duarum zonarum, haud secus ac iam præcepimus alios
cœlestes circulos, terrenos facies. Videbisq; in terra quinque zonas in frigore,
ardore

A ardore & temperie cœlestes imitantes.

Vt candidis lecto-
ribus laborē minua-
mus, oculis subiicie-
mus picturā quinq;
zonarum terrestriū.
Esto orbis aut circu-
lus terræ in plano
descriptus, per duas
diametros occultas
in quatuor equas p-
tes distributus. Pun-
ctis extremis unius
diametri adscribitō
litteras a. b. Alterius
diametri punctis iū-
gito litteras c. d. C. po-
lū septentrioniū,

B D. austrinum signi-
ficantibus. Arcum
orbis a. c. partire mo-
re uulgato in 90. par-
tes aut gradus, affcri-

ptis (ut assolet) numerus 5. 10. 15. 20. 25. &c. Inchoandum negotium iuxta lité-
ram a. per quæ quinaris ascendendo usque in c. polum septentrionalem.

Præterea ab a. uersus c. maximam Solis declinationem, quæ nostra tempe-
state continet 23. gradus & 30. minuta, fini supputationis addito litteram e. Offi-
cioque circini cōprehende arcum a e. Et pede circini in a durante, cū uago pin-
ge in orbe notam uersus d polum austrinum, cui adde litteram g. Deinde pone
(circino tum non uariato) unum eius pedem in punctum b & cum reliquo im-
prime notam uersus c, cui litteram f iungito, & rursus gyrato circino fac notam
aliam uersus d quam h littera ornabis. Ex e littera trahe rectam in f tropicum
C Cancrī præ se ferentem. Item ex g emitte lineam in h tropicum Capricornī si-
gnificantem.

Rursus siste unū circini inuariati pedem in c notam poli Septentrionalis &
cum uago facito utrinque notam in orbe, ductaque recta a nota in notam, eam
litteris i k obsignabis, indicantem circulum arcticum Latinorū. Haud dissimil-
liter immitte pedem circini in d punctum poli austrini & cum mobili punctis
hac & illac in orbe signatis, ducito lineam l. m. circulo antarctico Latinorum re-
spondentem.

His absolutis uidebis in plano quinque terrestres zonas rite depictas. Omne
enim terræ interuallum lineis e f & g h tropicis inclusum torridam aperit tibi
zonam. Ardore enim solis huic terræ interuallo semper imminentis exuritur.
Quare haud inepte a littera g in f lineam rectā euehere potes, solare iter repræ-
sentantem.

Inclusa autem intercapedo terræ lineæ i k circuli arctici & arcui septentrio-
nali lineæ i k respondentī zonam gelu obrigentem septentrionalem indicat.
Et regione zona in meridiē exposita ob imensum frigus inhabitabilis est. Ter-
ræ autem tractus lineis i k & e f inclusus, zonam nostram temperatam, habet

tabilem, aquiloniam manifestat. Et demum terræ portio lineis g h & l m com- D
plexa temperatam austrinam palam facit.

Canones quin-
que zonarū.

Quarto aduertendum. Nouitij ad capessendas res geographicas aspirantes, & in quibus zonas, regiones, montes, flumina, urbes &c. contineantur, edoceri cupientes, his canonibus facile sese iuuare possunt. In primis præsto sint eis commentaria geographica Ptolemæi, cum adiunctis tabulis uisui commodissimis. Hic tamen meminisse conuenit Ptolemæum ubique obseruasse maximam Solis declinationem uiginti trium graduum & quinquaginta unius minutorum, id est, ferè uiginti quatuor graduum, quam talem esse tempore suo officio instrumenti inuenit.

¶ Canon igitur primus is est. Vbicumque in commentarijs aut tabulis occurrit alicuius loci latitudo minor uiginti tribus gradibus & quinquaginta uno minutis, locus iste torridæ zonæ est intrusus. In exemplis. Tabula sexta Asiæ & caput octauum commentarij libri sexti continent magnam partem felicis Arabiæ, quæ in torridam cadit zonam. Vbi offendes oppida clarissima centum & triginta ferè, plura emporia, urbes regias, metropoles, quarum latitudo minor est uiginti tribus gradibus & quinquaginta uno minutis. Adest etiam pars Carmaniæ regionis, ut sequens caput nonum docet. Et alia exempla colliges ex commentarijs libri quarti, capite quinto, & Tabula tertia Africæ. Item ex capite septimo eiusdem & Tabula quarta Africæ. Rursus ex capite uicesimo primo libri sexti & Tabula nona Asiæ. Et ex commentarijs libri septimi, capite primo, secundo, tertio, quarto, & tabula decima, undecima & duodecima Asiæ. Scito quod hic canon extendit se ad utrasque latitudines, puta septentrionalem & austrinam.

¶ Secundus canon. Loci habentes latitudinem septentrionalem uiginti trium graduum & quinquaginta unius minutorum uel quasi, subiacent tropico Cancris, limiti torridæ & temperatæ zonæ septentrionariæ. Gratia exempli. Ptolemæus libro quarto capite quinto & tabula tertia Africæ, in descriptione Aegypti, in nomo Thebarum, insignem urbem Syenem alligat latitudini uiginti trium graduum & quinquaginta minutorum, subiectam tropico Cancris. Et eodem capite, Berenicen ciuitatem huic subdit latitudini. Sic contra meridianam latitudinem tot graduum & minutorum obtinentes tropico Capricorni subijciuntur, limiti zonæ exustæ, & temperatæ austrinæ. Ex opere Ptolemæi nulla excerpes exempla, eo quod eius obseruationes eò non peruenere, sed ex modernis tabulis facile elicies.

¶ Tertius canon. Cuiuscumque loci latitudo maior est uiginti tribus gradibus & quinquaginta minutis, minor tamen latitudine sexaginta sex graduum & nouem minutorum, hunc temperatæ zonæ septentrionariæ ascribi. Huius exempla habes propemodum innumera ex commentarijs quinque librorum Ptolemæi & decem tabularum Europæ, & multis cõmentarijs & tabulis Africæ & Asiæ. Verum nulla offendes apud Ptolemæum exempla austrinæ. Fateor etiam habitationes uersus aquilonem ultra latitudinem quinquaginta septem, quinquaginta octauo, quinquaginta nouem &c. expositas hyberno tempore difficiliter habitari.

¶ Canon quartus. Localitatem aquiloniam sexaginta sex graduum & nouem minutorum excedentia complectuntur in zona frigida. Sunt quippè difficillimæ habitationis, quare hæc zona inhabitabilis appellatur. Ex Ptolemæi
commen-

his de latitudine
zonæ ptolemæi

A commentarijs nullum prorsus inuenies exemplum, cum omnis ipsius obseruatio in septentrionem ad latitudinem sexaginta trium aut sexaginta quatuor graduum finem habeat. Nicolaus autem Donis Germanus, Ptolemæi chartis, tabulam modernam Noruegię & Gothię addidit. In qua uides ultra circulum arcticum, uersus polum, insulam Islandiam, prouintiam Engronelandiam alias Gronelandiam, & Pilappelandiam &c. contineri.

Nicolaus
Donis.

Quinto loco, de zonis dignè differendum esset, de earum, scilicet, temperamento & distemperantia, & quibus causis id eis usuueneret, & alijs earum appendicibus, puta hominum uarijs formis & moribus, de bestiarum & ferarum diuersitate, & alijs id genus propè innumeris. Sed quia paucis lapsis annis in tractatu nostro generali in cosmographiam, de his satis abundè differuimus, & ex aliorum scriptis plurima colligi possunt, in præsentia breuitati studentes præterimus.

De zonarum
temperamen-
to & distempe-
rato.

Sexto & demum sciendum. Proclus finit caput his uerbis. Sed ex temperatis altera à nostri orbis hominibus incolitur, ipsa longa propè centum milibus stadiorum, lata ferè dimidio. His uerbis nititur author indicare habitati orbis longitudinem & latitudinem. Hoc loco animaduertendum est. Scriptores de longitudine & latitudine habitati orbis multum inter se dissentire, & pugnantes afferre sententias, quatuor ex his reliquis millis, adducemus. Ptolemæus Clau. libro primo geographiæ, Marinum Tyrium geographum emendat & crebro taxat de iniusta & inepta longitudinum & latitudinum obseruatione, modo in mensuris terrestribus, modo marinis nauigationibus, modo in cœlestium consyderatione, quod manifestum erit legenti dicti libri capita, scilicet, septimum, octauum, nonum, undecimum, duodecimum, decimum tertium, decimum quartum & decimum quintum. Postea caput uicesimum secundum, uicesimum tertium, uicesimum quartum. Et lucidius libro septimo, capite quinto, concludit nostram habitabilem sibi cognitam in longitudine continere semisphæram terræ, aut semiaequinoctialem, hoc est, centum & octoginta gradus. Latitudinem uero habitabilis cognitæ tam uersus austrum quam septentrionem complecti septuaginta nouem gradus & uiginti quinque minuta, aut, ut ipse dicit, integris gradibus octoginta. Dat idem uni gradui circuli magni quingenta stadia, ut ex diligentiori dimensione comprehensum est. Si igitur quingenta stadia in centum & octoginta gradus semicirculi æquinoctialis duxeris, suscitabis totius orbis Ptolemæo cogniti longitudinem super arcum æquinoctialis circuli nonaginta milium esse stadiorum, faciunt miliaria Italica celebrata diuisione per octo stadia, undecim milia & ducenta & quinquaginta, miliaria germanica communia duo milia & octingenta & duodecim integra, quatuor miliaribus Italicis unum germanicum facientibus. Latitudinem autem notæ terræ habitabilis facit octoginta ferè graduum, quibus respondent quadraginta milia propemodum stadiorū. Et quinquies mille miliaria Italica, nostra germanica 1250. Ab æquinoctiali præterea uersus polum arcticum, usque in Thulem insulam, supputat Ptolemæus sexaginta tres gradus, facientes stadia 31500. miliaria Italica 3937. quasi, nostra 984. Hæc est sententia Ptolemæi de habitato orbe cognito in longum & latum.

De uaria longi-
tudinum & la-
titudinem ac-
ceptione.

longitudo et latitudo
secundum ptolemæum

unum gradum
ducenta stadia

ptolemeus

Accedit secundo loco Strabo Amasinus de situ orbis. In lib. 3. habitabilis orbis cogniti longitudinem & latitudinem latenter satis aperit. Ut autem lectoribus eius sententia apertior reddatur. Prenotandum quod idem donat uni gradui æquino-

Strabonis sen-
tentia.

3700. *Indiā hinc*

rialis septingenta stadia more ferè omnium ueterum Græcorum, quod ex eius D
uerbis facile capitur. Si quis igitur (inquit) in trecentas & sexaginta sectiones
diuidat maximum terræ circuitum, septingentorum stadiorum erit unaquæq;
sectio. Et in ea sententia fuisse Eratosthenem tradidit, & hoc memoriæ commē-
dato. Præterea idem initium terræ habitabilis secundum latitudinem sumit à
Cinamomifera regione, distante ab æquinoctiali uersus septentrionem stadijs
milibus octo & octingentis.

Attende hic lector quòd Cinamomifera regio de qua Strabo hic loquitur,
non est ea regio, quæ est sita supra paludes Nili ultra æquinoctialem, uersus au-
strum, de qua loquitur Ptolemæus libro quarto capitulo octauo tabula quar-
ta Aphricæ.

Græci terrā sta-
dijs metiuntur.

Postea Strabo concludit uniuersi orbis habitati longitudinem & latitudi-
nem, his uerbis. Vnde uniuersa latitudo orbis terrarum minor esset millia trin-
ginta ab austro in septentrionem, Longitudo autem millia septuaginta esse tra-
ditur. Habes nunc optime lector quid Strabo de his rebus sentiat, Græci sanè
quod etiam noster PROCLVS supra de horizonte approbat, stadijs terram me-
tiuntur, non miliarijs Italicis, aut Germanicis. Quòd si decreueris eas res ad mi-
liaria traducere, aut gradus æquinoctialis excerpere, hoc fermè pacto ut infra E
patebit operaberis. Asserit Strabo Cinamomiferam regionem recedere ab æ-
quinoctiali stadijs milibus octo & octingentis, quæ diuido per septingenta sta-
dia, & tandem extraho duodecim gradus circuli æquinoctialis, cum triginta
quinque fermè minutis, quæ facile conuertes per multiplicationem septingen-
torū stadiorum in duodecim gradus & trigintaquinque minuta, in stadiacōme-
morata & dein in miliaria Italica & Germanica iuxta modulum infra expo-
nendum. Incipit igitur Strabo initium terræ habitabilis secundum latum in
principio primi climatis, prout præcedentibus lectionibus abunde docuimus.
Ab eo igitur termino austrinò extendit Strabo, ut iam iam commemorauimus,
terram habitata uersus septentrionem in 30000. ferè millia stadiorum, quæ in
gradus æquinoctialis (hac lege) conuertam. Partior ea per 700. stadia & colligo
in quotiente 43. fermè gradus, deficiunt enim centum stadia, quare Strabo egre-
giè adiecit, minor.

te me suris

Hic obiter notandum est, quòd Prisci uni gradui circuli magni assignarunt
sedecim miliaria Germanica communia. Et apud eos unum miliare Germanicū F
cum ualebat quatuor miliaria Italica & contra. Miliario autem Italico respon-
dent undecim stadia minus ferè una quinta uel aliquid huiusmodi. Intellige
cum gradus unus complectitur septingenta stadia. Si igitur 43. gradus latitudi-
nis multiplicaueris in sedecim, suscitabis miliaria Germanica 688. Ea per qua-
tuor multiplicata pariunt 2752. Italica. Aut partire numerum stadiorum 30000
per undecim & emergent propemodū miliaria Italica iam iam extracta, scilicet
2752. ex quibus facile educes miliaria Germanica. Ex his palam inferitur, quòd
si addideris duodecim graduum & trigintaquinque minutorum distantiam Ci-
namomiferæ regionis ab æquinoctiali, quadragintatribus gradibus terræ habi-
tatae secundum Strabonem, colliges quinquagintaquinque gradus & ferè
trigintaquinque minuta latitudinis, iuxta sententiam Strabonis ab æquino-
ctiali inchoando. Finis igitur terræ habitatae uersus septentrionem secun-
dum eundem esset fermè ad mare Germanicum, & ad situm Hamburgi, Luz-
beci, Rostochij, Dantisci, & cætera. STRABO enim asserit RHOXO-
LANOS esse cognitorum nouissimos Scytharum, hos PTOLEMAEVS
subdit

A subdit elevationi polari 54. graduum uel circiter, uide tab. octauam Euro. Ultra quos maligna est habitatio Straboni propter frigora. Huius assertionis causa est, quod Graeci circulum arcticum euariant iuxta elevationes polares quae in Graecia numerantur 35. 36. 37. 38. graduum.

Præterea longitudinem habitabilis terræ Strabo recenset 70000. stadijs, quæ per 700. distributa relinquunt 100. gradus longitudinis circuli æquinoctialis. Hi multiplicati per 16. procreant mil. germa. 1600. Germanica uero multiplicata, per quartum constituunt mil. Italica 6400. Aut diuidito numerum stadiorū longitudinis per 11. & in idem deducis, præter id quod 11. stadia non nihil super abundant. Habes nunc candidè Lector sententiam Strabonis de longitudine & latitudine habitati cogniti orbis.

Longitudo orbis

Tertio loco ad Artemidorum trepidus accedo. Quem Plinius libro secundo cap. iii. in ueteri, de mensura longitudinis & latitudinis uniuersæ terræ antesignanum delegit.

Artemidor
sententia.

B Hic præfari libet, numeros huius capitis ferè omnes deprauatos, quare lubricationem peculiariorem quàm meam desiderant. Ego ne tacendo piaculo quopiam obruar, cum Hermolao Barbaro correctionis aut emendationis gratia, Martiani Capellæ uerba ueritati magis consentanea proferam, hæc. Longitudo ab extremis Indiæ ad Herculis columnas Gadibus consecratis, Octuages quinque centena septuaginta octo milia, sicut Artemidorus asseruit.

Antequam uerba Martiani ampliori sermone dilucidiora reddam, Prænotandum. Terræ mentores, ut unicuique suas partes, puta regiones, satrapias, prouincias, territoria, loca, agros, uineas, prata & reliqua id genus secernere possent, plurimas excogitauere terræ mensuras, ut sunt digitus, uncia, palmus, sexta, pes, passus, actus, miliarium, stadium, leuca &c. Pro nostro proposito sciendum, quod passus continet quinque pedes. Pes quatuor palmos, Palmus quatuor digitos. Stadium aut quod terrestribus dimensionibus magis usurpatum est certis passibus completur. Sunt ita stadia alia & alia longitudine discrepantia. Nam stadium quod Italicum siue Romanum uocant, est pedum 625. qui per 5. diuisi, relinquunt 125. passus, Italicum stadium. De quo Plini. libro secundo cap. uicesimo tertio. Stadium inquit 125. nostros efficit passus, Hoc est, pedes 625. Olympicū græcis obseruatum pedum 600. passuum 120. Nam cum constaret curriculum stadij, quod est Pisis apud Olympicum, Herculem suis pedibus metatum, idque fuisse longum pedibus 600. cætera quoque stadia in terris Græciæ ab alijs postea instituta. Legito Aulum Gellium de noctibus atticis libro primo cap. primo. Pythicum pedum 1000. passuum 200. Fortasse à Pythia ciuitate Mysiæ minoris, de qua Strabo libro 13.

Passus qd &c.

Stadium triplex
Italicum.

In nostro igitur proposito propter Artemidorum Græcum Cosmographū, utemur Stadio olympico, quod Græcorū est in hunc fermè modum 8578000. passus, de quibus loquitur Martianus, putata longitudo à columnis Herculeis usque (ut asserit) ad extrema Indiæ, diuisi per stadium Græcorum, scilicet, 120. passus, relinquunt in quotiente stadia 71483. quæ partita per 700. stadia donant 102. gradus longitudinis circuli magni. Qui ducti in 16. procreant 1632. mil. germa. Rursus hæc in quatuor multiplicata dant mili. Ita. 6528. Ecce numeri graduum longitudinis & miliariorum propè accedunt numeris Strabonis sua præ excerptis, de longitudine. Hucusque.

Longitudo mundi
in etphini

in hoc non assen-
tior. Postle uero
partiam in h. s.
equitum pliminz
hæc lib. 2. uig.
108. et pliminz
nec est uerissimel
usq. fuisse stadio.
græcorum hæc opi-
nio sustinetur
est quia pliminz
hæc quæ est curia
hæc quæ est

Latitudo autē terrae à meridiano situ ad septentrionem dimidio ferè minor **D**
colligitur quinquagintaquatuor milium sexaginta duo. Hæc Artemidori uer-
ba sunt mutilata uehementer, quia uerbū centena eiectum est, quod sic palam
fit. Si enī 54062. passus essent latitudo à meridie, siue æquinoctiali in septentrio-
nem, sequeretur quod habitatio nostra, non contineret unum gradum circuli
magni, quod à nemine unquam fuit concessum, quod sic manifestatur. Di-
uidantur hi passus latitudinis per stadium græcorū, id est, per centum & uiginti
passus, exeunt in quotiente quatuor centū & quinquaginta stadia, non facien-
tia unum gradum. Cum (ut diximus) 700. stadia efficiant unum gradum. Si ue-
ro quis contenderit ita legendum, scilicet, quinquagintaquatuor milium & se-
xaginta duo milium, hæc profecto esset ualde inepta pronuntiatio. Suppona-
mus autem quod sit conueniens, iungo eos numeros simul, colligo centies &
sedecies mille passus. Ruit etiam hic numerus, quod est dimidio ferè minor lon-
gitudine, ut supra dixit Artemidorus, ob id quod non est septima pars huius
numeri, ut patebit diuidenti. Item is passuum numerus diuisus per 120, relin-
quit post se 967. stadia, non efficientia duos gradus latitudinis. Ecce horum nu-
merorum lapsus & corruptio. Martianus autem sic habet. Latitudo habitabi-
lis terrae, dimidio penè minor quam longitudo, etenim colligitur in quinquagi-
es quater centena sexaginta duo milia. Bona impetrata uenia, & hic numerus **B**
mendosus est, & circulo arctico Græcorum incōueniens. Is enim numerus pas-
suū partitus per 120. stadium Græcorum, donat stadia 45517. quæ per 700. diuisa,
surgunt 65. gradus circuli magni, ostendentes latitudinē nostræ habitabilis
terræ & finem uersus septentrionem, qui numerus non quadrat cum circulo
arctico Græcorum, excedit enim propemodum in 10. gradibus. Quod paucis
sic deduci potest, Artemidorus (teste Plinio) ponit terminum habitabilis ad o-
stia Tanais fluuij, cuius ostia, Authore Ptolemæo libro quarto, capite quinto,
& octaua Tabu. Euro. habent latitudinem penè 55. graduum, in quo situ aut
circiter, incipit (ut diximus) circulus arcticus Græcorum, ultra quem Strabo-
ni maligna est habitatio, & ulteriora tanquam incomperta relinquit Artemi-
dorus. His pensitatis Martiani numerus mendum patitur non modicū, super-
effluit enim ferè octingentis quadraginta milibus passuum, quibus à numero
Martiani detractis, remanebunt quadraginta sex centena uiginti duo milia
passuum, numerus æquatus latitudinis à me restitutus. Qui per 120. diuisus
efficit 38517 stadia. Ea per 700. partita relinquunt 55. gradus latitudinis ab æqui-
noctiali supputandos uersus septentrionem. Ecce concors Artemidori senten-
tia cum Strabone. Nec mirum, cum Strabo plura ex Artemidori geographia
in suam traxerit. Tempore enim Artemidorus Straboni fuit prior. **F**

Quarto loco ad Proclum nostrum uenio, qui temperatæ, quam habitamus,
longitudinem asserit prope centum milium stadiorum, quæ per 700. diuisa re-
linquunt in quotiente 143. quasi gradus longitudinis habitabilis terræ, qui fa-
cillime in miliaria reducuntur. Et subdit, lata ferè dimidio, dimidium longitudi-
nis habet 71. gradus, quod autem addit ferè, demo de 71. quintam partem & nō
nihil ultra puta 16. & residuo 55. gradus latitudinis, finem habitabilis nostræ,
aut circiter, iuxta circulum aut zonam arcticam Græcorū. Hæc de longitudi-
ne & latitudine nostræ habitationis utcunque scripta, haudquaquam affirmo
ut propositiones aut conclusiones euidentes, sed tanquam problemata & liba-
menta, quibus ingenuos animos inuestigandæ ueritatis stimulum obijcere uo-
lui. Dico cum diuo Hieronymo. Non è diffinito asserimus quæcunque scribis-
mus, sed ea lectoris arbitrio relinquimus.

non hanc eme
fatur

si hinc Ambrosio
in hanc

non hanc longitudi-
hanc hinc

A Sed hic obiicitur mihi: Cur hi uiri Ptolemæus, Strabo, Artemidorus & Proclus, in omni literarum subtilitate & præcipue in Geographia præter ceteros solertes, tam in longitudine quam in latitudine habitabilis terræ usque adeo in diuersum eunt? Obiectio.

non uerba h

Scito, cædide lector principia, rerū esse minima. Ex nuce quippe fit corylus, ex glande ardua quercus &c. Id in nostro proposito & bonis artibus est manifestariū. Authore quippe Plinio. Nouarū rerum principia sunt lubrica. Nec mirandum, hominem genitum non statim omnia nouisse etiam humana. Rudis etenim fuit priscorum uita, non tamen minus ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quam nunc esse rationem. Quo fit, quod nemo est qui nesciat, scientiarū incrementa in tpe facta: Facile certe est inuentis addere &c. Rerum principia parua.

B Præterea Geographus, quem non raro Strabo probatissimè descriptorem aut scriptorem orbis nominat, nihil aut parum distat à scriptore historiarum. Quare Ptolemæus lib. 1. Geogra. notitiam regionum nactam ex traditione illorum, qui diligentissimè regiones explorauerunt, appellat historiam. Historicus autem narrat res gestas per se, aut ab alijs, qui emendatis & probata fide scripserunt cognitās. In eo sequitur Geographus historicum. Quod pulchre docet Strabo libro tertio. Orbis namque (inquit) descriptor, partes mundi cognitās differere cogitat, ignotas autem omittit. Et idem in fine secundi in sententia sic habet. Cum scriptor orbis cognouerit, quod maiores nostri aliqua non satis differuerint, debet assistere his, quæ optime credita fuerunt. Debet de omnibus moderate loqui, fugere fabulas, & sermones cōmentitios. Neque sequi eos qui non exacte quæque tradunt, sed propter ignorantiam & locorum distantiam in maius & miracula extollunt. Cautus etiam esse debet, ubi scriptores inter se non concordant, aut confuse loquuntur. Geographus, Historicus. Historici officium. Geographi officium. Leges Geographi.

C His animaduersis respondeo obiectatori. Cōmemoratos uiros haud in diuersum ire. Quod enim prisci Artemidorus & Strabo, qui ubi supra ut & alij plures, scilicet Hipparchus Niceus, Eratosthenes Cyrenæus, Possidonius Obbopolitanus contemporaneus Straboni, Hippias Eleus, Bion Borysthenites, & alij de rebus Geographicis scripsere, moderandū est, ut prædixi ad eorum tempora, quibus terræ descriptio nondum fuit multum cognita, sed eorum quibus huius rei prouintiam sumpsit, prout ad eius uenit notitiam, obseruatis legibus à descriptore orbis supra recitatis custodiendis. Solucio.

Strabo ferè, Artemidorus & etiam Martianus, quæ à Gadibus insula initiū descriptionis sumpserunt, ideo factum reor, quia ultra eas uersus occasum est mare exterius, quod oceanum occidentalem nominant, uersus orientem uero incipit mare nostrum, quod mediterraneum appellatur. Sed hoc potius referendum est ad columnas Herculis, scilicet, Calpen &c. Ob honorem igitur Herculis id factū est, cui in Gadibus templum extractum uisitur. Quamquam Strabo fateatur, ultra Gades in occidentem esse habitationes, puta Sacrum promontorium, Agrum Sphenam, id est, cuneum, & insulas Cassiterides, & nonnulla alia. Sed (ut iam dixi) inde nō sumpserunt (præcipue Martia & Artemi.) principium descriptionis, sed à Gadibus insula. Finit autem Strabo (me iudice) terram habitabilem sibi cognitam, uersus orientem ad principium Indiæ, hoc est, ad Indum fluiū. Si igitur ex opere Ptolemæi recensueris à Gadibus usque ad ostia Indi fluiū, ubi se finit Gedrosia regio, colliges gradus propemodum 100, quos ex numeris longitudinis Strabonis supra extraximus. Simile iudicium de Artemidoro relinquatur. Causa incepti onis à Gadibus.

Arabo usque ad Indum. et in hoc non formatur aut p...

Quod si obiicis: Strabonē multa scripsisse de rebus Indicis, ut ex lib. eius. 15. Strabode rebus Indicis.

superior...

primadardn hia inter ptolemæum et artemidoro

Solutio satis debilis.

manifestatur. Puta de Indo, Hydaspes, Hypane fluminibus. Item de septem Indorum generibus, de Elephantis, Formicis, Viperis, de Gange flumine & alia plura. Assentior, sed quia haec omnia non dum fuere ei satis cognita, neque a uiris apud quos fuit publica & probata fides conscripta, ea missa fecit.

Alia obiectio.

Sed si rursus obijcis uerba Strabonis, ubi supra, postquam de longitudine habitabilis dixit, mox addidit. Hoc autem ab occasu in ortum est ab extremis Hispaniae ad extrema Indiae &c. Quibus uerbis supra iam dicta dupliciter impugnantur. Primo, Strabo non incipit habitabilem nostram a Gadibus insula, sed ab extremis Hispaniae, puta a sacro promontorio, quod est, etiam Ptolemaeo attestante, ultra Gades insulam uersus occasum. Dico uerum esse, sed quod supra a Gadibus exordium factum est, propter Martianum & Artemi: & ob auctoritatem Herculis accipiendum est. Nec magna est differentia inter sacrum promontorium & Gadem insulam, quae uix 2. gradus continet, quae sane differentia in comparatione tantae longitudinis nullius est ferme momenti, nostra enim disputatio, de longitudine horum uirorum non est ita emulcata, ut susciatur digladiatio pro uno, uel duobus, aut tribus gradibus.

Solutio nuda.

Secundo ruit praedicta, quod Strabo annectit ad extrema Indiae. Nemo est qui nesciat extrema Indiae non esse ad Indum fluuium, ubi est eius initium? Respondeo, extremum non raro accipi pro initio alicuius rei. Plau. ab extremo narrare incipiam, id est, a principio. Neque possunt Strabonis uerba arctari usque ad ultima Indiae. Cum nec Ptolemaeus recentior scripserit usque ad ultima Indiae, quod hodie est manifestarium ex commentarijs & chartis modernis. Immo Strabo nullam facit mentionem harum rerum, quae sunt ultra Gangem, uersus orientem, scilicet, de India extra Gangem, de qua Ptolemaeus plura notat uel digna scribit, puta de aurea Chersoneso, aurea regione, argentea regione, de insulis, scilicet, Satyrorum, Ibadio, de multis fluminibus, ciuitatibus, montibus, de quibus idem nihil scripsit.

Valida obiectio.

Plinius.

lib. 2. cap. 108.

Martianus Strabo.

Quod si aduersarius urget, Strabonem & Artemidorum scripsisse Geographiam usque ad Gangem fluuium Indorum, hoc est, ad ostia huius fluminis. Et hoc eorum uerba uidentur praeseferre. Plinius enim ex Artemidoro, huius longitudinis uenationem duplici uia absoluit, & in utrisque uis incipit ab ostio Gangis amnis, & ad Gades insulam finit. Et in eam sententiam possunt etiam trahi uerba Martiani supra, ubi dixit, Longitudo ab extremis Indiae ad Herculis columnas Gadibus consecratas. Et uerba Strabonis supra. Hoc autem ab occasu in ortum ab extremis Hispaniae ad extrema Indiae. Vbi per extrema Indiae intelligunt Gangem, quo ad eius ostia, quia ultra Gangem nihil fuit eis (ut praedixi) cognitum. Crediderunt etiam ultra Gangem esse oceanum. Et ergo per extrema Indiae intellexerunt ultimam partem orbis ipsis cogniti uersus orientem.

Ptolemaeus. longitudes supra purae sub equinoctiali.

Pro responsione. Contuendum, Ptolemaeus longitudinem habitabilis terrae scilicet, 180. graduum supputauit ab occasu uersus ortum sub aequinoctiali maximo circulo parallelo. Vbi unus gradus longitudinis respondet uni gradui latitudinis. Ita quod una & eadem est mensura terrena unius gradus longitudinis cum uno gradu latitudinis.

Strabo, Artemi. ntimerant longitudes subparallelo.

Strabo autem & Artemidorus non reducerunt obseruationes suas longitudinis ad aequinoctialem circulum, sed ad parallelum quendam longe ab aequinoctiali uersus septentrionem distantem. Quod Strabo his uerbis aperte docet. Longitudo huius est linea ad rectitudinem, ab occasu per columnas, & per fretum Siculum usque ad Rhodiam, & per sinum Issicum penes Thaurum progressa, qui Asiam per zonas distinguit in orientale uergens pelagus inter Indos & eos qui ultra Bactrianam sunt Scythas. Ex his uerbis manifestum est Strabonem

Alia obiectio

bonem

A Tabellae re-
ductionis
graduum
Parallelū ī
Gradus æ-
quinoctia-
lis & con-
tra.

Par- alle- li.	æq- no- ctia.
G	G
1	45
4	3
8	6
12	9
16	12
20	15
40	30
60	45
80	60
100	75

bonem longitudinem non obseruasse sub æquinoctiali, sed sub Par-
allelo transeunte per loca iamiam memorata, puta per Parallelū ha-
bentem 37.38.39.40. aut circiter gradus latitudinis. Vbi unū gradū
propter meridianorum cōcursum & angustiam uersus polum arcti-
cū remanent ferè 45. minuta unius gradus æquinoctialis, & sic unius
gradus paralleli, minor est quasi quarta parte æquinoctialis. Vnde
confestim elicio quòd quatuor gradibus paralleli remanent 3. gra-
dus æquinoctialis & 8. gradibus paralleli remanent 6. gradus æqui-
noctialis, Et sic de alijs iuxta annexam hic tabellam.

His habitis sic operabimur. Ptolemæus numerat longitudinē sub
æquinoctiali circulo à fortunatis insulis usque in ostia Gangis 144.
145. 146. graduum. Volo gratia exempli, accipere longitudinem 145.
graduū. Sed Artemidorus & Martianus incipiunt longitudinem in
occidente in insula Gades, ubi est templum Herculis. Quibus etiam
propè accedit Strabo. Ptolemæus autem huius insulæ, quam Gadis-
ram appellat, longitudinem numerat quinque graduum, distantiam
à fortunatis insulis, quos demo à longitudine iam dicta, & remanent
140. Ita quòd Ptolemæus à Gadirā usque in ostia Gangis, tot recenset
gradus longitudinis. Qui igit̃ à meridiano Gadiræ iter sub æquino-
ctiali arripit usque in meridianum ostij Gangis, absoluit gradus 140.

Sed is qui sub parallelo memorato incipit iter in meridiano Gadiræ, & pgit sub
eodem parallelo usque in meridianum ostij Gangis, etiam fermè complet 140.
gradus huius paralleli. Sed quia hi gradus minores sunt gradibus æquinoctialis
quasi 100, quot gradus supra ex longitudinibus Strabonis, Artemidori, & Mar-
tiani extraximus. Manifestū est, & omnibus etiam mediocriter doctis, omnes
parallelos dempto æquinoctiali, minores de terra refecare partes, & eandem in
duas æquas partes minime diuidere. Quare cōsequens est, quòd maior est men-
sura terrena à meridiano in meridianum sub æquinoctiali, quàm extra sub quo-
cumque parallelo. Quare exemplum supra expositum, ubi cōcordantiam sub
æquinoctiali & parallelo posuimus puta 140. graduum, dumtaxat propter no-
uitios produximus.

*Et ad objectiones ut
potest diuise pōsi
et est quod pōditur
res dant omni pōm
700. India pōtōm
nō dero 500. itaq̃ si
India Arabum erat
et per 500. diuisiō
nō erit intercos
in his diferētia*

*ii. i. idō nō pō
it pōtō nō pō
700. India*

DESIGNIS COELESTIBVS.

C

Signa stellis insignata diuiduntur in partes tris: Quædam enim in signifero
Slocata sunt, quædam septentrionalia uocantur, quædam austrina. Quæ
itaque in signifero sita sunt, duodecim animalia sunt. Quorum nomenclaturas
alibi diximus. In ijs duodecim, stellæ quædam sunt, quæ ob quasdam, quas re-
ferunt notas, proprias appellationes meruerūt. Siquidem sex numero, quæ in
Tauri dorso uisuntur, Pleiades nominantur: Quinque uero quæ in capite Tau-
ri cernuntur, Hyades dicuntur. Stella uero quæ pedes Geminorum præcedit,
Propus quasi præpes uocatur. Quæ uero in Cancro nubeculam referunt, præ-
sepe uocant. At duæ quæ iuxta Præsepe collocatæ sunt, Afelli dicuntur. Prent-
tens autem sydus, quod in corde Leonis notatur, simili cum loco nomine, Leo-
nis cor dicitur, à nonnullis Regia stella, quòd qui sub ea nascuntur, regiā natiuit-
tatem sint nacti. Sed quæ in Virginis summa sinistra manu hæret, fulgida sanè
stella, Spicam nominant. Stellula uero, quæ iuxta uirginis dextrā alam figitur,
Protrigetes dicitur. At quatuor stellæ quæ in summa Aquarij dextrā uisuntur,

TEXTVS
PROCLI

Vr̄nae nomen habent. Quae uero à piscium caudæ partibus sitæ deinceps sunt, D
 græcè λίναι, latine lineæ, uel, ut quibusdā placet, lineolæ nuncupantur. Sunt itaq̄
 que in Austrina linea stellæ nouem, in septentrionali quinq̄. Sed præfulgens
 sydus, quod in summa linea cōspicitur, græcè σῶδισμος, latine nodus nuncupa
 tur. Septentrionalia sunt, quæcumq̄ ad septentrionem signiferi sitū habent.
 Sunt aut̄ hæc. Vrsa maior, Vrsa minor, Draco, qui inter Vrsas locatur, Arctos
 phylax, Corona, Engonasin, Serpentarius, Serpens, Lyra, Auis, Sagitta, Aquil
 la, Delphinus, προτόμη ἵππος, hoc est, prior Equi portio, iuxta Hipparchum.
 Equus, Cepheus, Calliopeia, Andromeda, Perseus, Auriga, Deltoton. Et, qui
 postea à Callimacho inter astra relatus est, Berenices crinis. In ijs rursus stellæ
 quædā ob notas quasdam integras, quas in se cōtinent, proprias appellationes
 sunt sortitæ. Nam insigne sydus, quod supra media Arctophylacis crura iacet,
 Arcturus appellatur. Clara aut̄ stella quæ iuxta Lyram posita est, totius signi
 nomine Lyra dicit̄. Quæ uero in Persei summa sinistra spectantur, Gorgoneæ
 nomen habent. Sed quæ in summa eius dextra notantur, stellulæ certe crebræ
 paruæq̄, falcem conficiunt. At illustre sydus, quod in Aurigæ sinistro humero
 cernimus, Caprā nominamus. Duas uero exiguas stellas, quæ in summa eiusdē B
 aurigæ manu figunt̄, Hædos dicimus. Austrina signa sunt, quæcūq̄ ad me
 ridionalem signiferi partē sunt posita. Eorum noīa hæc sunt. Orion, Procyon,
 Canis, Lepus, Argo, Hydra, Cratera, Coruus, Cētaurus, Fera, quā Centaurus
 tenet. Thyrsolochus quem Centaurus præfert, Thuribulum, Austrinus piscis,
 Cetus, Aqua quæ ab Aquario funditur, Flumen, quod ab Orione defluit. Au
 stralis Corona, quam nonnulli Vraniscū uocauerunt: ac si à cœlo diminutiū de
 clines. Et iuxta Hipparchū Caduceus. In ijs quoq̄ stellæ quædā propria sibi no
 mina uendicauerunt. Quippe lucida stella quæ in Procyone cernit̄, Procyon ap
 pellat̄. Quæ uero in ore Canis cōspicuo splendore aspicitur, quodq̄ æstus cre
 menta secū afferre putatur, Canis eodē, quo totū signum, noīe censetur. At sy
 dus quod in summo Argus gubernaculo fulget, Canobus noīatur. Hic in Rho
 do ægre cōspicitur, aut certe ab æditis locis. In Alexandria uero prorsus nō cer
 nitur, utpote uix quarta signi portione, supra horizontem extante.

STOELLERI
 INTERPRE.
 Continuatio.

Diuisio.

Postq̄ Author pluribus capitibus multa utiliter differuit de circulis sphæ
 ræ cœlestis, i. mūdi superioris, hoc est cœli, hic postremo determinat de par
 tibus cœli, siue sphære cœlestis, puta de signis & stellis. Et in hoc imitatur Ari
 stotelē. Qui postquam, in libris suis de Cœlo & mundo, plura dixit de ipso cœ
 lo, quo ad totalitatē, deinde de partibus eiusdem doctissime differit. Distribuit̄
 tur autem id caput prima partitione in tres partes, secundū quod signa cœlestia
 sunt in triplici differentia. Sunt enim aliqua signa in ipso signifero .i. zodiaco.
 Aliqua septentrionalia in Boream exposita, aliqua Austrina in meridiem uer
 gentia. Prima pars incipit ibi, Quæ in signifero sita sunt. Secūda ibi. Septentri
 onalia sunt. Tertia ibi. Austrina signa sunt. Rursus unaquæque pars secatur in
 duas. In prima ponit signa, i. imagines huius partis. In secunda numerat nonnul
 las stellas potiores, aut notatu digniores siue insigniores.

Scriptores de
 signis & stellis

In uestibulo (ut lectoribus sit amplius legendi campus) citabimus plures, nō
 omnes, qui de stellis & signis scripserunt. Vetusissimi astrorum & signorum ob
 seruatores & perscrutatores diligentissimi fuere Chaldei, Perse, Indi, Aegyptij
 atque Greci. Nominatim autem hi, Arsatilis, Timocaris, Abrachis, qui fuit ante
 Christum 129. annis, aut circiter, ante Ptolemæū 260. ferè. Aristoteles omni
 bus his fuit prior. Iulius Cæsar dictator. Et horum omnium princeps Ptolemæ
 us Phelu, anno post Christum 131. aut circiter, tempore Antonini Pij, qui in
 Alexandria

Ptolemæus Phelu. quætempore
 fuit

7 signis. 12
 in amore
 scripserunt

A Alexandria Aegypti ut ex Dictione 7. & 8. eius manifestatur 1022. ad sua tempora obseruauit & uerificauit. Præterea Aratus, Albategni, Cleomedes in Metéo. Plinius in pluribus libris, præcipue tamen lib. 2. ca. 8. 4. 42. & lib. 18: ca. 25. 27. 28. Hyginus in suo astronomico poëtico. Iulius Fir. Marcus Ma. Germanicus Cæsar, Tullius, Rufus Festus, Auicenus, Ausonius, Alphonsus, Victruius libro 9. ca. 6. & 7. Albertus Mag. 2. libro de Cœ. tract. 2. & 3. & in pluribus libris Et nostro tempore innumeris poëtæ, Virgilius, Lucanus, Ouidius lib. Fast. & c. Horum omnium sententias in præsentia missas facio, una dempta, Quæ est ipsius Ausonij cap. de nominibus stellarum, his metris.

Ad Boreæ partes Arcti iunguntur & Anguis
Post has Arctophylax, Pariterque Corona: Genuque
Prolapsus, Lyra, Auis, Cepheus ac Cassiopea.
Auriga & Perseus, Deltoton, & Andromedæ astrum,
Pegasus & Delphin, Telum, Aquila, Anguitenensque.
Signifer inde subest, bis sex & sydera complent.

Hic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, & Vnam

B Qui tenet, & Pisces. Hi sunt in partibus austris,
Orion, Procyon, Lepus, ardens syrius, Argo.
Hydrus, Chiron, Thuribulum quoque, Piscis, & ingens
Hunc sequitur Pistris, simul Eridanique fluenta.

Secundo loco annotandum est, quid sit stella. Et eius duæ sunt diffinitiones. Vna Auerrois, altera Alber. Mag. Legito cõmentaria nostra in spherã mundi. Tertio ad stellarum diuisionem uenio. Sunt etenim in duplici manerie. Vide cõmentaria nostra 64. & fusius 11.

Quarto de numero stellarum, legito pag. 65. Quinto de stellarum duplici differentia tum in magnitudine splendoris, tum quantitatis, perspice pag. 65.

Sexto de triplici stellarum manerie, scilicet, notabilium & ferè innotabilium & inuisibilium, lege ibidem.

Septimo de stellarum figuris. Queritur enim. An omnes stellæ sint sphericæ. Indicant plerique philosophi atque astrologi omnes, stellæ esse eiusdem figuræ sphericæ. Sensus enim bene dispositus non decipitur circa obiectum suum, sed sensus iudicat eas esse sphericæ figuræ, igitur ita sunt.

C Secundo. Cœlestia corpora magna uelocitate mouentur, oportuit figuram illam habere, quæ ad motum aptissima est, sed sphericæ figura est ad motum mouentis applicati aptissima, igitur.

Tertio, Perfectiori corpori perfectior debetur figura, huiusmodi autem sphericæ est: Capacitatis enim maxime est & continentia, & unica superficie contenta, prima etiam figurarum omnium.

Quarto, Cœli sunt manifeste sphericæ figuræ, igitur & astra, Vt patet in luna circulariter lumen recipiente. Quinto, adest etiam his autoritas multorum philosophorum, & astronomorum, ut Aristotelis 2. de Cœ. Omnes stellæ sunt rotundæ figuræ. Iulius Fir. lib. 1. ca. 3. in hæc uerba. Hi sempiterni stellarum ignes qui globosæ rotunditatis specie formati, circulos suos orbisque cœleri festina-

In contrarium arguitur. Natura in omnibus diuersitatem intendit, in qua totius mundi perfectio consistit, quare tot innumeris stellis difficile est naturam dedisse figuram eandem. Antecedens probatur inductiue in tot speciebus animalium, plantarum, lapidum. Item & in una specie. Exempli causa. In specie humana magna formarum. i. figurarum diuersitas, in coloribus, moribus, uultuum uarietate, legito Iul. Fir. lib. 1. ca. 3. & 4.

Stellæ in triplici manerie.

An stellæ sint figuræ sphericæ.

Aristoteles.

Iulius Fir.

Contrarium.

Iul. Fir.

Secundo, generabiles & corruptibiles formæ inferioris mundi superioribus subduntur, sed istæ sunt semper diuersarum figurarum, igitur & illæ superiores. Antecedens probatur, per Aristotelem 2. de gen. ca. 9. Ideoque prima allatio non est causa generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquum circulum. Et idem ca. 7. Formæ autem & species omnium in terminis. Per Ptolemeum in centi. Vocabulo 9. Vultus huius sæculi subiecti sunt uultibus cœlestibus. Per Plinium lib. 2. ca. 3. Cœlo omnium animalium impressas effigies. Et ibidem. Cœlo rerum omnium semina inesse. Accedit ad id Almanfor Aphor. 103. Vita omnium animalium est secundum gradum Solis & Lunæ, & hoc ab altissimo datum.

Ptolemæus.
Plinius.

Almanfor.

Tertio, uarię substantiæ uaria accidentia & terminationes sibi usurpant. Superiora autem multum uaria sunt in substantia, igitur &c.

Quarto, cœlestia corpora uiua sunt, sicut eorum nobilitas expetit, sed organica sunt, subiectum enim & materia animæ organica est, igitur non sphericæ.

Quinto, figura est accidens sicut plerique philosophi tenent, uideatur (figuræ. necessario dicendum, ipsam uariari ad suarum substantiarum (à quibus pendent) diuersitatem, Stellæ autem specie differunt, igitur substantia sunt diuersæ, igitur.

Videtur igitur rationabilius dicendum, stellas diuersarum esse figurarum. Et quamquam rationes ad hoc ostendendum minime demonstrent, sed nec pauciores aut debiliores sunt primis. Ideo ad alias respondeo.

Responsiones.

Ad primam igitur dicendum est, quod ultra prædictas sensus dispositiones, requiritur non solum obiecti præsentia, medięque debita dispositio, sed etiã distantia debita, quod in casu deficit.

Ad secundam dico, quod maior uera est de corpore circulariter mouente partes, aut alia in eo inclusa & circulariter mota, astra autem mouentur ad motum spheræ cui sunt infixæ, quare æque bene possunt moueri, etiam qualicumque figura fuerint, & similitur equiuelociter, sicut patet, si annulus circulariter moueatur, nihil interest, si lapillus triangularis aut sphericæ figuræ fuerit. Et per hæc patet solutio ad tertiam.

Quæstioncula

Ad quartam dicitur, non esse dicendum, nullum astrum esse sphericæ figuræ. Immo de facto de multis asserendum uidetur. Et si quis obijcit. Esto quod aliqua sit stella quadratæ figuræ, species ab ea ad oculum uenientes ueniunt ad modum pyramidis quadratæ, ergo in oculo fieri deberet sensatio quadrati & non rotundi, ut facile in alijs rebus experiri possumus. Responsio, quod propter maximam stellarum distantiam ab oculo contingit, quod radij non ueniunt angulares ad oculum. Ideo sphericæ apparent figuræ, sicut etiam in inferioribus patet, ut in lumine uel igni aliquantulum distante, apparere sphericam figuram.

Septimo quæritur. Vtrum uerum sit, quod stellæ à se non habeant lumen, sed recipiant à Sole. Legito Cōmentaria nostra in spheram.

Septimo tractabimus distantias orbium cœlestium à terræ superficie. Vide Cōmentaria nostra in spheram. Sunt tandem aliæ quæstiones de stellis ualde utiles, puta de earum actione in hæc inferiora, & uaria earum uirtute & quibus instrumentis agant &c. quæ omnia in præsentia missa facimus, accedentes ad ipsas cœlestes imagines.

Imago triplex.

Prænotandum igitur, quod imagines astrologicæ sunt geminæ, quædam terrestres, quædam cœlestes. De terrestribus imaginibus occurrit hæc quæstio. Vtrum imagines quæ arte fiunt, à cœlesti influxu quandam recipiant uirtutem. Hęc quæstio pulchre dissoluitur in cōmentarijs nostris in spheram. Qua absoluta uenit ad cœlestes imagines. In primis igitur contuendum, quod Imago nonnunquam accipitur largo quodam & extenso uocabulo pro parte cœli habente

Imago largo uocabulo,

uim

A uim, operationem, aut actionem quampiã in hæc inferiora, siue hæc pars sit uisu perceptibilis, siue non, & in hoc significato dicimus 12. esse imagines aut (& est idem) 12. signa in ipso ultimo aut primo mobili puta in zodiaco eiusdẽ .s. Aries, Taurus, Gemini, Cancer &c. & has esse uisu imperceptibiles, licet aliqui garriant lucidissimis noctibus in eo primo mobili apparere nonnullas imagines aut characteres 12. signorum. Et ad hoc picturas ostendunt, quod totũ fabulosum iudico. Dein in ipsa octaua sphaera stellata 12. imagines zodiaci eiusdẽ uisui apparent, & aliæ plures, de quibus in subditis dicet. Immo id adijcere libuit, imagines non uisu perceptibiles (testibus uiris doctissimis nostro tempore) inueniri in ipso cœlo quiescente, quod Empyreũ appellamus, & eas ipsas suo influxu in mundo nostro producere effectus uarios, & miratu dignos, pro locorum diuersitate, & alio huius quiescentis cœli influxu, ad quod probandũ multa inducunt experimenta. Et primo authore Plini. lib. 8. ca. 16. de Leonibus, ubi sic scribit. In Europa inter Acheloum tantum & Nestum amnes Leones esse, sed longe uiribus, præstantiores ijs, quos Africa aut Syria gignant. Hæc Plini. Achelous flu. est Epyri uide 10. Tab. Euro. Nestus à Ptolemæo dicitur Nessus Thraciæ fluius nona Tab. Euro. Quod igitur in hoc tractu terræ inter flu. hos contento puta à latitudine 39. graduũ usq; in latitudinem 42. & in longitudine ferè 3. graduũ generantur huiusmodi Leones præstantiores uiribus, nulla causa sufficiens dari potest, quàm influxus cœli immoti super hunc tractum. Nam si hæc in esset octauo cœlo, puta in certis stellis de natura Leonis, propter motũ eiusdem quotidianum, per totum hunc tractum ab oriente usque in occidentem, Leones nasci deberent, cuius oppositum uidemus. Igitur.

Idem lib. 8. ca. 18. de Camelis, sic. Camelos inter armenta pascit oriens, quorũ duo sunt genera: Bactriæ & Arabiæ, differunt, quod illi bina habent tubera in dorso, hi singula & in pectore alterum cui incumbant Bactria regio Ptolemæo Bactriana. Tab. 7. Asiæ, sub latitudine 39. graduum usque 48. Arabia fœlix 6. Tab. Asiæ, in latitudine 12 graduum usque in 30, ut supra.

Et teste Virg. 1. Geor. Grues nascuntur ad Strymonem fluium Macedonię. Testes sunt Plini. lib. 4. ca. 10. & Ptolemæus 10. Tab. Euro. quod sit fluius Macedo. Nostri asserunt hunc fluiũ esse Thraciæ, sub facit latitudini ferè 42. graduum. Conclude ut supra.

C Rursus manifestarium est, in Hungaria procreantur maximi & ualidissimi equi, sub latitudine 47. propemodum graduũ, qui in alijs regionibus eiusdem latitudinis minime procreantur. Igitur.

Item in Mauritania innumeræ quasi Simiæ &c. igitur. Et id genus complura possunt adduci experimenta. Quare concludunt à quiescente cœlo hos uarios effectus in uarijs terræ tractibus produci. Possunt consimilia experimenta sumi à uitibus, arboribus, fructibus &c.

Ad imagines uero apparentes, uel stellis decoratas nunc uenio, de quibus primo Platoniorum sententiam detegam. Talem legito pag. 67. Ex his mox infertur nonnullas imagines esse uniuersales aut uniuersaliores, ut sunt iuxta Ptolemæum 48. Alias particulares, ut facierum 36. Alias particulariores ut gra

Secundo loco contuendum, quod in nostro proposito hæc (duum 360. nomina sunt synonyma. Cœlestes imagines, effigies, figuræ, formæ, formationes, stellationes, asterismi, simulacra, signa & sydera. His uocabulis, imago, forma, stellatio, utitur uetus tralator Ptolemæi Dict. 7. Alma. cap. 5. & Dict. 8. ca. 17. & imago à recentioribus ualde usurpatur.

Formatio, Asteriscus, stellata forma, sunt usitata apud Geor. Val. lib. secund

Imagines cœli quiescentis.

Plinius. Leones.

Hungaria Equi magni.

Mauritania Symiæ.

Imagines apparentes. Imagines triplices.

Imago & ei Synonyma.

do Astrologiae ca. unico. Asterismus ab ἀστήριερος, id est, stella, ἵσμινα, firmatio, effigies uel stabilitio, hoc est, stellarum inibi firmatio &c.

Signum commune est Hygino libro secundo. Plinio libro secundo cap. 42. ubi ait, vastitas caeli immensa discreta altitudine, in duo & septuaginta signa. Ouidius primo Fastorum.

Tempora cum causis Latium digesta per annum,

Lapsaque sub terras, orta que signa canam.

Et idem in eodem.

Nos quoque sub ducibus caelum metabimur illis

Ponemusque suos ad statura signa dies.

Sub illis ducibus, id est, philosophis & astrologis, qui de his differere, quos supra citauimus pag. 64. Chaldaeos, Persos, Indos &c. Quare de his docte scripsit Ouidius ubi supra.

Faelices animae quibus haec cognoscere primis

Inque domos superas scandere cura fuit.

Sydsus generale est uocabulum, scilicet, plurium stellarum conuentus, uel signum ex pluribus stellis compositum, ut Aries Taurus &c. Praeter caeteros, lege Vitruuium libro 9. ca. 6. & 7. Apud quem etiam simulacrum tritum est.

Imago quid.

Tertio loco considerandum quod Imago caelestis est societas aut congeries plurium stellarum fixarum ad certum finem praeuisa & ordinata. Ex hac definitione palam fit, quod nulla unica stella est imago. Sed duae stellae constituunt imaginem etiam uniuersalem, ut est canis minor. Similiter tres, ut Triangulus. Sic quatuor ut equus prior &c. Constat etiam, quod planetae qualitercunque coniuncti aut congregati, non faciunt imaginem.

Quarto Ptolemaei imaginum octo & quadraginta nomina, etiam uaria, & quot unaquaque stellis adornetur hic adiungere non erit inutile.

Zodiaci igitur imaginum nomenclaturae haec sunt.

Prima Aries, graece κριός appellatur, componitur 13. stellis.

Secunda Taurus graece ταύρος, habet stellas 33.

Tertia Gemini, Didymi, διδυμος enim graece, latine geminus 18.

Quarta Cancer, graece καρκίνος 9.

Quinta Leo, graece λέων 37.

Sexta Virgo, graece παρθένος, Erigone, iustitia, 26.

Septima Libra, graece σαβμός 8.

Octaua Scorpio, graece σκορπίος, Nepa 21.

Nona Sagittarius, arcitenens, graece τοξότης, τοξοφόρος, Chiron 31.

Decima Capricornus, graece αἰγόκερο: Arabice Alcancurus.

Vndecima Aquarius, graece ὑδροχόος: Arabi. Idrudurus 42.

Duodecima Pisces, graece ἰχθύες: Arab. Ichiguen 34.

Imaginū septentrionalium a zodiaco appellationes sunt haec. Prima septentrio minor, arctos micros, ursa minor &c, legito pag. 64. & in eo offendes etiam meridionales.

Quinto, sciendum quod caelestes imagines possunt reduci in hanc formulā.

Imagines caelestes sunt aut	}	Ad formam brutorum, ut Aries, Taurus, Capricornus, Sagittarius, Centaurus, Ursa minor, Ursa maior, Equus maior, Equus minor, Canis maior, Canis minor, Lepus.
		Ad formam bestiarum, id est, ferarum aut belluarū, hoc est animalium rapacium, ut Leo, Lupus, Draco.
		Ad formam reptiliū & aquatiliū, ut Cancer, Scorpio, Pisces, Serpens, Ophiuchi, Hydra, Piscis notius, Delphinus.

Ad formam

- A** Imagines cœlestes sunt aut
- Ad formam animalium uolantium, ut Aquila, Vultur cadens, Holor, Coruus.
 - Ad formam humanam, ut Gemini, Virgo, Aquarius, Hercules, Cepheus, Cassiopeia, Andromeda, Perseus, Serpentarius, Bootes, Auriga, Orion.
 - Ad formam rerum inanimatarum, ut Libra, Sagitta, Triangulus, Lyra, Ara, Crater, Corona septentrionalis, Navis, Corona austrina, Fluuius, id est, Eridanus.

Sexto loco tractanda est cœlestium imaginum defensio & approbatio, de quibus copiosa occurrit tibi materia, in nostris cōmentarijs in sphaeram mundi. §.

Septimo noscendum est, quod prisca auctores etiam grauissimi, nō eundem numerum, sed uarium cœlestium imaginum usurparunt. Platonici enim quibus Ptolemæus Phelu. adstipulatur, numerant 48. primarias, uniuersales, aut uniuersaliores imagines, quarum omnium nomenclaturas supra recitauimus.

Aratus autem Solensis qui phænomena conscripsit 48. recensuit. De equo minorinihil scribens. Aratus.

B Germanicus Cæsar Arati interpres 44. posuit. Omisit tres Arati imagines, scilicet, Sagittam, Coronam meridionalem & Canem minorem, quia dumtaxat eius fragmenta ad nos peruenere, hæ tres forsan excidere, deficit etiam à Ptolemæo in equo minori. Germa. Cæsar

Rufus Festus Arati Paraphraustes supputauit 46. deest Corona austrina, & iuxta Ptolemæi numerationem equus minor. Rufus Festus.

De M. Tul. Cicerone, qui Aratum Romanum fecit, nō habeo quod nūmerem. Nam paruum eius fragmentum superstes remansit. M. Tul. Cice.

Marcus Mani. suo Astronomico libro 1. ca. 4. id est. 46. recensuit. Præterijt Equum minorem, & Coronam Notiam. Mar. Mani.

Vitruuius libro 9. ca. 6. & 7. numerat in cōmentarijs 45. Omisit Vulturem, Equum minorem, & Coronam meridionalem. In adiectis aut schematibus numerauit 48. uti Ptolemæus. Vitruuius.

Ausonius cuius carmina supra recitauimus calculat 43. deficit à Ptolemæo in Equo minori, Lupo, Ara, Cratera, & Coruo. Ausonius.

C Hyginus in suo poetico astronomico recenset 46. omisit Equum minorem & Coronam austrinam. Hyginus.

Author noster Proclus supputat 52. addit Ptolemæo Crinem Berenices, Thirsolochū, Caduceum, & Aquam aquarij. Verum cōmiscet, me iudice, simul uniuersales imagines cum nonnullis particularibus, de quibus mox dicam. Proclus.

Plini. lib. 2. capi. 42. duas & septuaginta numerat imagines aut signa, sed eorum nomina satis sicco præterit pede. Plinius.

Contuendum igitur supra ex Platonici placitis, diuisimus cœlestes imagines in tres species. Puta uniuersales, particulares, & particulariores. In præsentia missas facimus particulariores, quæ non ad nostrum propositum, sed ad miriogenises seruiunt. Vniuersalibus autem potissimum Ptolemæi 48. diligenter custoditis. Particulares geminas esse dicimus, alteras ad duodecim signorum zodiaci facies sese extendentes, de quibus supra disseruimus, eas 26. esse cōmemorauimus. Neque hæ nostro tractatu seruiunt. Alteras autem particulares asserimus, eas, quæ sunt partes uniuersalium imaginum, quæ ob certas quasdam causas aut notas proprias sibi appellationes uendicarunt, de quibus complura in subditis.

Pliniana signa
& astra.

Zodiaci signa
& astra.

Collibuit in primis hic ex Plinianis commentarijs colligere in unam formulam, nomina signorum aut imaginum cœlestium, unâ cum nonnullis stellarum appellationibus.

Zodiacum sanè circulum Plinius in uniuersum uocat signiferum. Eundem lib. secundo cap. 4. in duodecim animalium secat effigies, quas usitato signa appellat. De quo idem eodem libro cap. 8. 16. 19. & 79. Eorundem aut signorum tanquam uniuersalium nomina passim ex eodem comportata sequuntur.

De Ariete primo signiferi signo, scribit idem libro 2. ca. 8. 16. 19. & libro 18. ca.

primis de signis 24. & 25.

De Tauro secundo signo libro 2. cap. 16. 42. & lib. 18. ca. 29.

De Geminis tertio signo, libro 18. ca. 24. 9.

De Cancro quarto, lib. 2. ca. 16. 19. Et lib. 18. ca. 25. 26. 28. & 35

De Leone quinto, libro 2. ca. 49. Et lib. 18. ca. 24. & 28.

De Virgine sexto signo, libro secundo cap. 16.

De Libra septimo, lib. 2. ca. 16. & 19. Item lib. 18. ca. 24. 25. & 26.

De Scorpione octauo, libro 18. ca. 24. 26.

De Sagittario nono, libro 2. ca. 8. Et libro 18. ca. 29.

De Capricorno decimo, libro 2. ca. 16. & 19. A libro 18. ca. 25.

De Aquario undecimo, libro 18. ca. 24. & 26.

De Piscibus duodecimo signo, libro 2. ca. 16. Et libro 18. ca. 26. 31. 35.

Sunt etiam præter 12. signa, iam numerata, in ipsis quædam particularia signa à Plinio exposita, scilicet. Hyades aut Succulæ siue Paliliciu sydus lib. 2. ca. 39. & 42. Et libro 18. ca. 26 & 31.

Item Vergiliæ, uestis institoris, quas usitato Pleiades uocitamus libro 2. ca. 42. & 49. libro 16. ca. 26. libro 17. ca. 2. Rursus libro 18. ca. 24. 25. 26. 27. 28. 29. & 31. Præterea commissura Piscum, libro 18. ca. 31. Et nubecula & aselli libro 18. ca. 35. Ad sunt & aliquæ stellæ, puta stella regia appellata Tuberoni in pectore Leonis de qua libro 18. ca. 26. & 28.

Item Vindemiator stella libro 18. ca. 26. & 31.

Spica libro 16. ca. 31.

Signa autem septentrionalia & stellæ Plinij iam iam adsunt. Septentriones, id est, septem Vrsæ minoris stellæ libro 2. ca. 42. 72. Et libro 6. ca. 22. Item uertex septentrionalis & austrinus libro secundo ca. 70.

Bootes libro 2. ca. 42. 49. & libro 18. ca. 24. Idem Arcturus de quo libro 2. ca. 39. 49. & 62. & libro 8. ca. 47. Rursus libro 17. ca. 18. Demum libro 18. ca. 26. 27. 28. 29. 31. & nonnunquam accipitur pro stella.

Delphinus libro 18. ca. 26. 27. & 31.

Sagitta libro 17. ca. 18 & libro 18. ca. 26. & 31.

Fidicula libro 18. ca. 26. 27. 28. 29. & 31.

Equus libro 18. ca. 26. & 31.

Aquila libro 8. ca. 47. libro 17. ca. 18. & libro 18. ca. 27. 28. & 29.

Corona septentrionalis libro 18. ca. 28. & 31. & ibidem eius stella fulgens.

Heniochus libro 18. ca. 31.

Particulare autem signum hœdi dictum, de quo libro 2. ca. 39. Et libro 18. ca. 26. & 28. Accedit capella stella libro 18. ca. 26. 27. & 29.

Sequuntur signa meridiana & astra à Plinio de scripta. Et primo Canicula aut Canis libro 2. ca. 40. & 49 & libro 9. ca. 16. & libro 14. ca. 18. Ac 16. libro ca. 40. Item libro 18. ca. 26. 27. 28. 29.

Orion libro 18. ca. 25. 26. & ibidem eius gladius & 27. 31. Et Orionis zona 28. & ibidem totus exoritur.

Signa & astra
meridionalia.

*in ma plini h
ca imp by de s
mis tentat*

E

F

A Procyon lib. 18. ca. 28. & 29. Ibi Procyon uocatur canicula, quod uerba satis in Crinis Berenices libro 2. ca. 72. hoc signū Callimachus in septentrionem locat.

Canopus stella lib. 2. ca. 72. Et libro 6. ca. 22. Syrius stella in ore canis lib. 2. Thronon stella libro 2. ca. 72. (ca. 29.)

Sunt nonnulli qui Lacteam circulum pro cœlesti numerant signo, de quo Plini. lib. 18. ca. 29. de quo infra fufius dicemus.

Habes igitur optime Lector Pliniana signa tum uniuersalia, tum particularia, quæ si recte percensueris 32. tantummodo colliges. Dic rogo, quo pacto numerantur duo & septuaginta? Verum hic diligenter cognoscendum est, Plinium ea præcipuè assignasse signa, quorum ortus & occasus cū Sole inducit aut imbres, pluias, grandines, uentos, tonitrua, tempestates, aut id genus simile. Aut ea quibus anni tempora distinguntur. Aut quibus delectis temporibus agrorum cultura sit exercenda, Semina & fruges serendæ. Prata cædenda ac reparanda. Arbores insitione aut facione plantandæ.

Sed ut Plinius author sanè celebratissimus, omnibus illustrior reddatur, digessimus in numerum duo & septuaginta signa iuxta hunc modulum. In primis auctore Ptolemæo supputamus imagines aut signa uniuersalia 48. de quibus in superioribus. His Callimachus addit Crinem Berenices, & alij Circulum aut Sertum Iunonis, quem Lacteam appellant. De quo Hyginus libro 2. in fine. His accumulamus particularia signa, & primo ex uniuersalibus zodiaci deprehensa, ut sunt, Pleiades & Hyades in Tauri signo.

Nubecula & figura Asinorum in Cancro.

Arcus & Sagitta, & fascia aut linteolum capitis Sagittarij.

Item Amphora aut Vrina & Aquæ effusio Aquarij, cum ueste manus sinistræ eiusdem.

Secundo, ex aquilonijs signis uniuersalibus emergunt nobis hæc particularia. Puta caput Algol in effigie Persei, & Harpe aut ensis falcatus in eodem.

Thronus, sella aut siquastrum Cassiopeiæ.

Hædi in sinistra fermè manu Aurigæ.

Tertio, ex meridianis uniuersalibus hæc excerpuntur, scilicet, Cingulum aut Zona, ensis, Collorobus siue claua, & corium bouis ex Orione.

C Item Scutum aut Cetra & Thyrsolochus à Centauro. Et Caduceus è flumine siue Eridano, ex primis sex stellis Coronæ austrinæ. His igitur Arithmetice iunctis colliges indubitanter 72. signa, quorum interpretationes, aut utilitatem ad scientiam; aut iucunditatem, aut delectationem afferent lectoribus.

Iam satis de stellis & syderibus locuti sumus, præter ea, quæ specialem petunt interpretationem, cuius rei præbebit nobis caput lectum pulchram ansam.

Principium igitur huius manifestum est ex his, quæ prædiximus de imaginibus cœlestium triplici partitione, quod earum quædam sunt sub zodiaco, quædam Aquilonia, quædam Austrina. Declaratio huius capitis.

In. 3. Quæ in signifero sita sunt &c. Author paucis se absoluit de nominibus duodecim signorum, In eo quod dicit. Alibi diximus. Palam est Proclum alios etiam scripsisse libros, ut supra in principio huius libelli diximus. Nos tamen hic obiter quædam adijcienda decreuimus. De duodecim signis zodiaci.

In primis, eorundem nomina Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. metricè pulchre et Nomina signorum (numerat, sic. rum.

Aurato princeps Aries in uellere fulgens

Respicit admirans aduersum surgere Taurum

Summisso uultu Geminos & fronte uocantem.

Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem

Stella fixe septentrionis

Aequato tum libra die cum tempore noctis,
 Attrahit ardenti fulgentem Scorpion astro.
 In cuius caudam contentum dirigit arcum,
 Mixtus equo, uolucrum missurus iamq; sagittam.
 Tum uenit angusto Capricornus sydere flexus.
 Post hunc inflexam diffundit Aquarius urnam,
 Piscibus assuetas auide subeuntibus undas.
 Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

Signa præpos-
 teræ orientia.

Præterea tria sunt in cælo signa præpostere orientia, de quibus idem libro 2. cap. 3. Quod tria signa nouem signis coniuncta repugnant.

Et quasi seditio cælum tenet, aspice Taurum,
 Clunibus & geminos pedibus, testudine Cancrum
 Surgere, cum rectis oriantur cætera membris

Signa carentia
 membris.

Sunt rursus signa membris carentia aut superfluentia, Idem libro 2. cap. 6.

Quod si solerti circumspicis omnia cura.
 Fraudata inuenies amissis sydera membris.
 Scorpius in Libra consumit brachia, Taurus
 Succidit in curuo claudus pedes, lumina Cancro
 Defunt, Centauro superest, & quæritur unum,
 Sic nostros casus solatur mundus in astris.
 Exemploq; docet patienter damna subire.
 Omnis cum cælo fortunæ pendeat ordo.
 Ipsaq; debilibus formentur sydera membris.

Animæ qui in
 signis 12.

Pythagorici (authore Marsilio Ficino libro quarto Platonice theologie) asse-
 ruerunt singulis 12. signis zodiaci singula præsidere numina. Cuius uerba hæc
 sunt: In prima quidem sphaera per zodiacum cernimus animalia sydereia 12. In
 quolibet autem illorum stella quædam est principalis tanquam cor animalis il-
 lius cælo picti, in quo quidem corde uitam agit anima totius syderis principa-
 lis. Illic igitur animæ diuinæ 12. à Pythagoricis collocantur. Huc usq; Marfi. Has
 autem 12. signorum animas belle modulatur Marcus Manilius libro 2. ca. 11. sic.

Mar. Mani.

Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur.
 Formosos Phœbus geminos, Cyllenius Cancrum,
 Iuppiter & cum matre deum regit ipse Leonem,
 Spicifera est Virgo Cereris, fabricataq; Libra
 vulcano, pugna Mauorti Scorpius hæret,
 Venantem Diana uirum. Sed partis equinæ
 Atq; angusta fouet Capricorni sydera Vesta.
 At Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
 Agnoscitq; suos Neptunus in æquore Pisces.

Abhorrent (non ambigimus) plures cum audiunt, animas hominum quos
 ueteres Deos appellarunt signa zodiaci incolere. Et hoc potissimum à sectatoribus
 Christianæ religionis esse alienum. Immo Hebræi pia sacraq; cõsideratione, Pri-
 mum elementa, & quæ elementis composita sunt, solem simul & Lunam ac stel-
 las reliquas, & cælum ipsum non solum deos non esse, uerum etiam animæ pe-
 nitus expertia iudicasse. Quamobrem Pythagoreos aut fabulæ arguunt, aut de-
 liramenta euomere.

Fabulæ conti-
 nent allegori-
 cis.
 Tres allegoriæ
 species.

Sinamus, ne contentionibus inseruire uideamur, esse fabulamentum, habet
 tamen fructum suum quempiam, minime aspernandum. Eo prænotato, Fabu-
 lis inesse allegorias trifariam metiendas. Aut enim Physice interpretamur, aut
 Ethice, aut Theologicæ. Interpretabimur autem hanc, si utiq; fabula censenda

A est, Ethice, s. Oeconomice, in hunc ferme modum. Reducamus has 12. diuinas animas Pythagoricorum in eorū corpora, noīabimusq; 12. deos. Puta sit Pallas in Ariete, Venus in Tauro, Phœbus in Geminis, Mercurius in Cancro, Iupiter in Leone, Ceres in Virgine, Vulcanus in Libra, Mars in Scorpione, Diana in Sagittario, Vesta in Capricorno, Iuno in Aquario, Neptunus in Piscibus. Hos deos duodecim per allegoriam ad Oeconomicam ethicam aptabimus.

Ad Oeconomiam igitur quatuor accedunt, s. Oeconomus, siue paterfamilias, uxor aut materfamilias, Familia, & bona externa. Requisita ad Oeconomiam.

Pro Oecono congruenter seligimus tres deos. Puta, Palladem, Phœbū, & Iouem.

Pro uxore quatuor. Venerem, Mercurium, Vestam & Iunonem.

Pro familia, Mercurium denuo, & Dianam.

Pro bonis externis, Cererem, Vulcanum, Martem & Neptunum.

Oeconomi dī
Pallas.

B Singulis his quatuor membrīs singulos selectos deos interpretabimur. Oecono primo selecta est Pallas, quæ à ueteribus sapientiæ dea dicta fuit. Platōnī quidem per Palladem diuinitatē, potenter simul & sapienter, tum cœlestia exornantem, tum quæ sub cœlo sunt, ædificantem descripsere, Inter astra præcipue Arieti præidentem, & æquinoctialis circuli ducem. Vbi potissime uigere putarunt, motricem uniuersi uirtutem. Recte igitur congruit Oecono, qui sapiens, prudens & prouidens esse debet. Est enim Oeconomia species prudentiæ. Cōuenit & ei Phœbus, id est, Sol, qui teste Orptheo, oculus est mundi, Plinio cuncta uidens, regale lumen & candela cœli. Sic necessum est Oecono, quod sit oculatus ad rem omnem Oeconomicā. Quod belle indicat Aristoteles in Oeconomicis. Quidam philosophus interrogatus, quid magis impingat equū? Respondet, oculus domini. Et nō minus eleganter Plini, lib. 18. ca. 6. his uerbis, Et ideo maiores fertilissimū in agro oculū domini esse dixerunt. Et idem ca. 5. loquens de agricola, sic, Sæpius uentitare in agrum, Frontem domini plus prodesse, quàm occipitium, non mentiuntur. Dominus fanè negligens seruos facit negligentes. Audi Aristotelem dicentem. Impossibile est negligentibus dominis, seruos sollicitos esse. Ecce. Deinde Oecono summopere opus est deo, Ioue. De quo legitur Augustinū lib. 4. De ciui. Dei ca. 11. Qui à ueteribus dicitur omnis deus, mas & foemina, insignis tribus oculis, quorum unus fuit in fronte, reliqui ut assolet. Triū horum oculorum ratio, prouidentiam continet triplicem. Nam cœlo imperare creditur, sedet apud inferos, & in mari. Debet profecto oeconomus tres habere insignes oculos, hoc est, prouidentiam triplicem. In uxorem, tanquam superiorem in sua Oeconomia, quā nō tractare debet ut ancillā, sed sicut sociam, quia nō de pedibus, sed de latere uiri est formata Gene. 2. Secundū oculum habere debet, in proles uidelicet, nutriendo educando, docendo fideliter. Tertium in familiam & externa bona.

Phœbus.

Aristoteles.

Plinius.

Iupiter.

C Præterea secundo loco adest Oeconomi uxor, Materfamilias. Cui (ut diximus) quatuor dī selecti sunt. Venus prima, quæ authore Hali Ragel significat mulieris, & imprimis, ut Firmico placet, formosas uirgines. Hanc præsci triplicem posuere, Parthenen, id est, Virginem coniugatam, & uiduam. Veneris autē significatio est omnis decor, omnis uenustas, ornata uestimenta, aurī subtegmīne elaborati cultus &c. Venerem contendunt nonnulli dici à uenustate. Contra Cicero à Venere uenustatem. Hæc igitur dea rite adaptatur uxori Oeconomi: Non prorsus propter uenustatem, i. pulchritudinem corporis, sed uenustatē gratiæ. Venusta, i. gratiosa. Prouer. 11. Mulier gratiosa inueniet gloriā. Est autē uenusta & gratiosa, his dotata gratijs: puta Castitate, Sobrietate, Pudicitia, Verecundia, Taciturnitate, Pietate & Discretione. Ad hæc sunt plures

Vxor.

Venus.

Venus triplex.

Venus unde.

Venusta mulier.

- Ecclesiasticus, authoritates etiã in sacris literis. Ecclesiastici scilicet 26. Non est cõparatio fœ- **D**
 Prouerborũ minã continentis. Et ibidem. Datũ est Dei mulier tacita & sensata. Et prouer.
 31. Mulierem fortem quis inueniet, procul & de ultimis finibus terrã pretium
 eius (& infra) Manus suas aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.
 Aristoteles. Et Aristoteles primo Poli. Silentium mulieris prestat ornatũ. Applicata, satis est.
 Mercurius. Secundo accedit deus Mercurius. Is cõmunis est uiro & uxori, quo fit quod
 Astrologi affirmant eundem esse cõuertibilis naturã. Est autem Mercurius te-
 ste Fir. deus orationis, facundiã & rector linguã, quare designat aptã & gra-
 tam uocem, modulationem & pulchritudinem eloquentiã. Fuit mos ueterum
 Aristoteles. Mercurium iuxta Venerem collocare. Cuius rei signum est, quod in cœlo con-
 iunctos habent orbem. Infero igitur ex sententiã Aristotelis, uirum coniungi cũ
 muliere, propter generationis opus, puta proliũ, & perpetuitatem, quod fieri
 nequit, si patri proles non succedit, ac etiam propter utilitatem. Dicit enim A-
 ristoteles. Coniunctio uiri & fœminã in animalibus irrationabilibus, est solũ
 modo gratiã prolis generandã, in hominibus uero, non solum illius gratiã sed
 etiam alterius utilitatis. Mercurius igitur Veneri coniunctus significat coniu-
 galem uoluptatem ratione & apto sermone in primis indigere, adhortante
 ad id Dauide Psalm 31. Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est in- **E**
 tellectus. Longe sit ab eis omne lenoniciũ.
 Vestra. Sequitur tertia dea Vesta, fida uxoris comes. Aristoteles in Oeconomicis,
 leges statuit inter uirum & uxorem, ut cesset iniuria. Vir enim nõ debet iniuriã
 ari uxori, ne ipsa iniurietur ei, Quod etiam Pythagoricis placet. Vir enim præ
 oculis semper habere debet, & arbitrari uxore uelut supplicem à Vesta, id est,
 Lare ductã, & nullatenus inferre iniuriã. Vesta pro Lare accipitur. Apud ue-
 teres fuit sancitum, ut supplices apud Larem sederent taciti. Fuit enim Lar assi-
 dentibus asylum tutissimum. Ita Larem locum religiosum obseruabant, applica-
 ta pro uiro & uxore.
 Iuno. Quarta dea est Iuno, quã aëri præ est quo nihil mollius, recte mulieribus à
 mollicie dictis aptatur. Dicitur tamen Iuno à iuuando. Et si aër mollis est, præ-
 stat tamen animantibus admodum, pro inspiratione & respiratione, Etiam
 Plinius. ipsis piscibus, ut docet Plinius libro 9. ca. 7. per totum. Dico igitur ad propositũ,
 quod uxor adiuuare debet uirum, puta in rebus domesticis, nendo, fusando, te-
 xendo, girgillum, mataxam gyrando, & in alijs operibus, quæ ad uirum nõ spe- **F**
 ctant. Quod planè indicat deus opt. max. Gene. 2. Dixit quoq; deus, Nõ est bo-
 num hominem esse solum, faciamus ei adiutoriũ simile sibi. Et de muliere forti
 Prouer. 31. Manũ suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum. Et
 infra, Panem otiosa non comedit. Tobia 10. ca. Legimus quod pater monuit
 filiam, diligere maritum, regere familiã, gubernare domum, & se ipsam irrea-
 prehensibilem exhibere.
 Seneca, generosos animos labor nutrit.
 Familia serui. Tertio loco, ad Oeconomiam requiritur familiã, id est, serui & ancillã. Gemis
 Serui maiores nos distinguimus seruos, Maiores scilicet & minores. Maiores uocat Aristote.
 Mercurius. procuratores, minores: operatores. Maioribus seruis seligitur deus Mercurius.
 Sunt autem (authore Firmico) Mercurio subditi, hi, quorum ingenia sunt dedica-
 ta acutis artibus, aut officijs, quæ petunt solertem ac diligentem prouisionem,
 Ut sunt in nostro profito, Magistri curiarũ, Archigramatei, Scribã, Censores,
 Coqui, Pistoris, Apothecarij siue Cellarij uini, Cereris &c. Minores autẽ Dia-
 nam Deã uendicant. Sed missis his plurimis Dianis, eã acceptamus, quæ Dea
 sylvarum & nemorum predicabatur, arcum & pharetram ferebat, succincta sem-
 per incedens, uenationibus inquietam operam dabat, quam plures Lunam dis-
 xere.

A xere, Cui Dianæ siue Lunę subſunt, mancipia, mercenarij & operarij. Vt ſunt Curſores, Agricolaę, Foſſarij, Cementarij, & id genus plures. Hi ob id, quòd laborioſi & actuoſi ſunt, nominari poſſunt Centimani.

Hi ſerui tum maiores tum minores debent dominis in commiſſis ſibi eſſe fideles, bona eorum conſeruare, imminentia mala pro uirili amouere. Sint etiam in præceptis domini intelligentes, ut quæ domini moneant, recte intelligant, & quæ intellexerint cum diligentia exequantur. Hoc pacto erunt decentes in obſequijs; non enim decet ſeruum iuſſa poſſibilia, cauillationibus protelare. Vnde dicitur. Non ſit tibi ſeruus medicus, Propheta, Sacerdos.

Serui quid teſteant domino.

Domini ad ſeruos tali uti debent prudentia, ut ſint loquendo placidi, ne durioribus uerbis exasperentur. Nimiã tamen familiaritatem fugiant, in mandando diſcreti, ne nimis laboribus grauentur; ſint in remunerando benefici. Ariſtoteles. Oportet ſeruis dare opem & uictum.

Domini ad ſeruos prudentia.

Idem ſecundo Poli. Multi ſerui, quandoque deterius ſeruiunt paucis. Item Eccleſiaſtici 33. Mitte ſeruum tuum in operationem ne uacet, multã enim iniquitatem docuit otioſitas. Sat eſt.

B Quarto requiruntur ad œconomũ bona externa: per quæ in præſentia uolumus ſignificari, opes, diuitias, prædia, uillas, oppida & arces. Ariſtoteles primo Poli. geminas facit diuitias, naturales, ſcilicet, & artificiales. Naturales ſunt poſſeſſiones rerum. Artificiales ſunt poſſeſſiones pecuniarũ. Et idem 10. Ethic. Homo felix ſiue ſapiẽs indiget aliqualiter rebus exterioribus, quia natura per ſe non eſt ſufficiens ſpeculari, ſed oportet quòd habeat corpus ſanum & cibum præparatũ, & reliqua. Quia ut idem teſtatur primo Poli. Sine neceſſarijs impoſſibile eſt uiuere.

Bona externa.

Diuitiæ duplices.

Ariſtoteles.

Pro hiſ igitur œconomi bonis, ſeligimus quatuor deos. Ceres eſt prima, quę frugũ dea putabatur, à Cicerone lib. de Natu. deorũ. Dicta Ceres, tanquam geres, à gerendis fructibus. Hęc profecto eſt œconomo neceſſaria pro ſe & ſuis. Cuius promptuarĩa eſſe plena frugibus debent &c. In quæſtione obiecta ſeptẽ Græciæ ſapientibus, Quænã domus foret maxime felix? Reſpondet Pittacus, & eam prætulit. Quæ tum neceſſarijs, tum redundantibus ſuperflueret.

Ceres.

C Vulcanus ſecundus deus, neceſſarius ualde rebus œconomi. Eſt autem is geminus, primus qui igni præeſſe putatur. Eſt igitur Vulcanus ignis, qui ab Eueno prædicatus eſt omnium bellariorum eſſe iucundiſſimum, quare non ab re œconomo pergratum. Ex Platoniorum placitis triplicem colligimus ignem, cœleſtem, ſcilicet, & infernum, ac intermedium. Cœleſtis ignis qui ſtellis ineſt (dicuntur enim lumina ſtellarũ ignes) lucet, expers tamen eſt incendiij. Infernus autem caliginofus arbitratur, & quaſi incendium quoddam expers luminis. Ignis autem inter cœleſtem & infernum, lumen habet cum feruore. Ignis autẽ uſus uarijs fuit, apud diuerſas gentes. Chaldæi numinis uice ignem coluerunt. Medi & Aſſyrii barbaricos ei tribuerunt mores, non religione uſq; adeo deuicti, ſed uerius formidine, cum omnia abſumit. Romani Veſtæ deæ templum rotundata ſtruxere forma, in quo perpetuus ſeruabatur ignis: Veſtalis appellatus.

Vulcanus.

Triplex ignis

Ignis uſus uarijs.
Chaldæi.
Romani.

Et Hebræi uſum habuerunt ignis, pro holocauſtis offerendis, & cremandis ex mandato Dei, ut legitur Leui. ca. 6. Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutrit ſacerdos ſubiiciẽs ligna mane per ſingulos dies. Et poſt pauca. Ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Et ad idem eodem libro ca. 9. in fine.

Hebræi.

Item noſtra religione, per omnes orientis eccleſias, quando Euangelium legendum eſt, acceduntur lumina, iam ſole rutilante: non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demõſtrandum. Quare Matth. 25. ca. legimus.

uirgines illas euangelicas semper habuisse accensas lampades. Et Lucae 12. ad apostolos dicitur. Sint lumbi uestri praecincti, & lucernae ardentes in manibus uestris. Et Ioan. 5. De Ioanne baptista. Ille erat lucerna ardens & lucens. Et iterum Lucae 12. Veni mittere ignem in terram, & quid uolo nisi quod accendatur? Et quoties de luce fit mentio Ioan. 1. 2. 3. ca. Vt sub typo luminis corporalis, ista ostendatur de quo Psal. 118. in littera Num legimus, Lucerna pedibus meis uerbum tuum domine & lumen semitis meis. Quibus omnibus id addendum est, hominem ob id, quoniam coeleste & immortale animal sit, igne solum uti. Qui nobis in immortalitatis argumentum datus est. Quia ignis e caelo est, cuius natura quoniam mobilis est, & sursum nititur, uitae nostrae tenet rationem. Caetera uero animalia cum, dum tota sint mortalia, tantummodo aqua utuntur, quod est elementum corporale atque terrenum, cuius natura quia item mobilis est, sed deorsum uergit, figuram mortis ostendit. Proinde nec caelum pecudes suspiciunt, neque religiones sentiunt, quoniam ab his usus ignis alienus est. His expositis, Oeconomus ignem praesertim medium in suis habitationibus, ob multimodum eius usum tum quo ad se & suos, tum quo ad externa bona iugiter fouere & nutrire debet, sub huiusmodi tamen custodia, & ferme more Medorum & Assyriorum. Ne ipsum, suos & sua absumat. Secundo Vulcanus a poetis fingitur faber Iouis, eo quod ei fulmina contra Gigantes fabricauit. Et etiam accipitur pro mulcibere, eo quod ferrum per ignem molliat. Fuit idem etiam faber Coronae Ariadnes, quam ex auro & Indicis gemmis pretiosis fabrefecit. Quare in nostro tractatu generaliter pro fabro accipi debet. Bono enim oeconomo pro conseruatione aedium, atrium, oppidorum &c. is Vulcanus adesse debet. Quod si optas noscere negligentem & desidiosum oeconomum, animaduertito aedes suas, & postquam ingressus fueris, uideris parietes casum minantes, pauimenta habentia anfractus, tabulata & laquearia dissoluta, ualuas & ianuas a iuncturis solutas, tecta stillantia, fenestras fractas, & fornaces fumantes, mox concludito oeconomi nomen in eo homine periclitatum.

Mars. Tertius deus est Mars, qui bellis praesertim reest. Aristoteles in Oeco. Nunquam oportet domum esse sine custodia, sicut nec ciuitatem. Idem 4. Politicorum. Ciuitas non constabit ex una parte, sed ex multis. Quarum una pars est Agricola. Secunda artifices manuales. Tertia negotiatores circa forum. Quarta Mercenarij. Quinta propugnatores & armigeri, quos necessarium est in ciuitate existere, si non debeat subijci inimicis. Bonus enim oeconomus tempore pacis cogitat de bello: munit igitur suas possessiones, oppida, arces, turres &c. armis bellicis puta tormentis, bombardis, balistis, fundis, petrarijs cum omnibus requisitis & etiam loriceis, cassibus, toracibus, scutis, cetris &c. armigeris, custodibus, uigilibus &c. De his uideatur Vegetius de re militari.

Cicero. Quartus deus est Neptunus, dominus maris & aquarum, quasi nantunus. Cicero libro de natu. deorum, asserit Neptunum a nando dici. Est igitur Neptunus aqua. Ea oeconomo est summe necessaria, ob id, quod eius utilitates longe uidentur ignem praecellere. Sunt enim multa animalia, quae sine ignis degant usu, deget autem sine aqua nullum. Quod si fuerint sine humoris potestate, exhausta & exucta a principiorum liquore, arescunt & deficiunt. Neque plantae ipsae aut herbae florent citra aquae humectationem. Quare Pindarus rectissime opinatur, aquam esse optimam. Habeat igitur oeconomus, fontes, puteos, piscinas, piscium uiraria, aquas fluentes &c.

Post longam satis superque digressionem, ad inceptam redimus de duodecim signis zodiaci materiam, & annectere libuit uersus ipsius uenerabilis Bedae.

Versus Bedae. Mira prorsus paganorum & saeva dementia,

Qui

- A Qui in cœlum transtulerunt, tam diuersas bestias
 Cum olympo constet esse angelorum agmina.
 Illi Taurum radiare dicunt inter sydera,
 Qui in bouem uersum Iouem fabulis adseuerant,
 Ad Italiã cum aduexerit Agenoris filiam.
 Habet fides Christiana signorum memoriam,
 Primum Agni, qui in cœlo maiestate fulgida
 Regnat unicus cum patre per immensa secula.
 Igitur non toruus fronte uel ceruice tumidus
 Noster Taurus est putandus non minax, sed optimus
 Dulcis, blandus atque mitis, & suavis uitulus.
 Ipse ergo est credendus saginatus uitulus
 Cuius caro immolata in crucis patibulo,
 Nos nitore suo tulit de mortis periculo.
 Hic non cessat nos hortari pietate sedula
 Iugo Christi nos submitti exarare uitia
 Diuinorum præceptorum reportare semina.
 Fuge Cancrum repedantem, tu qui Christum sequeris
- B Perge uelox, non sis tardus, nec in uia steteris
 Et habebis dotem magnam in cœlesti curia.
 Pro sequentibus oriatur testamentum Geminis
 Idololatrias calcare, deum solum colere,
 Auaritiam uitare canorum incurabilem.
 Leo noster obdormiuit, ut & mortem uinceret
 Ideo euigilauit ut possimus surgere,
 Ut quas iuste merebamur à pœnis eriperet.
 Virginis hic sextum signum competenter sequitur
 Sexta mundi iam ætate uenit dei filius.
 Aequitatis Libram tenens, deus iure dicitur.
 Huic puro si quis corde bene ministrauerit
 Iam securus non timebit uenenum pestiferi.
 Conculcare tuta planta Scorpionis poterit.
- C Scuto fidei protectus sæuum Sagittarium
 Deformatum non pauebit cum equinis cruribus,
 Ipsum quoque superabit nefandum Diabolum.
 Capricornus hinc deformis uultu despiciabilis
 Alios amentes facit, alios sacrilegos
 Homicidas, furiosos, alios adulteros.
 Sed his omnibus conuersis atque bene flentibus,
 Tergere de fronte solet candidus Aquarius
 Crimina, quæ sponte fiunt uel instinctu dæmonum.
 Duo pisces sequuntur uno signo æditi,
 Duos populos figurant uocatos per gratiam
 Baptismatis unda lotos, uni deo credere.
 Insanire iam desinat eorum dementia
 Qui in cœlo esse credunt aliqua mortalia
 Cassa spernant illa, credant que dei ecclesiam.
 Animalia pusilla, & magna & reptilia
 Carnis pondere grauata, non petunt cœlestia
 Sed cum carne horum credant interire animas.

Vbi hominum & dei mediator fuerit,
Esse ibi electorum credimus & animas,
Hæc daturum se promisit infinita bonitas.

Cur signorū
ordo ab Arie-
te incipiat.

Libuit hic annectere quæstionē hanc. Cur signorū ordo ab Ariete incipiat?
Cum .n. circulo neq; principiū neq; finis sit, non magis ab Ariete, q̄ undelibet.

Cœlestium &
terrenorum cō-
nexio.

Contuendum est hic, & repetendum id Platoniorum dictum. Hanc mun-
di machinam ita secum esse connexam: ut & in terris cœlestia sint conditione
terrena, in cœlo uicissim terrestria dignitate cœlesti. Superius enim in eodem
rerum contextu trahit quidem quod est inferius, uel ad se conuertit, uel aliter
quomodolibet agitatur aut afficitur uirtute prius infusa. Inferius uicissim eadem ad
superius infusione conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur.

Pagi. 80. F
Catena aurea.

Adde hic ea, quæ supra diximus authoribus Ptolemæo, Plinio &c.
Hæc superiorum & inferiorum connexio, est catena illa aurea, quam Ho-

Assyrii.

Adad.
Adargatis.
Vide Cœlium
lib. antiqui. 10
ca. 34.

merus è cœlo in terrā demissam dixit: Hæc est symphonia & harmonia illa cœ-
lestis, quam Pythagoras Diapason uocauit. Hanc sanè concordantiam Assyrii
in eorū dis pulchre ostendunt. Deum enim summū habent quem maximū uer-
nerantur, quē Adad uerbo gentilitio nuncupant. Significat aut ferè non aliud, E
quàm unum. Adiciunt & deam nomine Adargatin. Omnia horum numinū
potestati subiecta opinantur. Solē interpretati terramq; . Argumento est quod
Adad simulacrum in signe radijs cernatur proclinatis, ceu uirtutis cœlestis ue-
hiculum illi sint, in terrenam adeuntes molem. Figura autem diuersa terræ seu
Adargatis imagunculæ con finge bantur, in sublimē radijs surrectis. Quod cœ-
lesti affluxu progerminent cuncta plane de terreno, uelut fermento.

His prænotatis, rationes sequentes facilioris erunt intelligentiæ. Assignan-
tur enim cōmuniter tres rationes, quare ab ipso Ariete principium circuli zo-
diaci sit sumendum: has legito in nostris cōmentarijs in Prole.

Quartam causam, cui an sam dedere Ioan. à mon. Re. & Albertus Magnus.
Ioanni enim ad summum Pontificem eunti, pro reformatione Calendarij Ro-
mani, in uituperium & derisionem astrologicæ artis, ab osoribus obiectæ fuere
quæstiunculæ plurimæ. Inter quas fuit illa. Quare Astrologi (quasi homines
dementes & uesani) ponerēt in cœlo bestias, reptilia, homines nephandos &c.
Respondit uir doctiss. quemadmodū & nos superioribus lectionibus pro uiri-
li respondimus. Adiciens in his cœlestibus imaginibus fabulis obumbratis, la- F
tere arcana quædam notatu dignissima. Modò illis inesse rem Physicam, modò
moralem seu Ethicā, modo diuinam Theologicā. Quare hæc quarta ratio habet
allegoriam theologicam, minime aspernandam. Contuendum igitur. Albertus
Magnus in suo Speculo duos annotat libros. Vnum æternitatis, alterum uni-
uersitatis. Aeternitatis liber est mens diuina, in qua ab æterno fuere omniū re-
rū ideæ. De quo plura loqui pertimesco, quē dominis theologis uiris sapientissi-
mis legendū offero, mihi silentio transeundum. Dicoque cū propheta Psal. 64.
qui iuxta hebraicam ueritatem de deo dixit (tibi silentium) Laus. Sequor & di-
uum Paulum, qui raptus usque ad tertium cœlum dixit se uidisse arcana, quæ
non licet homini loqui. Sequor & Dionysium Areopagitam in epistola ad Ca-
sium, ineffabilitatem diuinitatis circumscribentem & dicentem. Nullo sermone
uel animo mysterium ipsius promi posse, sed cum profertur manet arcanum, &
dum intelligitur manet incognitum: quia non solum sermonem sed etiam cogi-
tationem humanam superat &c.

Aeternitatis li-
ber.

Psal. 64.

Paulus.
Dionysius Are-
reopa.

Liber uniuers-
sitatis.

Alter est liber Vniuersitatis, de quo Alber. in hæc uerba. Scimus quòd ascen-
dente Virgine natus fuit dominus noster IESVS CHRISTVS, non quòd subie-
ciatur stellarū motui, aut ipsarum iudicio, natorū desideratissimus, qui creauit

Dominum natiuitatis

A. rat ipsas stellas, sed cum extenderet cœlum suū sicut pellem, formans librum Vniuersitatis, noluit literis eiusdem deesse aliquid ex eis, quæ secundū prouidentiam suam in libro æternitatis sunt scripta, etiā illud remotissimū à natura, quòd de uirgine nasceretur. Vt profecto per hoc innueretur homo carnalis, & uerus, qui nō naturaliter nascebatur: Nō quòd cœli constellatio esset causa cur nasceretur, sed potius signū, immo uerius ipse erat causa, quare modus admiranda natiuitatis eius per cœlū significaretur. Hucusq; Alber. In eo igitur libro oīa diuinæ incarnationis mysteria & arcana ab eius cōceptione, usq; in ascensionē in cœlū, p cœlū fuisse significata & p stellas pæfigurata cernes. Sūt. n. astra dei opt. max. instrumenta, quibus hunc mundū gubernat, & quicquid ab astris uel alijs causis naturalibus fieri credit, ex fonte diuinæ præscientiæ emanans à deo procedit. Omne. n. instrumentū agit in uirtute agentis principalis, ut omnes testant philosophi. Ideo actio ipsa nō instrumento attribuitur, sed agentī. Non. n. securis, sed homo ædificat. Est quippe cœlū stellis ornatum, tanq; liber diuersis literis exaratus, in quo deus futura oīa ab æterno conscripsit, & in eo leriē ordinēq; causarū disposuit, ut causa causam ex se gignat, & debito ordine effectus producant. Hæc est catena illa aurea de qua Homerus. Vide supra proximè.

Instrumenta
dei quæ

B. His animaduersis uenio ad redemptorem nostrū DN. IESVM CHRISTVM uerū Messiam in lege promissum, cuius incarnatio, natiuitas, uita, passio, sepultura, resurrectio & in cœlū ascensio, quæ omnia & singula in ueteri testamento per typicas figuras terrenas sunt designata & prænotata, at nobilius in libro Vniuersitatis, authore Alber. figurata. Sed his omnibus missis, ad ducis tantūmodo præfigurationes terrenas descendā. Eas, scilicet, quæ propius accedunt Christo iam in ara crucis suspenso, pro redemptione humani generis acerbissimis passionibus laboranti. Quarum una quæ præcessit scribitur Gen. ca. 22. de Abraham, immolante ad dei præceptum filium suum unigenitum Isaac. Et est hæc figura ualde concors passioni Christi pendentis in cruce, prout Nicolaus Theologus eam pulchre interpretatur. Ex qua concluditur, quòd Christus iuxta humanam naturā mortalem, dicitur Aries, & iuxta diuinam immortalem dicitur Isaac. Christum etiā uocat Ioan. Bapti. Ioan. 1. ca. Agnum. Cum dixit Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi.

Gen. 22.
De Abraham
& filio.
Nicolaus The
ologus.

Altera figura typica ad nostrum propositum, habetur Numeri 21. ca. De serpente æneo à Moyses in deserto suspenso, quam & scite applicabis ad Christū. Eandem, idem approbat Ioan. ca. 3. cum inquit, Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipso non pereat, sed habeat uitam æternam &c.

Nume. 21.
De æneo ser
pente.

Nunc propius adeo ad quartam causam. Et dico, quòd saluator noster Christus uerus deus & homo, dicitur principium. Apoca. cap. 1. Ego sum alpha & ω, principium & finis. Et idem Ioan. 8. Ego principium, qui & loquor uobis.

Principium

Cœlestis igitur Aries in libro Vniuersitatis descriptus, rite designat Christū nostrum Arietem, nostrumque Agnum. Primo propter nominationem: Sicut igitur Christus est & dicitur principium omnium: Sic condigne cœlestis Aries dicitur principium omnium signorum. Ecce quarta ratio theologica.

Ad id accedit aliud arcanum, Christo pendente in cruce fuit hora sexta, ut Euangelistæ testant: Et Sol existens circa Arietis principium stetit supra caput Christi crucifixi. Est aut Aries signū Solis exaltatio, ut omnes testant Astronomi, & significat Christū, qui in sacris literis dicit Sol. s. Malachia 4. Timentibus nomen meū, oriet Sol iustitiæ in medio. Qui ut ipse prædixit, in cruce fuit exaltatus. Io. 3. & 12. Ego si exaltatus fuero. Et postea p resur. & ascen. exaltatus. Ad Phil. 2. propter quod deus exaltauit illū, & donauit ei nomē quod est sup O. N.

Malechias.

Phil. 2.

Et rursustrahit arcanum aliud arcanum, id. Ptole. dict. 7. alma, ornat coelestem Arietem 13. stellis, quae indubie designant Christum cum suis discipulis. **D**
 Elegit sane saluator noster 12. discipulos; Matthaei enim 10. capitulo sic legimus. **M**
 Conuocatis autem Iesus, 12. apostolis, dedit illis potestatem spirituū immun-
 dorum, ut eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmita-
 tem. Duodecim autem discipulorum nomina haec sunt &c. uide. Et Lucae 9. ca.
 Conuocatis autem Iesus 12. apostolis, dedit illis uirtutem & potestatem super
 omnia daemona. Et idem de iisdem ca. 22. Et Ioannis sexto ad finem. Inter au-
 tem has Arietis stellas, haec quae in eius sunt capite & cornibus, maioris sunt uir-
 tutis, potestatis & splendoris, quia in tertia magnitudine. Est etiam, ut physicis
 placet, Arieti maior fortitudo in cornibus & capite. Vnde facile excerpitur,
 quod Christus fuit apostolorum caput, & est totius Ecclesiae. Ad Ephe. 5. Et eo-
Iundem magister & dominus; Ioannis 13. ca. Vos uocatis me magister & domi-
 ne, & benedicitis, sum etenim. Et de sua potestate ipse dicit Matth. 28. Data est
 mihi omnis potestas in caelo & in terra. De qua coplurima passim in Euāgelij.
 De qua etiā Paulus ad Collo. 2. Christus est caput oīs potestatis & principatus.
 His generalibus praemissis, nunc sigillatim ad ipsa 12. zodiaci signa descen-
 dam. Quod si quispiam eorundem fabulas legere cupierit, is adeat Hyginū in
 suo poetico Astronomico, Bassum in cōmentarijs in Phœnomena Germanici
 Caesaris. Oui. in li. Fast, & reliquos poetas. Ego easdem paucis percurram.

Matth. 10.

Lucæ. 9.
Ioan. 6
Christianus
aries.

Pau. Ephe. 5.
Ioan. 13.
Matth. 28.
Pau. Collo.

Hesiodus Phae-
recides.

Ouidius
Thomas Radi-
nus placenti-
nus.

ARIES IGITUR HANC habet fabulam. Athamas Thebanus Phrixum &
 Hellen genuit ex Nephile coniuge, qua sublata cadmi filia Ino, uxor ad-
 ducta est, quae cum nouercali odio priuignos infectaretur, tosta semina, ne na-
 scerentur, agricolis dabat; sequuta est annonae caritas. Missum est Delphos ad
 oraculum, ad petendam opem: Qui accesserat corruptus, retulit Phrixum & Hel-
 lem immolari debere. Quumq; ad aram maectandi uelati constitissent, à Nephile ma-
 tre superinducta nube, rapti sunt; datus Aries aureum habens uellus, quo fuge-
 rent, Helle in mare decidit, & ab ea Helle pontus dictus: Sed à Neptuno cōpre-
 hensa, Peona procreasse fertur. Phrixum incolumen ad Aetam peruenisse uo-
 lunt, & Arietem Ioui immolasse. Pellem in templo fixisse, & Arietis ipsius effigi-
 em à Ioue inter sydera constitutam. Quod de Athamante & liberis ex Nephile
 natis dicitur, ueritatem sapit. Vide. Rapha. Cetera de Ariete pro nauis Phrixo &
 Helle concessio, fabulosa sunt. Per tropologiam tamen (ut etiā eruditus placet)
 per Arietē intelligunt nauigiū imaginem Arietis, uel in summo, prora, aut pup-
 pi praefereus. In Lybia enim fuisse legimus, quae dicerentur *αἰετοί*, id est, Arietes.

Fabulā Arietis pulchre canit Oui. 3. Fast. Quae etiā his uersiculis manifestat.

Aries maris uiator
 Tulit usq; fidus Aetam
 Ruta aquis sorore Phrixum,
 Veniens Iouis qui ad aedem
 Sacram in hostiam cremauit;
 Prius aurea priuata
 Radiante pelle, templi
 Laquearibus decoris.
 Nitet hinc micante caelo

Plura de Ariete lege supra.

DE TAURO SECUNDO SIGNO. Iupiter demutatus in Taurum Si-
 donem uenit, ut Europam Agenoris regis filiam deportaret. Is cum per

A pelagus Sidonem uenit, ibique Europā inter æquales suas ludentē in templo Aesculapij, uel in pratis templi inspexit, eamque repentinō arreptu collocatā suo tergo, deuexit in insulam Cretam; ob hāc causam Iuppiter Taurum, id est, effigiem Tauri, quam ipse exuit, syderibus dignatus est immortalī memoriā inferre. Hāc fabula prope accedit dictis Ouidij, quinto Fastorum. Quę breuiter his metris aperitur.

Taurus amans Iuppiter optimus
Efficitur, quo posset Agenore
Progenitam producere feruidus
Ut se in amplexus societ torum.
Prata uirent; cœlo aspicit inclytam
Ludere: fit Taurus speciosior
Omnibus; & iam Europa cupidine
Eximij candoris, inhaferat
Terga premens, cum per mare turbidum
Enatat, & Cretam uehit insulam.

B Oscula libans uictor ad æthera
Transuolat: & Taurum ignibus induit,
Altifono tandem emicat aureus.

Sub hac fabula Tauri latet hęc tropica ueritas. Quod Iuppiter cū rapuit Europā, habuit nauim præsignem Tauri forma: Vel Taurum in puppi figuratū.

Abscondita est præterea allegoria theologica, quam indicat Beda supra in metro. Igitur non toruus. Est enim bos animal immolatum secundum legis traditionem, ut patet Numeri 7. &c. Apte signat nostrum redemptorem Christū, pro nobis in cruce immolatū. Quia propter Lucas euangelista, ob id quod præ ceteris uersatus circa mortem & passionem Christi ac eius immolationem, per faciem bouis significatur. Satis est.

Lucas
taurus.

De stellis autem Tauri, puta Pleiadibus & Hyadibus, in subditis abunde dicitur.

♊ GEMINI TERTIVM SIGNVM. Ex Leda filia Cebali, progeniti sunt Castor & Pollux. Hi auctore Hygino, fuere omnium fratrum inter se amantissimi, quod neque de principatu contenderunt, neque ullam rem sine communi consilio gesserunt. Castor interiisse dicitur in oppido Adriadnis, quo tempore Lacedæmones cum Atheniensibus bella gesserunt. Alij autē, cum oppugnarent Spartam Linceus & Hydas. Pollux autem (auctore Homero) dicitur fratri mortuo concessisse dimidiam uitam. Pro quibus officijs eorum, Iuppiter inter notissima sydera eos constituisse existimatur. Geminorum sydera cum se ostendunt laborantibus nautis spem salutis præbent, teste Porphyriōne. Secundum Varonem Gemini sunt, Hercules Appollo. Alij aiunt Triptolemū & Iasonem. Lege Geminorum fabulam apud Hyginum, Bassum, Ouidium 5. Fastorum. Et in his metriculis.

Hos quod erant concordēs inuicem
Extulit ad cœlos, & splendidis
Syderibus depinxit Iuppiter:
Ut niteant alternis noctibus.

Apud receptos auctores poetas & alios, nonnulla uirorum amicorum paria connumerantur, ut hic Castor & Pollux. Sic Pilades & Orestes, Patroclus & Achilles, Theseus & Pyrihous, Scipio & Lælius, Damon & Pythias.

- Amicitia. Hoc loco in libro Vniuersitatis uirtus amicitia, nobis ut speculū obijcitur. **D**
 Tullius. Est autem teste Tullio libro de amicitia: Amicitia omnibus rebus humanis praeponenda. Nihilque est naturae tam aptum tamque conueniens ad res prosperas, uel aduersas, quam sit amicitia. Difficile ualde est homini, quod sibi ipsi sufficiat. Quod Aristotelem 9. Ethico. non latuit, cum dixit. Solitaria difficilis est uita. Et primo poli. Homo solitarius, aut deus aut bestia. Et idem 8. Ethico. Nullus uiuere eligit sine amicis, habens reliqua bona omnia. Si enim infelicitas aut aduersitas ingruit, bonum est habere amicos consolantes. Aristo. 8. Ethi. In infortunatis refugium est ad amicos. Et idem 9. Ethi. Amicus est consolatorius amico, uisione & sermone. Et idem in eodem. Praesentia amicorum delectabilis est, tam in bona fortuna, quam mala. In mala, quia tristati alleuiantur amicis condolentibus. Recte igitur dixit sapiens. Vix homini soli, quia si ceciderit non habet qui subleuet eum. Est etiam homini opus habere amicos in rebus felicibus & prosperis ac iucundis, ut habeat congaudentes. Hortatur diuus Paulus ad Roma. 12. Gaudere cum gaudentibus & flere cum flentibus. Alludit Seneca epistola 6. Nullius (inquit) boni sine socio, iucunda est possessio. Tullius libro de Amicitia sic habet. Verum ergo illud est, quod a Tarentino Archyta (ut opinor) dici solitum, nostros senes commemorare audiui ab alijs senibus auditum. Si quis caelum ascendisset, naturamque mundi, & pulchritudinem syderum perspexisset, in suauem illam admirationem ei fore, quae iucundissima fuisset, si aliquem cui narraret non habuisset. Sic natura solitarium nihil amat, semperque ad aliquid, tanquam ad miniculum annittitur, quod in amicissimo quoque dulcissimum est. **E**
- Amicitia diffinitur. Tullius libro de amicitia eam sic diffinit. Est rerum diuinarum & humanarum omnium, cum beneuolentia & charitate summa consensus.
- Aristoteles Bonum triplex. Ex Aristotele 8. & 9. ethi. colligitur haec diffinitio. Amicitia est beneuolentia triplex bonum secundum Aristotelem, utile, delectabile & honestum. Et secundum hoc tria amicitiae genera. Prima duo genera sicut cito oriuntur, ita & cito deficiunt. Ouidius primo Trist.
- Ouidius Donec eris felix multos numerabis amicos
 Tempora si fuerint nubila, solus eris. Idem in eodem.
 Illud amicitiae sanctum & uenerabile nomen
 Nunc tibi pro uili sub pedibusque iacet.
 Et idem in eodem. De eo qui etiam in aduersis fidus permanserat. **F**
 Scilicet ut fuluum spectatur in ignibus aurum
 Tempore sic duro est inspicienda fides.
 Dum iuuat & uultu ridet fortuna sereno,
 In delibatas cuncta sequuntur opes.
 At simul intonuit, fugiunt, nec noscitur ulli,
 Agminibus comitum qui modo cinctus erat &c.
 Amicitia uero quae oritur ex bono honesto, scilicet uirtutibus, difficulter soluitur. Tullius lib. offi. Omnium societatum nulla praestantior, nulla firmitior, quam cum uiri boni, moribus similes, sunt familiaritate coniuncti.
- Tullius Sed quo pacto amicus sit comparandus aut uenandus, ad eunda est tertia epistola Senecae ad Lucillum. Ex qua haec excerpti. Si aliquem amicum existimas, cui non tantumdem credis quantum tibi, uehementer erras, & non satis nostri uim uerae amicitiae.
- Amicus quo modo sit comparandus. Errat & ille, qui amicum in atrio quaerit, in conuiuio probat.
 Et nullum maius est periculum, quam quod amicos sibi putat, quibus ipse non est.
 Diu cogita, an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit: & cum placuerit, toto illum

A illum pectore admitte. Tam audacter cum illo loquere, quam tecum. Cum amico omnes curas, omnes cogitationes tuas misce &c.

De amicitia legito Aristotelem 8. & 9. Ethic. Tullium libro de amicitia, & libro officiorum. Senecam lib. de beneficijs, & in epistolis. Valerium Maximum libro 4. ca. 7. Ouid. lib. Trist. & de Ponto. Libros Sapientiales Salo. & Ecclesiastici. Diuum Ambro. libro de offici. Concludam autem in presentia, adhortando omnes ad ueram amicitiam exemplo Damonis & Pythiae, quorum amicitia ab omnibus celebratur, ut principatum inter omnia paria amicorum obtinere uideatur. Lege Vale. Max. lib. 4. ca. 7. Quos etiam extollit Tul. Tus. Quaest. & lib. Officiorum, & Lactantius lib. 5. diu. instit. De amicitia tractantes.

Stellae praeterea Geminorum amicitiae conditiones satis aperte indicant, quarum naturae, docente Ptolemaeo tract. 1. qua. ca. 9. sunt nonnullae Saturninae, aliqua Mercurialis, ut ea quae est in capite Gemini antecedentis & dicitur stella Appollinis, id est, Mercurij. Aliqua Martia, ut ea quae est in capite Gemini sequentis. Saturninae stellae Saturni habent naturam, datur autem (autore Fir.) Saturno firmitas, & stabilis amicitia. Ecce, Mercurij stella significat amicorum facundiam, quae Mercurio assignatur. Aristoteles 8. Ethic. Mutua colloquia, & concordia factura sunt amicitiae. Et idem 9. Ethic. Amicitia honorum augetur bonis colloquijs. Affabilitas sane & placiditas multum conducunt pro amicitia. Stella Martica designat pro amico ad sanguinem usque & mortem certandum, uide huius exempla apud Valerium ubi supra. Tullius.
Lactantius.
Stellae Gemini
ni indicant a-
micitiam.
Ptolemaeus.

B Nec illud praetereundem arbitror. Bassus & Hyginus lib. 3. de Geminis, dicunt, quod is qui Cancro uicinior est in pede sinistro stellam habet, quae dicitur tropos, id est, conuersio quasi pede indicare uelit in proximo adesse Solis conuersionem. Imo sunt qui sequens Gemini uocant tropos, quare (ni fallor) in Basso corrupte legitur. Alter qui tripus appellatur, is iuxta Cancrum est. Tropos stella.

C **C**ANCER QVARTVM SIGNVM. Is teste Hygino & Basso Iunonis officio inter astra collocatus, quod cum Hercules contra hydram Lerneam constitisset, ex palude pedem eius mordicus arripuisset. Qua de re Hercule per mortuum eum interfecisse, Iunonem autem Herculi infestam inter sydera constituisse & eius beneficijs magnis honoribus decoratum, 12. signorum zodiaci numero

C Hanc fabellam Tho. Rhadi. metricè sic descripsit. (annumeratus.)
Tot stellas Herculis ense nectus
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morsu acriter arripuit
In Lerneia caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famae. Occisum tulit aethereis
Oris Iuno breuiori mora

Attende, Hydrus mas, hydra femella genus est anguium in aquis degentium, de quo Plini. lib. 29. cap. 4. in haec uerba. Nisi incendijs semina exurerentur non esset foecunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus est, quod in aqua uiuit, Hydri uocantur, nullis serpentium inferiores ueneno. Et de iisdem idem, Hydros marinos inueniri uicenum cubitorum. Propter huius anguis foecunditatem existimari potest locum datum fabulae. Finxerunt enim poetae Hydram multorum capitum fuisse in Lerneia palude, quorum aliquot excisis: totidem renascebantur. Quod monstrum cum totam eam regionem deuastaret, tandem ab Hercule claua primo ictum, deinde propter pestiferum afflatum, sagittis petitum. Postremo cum sese solitis cauernis condidisset ligno:

Q

rum congesta strue, igne consumptum est. Virgilius,
 Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra.

Lerna, Lernæ.

Præterea Lerna uel Lernæ, authore Ptolemæo libro 3. ca. 16. tab. 10. Euro. oppidum est in agro Laconico, quod alij contendunt in agro Argiuorum uel Argolicæ locari. Ad Lernam fuit fons, aut palus: Lerna dicta Plini. libro 4. ca. 5.

Tiryntia.

Rursus Tiryntia oppidum iuxta Argos, non longe à Mycenis, nō est apud Ptolemæū, sed Plini. ubi supra, à quo Hercules Tiryntius est appellatus, quod ibi alitus & educatus sit. Tiryntius quasi Argiuus, q̄ in ea prouincia gesta eius maxime claruerunt.

Macrobij dictum ualde obstrusum.

Hic occurrit Macrobij dictum ualde abstrusum & inuolucrum, quod illustrare pro uirili decreuimus. Is enim lib. 1. de Somnio Scipio. sic scriptum reliquit. Zodiacum ita lacteus circulus obliquæ circumflexionis occurſu ambiendo amplectitur, ut eum, qua duo tropica signa Capricornus & Cancer feruntur, intersecet. Has Solis portas physici uocauerunt, quia in utraq̄ue obuiante solstitio ulterius Solis inhibetur accessio, & fit ei regressus ad zonæ uiam, cuius terminos nunquam relinquit. Per has portas animæ de cœlo in terras meare, & de terris in cœlum remeare creduntur. Ideo hominum una, altera deorum uocatur. Hominū Cancer, quia per hunc in inferiora descensus est. Capricornus deorum, quia per illum animæ in propria immortalitatis sedem, & in deorum numerum reuertuntur &c.

Semen uiri.

Pro illustratione huius dicti aduertendum primo. Postquam semen uiri intra formandi hominis locum receptum est, trahit id secum à uiri anima formatricem uim, eius potentia diebus ferè quinque & quadraginta sic est affectum, ut sex primis diebus lac euaserit, folliculo genituo circumiecto ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriori clauditur testa, quod à physicis deprehensum est, nec latuit Hippocratem de natura pueri. Nouem sequentibus: sanguis. Duodecim alijs: caro, decem & octo reliquis: figuratum, siue organifatū, tunc anima creatur & infunditur.

Luna humida
 Hali Aben.
 Ptolemæus.
 Albertus.
 Ptolemæus.

Secundo loco sciendum. Ptolemæus, Iulii. Fir. Albumasar & omnium astrolo. turba asserit: naturā Lunæ per se esse humidam & frigidā, quod Hali Aben. pluribus aperit uerbis, transeo. Et Ptolemæus tracta. 1. quadri. ca. de Luna affirmat, dicens, maior Lunæ uis est humectare. Et post pauca. Quapropter adhuc modū mutatione manifesta corpora mutat. Et (ut Alber. habet) propter cuius uicinitatē plus influat sup inferiora, q̄ alia cœlestis uirtus. Accedit Ptole. uerbo 61. centi. Luna propria est corpori, propter consimilitudinē eius in operatione.

Cancer Capri
 cornus solis
 portæ.
 Portæ animarum.

Tertio loco, scribunt Platonici & in naturalibus Macrobius supra non tacuit, Cancrum & Capricornum dici à physicis solis portas, quia in utraq̄ue obuiante solstitio ulterius solis inhibeatur accessus. Per has portas animas de cœlo in terras meare, & rursus de terris cœlestia repetere. Et ideo hominum unam dici, alteram uero deorum. Hominibus dicari Cancrum, quia per hunc fiat ad ima defluxus. Dijs uero Capricornum, quia illac post mortem cœlestibus animæ restituantur sedibus.

Metonymia.
 Cancer domus lunæ.
 Capricornus domus saturni.

Nemo uerbis Macrobij falli debet, ut descensum, ascensumque hic accipiat secundū situm, sed hæc per Metonymiā, id est, translationem accipienda sunt. Quia Cancer Lunæ domiciliū est, Capricornus aut Saturni. Sed quia luna Canceri domina est, generationi proxima est. Saturnus uero dominus Capricorni remotissimus. Ideo per Cancrum, id est, lunarem uegetabilemque instinctū descendere animas dicunt, quæ supra exposita sunt. Per Capricornum uero, id est, per Saturnum intellectualemque instinctum ascendere. Saturnum enim præsci mentem uocant, qua sola petuntur superiora. Mens enim dicta quasi eminentis

A eminens, quæ diuina suspicit & contemplatur. Aristoteles 3. Rhe. Mentem inquit, ut lumen accendit in anima deus. Nunquam igitur anima est quieta, nisi quando deo cōiungitur. Saturnus recte à ueteribus mens appellat. Quare etiã doctissimi astrologi, Saturno tribuunt, solitudinem, multas cogitationes, speculationes & acerrimum ingenium. Ad stipulatur ad hoc quòd Moyses, ociũ fabricati mandauit Hebræis, Saturni diem, actionibus ciuilibus bellicisque ineptũ contemplationibus aptum, eoque die diuinum contra discrimina patrociniũ obsecrandũ. Auerfanda sunt igitur nobis uitia, uirtutes colendę, ad rectas spes mentes subleuandę, & redibunt animæ nostrę ad earum conditorem, à quo olim per creationem in corpora descendere. Nunc arbitor Macrobij dictum illustratum.

Mens Aristoteles.

Moyses.

De stellis Cancrī puta Præsepi & Asellis in subditis dicemus.

LEO QUINTVM SIGNVM. Hyginus, Bassus, Leonē beneficio Iunonis inter astra collocatum, eo quòd uirtute cæteras feras præcellat, earum enim princeps existimatur. Periandrus Rhodius refert eum ob primos labores Herculis, memorię causa honorificè astris illatum. Versiculi Thomæ Radī. sunt hi

Præstans animal uirtute Leo

(de Leone,

B In syderibus claris uehitur,
Vt nobilitatis uult meritum

Contuendum, Leonem nō raro significare Cancrorum genus, Testis Plini. lib. 9. cap. 31. Cancrorũ genera, Carabi, Astaci, Tacinæ Leones &c. Significat Leo multis pudendum, cuius plures causę ab eruditiss. assignantur. Cum fauore auditorum, unicam pandam. Sunt qui ideo dici opinentur, quia mirũ in modum Leoni fœtet anima, quod Plini. & Aristoteles scribunt. Sat est intelligentibus dictum. Est præterea Leo animal notissimũ, & in nostro proposito sumitur pro cœlesti signo eo nomine appellato, de quo paucis præmissis aliqua dicã.

Leonis significata. Plinius.

De Leone pro animali copiose scribunt. In primis Aristoteles libro de natura animalium, præcipue lib. 5. 8. & 9. post hunc Plini. in pluribus locis, copiosius tamen lib. 8. ca. 16, Solinus ca. 40. Alber. Mag. libro de animalibus & alij plures.

Scriptores de Leone.

Longũ esset & forsan auditoribus tædiũ afferret, recensere huius animalis miratu dignas proprietates, naturas siue consuetudines, ut sunt Generositas siue nobilitas, fortitudo, liberalitas, clementia, gratitudo aut placabilitas &c. Quare consulto transeo. Omitto etiam allegoriam theologiam, qua deus opt. dicitur Leo, Christus redemptor noster Leo. Item allegoriam Ethicam, qua homo uirtuosus, fortis, liberalis, clemens & graciosus exponitur Leo, sunt profecto sacrę literę plenę Leonibus.

Proprietatis Leones.

Paucula tamen hic annectanda reor ad nostrum seruentia propositum. Inueniuntur nonnulli grammatici Græci asserentes, Leonem à uidendi potentia nomen adeptum esse, à græco uerbo λέω, id est, uideo, quòd sit fera uisus acutissimi, nec unquam omnino admittat soporem. Sed hoc alijs uidetur absurdum, neque enim esse aliquod animal, cui perpetua sit uigilia, quod Aristotelis doctrina prorsum cōprobat. Forte inquit, ut Dorcades, apertis oculis Leo cōquiescit, unde irrepsit sententia illum nunquam dormire, Leonis oculus utiq; permagnus est & incumbens oculo pellis longe minor, q̄ ut oculum totum ualeat obtegere, unde fit: ut oculis apertis somno frui uideatur.

Leo unde.

Leo an dormiat.

Aristoteles.

Leonis oculus magnus.

Plutarchus libro Symposiaco, asserit Leonem propterea dici solare animal quòd inter quadrupedes unguibus aduncis, catulos sola uidentes parit Leæna minimumq; dormit sublucentq; dormientis oculi. Et cum dormit (teste Democrito) cauda iugiter mouetur.

Leo animal solare.

Leo signū cœ-
leste.
Macrobius.

Cœlestis etiam Leo signum solare comprobatur. Est enim Solis domicilium, de quo audiendus est nobis Macrobius primo Satur. Propterea (inquit) Aegyptij animal in zodiaco consecrauerunt: ea cœli parte, qua maxime annuo cursu Sol ualido eferuet calore, Leonisque inibi signum: domicilium Solis appellant quia id animal uidetur ex natura Solis substantiam deducere. Primo, quod impetu & calore præstat animalia, uti præstat Sol sydera. Validusque est Leo pectore & prioris corporis parte, degenerat posterioribus membris, æque Solis uis, prima parte diei ad meridiem increfcit, uel prima parte anni à uere in æstatem, Mox elanguens deducitur, uel ad occasum: qui diei, uel ad hyemem: quæ anni pars uidetur esse inferior. Idemque oculis patentibus atque igneis cernitur semper, ut Sol parenti, igneoque oculo, terramque conspectu perpetuo atque insatigabili cernit. Nec solus Leo, sed signa quoque uniuersa zodiaci, ad naturam solis iure referuntur. Hucusque Macro.

Imago

intra calculum

Constructio
imaginis con-
tra calculum.

Nec id annotatione dignum prætereundem puto, Sole per Leonis signum decurrente, dominis Medicis offerri tempus opportunum ualde, & nunquam satis laudatum: pro conficiendis medicinis cōtra uenenum epidimæ repe-
dum. Item solaris passim exquisita componere, & rebus cordialibus cor fouere
De quibus, & alijs multis scripsimus in cōmentariolo de electione temporis. In
præsentia dabimus auditoribus remedium quoddam, miratu dignum, contra
calculum aut morbum renum, sub hac formula. Insculpe auro imaginem Leo-
nis, Sole existente in corde Leonis, hoc est, in 22. gradu eiusdem. Sole etiam me-
dium cœli obtinente. Et aspiciat feliciter (si fieri potest) Iupiter, aut Venus me-
dium cœli. Aut sit Iupiter, aut Venus in bono loco figuræ cœli. Secūdo, fiat ar-
cula ex auro in forma, sicuti fabricatur apud nos Agnus dei, tempore delecto-
tiam supra exposito. Huic includantur hæc duę radices, scilicet, radix petroselinæ
& radix saxifragæ. Et quia ambæ sunt de natura Solis & Iouis, fiat inclusio du-
rante Sole in bono aspectu puta sextili, aut trino cū Ioue, & sint Sol & Iupiter
bene locati in figura cœli, & ualde fortes. Tertio, superiori cooperculo arcule
imponatur Corallus rubeus boni coloris. Et quia (ut plures asserunt) Corallus
est de natura Iouis & Veneris, fiat impositio: cum Iupiter & Venus sese amica-
biliter aspiciunt, bene dispositi in figura cœli & fortes. Et in his omnibus noxijs
planetarum aspectus sunt fugiendi. Hæc imago ea (ut prædiximus) arte fabre
facta, gestantem contra calculum iuuat.

MP

VIRGO SEXTVM SIGNVM. Huius fabulam describunt Aratus, Hyginus, Bassus, Marcus Mani, lib. 5. Hesiodus & alij. Ex Hygino hæc. Virginē hanc Hesiodus Iouis & Themidis filiam dicit. Aratus autem Astræi & Aurorę filiam existimat. Alij Erigonem uocant, Icaris filiam, quod eodem tempore fuerit, cū aurea secula hominū essent, & eorū principem fuisse demonstrat, propter diligentiam & æquitatem: Iustitiā appellatam, neque illo tempore ab hominibus exteras nationes bello lacessitas esse, neque nauigio quemquam usum esse, sed agris colendis uitam agere consueuisse. Sed post, eorum qui sunt nati, minus officiosos, magis auaros cœpisse fieri, quare minus Iustitiā inter homines fuisse cōuersatam, denique eam peruenisse adeo, dum diceretur heu heu genus hominum natum. Itaque non potuisse pati amplius & ad sydera euolasse. Alij hanc Cererem esse aiunt. Alij fortunam.

Hæc fabula his uersiculis sic manifestatur.

Dum soles agerent beatiores
Aurea Saturno secla regente sene,

Princeps

A Princeps uirgo fuit seueriorem.
Iustitiam seruans, nomen & inde tenens.
Quæ cum cerneret omnibus tenaces
Elle animos, & quòd saxea corda forent:
Et quemque officij benignioris
Ingrate oblitum, transuolat ad superos.
Sic Virtus fugiens ineptiores
Sydere fœlici transmeat ad superos

Satis utile esset, si temporis breuitas non prohiberet allegoriam theologis-
cam siue ethicam, de iustitia exugere. Aut moralem de uirginitate. Sed his mis-
sis, duo dumtaxat apperiam. Primū physicum de probanda uirginitate, in hunc
ferè modū. Recipiat Gagates lapis nigri coloris, qui à multis Ambra nigra ap-
pellatur, & est leuis, aridus, non transparent. Is in aqua tritus ac prægnanti ex-
hibitus fœtum accelerat, ac quocumque modo mulieri propinatus in potu fue-
rit, cogit corruptam urinam fundere. Virginem uero minime. Ecce. Legito
Plini. lib. 36. ca. 19. & Speculum lapidum Leonardī Pisarenensis.

Virginitas
probat. 6
Gagates lapis.

B Secundum miratu dignū reperi apud Albumalarem libro sexto eius intro-
ductorij in Astronomiam capi. 2. De naturis signorum. Cuius hæc sunt uerba
Virgo signum &c. Oritur in primo eius Decano, ut Persæ, Chaldæi & Aegy-
ptij, omniūque duorū Hermes & Aescalius, à primæua ætate docent, puella cui
Persicum nomen Seclenidos de Darzama, Arabice interpretatum Adrenede-
fa, id est, uirgo, munda puella, dico: uirgo immaculata, corpore decora, uultu ue-
nusta, habitu modesta, crine proluxo, manu geminas aristas tenens, supra solium
aulæatum residens, puerum nutriens, ac iure pascens, in loco cui nomen He-
braea, puerū dico à quibusdam nationibus nominatum Iesum, significantibus
Eeza, quæ nos græcè Christū dicimus, hæc Albu. Ex his uerbis manifeste de-
monstratur saluatorem nostrū ex illibata uirgine natū. Oritur ergo hæc uirgo
Iesum pascens. Proterius accedat apella Iudæus, qui uirginem matrem reuuit,
cum tantis ætatibus, tot ante secula gentiles ista præuiderint. Et si Verpus di-
cat, non dicunt hi ipsam uirginem pueri illius matrem, sed tantum iure ipsum
pascens. Erubescite infelix, quia quæ iure pascit, non nisi mater est.

Mira Albuma
far de uirgine.

C Pulchra argumentatio contra obstinatos Iudæos, qui omnia suorum codi-
cum dicta, de natiuitate, conceptione, passione, morte, & resurrectione nostri
Messiæ perperam interpretantur, & falsis glossellis obumbrant. Diuus Augu-
stinus consimilibus utitur argumentis, cōtra Iudæos seruum pecus, disputans
cum ipsis, de dei filio, de natiuitate Messiæ per uirginem, passione &c. adducit
sanè gentiliū dicta & præcipue Sibyllarum, ut patere facile potest legenti ser-
monem eiusdem, de uigilia natiuitatis Domini. Plura tribuit sanctus pater di-
ctis Sibyllarū, Legito libro 18. & 21. De ciui. & alios. Memini me legisse apud Si-
byllam Delphicam. Hæc uerba. Nascetur propheta è uirgine absque humana
corruptione. Et Sibyllam European. Veniet montes & colles transiens, & in
paupertate regnans cum silentio dominandi, è uirginis uase exiliet.

Augustinus.

D E LIBRA SEPTIMO SIGNO. Vetustissimi Astrologi (qui zodiaci signa
recensuerunt iuxta imagines octauū orbis, quem supremum putarunt)
dumtaxat undecim signa numerarunt, Scorpionem & Libram in unum redi-
gentes. Postea alij facta sectione, duodecim recensuerunt. Recte igitur Hyginus
dixit, Scorpūs hic propter magnitudinem membrorū in duo signa diuiditur,
quorum unius effigiem nostri Libram dixerunt &c. Nō est hic lectori de Libra
expectanda fabula. Sed in primis hic contuendum erit, eam cœli partem iuste

Libra iuste in
cœlum collo-
cata.

Libram appellari. Nam cum Sol cursu suo eo peruenerit, puta ad eius initium, dies & nox æqua lance diuiduntur, accidit enim æquinoctiū autumnale, quem

Virgilius. admodum in Ariete uernum. Virgilius primo Geor.
 Libra diei somniquæ pares ubi fecerit horas,
 Et medium luci atque umbris iam diuidit orbem
 Exercete uiri tauros.

Mar. Mani. Et Marcus Mani. libro 3, ca. 1.
 Libra, Arietisque parem reddunt noctemque, diemque. Legito plura supra.

Locus Cicero nis. Præterea hic locus Ciceronis explicandus est, qui libro secundo diuinationum sic scriptū reliquit. Lucius Taurutius Firmanus Romam, in iugo cū esset Luna, natam esse dicebat, per iugum hic libram accipito. Græci sanè Scorpij priorem partem quæ libre aptatur *ιουγον* dicunt, id est iugum. Nos Chelas appellamus. Ouidius primo Fasto, uocat brachia, cum inquit.
 Octipedis frustra quærentur brachia Cancrī
 Præceps occiduas ille subibit aquas.

Natiuitas Romæ. De natali urbis Romæ scribit Solinus cap. 2, in hæc uerba. Vbi tugurium fuit Faustuli, ibi Romulus mansitauit, qui auspicato fundamenta murorum iecit duo de uiginti natus annos Christi Calend. Maias, hora post secundam ante tertiam, sicut Lucius Taurutius prodidit, mathematicorum nobilissimus, Ioue in Piscibus; Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione. Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis.

Iustitia cōmutatiua. Deinde per Librā scriptam in Vniuersitatis lib. p allegoriam nobis accipienda est æqualitas in iustitia cōmutatiua seruanda. Cōmutatiua enim iustitia, ut

Aristoteles. Aristoteli 5. Ethic. placet, æqualitatem seruat in cōmutationibus inter duas singulares personas in proportione arithmetica, ut puta tantū sit pretium, quantum ualet res empta &c. Sunt autem cōmutationes etiam uoluntariæ, ubi amborum interuenit consensus, multiplices, ut emptio, uenditio, locatio, cōmodatio, mutuatio &c. In quibus neglecta iustitia cōmutatiua, cōmittunt fraudes & doli fermè innumeri & usuræ &c. De iustitia cōmutatiua scriptū est Leuit. 19. Statera iusta & æqua sint pondera. Iustus modius & æquus sextarius. Cōtra de iniustitia scribitur Esai. 59. Concursum est retrorsum iudiciū, & iustitia longe stetit, & corruit in plateis ueritas, & æquitas non potuit ingredi. Ouidius describens ferream æratem in qua nos uersamur, ad propositum sic cecinit.

Leuiti. 19. De duro est ultima ferro.
 Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
 Omne nephas, fugere pudor, uerumque, fidesque.
 In quorum subiere locum fraudesque doli que
 Inuidiæque, & uis, & amor sceleratus habendi. Et infra.
 Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus.
 Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est. Et iterum infra.
 Filius ante diem patrios inquirat in annos,
 Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes
 Ultima cœlestum terras Astrea reliquit.

Esaiæ. 59.
Ouidius.

Latona mater Diana. **S**CORPIVS OCTAVVM SIGNVM. Hic sanè à Ioue inter astra illatus est, q̄ cum Orion uenaret, & in eo exercitissimum se esse cōsideret, dixisse etiam Dianæ, & Latonæ, se omnia, quæ ex terra oriuntur, interficere ualere, ob cuius loquacitatem Terram permotā Scorpionem eduxisse, qui Oriona percussit & occidit. Iouem autem utriusque animum admiratum, Scorpionem inter astra collocasse, ut species eius hominibus documento esset, ne quis eorum aliqua re sibi nimium confideret. Dianam autem propter studium Orionis à Ioue, ut ibi illi

A illi beneficium daret petenti, quod ultro terræ tribuisset, itaque Oriona in cœlum constitutum, ut cū Scorpio oriente Orion occidat. Hæc metricè sequitur.

Salsus Orion dum sternit humi
Lustra ferarum intrans, omne genus
Quadrupedum, Latonam alloquitur,
Germinet optatum seminibus
Terra potens, percussum iaculo
Occidet hoc forte, quicquid erit,
Talia uix fatus, cum ira solum
Protulit ignitum scorpionum habens.
Et modo tantas uires rapitur
Morsibus, & uili morte cadit
Transtulit hunc cœlo cunctipotens
Mens hominum fidat ne nimium.

Scorpio dicitur herba, nomen accepit quod semen habet ad similitudinē cati de Scorpionis, folia pauca, ualet aduersus animal nominis sui. Testis Plini, lib. 22. ca. 25. & in multis alijs locis. Est & Scorpius Piscis marinus Plini, 32. cap. 7. Et bis parit in anno. Idem lib. 9. ca. 51. Eius in medicinis usus legitur apud eundem Scorpius animal terrestre, de quo hic tractatur, de quo Plini, lib. 11. ca. 25. uermiculi sunt ouorum specie, pariunt, similiterq; perimunt, semper cauda in ictu est, nulloq; momento meditari cessat, ne quando desit occasione, ferit obliquo ictu & inflexu. Gemini sunt nūnullis aculei, & mares sæuissimi. Venenū oībus medio die cū incanduerē Solis ardoribus. Itemq; cū sitiūt Cōstat & Septena caudę internodia sæuiora esse, pluribus .n. sena sunt, homini icto putat esse remedio ipforū cinis potus in uino, aut oleo merfus. Verum Plini. plura ponit remedia contra morsus Scorpionum, quem lege. Est & Scorpio cœleste signum, de quo plura Iul. Fir. lib. 2. capite 12. ubi habet, quod sit signum falsidicū, debileq; Dominus Martis, & significet medicos fictos & indoctos.

Scorpius herba.
Scorpius piscis.
Scorpius animal terrestre.

Scorpius signum.

Fabula ipsa satis indicat, quod Scorpius sit collocatus inter astra. Cū dicit, ut species eius hec... Aduertendū hic, quod magnanimitas est quasi tortuosus pars. Est spontanea difficiliū aggressio. Dicitur ergo magnanimitas quasi magnorū... ad magna animositas, maximim autē quod in usum hominis inter exteriora uenit est honor. Hunc .n. deo adhibemus nihil maius habentes. Honor in signū uirtutis exhibetur. Is autē cui Honor exhibetur, excedere potest, aut deficere, aut medio modo se habere, & tunc magnanimus appellat, qui magnis honoribus... ob magnitudinem donorū dei uel uirtutū dignus est, dignificat se & quando... talium exhibitos non respuit. Difficile est & laboriosum tenere mediū huius uirtutis, a quo quis facile deuiat, puta per presumptionē, de qua Aristo. 4. Ethic. presumptuosus .n. ad maiora tendit, quàm sibi cōueniat, aut quærīt honorari ex bonis fortunæ, quibus proprie honor nullus debet. Ambitio. s. honoris & laudis imoderata cupiditas. Ambitiosus .n. amat primos accubitus in cōuiujs. Inanis gloria de qua Tul. 1. Offi. quæ quærīt in rebus huius mundi prosperis & iucundis. Paulus ad Gal. 6. nō efficiemini inanis gloriæ cupidi. Inde etiā orit iactantia. Iactator .n. maiora de se uerbis & iactis fingit, q̄ sint in eo aut propter gloriā aut lucrū &c.

Magnanimitas.

SAGITTARIUS NONVM SIGNVM. Fabula apud Hyginum, Sagittarium dicunt nonnulli esse Crocum Euphenes Musarum nutricis filium. Ut ait Sostenus, cum domicilium in monte Helicone habuisse, & cum Musis solitum delectari, nonnunquam etiā studio uenationis exerceri. Itaque pro

merita diligentia magnam laudem affecutum. Nam & celerrimum in syluis & D
acutissimum in Musis factum esse. Pro quo studio petisse musas à Ioue ut in ali
quo astrorum numero deformaretur. Itaq; Iouem fecisse, ut cum omnia illius
artificia uno corpore uellet significare, crura eius equina fecisse, quòd equo
multum sit usus, Sagittas pro ingenio adiunxisse, ut ex his & acumen & celeri
tas esse uideretur. Caudam Satyricam in corpore fixisse, quòd nò minus hic Mus
sis, quàm Liber Satyris sit delectatus. Versus huius fabulæ.

Crotus erat musis charissimus, elegantiori
Ingenio, atq; sequens animalia feruido labore
Puluerulentus equo, quæ fortibus obruens sagittis:
Castalidum crescens in amore, placebat ampliori
Virtutum cumulo, non carminis & politiore
Descripti rythmo usus defuit, & lyram sopitis
Corporibus placidæ requiæ causa, per alta montis ibat,
Parnasi tundens digitis, caua saxa replicabant.
Dulcisonas uoces. Quid? Talia uirgines docebant.
Hæ tandem orassent cum numina Iupitris, nitenti
Sydere uestiret Crotum. Faciam inquit, & beatus
Hospitium semper dicetur, & altior tonantis
Aula, polo his dictis hunc transtulit, utq; nota cunctis
Redderet arma, quibus ualuit, dedit arcum, equina membra,
Ingenijq; aciem referentia robora in sagittis.
Et caudam Satyri, quo gaudia non minora Musis
Iuuat ex Croto causari & Arcades solebant
Quam quæ capripedes dare saltibus ebrijs Lyco.

Macro. de Sa-
gittario.

Iuli Fir de Sa-
gittario.

Musæ quid
Proclus.
Iupiter
Mnemosyne.

Memoria ne-
cessaria.

Seneca

Docilitatis p
tes memoria,
oxytes, anchi-
noea.

Fons Lethe
Mnemosynes.

Macrobius libro primo Saturnalium sic de sagit. scripsit. Sagittarius, qui os
mnium zodiaci domiciliorum imus atq; postremus est, ideo ex homine in feram
per membra posteriora degenerat, quasi postremis partibus suis à superis in in-
ferna detrusus. Sagittam tamen iacit, quod indicat tunc quoq; uniuersorū con-
stare uitam radio solis uel ab ima parte uenientis. Iul. Fir. lib. 2. ca. 12. Sagittariū
ponit signum esse pulchre uocis, ueridicum, domum Iouis, & significare omnia
loca irrigua, montes, & hortos, & quicquid in se aliquid amœnitatis continet.
Idem item lib. 5. ca. 1. Quòd si in sagittario horoscopus fuerit, is plurimas artes
& disciplinas consequetur, eritq; cordatus, ingeniosus & omniū rerum sciens.

De Musis hic pauca annectere libuit. Proclus Diadochus in Hesiodicis
enarrationibus, scribit Musas ideo tradi Iouis filias & Mnemosynes, quòd ad
præcinctū literaria uelut palestra tendentem, necesse sit intelligendi percipien-
diq; potestate, atq; item retinendi præcipue pollere & per Iouem significari cui
attribuitur intellectus. Et per Mnemosynem: Memoriam à *μνήμη* uocabulo
memoriam significante. Sunt igitur Musæ intellectus & memoria. Est aut Me-
moriam necessarium maxime uitæ bonum, & thesaurus eloquentiæ, ac tanquam
lumen aliquod. Hanc in seipso eatenus florenter excelluisse scribit Seneca, ut
non ad usum modo sufficeret, sed ad miraculum usq; procederet. Nam duo mi-
lia nominū, inquit, recitata, quo ordine erant dicta referebam. Ducentos quo-
que uersus ab ultimo incipiens recitabam.

Docilitatis sanè partes, ut ex Græcis tradunt aliqui, tres uidentur. Anchi-
noea, Memoria, Oxytes. Est aut memoria eorum, quæ quis didicit, cōseruatio.
Oxytes mentis intelligitur celeritas. ἀρχίνοια, id est, solertia ubi ex his quæ di-
dicimus, etiam quæ non didicimus, ueniamur.

Fingūt ueteres apud Trophonij specum fuisse fontem qui dicebatur Lethe
cuius

E

F

A cuius aquam hauriebant descensuri, ut omnium irreperet obliuio. Rursus & alter erat, quem Mnemosynes, id est, memoriae uocabant, ut hausta inde aqua omnium recordarentur, quae uidissent.

Fingunt praeterea poetae Musas ducere choreas. Volunt Platonici deum optimum maximum terram, tanquam chorum aliquem, diuini templi medium constituisse. Nam cum mundum (ut Platonici uolunt) ubique construeret rationis plenissimum, quo clarius suum referret authorem, in sphaera qualibet uiuentia pleraque collocauit, quae non templum modo redderent excultissimum, sed summi opificis laudes assidue concinerent. Quod ipsum humanas itidem mentes in meditatio positas facere uoluit. Hic igitur est illa ueteribus celebrata chorea Musarum, quae ad Apollinis ipsius imperium recinit perpetuo, saltatque. Ipse uero, ut ait Orpheus, Caelum uniuersum cithara temperat canora. Apollo uero hic alius non est, quam deus, quem uniuersalem uocat Pythagoras, dictumque uult, quasi ἀπλόου, id est, simplicem ac unum. Ut autem humana mens ipsius summi opificis laudes recinere & caelebres choreas ducere posset, dedit homini Labia & Linguam. Labia profecto, quae in homine praesignem ab caeteris rationem habent, in brutis quippe dentium modo haec tegumenta sunt, at nobis etiam in loquendi necessitate mirabile suggerunt adiumentum, indeque mollia, carnosaque ab rerum natura efficta sunt. Ut enim humana lingua duplici fungitur officio aut munere, conceptus animi enuntiando, & saporum uim praesentiendo, proptereaque ab caeteris disparatur, nec similis est, ita nec in labijs simplex functio est, sed dentes quidem cum decore contegunt plurimo, tum locutionem praestant magis articulatam. Ea namque conflatur ex literis, quarum enuntiatione plurimum obturbata, detruncata nec intelligibilis praestaretur, nisi ad hanc rationem labia, linguamque conformasset artificis infinita prudentia. Eleganter Apuleius dixit, Os hominis esse animi uestibulum, orationis ianuam, cogitationum uero comitium. Max. & Opti. deus homini dedit linguam, incomparabile donum, in quo sua bonitas infinita, inaequabili munificentia nos, ut legitimos filios est amplexata. Huius incomparabilis doni usus hic missos facio, praeter id ut habet diuus Ambrosius in Hexameron, quod lingua loquentis plectrum est, quia omnis diuinae maiestatis amplitudinem & sapientiam tuba clarius recinere debet & eius laudes iugiter decantare. Et ideo necessaria est laus oris, non quidem propter deum, sed propter ipsum laudantem, cuius effectus excitatur in deum, ex laude ipsius. Iuxta hunc Davidis uersiculum. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quod ostendam illi salutare dei. Et in quantum homo per diuinam laudem affectu ascendit in deum, in tantum per hoc retrahitur ab his quae sunt contra deum. Esai. 48. Laude mea infrenabo te, ne intercas. Prodest etiam laus oris ad hoc, quod aliorum affectus prouocetur in deum. Unde in Psal. dicit. Semp laus eius in ore meo. Et subditur. Audiēt mansueti & laetentur. Magnificate dominum mecum &c. Ad stipulantur ad nostrum propositum stellae nostri Sagittarij, quarum nonnullae sunt de natura Iouis & Mercurij, quarum teste Iul. Fir. libro sexto capi. sexto, significatio decernit maxima religionis insignia, legisque peritum reddunt. Est autem laus dei religionis actus, ut docet Sanctus Thomas, secunda secunda, Quaest. 91. Collibuit tandem his iungeri in signe miraculum nostris uisum temporibus. Psittacus fuit Ascanij cardinalis Romae, aureis numis centum comparatus, qui articulatissime, continuatis semper uerbis, Christianae ueritatis symbolum integrum pronuntiabat, perinde ac uir peritus enuntiaret. Id praclarum & dictu rarissimum est. Qui habet aures audiat,

Musarum choreae.
Platonici.

Orpheus.

Labia & lingua.

Humana lingua duplex habet offi.

Apuleius.
Lingua incomparabile donum

Ambrosius.

David.

Stellae Sagittarij.

Mirum de psittaco.

P

CAPRICORNVS decimum signum. De eo Hyginus hanc recitat fabu-
clam, Aegyptij sacerdotes & nonnulli Poetae dicunt, Cum plures dii in Ae-
gyptum conuenissent, repente uenisse Typhona acerrimum giganta, & maxi-
mum deorum inimicum, quo timore permotos deos in aliam figuram se conuertisse
Mercurium factum esse Ibis, Appollinem auem, quae Threicia auis id est grus,
Diana cato assimulatam, quibus de causis Aegyptios ea genera uiolari non sinere
demonstrant, quod deorum imagines dicuntur. Pana autem in flumen se deie-
cisse, & posteriorem partem effigem piscis, alteram uero hirci fecisse, & ita a Ty-
phone profugisse, cuius cogitatum Iuppitrem admiratum, effigiem eius inter
sidera fixisse. Metrice sic exponitur.

Olim Niliferis partibus, deorum
Sancta cohors aderat, cum gigas nephandus
Typhon insidias omnibus parauit.
Huic inimicitiae, maior & simultas
Cum dijs & summo perstitit tonante.
Pan deus Archadiae cum uideret omnes
Per formas uarias in fugam coactos
Fit Caper & piscis, perfidumque lusit.
Ingenium cuius Iupiter stupendum
Admirans astris fulgidis decorat.

Capricornus Capricornus caelestis signum est zodiaci, ad quod cum sol motu suo adierit causa
caelestis. fat solstitium brumale. Et hoc accidit nostra tempestate 11. aut 12. die decembris
Solstitium quan- quod tempore natalis Christi fuit ad 25. diem eius, de quo plura utiliter scribit
do. **Aug.** diuus Augustinus sermo. 12. 13. & 18. de natiuitate christi.
Macro.

De Capricorno Macro. lib. 1. Sat. sic. Capricornus ab infernis partibus ad su-
pera solem reducens, caprae naturam uidetur imitari, quae dum pascitur, ab imis
partibus semper prominentium scopulorum alta deposcit.

Iul. Fir. Iulius Fir. lib. 5. ca. 1. Si in Capricorno horoscopus fuerit inuentus, amicis pu-
ro excibit, id est, commouebit amicitiam semper affectu, erit subdulus, laetus &
qui, cum nihil desit ad uitae subsidium, tamen peregrinetur, & quibus uitae ali-
menta praestiterit, ipsi existant semper ingrati, erit amabilis, parui animi. Ad di-
gitis longis & prolixis semper precibus molestus &c.

Macro. Afferit Macro. animas per Capricornum in caelum reuerti, quod dictum tan-
quam in uolucrum supra de Cancro elucidauimus.

Caper, Capri- Caper, Capricornus aut hircus pro animali. Est autem hircus ex lib. de natu-
cornus Hircus ris rerum caprae mas, animal bellicosum, animosum & robustum. In fronte au-
animal descri- tem illi & cornibus est maxima fortitudo. Isidorus, hircus est lasciuum animal
bitur. & semper feruens ad coitum, cuius oculi ob libidinem in transuersum respiciunt.
Isidorus. Huius animalis natura adeo calidissima est, ut adamantem lapidem, quem nec
Sanguis hirci igni nec ferri materia domare ualet, solus huius cruor dissoluat atque molliat. Plin-
mollit adamam. nius lib. 28. ca. 9. de hirci sanguine sic scribit. Hircorum sanguini tanta uis est,
Plinius. ut ferramentorum subtilitas non aliter acuatur, aut induretur, aut scabricia po-
liatur, uehementiusque quam lima. Idem Plini. eodem lib. ca. 13. Primum omnium
rabiem hircorum si mulceatur barba mitigari.

Homines olent Homines qui rem Veneream agunt, aut qui aetate sunt quae sufficiat Veneri
ut Hirci, in a- male olent, hoc est, odorem hirci reddunt, huius ratio. In actu Venereo non so-
tae quae suffi- lum emittitur semen, sed etiam spiritus &c. In pueris autem non fit huiusmodi
cit Veneri. odor, quoniam puerorum spiritus humorem & sudorem concoquere potest &
consumere, Virorum autem nequit, proinde sunt in his humiditates crudae, in-
digestae, ac ad corruptionem procliuēs. Ideoque sudores eorum & resoluti hinc
fumi

A fumū grauitē olent, neque enim calor latenter cōsumit, ut in pueris, sed extrudit potius & vapores cōcitāt, idque in alis præcipue, atque inguinibus &c. Inde eruditi putant pueros dici Hirquitillos, ubi primū ad uirilītatē accedunt. Hirquitilli.

Fitque Venereorum appetentiā opportuna, ex hircorū libidine aut odoris in-
In Prouerbio est, hircos patī facile īplis intuentibus fœminas (sua uitate. Hircos patī fa-
iniri, omninoque, quod dicitur, susque deq; ferant. Ego eos taxo, qui cōnuent cile.
& dissimulant se non uidere, cum eorum fœminæ cum alijs rem carnis agunt,
quos uoco Conictores, gutemeñlin, Essich holer.

Possēt per Capricornum hīc fumū allegoriā ethica & liberalitas intelligi, tran-
(seo tamen.

AQVARIVS VNDECIMVM SIGNVM. Hunc complures Ganymedem esse
dixerūt. Troiī regis Troianorū & Callirhoēs filium, qui cū in Ida mon-
te uenaretur, ob nimiam pulchritudinē à Ioue adamat, & per Aquilam pa-
rentibus raptus, inter astra est collocatus & deorum minister factus existima-
tur. De hinc Aquarius dicitur, quod undas funderet. Hunc Nigidius Hydro Hydrochoos.
choon appellat. De quo Catullus de Coma Berenices, Protinus Hydrochoi
fulgeat Oarion. Versiculi Thomæ Rhadini.

B Altisonans Iuppiter
Ardebat Ganymedis amoribus,
Qui forma superando iuuenculos
Iliades floruit,
Vnguibus hunc intulit
Cælo prima auium: faciem Iouis
Dum atris penna coloribus occulit,
Vt superis pocula
Ponat in alto æthere,
Fulget syderibus radiantibus,
Largo munere amanti, ubi omnia
Fœlicibus secula
Officiis transit

Aquarios legimus nuncupatos hæreticos quosdam, qui aquam offerebant
solam in calice sacramenti, de quibus in Iure ponti. 24. q. 3. ca. quidam hæretici.
Et totum caput ipsius Isidori libro octauo Ethimo.

C Apud Ciceronem in epistolis fami. à Cœlio cōcinnatis, uidentur esse Aqua-
rii, qui aquam circumferunt uenalem. Nisi ego (inquit) cum Aquariis & taber-
nariis pugnarem.

Sunt & Aquarii, qui publicis aquis præficiuntur, hi quandoque dicuntur a-
quarū curatores, possunt etiam uocari Castellani. Iulius Frontinus, Aquario-
rum fraudem nominat, quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum usum
deriuare deprehendisset. Et Aquiminaria: uasa apud Pomponium iureconsul-
tum dicunt, ut sint ad abluendas manus instrumenta. Aquarioli dicuntur qui
uxoris supra æquo animo ferunt. Aquarioli.

De Aquario cœlesti signo, scribit Ouidius primo Fasto.
Hæc ubi transferint, Capricorno Phœbe relicto
Per iuuenis cures signa regentis aquam.

Aquarius si-
gnum cœle-
Ouidius.

Iul. Fir. Aquarius est signū pulchre uocis, domus Saturni, significat loca flu-
entia, atque irrigua, fontes, maria, loca, montesque. Principes quoque callidos,
dolosos, uersipelles, uates demū, magos, sophistas, mantios & tabellarios, siue
cursores. Macro. 1. Satu. Aquarius nōne ipsam uim solis ostendit? unde enī im-
ber caderet in terras, nisi solis calor ad supera traheret humorem? cuius effusio
pluuialis est copia. Macrobius.

Solis ingressus
in Aquariū.

Apud ueteres ex sententia Pliniū, Ouidiū, Porphirionis, Collumellæ, sol ingressus est Aquarium 16. Calen. Febru. Hoc est 17. die Ianu. nostro tempore ingreditur 4. Idus Ianu. Hoc est 10. die Ianu. In hoc signo sole constituto horrendæ tēpestates & ingentia frīgora esse solent, authore Por. Quare Hor. Aquarium aquæ tyrannum uocat.

De Aquarum diuersitate, differentia, colore, sapore plura legitis apud Aristotelem, Vitruuium, Plini. Solinum & Pomponium &c.

Per Aquarium allego, accipitur ἐπιείκεια uirtus, latine æquitas dicta.

✕

PISCES SIGNVM duodecimum. Fab. ex Hygino. Pisces diogenites erit. Brachus ait quodam tempore uenerem cū cupidine filio in Syriam ad flumen Euphratem uenisse, & eodem loco repente Typhonem gigantem, de quo supra diximus, apparuisse. Venerem autem cum filio in flumen se proijcisse & à gemellis piscibus suscepti, & ibi figuram piscium forma mutasse, quo facto periculo liberatos fuisse. Qui sanè pisces à merito translati feruntur in cœlū. Itaque postea Syros, qui his locis sunt proximi, destituisse pisces esitare, quod uereantur eos capere, ne simili causa deorum præsidia impugnare uideantur, aut eos ipsos captare. Est autem unus ex his Boreus, id est, magis à zodiaco uersus septentrionem expositus, attingens Andromedæ brachium. Alter Notius, aut meridians. Non intellige lector, quod sit collocatus uersus meridiem à linea ecliptica, sed dicitur Notius respectu piscis borei, eo quod plus uergit uersus meridiem, sunt tamen per colligaturam atq; caudis iuncti.

Piscis Boreus
Notius.

Huic fabulæ adherent hi uersiculi.

Cum uenus nato sociata flumen
Visere Euphratem cupiens, per amplum
Incederet alueum,
Typhona uidet grauem.
Horruit flauī capitis capillus.
Nate, qui uirtus mea semper extas,
Hostis noster (inquit) adest nephandus,
Ni sit fuga, pessimus
Interficiet nos.
Conciti intrant æquora, mutuata
Adiuuat piscis geminos figura.
Quos, pro bene præstito,
Circumdedit ignibus.

Pisces signum
zodiaci.
Ouidius.

De signo piscium Ouidius 2. Fast. abunde fabu. etiam recitando tractat, Incipit enim.

Iam leuis obliqua subsedit Aquarius urna,
Protinus æthereas accipe piscis aquas &c.

Sol intrat
pisces.
Iuli. Fir.

Ingreditur autem sol Pisces, secundum Ouidium, 15. calend. Martij, id est, 15. die Febru. Nostra tempestate 6. aut 5. Idus Febru. id est, 8. aut 9. die Februarij.

Iuli. Fir. Pisces sunt in cœlo, signū fœmi. duplex, humidū, aquosum, sed unus piscis ad austrū fertur, alter ad Aquilonem. Domus Iouis, significat loca ruinosā, humida, Piscatores etiam & nautas.

Macro.

Macro. lib. 1. Sat. In ultimo ordine zodiaci Pisces locati sunt, quos cōsecrauit Soli nō aliqua naturæ suæ imaginatio, ut cætera, sed ostentatio potentiæ syderis, à quo uita non solum aëreis terrenisq; animalibus datur, sed illis quoq; quorum cōuersatio in aquis mersa, uelut è cōspectu solis exulat. Tanta est uis solis ut abstrusa quoque penetrando uiuificet.

Hic de

A Hic de piscibus varia & miratu digna addenda essent, sed remitto lectorem ad Plini. lib. 9. & decimum.

Duodecim signis uniuersalibus zodiaci imaginibus absolutis. Venio ad textum Procli, ubi scribit. In his duodecim, stellæ quædam sunt, quæ ob quasdam quas referunt notas, proprias appellationes meruerunt, siquidem sex numero quæ in Tauri dorso uisuntur, Pleiades nominantur.

Pleiades igitur, siue Atlantides, aut Vergiliæ, ex eo quod in cælo sunt cognitu facillime, ab innumeris ferè prædicantur. Poëtæ eas nō tacent. Virg. i. Aeneidos, & primo Georgi. Ouidius in pluribus locis. s. 3. Fasto. Et idem 5. Fasto. Et item primo de Ponto epistola ad Seuerū. De iisdem Aratus in Phœno. Et post, Germanicus Cæsar, Rufus Festus, Bassus poëta in cōmen. in Ger. Mar. Mani. lib. 5. Item Hyginus lib. 2. & tertio de Tauro. Et de his sæpius Plini. lib. 18. ca. 24. 25. 26. 27. 28. 29. & 31. Et in sacris literis, scilicet, Iob 38. ubi diuus Grego. & S. Thomas cōmentando plura scribunt. Item Beda in libello suo de stellis, Et Ptole. de iis tracta. 1. quadri. cap. 9.

Scriptores de Pleiadibus.

Sunt præterea harum stellarum hæ nomenclaturæ.

B	Athorace Ptole. lib. quadri. tract. 1. ca. 9.	Harum interpretationes lege supra,
	Athoraye, Hali Aben Ragel.	Item & earū nomina ex Arato recepta.
	Pleiades, Plyades.	Hyginus lib. 1. cap. de Tauro sic scriptum reliquit. Eas stellæ nostri Vergiliæ dixerūt, quod post uer exoriuntur.
	Atlantides.	Et hæc quidem ampliolem cæteris habent honorem, quod earū signo oriente æstas significatur, occidente autem hyems ostenditur, quod aliis non est traditum signis. Alludit Plini. lib. 18. cap. 29.
	Vergiliæ.	
	Vestis institoris, lege Plini. li. 18. c. 25.	
	Massa.	
	Gallicia.	
	Biurio.	
	Septistellium.	

Hyginus. Vergiliæ.

Plinius.

Namq; Vergiliæ priuatim attinent ad fructus, ut earum exortu æstas incipiat, occasu hyems, semestri spatio intra se messes, uindemia squæ & omnium maturitatem complexæ. Ad idem Rufus Festus, de Pleiadibus.

Rufus Fest.

Nec minus arenti cum crine attollitur æstas
Et cum cana comas redit anno bruma rigenti,
Tempora designant, nam si se gurgite tollunt

C Vergiliæ, curuas in flaua noualia falces
Exercere dies, si condunt: æquore flammæ
Tellurem presso proscindere tempus aratro

Pro horum intellectu contuendum. Nostra tempestate stellæ Pleiades sunt in 22. & 23. gradu Tauri supremæ spheræ, quæ Ptolemæi fuere in 1. & 2. gradu eiusdem Tauri. Coniungitur autem Sol quotannis iisdem 3. & 4. die Maii, postea diebus sequentibus, propter recessum Solis à Pleiadibus, dicunt oriri Heliace, i. ante Solem & tunc incipit æstas præambula aut initialis, de qua loquuntur omnes cōmemorati authores, & usuenit nostro tempore circiter 7. 8. 9. aut 10. diē Maii, uel, ut nouitiis satisfaciam cū Sol ingreditur Geminos. s. nostro tempore 11. die Maii. Habes igitur iuxta authorū mentem, qd Pleiadibus Heliace exoriantibus incipit æstas præambula aut initialis & quod id nostro tempore fiat.

leya dugo

Pleiades in q ligno. Cōiunctio Solis cum Pleiadibus.

Scito quod quadruplex est æstas. Præambula, de qua iam differuimus. Vera Quadruplex siue Astronomica, cū Sol intrat Cancrū, nostro tempore die 12. Iunii. i. proxima æstas. die post Barnabæ. Aestas adulta aut robusta, cū Sol ingreditur Leonē, circiter 13 diē Iulii, ipsa die diuæ Margarethæ uirginis. Et æstas declinans quæ principium autumnii præambuli, cū Sol intrat uirginem ad 13. diem Augusti ubi Hippolytus.

Præterea Pleiadū occasus principium dat hyemii (intellige politus martyr. Pleiadū occasus præambula). Attende cū Sol suo cursu peruenerit ad 22. & 23. gradum Scorpii, sus.

quod accidit nostro tempore 5. & 6. die Nouembris, tunc Sol directe opponit D
Plyadibus, & hoc contingit in Semitris. i. in sex mensibus, hoc est, in semianno,
tunc Sole mane oriente Pleiades occidunt, & ad hos dies uel circiter, puta 5. 6. 7.
8. 9. 10. die Nouemb. uel, pro nouitiis, circa festum Martini incipit hyems initialis

Quadruplex
Hyems.

Pleiades na-
tura.
Prole.
De oculis non
curandis
Rhodan.

Prolemeus.
Pleiadum stel-
lae que in Tau-
ro. Alphon.
Hali Rho.

De Pleiadu po-
sitione.
Miru de Pleia-
dibus.
Orosius.

Ioan. 12.
Augustinus

Septenarius
numerus.

Macrobius.
Augusti.

Proverb. 24
Psalm. 118

Lucæ 7.
Virgi.

Scitoque quadruplex est Hyems, Præambula, iam de- (siue præambula.
terminata. Vera siue Astronomica, cū Sol in Capricornū 11. uel 12. die Decem-
bris ante festum Lucie. Robusta aut adulta, quando Sol ingreditur Aquariū. s. cir-
citer 9. diem Ianuarij. Et tandem declinans, initium ueris præambuli, cū Sol in-
greditur Pisces die 8. ferè Februarij. Nec id prætereundum censeo, stellas
has esse de natura Martis & Lunæ, quod plane indicat Ptolemæus tract. 1. qua.
ca. 9. Quo fit, quoties Luna illas ipsas adierit omnis oculorū curatio est prohibi-
ta. Testis est Hali Rhodan eodē tract. & ca. inquit. Omnes Astrologi sunt cō-
cordes, quod stellæ, que habent complexionē Martis & Lunæ, abscindunt pro-
priè uisum, & hoc esse dico propter magnam cōtrarietatem, quæ est in hac uir-
tute. Nota tu medice. Ptolemæus 7. dicit. Alma. uerificauit dumtaxat qua-
tuor stellas Pleiadum & sunt in ordine stellarum Tauri 30. 31. 32. & 34. Idem sen-
tit Alphonus. Stellæ etiam Pleiadum sunt in mansione tertia Lunæ que ab eis E
nomen habet Athorayæ, de qua plura Hali parte septima cap. 101.

De positur harum stellarum uariæ sunt sententiæ, quas lege supra.

Tandem arcanum ualde hic Theologicū aperiendum est, Christo ad horam
sextam pendente in cruce, facies eius quam angeli uidere desiderant, fuit uersa
in orientem, & iam Sole obscurato & factis tenebris super uniuersam terram,
de quibus Paulus Orosius ad Aurelium Augusti. lib. 7. ca. 3. sic. Eodemque ad
horam diei sextam Sol in toto orbe obscuratus, tetraque nox subito terris obdu-
cta est, & sicut dictū est. Impiaque æternā timuerunt secula noctem, & stella tunc
diurnis horis, uel potius in illa horrenda nocte toto cœlo fulsisse referat. Stetit igi-
tur Aries supra caput nostri redemptoris. In quo Sol, ut supra diximus. Eodē mi-
rifice obtulit se nostro saluatori Vniuersitatis liber. Obtulerunt enim sese Pleia-
des existentes tunc in principio ferè Tauri. Versus eius dextram, partim ad me-
ridiem & partim ad orientē. Dic obsecro, quid hæc stellæ redemptori nostro ob-
latæ significabant? profecto id quod idem dixit Ioan. 12. Ego, si exaltatus fuero
a terra, omnia trahā ad me ipsum. Vbi Augustinus sic scribit. Quod Christus
hæc retulit ad naturæ integritatem, id est, spiritum, animū & corpus, & id quo
uisibiles & contrectabiles sumus, qui enim dixit, capillus capitis uestri non
peribit, omnia trahit post se. Septenarius enim numerus Pleiadum, maxime cō-
uenit homini. Testis est Aulus Gellius libro tertio, capite decimo. Hunc domi-
ni Theologi uocant numerum Vniuersitatis. Quem Macrobi. libro primo, de
Somnio Scipionis uocat plenum. Accedit pulchrè Augustinus libro undeci-
mo, ca. tricesimo primo, ubi inquit, Septenarius numerus pro cuiusque rei uniu-
uersitate ponitur. In exemplis Proverb. uicesimo quarto. Septies in die cadit ius-
tus, & resurget, quotienscumque ceciderit. Et Psalm. 118. Septies in die laudem dixi
tibi. Id Psalm. 33. exponit, semper laus eius in ore meo. Ad idem Lucæ septimo,
de Maria Magdalena. Et Virgilius primo Aeneidos,

O ter quaterque beati,

Quis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis

Contigit oppetere.

O ter quaterque. i. oīno & prorsus, hæc omnia de se-
ptenario numero homini applicato, designant septē stellæ pleiadū Christo iam
iam pro redemptione humani generis laborante, quasi dicerent totum liberabis

Inter has stellas: Maia siue Mæaab oībus proclamatur veneranda, (hoīem.
pudica, sancta, à Tullio sanctissima, egregiè significat beatissimā uirginē Mariā
matrē Christi sub cruce pudice & ueneranter stantem, unā cū alijs mulieribus.

Sequitur

A SEQVITVR IN PROCLLO. QVINQVE VERO QVAE IN CAPITE Tauri cernuntur Hyades dicuntur.

Hyades

A Nimaduertendum Hyades stellas inter particulares imagines recenseri, continentur enim in Tauro imagine uniuersali, habentq; apud authores uarias nominationes. Appellatur enim Hyades, Succulae, Palilicium sydus & pa-
B Scriptores de his hi sunt. Hyginus lib. 2. & 3. de Tauro, Pherecydes Atheniensis aut Atheneus, Museus, Aratus in Phoen. qui in latinum uersus sic loquitur. Propè pedes autem Aurigae cornutum expansum Taurum scrutare, atqui ei ualde consimilia indicia ponuntur. Quale ipsi caput interdistingtū est, neque quispiam alio argumento coniectauerit caput bouis, qualiter id ipsae stellae utrinque circumducte configurant. Etiam crebro earum nomen memoratur, neq; adeo in celebres Hyades, quae s. p. totam frontem Tauri sparsae sunt &c. Iul. Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cum Ariete orientibus &c. de Hyadibus in haec uerba. In Ariete parte 27. oriuntur Hyades, quicumque in ortu huius syderis natus fuerit, inquietus erit, turbulentus, popularis, & qui plebem turbulentis semper seditionibus exagitet, eius animos clamoris, ac furiosis contentionibus inflammans, inimicus quietis & pacis, atque intestina & domestica bella, furiosa mentis cupiditate desiderans. Sed hinc uarij quaestus ex assidua solitudine saepe nascuntur. Facit etiam hoc sydus bubulcos, opiliones, armentarios, omniumque pastores. Hucusque Fir.

STOEFLERI INTERPRE. Hyades. Varia earum nomina. Scriptores. Hyginus. Pherecydes. Museus. Aratus.

Iul. Fir.

Mar. Mani.

Consimilem habet sententiam Marcus Mani. lib. 5. ca. unico, sic canens. Sed cum bis denas augebit septima partes Lanigeri, surgunt Hyades. Quo tempore natis Nulla quies placet, in nullo sunt otia fructu &c.

Germanicus Caesar de Tauro. Fronte micant Hyades.

Eas Plini. lib. 2. ca. 42. uocat Succulas. Et lib. 18. ca. 26. Hyades, Succulas, Palilicium sydus. Vbi sic scriptum reliquit. 14. Cal. Maij Aegypto Succulae occidunt uesperis, sydus uehemens, & terra maris turbidum (& post pauca) Hoc est uulgo appellatum sydus Palilicium, quonia 11. Cal. Maij urbis Romae natalis, quo ferè serenitas redditur, claritatem obseruationi dedit, nimborum argumento, Hyadas appellantibus Graecis has stellas. Quod nostri a similitudine cognominis Graeci propter sues impositum arbitantes, imperitia appellauere Succulas. Et idem eodem libro cap. 31. de Succulis.

Germa. Caes. Plinius.

C De Hyadibus plura Bassus in Germa. capite de Tauro. Et idem de Aequinoctio ferè assimilem habet sententiam iam supra ex Plinio conscriptam, praeter id quod Palilicium sydus uocat Parilicium.

Bassus.

Ouidius.

Item de Hyadibus Ouidius 5. Fastorum, sic cantat.

Ora micant Tauri septem radiantia flammis

Nauita quas Hyadas Graecus ab imbre notat.

Et idem in sexto.

Postera lux Hyadas Taurinae cornua frontis

Euocat, & multa terra madescit aqua.

Idem de festis Palilibus lib. 4. de quibus in subditis dicetur.

De iisdem Aulus Gel. lib. 13. ca. 9.

Secundo loco de Ethymis horum nominum dicemus, & primo de Hyadibus. Pherecydes, teste Hygino lib. 2. de Tauro, Liberi nutrices esse demonstrat numero septem Harum nomina sunt haec. Ambrosia, Eudora, Padila, Coronis, Polisso, Phyleto, Thyone, à Ioue inter sydera constituta. Hyades autem appellatae sunt, ut ait Museus, quae ex Atlante & Hya Oceani filia, sint 15. filiae procreatae, quarum 5. Hyadas appellatas demonstrat, quod earum Hyas fuit frater à sororibus multum dilectus, qui cum uenans à Leone esset interfectus, quinque, de quibus supra diximus, lamentatae

Aulus Gel. Ethyma Hyades.

tionibus assiduis permotæ dicuntur interisse, quare eas quæ plurimum decius morte laborarint Hyades appellatas. Tiro. M. Ciceronis libertus (authore Gel.) dixit eas ab *ὑέμ* appellatas. Nam cum oriuntur & occidunt, tempestates, pluias, largosque imbres cient. Pluere autem græca lingua *ὑέμ* dicitur. Hæc quidem Tiro in Pandectis. Ad Tironem accedit Bassus in commentarijs in Germanicum de Tauro. Ad stipulam Plini. & Ouidius supra. Licet Gel. uideat non nihil dissentire. Addit & Bassus Hyades uocatas, quia in modum literæ y positæ sunt. Nonnulli recentiores asserunt Hyades dici ab *ὑώ* græco uerbo, quod latine sonat pluo, Hyades. n. (ut Seruio placet) stellæ sunt in fronte Tauri, quæ cum oriuntur & occidunt, pluias faciunt Virgilius primo Aeneidos.

Seruius.
Virgilius.

Arcturum pluiasque Hyades, septemque triones.

Succulæ

Eas latini uocant Succulas, à Succo (teste Basso de æquinoctio) propter. n. ortum & occasum cum sole, multos succos, imbres, pluias inducunt, ut testes sunt prædicti authores. Veteres Romani Græcas literas nescierunt & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut stellas quæ in capite Tauri sunt, propterea Succulas appellauerunt, quæ eas Græci *ὑάδας* uocant, tanquam id uerbum latinum Græci uerbi interpretamentum sit, quia græcè *ὑέμ*, sicut latine dicunt. Hactenus Tiro. Inde *ὑάδας*. i. Succulas nostri opici dici putauerunt. Sed ab eo quod est *ὑέμ* appellantur lege supra. Decepti sunt igitur ueteres in similitudine cognominis. i. *ὑέμ* & *ὑέμ*.

Palilicium
sydus.
Parilicium.
Pales.
Varro.
Palilia.
Ouidius.
Parilia.

Palilicium sydus. Scito, Pales pastorum & pabulorum est dea, quam alij Vestam alij Matrem deum esse uolunt. Cui sacra soluebantur postquam Hyades uesperii, ut diximus, occidunt. 11. Cal. Maias, quamuis sint qui 12. Cal. ea tradiderunt celebrari. Et teste Varrone à Pale Palilia dicta sunt, ut à Cerere Cerialia Ouid. 4. Fast. Nox abiit oriturque aurora, Palilia poscor Alma Pales faueas pastorum sacra canenti Non poscor frustra, si fauet alma Pales Prosequor officio si tua facta pio &c.

Pales igitur ut iam diximus, dea dicebatur pastorum, cui festa Palilia, aut Parilia dicebantur. Sed quibus ritibus & moribus pastores Palilia peregerint, indicat Ouidius in quarto plurimis uerbis à uersu.

Pastor oues saturas &c. Et deinde. Et inter sacrificandum comendarent se & greges obtutibus Deæ Palæ. Ouidius.

Ouidius.

Pelle procul morbos, ualeant hominesque gregesque

Et ualeant uigiles prouida turba canes &c. legito.

Palilicium Sy
dus uade.

Palilicium igitur sydus dictum est primo à festis Palilibus pastorum quæ (ut dictum est) peregerunt post Hyadum occasum. Secundo Palilicium aut Parilicium, quia 11. Cal. Maii fuit natalis urbis Romæ, ut testantur Solinus, Sempronius, Plini, Bassus, uide supra de signo Libræ. Iuxta etiam illud Propertii in 4.

Urbi Festus erat, dixere Palilia patres

Hic primus cepit moenibus esse dies Tertio quod is dies, quo serenitas reddebatur, lucem parere uideret. Ad hoc facit Plini. supra & Bassus de æquinoctio.

Quarto ut author est Festus, pro partu pecoris Palæ sacra facerent Inde Parilia & Parilicium Sydus. Hoc bene docet Ouidius cum inquit.

Ouidius

Sitque salax Aries, conceptaque semina coniunx

Reddat, & in stabulo multa sit agna meo. Hactenus de Ethymis.

Hyadum numerus.

Tertio contuendum, quod nonnulli numerant septem Hyades, alij tantum 5. Qui septem recensent, sunt inter se diuersi. Verior tamen est hæc sententia (à qua Hyginus in 3. recedit) in facie & circa oculos Tauri sunt 5, & in locis ubi nascuntur cornua, sunt singulæ & sic sunt in numero septem Hyades. ut uult Pherecydes & Ouid. Alij tantum modo quinque supputant, ut indicat Hyginus supra. Excluduntur. n. duæ quæ sunt in radicibus cornuum. Hæc sanè quinque, ut Bassus docet sunt sitæ in modum y literæ. Accedit Museus supra. Et Georgi. Val. qui stellas fixas Ptole. de Græco traduxit in latinum, inquit. Earum quæ in facie dicuntur Hyades. Et exponit quinque. Tralator uetus qui ex Arabico eas latinas fecit, uocat has quinque Aldebaran, & forsitan idem quod Hyades. Quarto de locatiōe harum insignis & græcæ & carū latini, ac magnitu. dicendum est. Tpe Ptole. si numeraueris 5. Hyades in facie Tauri fuere hæc in

De locatiōe earum.

A Hæ in Tauro 9, 10, 11, 12, gradibus, habentes latitudinem meridianam. Et ex his 4. tertiæ magnitudinis, & una omnibus lucidior in australi oculo, quæ propriè dicitur Aldebaran, primæ magnitudinis, & sunt in ordine stellarum Tauri 11, 12, 13, 14, & 15. Quod si 7. Hyades esse decreueris, adde iam dictis, eas quæ sunt in origine, uel educatione cornuum, quarum una est in ordine 16. super originem cornu meridiani tempore Ptolemæi in Tauro 17. ferè gradu, latitudinis meridianæ & quartæ magnitudinis. Reliqua est in ordine 20. super radicem cornu septentrionalis in Tauro 15. quasi gradu, latitudinis septentrionalis, & 4. magnitudinis. Nostro autem tempore 5. Hyades in facie Tauri sic se habent, undecima (ut iam dixi) in ordine est in Tauro 29. gradu. Duodecima in ordine in Geminis 0. gradu. Tertiadecima in Geminis 1. ferè gradu. Quartadecima lucida ex forma ut cæra, & propriè Aldebaran, in Geminis 2. gradu. Quindecima etiam in Geminis quasi 2. grad. latitudinibus & magnitudinibus manentibus inuariatis. Quotannis igitur quando Sol hæc signa & gradus adierit, tunc coit corpore cum Hyadibus, & hoc usuuenit nostro tempore 10. 11. 12. 13. & 14. die Maij. Quod si 7. numeraueris Hyades, 16. in ordine hodie est in Geminis 7. gradu 20. aut in iisdem 5. ferè gradu.

Aldebaran
stella.Ortg. Cosm
orig

B Quinto notandæ sunt naturæ harum stellarum, & sequor Ptolemæum tracta. 1. Naturæ Hyadum. quadri. cap. 9. sic. Quartadecima in ordine fulgens & propriè Aldebaran dicta complexioni Martis assimilatur. Cæteræ uero habent complexionem Saturni & parum Mercurij.

Naturæ Hyadum.

C Sexto & demum aduertito. Quinarius Hyadum numerus in facie Tauri, & libro Vniuersitatis exaratus, hominẽ Christianum, dei simulacrũ, in eius laudem iugiter excitare debet, ut cum Dauide dicat. Lauda anima mea dominum, laudabo dominum in uita mea, psallam deo meo, quamdiu fuero. Et hoc ob nobilitatem, dignitatem, ac potestatem ipsius numeri quinarij, de quo etiam in sacris literis crebro fit mentio. Is sanè numerus omnia cœlestia & terrena completitur. Quinque enim uiuentium traduntur genera. Primum locum sibi uendicante deo, sequentibus dæmonibus. Deinde heroibus, quarto loco hominibus, & quinto brutis. Et potissimũ ex eo, quod is numerus, qui diuinus censet, multiphariam in homine inuenitur, puta in manuũ pedumque digitis. Item ipsius humanæ animæ quinque sunt potestates, scilicet, uegetatrix, sensuum potens, concupiscibilis, irascibilis & rationalis. Rursus, omnia quæ sub sensum cadunt quinario numero continentur. Vnde factum est, ut sensus dumtaxat quinque sint. Addo ego quinarium numerum uulnerũ & stigmatum nostri redemptoris, de quibus Paulus ad Gal. 6. de cætero (inquit) nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Quæ profecto bonus Christianus in corpore suo per afflictionem & in corde per iugem memoriam & gratiarum actionem portare debet.

Allegoria Hyadum.

Quinarij
meri dignitas
Quinq; gene
ra uiuentium.

Quinq; sensus

Quinq; Christi
sti uulnera.

SEQUITUR IN PROCLO.

Stella uero quæ pedes Geminorum præcedit, Propus quasi præpes uocatur. Propus.

Hic obiter contuendum est, quod stellæ fixæ sunt in duplici manerie. Non nullæ enim sunt, quæ intrant formas siue imagines, hoc est, seruiunt ad earum compositionem. Quemadmodũ supra diximus Arietis signum, formam aut imaginem habere 13. stellas, Tauri 33. Geminorum 18. Cancri 9. &c. eo quod tot stellæ effigiant, aut figurant huiusmodi signum, aut imaginem, & dicuntur stellæ formarum. Sunt præterea, & passim aliæ stellæ extra aut circa formas siue imagines, non seruientes ad alicuius imaginis compositionem, aut figuratio-

STOEFLERI
INTERPRE

Propus.

nem, & appellantur stellæ extra formas, uel quæ non sunt in forma aut infor- **D**
mes, ut sunt circa Arietem 5. Circa Taurum 11. circa Geminos 7. Est igitur Propus,
de qua author, stella extra formam Geminorū & informis, præcedens pe-
dem tum Gemini antecedentis, tum sequentis, quare haud iniuria dicitur Propus,
id est, præpes, sed quia uicinius accedit pedī dextro Gemini antecedentis.
Describunt astrologi eam his ferè uerbis. Quæ antecedit summo pede antece-
dentis Gemini. Et est 19. in ordine stellarum Geminorum (intellige de stellis in-
tra & extra figuram). Est enim prima informis circa Geminos. Posita tempore
Ptolemæi in Geminis 4. fermè gradu. Hodie in 24. eorundem. De eâ stella præ-
ter nostrum Proclum, Ptolemæum, & Alphonsum, nullos offendo scriptores.

SEQVITVR IN PROCLO. QVAE VERO IN CANCRO NUBECVLAM
referunt, Præsepe uocant, at duæ quæ iuxta Præsepe collocatæ sunt: Afel-
li dicuntur.

refepe
in be...
STOEFLERI
INTERPRE.
Cancer ima-
go uniuersalis
habet duas par-
ticulares.

S cito, Cancer imago uniuersalis, cōtinēt in se duas particulares, scilicet, Præ- **E**
sepe siue nubeculam, & Asinos. Pro his annotandum authore Hygino in 2.
Basso in cōmen. de Cancro. Cum aduersus Gigantes dī bellum agerent, Liber
pater, Vulcanus & Satyri asinis insidētes profecti sunt ad pugna. Quod genus
uiso tumultu magno & diro cum murmure rugissent, Gigantes eorum uoce ter-
riti fugerunt, & cōfestim dī de Gigantibus triumphauerunt, & iccirco unā cū
præsepio suo astris sunt illati, & in signo nobilis Cancrī positi.

Plinius.

De his imaginibus scribit Plini. lib. 18. ca. 35. De prognosticis tempestatum,
in hæc uerba. Sunt in signo Cancrī stellæ paruæ Afelli appellatæ, exiguum in-
ter illas spatium obtinente Nubecula, quam Præsepia appellant.

de can... Bassus.

Nubeculam Bassus in descriptione stellarum Cancrī uocat Nubilū, dicens.

Rufus Fest.

Habet autē stellas tres obscuras, quæ appellantur Nubilum, quod circa eum uis-
detur, Præsepiū dicitur. De Asinis & Præsepio Rufus Fest. ca. de Cancro quē

Vetus trala-
tor Alma.

Tralator uetus Alma. dicit. 7. uocat Nubeculam implicitatem ne- (legito,
bulosam, cum de Cancro (inquit). Media implicitatis nebulosæ, quæ est in pe-
ctore, & dicitur Præsepe.

Ptolemæus.

Et nota, Ptolemæus tract. 1. quadri. ca. 9. §. de Cancro, uocat Præsepe iuxta
unam traductionem Meelef, cum dicit. Illius autē opus, quæ in eius locatur pe- **F**
ctore, nubisquē gerit similitudinem, uocaturquē Meelef, Lunæ & Martis ope-
ribus æquatur. Alia ibidem traductio nominat Præsepe Pesebre, cum inquit,
Et illa quæ in suis pectoribus, quæ assimilatur niui, & est dicta Pesebre, hæ-
bent uim sicut est illa Martis & Lunæ.

Synonima.

Geor. Valla uocat Præsepe phatne, φάτνη enim græcum, sonat latine præse-
pe. Ex his infertur hæc esse synonyma, Præsepe, Meelef, Pesebre & Phatne.

Asini, afelli,

Duæ præterea stellæ in Cancro, à Ptolemæo in Alma, & quadripartito, Al-
phonso, Hygino libro 3. Rufo, Basso uocantur Asini. Plinius uero, Hyginus in
2. Iulius Fir. libro 8. ca. 9. & alij nominant Afellos.

De ordine stel-
larum nebulo-
& situ in signis

Nec id est silendum, quod stellæ nebulosæ sunt tres, scilicet, prima, secunda
& tertia in ordine stellarū Cancrī, prima est nebulosa, 2. & 3. sunt in quarta ma-
gnitudine. Ptolemæi tempore fuerunt omnes in Cancro, prima in eo, gradu 10.
Secunda, in 7. ferè. Tertia, in 8. Nostra tempestate. Prima est in principio Leo-
nis. Secunda, in 27. gradu quasi Cancrī. Tertia, in 28. eiusdem.

Præsepe bifur-
riamacci.

Sunt qui has tres stellas uocant Præsepe, ut author hic & Plinius. Alij, puta
Ptolemæus in Alma, & quadri. & Bassus, ac Geor. Valla dumtaxat primam, sci-
licet, nebulosam, uocat Præsepe aut Præsepium.

Sunt

A Sunt autem hæ stellæ de natura (ut dictum est) Lunæ & Martis, quare iuxta doctrinã Hali Rhodan traditã supra de Pleiadibus, nociuæ & molestæ oculis, Quocirca, & si Cancer oculorum curationi sit commodus, postquam tamen Luna nostro tempore 20. gradũ eiusdem, uel circiter adierit, fugienda est oculorum medicatio, eo quòd Luna iam incipit prædictis stellis appropinquare, & ut summam dicatur, à 20. gradu Cancrì, aut circiter, usq; in finem eiusdem & per totum Leonem sequentem, principaliõres oculorum curæ sunt uitandæ. Rhodan accedit Iulius Fir. lib. 8. ca. 22. Octaua (inquit) pars Cancrì si in horoscopo fuerit inuenta cæcos. faciet. In hac enim parte Nebula est. Ecce. De stellis Asinis aut Afellis notandum, quòd hæ stellæ Ptolemæi temporæ repertæ sunt in Cancro 10. & 11. quasi gradu, in 4. magnitudine, hodie locantur in Leone 0. & 1. gradu, & sunt in ordine stellarum Cancrì 4. & 5. & sunt, eodem Ptolemæo auctore, de complexione Martis & Solis.

De natura stellarum nubecularum.
De cura oculorum.

Asini in quibus signis & gradu & eorum ordo ac natura.

De asinis plura & mira apud Plini. libro 8. cap. 43. per totum.

De Asinis cornutis, idem libro 11. cap. 37. & 46. sunt enim Indici Asini.

Mira & plura de Asinis.

In Celtiberia Asini sunt ingentis precij, uenduntur enim quadragenis milibus numorum.

B In Africa post imbres aratur terra uili Asino, iuncta anu, libro 17. cap. 5. Asinus & ex eo medicina libro 28. cap. 10. in 16. locis, Et de Lacte Asinino, eodem libro cap. 9. in pluribus locis.

SEQVITVR IN PROCLO. Prænitens autem sydus, quod in corde Leonis notatur, simili cum loco nomine Leonis cor dicitur, à nonnullis regia stella, quòd qui sub ea nascuntur, regiam natiuitatem sunt nacti.

Cor Leonis.

Cor Leonis. si regis. Ptolemæus.

P Rincipè obseruandum est. Leo teste Ptolemæo habet 27. stellas, inter quas plures magni splendoris, puta una in ceruice, secundæ magnitudinis, altera in eius corde, primæ magnitudinis, de qua auctor. Tertia in eius dorso, secundæ magnitudinis. Quarta in extremitate caudæ, primæ magnitudinis.

STOEFLERI INTERPRE.

Annulus ex ungula, aut cruribus nigredinem nõ habentibus, ab epileptico gestatus, prohibet ipsum ne cadat.

Stercus eius in omni cursu sanguinis administratur. Odoratur enim ad fluxum sanguinis narium fortem, & exprimitur humiditas eius in nares, & retinetur.

C Secundo contuendum, quòd nostri propositi stella uarias habet nomenclaturas Chaldaice enim uocatur Calb Eleced. Calb, id est, cor. Eleced, id est, Leo. Græcè βασιλική, id est, regia uel regalis. Latine Cor, aut Pectus Leonis, Regia siue Regalis.

Diuersa nomina.

Tertio de ea scribunt hi. Ptolemæus libro 7. Almage. de Leone. Iuxta uetulam translationẽ, quæ est super cor & dicitur Rex. Iuxta Geor. Val. in corde dicitur Basilicus. Idem quadripartito tracta. primo cap. 9. de natura stellarum Leonis, secundam unam translationem, sic. Stella lucida in corde posita, quam uocant Regiã, quemadmodum Iupiter & Mars operatur. Secundũ aliam, Lucens quæ est in corde Leonis, quæ dicta est Regialis, habet uim, sicut illa Martis & Iouis. Vbi cõmen. Hali Rodan. Hæc est cor Leonis, cui sapientes antiqui nomen posuerunt, Regale, eo quòd magis est circa zodiacum cæteris magnis stellis fixis, & eam propter hoc in prima magnitudine ordinauerunt, quamquam in secunda magnitudine sit pro certo.

Ptolemæus.

Ea stella est una de stellis Beibenijs existentibus de natura Martis & Iouis, ut sunt cor Scorpij, Canis maior etc. de quibus pulchre scribit Hermes in

Hermes.

libello de stellis Beibenijs in hæc uerba. Et si inueneris aliquam ex istis Beibenijs **D**
 is in ascendente uel decima, in natiuitate alicuius, magister erit militum, i. dux
 militiae, & erit magnus in suis actibus, nominatus in longinquis terris, accipiēs
 ciuitates, & terras, & arreos, donec fuerint sub sua potestate, & ei obedierint,
 distribuens ea prout uult, & omnes obediēt illi, & faciet homines lucrari. Libe-
 ralis, laudatus ab omnibus, fortis in regno, sapiens in suis negotijs, amator om-
 nium, & confidit in omnibus, non diligit litigiosos, & succedit ei in omnibus
 bene quæ uolet, sensatus, diues, multæ pecuniæ, amat quod laudatur, & amat
 quod bene loquatur de eo. Et morietur bona morte, & erit famosus. Hactenus
 Hermes.

Iul. Fir.

Iul. Fir. lib. 6. ca. 1. de regijs signorū stellis, de stella clara, scilicet, corde Leo-
 nis sic scribit. Quinta pars Leonis habet stellam lucido splendore fulgentem. In
 hac stella si crescens lumine Luna fuerit inuenta, horoscopus, aut medium cœli
 partiliter præsidens cardini, regna & maxima potestatis decernit imperia.

Plinius.

Plini. lib. 18. ca. 26. 8. calend. Febru. stella regia appellata Tuberoni in pectore
 re Leonis occidit matutino. Et ca. 28. de eadem. Regia in pectore Leonis stella.

Bassus

Bassus de Leone. Illa autem magna & clara quæ in pectore eius est appel-
 latur Tuberone.

Quarto, tempore Ptolemæi Leonis cor fuit in Leone tertio fermè gradu. No- **E**
 stro tempore in 22. eiusdem, septentrionalis latitudinis decem minutorum, pri-
 mæ magnitudinis, de natura (ut diximus) Martis & Iouis.

Marsilius Ficini.
 Imago Leonis
 constructa
 renum.

Quinto, obuiam mihi uenit Marsilius Ficinus lib. 3. de Vita cœ. com. loquēs
 de imaginibus fabricandis pro uarijs morbis medendis. Pro renum morbo cur-
 ando, in sententia sic habet. Leonem auro imprimebāt, lapidem in forma Solis
 pedibus reuoluentem, sole in corde Leonis medium cœli obtinente, à Petro A-
 ponensi, comprobata & experimentis cōfirmatam, sed hac conditione, ut Iu-
 piter, aut Venus medium aspiciat cœlum, planetæq; noxi cadant, infortunatiq;
 sint. De huius imaginis fabrefactiōe expūctius diximus supra de signo Leonis.

SEQUITUR. SED QUAE IN VIRGINIS SUMMA SINISTRA
 manu hæret, fulgida sanè stella, Spicam nominant. Stellula uero, quæ
 iuxta Virginis dextram alam figitur, Protrygetes dicitur.

Spica Virginis
 Protrygetes

SOEFLERI
 INTERPRE.
 Spica uirginis
 Virgo compo-
 nitur 26. stel.
 Harum stella-
 rū uaria noia.

Contuendū. Virginis effigies, authore Ptolemæo dict. 7. Alma. & Alphō-
 so, 26. stellis formatur. Inter quas duæ sunt præcæteris nominatæ, scilicet,
 spica & Protrygetes.

Ptolemæus.

Hermes.

Præterea, diuersa idiomata duabus his stellis uaria assignant nomina. Spicā
 enim Arabes, chaldæi, aut saraceni, uocant Azimech in hermīs, ut legitur 7. Al-
 ma. de uirgine Azimech, id est, spica uel Arista. In hermīs (si non fallor) uirgo. In
 quadri. de ea sic legimus. At opus stellæ, quæ dicitur Azimech Alaazel à ueneris
 uiribus non recedit, & mercurialibus aliquantisper assimilatur &c. Azimech
 id est, spica, Alaazel: forsan uirgo. Hermes nominat eā Alhaiselh. Credo hæc no-
 mina in nostris latinis codicibus multum deprauata, propter ignorantiam idio-
 matum. Græce σάχυς latine spica, à latinis Spica siue Arista uirginis. Vetus Alma-
 tralator. Quæ est (inquit) super palmam sinistram, & dicitur spica, & est Azi-
 mech in hermīs. Georgi. Valla. sic. Et in sinistra extrema manu dicta Arista. Et
 quantum intelligi datur, spica dicitur uerus Vindemiator. Cæsar Ger. De uir-
 gine fulget spica manu maturis ardet Aristis.

Geor. Val.

Cæsar Ger.

Altera stella græcè appellatur Protrygetes, Latine Anteuindemiator. πρὸ, id
 est, ante. τρυγητής, id est, vindemiator. τρυγητός, id est, vindemia. τρυγαίω, id est, vino-
 demio.

F

A demio. Protrygetem nominat Geor. Valla in asterismo Virginis cū dicit. Quæ borealis earū, dicta q̄ Protrygetes. Item & Author noster. Mendosus est igitur Hyginus libro 3. de stellis Virginis, cū legitur. In utrisque pennis binæ, quarū una stella est in dextra penna ad humerum defixa protryget uocatur. Rectius Protrygetes. Vetula traductio Ptolemæi in Alma. nominat eam præcedentem Vindemiatorē, his uerbis. Septentrionalis earū, & dicitur præcedens Vindemiatorē. Aratus in Phæn. de Virgine & eius stellis, latine sic loquit̄. Præ alijs Arcturus obuoluitur stella lucida. Verū ambobus sub pedibus obseruato bubulci, virginē, quæ quidem manibus gerit spicam splendidā (& post plura) Cuius sup ambobus humeris circūuertitur stella. Ad dexterā alam, præuindemiator aut uocatur. Tanta quidem magnitudine talisq̄ insidens splendori, qualis etiā magnæ sub cauda lucet Vrsæ. Ardens profecto illa, ardentes etiam ei cominus sunt stellæ &c. Germanicus Cæsar hanc stellā præuindemiatorē (cui **Germanicus Cæsar.** Aratus multū splendoris tribuit) comparat stellis vrsæ maioris, cū de stellis Virginis loquitur. Helicen (inquiens) non clarior ambit &c. Loquitur profecto hyperbolice & per excessum. Sunt fanè in vrsæ maiori plures stellæ secundæ magnitudinis, sed præuindemiator est in tertia magnitudine.

B Rufus Festus, de virgine loquitur ad mentē Arati de stella, quæ est sub cauda vrsæ maioris & hoc optime quadrat. Vigesima octaua, n. stella vrsæ maioris informis, est in tertia magnitudine, quemadmodū Præuindemiator. Sed quod plures virginis stellas, puta 5. 6. 7. 10. 13. 14. 15. sub tam magna claritate & splendore describunt, arbitror factū esse in laudem & honorem Virginis, quæ modo Iustitia, modo Ceres prædicatur, quod pulchre canit Rufus.

Contemplare sacros subiectæ virginis artus.

Quam te quam memorem? Siue est genitor tibi summus.

Iupiter ex Themide in terras demissa parente.

Seu patris Astræi aureum genus &c.

Hanc stellā uocat una tralatio Ptole. in qua. Almucedeme Alacaf, dicens. Stella aut lucida in eius ala septentrionali gesta, quā Almucedeme Alacaf appellant, ut Saturnus & Mercurius operat̄. Alia tralatio sic habet. Et lucens quæ est in ala sua septentrionali, quæ est dicta Anterior inuoluēdo se, habet uim sicut

Bassus in .§. à Solstitio ad fidiculæ occasum &c. (illa Saturni & Mercurij. appellat eam stellam Anteuindemiatorē, cū inquit, Assyrijs stella, quæ Anteuindemiator appellatur, exoriri mane incipit (intellige 11. Calen. Septembres)

C uindemiæ maturitatem promittens, cuius argumento erunt acini colore mutati (& post pauca) Anteuindemiator Aegypto nonis oritur. (Et nonnullis interpositis sequitur) 17. Calen. Octobres Aegypto Spica, quam tenet virgo, oritur matutino.

Hæc Bassi uerba, & alia plura, in forma ex Plinio libro 18. ca. 31. sumpta sunt ubi tractat de uindemia, & autumnī temporibus. Dico ex Plinio bene castigato, haud quaquam ex Pliniis nostra tempestate disseminatis. In quibus omnibus mendose legitur: Vindemiator. Sed legendū est, Assyrijs stella quæ Anteuindemiator, oriri mane incipit. Item Anteuindemiator Aegypto nonis oritur. Nequaquam Vindemiator Aegypto nonis oritur. Vide mi lector in quatuor uerbis duas mendas. Neque legi potest Vindemiator, pro stella, qua incipiat uindemia. Nam eodem capite habet Plinius, quod antiqui nunquam existimauere uindemiā maturam ante æquinoctium autumnī, quod (eodem teste) fuit ferè octauo Calendas Octobres, uicesima quarta die Septembres. Sed Vindemiator corrupti Plinii, Assyrijs oriri incipit mane 11. Calendas Septembres, id est, uicesima quarta die Augusti, per integrum fermè mensem ante æquinoctiū

Prole.
Almucedeme
Alacaf.

Anterior.

Bassus.

Anteuindemiator.

Spica.

Synonyma. vergiliarum occasum dies 44. Ecce. Ex his colliguntur huius stellae synonyma
 Scriptores de hęc, Protrygetes, Preuindemiator, Almucedeme, Alacaf, Anterior & Anteuin-
 Spica. demiator.

Hyginus
 Bassus
 Iuli, Fir.
 Scriptores de spica sunt omnes supra memorati, scilicet, Ptolemæus, Her-
 mes, Cæsar Ger. Rufus Festus, Plinius, Quibus adduntur hi, Hyginus in ter-
 tio. Et Bassus de virgine, ubi in utroq; mendose legitur: in dextra manu, sed le-
 gendum est sinistra.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 11. de claris sideribus cum virgine orientibus & occiden.
 In virginis parte decima oriuntur spica, quicumq; sub hoc sydere natus fuerit,
 erit mirabilibus officijs semper applicatus, uel ad agrorum cultum, patientia la-
 boris adiunctus, qui nouis seminibus, per annos singulos, nouitatem etiam fru-
 gibus pariat. Et qui ad uitæ subsidium, multas fruges in horreis condat. Faciunt
 etiam præclara stellarum testimonia, Pistorum dulciarios, conditores & similes
 uiros &c. Ad stipulatur idem eodem libro ca. 24. De myriogenesisibus virginis. Si
 sub ipsa spica horoscopus fuerit inuentus: Pistorum faciet, qui inter collegas suos
 habeat principatum. Accedit assimili sententia Mar. Mani, libro 5. ca. unico, in. 5.

At cum per decimam consurgens torrida partem
 Spica, feret præsens nascentis tempus aristas. E
 Aruorum ingenerat studium, rurisq; colendi &c. Legito.

Hermes de eadem multa in libello de Beibenijs.

Scriptores de De Protrygete stella scribunt hi, quos supra recensui, scilicet, Ptolemæus, Ara-
 Protryge. tus Hyginus, Germanicus, Rufus, Bassus, Plinius, Author noster.

De locatione stellarum. Deinde spica quarta decima stella in ordine stellarum virginis inuenta est à
 Ptolemæo in virgine 27. penè gradu, in prima magnitudine, de natura Martis
 & Mercurij. Nostro tempore in Libra 16. quasi gradu. Protrygetes aut aut præ-
 cedens uindemiatores, est in ordine stellarum virginis 13. tempore Ptolemæi
 in virgine 12. gradu in tertia magnitudine, De natura saturni & Mercurij. Ho-
 die in Libra, secundo fermè gradu.

Postremo hic de uino per allegoriam dicendum esset. Item de uindemię legi-
 bus & inceptione eiusdem. Sed de his præcæteris scribit Plinius libro 14. 15. 17.
 18. & alijs.

SEQVITVR, ATQVATVOR STELLAE QVAE IN SVMNA

Aquarij dextra uisuntur, urnæ nomen habent.

*urnæ sibe
 amphora*

STOEFLERI
 INTERPRE.
 Vrna.
 Tres particula-
 res imagines.

S Cito authore Ptolemæo libro 8. Alma. Aquarium esse imaginem uniuersa-
 lem, deformatam quadraginta quinque stellis. Et in ea includit tres imagines
 particulares. Vnã nominatam: vestis, in leua Aquarij. Alterã quam aquæ effu-
 sionem uocant, de quibus posterius dicemus. Tertiam Vrnam, aut Amphoram
 appellant, de qua Proclus hic in textu, & continet quatuor stellas scilicet Nonã
 in ordine stellarum Aquarij, quæ etiam est in Brachio eius dextro, & duplici gau-
 det officio. Duodecima, quæ etiã est in manu eius dextra. Tertiadecima & quar-
 tadecima, quæ locantur (ut habet uetus Tralator) in Pyxide. Georgio Vallæ in
 Cotyle. Harum nona tempore Ptolemæi fuit in Aquario decimo quasi gradu,
 tertiæ magnitudinis. Duodecima in Aquario tredecimo ferè gradu, tertiæ ma-
 gnitudinis. Tertiadecima in eodem sexto gradu, quartæ magnitudinis. Quar-
 tadecima in eodem 7. gradu, quintæ magnitudinis. Nostro uero tempore. No-
 na est in Aquario 29. gradu. Duodecima in Piscibus tertio gradu. Tertiadecima
 in Aquario 26. gradu, Quartadecima in Aquario 27. gradu. De earum cõplexio-
 nibus

Pyxis Cotyle
 De locatione
 harum stellarum

A nibus nihil scribit Ptolemæus, sed quantum conijcere licet, accedunt nonnihil ad vires Saturni & Mercurij.

Hic notabis omnia simulacra impressa & manu picta, quo ad urnam esse mentem. Aduerte, uetus interpres Urnam uocat Pyxidem. Est enim πυξίς (dosa. Græcum nomen. Vas è buxo factum, buxus, id est, Græcè πύξος, transfertur tamen ad alias materias.

Georgius Valla posuit Cotyle, Græcè κοτύλη. Cotylos: & Cotyle, uas aut poculum concauum. Nam omne cauum Cotyle dici potest. Sunt nonnulli qui Cotyle esse uolunt Hemina, id est, semipoculum uel dimidium uas. Est etiam Cotyle iunctura coxæ cum natibus, & in utroque significato hic accipi potest. Duæ enim hæc stellæ, scilicet, 13. & 14. sunt in Cotyle, id est, in uase uel urna, sunt etiam in coxa dextra ipsius Aquarij, & in hoc significato (me iudice) sumpsit Geor. dicit enim. In dextra Cotyle continue duæ. Et nullam penitus facit mentionem alicuius uasis, uel urnæ

Hemina.
Cotylos le.

De uasis potioris.

B Incidimus in uasorum mentionem, haud indignum arbitramur nonnulla uasa potoria recensere, quibus nostri temporis uini ingurgitatores & bibaces, ob lasciuam, luxuriam, petulantiam & immodicam effrenationem properando uino utuntur. Et ut missa faciamus consuetudinaria pocula & honesta (si usus accederet honestus) quæcumque sint illa, siue ex auro, argento, stanno, ligno aut argilla fabrefacta, abuntur nostri potatores nonnullis uitreis poculis, præcipue æstus tempore, quæ Germanicè Angster nominant, in fundo sanè sunt ampla, in rotundum formata, surgentia in collum longum & strictum. Vnde forte Angustota dici possunt. Et sunt in multiplici differentia. Aliqua habent colla omnino erecta, quibus etiam maiores nostri cū moderatione & honestate sunt usi. Nostro tempore, ut bibacitati locus sit, aliqua habent colla longa admodum & curua, uulgo Storckenschnebel, ob curuitatem Gyalæ dicta. Aliqua habent colla gyrata, aut circumflexa, umbgewunden, & in collis plura foramina, dicta Dinon. Accedunt his Dactilota, rotunda uasa, digitorum formis per ambitum insignita, uel habentia per circuitum eminentias quasdam, ne è manibus decidunt. Item Amphota: utrinque habentia ansas. Et poculorum aliud Elaphas cerui imitans effigiem. Canthari non modo figlini, à figulo artifice, sed etiam Caliterei & Lignei. Legimus quandoque Cantharia. Carchesia uocari putant, propter asperitates milij quadam imagine. Ceras. i. cornu aut bouis aut bubali in ordinem uenit. Et Scythia pocula, forte quod angustiora in imo sint. Et Tinae, quibus adhærent urneolæ aut urceoli. Ac Moroëcpoma: stultorum poculum. μωρός stultus, ἐκπομα poculum, & Monachoëcpoma monachorum poculum, & id genus plura, quibus omnibus insatiabilis potatorum ficta sitis extingui non potest, sed mero æstuantibus ebrietate interdum & noctu uexantur, nescientes Toptica uasa, & Cythrides ebrietatem fugantes. Hic ueterum ingenium mirandum satis annectere libuit, qui officio figuli, ex argilla aromatibus præparata fingebant uasa, ut uino cibusque inde sumptis nonnihil delectationis accederet, cuiusmodi ex Copto urbe Aegyptiaca, nomi Thebaidos aduehebantur & Rhodiacæ sunt Cythrides. Nam inde haustum uinum, præter gratam iucunditatem, minus lædebat, ebrietatem enim discutit. O quanti hæc pocula emenda essent nostris potatoribus.

Angster.

Angustota.

Gyalæ.

Dinon.
Dactilota.

Amphora.
Elaphas.

Canthari.

Cantharia.

Carchesia.

Ceras.

Scythia.

Tinae.

Moroëcpoma.

Monachoëcpoma.

Vidimus nostro tempore uiros optimos, parcè uino utentes incidere in ebrietatem, quibus, non ingurgitatoribus succurrere uolentes, cum incidimus in uasa potoria, in hunc ferè modum. Redigatur brassica in puluerem, consimiliter rostra hirundinum, item myrrha conteratur quoad potest, hæc omnia argillæ immisceantur & interantur, fiantque figlina arte pocula, è quibus bibitum uinum,

ebrietatem prohibent.

D

Lini, lineæ
Lincolæ.

SEQUITUR PARTICVLA VLTIMA HVIVS PRIMAE PARTIS
hæc. Quæ uero à Piscium caudæ partibus sitæ deinceps sunt, Græce λίνοι, Latine lineæ, uel, ut quibusdam placet, lineolæ nuncupantur. Sunt itaq; in austrina linea stellæ nouem, in septentrionali quinque. Sed præfulgens sydus, quod in summa linea conspicitur, Græce σάωθισμος, latine Nodus nuncupatur.

Lineæ

STOEFLERI
INTERPRE.
Pisces signum
utile.

Particularis
imago 14. stel.
Noiadiuersa.
Ptolemæus
Alphonsus
Aracus
Vincula caud.

PRINCIPÈ aduertendum, Piscium signum utile, de quo supra diximus, constituitur ex duobus piscibus copulatis, aut colligatis per lineam, aut filum quoddam. Et habet totum signum, authore Ptolemæo 8. Alma, & Alphonso, 34. stellis, & in eo continetur particularis quædam imago 14. stellis ornata. Cuius quidem & etiam Nodi eiusdem apud authores uaria sunt nomina, omnia tamē synonyma. Aratus in phœ. de his loquitur in hæc uerba. Ab ambobus uero ipsis (intellige piscibus) tenduntur quasi vincula, è caudis utrinque sequenter in unum coeuntibus. Et hæc quidem una stella connectit, claraq; magnaq;. Quæ etiam utiq; colligaturam subcaudinam uocant. Et idem alibi. Vincula autem caudina, quibus Pisces extremi tenentur, ambo coeunt, à caudis descendentes. Ecce Aratus uocat hanc particularem imaginem, vincula, & vincula caudina quia à caudis Piscium principium sumunt. Nodum autem nominat: colligaturam subcaudinam. Vetus Tralator Almagesti nominat Filum aut Fila, & Nodū. Cōsimiliter interpretes quadra. citant Filum, Nodum nominant ligaturam & ligamentum.

Hyginus
Lineola.
Nodus.
Cōmissura.
Cicero.

Hyginus lib. 3. de piscibus sic scribit. Hi Pisces quibusdam stellis, ut lineola ab Arietis pede primo coniunguntur (& post pauca) Nodum uocat commissuram, quam Aratus, quum allegat, uocat Syndesmos. Et adducit Hyginus Cicero- nem in sententia sic loquentem. Cœlestem Nodum non solum esse Piscium, sed etiam totius sphaeræ. Nam circulus meridianus, qui à pede Arietis ducitur etiã ibidem per ipsum æquinoctialē uergit, quibus circulis uicinus est Nodus. Quare uidetur connodare semisphaeram meridianam cum septentrionaria. Et hæc olim uera fuere.

Cæsar Ger. nominat uinculum & Nodum; his metris.

Non illis liber cursus, sed uincula cauda
Singula utrinque tenent, uno coeuntia nodo.

Rufus.

Et Rufus Fest. de piscibus sic canit.
Sed tamen hi latè stellis ex ordine fuis,
Nectuntur caudas, & lenta trahuntur utraq;
Vincula per cœlum, coeunt quæ cingula rursum.
Et ruitlo confixa quasi super igne tenentur,
Cœlestem memorat quæ solers Grecia nodum.

Bassus.

Item Bassus de piscibus: appellat uincula, Alligamentum lineum. Et idem in. §. à solstitio ad fidiculæ occasum, Nodum uocat commissuram Piscium. Hæc sanè nomenclatura sumpta est, ex 18. lib Plinij ca. 31. cum inquit. 11. Calend. Octobris Cæsari commissura piscium occidens.

Geor. Val.

Geor. Val. filum uocat Linū, dicit enim. Ad Linum prima à cauda. Et Nodū coniunctionem cum subiungit. Quæ in coniunctione duorum linorum, λίνος enim Græce, Latine uinculum lineum. Accedit Geor. noster Proclus de lino. Et cū idem dicit, Græce λίνοι, Latine lineæ, non uult, quod Græce λίνοι, Latine lineæ significet. Cum λίνοι Græcum non significet Lineas. Sed γραμμῆ Græcum, Lineam designat, & Grammata: Lineas. Sed id uoluit, ubi Græcus dixit λίνοι, La-

tinus

F

A tinus profert Lineæ. At Nodū aut Cōiunctionem appellat Græcè *σύνδεσμος*. i. nodus uel coniunctio. Sunt igitur nomina Filii synonyma hæc, Filū, Fila, Vinculū, Vincula, Vincula caudina, Linea, Lineolæ, Linū & Lini, ac Alligamentū Lineum, Cingula, ubiq; intelligito Piscīū. Nodi uero synonyma hæc sunt, Nodus Piscīū, Colligatura subcaudina Piscīū, Ligatura, Ligamentū, Coniun-

Scriptores de his sunt iam supra recitati. s. Aratus, Ptolemæus, Hyginus, Cicero, Germanicus, Bassus, Rufus. Omnes stellæ harum linearū sunt numero 14. & in hoc concordat Author cū Ptolemæo & Alphonso. Sunt autē in ordine stellarum Piscīū 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. Et fuerunt omnes hæc tēpore Ptolemæi in Piscibus, demptis quinq; s. 18. 19. 20. 21. 22. quæ fuerūt in principio Arietis. Hodie oēs sunt in Ariete à primo gradu in 22. usq;.

Author noster collocat nouē primas stellas in Linea austrina. i. in Linea transeunte à cauda piscis Austrini uersus meridiem. Reliquas quinq; ponit in linea septentrionali, hoc est, in Linea transeunte à meridie in caudam Piscis borei. Et in hoc non nihil dissentit à Ptolemæo & Alphonso, qui decem primas supputant in linea austrina. Vnā, s. 19. uocant Nodū, reliquas, s. 20. 21. 22. locant in lineā septentrionalem. Item 19, id est, Nodus & 22. sunt tertiæ magnitudinis, reliquæ

B Primæ decem lineæ meridionalis sunt authore Ptolemæo de natura Saturni & parū Mercurij. Sed tres lineæ septentrionalis sequuntur complexionem Saturni & Iouis. Decimā nona, lucens, quæ Nodus dicitur, Martis gerit naturā & Mercurij modicū. De lineæ siue lineis possent hic multa satis utilia recenseri, quibus oībus missis duo dumtaxat proponam. Primum quid hoc uelit prouerbiū, Lineam saltē ducere. Plinij lib. 34. ca. 10. scribit de Appelle cōsummatissimo pictore. Cui fuit perpetua cōsuetudo, nunq; tam occupatam diem agendi, ut non lineam ducendo exerceret artem. Quod ab eo in prouerbiū uenit, quod nullus etiā nū quibuscumque negotijs occupatus, diem abire sinat, quin suæ artis quippiam exercitij habeat. Quod satis probat Ouidius libro secundo, de Arte amandi.

Prouerb.
Lineam saltē ducere.
Plinius.

Sed mora tuta breuis, lentescunt tempore curæ,

Vanescitque absens & nouus intrat amor.

C Secundū, quid sit id Lineam poscere. Quintilianus lib. 11. sic habet, Transire in diuersa subsellia, parū uerecundum est. Nam & Cassius Seuerus urbanè aduersus hoc facientes lineam poposcit. Ambiguum esse uidetur quid sit in hac parte Linea. Dicunt doctissimi, Longurium intelligi. Sic enim longiores periticas (Teste Varrone) aut robustiora ligna, quæ in stabule equis interponunt, ne se mutuo feriāt, aut in pugnam cōsurgant, appellari obseruatū est. Sic lineā potest dici signum uel regula, qua secernitur inter loca uel sedes, & potest esse signum creta factum, uel ex ligno, affere &c. Ouidius primo, de arte, loquens de Circensibus spectaculis currentium equorum, sic canit.

Lineam poscere.
Quintilia.

Longurium.
Varro.

Ouidius.

Et bene te cogit, si nolit, lineā iungi

Quātibi tangenda est lege puella loci &c.

Hic nō abs re in mentem uenit caput 42. libri secundi Plinij, ubi idem numerauit 72. cœlestes imagines, nomina tamen eorū tacuit. Nos, ut author illustrior redderetur, omniū nomenclaturas recitauimus, tum uniuersales cū particulares, quod supra uisus erit facile. Inter eas autē quæ in signis Zodiaci continentur, sunt nonnullæ particulares non dum expositæ. Quocircā ne coeptus ordo linquatur, eas ipsas paucis absoluemus. Ex signo igit Sagittarij tres particulares excerpunt. Quarū prima est Telū, Sagitta aut laculū. Scito lector in cœlo Gemini nū inueniri Telum. Vnū haud longe ab Aquila, in Lacteo circulo uersus septentrionē collocatū, de quo in subditis, Aliud in Sagittario, de quo hic. Cuius pars

Plinius illustratur quoad imagines zodiacales

Telum, Sagitta, laculum.

prior etiā lacteo immersa est uersus meridiē. Et duabus tantū stellis formatur, D
in ordine stellarum Sagittarij Prima & Septima. Prima tempore Ptolemæi fuit
in Sagittario, quarto quasi gradu, tertiæ magnitudinis, de natura Martis & Lu
næ. Hodie in eodem Sagittario gradu 24. & ob eius complexionem Marticam
& Lunarē est stella nociua oculis, sicuti supra de Pleiadibus docuimus. Septima
aut Ptolemæi tpe fuit in Sagittario, gradu 13. quartæ magnitudinis, habēs uim
Iouis & parū Mercurij, hodie inuenit in Capricorno tertio propemodū gradu.

Arcus Sagit-
tarij.

Secunda particularis est Arcus Sagittarij. Cuius maior pars in lacteo iacet cir
culo ad meridiem & ornatur duabus stellis, quæ in ordine sunt 3. & 5. Sunt tamē
qui & quartā huic arcui addunt, à quibus dissentio. Tertia tempore Ptolemæi
fuit in Sagittario 9. gradu, tertiæ magnitudinis, hodie in 28. quasi gradu eiusdē.
Quinta autem in eodem 7. ferè gradu, quartæ magnitudinis, hodie in 26. penē
eiusdem. Et sequuntur ambæ naturam Iouis & Martis.

Fascia linteo-
rum Sagittarij

Tertia uocatur Fascia aut Linteolū capitis. Contendunt alii Leonis aut fere
esse peilem, ex humeris Sagittarij emergentem. Hanc uetus interpres nominat
Contactū. Geor. Val. modo Attactum, modo Contactū, & sex gaudet stellis,
quæ in ordine stellarū Sagittarij sunt 12. 13. 14. 15. 16. & 17. Fuere hæ tempore Pto
lemæi in Sagittario à 21. ferè gradu in 29. quartæ & sextæ magnitudinis. De
complexione Iouis & parū Mercurij. De Telo & Arcu loquuntur propemo
dū omnes, qui de Sagittario scribunt. Præcipuè tamē hi tres Aratus in Phœno.
sic. Arcum quando Sol incendat, & rectorem Arcus, sub uesperā nauem reducis
to, fidens non amplius nocti &c. Cæsar Germanicus, sic.

Aratus.

Cæ. Germa.

Belligerum Titan etiam cum contigit Arcum.

Ducentemque ferunt sinuato spicula neruo

Iam clausum ratione mare est, iam nauita portum

Infestam noctem fugitat longasq; tenebras &c. Item Rufus Fest. sic canit.

Par metus ex pelago tibi sit quoq; sole Sagitta

Cum leuis afflatur, cum lux in arundine flagrat,

Ignis mundani, cum tela extrema coquantur.

Cumque Sagittiferi torret uapor aureus arcus.

Tum quoque si piceam specteris surgere noctem,

Informem tetrīs tellurem ut uestiat alis.

Littus ama &c.

Vestis
Pannus.

Præterea Aquarius uniuersale signum, ultra Vnam particularem imagi
nem, de qua supra disseruimus, duas habet alias. Prima est in eius leua manu, à
Geor. Valla uocata Vestis, à uetere tralatore Pannus, tribusque completur
stellis 6. 7. 8. in ordine stellarum Aquarii. Et operantur ad modum Saturni &
& Mercurij. Prima tempore Ptolemæi fuit in Capricorno 18. quasi gradu ter
tiæ magnitudinis. Hodie in septimo gradu Aquarij. Secunda ad tempus Ptole
mæi inuenta in decimo sexto gradu Capricorni, quartæ magnitudinis, hodie in
gradu sexto Aquarij. Tertia Ptolemæo obseruante in decimo quinto gradu Ca
pricorni, nunc in quarto Aquarij. Quod si rectos in cœlum oculos dixeris, du
as intueberis Vestes. Vnam Vergilias, id est, institoris Vestem, de quo supra.
Alteram Aquarij de qua iam diximus.

Duplex Vestis

Fusio aquæ.

Decursus aquæ

Casus aquæ.

Fluxus aquæ.

Effusio aquæ.

Amnis aquæ

rj.

Secunda uarias recipit appellationes. Vetus Alma. Ptole. interpres dict. 8. &
Aratus in Phœ. uocant eam Fusionē Aquæ, Decursum aut casum Aquæ. Geor.
Val. fluxum aquæ. Hyginus in 3. Bassus & Iuli. Fir. effusionem Aquæ. Marcus
Mani. lib. 1. Amnem Aquarii. Constituit authore Ptole. & Alphonso ex 20. stel
lis, incipiens iuxta ordinem stellarum Aquarii à 23. stella, finiens in 42. Tempe
state Ptolemæi omnes repertæ in Aquario, nostra in Piscibus, dempta ultima. s.

42. quæ

A 42. quæ in Aquario locat. Omnes iuxta Ptolemæum in quarta & quinta magnitudine, præter 42. præfulgentem primæ magnitudinis. Omnes de natura Saturni & Iouis modicum.

Collibuit hic (omnibus aliorum sententijs missis) apotelesma Iulij Fir. lib. 8 ca. 29. adiungere. In aquæ (inquietis) effusione, qui nati fuerint, à prima ætate, diuites erunt, & multorum bonorum possessores, sed patrimonium paternum uaria profusione dilapidabunt. Erunt autem liberales, sed his erunt multi frequenter ingrati. In ætatis tamen processu, maxima & patrimonij & dignitatis augmenta consequentur, ac inimicos suos sibi uidebunt omnifariam subiugatos. Habes nunc optime lector complementum omnium imaginum Pliniana- rum, ad Zodiacum ipsum spectantium. Et hæcenus de prima parte huius ultimi capitis Procli.

SUPEREST PARS SECUNDA QUÆ SIC EXORDITVR. SEPTENTRIONALIA SUNT, QUÆCUMQUE AD SEPTENTRIONEM SITUM HABENT. SUNT AUTEM HÆC. Vrsa maior, Vrsa minor, Draco, qui inter Vrsas locatur &c.

Vrsa minor

B **S**eruato ordine authoris initium nobis est Vrsa maior. In primis igitur aduersus Fabula Vrsæ maioris. Hesiodus.
Stendum. Hanc Hæsiodus ait esse Calysto nomine Lycaonis filiam, eius qui in Arcadia regnavit, eamque studio uenationis inductam ad Dianam se applicuisse, à qua non mediocriter esse dilectam, propter utriusque consimilem naturam. Postea autem à Ioue compressam. Et (ut habet Amphiphan Comædiarum scriptor) Iupiter simulatus effigiem Dianæ cum uirginem uenantem, ut adiutans persequeretur, a mota à conspectu cæterarum compressit. Calysto ueritatem Dianæ suum dicere euentum, quod diutius cælare non potuit. Nam iam utero ingrauescente propediem partus, in flumine corpus exercitatione defessum cum recrearet, à Diana cognita est non seruasse uirginitatem, cui dea pro magnitudine criminis non minorem retribuit poenam. Erepta enim facie uirginali in Vrsæ speciem est conuersa. Nonnulli dixerunt, cum Calysto ab Ioue esset compressa, Iunonem indignatam in vrsam conuertisse. Quæ cum in sylua ut fera uagaretur, à quibusdam Aetolorum capta, ad Lycaonem pro munere in Arcadiam cum filio est deducta. Ibi dicitur inscia legis in Iouis Lycæi templum se coniecisse, quam cōfestim filius secutus est. Itaque cum Archades insecuti interficere conarentur, Iupiter memor peccati, ereptam Calyston cum filio inter sydera collocauit. Eamque Arctum, filium autem Arctophylaca nominauit.

Hanc fabulam Thomas Rhadinus his metris descripsit.

Omnipotens quondam de uirgine Nonacrina

Iupiter incaluit.

Cogit amor cœlo descendere, fœmineamque

Induere effigiem.

Oscula dum figit, subeunt certamina tandem.

Victor ad astra uolat

Dum sentit furtum Iuno Saturnia coniunx

Et soror, ingemuit.

Tendit ad ima furens, arreptam crine soluto

Sternit humi trepidam.

Dumque preces fundit, nigris horrescere uillis

Mollia membra uidet.

Oraque quæ tantum placuerunt candida amanti

Turpia rictus habet.

Aliam fabulam infra cum de Vrsa minori differemus, exponemus.

Secundo loco nomina Nomina Vrsæ maioris.
 satis uaria de vrsa hac maiori sunt aperienda hæc, ἄμαξα μέγα Græcè, i. Plaustrum maius, Septentrio maior, Arcturus, Arctos maior, Calysto, Elice.

ἄμαξα Græcum Latine Hamaxa megale uel currus.
 sonat plaustrum, μέγα μα Plaustrum magnum.
 gnū, plaustrum magnum, ob differentiam minoris

- Hyginus. Et quid? quod fuerat formatum corpus ad unguem
 Fœda fit urſa dolens.
 Ingratum ò quoties cauſabat mœſta tonantem
 Immemoremique ſui.
 Quam cum per ſyluas errantem cerneret, aſtris
 Inſeruit miſerans.
- de quo iſubditis, de quo D
 Hyginus lib. 2. de arcto
 minoriſic ſcribit, Maior
 rem arctum complures
 plauſtro ſimilẽ dixerũt
 & ἀμαξαρ Græci appel
 larunt. Cui hæc memoriæ prodita eſt cauſa. Initio qui ſydera peruiderũt, & nu
 merũ ſtellarum in unaquaq; ſpecie corporis conſtituerunt, & non arctum, ſed
 plauſtrũ nominauerunt. Ex ſeptem ſtellis duæ, quæ pariles, & maxime in uno
 loco uiderentur, pro bobus haberentur, reliquæ autem quinque figuram plau
 ſtri ſimularent, itaque & quod proximũ huic eſt ſignum, Booten nominare uo
 luerunt. De quo infra plura dicemus.
- Arctos maior. Arctos maior, uel ut Hygino placet, maxima, id eſt, urſa maior. ἄρκτος enim Græ
 cè, latine urſus uel urſa, de quo fabula iam eſt recitata.
- Septentrio ma
 ior. Septentrio maior, nos utraſq; arctos ſeptentriones dicimus. Varro, Triones
 ruſticorũ uocabulo boues uocitatos ſcribit, & quaſi quosdã teriones, hoc eſt a
 randæ terræ & colendę idoneos. Quod ergo antiqui ἡμαξαρ, hoc eſt plauſtrũ
 dixerunt, noſtri ueteres à bobus iunctis ſeptentriones uocauerũt, à ſeptem ſtel
 is quibus iunctis quaſi triones figurantur, legito Ioan. de Sacro bu. in libello
- Ioan. de Sa bu.
 Ouidius. ſphæræ tracta. 2. in principio. Ouidius 2. Meta. fab. 6.
 Gurgite ceruleo ſeptem prohibete triones,
 Sydera que in cœlum ſtupri mercede recepta
 Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex
 Scythiam ſeptemque triones
- Virgilius.
 Boetius.
 Elice. Virgi. primo Aeneidos.
 Arcturum, pluuiasque Hyades, geminosque triones. Boetius lib. 2. metro. 6.
 Quos premunt ſeptem gelidi triones. Elice uocata ab urbe Arcadiæ,
 quam authore Plini. lib. 2. ca. 92. mare abſorbuit, in qua Calyſto nata perhibet
 & ab ea hoc ſydas Elicen uocitatu. Sed ſi rite legeris Plini lib. 4. cap. 5. Elice op
 pidum fuit Achaia & non Arcadiæ. Virget me hic uehementer unũ quod
 nõ aulli etiã in ſacris literis doctiſſimi & in numerũ ſanctorũ relati; Arcturũ alle
 runt eſſe Urſam minorẽ. Cũ apud ſanctũ Iob ca. 38. ſic legit. Nunquid cõiunge
 re ualebis micantes ſtellas Pleiades, aut gyrũ Arcturi poteris diſſipare. Hanchu
 ſius capitis particulã diuus Thomas Aquinas his uerbis dilucidiorẽ reddere pol
 licetur. Cõſiderat in corporibus cœleſtibus uniformitas motus primi mobilis,
 ex eo q̄ reuoluitur totũ cœlum, & omnes eius ſtellæ ſemel in die & nocte ſuper
 polos mundi, hic aut motus ſenſibilis percipitur ex ſtellis propinquis polo ſep
 tentrionali, quæ ſunt nobis ppetuę apparentiæ, propter eleuationẽ poli ſuper
 noſtrũ horizontem, inter quas ſtellas maxime notatur cõſtellatio Arcturi, quæ
 eſt Urſa maior, cuius ſtellæ manifeſte apparent moueri in gyro circa polũ mun
 di. Et quantũ ad hoc ſubdit. Aut gyrũ Arcturi poteris diſſipare, ut. ſ. nõ circum
 eat polũ, hætenus Aquinas. Cuius ſententia manifeſta eſt Arcturũ dici urſam
 maiorẽ. Accedit huic ſententiæ diuus Grego. lib. 29. ca. 28. & 29. ſcribens in ca. 38.
 ipſius Iob, ubi ca. 28. ſic habet. Arcturũ, qui nocturna ſpatia illuſtrat, nõ occaſu
 rã. Et lucidius ca. 29. ſic. Eſt in Arcturo quod cõſideratius poſſumus intueri. In
 ſeptẽ quippe ſtellis uoluit, & modo quidẽ tres ad ſũma eleuat, atq; ad ima qua
 tuor inclinat, modo quatuor ſupius erigit & tres inferius premit, hæc Gre. His
 uirorũ ſententijs neq; adeo, neq; in diuerſum eo. Nunq; tñ memini me legiſſe a
 pud aliquem aſtologum, aut poetam, Arcturum ſumi pro urſa uel Maiori uel
 Minori. Non raro tamen legi Arcturũ accipi pro Boote, aut eius ſtella lucida
 ad genua

A ad genua aut coxas locata, informi. Sunt tamen qui arcturū interpretentur Arcti caudam, ab ἄρκτος, id est, urfa, & ura οὐρα, id est, cauda: quasi tres stellæ in cauda urfæ, sed id modicum releuat.

Scriptores de utrisque Vrsis sunt hi, Ptolemæus lib. 7. Alma, & tracta. primo Scriptores,
quadri, Aratus in Phæno. Hyginus lib. 2. & 3. Plini. libro 2. Marcus Mani. libro primo. Cæsar Germanicus in Aratum. Et Bassus in cōmen. Rufus Festus, Cicerō, Alphonsus, Geor. Val. Virgilius, Ouidius, Flaccus & cæteri poëtæ. Non nullas horum sententiâs posteaquam de vrsa minori dixerō, adiungam.

Quarto, authore Ptolemæo Vrsa maior 27. micat stellis, quæ eius tempore Stellæ Vrsæ maioris, Naturæ,
fuere in Geminis, Cancro & Leone. Nostro autem in Cancro, Leone & Virgine. Et habent omnes uim Martis. Sed in præsentiarum omnes eius stellas misfas facio, demptis his quæ Plaustrum constituunt, numero septem, ex quibus quatuor in ordine stellarum Vrsæ maioris 16. 17. 18. 19. plaustrum aut eius rotas præ se ferunt. 16. 17. & 19. secundæ sunt magnitudinis. 18. uero tertiæ. Vigesima quinta etiam secundæ magnitudinis, Alioth dicta, temoni præest. Alioth,
xta autē & Vigesima septima duobus bobus aptantur. Hæc ferè iuxta sententiâ Hyginij sunt dicta. Verū Germanicus tres stellas caudæ temoni attribuit, reliquas rotis plaustri.

B

SEQVITVR VRSA MINOR.

VT fabulæ sequentes capti sint faciliores, hanc præmittendam censui. Saturnus primus deus, oraculo certior factus, se filiū habiturū, per quē è regno expelleret, statuît omnē prolem masculam se interempturū. Vrsæ minor,
Præcepit uxori Opī, ut quicquid pareret sibi præsentaret, quæ Iouem pariens pulchritudine eius delectata, alendum Nymphis Dictæi montis Cretæ cōmendauit. Quæ Saturno sciscitanti de foetu, lapidem pannis inuolutum obtulit, quem mox deglutiuit. Iupiter uero à Nymphis nutritur in antro montis. Et adhibiti sunt etiam Ioui Curetes, id est, Corybantes, Idæi, siue Telchines. Et ne fortè uagitus deflentis à Saturno audiretur, cymbala illos, & tympana & clypeos & arma pulsasse, ad quorum etiam sonitum aduenisse apes, & infantis ori mella instillasse, cuius beneficij gratia Iouem post cœli imperium adeptum, indulgisse apibus, ut sine coitu generarent.

C Aratus utriusque Arcti fabulas in unâ colligit, quem & sequuntur Germanicus & Rufus, in hanc fermè formulâ. Duæ autem vrsæ ipsum polum boreū circumtenentes, unâ currunt, eo quod uocantur Plaustra. Quæ, scilicet, capita quidem ad lumbos semper habent inuersim, semper uero resupine circumferuntur. Vicissim in humeros uersæ (si credere dignum) E Creta uero illæ Iouis magni beneficio, cœlum ascenderūt, quia ipsum olim infantientē Dictæo in odore: monte propè Idæum antro imposuerunt, atque nutrierunt per annum, Dictæi Curetes quando Saturnum fallebant. Qui hanc quidem Cynosuram cognomine dicunt, alteram uero Elicen. Elice quidem uiri Achiui in mari signāt, quò oporteat naues dirigere. Altera uero Phœnices fisci, persulcant mare. At Elice quidem clara est, ac obseruatu parata, multa lucens prima nocte. Altera uero obscura quidem, sed nautis aptior, minori enim tota circumuersatur orbe, hac quoque Sidonij rectissime nauigant. Ex hac Fabula Arati habetur Cynosuram & Elicen Cretenses fuisse Iouis nutrices, ob quod sunt cœlesti donatæ honore.

Arato belle accedit Cæsar Germanicus his metris.

Axem Cratæ dextra leuaque tuentur,

Siue arcti, seu Romani cognominis vrsæ
 Plaustrum, uel facies stellarum proxima uera
 Tres temone rotisque micant, sublimè quaternæ
 Si melius dixisse feras, obuersa refulgent
 Ora feris, caput alterius super horrida terga
 Alterius lucet, pronus rapit orbis in ipsos
 Decliuis humeros. Veteris si gratia formæ,
 Cresia nos tellus aluit, moderator olympi
 Donauit cælo, meritum custodia fecit.
 Quod fidei comites prima incunabula magni
 Fuderunt Iouis attonitæ, cum furta parentis,
 Aerea pulsantes mendaci cymbala dextra
 Vagitus pueri patrias ne tangeret aures.
 Dicta exercere dominæ, famuli Corybantes,
 Hic Iouis altrices Elice, Cynosuraque fulgent,
 Dat Grais Elice cursus maioribus astris,
 Phœnicas Cynosura regit, Sed candida tota
 Et liquido splendore Elice nitet haud prius ulla
 Cum Sol oceano fulgentia condidit ora,
 Stella micat cælo septem quæ Cresia flammis.
 Certior est Cynosura tamen sulcantibus æquor.
 Quippè breuis totam se cardine uertit,
 Sidoniamque ratem nunquam spectata fefellit

Rufus Fest.
 Virgilius

Consimilem ferè sententiam habet Rufus, quem legito,

Item de his Vrsis Virgilius primo Georgicorum.

Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis

Circum, perque duas in morem fluminis Arcto,

Lucanus.

Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

Lucanus octauo Phar.

Sed qui non mergitur undis

Axis in occidentis gemina clarissimus arcto.

Ouidius.

Ille regit puppes.

Ouidius tertio Fastorum.

Esse duas arctos, quarum hæc Cynosura uocatur

Flaccus.

Sidonij, Elicen Graia carina notat.

Flaccus.

Sidonij Cynosura regit fidissima nautis.

Et Grais Elice multum obseruanda magistris.

Agathostenes in Asiaticis carminibus Cynosuram dicit Iouis fuisse nutrice-
 cem, unam ex Idæis nymphis, à qua in Cretæ oppido Histoe Nicostratus cõsti-
 tuit portus, & circa eũ locum Cynosuram fuisse, & agri maiorem partem Cy-
 nosuram appellatam. Ad hoc accedit nonnihil fabella Thomæ Rha. sic,

Fabella Vrsa
 minoris.

Cum paruum Cynosura Iouem nutrisset, amoris

Gratus eam flammis cinxit olympiacis.

Quæ nunquam lymphis septem merfisse triones

Cernitur, oceano lumina blanda negans.

Quare uoce=
 tur Phœnice.

Sed hic nõ indigne quæritur, quare Cynosura aut Vrsa minor dicatur Phœ-
 nice. Respondet Hyginus lib. 2. de arcto minori. Thales, qui diligenter de rebus
 celestibus exquisiuit & hanc primus Arcton appellauit, natione fuit Phœnix
 ut Herodotus Milesius dicit, quare Phœnices hanc studiosius perspiciendo, di-
 ligentius nauigare existimantur, & uere eã ab inuentoris nomine Phœnicen

De stellis Vrsæ
 minoris in qui-
 bus signis &
 natura.

Habet autem hæc Vrsa minor septem stellas, Septriones, aut (appellant.
 Plaustrũ, ut prædiximus, nominatæ, quæ tempore Ptolemæi, fuere in Geminis
 & Cancro

D

E

F

A & Cancro. Nostro autem æuo sunt in Cancro & Leone. Ex his prima, quæ est super extremitate caudæ, Polus appellatur, per quem locum ipse mundus existimatur uersari, & est Tertiæ magnitudinis. Duæ sequentes in cauda, & duæ rotæ primæ, sunt in quarta magnitudine. Duæ sequentes rotæ, sunt in secunda magnitudine. Et ut testis est Ptolemæus tracta. primo quadri. habent hæc stellæ uim Saturni & parum Veneris.

Sunt nonnulli uiri, etiam doctissimi, qui Vrsæ minori attribuunt Memoriam

Memoria.

quæ pars integralis est Prudentiæ, ob id quod eius stellæ sunt de natura Saturni & parum Veneris. Albumasar libro septimo intro. uoluit Saturnum sanè cogitationis, multæq; memoriæ reputari cū siccus existat. Quod plane testatur

Albumasar.
Iulius Fir.

Iul. Fir. libro secundo capite decimo, cum inquit. Saturnus quidem Siccus, multæ cogitationis, altæque memoriæ. Hanc enim naturam potentiæ memoratiuæ conuenire Aristoteles in libello de Memoria & Remini. docuit, cum humidos male, siccos bene memoratiuos asseruit. Placuit (non abs re) hic pauca ad iungere memoriam stabilientia. Cicero libro secundo Rhetor. quatuor docuit Memoriam fortificantia, aut roborantia.

Aristoteles.

Cicero.

Memoriæ præcepta.

Primum est, ut eorum, quæ uolumus memorari, quasdam similitudines assumamus conuenientes, nec tamen

B omnino cōsuetas, quia in consuetorum magis memoramur, & sic in eis animus magis & uehementius detinetur, ex quo fit quod eorum quæ in pueritia uidimus, magis memoremur. Ideo autem necessaria est huiusmodi imaginum aut similitudinū adinuentio, quia intentiones simplices & spiritales facilius ex animo elabuntur, nisi quibusdam similitudinibus corporalibus quasi alligentur, quia humana cognitio potentior est circa sensibilia. Vnde & Memoria ponitur in parte sensitua.

Secundum est, ut ea, quæ memoriter tenere uolumus, consideratione ordinata disponamus, ut ex uno memorato facilius ad aliud procedatur. Vnde dixit Aristoteles de Me. & Re. quod à locis aliquando reminisci uidemur. Huius autem causa est, quia ab uno in aliud ocyus proceditur.

Tertium est, ut sollicitudinem ponamus & affectum ad ea, quorum memorari uolumus, quia quāto aliquid animo magis imprimitur, tanto difficilius elabit. Hinc ibidem Cicero, Sollicitudo conseruat integras simulachrorum figuras.

Cicero.

Quartum est, ut ea, quorum memorari intendimus, frequentius meditemur. Quia ut ibi habet Aristoteles in eodem libello, Meditationes Memoriam saluant. Quia ibidem, Consuetudo est altera natura.

Aristoteles.

C De Vrsis terrenis multa & miratu digna scribit Plinius in multis libris præcipuè tamen libro 8. ca. 36.

Vrsi terreni.

Quibus addo hæc duo. Primum, Vrsa ubi se perpinguem senserit, ac pleniore corpore, morbi loco ducit ipsum hunc statum. Quapropter latebras querit, ubi tam diu conquiescit, donec inutile pinguedinis onus resideat, uelut declinatum. Pergit autem, ac in latibula sese insinuat, non pedibus utique, sed dorso resupinata, corpus protrudendo, ne supersint uenatoribus ad indagandum, ue stigia. Hæc est ursæ uersutia.

Vrsæ uafriæ.

Secundum, Vrsi manus esse inter esitandum prædulces, insigni q; suauitate, traditū est. Sic anteriores eius animantis pedes nuncupant, quod eorū sit functio duplex; incedendi & apprehendendi. Huius rei rationē reddit fermè Plutar. in libello, quo rerū, euentuumque naturalium causas perquirat, & philosophico perpendit examine. Quod percoquentia corporis alimentū carnem præstent quacumque alia suauiore longe. Concoquit autem omne quod difflat, id est, flatu turbat, id uero est quod mouetur, quodque exercetur, sicuti Vrsus partem hanc agit plurimum, tum incessu ratione, tum adprehendendi.

Vrsi manus prædulces.

Plutar.

*Trano sive
 Ingnis*

STOEFLERI
 INTERPRE.
 Fabula.

DRaconem alij appellant Serpentem, alij autē Anguem. Draconis fabulae sunt plures, hic eā quae cum Thoma Rha. quadrat, retexam, hunc Draconē à Gigantibus Minervae obiectum cū eos expugnaret, Minervam uero arreptum Draconem contortum ad sydera iecisse, & ad ipsum axem coeli fixisse. Ita quae adhuc eum implicato corpore uideri, ut nuper ad sydera perlatum. Hanc memoratus Thomas sic cecinit.

Pallados armatae studium superare Gigantes
 Extitit (ut fama est) proprijs extrudere terris,
 Nata Iouis summi de uertice fortior extans,
 Victrix iam miseros cum debellasset in armis,
 Serpentem obijciunt, raptum quem sydera adegit
 Contortum in gyros, nostro & circumdedit axi.

Scriptores.
 Iulij, Fir.

Scriptores de Dracone sunt ferè omnes supra memorati, qui de Vrsis scripserunt, quibus additur Iulij, Fir. qui libro 8. ca. 17. sic habet. Anguis extremus est qui inter duas Arctos positus est, in modum fluminis, quod sinuosis flexibus labitur. Quicumque sub hoc sydere nati fuerint, Marfi erunt, uel qui uenenis, ex herbarum pigmentis confectis, salutaria soleant hominibus remedia comparare.

Stellae Draconis.

Habet praeterea Draco auctore Ptolemaeo lib. 7. Alma. 31. stellas, passim constitutae eiusdem tempore, in Libra, scorpione, sagittario, Capricorno, Aquario, Piscibus, Ariete, Tauro, Geminis, Cancro, Leone, uirgine. Hodie sunt in his, scilicet scorpione sagittario, Capricorno, Aquario, Piscibus, Ariete, Tauro, Geminis, Cancro, Leone, uirgine, Libra. Sunt de magnitudine 3. 4. 5. 6. Fulgentiores ex his sunt octo, tertiae magnitudinis, scilicet Tertia, quae est supra oculum. Quinta quae est supra caput & appellatur Rastaben. 24. & 25. decliues ad septentrionem. 29. quae est post ultimam inflexionem. 30. quae accidit fini caudae, & 31. quae est in extrema cauda. Et sunt haec fulgentiores stellae de natura saturni & martis.

Pli. de Dracone.
 Draconites
 lapis.

De Dracone terreno plura apud Plinij, pluribus libris scilicet lib. 29. ca. 4. & 6. lib. 25. ca. 2. libro 8. ca. 13. 27. lib. 10. ca. 72. 74. lib. 37. ca. 10. Transeo.

Sed hoc est consideratum dignum, Draconites siue Dentrites, siue Draconius uel Obasianus, qui etiam kimedius uespertinus uocatur. Lucidus ac transparentis cristallini coloris lapis est secundum aliquos, nigrum colorem Albertus Magnus ponit, figuram quoque pyramidalem non lucidam habere dicit. Nonnulli lucidum esse: ut speculum cum nigredine. Multi hanc quaerunt nec inueniunt. Transportatur ab oriente ubi magni dracones sunt. Nam exciso capite Draconis, ipso adhuc palpitante extrahitur. Virtutem amittit si diu post Draconis mortem in capite remanserit. Audaces uiri in partibus orientis Draconum speluncas explorant & in has gramen rebus somniferis medicatum imponunt. Dum dracones ad speluncas redeunt, comedunt ex medicamine, & somno grauantur. Dormientibus uero caput abscindunt, & lapidem extrahunt Excelsa ei uirtus inest, in effugando omne uenenum & maxime serpentum. Gestantem quoque inuictum ac audacem reddit. Ideo reges orientis talem lapidem habere gloriantur.

Admirabile
 de Dracone.

Admirabilis amor Draconis in puellam. Vetusissimis historijs proditum est, Apud Idumaeam aut Iudeam cum Herodes praesent, Puellam decoram, succis plenam, uehementer a Dracone adamatam, qui commeans, amanter cum ea decumbebat. Illa, & si mansuetus & clemens apparuit, propter naturam tamen in sociabilem, reformidans, ex loco abscedere longius proposuit, ac in tempus abesse, ceu bruto per absentiam illatura dilectionis obliuionem & euanescere. At diuersa

A diuersa euenere omnia. Siquidem indies intendebatur affectio, augebaturque amoris impetus, desiderioque dum contabesceret nimio, interdium noctuque consueta repetens cubilia, nec esse eius potiundi facultas, quod appetebat precipue. Conflictabatur ergo, uti infelix amator. Posteaquam uero exoprata redijt puella, deuolans is ad uisam protinus ac prorsum amatorie, suspicionum plenus, tanquam neglectui habitus, atque eo nomine indignabundus, cauda complexus puellae crura conuerberabat, sed obseruate ac uerentis modo, ira & amore compugnantibus.

Demum ne noxius error lectores molestat. Pensitandum, omnes figuras Draconis Vrsae continentes in omnibus libris impressis, scilicet, Hygino, Germanico, Syderali, Abyllo & alijs, esse corruptas, mendosas, & commentarijs authorum minime respondentes. Vetustissimi enim libri figuras non habent, neque unquam habuere. Has primum recentiores & profecto saepius perperam appinxere. Figura enim Draconis non est in hunc modum contorta, quemadmodum pingitur. Immo nec eius stellae in caelo in hunc apparent modum. Neque Vrsa maior (quae Elice) iuxta caput Draconis locatur. Neque minor (quae Cynosura) iuxta caudam. Sed maior est propere caudam, Minor uero ad flexus aut spiras. Huius rei gratia depinxi figuram sequentem, ex ueris obseruationibus Ptolemaei sumptam, quam oculis obijcito & certior eris. Addidi etiam Arati uerba ueritatem indicantia, a quo sane Arato ut est fonte omnium aliorum dicta emanarunt.

Error exploratur.

Aratus.

Has uero per ambas, qualis fluxus decursus uoluitur (horrendum ingens) Draco circumcirca distractus immensus. Verum ei (ex utraque parte spirae) haerent Vrsae caeruleo seruatae oceano. Sed hic alteram quidem extrema emittitur cauda, alteram uero spira circumscribit, ei quidem summa cauda ad caput Elices quiescit Vrsae. In spira uero Cynosura caput habet: Haec autem circum ipsum gyratur caput, eique ad pedem uenit usque. Rursus uero retrofugus recurrit non quidem illa ex sola parte, neque sola in capite splendet stella, sed duae in temporibus, duae uero in oculis, unus autem inferius extremitatem occupat genae horridi monstri, incurium autem est caput, nutanti uero prorsus assimilatum est, extrema in Elicis caudam, omnino uero sunt ex directa & os & temporis dextra, extremae caudae. Illud ferme caput hac natat, ubi quidem extremi miscentur occasusque & ortus sibi inuicem.

C SEQUITUR ARCTOPHYLAX.

Contuendum, Arctophylacis nomen nonnulli asserunt post Homeri tempora inuentum. Nam is Plaustrum Arcton & Bootem nominat, sed Arctophylacis nunquam facit mentionem. Arctophylax dictus quasi Vrsae (intelligere maioris) custos. φύλακτος, enim Graece est idem quod custodire uel seruare. Bootes à βοώτης Graeco, quod latine dicere possumus bubulcum. Id enim coeleste sydus more bubulci plaustrum maius sequi uidetur. De his duobus nominibus Rufus Festus, sic canit.

Arctophylax.

Rufus Fest.

Arctophylax, siue (ut ueteres cecinerunt) Bootes.

Appellatur etiam haec imago: Arcturus, ab arcto vrsa maiori. Testis Bassus, de Boote cum inquit, Bootes qui & Arcturus, fertur esse custos plaustrum, eo quod plaustrum sequitur, id est, septentriones. In eo significatu accipitur saepius a Plinio, puta lib. 2, capi. 39. Arcturi (inquirente) sydus non ferme sine procellosa grandine emergit. Et idem eodem libro capi. 49. & 72. Et libro decimo octauo

Arcturus, Bassus.

Plinius.

Accedit Iulius Firmus, libro octauo cap. 14. De claris syderibus cum Sagittario orientibus & occidentibus, his uerbis. In Sagittario

Iul. Firm.

parte quinta oritur Arcturus, hoc oriente signo, qui natus fuerit, erit talis D
 qui amicorum secreta fideli taciturnitate custodiat, huic opes regiae credentur,
 huic populi aerarium, huic aedes publicae. Si uero hunc locum maleuolae stel-
 lae radiauerint, aut cura illi populi credetur, aut fient domus regis lanitores, uel
 tale illis officium deputabitur, ut ijs in palatio, admittendi uel salutandi officia
 credantur. Haud dissimilem sententiam habet Mar. Mani. lib. 5.

Theguius.

Arabicè uero uocatur Theguius, quasi plorans siue uociferans. Est etiam
 Arcturus stella rutilans primae magnitudinis informis, inter crura aut coxas ut
 Ptolemæo placuit sita. Idem sentit Bassus de Boote, quam alij, puta Hyginus
 Germanicus, Rufus, in zona aut cingulo Bootis collocat. Germa. de Arctu. sic.
 Sed proprio una micat sub nomine flamma,
 Arcturum dixere sydus quæ uincula nodant.

Fabula.

Variae sunt apud authores huius simulacri fabulae, quare & uariae sequuntur
 huius de pictiones. Vnam alij uulgatiorem proponam. Quod arctophylax
 sit Archas, calistoni & Iouis filius, quem dicitur Lycaon, cum Iupiter ad eum
 in hospicium uenisset, cum alia carne concisum pro epulis apposuisse. Studebat
 enim scire si deus esset, qui suum hospicium desideraret. Quo facto non minori
 poena est affectus. Nam statim Iupiter mensa proiecta domum eius fulmine E
 incendit, ipsum autem in figuram Lupi conuertit. At pueri membra collecta &
 composita in unum, dedit cuidam pastori Aetholorum alendum, qui adolescens
 factus, in syluis cum uenaretur, inscius uidit matrem in Vrsae speciem conuer-
 sam, quam interficere cogitans, persecutus est in Iouis Lycei templum, quod &
 qui accessisset mors poena erat Archadum lege. Itaque cum utrumque necesse esset
 interfici, Iupiter eorum misertus ereptos inter sydera collocauit, ut ante diximus,
 hic autem è facto sequens Vrsam perspicitur, & Arctum seruans Arctophylax
 est appellatus. Hanc Tho. Ra. metricè sic cecinit.

Arcton Parrhasiam puer Bootes
 Ignotam iaculis sequens parentem,
 Arcum ut sterneret acriter tetendit.
 Exhorrens genitor scelus patrandum,
 Iungens syderibus uetans beauit.

Scriptores.

Scriptores de Boote sunt hi Ptole. 7. Alma. Alphonsus in suis tabulis Astrono- F
 micis, Plinius ut supra. Iul. Fir. supra Mar. Mani. ut supra, Aratus in hac uer-
 ba. At post Elicen circumfertur auriganti similis Arctophylax, quem quidem
 homines cognominant Bootem. Eo quod Plaustrum contrectare uidetur vrsae
 atque adeo totus perspicuus est, sub zona uero sibi ipse praeter alijs Arcturus obuo-
 luitur lucida stella, uerum ambobus sub pedibus obseruato Bubulci uirginem.
 Caesar Ger. Tullius, Rufus Festus.

Stellæ.

Stellas complectitur 22. authore Ptolemæo, quæ suo tempore fuere in virgi-
 ne & Libra. Nostro tempore dumtaxat 4. primæ sunt in uirgine, reliquæ omnes
 in Libra. Naturas harum Ptolemæus præterijt, de quo admiror, solius Arcturi in-
 formis stellæ, quam uocat Azimech, Ariamech, uel Colanza, naturam exponit
 scilicet Iouis & Martis.

Custodia.

Hic per allegoriam plura de custodia quinq; hominis sensuum utiliter pro-
 ferre possem. Item de custodia uiri erga mulierem, transeo impræsentiarum.

SE QUITVR CORONA.

Corona duplex.

PRimo loco annotandum, Geminam coronam legimus cœlestem apud Ara-
 tum, Ptolemæum & Alphonsum, puta septentrionalē & Austrinā. De septen-
 trionali

A trionalihic loquemur. Ea Arabice appellat Alfeta, Latine Corona uel Ariadne. *Alfeta. Ariad.*

Secundo loco Coronæ fabula hæc est, Theseus in Cretam profectus, Ariad-
nen Minois & Pasiphaes filiã in sui amorem allexit, dataque illi fide, quod eam *Fabula.*
sibi uxorem duceret, ab ea edoctus est quomodo Labyrinthum intrare, Mino-
taurũ superare, & filo ducto inde exire posset. Quapropter his peractis noctu
cum Ariadne ingressus est Chium, aut, ut alii uolunt, in Naxos insulam nauis
gavit. Vbi Ariadne dormiente relicta, abiit. Cum uero expergefacta Ariadne
discessum eius intellexisset, quæstu atque ullulatu foemineo omnia complens,
à Baccho eã fortè transeunte amata, & in coniugem ducta est, & in nuptiis eam
Coronã à Vulcano fabricata, claris micantegemmis ornauit, quã postea Liber Pa-
ter ob perpetuã memoriã astris intulit. Hanc fab. Tho. Rha. hisce metris absoluit.

Virginis quondam auxilio ferocem
Belluam Aegides hominemque uincens.
Perfidus Chium ueniens, tremendo
Littore liquit.

Aspicit Bacchus miseram, polumque
Deserens, lætus sociauit arctis

B Osculis, sistens lachrymas fluentes
Voce parenti.

Et memor longos foret ut per annos
Seculum gesti placidi, coronam
Accipit Minoidis, astra cœlo

Fulgida reddens
rona. Quicumque sub hoc sydere natus fuerit, erit uariis deliciarum uoluptati-
bus occupatus, ac muliebrium artium studiis deditus, florumque & coronarum
inuentor, & qui amœnis hortorum delectationibus adhærescat, odores, unguen-
ta, aromata: studiosa cupiditate desiderans, corpusque suum lenocinio puichris-
tidinis excolens, & qui stupra & adulteria latenter exerceat, ad uirginum pul-
chrarum, puerorumque cõcubitus, prona libidinis animositate festinans & cur-
rens, hucusque Iulius, Marcus Mani. lib. 1. cap. 4. & idem lib. 5. ca. unico in sen-
tentia pulchre accedit Firmico. Et Plini. lib. 18. ca. 28. 31.

Tertio loco notandum. Corona authore Ptolemæo octo habet stellas, quæ
suo tempore omnes fuere in Virgine, hodie omnes sunt in Scorpione. Et in ea

C est stella præfulgens, secundæ magnitudinis, nomine totius imaginis Alpheta.

Eam stellam uocat Virgilius primo Geor. Gnosiam.

Gnosiaque ardentis decedat stella Coronæ.

Rufus uero, totam coronam appellat Gnosiam, cum inquit.

Aspice ceu rutilis uibret lux Gnosia flammis,

Hæc quondam Bacchi monumentum fulget honoris.

Hæc Ariadnæi capitis testatur honorem.

Harum stellarum complexio tendit ad Venerem & Mercurium.

Quarto loco ad terrenas uenio Coronas. Est autem Coronæ urbs Pelopon-
nesi Misseniorum. Inde Coroneus sinus, Ptolemæus libro 3. capi. decimosexto,
tab. 10. Euro. & Plini. libro quarto, cap. 5. Corona Græcè dicitur *σέφαιος* aut
σέφος, à uerbo *σέφω*, quod est circundo. A nostris quondam Strophium à *στροφάω*
quod est uertere, inde Strophium. Et à Corona Corolla, Coronula dimini-
tium. Item à serendo sarta. Fuerunt apud Romanos diuersorum generum Co-
ronæ in magno habitæ precio. De quibus hic haud dicam funditus, puta Tri-
umphalis, Obsidionalis, Ciuica, Muralis, Vallaris, aut Castrensis, Naualis, Os-
ualis & multæ aliæ particulares Coronæ aut Sarta.

Tractatores de effigie Coro-
næ sunt hi. Ptole. 7. Al. & tract. 1.
quadr. Alphonfus in suis tabu.
Aratus, cuius hæc sunt uerba. Ibi
dē & illa corona, quam lucidum
posuit signum esse Bacchus mo-
rientis Ariadnæ, humero subuol-
uitur fatigati idoli. Humero qui-
dem Corona uicina est &c. Ger-
manicus Cæ. Bassus, Rufus, Iu-
lius Fir. lib. 8. cap. 11. sic habet. In
parte quinta uirginis oritur Co-

Scriptores.

Mar. Mani.

Stella præful-
gens.

Gnosia stella.

Virgilius.

Gnosia Coro-

na.

Coronæ ter-
renæ.

Coronæ urbs.

Corona, Ste-

phanos stro-

phum.

Hic primo contuendum, quis is fuerit, qui primus capiti suo coronam in- **D**
posuerit? Respondet Plinius libro 16. cap. 4. his uerbis. Ferunt primum omni-
um Liberum patrem imposuisse capiti suo ex hædera.

Secundo, antiquitus nulla nisi deo dabatur corona. Ob id Homerus cælo
tantum eas & prælio uniuerso tribuit. Viritum quidem ne in certamine quidem
ulli. Postea deorum honori sacrificantes sumpsere uictimis simul coronatis. No-
uissime & in sacris certaminibus usurpatæ. In quibus hodie nõ uictori dant, sed
patriam ab eo coronari pronunciatur. Inde natum ut etiam triumphaturis con-
ferrentur in templis dicandæ. Mox ut & in ludis darentur.

Ad hoc est nobile caput Plinii, scilicet 2. lib. 21. in hæc uerba. Tenuioribus
utebantur antiqui, strophia appellantes, unde nota strophiola. Quin & uoca-
bulum ipsum tarde inde cõmunicatum est, inter sacra tantum & bellicos hono-
res coronis suũ nomen uindicantibus. Cũ uero è floribus fierent, ferta à seren-
do seruiciæ appellabant. Quod apud Græcos quocq; nõ adeo antiquitus placuit.
Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus mos erat primũ, postea
uariari cœptum mixtura uersicolori, florumq; inuicem odores coloresq; accen-
derunt sicyonij ex ingenio Pausiæ pictoris & Glycerae coronariæ, dilectæ admo-
dum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans uariaret, essetq; **E**
certamen artis & naturæ (& infra) Sic coronis è floribus receptis, paulo mox
subiere quæ uocantur Aegyptiæ ac deinde Hybernæ, cum terra flores negat
ramento è cornibus tincto. Paulatimq; & Romæ surrepsit appellatio, corol-
lis inter inícia propter gracilitatem nominatis, mox & corollarijs, postquam è
lamina aerea tenui inaurata aut inargentata dabantur. Haftenus Plinius. Ex di-
ctis Plinij, Pausaniæ & aliorum manifestum est etiam apud gentiles coronarũ
usum fuisse in eorum sacris. Præterea nostræ literæ sacrae utriusq; pagine plene
sunt coronis, pro uario etiam significato. Præcepit Deus Moyse, ut mensam ta-
bernaculi inauraret auro purissimo & ornaret duabus coronis. Exodi 25. Et pri-
mæ Mach. 4. legimus. Ornauerunt faciem templi coronis aureis. Et ca. 12. Apo.
scribitur. Mulier amicta sole quæ Lunam habebat sub pedibus eius, habebat in
capite suo coronam stellarum 12. Item gloria beatorum in cælo; appellatur co-
rona. Paulus enim ad Timo. 4. Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet
mihi Dominus in illum diem iustus iudex. Sed non coronabitur nisi, qui legitime **F**
me certauerit. 2. ad Thimo. 2. Apo. 2. Esto fidelis usq; ad mortem & dabo tibi co-
ronã uitæ. Et prima Petri 5. Cum apparuerit princeps pastorũ percipietis im-
marcessibilem æternæ gloriæ coronam. Cant. 4. Veni de Libano, ueni coronas-
beris. Et David. Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Transeo
coronas uirtuosorum in hoc mundo. Coronas tribulationum &c.

Cæterum ad conuiuales uenio coronas. Floreas pleriq; detestantur, laureas
gratius acceptant. Illas putant puellares, colludentibus uirgunculis aptiores, ac
mulieribus, quam philosophico congressui, hominumq; à Musis nõ sequestra-
torum. Alij uero ex floris Coronas improbant omnino. Nam Empedocles testa-
tur à lauri folijs prorsus abstinentum. Neq; enim decere aiunt, hominem orna-
ri arborum deformitate, uiolenter, præterq; naturæ rationẽ direptis folijs. Cur
enim hæc data plantis opinemur, nisi fructuum tutelæ, atq; ut ipse quocq; frigo-
ris uim, calorisq; pro ratione admittentes confoueantur, ut temporum mutati-
ones citra perniciem ferre ualeant? At exutas ulcerosum planè contrahere nos-
cumentum, fieriq; indecoram denudationem. Ediuerso florum non decerpto-
rum quæ nam esse utilitas posset, nisi odore pascaris, exhibeaq; oculis ex eorũ
non imitabili uarietate uoluptatem iucundissimam lucundissimam dico quia
simplicem, quia naturalẽ, nec ullo impendio nostro constantem. Adde, quòd si

non

Exod. 25

Paul. 2. Thi. 4

Canti. 4

Conuiuales
coronæ.
Coronarum
de testatio.

A non præcerperis, momento conflaccunt, prorsumq; alioqui gratissimū naturæ opus uidetur perire, nullo cuiusquàm emolumento.

Proinde qui ex folijs magis quàm floribus coronas contexuisse malunt, per similes (inquit) Barbaris uidentur, quibus consutæ pelles gratiorem præbent uestium usum, quàm lanæ.

Sed his alij contradicunt, asserentes Corollam ex rosis esse Musarum. Succurrit profecto hac parte ueterum ingeniorum mirari diligentiam. Neq; enim simpliciter, sed summa uidentur ratione Coronas in conuiujs instituisse. Siqui dem Dionysium legimus, cum uinum comperisset, potentissimum utiq; medicamentum, simul iucundissimum, habitum inde fuisse non incelebrem medicum. Quod item discumbentes, qui se forte inuitarent plusculum, Hederea coronasset corona, quæ insita frigiditate uini potentiam retunderet, minusq; inde afficerentur bibentes, ebrietatis uis restincta, hœdera uis frigorifica. Cæterum eadem ratione in conuiualem admisisse creduntur lætitiã ex floribus Corollæ.

Perdocent experimenta, qua uis sensus cõcutiantur, ubi hausti liberius meri uapor hois arcem cœperit pulsare, quandoquidẽ initium inde habere sensus creditur. Propterea sapientiũ curiosa solertia, sciens esse in rerũ natura antipathiã id est, temperaturam, flores capiti circumponendos præcepit, quorum defluxus mirabiliter illud aduersus crassantis latenter ebrietatis impetum obsepiret, cõmuniretque. Calidi siquidem poros seu meatus patentiores reddunt, frigidi uero sua potestate ita cõtemperant, ut scandentes repercutiant uapores, sicuti Rosa atque Viola. Substringit enim utraq; reprimi que capitis grauitates. At Cypriflos, Crocus ac Baccaris in suauem uertunt soporem bibentes. Lenis quippe eorum defluxus est ac blandus, inæqualitates que corporis ebriorũ & asperitates tranquille diffundit. Porro florum quorundam odoribus in ambitu cerebri fusis, sensorij repurgantur meatus, & quod humectũ est, attenuatur, lenitur sine cõmotione ulla caloris facultate digestum. Quin & frigidum natura supra apte cerebrum refouetur.

Proinde floreas Corollas è collo propendentes Hypothymidas nuncupant, puta à uaporandi usu. Eodem quoque argumento unguentis ex floribus obungere pectus moris fuit peruetusti.

Deinde crescente hominũ luxuria coronas uarijs floribus & herbis & ramis intexuerunt, quarum plures caput uehementer lædunt, ut sunt Coronæ de Al lio, Astromo, abschlag, Herba Coriandri, de Castanea, Dactylo, Sauina, Auella na, Nuce cõmuni, Fabis &c. Sunt autem primum Coronæ repertæ ob dignitatem capitis, quod in hoc initium sensuum & principatus consistit. Ut sunt de Violis, Rosis, Croco, Cypriflore, Cytiso, id est, Trifolio maiori, Lilio, Hyacintho, Lauro, Hædera, Garyophilis.

Demum annectendũ quid sit, Coronas Bibere. Hic recensenda est historia Cleopatrar reginæ Aegypti & M. Antonii, quam colliges ex Plutar. Plin. ca. 35. libri 9. & ca. 3. & 21. Duo fuere maximi uniones per omne eũ, utrumq; possedit Cleopatra Aegypti reginarum nouissima, per manus orientis regum sibi traditos. Hæc, cũ exquisitis quotidie Antonius saginare epulis, supbo simul & proci fastu, ut regina meretrix lauticiam eius omnem apparatusq; detractans, quarente eo quid astrui magnificentia possit. Respondet una se cœna centies sestertiũ absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsonibus factis, postero die, quo iudicium agebatur, magnificam alias cœnam, ne dies periret, sed quotidianã Antonio apposuit, irridenti, cõputationemq; expostulanti. At illa corollarium id esse, cõsumpturamq; se ea cœna taxationem cõfirmans, solãq; se centies sestertiũ cœnaturam. Inferri men

Coronæ in cõ
uiujs.
Dionysius.

Hypothymi
de.

Coronæ læ
dentes.

Coronæ uti
les.

Coronas bi
bere.
Cleopatra &
Antonij histo
ria.

lam secundā iussit. Ex præcepto ministri unum tantum uas ante eam posuere D
 acetī, cuius asperitas uisq̄ue in tabem margaritas resoluit. Gerebatq̄ue auribus
 tum maxime singulare illud & uere unicū naturæ opus. Itaq̄ expectante An-
 tonio quid nam esset actura, detractum alterum mersit, ac liquefactum absor-
 buit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq̄ paranti
 simili modo absumere, uictumq̄ue Antonium pronuntiāuit, homine irato.

Capite autem 3. libri 21. ad nostrū propositum sic habetur. Scelerata Cleopa-
 tra apparatus belli Actiāci, gratificationē ipsius reginæ Antonio timēte, nec ni-
 si prægustatos cibos sumente, fertur ab ore eius lusisse extremis coronę floribus
 ueneno illitis, ipsaq̄ capiti imposita, mox procedēte hilaritate inuitauit Anto-
 niū ut coronas biberent. Quis istas timeret insidias? Ergo cōcerpta in scyphum
 incipienti haurire opposita manu. En ego sum (inquit) illa Chare Antoni quā
 tu noua prægustantiū diligentia caues, adeo mihi (si possim sine te uiuere) oc-
 casio & ratio adest. Inde eductū ē custodia bibere iussit ilico expirantem. Ex his
 concluditur, quid sit Coronas bibere? quid Coronaria aut Coronata uina, pu-
 ta cum conuiuiones de Coronis poculis flores aut folia imponunt & postea iur-
 xta confidentium seriem percircuitum bibunt. E

SEQUITUR ENGONASIN

Engonasis.

OB diuersas historias plures præsertim uetustiores, nō assignant huic ima-
 gini nomen proprium. Contendunt enim nonnulli esse Herculem. Alii
 Cethea Lycaonis filium. Alii patrem Lycaonem esse uolunt, qui uidetur ut la-
 mentans filiam in ursæ figuram conuersam, genu nixus palmas aduersas ten-
 dere in cœlum, ut eam sibi dii restituant. Alii asserunt esse Theseum. Alii Tha-
 myrim à Musis excæcatum, ut supplicem ad genua iacentē. Alii Orphea, Alii
 Ixiona brachiis uinctis esse dixerunt, quæ uim lunoni uoluerit asserre. Alii Pro-
 methea in mōte Caucaaso uinctum. Horum omnium historiae eō tendūt, quod ex
 causa uidentur ingeniculasse & palmas supplicum more in cœlum extendisse
 uel ad pugnam paratos. Quocircā Aratus in Phœ. de hac imagine sic scripsit.
 Hoc uero propè laboranti uoluitur uiro simile Idolū, quod quidē nemo scit ma-
 nifesto dicere, neq̄ cui incumbat ille labori, sed ipsum uulgo Engonasi uocant: F
 eo quod in genibus laborās geniculanti similis est. Super ambobus uero ei hu-
 meris, manus eleuantur. Distenditur certe hinc inde quantū ad manuum pas-
 sum, medie uero super capite dextrī lateris pedis sinistri imum habet tortuosi
 draconis. Huc usque Ara Engonasis dicitur, id est, genu nixus, quia apud Græ-
 cos ἔγγυ, id est, in: & γόνυ, id est, genu.

Aratus.

Accedit ad hoc Hyginus lib. 2. & 3.

Et pulchrè Iulius Firmicus libro octauo capi. decimo septimo, de claris syde-
 ribus cum Piscibus orientibus & occidentibus, in hæc uerba. In extremis Pisci-
 um partibus oritur Ingeniculus, qui à Græcis Engonasin dicitur. Hoc oriente
 sydere quicumq̄ nati fuerint, fugaces erunt, callidi, uarij instructi dolis, menda-
 ces, & qui homines uariis insidiis appetant, & effrenata semp animositate gras-
 sentur. Cum testimoio uero Martis & Lunæ erunt funambuli, oribatæ, neu-
 robatæ & qui talia pertractent.

Marcus Ma.

Ad idem Marcus Manilius libro primo.
 Proxima frigentes arctos, boreamque rigentem
 Nixa uenit species genibus sibi conscia causæ.
 Et libro quinto, similem habet sententiam cum Firmico,

German

A Germanicus Cæsar. Non illi numen non magni causa laboris.

Cæ. Germa.

Dextro namq; genu nixus, diuersaq; tendens
Bracchia suppliciter pansis ad numina palmis,
Serpentis capiti figit uestigia sæua.

Rufus Festus de Engonasi.

Rufus Fest.

Illa laboranti similis succedet imago,
Protinus expertem quam quondam dixit Aratus
Nominis, & cuius latuit quoq; causa laboris,
Pannyasi, sed nota tamen ceu longior ætas,
Eruit excussis arcana exordia rebus &c.

Postea narrat de Hercule & pomis aureis Hesperidũ, & quo pacto draconem
custodem interfecit.

Vetula tralatio in Alma. habet Stellatio Algiethi, id est, incuruati super ge
nu ipsius. Geor Valla traduxit Engonasin.

Vetula tralatio.

Fabulã hanc annectere collibuit, ex Pherecide, Eratosthene & Paniaste ex
cerptã. Iuno, cum eã Iupiter in uxorem duceret, inuenisse terram dicitur aurea
mala ferentem. Cuius rei stupore permota, à terra petiisse ut huiusmodi arbo
res in hortis suis sereret, qui erant iuxta Atlantem montem. Satisque ibi arbori

Algiethi.
Fabula.

B bus, cum fructũ ferre cœpissent, & filiã Atlantis ex his mala frequenter decer
perent, draconem in somnem adhibuisse custodem. Hercules uero cum ad ma
la aurea profectus fuisset, & poma tulisset, draconem interemit. Seneca.

Post hæc ad ortus nemoris opulenti domos

Aurifera uigilis spolia serpentis tuli.

Quapropter propter hunc laborem, & eximias uirtutes & res ab eo præclarissi
mè gestas, tum quod Iouis filius erat, à patre in cœlum translatus, ubi apparet
Draco caput habens erectum, Hercules cum dextro pede genu nixus, sinistro
pede capitis eius dextram opprimere conatur, dextra manu cum claua sublata
ut feriens, sinistra proiecta cũ pelle Leonis, quẽ inermis interfecit, ut his quàm
maxime dimicans appareat.

Huius fabulæ hæc sunt metra.

Excelsus genitor Iupiter Herculis

Scriptores huius sunt iam su

Scriptores.

Erumnas superasse aspiciens graues

pra enumerati.

Natum, & terribiles, munera reddidit

Habet autem authore Ptolemæo

Stellæ 29.

Iustus pro meritis, cum domum olympicam

stellas 29. tempore eius omnes in

Libra, Scorpione & Sagittario. No

stro tempore consimiliter de com

plexione Mercurij.

C Clari syderibus luminis obtulit

Cinctam, ut temporibus uiueret omnibus.

De Hercule allegoria satis cõmoda, puta ethica proponi posset, quam breuita
ti consulentes missã facimus.

Allegoria
ethica.

Id tamen hic annotandum decreuimus, plures fuisse Hercules etiam proba
tissimi historici asserunt. Nam tres & quadraginta asserit Varro. Primus tamen

Plures Her.
De nomine
Herculis.

& omnium fortissimus fuit Aegyptius Thebanus, cui Lybius est nomen pro
prium, non Hercules. Testis est Berosus lib. 5. Anti. cum inquit, Hercules Osiri
dis filius cui nomen est Lybius. Adstipulat Cato in fragmentis cũ dicit. In mon
tanis Lyguribus sunt portus Herculis Aegyptij. Nam Lybarnum in his est à no
mine simul & cognomine illius. Græci ubicumq; nomen Herculis audiunt, pu
tant esse suum, à nomine sumentes argumentum, cum tamen ille neq; nomine
Lybius, à quo deuicti Lybij, sed Alcæus dictus sit. Neq; dictio Hercules sit Græ
ca, sed Aegyptia. Nam illi Heraclio, id est, Iunonis gloria cognomen fuit. Acce
dit his Diodorus Siculus libro 4. Et Moses Gene. ca. 10. Sunt igitur huius Ly
bij cognomenta in Aegyptia lingua, hæc, Her, Hercol, Ar, Arno, Musarno.

Her.
Col.
Hercol.
Ar.
Ari.
No.
Arino.
Arno.
Musa.
Musarnus.
Musarni.
Musarna.

Her iam dicta lingua pellitum significat, quia induebatur simplici pelle Leonis quotidie. Col, etiā apud Hebraeos totum significat. Hinc Hercol aut Herculo muta in u. significat pellitum totum, quia pellibus ferinis toto corpore tegebatur pro armis, non dum armis inuentis in primo ortu generis humani ad propulsandas iniurias, ut habet Diodorus libro primo. Ar uero & Ari designat Leonē, ab insigni suo Leone, quia ab insigni saepe denominantur duces, ut Macedo Lupus, Anubis canis, teste Diodoro libro primo. No autem famā celebrem significat. Arino & per sincopam Arno, id est, Leo celebris à uirtute & famosus & etiā à corporis robore, quia, ut ait Diodorus, propulsabat iniurias ab humano genere, ut pulchre declarat Berofus lib. 5 in. §. Hercules Osidiris filius, & de inde. Musa item disciplinā significat apud omnes gētes, inde. Musarnus dictus ob doctrinam militarem & initiationem militis, id est, doctor militiē. Et eius milites Musarni, id est, discipuli Herculei. Inde fundauit metropoles Musarnas & populos Musarnæos. Testis Ptolemæus de Musarna urbe Carmaniæ lib. 6. ca. 9. & tabu. 6. Asi. & est sita ad mare Indicum. Et alia Musarna Gedrosiæ de qua idem eodem ca. 21. Tab. 9. Asi. Ibi Musarnæi. Et idem Lybius in Italia fundauit urbes Musarnas, quæ sunt hodie dirutæ.

Item Lybarnū ciuitas de qua supra. Cato, quasi Lybii celebris Leonis ciuitas. De qua Ptolemæus lib. 3. ca. 1. & tabu. 6. Euro. sita sub Appennino monte in Lyguria. Et alia ibi reperiuntur indicia ut Herculis portus. Arna fluuius.

Alter Hercules, adagium.

Postremo adagium est, Hercules hic alter est. Id habet hanc rationem. Fuisse Buissequam Titormum, patria ut fertur, Aetolum, corpore staturorum, uiribus præcellentem, in eum ubi incidisset Milo Crotoniates, uirum fiducia elatior, ac sibi placens, percupiebat uisa proceritate insigni, illius periclitari robur. At is non sine ironia, posse se nihil magnum, asseuerabat. Mox tamen in Euenum fluuium descendens, reiecta ueste, permagnum arripuit lapidem, quem primo quidem ad se pertraxit, deinde & propulit, bisq; aeter ipsum hoc effecit. Postea sustulit, sed non ultragenua, demum humero impositum ad quinquaginta ferè ulnas proiecit. At lapidem uix emouebat Milo. Cæterum nec eo contentus Buissequa, pergīt in armentum, stansq; in medio ferocissimi omnium, maximeq; tauri pedem corripit, furentemq; ac inde se proripere adnitentem frustra, retinet constantissime. Nec satis, quinimo manu altera prætereuntis fortè tauri alius pedem apprehendit audacissime, ac comprimit ferociter. Id cum intueretur Crotoniates, in cælum manibus sublatis. O Iupiter, inquit, en alterum pro seminaſti nobis Herculem hunc. Hinc deniq; in prouerbiū demanasse, hic alter Hercules.

SEQUITUR SERPENTARIUS.

Serpentarius.
Ophiuchus.
Anguitenens.

Ptolemæus, Alphonsus, Cæsar Germanicus & plures alij, ex homine serpente inuoluto aut circundato, duas conflant cœlestes imagines, Hominem, Serpentarium, Ophiuchum siue Anguitenentem, appellantes. Aratus etiam & Proclus duas faciunt, Serpentarium, scilicet, & Serpentem.

Fabula Serpentarij.
Aesculapius.

Primo Serpentarium, dein eius Serpentem absoluemus. Habet igitur Serpentarius multis omillis, hanc fabulam, etiam apud astrologos uulgatam. Aesculapius teste Ouidio & Diodoro, Apollinis & Coronidis filius fuisse perhibetur, traditus Chironi erudiendus. Hic cum esset inter homines, & tantum medicina præstaret cæteris, ut non satis uideretur hominum dolores leuare, nisi etiā mortuos reuocare ad uitā nouisset. Fertur Hippolytū Thesei & Amazonis filium aut (ut alij asserunt) Glaucum Minois filiū ad uitam reuocasse, propter quod

A quod peccatum, Iouem domum eius fulmine incendisse, ipsum uero propter artificij excellentiam, cum Apolline patre eius inter sydera Anguem tenentem collocasse. Huic fabulæ hæc subest ueritas, Aesculapium præstantissimum fuisse medicum. Hic deus petitus à Romanis, uigente pestilentia, è libris Sibyllinis, per decem legatos Epidaurum: ubi colitur, anguem, qui se in nauim eorum cõiecerat, in quo ipsius numen esse constabat, deportauere, eoque in insulam Tyberis elapso, in eodem loco sedes ei constituta est. Author est Liuius libro undecimo. Cuius hæc sunt uerba. Cum ciuitas pestilentia laboraret, missis legatis, ut Aesculapii signum Romam ab Epidaurum transferrent, anguem, qui se in nauim eorũ contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoque in insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Aesculapii constituta est.

Hanc fabulam Thomas Rhadi. paucis metriculis absoluit.

Asclepius olim

Scriptores de Serpentario sunt hi. Aratus in Phœno. in

Scriptores
Aratus.

Artis medicinæ

hæc uerba. Caput uero summũ obserua iuxta caput Ser-

Autor, deus hũc ob

pentarii, ex illo namque ipsum deprehendas licet splen-

Illustre repertum,

didum Serpentarium. Quales sibi capiti subiacentes clari

Tale ob facinus

humeri apparent: hi quidem etiam plena Luna conspicui

Cæli ignibus arsit

essent, sed manus non admodum æquales. Tenuis namque

B hinc inde exit splendor, attamen etiam illæ contemplabiles, non enim modicæ sunt, ambæ autem serpente fatigantur, qui quidem medium inuoluit Serpentarium. Hic uero instanter apteque innixus, pedibus conterit magnam feram ambobus Scorpionem, oculoque & in pectore calcans rectus, sed ei serpens ambas uoluitur per manus, dextram modicus, sinistram uero supernè multus. Atque ei sanè Coronam attingunt supernæ genæ. Subter spiram autem magnam inquire Chelas, sed hæc quidem lumine indigæ, nequaquam splendide. Hucusque Aratus, & coniunctim utrasque describit imagines.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 15. De claris syderibus cum Capricorno orientibus & occidentibus, sic habet. In primis partibus Capricorni oritur Ophiuchus. Hoc oriente qui nati fuerint, Marsi erunt, qui scilicet pestiferos angues, sopitis & mitigatis aculeis, opprimant. De eodem Marcus Mani. libro 1. ca. 4. Et idem libro quinto ca. unico fermè consentit cum Iul. Firmi. his metris.

Iul. Fir.
Mar. Mani.

Anguitenens magno circumdatus orbe Draconis

Cum uenit in regione tuæ Capricorne figuræ,

C Non inimica facit serpentum membra creatis.

Accipiunt sinibusque suis, peploque fluenti,

Osculaque horrendis iungunt impune uenenis.

Germanicus Cæsar ferè cum Arato cõcordat. Rufus super addit fabulam Aesculapii. Tullius in fragmentis Aratis. Hyginus de eodem libro 2. & 3.

Ger. Cæ.
Rufus Fest.
Tullius.
Hyginus.
Ptolemæus.
Alphonfus.
Numerus stel-
larum serpen-
tarij.
PerPens.
Alangue.
Fabula.

Ptolemæus lib. 7. & Alphonfus tribuunt Serpentario 24. stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, tempore Ptolemæi omnes in Scorpione inuentæ, nostro uero in Sagittario, demptis 6. 7. & 8. que Scorpionem tenent. Hæ omnes authore Ptolemæo tracta. 1. quadri. uim habent Saturni & parum Veneris.

Propter connexionem imaginum & fabularũ, ad Serpentem ipsius Serpentarii accedo, qui Arabice Alangue uocatur. Inquit enim PROCLVS, SERPENS. Cur Serpentarius serpentem tenere dicatur, causa hæc traditur. Cum de Glauco suscitando Aesculapius cogitaret, uenisse ante eum serpentem, & baculum, quem manu gestabat, arripuisse. Quapropter ira percitum, baculo fugientem sæpius percussisse, tandemque interfecisse, uenisse mox eodem alium serpentem, herbam ore ferentẽ, & in caput defuncti posuisse, quo facto mox utrunque fugam corripuisse. Sic eam herbam ostensam fuisse Aesculapio, & hac Glauco

ab inferis suscitasse. Itaque Serpentem in Aesculapij tutela & inter astra constitutum fuisse, ex qua consuetudine deriuatum est, ut reliqui medici serpentibus uterentur.

Huius fabulae haec sunt metra.

Ptolemæus.

Prolis Apollineae meditatus
Cum foret; ut medicamine Glaucum
Redderet his iterum capiendis
Flatibus aëreis, baculumque
Volueret in manibus, uidet anguem,
Verberibusque necat. Subito alter
Affuit, ore gerens uiridem herbam
Qua tetigit caput anguis, & ille
Viuus abit. Stupet atque docetur
Natus Appolline, reddit & auris
Ex simili medicamine Glaucum.
Hinc nitet Anguis in æthere clarus.

Tractatores de Serpente sunt hi omnes quos supra citauimus.

Ptolemæus dicit. 7. Alma, numerat Serpenti 18. stellas, in tertia, quarta magnitudine, dempta 12. quæ est quinta. Suo tēpore in Libra, præter 12. 13. 14. & 15. quæ fuere in Scorpione, hodie in Scorpione, demptis 13. 14. 15. 16. & 17. quæ Sagittarium tenent, & ultimã quæ in Capricorno locatur. Omnes de complexione Saturni & Martis.

Allegoria.

Circa duas has imagines primo aduertendum. Hi qui sacris sunt adiurati literis, allegoriam faciunt profecto utilem. Per Serpentarium intelligentes declinationem mali, quia Teste diuo Thoma Aquino, declinando a malo præceptis negatiuis proprie obtemperamus. Per Serpentem autem designant Religionem quæ hominem principaliter in deum ordinat, facienda & uitanda discernens.

Ophites lapis

Sed his missis, ad alia festino commemoranda, quæ dictis imaginibus proprius accedunt. Quare secundo loco contuendum, Ophites lapis de genere marmorum, de quo Plini. lib. 36. ca. 7. & 23. serpentinas habens maculas, unde nomen accepit. Est enim ὄφις Græcè, serpens latinè. Binæ sunt eius species. Mollis candidus, ac nigricans, quadã uiriditate aspersus, croceis maculis. Vtriusque uirtus est, collo suspensus sedare capitis dolores ac opitulari percussis exictibus serpentum, præcipue succensus. Habet etiã potentiam abstergendi & atterendi, quare potus cum uino albo & tenui calculos in uesica atterit. Quidã phreneticis & lethargicis iubent adalligari candicantem.

Ophiodiri.

Tertio, occurrit quæstiuicula. Qui sint hi populi Ophiodiri nuncupati. Scito lector candide, Laconica teste Strabone lib. 8. Geog. & Ptolemæo libro tertio, ca. 16. 12. 10. Euro. & alijs, regio est Peloponesi. Cuius urbs Lacedæmon olim rebus domi forisque gestis omnium præclarissima. Inde Lacedæmones populi dicuntur, quæ & Sparta nominata, inde Spartani. Lacedæmones igitur Spartani & Lacones idem significant. Legimus Lacedæmonios a Pythia quandoque nominatos Ophiodiros, eius appellationis, ex historia, authore Aristotele lib. admirabilem, hanc adducunt rationem. Quadam tempestate mira serpentum multitudo in Laconia succreuit, facta inde annonæ caritas est incredibilis, coactique indigenæ serpentes in escam humanam uertere, unde nomenclaturæ nouæ data occasio.

Ophiogenes.

Quarto adsunt alij populi Ophiogenes dicti, de quibus Plini. libro septimo cap. 2. in hæc uerba. Crates pergamenus ad Hellepontum circa Parium, genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes uocat, serpentum ictus contactu leuare solitos, & manu imposta uenena extrahere corpori. Varro etiã nunc esse paucos ibi, quorum saluæ contra ictus serpentum medeantur. Consimilem quasi habes sententiã apud Strabonem lib. 13. Nominati Ophiogenes, quasi Anguigenæ siue Serpentigenæ cognationem quandam cum serpentibus tenentes.

Psylli.
Marfi.

His haud inepte addo Psyllas & Marfos. Quare Plini. ubi supra, subiungit. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, a Psylo rege dicti, horum corporum ingenitum fuit uirus, exitiale serpentibus, ex cuius odore

refo

A resopirent eas. Mos uero liberos genitos obijciendi sæuissimis earum, eoque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Et idem infra de Maris, sic. Simile & in Italia Marforum genus durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse eis uim naturalem eam. Ad idem legito Plini. lib. 28. ca. 3.

Quinto loco commemoratis adijcere libuit Ophiophagos quos latine Anguivoros dicere possumus, de quibus Plin. lib. 6. ca. 29. sic. Inrorfus (intellige à sinu Maris rubri Troglodytici, quæ Ptolemæus sinu Arabicum nominat, uersus Nilum fluuium) Candeï, quos Ophiophagos uocant, Serpentibus uesci assueti, neque alia regio fertilior earum. Solinus cap. 46. sic scribit. Arabes longe, lateque diffusi diuersis moribus uiuunt & cultibus, pluribus crinis intonsus, mitrata capita. Et infra. Comertijs student, aliena non emunt, uendunt sua. Quippe & syluis & mari diuites. Pars eorum, quibus asper est uictus, angues edunt, nulla illis animi uel corporis cura, propterea Ophiophagi nominantur. Ad idem Solin. cap. 44. Pompo. Mel. lib. 3. de Arabico sinu. Candeï (inquit) habitant hi, quos ex facto, quia serpentibus uescuntur, Ophiophagos uocant.

B Sexto nonnulla de Serpentinis hominibus miratur digna præterire nequeo. In Aristotelis monumentis legimus. Puellam cœpisse initio paulatim uenenis enutriri, consuetudinem in naturam mutasse, ut his perinde uesceretur alereturque sicuti cœsuetis cibis reliqui homines, ipsamque educationis ratione uenensam euasisse, ut sputo, & quouis humore alio perimeret appropinquantes, illi co etiam expirantibus qui cum ea coissent.

Auicenna scriptum reliquit, tempestate sua uixisse hominem, quem fugerent uenenata omnia, morientibus omnibus, quæ forte mordicus cum apprehendissent, inde nil omnino læsum.

Albertus magnus totius Sueuiæ decus narrat, in Colonia Agrippina se uidisse puellam, quæ in trimatu parietibus arreperet araneas uenatura, quas uoraret, eoque cibi genere oblectata insigniter aleretur. Hæc huc usque ad Serpentariu spectant. Nunc ad Serpentem uenio. Plura & propè innumera de his scribunt, puta Strabo, Plinius in multis libris, Solinus, Pompo. Me. & alii. Quibus omnibus missis, hæc pauca adiungere collibuit. Polybius libro 1. de primo bello punico. Orosi. lib. 4. Gellius lib. 6. ca. 3. sic habent. Attilius Regulus imperator bello punico primo ad ripam Bagradæ fluminis Africæ minoris ingentis magnitudinis serpentem machinis bellicis interfecit, multa suorum militum clade, cuius postea corium Romam translatum 120. pedum longitudinem habuisse memoriæ proditum est. Concordat Plini. lib. 8. ca. 14.

Strabo lib. 13. de ingente alio scribit serpente, in hæc uerba. Aradii pars camporum prima à mari Macras uocatur, & Macra campus in quo Possidonius scribit uisum fuisse serpentem mortuum, iugeri longitudine, crassitudine tanta, ut equites ex utraque parte astantes se inuicem intueri non possent. Hiatus autem tanto, ut hominem equo insidentem reciperet. Exuuiarum squamam quamlibet clypeo maiorem. Plini. cap. decimo quarto, libri octauo, de iisdem sic. Megasthenes scribit in India serpentes in tantam magnitudinem adulescere, ut solidos hauriant ceruos tauroscque. Idem nonnullis adiectis legimus apud Solinum ca. sexagesimo quinto.

Postremo apud receptos authores Strabonem, Herodotum, Plinium &c. legimus, Africa maximam habet serpentum copiam, adeo (ut Solinus scribit) fecunda est, ut mali huius merito illi potissimi palma detur, ut araturi præaltis ocreis induti, haud alio modo morsus uitare possint. Sed de his ad nostrum propositum satis.

SEQUITVR LYRA.

STOEFLERI
INTERPRE.

Lyra

Fabula.

Nonnulli etiam uetusti authores pro Lyra ponunt Vulturem cadentem. Sed quia de vulture cadente pro coelesti imagine nulla mihi occurrit uel historia uel fabula, sequar Aratum, Hyginum, Iulium Fir. Mar. Mani. & recentiores Tralatores; Lyram affirmantes coeleste esse effigiem. Habet igitur fabulam hanc, cuius maiorem partem colliges ex Ouidianis libris de transformatis 10. & 11. Tradunt enim cum aliquando Nilus egressus alueum suum totam inundasset Aegyptum, postea eo inter suos limites ingresso, uarias in campo animantes reliquisse, inter quas remansisse testudinem. Quam cum Mercurius reperisset, consumpta iam carne, sed superstitibus neruis, percussu sonum exci- tasse. Quocirca ad similitudinem illius composuisse Lyram, eam Orpheo tradi- disse, eo quod esset unius ex Musis, scilicet, Calliopes filius, tantae autem suauitatis fuisse perhibetur, ut arbores, saxa, feras traxisse dicatur Orpheus. Huius uxor Eurydice morsu serpentis in prato iacentis periit. Orpheus immaturam eius mortem quaerens. Lyra accepta ad inferos descendit, omnem deorum pro- geniem suo carmine laudauit, Libero patre excepto, hunc enim obliuione dur- ctus praetermisit. Quare indignatus Liber postea per Bacchas se uindicaui. Or- pheus igitur carminis suauitate effecit, ut uxorem a Plutone ea acciperet con- ditione, ne illam, priusquam ad superos reuersus esset, aspiceret, & ut ipse eam subsequenter praecederet. Verum ueritus ne uxor eum non sequeretur, cum iam ferè ad superos peruenisset, eam respexit, quae illico ab oculis eius euanuit ad in- feros reuocata. Qui cum desperaret se iterum ea potiri posse, dolore quasi inconsolabili tenebatur. Threissas etiam mulieres, quae Cicones uocantur, uatis amo- rem ardentem petentes aspernatus, quare multae dolere repulsae. Docuit Thra- ces puerorum amoribus indulgere. Id autem egrè ferentes Thraciae mulieres, sacra Bacchi in Pango monte Thraciae, illum cythara canentem ferasque mulcen- tem discerpserunt, cuius caput & cytharam in Hebrum flumem proiecerunt. Quo facto Musae collecta membra sepulturae dederunt, Lyram uero stellis figuratam inter sydera collocasse, Apolline id permittente, & Ioue, Apolline id petente, ad- mittente. De hac fabula Tho. Rha. sic canit.

Tho. Rha.
Scriptores.

Olim Mercurius Lyram
Vati Threicio tradidit: Hic stygia
Petens, plectra mouens, modis
Latos flebilibus dum sociat modos,
Lymphatae Ciconum nurus
Solantem Euridices tristitiam Orphea
Cernentes numeris, graui
Irarum cumulo pectora consita,
Saxis ora canentia
Bacchantes iaculis membra dissipant,
Phoebus condoluit: polo
Figens syderibus praeradiantibus,
Ornat perpetuo Lyram.

cunq; radiatione respexerit, tortores erunt, carnifices, & qui malos homines pro- no studio persequantur. Mar. Mani. libro 1. ca. 4. de eadem sic canit.

Et Lyra deductis per coelum cornibus inter
Sydera conspicitur, qua quondam coeperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, manesq; per ipsos

Scriptores de coelesti Lyra sunt om- **F**
nes hi, quos supra de serpentario re-
censui. Ex his aliquot sententias non as-
pernandas adscribere placuit. Iulius
Fir. de Lyra lib. 8. ca. 15. de claris stellis
cum Capricorno orientibus & occiden-
tibus sic scribit. In parte decima Capri-
corni oritur Lyra. Quicumq; hoc orien-
te sydere nati fuerint, aequi erunt, res-
cti cupidi, & ad omne aequitatis officium
apti, scelerumq; uindices, & quibus
publica officia, quaestionesq; credan-
tur. Si uero hunc locum Saturnus qua-

Fecit

A Fecit iter, domuitque infernas carmine leges.
Huic cœlestis honos, similisque potentia causæ
Tunc sylvas & saxa trahens, nunc sydera ducit
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.

Et idem de eadem belle scribit libro quinto ca. unico. Legito.

Habet Lyra authore Ptolemæo dict. 6. Alma, stellas decem. In 1. 3. & 4. magni

Stella lyræ;

tudine, omnes sua tempestate in Sagittario præter quintam & sextam, quæ fue-

re in Capricorno, nostra uero omnes in Capricorno. Vires habent Veneris &

Orphei tres.

Contuendum, tres legimus Orpheos, quorum primus Argo (Mercurij,

nautica scripsit. Alius, qui de lapidibus. Tertius, de quo nobis sermo est. Is gene-

re fuit Thrax Oeagri & Calliopes filius, doctrina, melodiis ac poesi antecessit

omnes. Cantus quoque suauitate saxa, feras, arboresque dicitur allexisse, Theolo-

giæ gratia cui plurimum operæ impendebat in Aegyptum nauigauit. Vnde ex

eorum sacerdotibus plura ad Græcos præcepta & cæremonias contulit. Cum

Argonautis insuper Colchos profectus est, scripsit de fabulis, epigrammata, hy-

mnos. De quo plures multa scripsere, puta Diodorus, Diogenes, poetæque,

præcipue Ouidius 10. & 11. metamor.

B Sed hic in dubium uertitur. Quare ferè omnes poetæ de Orpheo scribentes

afferunt eundem cantus suauitate ac cytharæ (ad similitudinem testudinis à

Mercurio confectæ) melodiis non homines solum, sed feras, sylvas, arbo-

res herbas & saxa mouisse. Solutio quod in eo continetur poetarum pulchra

phantasia, qua significatur quanta uis sit Musicæ disciplinæ. Musica enim ca-

pi omne quod uiuit, colligimus ex Pythagoricis & Platonis, afferentibus

cœlum esse spiritum, motibus, tonisque suis omnia disponentem. Ex deci-

mo quinto Strabonis discimus, Elephantes cantu mulceri & tympanorum so-

no. Plutar. scribit brutorum pleraque deliniri, afficique plurimum Musica. Sicuti

fistulis Ceruos. Vbi saliantur Equæ, nomen solitum canunt, scilicet, Hippotho-

ron. Cantu Delphinos moueri testis Plin. lib. 9. ca. 8. Soli. ca. 22. Cygnos Hyper-

boreas cantus adducit. Aues fistulis alliciuntur. Insule quæ sunt in Lydia, quæ

Nympharum nuncupantur, in mediū stagnum à continenti procedentes, can-

tantibiarum primo in circulum motæ, dehinc ad littora reuertuntur. Megaris sa-

xum adictū pulsus cuiuscumque fidicinat, author Martianus in 6. In Sicilia Ha-

lesma regione (teste Solino ca. 11.) fons est alias quietus, & tranquillus, cum si-

letur, si insonent tibiæ, exultabundus ad cantum eleuatur, & quasi miretur

dulcedinem uocis, ultra margines intumescit. In homine autem peculiaris adesse

uidetur ratio, quia modulatio sonus in corpus musicæ memoriam defert, cui-

us anima in cœlo fuerit conscia. Propterea nullum habere tam immitte pectus

tamque aspertum, quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. Quare

Poetæ dicentes Orpheum aut Amphionem cantu lapides, feras &c. traxisse, au-

tores Lactantio lib. 1. diu. Insti. locuti sunt nē de facto esse, sed nomine tantum, re-

bus gestis quendam colorem addentes. Volentes ad ueritatem potius alludere,

ut intelligamus ferorum hominum animos ab Orpheo esse excultos &c. Simile

legimus de Amphione musico, qui lyra adeo dulciter canebat, ut saxa ad muros

Thebanos exadificandos sponte insilierint. Quod ideo fictum est, qui eloquij

suauitate homines rudes & incultis moribus ad obsequij ciuilem pellexit disci-

plinam, quod Horatius in arte poetica aperte his docuit uersibus.

Siluestres homines, sacer, interpretisque deorum

Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus.

Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque Leones,

Dictus & Amphion Thebanæ conditor urbis

Musica.

Bruta cantu &
melodijs mulla
tur.

Delphin.
Cygni.
Insule Nympha-
pharum.
Saxa megarita

Fons.

Homo Musi-
ces, studiosus.

Orpheus.
Amphion.
Lactantius.

Horatius.

Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda,
Ducere quò uellet.

Homines se
motibus dele-
ctant.

Nautæ,
Artifices.

Afferunt Peripatetici & alij authores recepti, insitum esse omnibus delectas-
ri naturalibus motibus. Cui sint argumento pueri, qui uix dum nati modulis
permulcentur. Pugnantiũ item animos in bello tubarum carmine excitari cõ-
spicimus. Nautas quoque atque remiges, insuper & penè omnes artifices manu o-
perantes, uocis modulatione, labores facilius posse tolerare experientia doc-
cuit, & sicut corpora fessa laboribus requie alleuiantur, ita animos occupatos
tentationibus. Iratos, seditiosos, phreneticos ac morbosos leuat, & letos facit
Musica. Quod etiam ex sacris literis compertum habemus. Legimus enim de
Saul. Saule rege, quòd postquam spiritus ab eo recessit & exagitabat ipsum spiritus
domini malus. Cum uexaretur, requiescere non potuit, donec Dauid cythara
ludente, dulcissima eius harmonia refocillabatur Saul, & leuius habebat, rece-
debat enim ab eo spiritus malus.

Morbi curant.

Martianus.
Thales

Democritus
Hippocrates

Scribit Martianus in nono Thaletem Cretensem cytharæ suauitate morbos
ac pestilentiam fugauisse.

Legimus etiam Democritum Abderitem, qui cum quasi insanus custodiae
esset mancipatus, Hippocrati medico uisitanti dixisse, ut sese corporis affectus
habet, ita pulsus cordis excitari motibus.

Ismenia

De Ismenia tibicine celecerrimo historijs proditum est. Boeotios complures
Ischiatico morbo uexatos modulis suauioribus curasse. Is cum captiuus ad re-
gem Ateam, Scythicum hominem ferocem, barbarũ, incultum ductus esset, iu-
bete rege tibia incinuit. Ac illum cũ ceteri suauitate demulcti, summa prosequere-
rentur admiratione, laudibusque efferrent plurimis, & uerissimis, incultum hũc
barbarum iureiurando identidem comprobasse, Equestrem hinnitum sibi uis-
deri iucundiores, modulationemque. Verum in barbaro & hoc quidem Scythæ
uox huiusmodi minus forte mira.

Archidamus

Derisit Musicæ studiũ Archidamus Spartiata, cum quidã Cytharoedi uim
laudaret, dicentes, Psaltes eximius hic est. At inquit Archidamus, apud nos bo-
nus cantor, bonus Cupediarius. Ceu nil prorsus intersit cupedijs ne ac lauticia
concilietur uoluptas, an modulatione ex organis sono.

Ptolemæus

Demum seruit Musica ueluti artium præstantissima diuinis rebus, & quod
Ptolemæus testatum reliquit, templis sonitus uarij placandorum numinũ cau-
sa adhibentur. Hæc nos deo coniungit, afflat fatidico spiritu, ut etiã futura pandamus.

Alpharabius

Allicit rapitque ad contemplationem cœlestium. Quocirca Alpharabius
us Arabs philosophus, luculentusque Astrologus egregie dixit. Per harmonias gra-
tia contemplationis, & diuinarum scientiarum studia non mediocriter iuuantur.
Quæ ut uideri lucidius possint, duo de multis supponã exempla. Mantuanus
poëta primo Aenei, describens, Didonis & Aeneæ latũ confessum, sic canit.

Cythara crinitus Iopas

Personat aurata, docuit quæ maximus Atlas.

Hic canit errantem lunam, solisque labores.

Vnde genus hominum, & pecudes, unde imber & ignes.

Arcturum, Pleiadesque Hyadas, geminosque triones.

Quid tantum oceano properent se tingere soles

Hyberni. uel quæ tardis mora noctibus obstet.

Et sequitur.

Ingeminant plausum Tyrj Troesque sequuntur.

Ecce concentus Musicus hominem ad cœlestia eleuat.

Præterea sacra regum habet historia. Eliseum prophetam cum tribus regibus
prophetare uellet Psalten postulasse. Ibi autem dicitur quòd cum psalleret

Psaltes

A psaltes facta est super eum manus domini, & ait prophetando ea quæ in eodem sequuntur capite. Quod non propter aliud actum esse expositores asserunt, nisi quod excitatæ melodijs mentis spiritus propheticus infunderetur. Ecce dulcis musicæ harmonia ex homine uatem efficit.

Dic obsecro ad quid regius propheta tot corporis motibus, tot saltibus, tanta lætitia, suauitate, symphonia, cõsonantia, modulationumque æqua proportione tot psalmos, ore, & organis, puta Psalterio, Naula, Cytharaq; cecinit. Profecto ut hominum animos induceret atque alliceret in laudem, confessionem, cantationem cognitionemque dei opt. maxi. Dicit rogo in quem finem? ut post hanc miseram uitam, in cœlesti patria perpetuam musicam, id est, laudem dei, longe aliã ab hac nostra terrena resonare ualeamus. Haftenus de Lira, & musicæ laude, eiusque cõmoditate. Volumus tamen ubiq; intelligi honestã, quæ ad bonos mores & uirtutes allicit, haudquaquam illam lasciuam, uoluptuosam aut Veneream musicam, quam pro uirili explodimus.

SEQUITVR AVIS.

B Imprimis contuendum. Astrologos priscos quatuor in cœlo alites effigiãsse. Tres in septentrionem, Cygnum, scilicet, Aquilam & Vulturem. Vnum in austrum, Coruum. Quod si Vulturem cadentem, de quo supra de Lira, cõnumeraueris, colliges quinque.

Alices cœlestes.

Quod Proclus hic nominat Auem, quemadmodũ etiam nouus tralator Ptolemæi, Geor. Val. Ideo factũ credit Hyginus, quod cõplures propter ignotã hystoriam cõmuni genere Auium Ornim nominauerunt. Est enim Græcè ὄρνις, latine auis uel ales. Hodie κίρκυς græcè, Olor latine, aut gallina appellatur.

Auis.

Secundo de Cygno aut olore hæc memorię prodita est causa. Iupiter captus amore Ledæ, quæ & Nemesis dicitur (ut refert Crates Tragoediarum scriptor) neque ab ea, ut secum cubaret, impetrare potuisset. Astu procurat Venerem in Aquilam, sese in Olorem mutari. Fugiens igitur Aquilam, ut hostem, uoluit ad uirginem, & in eius gremio se collocauit. Leda inscia, non aspernata blandientem, amplexum tenens, somno est consopita, quam dormientem Iupiter cõpressit atque auolauit. Et in memoriã facti Cygnus & Aquila inter astra locantur. Leda autem prægnans, ut quæ auium genere esset iuncta, actis mensibus ouum peperit, ex quo nata Helena cæteris corporis specie præstans. Huic fabellæ alludunt hæc metra.

Cygnus.
Fabula.

Flammis eximix Iuppiter ardet
Ledæ: suscipiens corpus Oloris
Descendit gremio lætus amanti.
Et ludens modulas promere uoces
Gestit, sydereos clausit ocellos
Cantus, dumque sopor corpora laxat,
Compressam fugiens æthera scandit
Et qui non potuit gaudia multis
Ledæ grata modis sumere, nolens
Fit Cygnus, medium prorsus ad unguem
Quod circumspiciens nesciat, alto
Tandem syderibus fulget olympo.

Scriptores de hac effigie sunt
Aratus, Ptolemæus in Alma.
& quadri. Alphonsus, Hyginus
lib. 2. & 3. Iulius Firmi. Marcus
Manili. Germanicus, Bassus,
Rufus Festus.

Scriptores!

lertibus inquisitionibus persequantur, hi quoq; monetarij efficientur.

Marcus Manilius capite quarto, primi sic canit.
Proxima fors Cygni quem cœlo Iupiter esse

Firmicus libro 8. cap. 17. De
Cygno sic habet. Quicumque
hoc oriente sydere nati fuerint
metallorum inuentores erunt,
qui latentes auri & argenti uenas,
& cæterarum specierũ so-

Iul. Fir.

Mar. Mani.

Imposuit formæ præcium, qua cœpit amantem,
 Cum deus in niueum descendit uersus olorem,
 Terga quæ fidenti subiecit plumea Ledæ,
 Nunc quoque deductas uolitat stellatus in alas.
 Et idem de eodem in quinto plura.

D

Ptolemæus dicit, 7. donat huic imaginem 17. stellas in 2. 3. 4. & 5. magnitudine suo tempore in Capricorno & Aquario. Nostro autem in Capricorno, Aquario, & piscibus. Habentes omnes naturam Veneris & Mercurij.

Aristoteles
 Plinius
 Cygnus.

Quarto annotandum, de Cygno terrestri alite Aristoteles Plinius & alij plura scribunt, ex quibus hæc cōpendio excerpti. Cygnus totus plumis albis, carne & pedibus nigris, de genere auium coriū inter digitos habentium, habens suam fortitudinem in alis, argutamque uocem, mitis, pacificus, ab aquila infestatur. Cuius pugnam, quoad fieri posset, declinat, nunquam primum euadens hostem aggreditur. Ob id ut circumspectus in stagnis quiescit, & in locis multarum arborum, ac arundinetis delitet. Irritatus autem ab Aquila magnopere resistit, & bellum subiens uictor euadit. In senecta leniter cum melodia uita soluitur, penna capite traiecta. Cantat autem ingruente fatali momento (ut ait Plato) non ex tristitia, sed potius lætitia: propinquante fato, quod immortalem se sentiat, & ad Apollinem suum remigaturus. Nam Pythagoræ erat opinio immortalem eos habere uitam. Cicero Apollini sacros esse dicit ob uaticinium finis eorum.

Cicero.
 Allegorica
 ethica.
 Macrobius
 Thomas

Cygnus itaque per Allegoriam ethicam, uirum prudentem, circumspectum pulchre designat. Est sane circumspectio de partibus integralibus prudentiæ, de qua Macro. libro primo de som. scipi. Et diuus sanctus Tho. secunda 2. q. 49. Oportet prudentem media congrua & honesta ad finem eligere. Parum enim esset prudenti per memoriam præterea reuoluere & cogitare, & per intellectum præsentia ordinare, nisi per rationem prouideret de futuris. Ut de fine, in quæ præterita & præsentia ordinantur. Teste Boetio 2. de phi. rerum exitus prudentia metitur. Et Aristoteles, A fine iustum est omnia appellari. Ouidius in epistolis. Exitus acta probat. Ad optatum igitur finem obtinendum requiritur Circumspectio, qua prudens eligat huiusmodi media, quæ sint cōuenientia, opportuna & honesta ad finem consequendum, habeatque prudens præ oculis semper Cygni circumspeditionem. Circumspicit enim eximioris esse laudis, pace letari, & si semper bellare potens non nisi coactus extinguat. Exempla sunt facilia, quare transeo.

Boetius.
 Aristoteles.
 Ouidius.

E

F

SEQUITUR SAGITTA.

Superioribus lectionibus cum de particularibus imaginibus sagittarij mentionem fecimus, duas ostendimus cœlestes sagittas. Vnam sagittarij explanatam. Alteram non longe ab Aquila, de qua hic dicendum. Eius fabula apud Hyginum & alios plurimis uerbis est recitata. Quam in hanc formam deflorauit. Veteres cum deorum ceremonias summa diligentia administrarent, totas hostias in sacrificijs adolere solebant. Quem sumptum cum pauperes ferre non possent. Prometheus, qui ob miram ingenij excellentiam finxisse à terra homines existimatur, precibus à Ioue impetrauit, ut partem hostiæ concremarent, partem in suo consumerent usur. Itaque cum seruari ea consuetudo cœpisset. Prometheum tradunt duos aliquando Tauros immolasse, quorum iecorina cum in ara adoleuisset, reliquam carnem ex utroque Tauro in unum composita tergore alterius bouis texisse. Ossa uero separatim collecta reliqua pelle oculisse. Tunc optionem Ioui dedisse, ut quam uellet partem absumeret. Iouem uero insidiarum ignarum, & utrumque Taurum suo pelle tectum existimantem, eam forte partem ele-

gisse

A gisse, in qua ossa sub tergo latebant, iratum uero fraude detecta, Prometheū in monte Scythiæ Caucaſo ferrea cathena uinxisse, Aquilamq; addidisse, quæ iecore eius assidue renascente perpetuo pasceretur. Ad hunc igitur Prometheū Caucaſiæ rupi alligatum, cum forte Hercules ab Eurystheo ad hortum Hesperidum missus, locorum ignarus diuertisset, uiamq; ab eo fuisset edoctus, Aquilam iecur eius assidue depascentem sagitta peremit. Postea Prometheus in gratiam Iouis receptus, à uinculis est liberatus, & Sagitta ob eius facinoris memoriam translata fuit in cœlum. Hæc fabula breuiusculè à Thoma sic canitur,

Hæc extitit Amphitryonis
Nati Herculis unde Sagitta
Diro ore Promethea quondam
Immitis auis rapuit ui.

Quæ sydere fulget in auras,
Sedem iecur accipe amoris,

Quam roſit edax Aquila, omni
Quo tempore præfuit huic

Tractatores de Sagitta sunt hi. Aratus his uerbis. Est item quædam ulterius iacta alia Sagitta. Ipsa absque arcu, atque illi aduolat Cygnus propius boreæ. Plinius lib. 18. ca. 26. Marcus Manilius libro primo ca. quarto his metris.

Scriptores de
Sagitta.
Aratus.
Plinius.
Mar. Mani.

B Hinc imitata nitent, cursuque, habitumque Sagittæ Sydera. Idem de eadem libro quinto. Bassus in cōmen. Rufus Festus, sic. Quin norunt alia superum conuexa Sagittam,
Sed tamen hæc arcu tereti caret inscia neruis.

Ptolemæus 7. Alma, numerat Sagittæ quinque stellas, omnes tempestate sua in Capricorno 4. 5. & 6. magnitudinis. Nostra ad finem ferè Capricorni. Vim habentes Martis & parum Veneris.

Ptolemæus.
Vis.

Hic primo notandum, quis primus fuerit Sagittæ repertor. Id indicat Plini. lib. 7. ca. 56. cuius epigramma est. Quæ quis inuenerit in uita, inquit enim Aratus, Sagittam Scythen Iouis filium; Alij Sagittas Persen Persei filium inuenisse; Lanceas Aetholos; Iaculum cum amento ferunt inuenisse Aetholū Martis

Inuentor Sagittæ.

Deinde de Sagittis ueneno inunctis transeo. Nullum enim animal solo homine excepto tela uenenis tingit. Sagittas autem è corpore extrahentia sunt plura. Plini, lib. 8. ca. 26. ubi notat, quas herbas animalia ostenderūt. Dictamum (inquit) herbam extrahendis sagittis Cerui monstrauere, percussis eo telo, pastuque eius herbæ eiectione. Idem lib. 25. ca. 8. scribit de herba Sefelis appellata in sola Creta crescente, pulegio simili. Et de eadem lib. 8. cap. 32. ea ceruæ antepartum purgantur. Et enixæ, uulneratæ Dictamo pastæ statim decidentibus telis. De reliquis legito passim Plinium.

(filiū. Sagittas extra
hentia.
Dictamus.

C lo, pastuque eius herbæ eiectione. Idem lib. 25. ca. 8. scribit de herba Sefelis appellata in sola Creta crescente, pulegio simili. Et de eadem lib. 8. cap. 32. ea ceruæ antepartum purgantur. Et enixæ, uulneratæ Dictamo pastæ statim decidentibus telis. De reliquis legito passim Plinium.

Sefelis.

Postremo facetum dictum cuiusdam Spartiæ, Ex Cicerone lib. 1. Tusculanarum quæstionum, in hæc uerba. Fuit hæc gens fortis, dum Lycurgi leges uigebant, è quibus unus, cum Perses hostis in colloquio dixisset, glorians, Solem præ iaculorum multitudine & Sagittarum umbra non uidebitis. In umbra igitur, inquit, pugnabimus.

Facetum dictum.

DE AQUILA SEQUITUR.

C Vm dii omnes uolucres inter se diuiderent, Aquilam in portione sortis tus est Iupiter, quod altius cunctis uolantibus euolet, & inter omnes principatū teneat. Quæ sola tradita est memoriæ, contra Solis orientis radios contendere ualere, neq; terreri. Ganymedis nota est fabula. Is Trois regis filius fuit formosissimus puer, quem cum Iupiter deperiret, dum in Ida sylua teneretur, iussit in cœlum ab Aquila portari, & sibi pocula ministrare. Et ob hoc factum

Aquila.

Fabula.

Ganymedes.

Aquilæ effigiem in cœlum translata[m] ferunt, quæ super Aquarium uidetur D uolitare, quem Ganymedem esse plures testantur. Ideoque ostenditur Aquarius quasi aquam urna effundens. Hanc fabellam eleganter descripsit Virgilius quinto Aeneidos.

Aratus.
Iul. Fir.

Intextusque puer frondosa regius Ida
Velocesiaculo ceruos, cursuque fatigat
Acer, anhelanti similis, quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger uncis.
Longæui palmas nequicquam ad sidera tendunt
Custodes, sæuitque canum latratus ad auras
His concinne fauent metra Tho. Rhadi.
Missa ales Iouis est flammæ quo succurrere amanti
Possit: dilatum Ganymedem altis ducat ephœbum
Cœlorum domibus: qui seruiat & pocula ponat
Saturni genito: patris simili propter amores

Scriptores de Aquila sunt hi. Aratus sic inquit Vicinè item ei alius ales non tantus magnitudine, tempestuosus irruente sanè mare egrediendo, nocte decedente, atque ipsum uocant Aquilam. Iulius Fir. lib. 8. cap. 16. de claris sideribus cū Aquario orientibus & occidentibus in hæc uerba.

Mar. Mani.

In duodecima parte Aquarii oritur Aquila. Quicumque in ortu huius sideris nati fuerint, ex cæde hominū & spolijs habebunt uitæ subsidia, feras etiā E capient, pariter & domabunt. Erunt præterea fortes milites, qui summa uirtute præditi, nudo etiā pectore hostes sequantur, multum ad laudem suam proficere credentes, si mortem securam animositate contempserint &c. Marcus Mani. libro primo ca. 4. Et 5. cap. unico ubi sic canit.

Nunc Aquilæ sydus referam, quæ parte sinistra
Rorantis iuuenis, quem terris sustulit ipsa,
Fertur, & extentis prædam circumuolat alis,
Fulmina missa refert, & cœlo militat ales
Bissextam que notat partem fluuiialis Aquarii.
Illius in terris orientis tempore natus
Ad spolia & partas surget uel cæde rapinas,
Cuique hominum dederint strages, dabit ille ferarum.
Nec pacem à bello, ciuem discernit ab hoste.
Ipse sibi lex est, & fert quocumque uoluntas
Præcipitat uires, laus est concedere cuncta.
Et si forte bonis accesserit impetus ausis,
Improbitas fiet uirtus, & condere bella
Et magnis patriam poterit ornare triumphis
Et quia non tractat uolucris, sed suggerit arma,
Immissosque refert ignes, & fulmina reddit,
Regis erit, magnique ducis per bella minister,
Ingentisque suis præstabit uiribus usus.

Germanicus.

Bassus
Bulus Fest.
Plinius.

Item de eodem Germanicus Cæsar, & Bassus cōmen. Et Rufus Festus satis belle. Atque Plinius in pluribus commentarijs, præcipuè tamen libro decimo octauo, capi. uicesimo octauo & uicesimo nono.

Ptolemæus.

Ptolemæus dictio. septima, ornat Aquilam nouem stellis, secundæ, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis. Suo tempore omnes in Sagittario & Capricorno, nostro in Capricorno. Sequuntur complexionem Martis & Iouis.

Plinius.

Aduertendum, de Aquila propemodum innumera scribunt authores, puta de eius pugna, potentia, uisus acumine, nidificatione, incubatione &c. præ alijs legito Plini. libro decimo, capi. tertio, quarto & quinto, & in alijs locis. Nec eam sacra tacent literæ, trahentes in dulces allegorias. Impræsentiarum hæc pauca miratu digna scribere placuit.

Et primo

A Et primo de Aëtite lapide, de quo Plini, libro 10. cap. 3. & lib. 36. ca. 21. Inedificatur nido (intellige Aquilæ) Aëtites ad multa remedia utilis. Nihil igne deperdens. Est autem lapis iste prægnans, intus cum quatuor alio uelut in utero sonante, & uocatur Callimus. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Nec sine illis parere aiunt Aquilas, quare à pluribus Aquileus appellatus, miræ uirtutis est. Afferunt Chaldæi, si uenenatum cibum habenti talis lapis porrigitur, deglutire non poterit, amoto lapide: deglutiet. Volunt alij quod debet poni in cibo. Venenosa fugat animalia: & ideo Aquilæ in nido ponunt, ut oua & pulli à uenenosis animalibus intacta præseruentur. Epilepticis subuenit. Amabilem, sobrium, gestantem efficit. De reliquis legito Plini, Albertum Magnum, & alios.

Aëtites

Secundo, Elianus scribit, Aquilæ pennam rebus aliis confertam semper permanere incorruptam, tanquam huius auis etiam extinctæ reliquæ dominantur. Plini, Aquilarum (inquit) pennæ mixtas reliquarum auium pennas deuorant. Negant unquam solam hanc alitem fulmine exanimatam. Ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit.

Aelianus.

Penna Aquilæ

Tertio, in hoc consentiunt Aristoteles, Auicenna & Plini, oppetere Aquilam non senio, nec ægritudine, sed fame, intantum superiore accrescente rostro, ut ad uncitas aperiri non queat. Verum super Aquilæ senio quid senserit diuus Augustinus, subnotare uoluimus. Psalmo 102. legimus. Renouabitur, ut Aquilæ, iuuentus tua. Quo in loco Augustinus, dicitur (inquit) Aquila, dum senio grauatur, rostri immodicè crescentis unco, non posse os aperire, nec cibum capere, unde languescens naturæ uic collidit rostrum ad petram, cuius attritu excusso quod redundabat, ad cibum redit, atque ita renouatur, ut iuuenescat omnino.

Aquila senio & non moritur.

Psal. 102.

Augustinus.

SEQUITUR DELPHINVS.

Delphinus aut Delphin cœlestis effigies hanc habet fabulam. Neptunus (ut Artemidorus & Eratosthenes referunt) Amphitriten uoluit in coniugium accipere, quæ cum ob uerecundiæ magnitudinem & uirginitatis obseruantiam ad Atlantem confugisset, complures misit quæsitum, inter quos & Delphinum. Qui per uaria loca quæsitam tandem ad radices Atlantis inuenit, quæ ille suis persuasionibus, ut Neptuno iungeretur, induxit. Quocirca Neptunus Delphino maximos honores in mari tribuit, in cœlum sustulit & inter sydera collocauit, non longe ab Aquilæ signo. Et ob hanc causam Neptuni simulacrum facientes, Delphinum aut in manu, aut sub pede constituere, tanquam huic deo gratissimum. Plures de ueteribus huic imaginis nouem tribuerunt stellas. Et ideo hoc signum: Musicum uocant, à nouem Musarum numero. Verum Ptolemæus, ut mox dicitur, numerat decem.

Delphinus Fabula.

Delphinus cur Neptuno appingitur.

Signum Musicum.

Hæc fabella his uersiculis manifestatur.

Coniugem nunquam deus Amphitriten
Et maris rex, ducere consulentis
Absque Delphini potuit rogatu.
Muneris cuius merito refulget
Igne ter trino, superos adorans
Artubus curuis.

Mani, hauries. Qui primo libro astronomico ca. 4. sic canit.

Tum quoque de ponto surgit Delphinus ad astra
Oceani, cœlique decus, per utrunque sacratus.

Et Idem libro quinto, sic.

Ceruleus ponto cum se Delphinus in astra

De cœlesti Delphino scribunt complures. In primis Aratus in Phœn. Deinde Iulius Fir, lib. 8. cap. 15. in. 6. in octaua parte Capricorni Delphinus oritur &c.

Aratus.

Iul. Fir.

eius sententiam iam in Marco

Mar. Manf.

Erigit; & squamam stellis imitantibus exit,
 Ambiguus terræ partus, pelagoque creatur.
 Nam uelut ipse citis perlabitur æquora pennis,
 Nunc summum scindens pelagus, nunc alta profundis,
 Et senibus uires sumit, fluctumque figurat,
 Sic uenit ex illo quisquis uolitabit in undis,
 Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus,
 Et plausa resonabit aqua, nunc æquore merfas
 Deducet palmas, furtiuo remus in ipso.
 Nunc in aquas rectus ueniet, passimque natabit,
 Et uada mentitus reddet super æquora campum,
 Aut immota ferens in tergum membra, latusque
 Non onerabit aquas, summisque accumbet in undis.
 Pendebitque super totum sine remige pontum &c.

Germanicus
 Bassus.
 Rufus.
 Plinius.
 Ptolemæus.

De eodem Germanicus, Bassus, Rufus, Plinius libro 18. cap. 26. & 31.

Aristoteles.
 Plinius.
 Solinus.
 Aelianus.

Delphini uelocitas.

Delphinus moritur in terra.
 Adagiū, Delphini in terra uis.

Delphini amor.

Ptolemæus dicit septima Alma, donat Delphino decem stellas, tertiæ, quartæ & sextæ magnitudinis, suo tempore omnes in Capricorno. Nostro uero in Aquario, habentes uim Saturni & Martis.

Attendendum, de terreno Delphino auctores scribunt plura & ex his nonnulla creditu difficilia, scilicet, Aristoteles libro nono de naturis animalium. Plini præcipue libro nono cap. octauo. Et Solinus Plinij imitator cap. uicesimo secundo. Et Aelianus, multa fortasse fabulosa. Et reliqui. Ex his hæc annotare collibuit. Delphinus piscis est uel potius maris bellua, quibus celeritas utique memorabilis est, adeo ut ocyor uolucere, acrior telo uideatur. Et ut Aristoteles inquit, Omnium uidetur animalium uelocissimum, non aquatiliū modo, sed & terrestriū. Superfiliunt etiā malos nauigiorum maiorum. Cæterum tam stupende agilitatis animal, terræ tamen contactum non patitur, quin euectū in arenam confestim moritur. Inde id adagiū natum, Delphini in terra uis. Id in eos promptum uidetur, qui quod nesciunt, iudicant, & in quo minus ualent, toto conatu appetunt, nec se intra pelliculam continent. Nō solum erga sobolem sed & erga socios charitatis signa ostendit. Est enim inter eos publica societas. Capto (historiam narro) a rege Carię, alligatoque in portu Delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo mœstitia quadam, quæ possit intelligi miseratorem petens, donec dimitti rex eum iussit, tum omnes simul recepto captiuo rediisse. Puerorum amore uehementer ducitur. Exemplo Plinij & Appiani libro quinto Aegyptiacorū, ubi Appianus testatur se, multosque alios secum uidisse apud Puteolos Delphinum miro modo puerum amantem, a quo Simon uocatus, uenire ad eum solebat. Sæpius fragmentis panis, quæ ob id ferebat, allexisse, & pennæ aculeos uelut uagina condens, ne dilectum sibi corpus laceraret, præbere ascensuro dorsum, receptumque equitis more insidentem per magnū æquor triginta milia passuū deferre. Ad quod spectaculum Roma, atque omnes Italia concurrebat. Postea uero cum idem ille puer a Delphino amatus morbo periisset, Delphinum sæpe ad solitū littus adnare uisum, ubi posteaquam puerum, qui in primo uado aduentum eius operiri cōsueuerat, nusquam uidit, desiderio contabuisse, & ipsum quoque esse exanimatum, ac in pueri sepulchro ab his, qui rem cognouerunt, humatum. Accedit his Aristoteles 9. naturæ animalium. In marino (inquit) genere plurima de Delphinis narrantur indicia morum placidorum, initium amores quoque in pueros & affectus libidinis.

Sequitur

A SEQVITVR PROTOME HIPPI, HOCEST, PRIOR.
 equi portio, iuxta Hipparchum equus.

INter Astrologos solus Ptolemæus dicti. Alma. & Alphonfus imitator, in cœlo duos collocat equos, aut, ut rectius dicam, duas equorū partes. Vnus dicitur prior Equus, aut caput equi, cui Ptolemæus numerat quatuor stellas occultas, suo tēpore in Capricorno, nostro in Aquario, de eo præter cōmemoratos, alij uerbum nō faciunt. Alter Arabice Alpheratz, latine Equus secundus, Aerijs, Volans, ~~Pegasus~~, ~~Equus dimidijs~~, cuius prior pars patens usque ad umbilicum. De eo loquitur comunis astrologorum turba. Aratus & alij cōplures, hunc equum Pegasus Neptuni & Medusæ Gorgonis filium dixerūt, qui ad montē Heliconæ Bœotiaē euolans & pede saxum feriens πηγῆ hoc est fontem aperuit, à quo Pegasus est nominatus, & ab eo fons ipse Hippocrinæ, siue Pegasus, siue Caballinus dicitur. Et Pegasides Musæ dicte sunt à fonte, qui πηγῆ dicitur Musis dicato. Pegasus in cœlum euolauit, ibique inter astra constitutus est. Fabella hæc metriculīs his continetur.

Equus prior.
 Equus secundus.
 Fabula.
 Aratus.
 Pegasus.
 Hippocrinæ
 Pegasus.
 Caballinus
 fons.

Hic sonipes fontem protulit in biyugo Parnaso; sacrum uatibus & numeris. Tractatores de equo Pegaso hi sunt. Aratus à quo hæc excerpſi. Su pra caput (intellige Andromedæ) ingens uolutatur equus. Et infra. Nec uero hic quadrupes est, ab umbilico namque extremo dimidio semiperfectus oritur. Hunc etiam aiunt in excelsa Helicone, pulchram aquam produxisse largi equi fontis. Nec unquam Helicon summus distillat fontibus, Verum equus ferijt, atque copiosa inde aqua effusa est ictu prioris pedis. Pastores aut primū hunc potum appellarunt Equi fontem, atque hic quidem è rupe stillat. Nec modo ipsum à Thespiensibus uiris longe cernes. Huc usque Aratus.

Aratus.

De eodem Mar. Mani. libro primo cap. 4. & lib. 5. ca. unico, sic canit.

Mar. Mani.

Piscibus exortis cum pars uicesima prima
 Signatum terræ lumen fulgebūt & orbi,
 Aerijs nascetur equus, cœloque uolabit.
 Velocesque dabit sub tali tempore partus,
 Omne per officium uigilantia membra ferentes,

C Hic glomerabit equo gyros. Et infra.
 Vilibus ille etiam sanabit uulnera succis
 Quadrupedum, medicas artis in membra ferarum
 Nouerit, humanos & quæ nascentur ad usus.

Præterea Cæsar Germa. & eius cōmen. Bassus, & Rufus, Hyginus, Ptolemæus Germa. Cæ.
 libro 6. Alma. orna. Equum 20. stellis, in 2. 3. 4. & 5. quantitate, sua tempestate in Bassus.
 Aquario & Piscibus. Nostra in Aquario, Piscibus & Ariete. Complexionem Rufus Fest.
 habentes Martis & Iouis. Ptolemæus.

Contuendum, de terrestribus equis complura scribunt, Aristoteles lib. 6. & De Equis terre
 8. de naturis animalū. Plini. lib. 8. ca. 42. Solinus cap. 57. Alber. Magnus, & alij. stricus.
 Ex innumeris hæc pauca.

Principio de his qui primo equis sunt usi scribit Plinius lib. 6. ca. 51. sic. Equo Vfus equorū.
 uehi Bellerophontem, frenos & strata equorū Peletronium, pugnare ex equo
 Præterea de Equorum sepultura Plini. lib. 8. ca. 42. & (Thessalos inuenisse. Equorū sepul-
 Soli. ca. 57. sic. Agrigenti complurium equorū tumuli pyramides habent. Ale- tura.
 xandri Magni equus Bucephalus dicitur, qui neminem quàm Alexandrū re- Bucephalus A
 gio instratus ornatu recepit in sedē, alios passim reiiciens. Idem in Thebarū op- lexandri equus.
 pugnatione uulneratus, in alium Alexandrū transire non passus, & ex multis

periculis in praelio regem eripuit, multumque ei ad gloriam contulit, ad postremum trigessimam iam annum nactus, non ullo uulnere, sed aetate simul & labore aeger factus in castris, unde mouerat, citra Hidaspem uitam finijt. Rex defuncto ei duxit exequias. Urbem tumulo circumdedit nomine eius. De qua Ptolemaeus lib. 7. Geog. ca. 1. & tab. 10. Asiae.

Deinde Equae caput palo suspensum in horto erucas fugat, author Plinius libro 19. ca. 10. de Morbis hortorum & remedijs.

Postremo, constat in Lusitania circa Vlyssiponem oppidum, & Tagum amnem equas fauonio flante obuertas animalem concipere spem, id est partum fieri, & gigni perniciosissimum ita: sed triennium uitae non excedere. Testes Plini. lib. 8. ca. 42. & in alijs locis. Solinus ca. 36. Varro ca. 1. Secundo de re rustica. Columella lib. 7. ca. 25. Syluius lib. 3. Virgili. lib. 3. Geor. Lactantius lib. 4. ca. 12. diuini institutio.

SEQUITVR CEPHEVS.

A Rabice Cheichius, id est, inflammatus, incensus appellatus, latine Cepheus. Fuit is Aethiopum rex, authore Euripide, filius Phoenicis, cuius uxor Cassiopeia, filia Andromedae, quam ceto expositam notissimae historiae dixerunt. Hanc autem Perseum a periculo liberatam uxorem duxisse. Itaque ut totum genus eorum perpetuo maneret, ipse pater beneficio Mineruae astris est illatus una cum uxore, filia & genero Perseo.

De Cepheo id carmen habetur.

Post mortem aeternis coeli dum trahit auras
Syderibus radiat bene iudicans

Aratus.

Germa. Ca.

Bassus.

Rufus Fest.

Hyginus.

Iul. Firmi.

Scriptores de Cepheo hi sunt, Aratus, qui pluribus ipsum & eius familiam describit Germa. Bassus, Rufus, Hyginus, Iul. Fir. lib. 8. ca. 15. de claris syderibus cum Capricorno orientibus & occidentibus, sic habet. In decima quinta parte Capricorni oritur Cepheus. Quicumque hoc oriente sydere nati fuerint, graues erunt, austeri, & omni seueritatis auctoritate metuendi, ac uultum semper ex morum integritate fingentes. Qui etiam Stoicam sectam uero sequantur affectu.

Catonum se-

ueritas.

Lollianus

Tales autem apud ueteres fuerunt Catones. Talis nostris temporibus Lollianus, qui seueritatis merito etiam ordinarij consularis insignia consecutus est. Quod si in hoc loco Venus & Mercurius fuerint attestantes, arte tragica carmina semper aut cupide legent, aut facunde facient. De eodem Mar. Mani. lib. 1. ca. 4. & libro quinto, ubi ferè cum Firmico quadrat, addens alia plura. Ptolemaeus dicit. 7. Alma. supputat Cepheo 11. stellas, in 3. 4. & 5. magnitudine, suo tempore in Piscibus & Ariete, nostro in Piscibus Ariete & Tauro, sequentes naturam Iouis

Annotandum iuxta allegoriam moralem, Cepheum pro se (& Saturni, gerere simulachrum parentum in liberos. Humana sane natura, quae amore uacare non potest, se, suaque uehementius diligit, quam extranea. Compertum habemus efferatiora animalia philotecnata esse, id est, filiorum amantia, ut Tigris, Vrsa, Lupa. Eadem est hominum ratio. Quocirca Aristoteles 8. Ethi. capi. 12. egregie dixit. Parentes diligunt natos ut aliquid sui, nati uero parentes, ut quid ex illis. Sunt igitur imprimis liberi a parentibus instituendi, ut magis dedecus & ignominiam metuant, quam cominationes & uerbera. Induci autem debent ab ineunte aetate, rei diuinae curam respectumque non negligere. Nam quid erit illis inter homines sanctum, quibus diuinitas despecta est? Praecipue uero quod in omni aetate abominabile est, monendi sunt, non execrari diuina, neque sacra nomina irrisioni habere. Nec sponte facile iurare. Nam qui temere crebro iurant, de iurare consueuerunt. Proxime autem senibus & natu maioribus plurimum

Aristote.

A reuerentiæ exhibere cõuenit, parentũ eos quoq; propè loco existimare. Instituti
endi sunt præterea, quo pacto deceat admittere uenientes, quo abeuntes dimit-
tere. Verecunde salutare maiores, minores humaniter colligere, amicos bene-
uolos familiariter conuenire. Sed ne uerba in Iliadem crescant (petit enim pa-
rentum in liberos cura alium campum) pro coronide duas grauissimorum uir-
rorum sententias placuit subnotare. Augustinus de uera uiduitate, sic scriptũ
reliquit. Nec ideo laudo, quòd liberos habes, sed quòd eos uirtutibus erudire
studes. Vt enim nascerentur: fœcunditas fuit, ut uiueret: fœlicitatis, ut bene edu-
carentur: uoluntatis. Cicero de officiis, optima (inquit) hæreditas à patribus tra-
ditur, quando uirtutum & bonorum operum exemplum exhibetur. Sicut igitur
Aquila ualde diligit filios suos, & in locis altissimis facit eis nidum, ne colu-
ber uiolet fœtum, ut ueneno queat nocere, sic pater suos filios à consortio pec-
catorum debet separare, ne ipsorum exemplo polluantur. Et sicut in nidis Aquil-
larum reperitur lapis preciosus, qui dicitur Aëtites. Sic in filiorum uita uirtutes
inueniuntur, quando à teneris annis mala prauaq; cõsortia filios uitare docent.

Augustinus

Cicero.

SEQUITVR CASSIOPEIA.

B Cassiopeiam Euripides, Sophoclesque & alii plures scripserunt, super-
C egrediente elatione gloriatam olim fuisse, quòd Nereidas corporis pul-
chritudine superaret, pro quo facto inter sydera turpiter sedens in siliquaastro
constituta est, & uertente se mundo resupinato capite ferri uidetur. Huic fabel-
bellæ accedunt metra Thomæ Rhadini.

Cassiopeia.

Vos quibus cordi est tantum proferre colenda
Iudicia, admoneo: uoce superba
Cessetis uosmet laudare: quòd alta petiuit
Vertitur Cassiope uertice uerso.

De Cassiopeia scribunt hi, Aratus in Phœno. Cuius sententiã sequitur. Cæ-
sar Germanicus, sic canens.

Aratus.
Cæsar Germanicus.

Qua latus afflexum sinuosi respicis anguis,
Cassiopeia uirum residet sublimis ad ipsum.
Clara etiam pernix cœlo cum luna refulget.
Sed breuis & paucis decorata in sydere flammis.

Et infra.

C Talis dispositis stellis ipsa horrida uultu
Sic tendit palmas ceu sit planctura relictam
Andromedam meritæ non iusta piacula matris.

De eadem Bassus cõmen. Rufus Festus, Hyginus lib. 2. & 3. Iulius Firmi. lib. 8.
cap. 16. de claris syderibus cum Aquario orientibus & occidentibus, sic habet. In
Aquario, parte uigesima oritur Cassiopeia. Quicumque sub hoc sydere nati fue-
rint, erunt Aurifices, Bracteatores, Inauratores, Plasticatores, Margaritarij, &
qui has omnes artes, ingeniosa conuersatione, & ex his maxima uitæ subsidia
consequantur. Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. Et idem libro 5. ca. unico, ubi belle acce-

Bassus.
Rufus Fest.
Hyginus.
Iul. Fir.

Mar. Mani.

Ptolemæus lib. 7. Alma. numerat Cassiopeia 13. stel- (dit Firmi, 35. metris.
las, in 3. 4. 5. & 6. quantitate, dum uitam egit in Ariete fuerunt, hodie in Ariete &
Tauro. Complexionem Saturni & Veneris imitantur.

Pensitandum, ex libro Vniuersitatis (cũ Alberto Mag. loquor) eiusdemq;
imaginibus cõplures utiles allegorias, tum Christianæ fidei cõsentaneas, tũ ad
uarias uirtutes allicientes, tũ physicis rebus accõmodas nõ sine sudore exuxi-
mus. Impræsentiarũ obiecta est nobis supbe Cassiopeię imago, q̃ (ut diximus)
ipudẽter & turpiter in cœlo circũrotat. Qua primũ admonemur, supbiã omniã

um uitiōrum uenenosam reginam, uanamq; gloriam: pro uirili fugiendas de-
 clinandasq;. Ea enim uitia Deus opti. maxi. uehementer detestatur. Teste Salo-
 mon. Prouer. 8. Arrogantiam & superbiam, & uiam prauam & os bilingue
 ego detestor.

Dein exhortatur adolēscētes, ephœbi, uiri, senes, & decrepiti, ut fugiāt, id
 fermē inuitabile malū: illecebrosam, arrogantē, superbamq; mulierem. Quæ
 (ut sanctissimis uiris proditum memoriæ scimus) noxium genus est. Ianua dia-
 boli, uia iniquitatis, scorpionis percussio. Cū proximat, stimulat, ignem accen-
 dit, flammigero percutit igne conscientiam pariter habitantis, & exhaurit fun-
 damenta mentium. Si cum uiris fœminæ habitent, uiscarium non deerit diabo-
 li. Scribit in prouer. Salomon, Mulierem foueam esse profundam. Et Proper-
 tius libro 2. in Elegia ad amicam de riuali.

Sed uobis facile est uerba, & componere fraudes.

Hoc unum didicit fœmina semper opus.

Cato senior mulierum arrogantiam accusans, quæ dominari studerent uiris. O-
 mnes (inquit) homines uxoribus imperant, nos omnibus hominibus, at uxores
 nobis. Demum libet inserere breue quiddam, non bonas lacerando, sed à malo
 malas deterrendo. Thesaurus est malorum mulier mala. Feris omnibus immi-
 tior mulier mala. Mare, ignis, mulier, tria mala.

SEQUITVR ANDROMEDA.

Andromeda uel Andromede hanc habet fabulam. Neptunus ira percitus
 quod Cassiopeia formam suam Nereidibus præposuerat, uiro Cepheo
 ad stipulante, belluam marinam immisit, quæ Aethiopiam uastaret. Quare con-
 sultus Iupiter Hammon, qua ratione Nereides placari possent. Respondit. Ce-
 pheo, Cassiopeiaq; progeniem monstro esse obijciendam. Parentes propter id
 filiaē molesti, quod in genitricis arrogantiam de formæ pulchritudine assenti-
 re noluit siue renuit. Ipsam igitur Andromedā in ædito loco iuxta Ioppen Iu-
 deæ oppidum expansis brachijs scopulis alligarunt, marinoq; monstro deuorā-
 dam exposuere. Quam Perseus interfecto monstro liberauit, & in uxorem du-
 xit. Quæ cum à Perseo liberata esset, neq; patri neq; matri uoluit commorari,
 sed continuo cum Perseo profecta est, & ob id Persea dicta, beneficioq; Miner-
 uæ astris recepta est. Euripides etiam dicit inter astra collocatam, ut labor Per-
 sei æternus pateret, manibus eius extensis, quemadmodum ceto exposita est.
 Legito Ouidiū 4. meta. fab. 18. De hac Tho. Rad. metricè sic canit.

Traditam morti Andromeden solutis
 Vinculis Perseus redimit, quæ amoris
 Nullis grata reliquit

Persea terris.

Mater obsistit, genitorq; surdas,
 Exhibet (facti memoratur) aures,
 Hac re protulit alto

Pallas olympo.

Tractatores de Andromeda sūt
 hi. Aratus in Phœno. In hæc uerba:
 Ibi namq; & illud obuoluitur triste
 simulacrum Andromedæ sub ma-
 tre constellationum. Et infra. Etiamnū
 & illic secundum brachia propan-
 sa est. Vincula item ei admota sunt
 etiam in cælo, retinentur autem il-

lic expasse omnibus diebus manus. De eadem Cæsar Ger. Bassus, Rufus, Hy-
 ginus in 2. & 3. Iulius Fir. lib. 8. ca. 17. De claris syderibus cum Piscibus orienti-
 bus & occidentibus. In Piscibus, inquit parte duodecima oritur Andromeda.
 Quicumq; hoc oriente signo nati fuerint, cōtra homines crudeli semper ferita-
 te grassabuntur. Erunt enim, aut pœnarū publicarum ministri, aut carcerū cus-
 todes, aut carnifices, & quibus occidendorū hominum officia credantur. Mar-

cus Ma

Germa. Bassus
 Rufus Hygi.
 Iuli. Fir.

Acus Mani, lib. 1. ca. 4. & idem lib. 5. ca. unico, ubi postquam plura de Andromeda & Perseo disseruit, tandem in sententia concordat cum Firmico. Marcus Man.

Ptolemæus lib. 7. Alma, recenset Andromedæ 23. stellas, in 3. 4. & 5. magnitudine, suo tempore in Piscibus & Ariete, nostro uero in Ariete & Tauro, sequuntur naturam Veneris. Prole.

Nec id omittendum reor, De Andromeda scribere Strabonem lib. 1. & 16. Item Plini, lib. 5. ca. 31. & lib. 6. ca. 29. & lib. 9. ca. 5. Solinum quoque ca. 47. quod legendum suadeo. Et Pom. Mel. libro primo capite de Syria in fine. Strabo. Plinius. Solinus. Pomponius.

Aduertendum Peripateticorum esse sententiam, opposita iuxta se posita magis elucescere, quocirca cum supra de praua muliere pauca quædam conscripsimus, non abre erit subtexere nonnulla de honesta muliere, cõmonente ad id Andromeda fida Persei uxore. Verum supra cum de matrefamilias uerba fecimus, de gratijs bonæ mulieris disseruimus, quibus hæc annectere collibuit. Imprimis occurrit nobile caput sapientis uiri Ecclesiastici, ubi complura de præconio & laude honestæ mulieris cõscribit. Capitulum sanè 26. hoc est initium Mulieris boni beatus uir. Ex eo ad nostrum propositum excerpimus hanc grauem sententiam. Sicut Sol oriens mundo in altissimis dei, sic mulieris bonæ species

B in ornamentum domus eius. Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata. Ad hoc planè accedit Aristoteles in Oeconomicis. Nec uestimentorum nitorem (inquit) nec auri magnitudinem tantum habere momenti ad mulieris, præconiū quantum modestia ualeat, & approbati mores. Ad stipulatur etiā Propert. lib. 1. Non illis studium uulgo conquirere amantes, (Elegia ad Cynthiā. Propertius.

Illis ampla satis forma pudicitia.

Ambro. lib. de uirginitate narrat de Pelagiã uirgine, quæ cum esset apud Antiochiam ætatis 15. annorum, & à prædonibus circumseptam se uideret, matre absente & sociabus, in aquam se proiecit, malens mori quàm uiolari & pudicitiam amittere. Et licet nõ deceat pro pudicitia seipsum interimere, nihilominus tamẽ laudandi sunt ueteres in hoc quod pudicitiam in tantum amauerunt. Hæc Ambro. Valer. Max. lib. 6. ca. de Pudicitia, scribit de uirginitate uiro plebeio, ne probro contaminaretur domus sua, proprio sanguini non pepercit. Nam cum Apianus Claudius decemuir filie eius uirginis stuprum, potestatis uiribus fretus, pertinacius expeteret, deductam in forum puellam occidit, pudicicę interemptor, quàm corruptæ pater esse maluit. Est enim Pudicitia uirorum pariter & foeminarum præcipuum firmamentum. Diuus Hiero. cõtra Iouinianum recitat de quodã uiro, qui uxorem tantæ pudicitie duxit, ut omnibus cõtinentibus esset exemplum. Accidit igitur quod uir suus quosdam cõfabulantes audiuit, dicentes, quos foetidum haberet. Quo audito ad uxorem accessit, ipsam redarguens, cur hæc sibi non intimasset. Quæ putabam (inquit) omnium uirorum ora sic olere. Ecce quanta mulieris pudicitia, quæ nunquam alterius uiri flatum sensit. Pudicitia. Hieronymus.

SEQUITUR PERSEVS.

OMitto impræsentia plures Perseos, puta Perseum Macedoniæ regem, Perseus. Stoicum philosophum, Pictorem Apellis discipulum. Item Perseum doctissimum Romanorum. Ad Perseum Iouis filium uenio, Arabice Cheleub. Acrisius Argiuorum rex Danaen habuit filiam, cuius prolem ex responso Apollinis formidans, in turri relegauit. Vbi Iupiter in auri gutta per tegulas in uirginis gremium descendens, aut lapsus, ex quo prægnans est facta. Quod pater grauius ferens, uinctam in arca poni, & in mari proijci iussit, quo fluctibus obserueretur, sed arca in Apulum littus forte appulsa est, & à piscatore quodam

inuenta, in qua cum Danaen & paruulum, quem enixa fuerat, infantem inuenisset, utrumq; Pilumno regi obtulit. Hic cum genus eius & patriam didicisset, eam sibi connubio iunxit, Et filium eius nomine Perseum Polydecti seriphi insulae regi educandum dedit. Qui cum adoleuisset, sumptis à Mercurio, à quo ob pulchritudinē diligebatur, talaribus & petaso, galeamq; in qua ex aduerso uideri non poterat, indutus, accepta praeterea (ut nonnullis placet) à Vulcano false adamantina, iussu Polydectis aduersus Gorgonem profectus est, eam occidit, & caput eius secum detulit, quo Atlanti regi, quod sibi hospiciū negauerat, ostenso, eum in saxum mutauit. Cumq; uir is fortissimus deinde in patriam remearet, uidit forte è loco excelso Andromaden circa regna Cephei scopulo ob crimen matris, & Hammonis sententiā, alligatam, & ceto marino monstro expositam. Causa itaq; cognita, coniugium puellae cum parentibus pactus, puellam liberauit, cetoq; qui ad deuorandam eam uenerat, acerrimo praelio & conflictu interempto, ut Ouidius, & Marcus Mani, multis carminibus referunt. Beluae huius, quae ad deuorandam Andromedam uenerat, ossa (authore Plinio & alijs) ex oppido Ioppe Iudaeae apportata, ostendisse Romae inter reliqua miracula fertur in aedilitate sua Marcus Scaurus longitudine pedum quadraginta, altitudine costarum Indicos elephantes excedente, spinae crassitudine sesquipedali. Postquam igitur Perseus in patriam uenit, Acrisio interfecto, in regno successit, Mycenaseq; aedificauit &c.

Asserunt quidam Perseum à Minerva missum, & ab ea clypeum uitreum accepisse, per quem uidere, nec uideri ab alijs posset. Qui cum Gorgones dormientes inuenisset, caput Medusae abscidit, & Minerue tradidit. Quod illa in suo pectore aptauit, ut in bello terribilior esset. Perseum inter sydera, ut uindicem, prope Andromedam collocauit. Fabulam hanc paucis & uix digitulo tangit Thomas Radinus.

Aratus
Caesar Ger.
Bassus
Rufus
Hyginus
Mar. Mani.

Quondam in lapides cum caput omnes
Medusae homines uerteret, ense
Truncans genitus de Ioue Perseus
In stellifera sede locatur.
Sic iustitiae pondera seruans
Cum syderibus fulget olympo.

Qui de Perseo scribunt sunt hi.
Aratus, Germani, Bassus, Rufus,
Hyginus li. 2. & 3. Plinius, Marcus
Manilius libro primo capitulo. 4.
& libro quinto capitulo unico sic
canit.

Tandem Gorgonei uictorem Persea monstri,
Foelix illa dies redeuntem ad littora duxit.
Isq; ubi pendentem uidit de rupe puellam,
Dirigit facie, quem non stupefecerat hostis.
Vixq; manu spolum tenuit, uictorque Medusae
Victus in Andromeda est, iam cautibus inuidet ipsi.
Foelicesq; uocat teneant quae membra cathenas,
At postquam poenae causam cognouit ab ipsa,
Destinat in thalamos per bellum uadere ponti,
Altera si Gorgon ueniat, non territus ire,
Concitat aereos cursus, flentesq; parentes
Promissu uitae recreat, pactus hymenaeum. Et reliqua.

Ptolemæus 7. Alma. adsignat Perseo 26. stellas, magnitudinis 2. 3. 4. & 5. sua tempestate in Ariete & Tauro. Nostra in Tauro & Geminis, habentes naturam Martis & Mercurij.

Contuendum, qui Perseum in campum allegoricum ducunt, per eum Virum bonum, iustum, æquumq; iudicem de signare uolunt. De viro igitur iusto, aut iustitia flosculos non nullos excerpam. Iustitia secundum iurisperitos sic diffinitur,

A nī, est constans & ppetua uoluntas, ius suū unicuiq; tribuēs, hāc à Doribus dicitur Trutina, Cuiusmodi haud multos offendes, quādo hęc rara auis est in terra.

Veterū nobis monumenta ostendunt, Aegyptijs regibus ex præsripto legis antiquæ moris fuisse, iudices mox futuros iureiurando astringere, ne si rex quidem iniusti quippiā iniunxisset, à medio uirtutis declinatuos, haud in minimo à tramite æquitatis abituros. Quæ res oīm censef excellentissima, qñ neq; hesperus neq; lucifer ita radiat sicut uir iustus. Vt dixit Euripides atq; Aristote.

Comprobant etiam, Iustitiā continere omnes uirtutes, ut in prouerbio dicere consueuimus, Iustitia in se uirtutes cōtinet omnes. Quare Plato in omni sermone de Republica proposito, infundendum animis Iustitiæ amorem aduertit, sine qua non solū resp. sed ne exiguus quidem hominum cœtus, nec domus parua

Ire uero ad Iudicem (inquit Aristoteles) est ire ad ipsum ius. Iudex enim esse debet ueluti animatum ius, hoc est, sanctus, inadulabilis, exorabilis, erectus, terrificus. Et Cicero in legibus, Magistratum esse scribit legem loquentem, Legem uero mutum magistratum.

Est etiam Iustitia nō tantum præclarissima in numero serieq; uirtutum, sed insuper cognitū difficillima, eapropter non sine ratione omnium postrema censetur. Eam enim perdifficilem indicat Isocrates cum inquit, Ego uero Iustitiā

B nullo modo doceri posse, neque artem ipsius ullam prorsus existimo, hi qui mali sunt à natura instituti ad eam dirigantur. Item in seruanda Iustitia magna est difficultas. Quare egregie Demosthenes dixit, Omnium difficillimum esse multis placere. Et Demochates, magis homines malorum reminiscuntur, quàm

bonorum ex magistratibus. Legito Ciceronem pro Flacco ubi exclamat O cōditiones miseras administrandarū ciuitatum &c. Chrylippus interrogatus cur non accederet ad remp. Quoniam si male (inquit) curarem, diis displicerem: si bene, hominibus. Est præterea Iustitia tota aliquo modo uirtus, & quasi aggregatum quiddā ex uirtutibus cunctis quæ à moribus appellationē ducunt. Merito cōsequens uidetur, ad scientiā eius percipiendā nosse prius uirtutes alias. Hęc uero Legittimā statuunt, perfectamq; loquor de ea quæ in actione uersatur.

Accedit enim illi, quod summe arduū censetur: Recte in alios agere. Ab Aristide accepimus, cum ex eo quæreretur. Quid est iustum. Respondet, id est, aliena nō appetere. Arridet ad hoc Biantis sententia, Magistratus uirum ostendit. Est nam Magistratus administratio quædam ad aliū. Hinc & Iustitiā dici alienum bonū, quoniam boni ratio alterius, & humanæ, ciuiliſq; societatis bonū respicit. In id tanquam in scopum uergit. Huc usq; de Iustitia & Perseo satis sit dictum. De Iustitia plura scribit Aristoteles quinto Ethicorū, & alij. De Capite Medusæ & falce Persei inferius dicetur.

SEQUITVR AVRIGA.

Hoc simulachrum Arabice Alaioch Græcè *ἄνιοχος*, latine Auriga, Aurigagator, Agitator currus uel retinentis habenas appellatur. Hunc Erathosthenes demonstrat esse Erichthonium. Verū duos legimus Erichthonios. Alterū regem Troiæ, filiū Dardani quem hic præterimus. Alterum regem Atheniensem, è semine Vulcani genitum. Cui hęc aptatur fabula. Cum Vulcanus Ioui arma fabricasset, concessit ei Iupiter, ut quicquid uellet, ab eo posceret. Ille Mineruæ nuptias poposcit, quam cum nullis blanditijs posset allidere, nimio ardore libidinis, genituram in terram emisit, supra quam Minerva pudore terrā pedibus cōiecit. Inde & ex estu libidinis natus est puer anguinos habens pedes Erichthonius noīatus, quasi contentio terræ. Nā Græcè *ἄνιοχος* lis aut cōtentio est

Mos Aegyptiorum.

Iustitia excellentissima. Continet oēs uirtutes.

Ire ad Iudicē.

Magistratus lex loquens.

Præclarissima Difficillima.

Demochates

Auriga.

Alaioch.

ἄνιοχος.

& χθώνη terra, & χθόνιος terrenus. Erichthonius cum ætate iam adultus pedum deformitatem perspexisset, currum & equorum iugum inuenit, regnavitque Athenis. Virgilius tertio Geor.

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos, rapidisq; rotis in sistere victor.

Accedit Plini, lib. 7. ca. 56. Quæ quis inuenerit in uita. Erichthonius Atheniensis argentum inuenit & quadrigas. Eius fabulam aut ortum describit Ouidius in trans. lib. 2. fabu. 8. De eodem diuus Augustinus libro 18. de ciui. ca. 12. Quem Iupiter cum uidisset primum inter homines equos & quadrigas iunxisse, admiratus est ingenium hominis ad solis inuenta accessisse, astris receptum memorie tradidit. In hoc simulachro sunt capra & Hædi, de quibus posterius dicemus.

Non nulli qui de syderibus scripserunt, hunc natione Argeum Orsilochum nomine, primum quadrigarum inuentorem esse dixerunt, & pro inuentione syderum locum possedisse. Cui arridet fabella Thomæ.

Aratus
Cæsar Ger.
Bassus
Rufus
Hyginus
Mar. Mani.
Iuli. Fir.

Quadrigæ Orsilochus
Repertor, placuit
Viris & superis,
Modum quod dederit
Vehementi egregium.
Ob hoc syderibus
Locari meruit
Manu lora tenens.

Authores de Heniocho aut Auriga sunt. Aratus Germanicus, Bassus, Rufus, Hyginus libro 2. & 3. Marcus Manili. libro primo & quinto. Iulius Firmicus lib. 8. ca. 17. de claris syderibus cum piscibus orientibus & occidentibus, sic. In piscibus parte uigesima oritur Heniochus. Quicumq; hoc oriente sydere nati fuerint, curiosi erunt, Aurigæ, Agitatores, equites, ueredarij, speculatores, nonnunquam

etiam medici, sed qui herbis medelas hominibus ægrotis, pecoribusq; aptissime componant, Ptolemæus 7. dicit. Alma ornat Heniochum 14. stellis 1. 2. 3. 4. 5. & 6. magnitudinis, suo tempore in Tauro & Geminis. Nostro omnes in Geminis, imitantur naturam Martis & Mercurij.

Iustitiæ partes.

Animaduertendum, per Heniochum allegoricè recte intelliguntur integrales iustitiæ partes, scilicet facere bonum & declinare à malo. Hoc aperte docent eius stellæ, quas supra authore Ptolemæo 14. recensuimus, quæ sanè constituent duos septenarios, quorum alter iuste seruit pro bono faciendo, alter pro declinando malo, quod hoc pacto dilucidum erit. Septenarius enim numerus Platonice simul & Pythagorice receptissimus est. Qui hanc in primis proprietatem habet, quod solus neq; gignit ex se alium numerum infra decem, neq; à quoq; ipse gignitur. Quoniam igitur septenarius ab hac conditione immunis est, à ueteribus Minerva est cognominatus, quod sicut illa uirgo perpetua sit, ac sine matre. Est igitur septenarius uirgo, quia Minerva dicitur. Est & iustitia uirgo integra & pura. Quare ueteres, Chrysippus & Proclus eius pinxerunt imaginem forma uirginali, aspectu uehementi, luminibus oculorum acrioribus. Quæ secer nitur (ut diximus) in duas partes. Recte igitur Heniochus duobus septenarijs stellarum, Iustitiæ partes integrales designat, scilicet facere bonum & declinare à malo. Secundum autem diuum Thomam Aquinatem secunda 2. q. 79. dicuntur hæ partes iustitiæ integrales, quia utraq; earum requiritur ad perfectum actum iustitiæ. Ad iustitiam enim pertinet æqualitatem seruare & constituitur, in his quæ sunt ad alterum. Constituit autem quis æqualitatem iustitiæ, faciendo bonum, id est, reddendo alteri quod ei debetur. Conseruat etiam æqualitatem iustitiæ, declinando à malo, id est, nullum nocumentum proximo inferendo. Hæc ex Thoma. De his ambabus partibus cõiunctim loquitur dominus Deus ad sathan Iob primo. Nunquid consyderasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Et regius propheta Psalmo 36. Declina à malo & fac bonum. Et prima Petri tertio. Declinet

Chrysippus.

forma uirginali, aspectu uehementi, luminibus oculorum acrioribus. Quæ secer nitur (ut diximus) in duas partes. Recte igitur Heniochus duobus septenarijs stellarum, Iustitiæ partes integrales designat, scilicet facere bonum & declinare à malo. Secundum autem diuum Thomam Aquinatem secunda 2. q. 79. dicuntur hæ partes iustitiæ integrales, quia utraq; earum requiritur ad perfectum actum iustitiæ. Ad iustitiam enim pertinet æqualitatem seruare & constituitur, in his quæ sunt ad alterum. Constituit autem quis æqualitatem iustitiæ, faciendo bonum, id est, reddendo alteri quod ei debetur. Conseruat etiam æqualitatem iustitiæ, declinando à malo, id est, nullum nocumentum proximo inferendo. Hæc ex Thoma. De his ambabus partibus cõiunctim loquitur dominus Deus ad sathan Iob primo. Nunquid consyderasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Et regius propheta Psalmo 36. Declina à malo & fac bonum. Et prima Petri tertio. Declinet

Thomas.

Actum iustitiæ. Ad iustitiam enim pertinet æqualitatem seruare & constituitur, in his quæ sunt ad alterum. Constituit autem quis æqualitatem iustitiæ, faciendo bonum, id est, reddendo alteri quod ei debetur. Conseruat etiam æqualitatem iustitiæ, declinando à malo, id est, nullum nocumentum proximo inferendo. Hæc ex Thoma. De his ambabus partibus cõiunctim loquitur dominus Deus ad sathan Iob primo. Nunquid consyderasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Et regius propheta Psalmo 36. Declina à malo & fac bonum. Et prima Petri tertio. Declinet

Iob.
Dauid.
1. Pet. 3.

us propheta Psalmo 36. Declina à malo & fac bonum. Et prima Petri tertio. Declinet

A clinet à malo & faciat bonum. De prima parte S. Paulus ad Gal. 6. Bonum autē facientes non deficiamus, & eodē capite. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. De secunda Salomon Prover. 14. Sapiens timet & declinat à malo. Et Sapiens Ecclesiasticus ca. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Hæc hæc hactenus de Hemocho.

SEQVITVR DELTON.

Deltoton.

SVper caput Arietis nō longè ab Andromedæ pedibus adiacet signū quod Græci ob similitudinem Deltæ literæ Deltoton uocant. Latini autē ob similitudinem formæ Triangulum dicunt, & à Mercurio inter astra positū. Ideo ut obscuritas capitis Arietis huius splendore fulgentior redderetur, & Iouis nomē græcè *διδος* prima litera designaret. Hanc fabellā his uersiculis cōtemplemur.
 Syderibus triquetram figuram
 In tribus, æthereis locauit
 Sedibus, ex genitistnantis
 Qui celer est uo' itans per auras,
 Ut notulam Iouis exprimendo
B Litera prima *διδος* facit quam,
 Gratior ut fieret patri natus
 est. Quibus paululum Arietis australiores stellæ sunt. Marcus Mani. lib. 1. & 5. Cæsar Germanicus, Bassus cōmen. Rufus Festus, Hyginus. Ptolemæus dicit. 7. Alma, donat ei quatuor itellas, alii omnes dempto Alphonso tantū tres, sua tempestate in Ariete, nostra autem in Tauro, tertiæ & quartæ magnitudinis, omnes de natura Mercurii.

STOEFLERI INTERPRE. Fabula.

Scriptores. Aratus.

Mar. Mani. Cæsar Ger. Bassus Hyginus Rufus Ptolemæus.

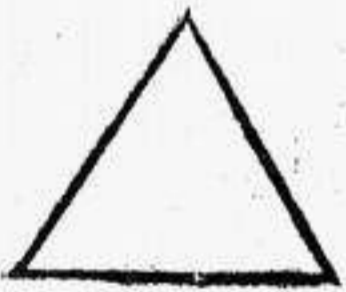
Triquetra figura Triangulus.

Isoleurus.

Isocheles.

Triangulum

C

Cognoscendū, ueteres dixerunt triquetra figura, à recentioribus triangulus. Græcis *τρίγωνος*. Est autem Triangulus superficies plana tribus lineis, & tribus angulis contenta, & nominatur nonnunquam à lateribus & dicitur Trilatera, quandoq; ab angulis & dicitur triangula, uel trigona. Et est (quantum ad nostrum sufficit tractatū) quidam Triangulus Isoleurus, cuius omnia latera sunt æqualia, ab *ἴσος* quod est æquale & *πλευρά* lateris. Et uocat Aequilaterus, ut hic Neq; is nobis seruit. Est præterea Triangulus Isocheles cuius tantū duo latera sunt æqualia quasi duobus æqualibus insistat cruribus, tertiū habens inæquale, ab *ἴσος* æqualis & *σκέλος* crus siue brachium. Possit uocari, dilaterus, ut de hoc loquuntur Aratus & alij. Id enim lateris in quo sunt iuxta Ptolemæum tres stellæ breuius est cæteris.

Dein sciendum, in omni triangulo (ut diximus) tres sunt anguli, qui tribus unitatibus numerantur, quare consequitur in omni triangulo ternarium numerum inueniri. Cum geometricæ figuræ habeant respondentes Arithmeticas, Ternarius igitur numerus à Platone & alijs magnoperè extollitur. Est enim primus impar numerus, qui perfectior pari est, cum illum comprehendat, non ab eo comprehenditur. Sed illud longe præstantius, Principem deū tribus colit, scilicet, Adoratione, Thuris sacrificio & Hymnis. Adoratio reuerentię cultū exhibet. Thus suauissimæ cognitionis diuinæ distributionem complectitur, Hymnorum suauitas cœlorum refert concentū, ut Pythagorici sancit, nec tacuit Mercurius. Et ut id à nobis fiat, ex tribus hemisphærii punctis admonemur, mane, uespere & meridie. Proinde legibus sanciri plerisq; non sumus nescij, exortum ab adorantibus spectandū, quod à Pythagoricis est obseruatum. Nec spreuit Christiana ueritas, Trimegistus ad meridiem conuersus orabat, Moyses & Iudæi ad occidua. Ratio addi potest, quod ab oriente motus est diurnus. At planetæ, inerrantia quæ astra ab occasu uertiginis sumunt initia, Sed uiuificum lū

Ternarius.

men à meridie per circuli redit obliquitatem. Sed missis hic propemodum innumeris, cōcludo cum præstantissimis uiris. Ternarium numerum esse principium medium & finem in uniuersum omnis rei. Conclusionem hanc firmat Aristoteles primo de cœlo cum inquit. Quemadmodum autem Pythagorei. Vniuersitas ipsa & cuncta tribus definita sunt, finis namque & medium & principium uniuersitatis numerum complectitur. Hæc autem trinitatis, id propterea à natura mutantes tanquam eius leges, hoc quoque numero in deorum utimur cærimonijs. Hinc credo nasci id, quod numerum ternarium diuinum uocamus. Accedit Aristotelicus cōmenta. 12. Meta. Cum refert antiquos philosophos posuisse in diuinis ternarium. Et Plato libro de ordine uniuersi. Numerum quidem (inquit) ternarium omnes antiqui aggressi sunt dicere principium & finem omnis rei tam generabilis quam ingenerabilis. Id docet Boetius Meteor. nono Tertium unico hoc Principium, uector, dux, semita, terminus idem. (uersiculo.

TEXTVS
PROCLI
Bereni. crinis.

SEQUITVR. Et qui postea à Callimacho inter astra relatus est, Berenices crinis.

STOEFLERI
INTERPRE

Celestes imagines, uniuersales, in septentrionem uergentes authore Ptolemeo principis astrologiæ, Procli & aliorum, hætenus exposuimus. Sequitur alia effigies, quæ Berenices crinis appellatur, de qua Ptolemæus & alij plures nihil scribunt. Quam primum Callimachus poeta Cyreneus Olympiade 136. ante nostri saluatoris aduentum annis 236. aut circiter, in modum elegiæ descripsit. Quæ Catullus poeta latinus secutus. Deinde Hyginus lib. 2. de Leone, & Bassus in

Berenices ciuitates.

Ne erroris nobis ansa tribuatur. Annotandum primo, quod Berenices (cōmentum nomenclaturæ plures sunt ciuitates, Plini. lib. 5. ca. 5. in Pentapolitana regione nominat Berenicen, de qua Ptole. lib. 4. ca. 4. Tab. 3. Afri. Et Solinus ca. 40 olim uocatam Hesperidum. Hanc Berenice muniuit quæ Ptolemæo tertio. i. Euergeti fuit nupta. Est alia huius nominis in Aegypto ciuitas, de qua Plini. lib. 2. ca. 75. & Ptolemæus lib. 4. ca. 5. Tab. 3. Afri. Et rursus alia in Aethiopia ad sinum Arabicum à Philadelphii matre nominata, de ea Plini. ca. 29. libri 6. & eodem capite

Panchryfos.

alia huius nominis iuxta sinum maris rubri dicta Panchryfos. Item Iosephus lib. 8. anti. ca. 6. recenset in sinu Aegyptiaco rubri maris aliam Berenicem, quondam Elana uocata. Ptolemæus lib. 5. ca. 17. tab. 4. Asiae. Elanam nominat uillam & bene

Berenices mulieres.

Sunt in secundo loco complures Berenices mulieres. (quadrat cum Iosepho. Plures sanè huius nominis fuisse de progenie Herodis testatur Iosephus lib. 18. anti. ca. 11. & 13. Et lib. 19. anti. ca. 5. Item lib. 20. anti. ca. 9. Et lib. 11. de bello Iudaico

Ptolemæi. plures.

ca. 15. quas omnes missas facio. Ptolemæus Lagi primus huius nominis rex Aegypti, uxorem duxit Berenicem, ex qua genuit Ptolemæum Philadelphum secundum regem Aegypti, Arsinoem & Lysandram. Philadelphus habuit bibliothecam

Bibliotheca memorabilis.

nobilissimam in Alexandria DCC. circiter milium uoluminum. Habuit uxorem nomine Arsinoem, non sororem sed filiam Lysimachi, ex qua genuit Ptolemæum Euergetem primum, tertium huius nominis dictum Ceraunum. i. fulmineum, & Berenicem.

Conon mathematicus.

Is Euergetes duxit propriam sororem. scilicet Berenicem in uxorem. Inde enatus Ptolemæus Philopator, quartus huius nominis &c. Is Euergetes & uxor Berenice ad nostrum seruiunt propositum. Nam cum Berenicem sororem in matrimonium duxisset, nec multis post diebus in Asiam cum exercitu profectus fuisset, uouisse Berenicem tradunt, si uictor Ptolemæus redisset, se crinem detonsuram. Atque eo uoto donatum crinem in ueneris templo consecrasse, qui cum postridie non aparuisset, ægrè id rege ferente, Conon Mathematicus cupiens inire gratiam regis, dixit Ptolemeo marito crinem inter sydera uideri collocatum. Et quasdam uacuas figura septem stellas ostendit, eas crinem esse cōfinxit. De hac Berenice alia eius facta prætereo.

Tertio

A Tertio aduertendum, septem stellas extra Leonis effigiem, ad eius caudam uersus septentrionem esse in triangulo fermè collocatas, quas Berenices esse comas Conon Samius Mathematicus & Callimachus dixerunt. Hunc Cononem Catullus in Elegia Berenices introduxit, cum inquit.

Catullus.

Idem me ille Conon cœlesti numine uidit

E Bereniceo uertice cæsariem, &c.

De quo etiam locutus uidetur fuisse in Bucolicis Maro Ecloga tertia.

Virgilius.

In medio duo signa Conon, & quis fuit alter,

Descripsit radio totum qui gentibus orbem.

Scito nonnullas stellas extra formam Leonis à Ptolemæo obseruatas ad Berenices comam applicandas. Sunt enim tres in numero stellationis Leonis 33, 34, & 37. Vetus quidem Alma. tralator, has tres stellas uocat Trichas. Græcè enī capilli dicuntur τριχες. Fuerunt tempore Ptolemæi in Leone, nostro in uirgine: Geor. Valla recentior traduxit lucidius, Comam. Sunt igitur hæ tres stellæ de Coma, crine uel cæsarie Berenices. Sed quod Conon, Callimachus & Catullus numerant septem nō aduersantur Ptolemæo. Sunt namque plures octauū orbis stellæ, paruæ tamen, à Ptolemæo minime obseruatae.

De Tricha Ptolemæus.

B Incidimus hic in Comas siue Capillos, de quibus complura passim legimus apud Plinium. De affectatis hæc pauca, qui anxia quadam cura franguntur in gradus, colunturque studiosius. Hi (mea sententia) fuere præ alijs Germani & potissimum Sueui, de quibus Cornelius Tacit. libro de situ & moribus Ger.

De comis affectatis.

Germani comæ studiosi.

Tacitus.

Sueui.

Nunc (inquit) de Sueuis dicendum est, quorum non una ut Chattorum Tencterorumue gens, maiorem enim Germaniæ partem obtinent, proprijs adhuc nationibus nominibusque discreti, quanquam in cōmune Sueui dicantur, insignis gentis obliquare crinem, nodoque substringere. Sic Sueui à cæteris Germanis, sic Sueuorum ingenui à seruis separantur. In alijs gentibus seu cognatione aliqua Sueuorum, seu quod sæpe accidit imitatione, rarum & intra iuuentæ spatium, apud Sueuos usque ad caniciem horrentem capillū retro sequuntur, ac sæpe in ipso solo uertice ligant. Ad id pulchrum argumentum ex Suetonio in uita Caligulæ & capite de cura triumphī eius, ubi legitur. Cōuersus hinc ad curam triumphī &c. nōnullos ex principibus Gallorum legit & seposuit ad pompam, coegitque non tantum rutilare & summittere comam, sed & sermonem Germanicū addiscere, & nomina barbarica ferre &c. Fuit quondam mos Germanis rutilare comas, id est, cura & studio flauas reddere atque alere, adhibitis

Suetonius.

C pilis saponis, quas Matiacas uocarunt à Matiacis Germaniæ populis, quorum meminit Tacitus de Germaniā. Et Ptolemæus de eadem recenset oppidū Maetiadum, sed de his alibi abunde diximus. Idem mos conualuit apud Romanas matronas ut capillos rutilarent, sicut tradit Valer. libro secundo capite de institutis antiquis. Capillos uenustandos excogitauit nimia medicorum sedulitas, qualia ab Archigene composita, quibus docet flauos & crispas capillos fieri salis spuma intermixta myrrha. Galenum transeo. Fugienda est immodica capillorum affectatio. Ambrosius in Hexamero libro sexto. Comam esse reuerendā in senibus, uenerandam in sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comā, arbor ingrata est. Tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flaccescit. Ouidiana id comprobatur sententia libro tertio de arte amandi.

Pilæ Matiacæ.

Matiaci populi.

Maetiadū op. Vale. Maxi.

Ambrosius.

Ouidius.

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,

Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Mulier etiā uenustissima, & si cœlo deiecta, mari edita, fluctibus educata, licet uenus ipsa fuerit, omni Gratiarū choro stipata, cinnama fragrans, balsama rorans, si calua processerit, placere nō poterit.

TEXTVS PROCLI. *Arcturus* stella. **SE QUITVR.** In iis rursus stellæ quædam ob notas quasdam integras, quas in se continent, proprias appellationes sunt sortitæ. Nam insigne sydus quod supra media Arctophilacis crura iacet Arcturus appellatur. D

STOEFLERI INTERPRE. **P**ROsequitur Proclus partiales quasdam stellas in aquilonem expositas, modo formis inclusas, modo extra formas eiectas, habentes proprias nomenclaturas & cõditiones. Et principè proponit stellam præfulgentem informem, uicinam tamen Arctophilaci. Aduertendum supra cum de imaginibus uniuersalibus septentrionarijs locuti sumus, de Arctophilace abunde diximus, eundem appellari Bootem, ac Arcturum. Est igitur Arcturus modo effigies cœlestis, modo singularis stella ad crura aut coxas Arctophilacis extra formam locata 23. in ordine stellarum Arctophilacis, tempestate Ptolemæi in uirgine, gradu 27. nostra in Libra gradu ferè 17. excellens omnes Bootis stellas in splendore & quãtitate. Est enim primæ magnitudinis de cõplexione Iouis & Martis. Cui (ni fallor) maior uis quàm alijs stellis Arctophilacis attribuitur. De influxu Arcturi pro imagine scribunt puta Plin. lib. 2. ca. 39. Arcturus, inquit, sydus nõ ferè sine procellosa grandine emergit. Et lib. 10. de eodem in multis capitibus &c. E

Plinius.

TEXTVS PROCLI. *Lyra* stella. **SE QUITVR.** Clara autem stella quæ iuxta Lyram posita est, totius signi nomine Lyra dicitur. E

STOEFLERI INTERPRE. *Vultur cadens* **S**ECUNDA insignis stella est Lyra. Ea stella est in ipsa effigie Lyræ de qua in superioribus diximus, & à pluribus uocatur Arabice vvega, latine Vultur cadens. Est autem de fulgentissimis & primi luminis. Tempore Ptolemæi in Sagittario 17. gradu, minuto. 20. nostro in Capricorno gradu 7. de natura Veneris & Mercurij. Cui propter corporis molem & luminis excellentiam maior debetur afflatus. Quare ea quæ supra de Lyra imagine ex Firmico citauimus, huic stelle tanquam antesignanæ attribuenda cõcludimus. Est præterea una de Beibeniis stellis, quasi cor ipsius Lyræ, dans dona grandia modum excedentia. Legito libellum Hermetis in .s. Veneris & Mercurij.

TEXTVS PROCLI. *Gorgoneæ* stellæ. **SE QUITVR.** Quæ uero in Persei summa sinistra spectantur Gorgoneæ nomen habent, sed quæ in summa eius dextera notantur, stellulæ certe crebræ parvæ quæ Falcem conficiunt.

STOEFLERI INTERPRE. *Falx* stella. **T**ERTIO, Proclus hic indicat nonnullas Persei stellas, quæ quidem duas partibus F culares imagines constituunt. Quarum altera quæ in sinistra eius uisitur caput Gorgonis Medusæ, aut caput Algol nominatur. Quare & eius stellæ Gorgoneæ appellantur, Altera in eius dextera cernitur, quam Falcem nominant.

Gorgones tres De ipso Perseo supra abundè tractatum est. Nunc de eiusdem particularibus formis tractandū. Pro prima igitur cõtuendū. Gorgones fuere tres sorores eximię pulchritudinis quarū nomina Euryale, Sthenò & Medusa, Phorci filia, genitæ ex Ceto monstro marino. Vnde & Phorcydes à patre cognõatæ sunt. Hæ Dorcades, aut ut Plinio, Pompo. & Solino placet, Gorgones in insulas Atlantici maris habitasse dicuntur. Vno tantū oculo, quo uicissim, prout cuique necesse erat, utebantur, alioqui corporum forma & crinibus aureis insignes. Quare propter & ab agilitate nomen habent. Quippe Græci γοργόνη agilem dicunt, siue uelocem. Agrorū præterea ubertate diuites erant. Et tam omni ex parte similes, ut una ab altera discerni uõ posset, nihil uni accidere poterat, quod non esset F

Lucanus. Finibus extremis Libyes ubi feruida tellus (omnibus cõmune. Luca. lib. 9. Accipit Oceanum demisso sole calentem.

Squale. Medusa. Squalebant late phorcynidos arua Medusæ. Medusam tradunt tantæ pulchritudinis, quòd cum sola circa littus uagaretur. Neptunus pulchris

A tudine eius captus, complecti eam uoluit, sed cum illa hoc animaduertens, fugere cœpisset, secutus est Neptunus usque ad templum Mineruæ, ibique uiolato delubro, cum ea concubuit. Quam iniuriã, cum graui & iniquo animo Minerua tulisset, Medusæ crines, quibus maxime Neptuno placuerat, mutauit in angues, deditque, ut omnes eã aspicientes in lapides uerterentur. Quod ob eximiam eius pulchritudinem fictum esse nonnulli existimant. Hanc postea natura maximam Perseus Mercurii talaribus & falcato ense (ut supra cõmemorauimus) acceptis, item scuto Palladis, ut ære repercusso effigiem eius uidere impune posset, ex improuiso, cū ipsa, anguesque sopiti essent, adortus, uno ualidissimo ictu peremit, caputque abstulit. Et cum per aëra uolans super Libycas uenisset oras, guttæ sanguinis ex Medusæ capite cadentes in terram Libyam in uarios serpentes conuersæ traduntur à Poetis. Quod ideo fictum uidetur quia Libya uenenosis abundat. Hanc fabulam Thomas Rad, paucis absoluit.

Ense excisus	Contuendum, authore Ptolemæo septimo Alma. In de-	Capitis Algol quatuor stellæ
Gorgonis horrens	scriptione Imaginis Persei, Capiti Algol, id est, Medusæ	
Sydere uertex	tanquam particulari imagini tribuit quatuor stellas, &	
Emicat alto	sunt in ordine 12, 13, 14, & 15. De quibus uetula tralatío sic	
Luce quaterna	habet (intelligito tempore Ptolemæi) Lucida earũ quæ	

B sunt in capite Algol, & est duodecima, in Ariete gra. 29. mi. 40. secundæ magnitudinis. Nostro in Tauro 19. gradu, 20. fere minuto. Sequit̃ in Ptolemæo. Sequens earum, & est 13. in Ariete 29. gradu 10. mi. quartæ magnitudinis. Nostro in Tauro 18. quasi gradu. Sequitur. Antecedens Lucidam, & est 14. in Ariete 27. gradu 40. minu. quartæ magnitudinis. Sequit̃. Antecedens hanc etiã & est 15. in Ariete 26. gradu 50. mi. quartæ magnitudinis, nostro in Tauro 16. gradu, 28. min. de natura Martis & Mercurij, ut Ptolemæus docet, cui me subscribo. Ecce descriptio Gorgonei capitis. Habet, ut nihil omittã, hæc effigies uaria nomina. Appellatur enim Rasdagol, Rasd, i. caput. Caput Gorgonis, caput Medusæ. Caput Grauis hic occurrit sententia Ptolemæi lib. 100. propositionũ, (Dæmonis, uerbo 73. de qualitate mortis nati in hæc uerba. Cum fuerit corporaliter Mars iunctus capiti Algol, s. stellæ quæ est in Tauro, & nõ aspexerit fortuna gradum abscindentem, nec fuerit in octaua & dominus Anauba luminariũ oppositus fuerit Marti uel in eius quarto aspectu, nati truncabitur caput. Quod si fuerit luminare in medio cœli, suspendetur. Et si fuerint mali aspicientes se, à Geminis & à Pisce, abscidentur eius manus & pedes. Hæc ille.

C Scito quod stellæ hæc funereæ sunt secundũ diuum Thomam Aquin. opusculo de fato. Et licet necessitatem nõ habeant, mirum tamen audi exemplũ, quod recitat Halí Rhodan, dictũ Ptolemæi exponens. Accidit (inquit) ut quidam seruiens ostenderet mihi natiuitatẽ filij domini sui. Et inueni solem in medio cœli, & ipse erat dominus Anauba. Et Martẽ in quarto aspectu eius, Saturnũ etiam in angulo terræ, cuius ascendens Piscis, unde exterritus distuli iudiciũ, dicens oportet ut anteq̃ iudicem cõpleantur dies nutritionis. Creuit aut̃ puer, & cum ualde sollicitarer circa inuestigationem morũ suorum, nil audiui unde sibi timerẽ truncationẽ manuum ac pedũ ac infurcationem, cū esset uerecundus & mansuetus. Cumq̃ puenisset ad 30. annum, ingressi sunt quidam domũ eius fugientes, eo q̃ accusati essent de dolo, qui præerat Aegypto, & deprehensi sunt in domo illa. Et ipse cū illis amisit manus ac pedes & infurcatus est. Et ego uidi illum absq̃ manibus & pedibus & infurcatũ. Hactenus Halí. Hic perpendito quãta

Nota exemplũ
memorable
de magna ui
cœlestis influẽ
tus.

Capitis Gorgonis allegoriã impresentiarũ missam facio. (sit potẽtia cœli.

Altera particularis effigies Persei in manu eius dextra, & est falx siue falx adamantina, ensis falcatus, gladius incuruus, à Græcis ἀγρην appellata. Luc. in 9. Harpe. Lucanus.

Et subitus præceps Cyllenida sustulit Harpen,
Harpen alterius monstri iam cede rubentem.

Et de Harpe Bassus cōmen. de Perseo. De Falce Iul. Fir. libro octauo ca. 29. Et Marcus Manilius. libro quinto.

Obseruandum, nonnullis placet falcem apparere sine syderibus. Vt scribit Hyginus libro tertio, & his accedunt cōmunes falcis depiçtiones. Alij unicam ei stellam tribuunt, ut Hyginus & Bassus, & sic imaginem non constitueret. Alij, quibus ego adstipulor, asserunt tres stellas dextri brachii, modo pro brachii descripiõe, modo pro falcis depiçtione seruituras. Et sunt tres primę in ordine stellarũ Persei, tpe Ptolemæi in Ariete & Tauro nostro in Tauro. Prima nebulosa, secunda & tertia quartæ magnitudinis de cōplexione Martis & Mercurii.

TEXTVS
PROCLI.

SEQUITVR At illustre sydus, quod in Aurigæ sinistro humero cernimus Capram nominamus, duas uero exiguas stellas, quæ in summa eiusdem Aurigæ manu figuntur, Hædos dicimus.

STOEFLERI
INTERPRE.

HAec est postrema particula imaginum & stellarum septentrionalium. Et cōtinet duo. Primo claram stellam Capram nominatam, quam Auriga in humero sinistro portat. Secundo effigiem particularem, s. Hædos, capræ filios. De Capra siue Capella pro astro plures sunt fabellæ, unicam detegam. Mellisius rex Cretensis antiquissimus habuit filias duas Amaltheã, & Mellissam, quæ Iouem infantem nutriuerunt. Amaltheæ capella fuit, cui Gemini Hædi fuerunt, & propterea lactis ubertas. Huius igitur uberibus Iouem nutriuit. Germanis Vna putatur (cus in Arato. Nutrix esse Iouis, si uere Iupiter infans Hanc Auriga humero totam gerit. Vbera Creteæ nullit fidissima capræ, Itaç Lupiter propter beneficiũ matris, & matrem & Hædos dicitur inter sydera collocasse. Hos autẽ Hædos Cleostratus Tenedius dicitur primus inter sydera ostendisse.

Capra & Hædi stellæ.

Cleostratus
Tenedius.

Iulius Fir.

De Capra Iul. Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cū Ariete Orientibus & occidentibus, sic habet. In Ariete parte tricesima, quæ pars totũ signum super terram semper ostendit, exoritur Capra, quam fabulosi poetæ alimenta uolunt Ioui infantulo præbuisse. Quicumq; sub hoc sydere nati fuerint, erunt nimia mentis trepidatione solliciti. Et quorum corpus assiduus tremor semper impugnet. Hii leuibus cōmotionibus opprimentur, & leuibus etiã nuntijs, graui timoris incursione quassabuntur. Erunt tamen omniũ rerum curiosi, & qui quodcumq; dictum nouũ fuerit, id impatienti cupiditate desiderent, ut semper noua quæq; curiosi desiderii cupiditate sectentur, eaç intelligere studeant. De eadẽ Bassus in cōmen. Agitatoris. Et Rufus de Auriga, Plini. lib. 18. ca. 26. asserit Capellam pluuialem. Vetus Ptolemæi tralator. Traduxit Hircum, sic. Quæ est super spatulam sinistram, & dicitur Hircus. Geor. Val. Capram. Fuit tempore Ptolemæi in Tauro 25. gra. primę magnitudinis, nostro in Geminis gradu ferè 15. de natura

Rufus.
Plinius.
Geor. Val.

Ptolemæus.

Germanicus.

De partiali Hædorũ effigie contuendũ, quod circa (Martis & Mercurii. sinistram aurigæ manũ sunt duæ stellulæ nominatæ Hædi, de quibus fabulosam supra diximus. In ordine stellarũ Ptolemæi in descriptione Aurigæ 8. & 9. eiusdem tempestate in Tauro 22. ferè gradu, nostra in Geminis 12. quasi gradu & quartæ magnitudinis, Marticæ & Mercuriales. Hoc sydus à receptis authoribus fluctus significare dicitur. Germanicus de Erichthonio sic canit.

At manus Hædos

Ostendit nautis inimicum sydus in undis.

A Orbis ab Oceano celsus rapit, aut semel hœdi
Iactatam uidereratem, nautasque pauentes,
Sparsaque per sæuos morientum corpora fluctus.
Ad idem Rufus Festus.

Fine manus paruas Hœdorum suspice flammæ
Qui postquam Oceano sese expedire sonoro
Sæua procellosis immittunt flabra fluentis,
Ut spumosa truci pulsantur littora fluctu,
Et uaga cæruleas inuoluant æquora puppes.

fabula est Ioui mammam præbuisse. Oleniam uero ipsam Caprã Iouis uocant
uates. Atq; hæc quidẽ multa & splendida. Verũ ei ibidem obscuri lucent Hœ

De Capra & Hœdis Aratus. Aratus.
tus in hæc uerba. Porro si tibi Aurigã & stellas Aurigæ
cõtemplari uideatur, etiam Rufus.
mentio incidet Caprẽ ipsi
us, atq; Hœdorũ (qui in ma
ri nigrescente sæpe contuiti
sunt iactatos homines) (Et
infra) Capra religiosa, quã

Hic meminisse cõuenit, supra in enumeratione ima- (di in iũctura manus. Thronus Cassi
ginum septentrionalium, ut caput 42. libri 2. Plini, illustrius redderetur, nomina- opeia.
uimus 72. cœlestes effigies, & inter particulares aquilonias recensuimus Sedẽ,
thronũ, stellam aut siliquastrum Cassiopeia, quam Proclus noster hic præterit.
Sciendũ igitur & paucis. Ptolemæus dicit. 7. Alma. in descriptione Cassiopeia
huic Sedi aut Sellæ tribuit tres stellas, & sunt in ordine stellarum Cassiopeia 11.

B 12. & 13. suo tempore in Ariete, tertiã, quartã & sextã magnitudinis, nostro in
Ariete & Tauro, imitantes complexionem Saturni & Veneris.

SEQUITVR. Austrina signa sunt, quæcumq; ad Meridionalem signi-
feri partem sunt posita. Eorum nomina hæc sunt. Orion &c.

TEXTVS
P O C L I.
Orion.

HAec est tertia pars huius capituli ultimi Procli, in qua determinat imagines
& stellas à signifero in meridiẽ sitas. Et exorditur ab Orione fulgentissima
Contuendum, de Orione apud authores uariã sunt fabulæ, ex (imagine. Fabula.

his unam delegi, hanc. Hyreum quendam fuisse senem, qui cũ apud Thebas, ut
Aristonicus refert, uel in Chio insula, ut Pindaro placet, Iouem, Neptunum &
Mercurium hospitio accepisset, petijt ab his, ut aliquem sibi filium cõcederent.
Habuisse, n. se olim coniugem, cui morienti promiserat, se aliã non ducturum,
optare tamen se filium aiebat, quem sibi hæredem posset relinquere. Hoc ut fa-
cilis assequeretur, bouẽ eis immolauit, carnemq; ad uescendũ apposuit. Illi ue-
ro accepto bouis corio, in illud minxere, terraq; inuolutũ texerunt. Vnde natus
est Hyreo filius, quẽ, quod οὐρος Græci urinam uocant, Vriona, inde mutatio-
ne unius literæ Oriona nominauit. Ouidius 5. Fastorum.

Ouidius.

Annuerant omnes, omnes ad terga iuuenti
Constiterant, pudor est ulteriora loqui.
Tunc superiniecta texere madentia terra,
Iamque decem menses, & puer ortus erat.
Hunc Hyreus, quia sic genitus uocat Vriona,
Perdidit antiquum litera prima sonum.

Hic ergo cum adoleuisset, ingens uenator euasit. Diana assumpsit eum in comi-
tem, & ipse Orion erat custos, satelles & minister deæ. Et authore Hystrio Ori-
ona Diana mirum in modum diligebat, & penè factum, ut ei nupsisse existi-
maretur. Quod Apollo cum ægrè ferret, & sæpe eam obiurgasset, cum natan-
tis Orionis longe caput esset conspicatus, contendit cum Diana, eam non pos-
se sagittam mittere ad id, quod nigrum in mare uideretur. Quæ cum uel-
let in eo studio se maxime artificem dici, sagitta missa caput ORIONIS
traiecit. Itaque cum fluctus interfectum ad littus adiecisset, & se DIANA
cum percussisse plurimum doleret, multis eius obitum prosecuta lachry-

Hystrius.

mis, inter sydera statuisse existimatur. Hanc fabulam libat Tho. his metriculis. **D**
 Fulget in excelsis connexibus aureo nitore
 Orion, fuerat qui comes Dianæ
 Assiduus, persistens, aruaq; deuioſq; montes
 Indefessus amans, ut deæ placeret.
 Sic si quis stabilis permanſerit, usq; dum ſecentur
 Fila ſequens rectum fit decorus aſtris.

Audax. Præterea adnotandum, orion à non nullis appellatur **Audax**, **Sublimatus**,
Sublimatus **Gigas**, fortissimus. Item **Iugula**, **Bassus** in cōmen. **Germanici**. **Orion**, qui & **In-**
Gidas. **cola** dicitur, ante **Tauri** uestigia fulget, & dicitur orion ab urina, id est, ab inun-
Fortissimus **datione** aquarum. Tempore enim hyemis habet ortum, cum mare & terras a-
Iugula. **quis** & tempeſtatibus turbat. Hūc **Romani** **Iugulam** uocant, eo quòd ſit arma-
Bassus **tus** ut **gladius**, ſtellarum luce **terribilis**, & **clarissimus**. Qui ſi fulget, ſerenitatem
 portendit: ſi obſcuratur, tempeſtatē annuit imminere. Hæc **Bassus**. Alij ſcilicet
Actius. **Varro**, **Iugula** ſignum eſt quòd **Actius** appellat **Oriona**, cum ait.
 Citius orion pateſcit.

Huius ſigni caput ducitur è ſtellis tribus, quas infra dyæ claræ, quas appellant
 humeros, inter quas quòd uidetur **Iugulum**. Vnde **Iugula** dicta. Alij **Iugulam** **B**
Mar. Mani. **dici** contendunt à **iuglande**, quòd amplior ſit cæteris, quaſi **nux iuglans**. **Mar-**
cus Manilius libro quinto.

Nunc **Cancro** uicina **canam**, cui parte ſiniſtra
Conſurgunt **Iugulæ**.
Strabo **Strabo** libro 10. habet in ſententiã. **Oreus** urbs montana **Euboææ** inſulæ. Hoc
 illi urbi eſt forſan nomē impoſitum. **Oros** enim montem indicat. Hoc etiam in
 loco educatus **Orion**, nomen a **deus** eſſe uidetur. De eo oppido **Oreo** **Plini.**
 lib. 4. ca. 12. ubi plures numerat **Euboææ** urbes.

Orion ab **Arabibus** nominatus **Ieuze**.
De eodem **Virgilius** tertio **Aeneidos**.
Armatumq; auro circumſpicit **oriona**. **Lucanus** primo.
Enſiferi nimium fulget **latus orionis**. **Ouidi.** 8. de **trans.**
Aut Elicen iubeo, ſtriſtumq; Orionis enſem. **Tranſeo** reliquos poëtas.

Plinius libro 18 ſapientius de eodem, puta, de toto eius ortu & occaſu, aut parte **F**
 ſcilicet **zonæ** aut **gladij**. Et ca. 28. **Orionem** numerat inter horrida ſydera, tempe-
 ſtates producentia.

Item **Iulius Fir.** lib. 8. ca. 6. de claris ſyderibus cum **Ariete** orientibus & occiden-
 tibus, ſic habet. In **Arietis** ſiniſtro latere, in parte ſcilicet decima oritur **Orion**. Si
 igitur **orion** in horoſcopo partiliter fuerit, faciet homines, ueloci corporis mo-
 bilitate perſpicuos, & quorum animus, uarijs ſolicitudinibus implicatus, perui-
 gili cogitatione ſemper exæſtuet. Hi enim uariabūt ſæpe **domicilia**, & **domos**,
ſedeſq; mutabunt, ac per omnium limina matutinis ſalutationibus ſemper di-
Mar. Mani. **ſcurrent**. Haud diſſimilem ſententiã habet **Marcus Manilius** libro quinto fe-
 rē in principio ſic canens.

Maximus **Orion** magnum complexus **olympum**,
Quo fulgente ſuper terras cœlumq; trahente
Et mentita diem nigras nox contrahit alas.
Solertes animos, uelocia corpora ſinget.
Atq; agilem officio mentem, curaſq; per omnis
Inde relaxato properantia corde uidere.
Inſtar erit populi, totoq; habitabit in orbe,
Limina peruolitans, unumq; per omnia uerbum

A Mane salutandi portans cōmunis amicus.

Rursus de eodem Germanicus Cæsar, Rufus Festus, Tullius, Hyginus lib. 2
& 3. Et his condignè antefendus est Aratus in Phœn. sic scribens. Porro remo
te oriuntur alia multa inter austrū & solis orbitam, Obliquus quidem Tauri se
ctiōni subiacet ipse Orion, non illum quis serena nocte sublime uolitantē præ
terit, sed confidat cœlum intuens promptius contemplari &c. Ptolemæus dict.
8. Alma, donat Orioni 38. stellas, quæ dum uitā egit, fuere in Tauro & Geminis
omnes, in 1. 2. 3. 4. 5. & 6. magnitudine & una Nebulosa, secunda primæ magni
tudinis & tertia secundæ magnitudinis in ordine stellarū Orionis, quæ sunt in
humeris, habent uim Martis & Mercurij. Præterea aliæ stellæ primæ aut secun
dæ quantitatis, ut sunt 26. 27. 28. sunt de natura Iouis & Saturni, Reliquæ uero
quæ sunt in 3. 4. 5. 6. & nebulosa. Saturnum imitantur. 35. autē quæ est in sinistro
eius pede Arabice Rigel primæ magnitudinis ad Iouis refertur naturā, aliq̄ ad

Ad postremum. Qui sacris sunt literis adiurati per Oriōnem (Iouis & Saturni.

onem uirum cōstantem, firmum & perseverantem intelligunt. Est autem Per
seuerantia, Tullio diffiniente, in ratione bene cōsiderata stabili & perpetua per
mansio. Hanc Thomas Aquin. secunda secundæ q. 137. esse uirtutem multis pro
bat, quem Legito, Quintilia, libro causarum, oportet insistere ubi effectus pro
mittitur. Et rursus. Perseuerandum est quia cepimus. Herony, ad Furiam. Nō

B quærentur inītia sed finis. Paulus male incēpit, sed bene finiuit. Iudæ laudant
exordia, sed finis proditioe damnatur. Et idem in Matthæū, non enim cœpisse

uirtutis est, sed perfecisse. Cœpisse. n. multorū est, ad culmen autē uenisse pauco
rū. Adstipulatur quod Grego. dixit lib. 1. Mora. ca. 40. & si. Incassum quippe (in
quit) bonū agitur, si ante terminū uitæ deferatur. Quia & frustra uelociter cur
rit, qui, priusq̄ ad metas ueniat, deficit. Hæc uirtus adeo est necessaria est, ut si
ne ea uiriliter aggredi omnino nihil profit. Quod saluator noster testat Lucæ 9.

dicens. Nemo mittens manū suam ad aratrū, & respiciens retro, aptus erit regno
dei. Et rursus Matth. 24. qui perseuerauerit usq̄ in finem, hic saluus erit. Sed quid

moror. Cum natura imaginis & stellationis Orionis examussim nostræ faueat
intentioni, de Perseuerantia. Quod sanè testatur beatus Grego. 9. Mora. ca. 7.

per allegoriā exponens uerba Sancti Iob 9. capite scripta, hæc. Qui facit Arctur
rum & Orionas & Hyades & interiora austrū &c. Vbi Grego. p. Orionas, id est,
stellas huius imaginis, martyres, in quibus uera extitit perseverantia, significari
uoluit. Postq̄. n. per Arcturū, vrsam maiorem uel septem eius stellas (ut eidem
placet) nunq̄ occidentes, ecclesiā sanctam, quæ pro ueritate fatigat, ardentius,
& iniquorū persecutiones tolerat, & tamen usq̄ ad mundi terminū sine defectu
p̄durat, significauit, hæc subiungit uerba. Vnde & apte quoq̄ post Arcturū pro
tinus Orionas subdit. Orionas quippè in ipso pondere temporis hyemalis, ori
untur, suo quoq̄ ortu tempestates excitat, & maria terrasq̄ pturbat. Quid igit̄
post Arcturū per Orionas, nisi martyres designant? Qui dum sancta ecclesia ad
statū prædicationis erigit, pondus persequentium, molestiasq̄ passuri, ad cœli fa
ciem, quasi in hyeme uenerunt. His. n. natis mare terraq̄ turbata est, quia dum
gentilitas mores suos destitui apparente illorū fortitudine doluit, in eorū necem
non solū iracundos ac turbidos, sed & placidos erexit. Ex Orionibus itaq̄ hy
ems inhorruit, quia clarescente sanctorū constantia, frigiditas infidelium ad tem
pestatem se persecutionibus excitauit. Orionas ergo cœlū edidit, cum sancta ec
clesia martyres misit, qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne p̄odus ex fri
gore aduersitate ptulerunt. Huc usq̄ Gre. Huic testimonio accedit autoritas
Iulii Fir. lib. 2. ca. 10. Et Albumasaris tractatu septimo sui introductorii. Qui Sa
turno adscribunt stabilem amicitia & longam prouidentia. Item Ptole. tract. 3.

Lucas.

Matthæus.

Grego.

Iob.

C

uoluit. Postq̄. n. per Arcturū, vrsam maiorem uel septem eius stellas (ut eidem
placet) nunq̄ occidentes, ecclesiā sanctam, quæ pro ueritate fatigat, ardentius,
& iniquorū persecutiones tolerat, & tamen usq̄ ad mundi terminū sine defectu
p̄durat, significauit, hæc subiungit uerba. Vnde & apte quoq̄ post Arcturū pro
tinus Orionas subdit. Orionas quippè in ipso pondere temporis hyemalis, ori
untur, suo quoq̄ ortu tempestates excitat, & maria terrasq̄ pturbat. Quid igit̄
post Arcturū per Orionas, nisi martyres designant? Qui dum sancta ecclesia ad
statū prædicationis erigit, pondus persequentium, molestiasq̄ passuri, ad cœli fa
ciem, quasi in hyeme uenerunt. His. n. natis mare terraq̄ turbata est, quia dum
gentilitas mores suos destitui apparente illorū fortitudine doluit, in eorū necem
non solū iracundos ac turbidos, sed & placidos erexit. Ex Orionibus itaq̄ hy
ems inhorruit, quia clarescente sanctorū constantia, frigiditas infidelium ad tem
pestatem se persecutionibus excitauit. Orionas ergo cœlū edidit, cum sancta ec
clesia martyres misit, qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne p̄odus ex fri
gore aduersitate ptulerunt. Huc usq̄ Gre. Huic testimonio accedit autoritas
Iulii Fir. lib. 2. ca. 10. Et Albumasaris tractatu septimo sui introductorii. Qui Sa
turno adscribunt stabilem amicitia & longam prouidentia. Item Ptole. tract. 3.

Lucas.

Matthæus.

Grego.

Iob.

Iulius Fir.

Ptole.

Iulius Fir.

Ptole.

Iulius Fir.

Ptole.

Germanicus.
Rufus.
Hyginus.
Tullius.
Aratus.
Ptolemæus.

Perseuerantia. §
exisy actm pro
bat

Hieronymus.

Grego.

Lucas.

Matthæus.

Grego.

Iob.

Iulius Fir.

Ptole.

A Et quodcumque solet uenandi poscere cura
In proprios fabricare dabit uenalia quaestus.

Et Rufus.

Rufus.
Ptolemæus.

Ultimus est Procyon Geminorum subditus astro.
ac Hyginus lib. 2. & 3. Ptolemæus dicit. 8. Alma. Cani antecedenti tribuit solum
duas stellas, alii numerant tres, tempore Ptolemæi in Geminis, nostro in Cancro.
Quarum prima quæ in eius est collario, quartam possidet magnitudinem. Sec-
cunda quæ est in femore fulgens, Procyon aut Algomeisa primæ quantitatis.
Sunt de natura Mercurii & parum Martis.

canis minor

Alter Canis maior, scilicet, appellatus, Arabice Asehre, Alhabor, Alieme-
ni & proprie dicitur Canis. De quo Aratus. Lucet ambobus Canis sub pedibus
sistens uariis, at non penitus illustratus. Verum circa ipsum uentrem obscu-
rus obuersatur. Sed ei summum stelia insignitum est feruida mentum. Quæ quis-
dem maxime uehementer exiccat, atque ipsum uocant homines Syrii. Non am-
plius illum cum sole orientem, arbores fallunt sine humore frondentes. Et reliqua.

Canis maior.
Aratus.

Syrius canis.

Scito, quod stella fulgentissima, quæ est in ore aut lingua canis, primæ ma-
gnitudinis, uocatur ab authoribus Canis, nomine totius imaginis. Vocatur etiam
Syrius siue Syriion, Canicula, Arabice usitato Alhabor. Audiendus est nobis

Canis Syrius
caniculosa.

B Bassus in comenta. Canis Syrius (inquiens) stella, est in medio centro cæli, ad

Bassus.
Syrius.

quam cum Sol accellerit, duplicatur calor ipsius, & languore afficiuntur corpora
humana. Syrium autem stellam uocatam putant, propter flammæ candorem, latini

aut ipsam Caniculam uocant. Vnde & dies Caniculares dicuntur, quia quam-
diu Sol in ipsa est, pestifera est, sed pro qualitate adiacentium commutatur. Nam

Dies Canicus
Tares.

aut uincitur, aut morboris utitur uiribus. Hinc est, quod cum certo tempore ori-
tur, non semper est noxia. Hucusque Bas. Sanè sciendum est Syrii dici à Græco

uerbo σφραῖον quod est sicco & arefacio, quia tunc maxima accidit siccitas & are-
factio amnibus, fontibus, & terris. Germanicus de Cane.
Cum tetigit solis radios accenditur æstas.

Syrius under

Et Hyginus lib. 2. Et Syriion appellasse per flammæ candorem, quod eiusmodi sit,
ut præter cæteras lucere uideatur. Verum Hyginus hic dissentit ab alijs authori-
bus, in eo quod asserit, Canem in lingua habere stellam unam, quæ Canis appellatur, in
capite autem alteram, quam Isis suo nomine statuisse existimat. Et Syriion appellasse,
per flammæ candorem &c. etiam distinguit inter Canem stellam & Syrii, tribuens
Syrio, quem in capite locat, flammæ candorem, & non huic, quæ est in lingua. In
quo alijs contrarius est, & præcipue Ptolemæo dicit. 8. Alma. qui eam stellam, quæ
est in ore Canis & dicitur Canis, ponit in prima quantitate fulgentissimam & in ul-
timo luminis, id est, lucidissimam. Et huic, quæ est sita in Capite, donat exigua
quantitatem, puta quintam. Ecce. Vna igitur & eadem stella dicitur Canis & Sy-
rius. Vel appellatur Syrius à Græco σείρα, id est, hio quod per æstam præcipue
canes faciunt, qui tempore canicularium maxime hiant ob caliditatem.

Nominatur & hæc stella Canicula. Plin. lib. 2. ca. 40. Iam Caniculæ exortu ac-
cendi Solis uapores quis ignorat? Eius syderis effectus amplissimi in terra senti-
untur. Feruēt maria ex oriente eo, fluctuant in cellis uina, mouent stagna. Ory-
gem appellat Aegyptus feram, quam in exortu eius contristari & contueri tradit,
ac uelut adorare cum sternuerit. Canes quidem toto eius spatio maxime in rabiem

Canicula.

De Oryge fera legito supra.

(agi, non cubium.

Oryx.

Item idem lib. 2. ca. 49. aut. 47. de Canicula. Ardentissimo aut æstatis tempo-
re exoritur Caniculæ sydus. Sole primam partem Leonis ingrediēte &c. Idem lib. 9.
ca. 16. Fluuiatiliū silurus caniculæ exortu syderat, & alias fulgure sopitur. Hoc
& in mari Cyprino putant, & alioqui totum mare sentit exortum eius syderis.
Quod maxime in Bosphoro apparet, Algæ enim & pisces superferuntur ab
imo uersa omnia. Idem lib. 18. Caniculam non raro accipit in significato prædicto.

quadri. ca. 13. tribuit magnum & firmum consilium. Sunt autem in Orione 33. D
stellæ de quantitate 3. 4. 5. 6. & nebulosa, ipsius Saturni naturam (ut commemo
rauimus) imitantes, quæ stabilitatem, firmitatem & perseverantiam præ se fe
runt. Ecce. Quod si à quopiam obijceretur & Firmicum & Albumasarem Sa
turno pertinaciam adscribere, quæ plerumq; in malum legitur, cum quis plus
quam oportet in suo stat sensu. Assentior facile, sed eius hanc maliciã, puta per
tinaciam, Iupiter mitigabit, inq; perseverantiã permutabit, ut aperte indicant
potentiores ac saturninis tantum fortiores, scilicet, 26. 27. & 28. de natura Iouis
& Saturni, Iouis enim connexio cum Saturno inducit pietatem, modestiam, sa
nam sapientiã & intelligentiã, & quicquid æquus bene instituti uiri animus
potest accipere.

SEQUITUR Procyon aut Anticanis & Canis.

Procyon
Canis.

ca. 11. m. n.

Contuendum. Hæc duo sydera fugientem sequuntur Leporem. Sunt enim
Chi Canes Orioni addicti, quod studiosus fuerit uenandi cū his. Tum pro
pter cursum præualidum & celerrimum, tum ferocitatem in feras & bestias, à
Diana, quæ crebris sese uenationibus oblectabat, uehementer amati & enutriti
tandem inter sydera nō longe ab Orionis effigie collocati. De his Thomas Ra
dinus sic canit. E

Prolemæus
Procyon
Asehere
Algameisa

Orion geminos canes habebat
In cursu ualidos, ferocios
Ursos, dentis apros sonatios
Sternentes, ut anhelus admonebat:
Diana hos nimium tenens fouebat.
Ut solatiolum benignioris
Plausus; atq; locos amœnioris,
Et cibos sapidos dari iubebat.
Tantum creuit amor nitentiorum
Quod sedem his tribuit micantiori
Stellarum radio beatiorum.

Plinius.

Tullius

osus, quod sydus apud Romanos non habet nomen, nisi caniculam hanc uel
mus intelligi, hoc est minorem canem. A Tullio tamen in fragmentis Arati no
minatur Anticanis, cum inquit. F

Anticanem Graio Procyon, qui nomine fertur.

A nonnullis Precanis, & Canis minor, ac canis primus, Aratus.
Pedibus sub posteris Canis antecedentis.

Iuli. Fir.

De Procyone Iulius Fir. lib. 8. cap. 9. de claris syderibus cum Cancro orientibus
& occidentibus sic habet. In cancro parte 27. oritur Procyon. Hoc oriente qui
nati fuerint, erunt quidem ab omni uenationis studio separati, uerum arma ue
natoribus, aut facient aut parabunt, ut retia, uenabula, sagittas, & quicquid ad
structionem eius studij pertinet. Nutrient etiam canes, qui ferarum cubilia, &
latentes tenebras, præ sagis naribus persequantur & omnia animalia quæ ad ue
nationem faciunt. Accedit Mar. Mani. lib. 5. ca. unico his metris.

Mar. Mani.

At Procyon oriens cum iam uicesima cancro est,
Septimaque ex undis pars sese emergit in astra.
Venatus non ille quidem, uerum arma creatis
Venandi tribuit, catulos nutrire sagaces,
Et genus à proauis mores numerare per artes,
Retiaq; & ualida uenabula, cuspide fixa,
Lentaq; contextis formant hastilia nodis.

Et

frane mine
re

Nonnunquam pro Procyone, id est, cane minore, ut supra à Plinio didicimus, & ab eodem capite 29. libri 18. his uerbis manifestatur cum ait. In 4. Calen. Maii canis occidit, Tydus & per se uehemens, & cui præoccidere caniculã necesse sit.

A Canicula pro Syrio accepta dies caniculares, propter Solis aditum emergunt, quibus pharmaca & purgationes ab accuratissimis medicis prohibentur.

Auicenna

T'estis Auicenna 4. fen. primi cano. ca. 5. Et scito (inquit) quod tempus quo maior canis ascendit, & hora qua nix super montes quiescit, & hora frigoris fortis, non est tempus sumendi medicinam. Medicina uero in uere & autumno bibenda est. Et Hippocrates 4. particula Aphor. 5. Sub cane & ante canem molestæ sunt purgationes.

Hippocras

Dierum autem canicularium inceptio uariatur secundum regionum diuersitatem & climatum ac latitudinum. Item secundum temporum uariationem, Et caniculæ stellæ de signo in signum, & de gradu in gradum mutationem. Et hoc pacto tempore Hippocratis medici, qui ante Christum humanatũ ferè 400 annis uitam egit & ad quartum scripsit clima, fuit canicularium exordium circiter diem 13. aut 14. Iulij. Tempore Auicennæ Hispani & Hispalensis, qui etiã ad quartum scripsit clima, post Christum annis 1100. ferè, inceperunt caniculares 15. 16. aut 17. die Iulij. In nostris regionibus, puta septimo climate, ubi polus arcticus eleuatur 47. 48. & 49. gradibus, & nostro tempore caniculares exordiri deberent Sole adente 10. 11. aut 12. gradum Leonis, circa Iacobum maiorem apostolũ. Sed usus nulla arte suffultus inualuit, caniculares inchoari sexta die Iulij & finire 17 Augusti iuxta hunc uersiculum.

Octaua Petri Pauli incipit canis & finit octa. Laurenti.

Interpretatio
urboris Bassi.
Macrobius

Ad Bassi uerba redeo, cum inquit. Syrius stella est in medio centro cœli &c. Animaduertendum, Centrum in proprio significatione est punctus circa quem uoluitur orbis. Macro. libro primo de som. scipionis. In omni orbe uel sphaera medietas centrum uocatur. Nihil aliud est Centrum, nisi punctũ, quo sphaeræ uel orbis medium certissima obseruatione distinguitur. Centra igitur re ipsa existere circa quæ uoluuntur orbis. Plato adamantinam eorum uocat hypostasim inconuertibilem, æternam & stabilem, quæq; eodem semper se modo habeat. Proinde Centrum nonnunquam à grauissimis authoribus accipitur pro circulo quodam maximo, qui orbem aut sphaerã suam in duas æquas secat partes, cuius centrum est centrum mundi aut uniuersi. Sunt autem in primo cœlo aut mobili huiusmodi tres maximi circuli, duobus mundi polis alligati aut adhaerentes.

Aequinoctialis

Primus est æquinoctialis, qui primum mobile ab oriente in occidentem, & rursus ab occidente in orientem in duas partitur æquas partes. Cuius centrum est centrum mundi aut uniuersi. Is ab utroque polo æquidistanter recedit, & in eo quotannis accidit bis diei & noctis æqualitas, puta in principio Arietis & Librae de quo supra plura differuimus in capi. de circulis sphaeræ, & in ca. Cur quinque dumtaxat æquidistantes in sphaera. Secundus appellatus est Colurus æquinoctialis transiens per polos mundi & principia Arietis & Librae. Cuius centrum est uniuersi, eius officium est distinguere æquinoctia, hoc est, dierum & noctium æqualitatem. Tertius uocatur Colurus solstitialis uergens per utrosque polos & principia Cancris & Capricorni, cuius etiam centrũ est mundi. Cuius officium distinguere solstitia æstiuũ & hybernũ, & is seruit nostro proposito. De his duobus circulis in superioribus ca. de Coluris. Cũ igitur præterea reuoluimus tempora, offendimus Syrium stellam Anno humanæ salutis 849. uel circiter, fuisse in principio Cancris, quo tempore fortè Bassus uitam egit. Fuit igitur stella hæc sita in coluro solstitiali maximo circulo, cuius centrum (ut iam diximus) est centrum mundi. Cum igitur Bassus dicit, Syrium stellã esse in medio centro cœli,

Colurus æquinoctialis.

Colurus solstitialis.

A uult dicere Syrium esse in quodā maximo círculo cœlesti, puta coluro solstitia-
li, cuius centrum est centrum cœli, in quo is círculo descriptus est, & ex conse-
quutiōe etiam ipsius círculo. Nam quemadmodum centrum (ut cōmemorau-
mus) maximī orbis & suorum círculoꝝ est stabile, firmum & fixum, ita Sol
cum suo motu ad hunc círculo circa principium cancri peruenerit, est in ma-
ximo accessu ad nos, qui aquilonē habitamus, & stare uidetur. Est enim Sol in
eo loco fixus, firmatus & stabilitus, quod ultra uersus capita nostra, etiā mini-
mo accedere neq̄at. Ecce centri & círculo cōformitas. Rursus cū Sol Capricor-
ni initiū adierit, constituit in maximo à nobis recessu, & iterū uidetur stare &c.

Collibuit Basso, ut nostrę interpretationi maior reddatur authoritas, alia ad-
iungere exempla. Plini. lib. 2. natura. histo. ca. 19. sic habet. Sol autem ipse quatu-
or differentias habet, bis æquata nocte diei, uere & autumnō, & in centrum in-
cidens terrę, octauis in partibus Arietis & Librę, bis permutatis spatijs, in au-
ctum diei, bruma octaua parte Capricorni, noctis uero, solstitio totidem in par-
tibus Cancrī. Plinius in his uerbis, quo ad nostrum tractatum, in sententiā, hoc
uult. Solē bis in anno causam esse æqualitatis diei & noctis, & id usuuenire cū
Sol incidit in centrum terrę. Incidit autem Sol in centrum terrę, quando motu
suo adit maximum hunc círculo, quem æquinoctialem appellamus, cuius
B centrum est idem cū centro mundi. Quando igitur Sol est in principio Arietis
aut Librę supremę spherę, describit motu diurno æquinoctialem círculo,
& tunc est in centro terrę uel incidit in centrum terrę. Diximus enim centrum
mundi esse stabile. Sic Sol in horum duorum signorum principijs inuentus, sta-
bilis & firmat diem cum nocte in paritate in uniuerso mundo.

Et idem Plini. lib. 18. ca. 20. sic scriptum reliquit. Est præterea in cœlo, qui uo-
catur Lacteus círculo, etiā uisu facilis. Huius defluuio, uelut ex ubere aliquo,
fata cuncta lactescunt, duorum syderū obseruatione, Aquilę in septentrionali
parte, & in austrina Caniculę, cuius mentionē suo loco fecimus. Ipse círculo
fertur per Sagittarium & Geminos, solis centrum infra æquinoctialem secans,
cōmissuras eorum obtinente hinc Aquila, illinc Canicula. Ideo effectus utriusq̄
ad omnes frugiferas pertinent terras. Quoniam in his tantū locis Solis terręq̄
centra congruunt. Igitur horum syderum diebus si purus atque mitis aër geni-
talem illum, lacteumq̄e succum transmiserit in terras, læta adulescunt fata. Et
reliqua. De Lacteo Círculo, qui solus inter cœlestes uisui albicans apparet, ab-
C unde diximus in superioribus in ca. de Lacteo círculo, de quo Plinius hic pro-
gnosticū quoddam manifestat, satis & fructibus uel accōmodum uel incōmo-
dum, obseruat tamen duobus syderibus. s. Aquila in septentrione, & Canicu-
la in meridie. Et quod asserit Lacteū círculo ferri, aut duci per Sagittarium &
Geminos, olim habuit ueritatem, & etiā hodie, quod recentiores chartę cœle-
stiū imaginum lucide indicant. Et quod subdit, Solis centrum infra æquinoctia-
lem secans, optime dixit, cū uerba ad Plinij tempora uel circiter referuntur. Nā
Lacteus círculo in ea parte ubi Geminos adit, uergit in meridiem per Aequino-
ctialem, & postea (intelligit tempore Plinij) secat uel attingit centrū Solis sub
æquinoctiali, hoc est, Colurū Solstitialem, prout interpretati sumus. Et hoc pa-
cto Lacteus à septentrione ueniens, primo adit Zodiacū circa Geminos, postea
Aequinoctialem uersus meridiem, dein centrū Solis, i. colurū Solstitialem, ubi tãgit
Cancrī principium. Et idem Lacteus à meridie in septentrionē iens æquinoctialem
iterū pertransiens, rursus secat centrū Solis, i. Colurū Solstitialem & principium
Capricorni & seruatur ordo ut iam supra. Circa cōmissuras, i. iuncturas aut in-
terfectiones Lactei cū coluro, Aquila uersus septentrionē obtinet locum, uer-
sus meridiem uero Canicula. Et addit. Quoniã in his tantum locis solis, terręq̄

Plinius.

Plinius.

centra congruunt. In his enim duabus commissuris. i. in his duabus partibus colu
ri supra ostensis conveniunt centrum Solis & Terræ. Quia centrum Solis, id est,
colurus Solstitialis maximus circulus pro centro habet centrū mundi, & id cen
trū est etiam centrū terræ. Et tantū in his locis ob præsentiam syderū Aquilæ
& Caniculæ, causatur cœlestis afflatus aut influxus ad frugíferas pertinens ter
ras. Obtutū hæc omnia facile subiicies aut per sphaeram astrariam, aut mundi,
aut instrumentum per nos compositum.

Ad Bassum revertor cum subiungit. Ad quam cum Sol accesserit duplicatur
calor. Scito Solem Syrium stellam accedere uel cum ea congregi, coniungi uel
coire, tunc, quando Sol & stella in horizonte exortiuo simul ascendunt uel ori
untur. Et tunc afficitur Syrius occasu heliaco. i. solari quod propter solis radios
mane haud uideri potest. Sed postea propter Solis quotidianū recessum, incipit
canis mane ante solem exoriri, & tandem uideri. De hoc accessu aut congressu
& inceptioe dierum caniculariū loquuntur domini medici. Quocirca Auicen
næ uerba, cum inquit. Et scito quod tempus, quo maior canis ascendit, hoc mo
do accipienda sunt, ut iam diximus. Nemine profecto credimus latere, Canem
omni die naturali semel ascendere aut oriri. Sed uerba Auicennæ intelligenda
sunt, quo canis ascendit unā cū Sole, & hoc fit per congressum horizontalē co

Tempus canic
ulare.

Et rursus annectit Bassus. Quia quamdiu Sol in ipsa est, pestife
ra est. Tempus id caniculare pestiferum determinant medici spatio 40. dierum
Nonnunquā malū hoc aut uincitur aut cōmutatur, & hoc propter radios fortes
planetarū in hoc tempus incidentes, puta Iouis, Veneris & quandoq; Saturni.

Canis.
Plinius.

Appellatur præterea hæc stella, Syrius siue Canicula (ut diximus) Canis no
mine totius syderis, de quo Plini. lib. 14. ca. 18. in fine Vina in apothecis Canis or
tu mutantur quædā, postea quæ restituntur sibi. Et idem lib. 16. ca. 40. Canis or
tu ligna esse scienda autumat. Et idem lib. 18. ca. 28. deinde postridie ferè ubi
quæ confessum inter omnes sydus indicabis, quod Canis ortum uocamus, Sole
primam partem Leonis ingresso. Hoc fit post solstitium 23. die. Sentiant id ma
ria & terræ, multæ uero & ferè ut suis locis diximus. Neque est ei minor uenera
ratio quàm descriptis in deos stellis. Accenditq; Solem & magnam æstus obti
net causam. Idem eodem libro in pluribus capitibus, modo de ortu modo de oca
casu canis disserit. Et Ouidius quarto Fastorum.

Signaq; dant imbres, exoriturq; canis. Macro. lib. 1. de Som. Virgi. 1. Geor. F
Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Harum expositionem diximus supra capi. De occultatione & emerfu æquidi
stantium. Iulius Fir. lib. 8. ca. 10. de claris syderibus cū Leone orientibus & oc
cidentibus, sic scribit. In prima Leonis parte oritur Canicula quæ à græcis Syri
on dicit. Quicumq; hoc oriente sydere nati fuerint, effrenatos animos ad omne
studium præposterū facinoris applicabunt, erunt etiā ab omni humanitatis gra
tia separati, & qui libenter omnia uiolentiæ studia sectentur, furiosi, iracundi,
terribiles, minaces, & quos omnes homines uel oderint pariter & metuant. Erūt
præterea animosi, & uerbosa sermonis affluentia inflati, & quos ad omne cōui
tiū incautus sermo semper impellat. Hii etiā noua causarum iurgia cōcitantes,
cor habent, crebris agitationibus palpitans. Vocem uero, crescentibus fauci
bus, canum latratus imitantem, ita ut sæpius impetu & furore cōmoti, aut den
tes quatiant, aut attritos semper exacuant &c. Marcus Manilius libro quinto.
Cum uero in uastos surgit Nemeæus hiatus
Exoriturque canis, latratque canicula, flammæ
Et rapit igne suo, geminatque incendia solis.

Et infra.

Hæc

Coniunctio
solis & syrii.
y a c d r e a m j

21

stis insana
nania m...
Quidius.
Macro.
Virgi.
Iuli. Fir.

firmior

Mar. Mani.

A Hæc ubi se ponto per pronas extulit oras,
Nascentem si quem pelagi constrinxerit unda,
Effrenos animos, uiolentaque pectora fingit,
Irarumque dabit fluctus, odiumque metumque &c.

Consonat cum Fir. *canis in G.*

Ptolemæus dicit. 8. Alma, supputat Cani pro sydere 18. stellas, 1. 3. 4. & 5. ma^r Ptolemæus.
gnitudinis, eius tēpestare omnes in Geminis, nostra in Cancro, dempta 17. quæ
est ferè in fine Geminorum, Quæ in eius ore est lucens Alhabor. Vim habet lo
uis & parum Martis, Reliquæ omnes Veneri assimilantur.

Tertio loco ad Canes subcœlestes uenio de quibus Plini. propemodū in nu^m Canes sub cœ
mera scribit, præcipuè lib. 8. ca. 40. Varro de re rustica lib. 2. cap. 9. duo ponit geⁿ lestes.
nera Canum. Vnum uenaticum, & pertinet ad feras bestias, ac syluestres. Al^l Varro.
terū quod custodiae causa paratur, & pertinet ad pastorē, de quo pluro. Legito.

Canes diuersorum generū memorat Pollux; Laconicos ex uulpibus & caⁿ Canū genera.
nibus natos, Arcades, ex canibus & leonibus, Cyrenaicos, ex lupis & canibus.
Castorides è Castore natos & uulpe, Eretricos, iussu Appollinis nutritos, qui
busterram aratro uertebat. Molossos ex Epiro uenientes, prognatos ex cane,
quem Vulcanus, ut fabulæ uolunt, fabricauit & anima inspirauit. Argolicos, à
regione Argolica, Lybicos, à Lybia, Indicos, ab India regione ex Tigride & ca
B ne genitos Cretenses, à Creta insula. Et alia plura. Transeo.

Plini. lib. 6. ca. 30. & Solinus ca. 43. asserunt in Africa esse gentes, quæ canem Plinius.
pro rege habent, motu eius imperia augurantes. Sunt qui inferioris Pannoniæ Solinus.
regnicolis id ipsum semel contigisse affirmant.

De Canum fidelitate, Docilitate & Morbis, plura apud alios offendes.

SEQUITUR LEPV S,

C Lepus cœlestis sub pedibus Orionis constitutus, dicitur Orionis canes fuge Lepus.
Lre uenantes. Nam ut uenatorem eum finxerunt, uoluerunt hoc etiā signi
ficare aliqua de causa. Itaque leporem ei ad pedes fugientem finxerunt. Quidam
ab hac causa dissentiunt, negant tam nobilem & tam magnū uenatorem oportere
tere leporem uenari. Callimachum quoque accusari, quod cum Dianæ scribe
ret laudes, eam leporino sanguine gaudere, & eos uenari dixisset. Itaque Orio
na cum Tauro decertantem fecerunt. Nonnulli Leporem inter astra colloca
tum dicunt propter nimiam uelocitatem. Quare Lælius putabat leporem à ce
leritate dici, quasi leuipedem, siue quod inter quadrupedes plus pariat, & quos
dam foetus pariat, quosdā uero in uentre habeat, sicut Aristoteles philosophus
ait, qui de animalium ratione differuit. Lælius.

Leporis autem historiam memoriae prodiderunt. Apud antiquos in insula Leporis hi
Lero nullum leporem fuisse, sed ex eorum ciuitate adolescentium quendam storia.
studio generis inductum, ab exteris finibus leporem foeminam pregnantem
attulisse, & ad eius partū diligentissime ministrasse. Itaque cum peperisset cō
pluribus eius ciuitatis studium incidisse, & partim pretio, partim beneficio mer
catos, omnes lepores alere cœpisse. Itaque non longo interuallo tantam mul
titudinem leporum procreata, ut tota insula ab his occupata diceretur. Quis
bus cum ab hominibus nil daretur, in semina eorum impetu facto omnia come
derunt. Quo facto incolæ calamitate affecti, cum fame forent oppressi, cōmu
ni consilio totius ciuitatis uix denique eos abigisse ex insula. Itaque Leporis
postea figuram in astris constituisse, ut homines meminissent, Nihil esse tam ex
optandum in uita, quin ex eo plus doloris, quàm latitiæ capere posterius coge
rentur.

Historiam hanc Thomæ Radî, sic canit.

Lero.
Leros.

Insula Lero aderat,
Sed natus non est Lepus illa.
Ardet in hoc iuuenis,
Prægnantem conducit & omnem
Pluribus ex genitis
Complet paruo tempore terram,
Nam populus cupiens
Pascebat gaudens & emebat,
Displicuit numero
Tandem excedens sæpe petatum,
Viuerè quo ualeant

Cuniculi.

His cum pastum subtrahit, arua
Seminibus populant.
Damnum cernens, nititur oris
Pellere de proprijs,
Quod uix multo posse peractum est.
Iupiter æthereis
Ornauit pulsum ignibus, ut sic
Mens hominum teneat,
Nil tam gratum prorsus amari
Quin dolor inde sequi
Maior, quàm sint gaudia, possit

neis cuniculis domicilia subuerterentur & arbores & plantas uastarentur, satorum radices esitarentur. Quare insularum incolæ missis aliquando Romam legatis terras petiisse dicuntur, ab istis enim eiectari bestijs, quibus propter multitudinem obsistere nequirent. Nunc autem cum ad tractandam eorum uenationem aptissimi sint nulla sibi inualescere damna permittunt. Itaque de industria catellas agrestes asserunt, quas educat Africa, quas quidem funiculis capiistratas intra foramina dimittunt. Eæ uero quos capiunt unguibus extrahunt, aut in summa telluris fugere cogunt, egressis autem uenatores incumbunt ca-

Secundo, historia in se cõtinet apotrepticam. i. terrentem sententiam cum dixit, Nihil esse tam exoptandũ. Cui sæpius ad stipulatur sacræ literæ. Salomon Prouer. 14. Risus dolore miscebitur & extrema gaudij luctus occupat. Esaias 24. Cessauit gaudium tympanorũ, quieuit sonitus lætantium, conticuit dulcedo cytharæ, cum cantico non bibent uinum, amara erit potio bibentibus illã. Et sequitur. Defecta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ. Aug. sup Psal. Temporalibus gaudent, qui bona æterna desiderare nõ norunt.

Iul. Fir.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 8. De claris syderibus cum Gemini: (Et id genus plures. nis orientibus & occidētibus de lepore sic habet. In Geminis parte septima oritur Lepus. Sub hoc sydere qui nati fuerint, tanta erũt corporis leuitate, ut cum currere cœperint, uelocitate sua agitati, aues superare uideant. Et infra. Quod si hunc locum Saturnus per quadratũ aut diametrum uiderit fugitiuos, faciet, qui lares suos, ad longinquas regiones migrantes, prono animo sitatis studio separabunt, atque ab ipsis diuidentur. Alludit pulchre Mar. Mani, lib. quinto, sic. Iam uero Geminis fraterna ferentibus astra

Mar. Mani.

In cœlum, summoque natantibus æquore ponti
Septima pars lepores tulit, quo sydere natis,
Vix alas natura negat, uoleurisque meatus,
Tantus erit permembra uigor referentia uentos &c.

Annotandum, Lero aut Leros ad nostrum propositum insula est maris Gallicani, non longe sita à Narbonensî prouintia. Ptolemæus libro 2. Geogra. capi. nono, tabula tertia Euro. Plinius libro tertio capi. quinto, in fine. Strabo libro quarto, sic habet. Post Stœchades Planatia, & Lero sunt, colonias habentes. In Lerone phanum est Leronis, è regione Antipolis hæc ipsa iacet. Haud absimilem historiam narrat Strabo lib. tertio, de Cuniculis, in descriptione insularum Balearium aut Gymnesiarum cum inquit. Præter agri uero feracitatem, & illud hisce in locis cõmoditatis adest, ullum noxium animal non facile reperias. Nam cuniculos, quos plerique lepulos appellant, nequaquam indigenas esse asserunt. Quinimmo cum ex propinqua insula, quidam marem & fœminam attulisset, tanta ab initio facta est eorũ procuratio, ut ex subterra-

A Aratus in Phœno, Pedibus aut Orionis, sub ambobus lepus incessanter omnibus diebus fugatur, at semp Syrius à tergo ferè in sequenti similis. Etiam ei cooritur atque ipsum occidentem insectatur. Tullius in fragmen. Arati, Aratus.
Tullius.

Subterque pedes quos diximus ante

Oriona iacet leuipes, hic fugit ictus

Horrificos metuens rostri tremebundus acuti,

Nam canis infesto sequitur uestigia cursu. De eodem Rufus Festus.

Et Ptolemæus dict. 8. Alma, donat ei duodecim stellas tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, suo tempore in Tauro & Geminis, nostro omnes in Geminis de uiribus Saturni & Mercurij. Ptolemæus.

Ad Lepores mundi huius inferioris nunc accedo. Est autem Lepus piscis marinus qui limo gignitur, specie cernitur cochleæ tegmine nudatæ, de quo Plini. Lepus piscis.

lib. 32. ca. 1. in hæc uerba. Nō sunt minus mira, quæ de Lepore marino traduntur. Venenum est aliis in potu, aut cibo datus, aliis etiam uisus. Siquidem grauidæ si omnino respexerint foeminam ab eo genere dumtaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitium fatentur, ac inde abortum faciunt. Remedio est mas &c.

Et idem eodem libro ca. 5. 6. 7. & in multis aliis libris & capitibus. Est & alterius generis in mari magno similis per omnia terrestri, præter uillos quos aculeatos

B & erectos habet, haud capi facilis, ut qui uelocissimus sit, nec unquam nassis aut hamo propinquet. Si quis eum attigerit, dum in morbo est, manu aut baculo, animi defectum incurret &c.

Est præterea Lepus genus nunismatis Rhegynorum, curru & Lepore olim celebre. Est autem Rhegium authore Plini. lib. 3. ca. 8. oppidum in margine Italiæ situm, cui à dehiscendi argumento Græci nomen dedere, *ῥηγύνω* enim græcè. i. dirumpo dicitur. Inde dicti Rhegyni. De Rhegio Solinus capi. 8. Et Ptolemæus libro 3. capite 1. Tabu. 6. Euro. Rhegium.

Proinde Lepus terrestre animal formidine præcellit alia animalia, facile namque temereque terretur ac cōpauescit, raro in obujs & celebribus locis quiescit, sed obductis densis latebris atque arbuftis. Lepores mares concipere cōpertum, palpebris quidem clausis uigilare, apertis dormire. Inde natū putatur adagiū Lepus dormiens, quod apte dissimulatores conuenit. Visus hebes est atque cōfusus, inter diu quiescūt, noctu uagantur. Natalis loci præsertim amatores. Lepus animal

C Cursu ad cliui uelotiores omnes, quod pedibus prioribus breuiores sint. Ad fugam sese auribus in terga inclinatis excitant, auribus quippè motum dirigit, moderaturque tanquam remis, quod in alijs animantibus plerumque efficit cauida. Canes cursu flexuoso sæpe decipit. Cum circumagitur altera aure ab ea parte dimissiore pro gubernaculo utitur. Enixa suos foetus locis plurimis dispertit atque abscondit, putans eo modo à noxijs melius tueri. Vicem accipitris exhorret latitans. In uulpem si forte incidit, euadere cursu cōtendit. Illa dolum celeritati opponit, cum in media persecutione quiescens, post paulo leporis uestigia sectatur ac cubile inuadit. Dicitur & lepus ultro citroque cōmeare, uti confusus uestigijs minime deprehendatur. Obseruauere ueteres leporis occursum in itinere abominosum quippiam, inauspicatum atque improsperum præfagire.

Scribit Aristoteles, animalium nulli contingere, dempto lepore, pedibus pilis obiectis atque hirsutis incedere. Quare Dasypū aut Dasypodem uocari, quod Dasypus, hirsutos habeat pedes, *δασύς* enim hirsutum pilosumque significat, *πῶς* pedem, eapropter ambulans non sentitur. Apud Aristotelem & Plinium legimus, Leporē aut Dasypodem timidum animal omnium prædæ nasci, solum superfœtare, aliud educantem, aliud in utero pilis uestitum habentem, aliud implume, aliud inchoatū, aliud nō perfectū. Hęc omnia de nostris leporibus dici possunt.

Prox. A græcis Lepus $\pi\omega\epsilon$, id est, timidus appellatur à $\pi\omega\omega$ græco uerbo, id est for- **D**
 mido. Est enim, ut cōmemorauimus, omnium animalū formidolosissimū. Ab
 Lagos. aurīū magnitudine uocatur $\lambda\alpha\gamma\omega\varsigma$, quando $\lambda\alpha$ intendendī uim habet & $\omega\varsigma$ $\omega\tau\omega\varsigma$
 Dorica lingua dicitur auris. Auribus sanè ut diximus motum dirigit.

Plinio forsan nonnihil ansæ præbente irrepit sententia formosos fieri die-
 bus aliquot leporina carne uescentes, super quo locus est Martialis,

Martialis. Cum Leporem mittis, semper mihi Gellia mandas,

Septem formosus Marce diebus eris,

Si uerum dicis, si uerum Gellia mandas,

Edisti nunquam Gellia tu Leporem.

Leporum tria
 genera.

Ad postremum, à Varrone lib. 3. ca. 11. de re. ru. didicimus trium leporum ge-
 nera celebrari. Vnum Italicum hoc nostrum, pedibus primis humilibus, poste-
 rioribus altis, superiore parte pulla, uentre albo, auribus longis, qui Lepus di-
 citur cum prægnans sit, tamen concipere. Alterius generis est, quod in Gallia
 nascitur ad alpes, qui hoc ferè mutant quòd toti candidi sunt. Tertij generis est,
 quod in Hispania nascit similis nostro lepori, ex quadam parte sed humile, què
 Cuniculum appellant. Cuniculi dicti ab eo, quòd sub terra cuniculos ipsi face- **B**
 re soleant, ubi lateant in agris.

An Dasypus
 sit Lepus.
 Plinius.

Sed hic grāmatici suscitant quæstionem. An Dasypus simpliciter sit Lepus.
 Sunt nonnulli recentiores, qui Pliniū tantæ doctrinæ & authoritatis uirum er-
 rasse cōtendunt, quasi Dasypodem à lepore diuersum faciat. Qui libro 9. ca. 55.
 sic scripsit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter Dasypodem superfoe-
 rat & c. Idem lib. 10. ca. 63. Dasypodes omnimense pariunt & superfoetant sicut
 lepores. Sequitur eodem capite in fine. Sed superfoetant Dasypus & lepus tan-
 tum. Hæc & consimilia eius uerba præ se ferunt differentiã ac diuersitatem in-
 ter Leporem & Dasypum. Alij autem authorem summī nominis defendūt, qui-
 bus ego me subscribo, quòd moris eius sit, quæ eodem genere continentur, in-
 terdum ita diuidere, ut diuersa apud minus doctos esse uideantur. Quod illum
 proprietate aliqua naturæ insigni adductum, fecisse minime ambigunt. Quod
 ut dilucidius uideri possit, unū de multis supponam exemplum. Ecce **V**iuerra
 inter genera Mustelarum est. Plinius tamen libro 11. ca. 49. distinguere uidetur,
 ita enim scribit. Ossea sunt genitalia Lupis, vulpibus, Mustelis, viuerræ. Et quid
 de hominum diuersitate dicam, quæ omnibus notissima est. Legito tamen Mar. **F**
 Mani. libro quarto capite tertio, sic loquentem.

Viuerra.

Sic alias aliud terras sibi uendicat astrum

Iccirco in uarias leges, uariasque figuras

Dispositum genus est hominum, proprioque colore

Formantur gentes, sociataque iura per artus

Materiamque parem priuato foedere signant,

Flaua per ingentis surgit Germania partus,

Gallia uicino nimis est infecta rubore.

Et deinde per plurima metra, fe-

re 100.

SEQUITUR ARGO.

STOEFLERI
 INTERPRE.

ARgo nauis longa dicta est, quam Argonautæ ædificari fecerūt. Hanc nō
 nulli propter celeritatem Argo dixere, quod per antiphrasin intelligo,
 quoniam Græci $\alpha\rho\gamma\omicron$ pigrū dicunt. Vel, ut dixi, ab Argonautis sic nominata.
 Vel quòd Argus eam ædificauerit. Hanc primam in mari fuisse complures di-
 xerunt & ob eam rem in cœlum fuisse translata, & inter sydera collocata.
 Hanc nauim factam Pindarus affirmat in Magnesia, cui Demetrias nomen
 est.

A est Callimachus aut in iisdem finibus ad Appollinis Actij templum quod Argonautæ proficentes statuisse existimantur, in eo loco qui Pegase uocatur, eo quod nauis Argo ibi primum compacta dicitur, quod est Græcè *πυργύω*. Homerus hunc eundem locum, in Thessaliæ finibus esse demonstrat. Iason igitur fabricata in sinu Pegaseo longa nauis, quæ Argos uocitata est, omnes ferè totius Græciæ iuuenes animo & uiribus præstantes cõuocauit. Inter quos Hercules fuit, Orpheus, Castor, Pollux, Zetus & Calais, aliique complures, quos Poetæ ob insignem uirtutem semideos appellant. Hi à nauis nomine Argonautæ sunt dicti. Instructa igitur nauis à sinu Pegaseo secunda aura profecti, primū in insulā Lemnon delati sunt, deinde ad Colchos peruenere. Colchorum rex ea tempestate fuit Oeta filius Solis, ex Persea uxore, auctore Diodoro Siculo, duos genuit filios Oetan & Persen, sæui ambo. Ex Perse nata est filia Ipea, superans audacia parentem, & cruciatu hominum læta, ac uenenis conficiendis plurimum studij impendit, patre ueneno sublato regnum assumpsit. Dehinc nupsit Oetæ patrio, ex quo tres liberos peperit Circen, Medeam, & Aegialeum postea Absyrtus uocatū. Medea licet ipsa quoque à matre & sorore ueneficiorum artem didicisset, diuerso tamen erat ingenio, quippè patrem hospites mactare solitum, flectere precibus & ad benignitatem ducere conabatur. Aliquando etiam eo inuito hospites è uinculis eripiebat, quocirca indignatus pater eam carceri destinauerat, sed Medea ad solis aut templum, quod in littore situm erat confugiens, eo se receptaculo ueluti Asylo tuebatur. Inter hoc cū Argonautæ noctu ad littus peruenissent, Medea Iasonis amore incensa, sese illi connubio iunxit, modumque quo ignipedes tauros subigere, & aureo uellere potiri sine discrimine posset, edocuit. Iason itaque auxilio eius optatam prædā adeptus. Medea igitur cum raptore profecta est, post longam nauigationē, tandem ad Thessaliam uenit.

Huius nauis nō tota effigies inter astra uidetur, diuisa enim est à puppi usque ad malum, ut significet minime desperandum esse hominibus, etiam cum naues fuerint fractæ. Hanc fabellam Tho. paucis his attingit metriculis.

Hic nauis fulget æthere

Sulcandis prima fluctibus

Merita atris quod sit æquore.

Aratus de Argo sic scripsit. At Canis

magni contra caudam uoluitur Argo à

puppi. Nō enim huic ex more sunt cursus,

sed retro agitur uersa, ceu etiam ipsæ naues cum nauis inuertunt rostrū,

C portum appellentes, atque subito quilibet resulcat nauem, retrograda uero attingit continentem, sic à puppi Iasonica trahitur Argo, atque quibusdam partibus obscura & sine stellis &c. Germanicus Cæsar de Argo nauis propemodū

cum Arato concordat, Accedit & Tullius in fragmen. Arati, Et Rufus Festus.

Magnus Iasoniam cauda canis extrahit Argo,

Puppe refulgentem &c.

Julius Firmicus libro octauo ca. 20. de Myriogenesi Tauri. Oritur cum Taurro nauis. Quæ si in horoscopo fuerit inuenta, negotiatores faciet hilares semper & lætos. Quod si ibi beneuola stella fuerit, erunt potentes naucleri. Si uero Martis testimonium accesserit & Lunæ per maria & terras exercitum ducent, equitibus, peditibusque propositi, sed ira uel indignatione principis morientur infelices. Et subdit. In ipsa autem nauis, quicumque horoscopum habuerit, nauta erit, gubernator nauis, negotiator, seu nauium faber uel artificiosissimus architectus. Et idem de eadē capite uicesimo septimo, ferè in fine. Legito. Marcus Manilius libro primo capite quarto.

Tum Procyon, ueloxque lepus, tum nobilis argo

In cœlum subducta, mari quod prima cucurrit.

Argonautæ.

Aratus.

Germanicus.

Tullius.
Rufus.

Et idem libro quinto in principio.

D

Hinc uocat Orion magni pars maxima caeli,
 Et ratis heroum, quæ nunc quoq; nauigat astris.
 Ptolemæus dicit, 8. Alma. nauis adscribit 45. stellas, 1. 2. 3. 4. & 5. magnitudinis. Ma-
 ior harum in ordine 44. primæ magnitudinis, Arabibus dicta est Rubayl, à no-
 stris Canopus, de qua in fine huius capituli differemus. Omnes de complexione
 Saturni & Iouis, fueruntq; à Ptolemæi tempore usq; in nostra in Geminis, Can-
 cro, Leone & Virgine. Hic breuiter adnotare decreuimus, non profus fabu-
 losum esse, quòd de Phryxo dicitur, qui arietis ductu mare secans ad Oetã Col-
 chorum regem in columis peruenit. Item Europen Agenoris filiam à Sidone
 tauri officio per mare ad Cretam in insulam deportatam. Et nonnullos in anseris
 bus pelagus sulcasse. Rursus Lybes hircis maria nauigasse. Eruditi phryxi nauig-
 gium interpretantur $\kappa\rho\iota\delta\mu$, id est, Arietem, quòd phryxi nauigium in summo aut
 puppi, Arietis imaginem præferebat. Sic Taurus qui Europen rapuit nil aliud
 fuit quàm Tauri forma præsignis nauicula. Item nauigium Anseris imaginem
 ostendebat, quem Græci uocant $\chi\acute{\iota}\nu\alpha$. Et in Libya fuisse nauigia quæ dicerentur
 Chrij, id est, Arietes aut Tragi, id est, Hyrci, à forma (ut diximus) præsigni
 nauigiorum.

E

SE Q V V N T V R H Y D R A, C R A T E R A, C O R V V S.

Aratus
 Cæsar Ger.
 Tullius
 Bassus
 Rufus
 Hyginus

AVthores astrologiæ Aratus, Cæsar Germa. Tullius, Bassus, Rufus, Hy-
 ginus, tres has imagines quibus una ratio sydereæ sublimitatis assignat,
 in unam colligerunt fabulã. Hydra, ad cuius caudam coruũ sedere dicunt & in
 eius fermè medio crateram aut urnam asserunt, est signum in parte austrina ca-
 put deflexum habens ad Cancrum. Cuius sinuosi corporis medietas est cõne-
 xa sub Leone, caudam uero extendit ad Centaurum, supra quã sedet Coruus.
 Qui ideo inter astra collocatus dicitur, eo quòd fuerit in tutela Apollinis, à quo
 missus ad fontem ut diis ad libandum aquam deferret. Qui cũ uidisset arbores
 complures immaturas ficus habentes, uolans consedit in eis, donec maturæ fie-
 rent, & aquam differre distulit. Post paucos autem dies peracto sacrificio cum
 illè ficus comedisset, & se dijs peccasse sensisset, denuo ad fontẽ, ut aquam hau-
 rirer, redijt, & ab Hydra perterritus, uas uacuum reportauit, dicens excessisse
 aquam quæ fuerat in fonte. Cognoscens Apollo sibi coruũ peccasse, alia aqua
 usus est, hac ignominia eũ affecisse, ut quàm diu ficus cõquerentur, Coruus bi-
 bere non posset, imo quòd habeat guttur pertusum illis diebus, ut Aristoteles
 dicit in libro qui de bestijs inscribitur. Et Isidorus in naturalibus uel in physicis
 tradidit, quòd ipse peccati pœnas daret, & postea astris intulit. Itaq; cum uellet
 significare sitim Corui, inter sydera constituit Crateram, & supponit Hydram,
 quæ Coruum sitientem moraretur. Videtur enim rostro caudam eius extremã
 uerberare, & tanquàm non sinat ad crateram uenire, ut bibat. Huic fabulæ ac-
 cedunt metra hæc Thomæ Radini.

Aristoteles.
 Isidorus.

Aratus

Numina sacrificio ritu placare tonantis
 Phœbus amans, coruum ferre iubebat aquas.
 Concitus ille abiit,
 Et fontem uitrei petens fluoris
 Conspicit ficus, sed acerbiores
 Quas cupit, at mens
 Hortatur domini iussa modo impleat,
 Hoc uotum modo impleat.
 Sed tandem superat fœda libido

De Hydra, coruo & Cratere A-
 ratus sic scriptum reliquit. Præ-
 terea quoq; aliud eminus uo-
 luitur sydus (Hydrã eam uo-
 cat) id uero uiuo simile longe
 uoluitur atq; ei caput sub me-
 dium Cancrũ pergat, uolumen
 uero sub corpus Leonis. Cau-
 da autẽ pendet super ipso Cen-
 tauro

- A** Maturasque moratur,
 Ingluuias uolucris cruciat deum,
 Sacraeque coepta alijs perfecit undis.
 Distentus aquas detulit
 Nitenti & patera,
 Haec omnia spernit
 Mentis a pollineae furor ingens,
 Coctae quoque tempore ficus
 Quod sit poena, sitim tradit Coruo.
 Et lumine postquam
 Sydere induit, hinc beatam
 Pateram locauit, undis
 Suauibus implens, pocula quae uentent
 Hinc statuit fauces hydræ feras.
 ente sydere natus fuerit, irriguos amabit campos, & fontes & riuos seu fluuios ab
 alueo suo, ad alia loca deducet. Erit quoque uinearum & amator & cultor, & qui
 infœcundis fœcundos inserat surculos, uel qui buxas arbores tondens, in bel-
 luas fingat, aut uirides porticus in circulum flexis uitibus faciat. Sed hic uinum, sine
 aquae admixtione libenter bibet. Quod si actus illi beneuolarum stellarum radius
 decreuerit, humidam merces negotiabitur, Haud dissimilem habet sententiam
 Marcus Manilius libro quinto,
 Ultima pars magni cum tollitur ore Leonis
 Crater & auratis surgit stellatus ab astris.
 Inde trahit quicumque genus, moresque sequentur,
 Irriguos ruris campos, amnisque lacusque
 Et te Bacche tuos nubentem iungit ad ulmos &c.
 Ptolemæus dictione octaua Almage, donat Hydræ uiginti quinque stellas in
 secunda, tertia, quarta, quinta & sexta magnitudine. Eius principium fuit tem-
 pore Ptolemæi in decimo quarto gradu Cancræ, finis uero in decimo quarto
 gradu ferè Libræ, nostro principium in quarto gradu Leonis, finis in tertio Scor-
 pij, de natura Saturni & Veneris. Crateræ seu uasi numerat Ptolemæus se-
 ptem stellas, quartæ magnitudinis. Sua tempestate in Leone & Virgine, nostra
 in Virgine, de complexione Veneris & parum Mercurij. Coruo Ptolemæus
 supputat septem stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis fuere cum ui-
 tam egit in Virgine omnes, hodie in Libra, Saturno Martique similes.

tauro. Porro medio uolumine Crater,
 extremo autem insidet simulacrum Corui
 spiram mordenti simile. In ea sententia est
 etiam Rufus cum inquit.

Desuper ingenti sese agmine porrigit Hydra. Rufus.

Quæ prolata salo lōge latus explicat æthra,
 & reliqua. Marcus Mani, lib. 1. ca. 4. Mar. Mani.

Cui proximus anguis

Squamæ dispositis imitat lumina flammis
 Et phœbo sacer ales, & magno gratus hi-
 atu Crater. De Cratere Iul. Firmi.

lib. 8. ca. 10. de claris syderibus cum Leone
 orientibus & occidentibus, sic. In Leone

parte tricesima oritur Crater. Qui hoc oris-

Hic animaduertendum est, domini Theologi per Hydram allegorice accipi-
 unt studiositatem. Est autem Hydrus mas, & Hydra femina, authore Plini. li-
 bro uicesimo nono capite quarto, anguinum genus quod in aqua uiuit, omni-
 um in orbe terrarum pu- cherrimum. Sed mihi satis mirum est, quid id sit, quod
 diuinos uiros Theologos eo perduxerit, per Hydram studiositatem posse intel-
 ligi? Ego uix tandem anxius secretum ima ferè aure hausi. Diuinando igitur
 loquar, & ut id commodius & lucidius fieri possit, hoc prouerbium omnibus
 studiosis obijcio.

Amantium marsupia porri folio uinciri.

Prænotandum igitur

Studiositas pars est subiectatiua Modestiae quæ à Sancto Thoma secunda se-
 cundæ quæstione centesima sexagesima sexta, censetur moderatio quædam ap-
 petitus illius, de quo in exordio Meta. Aristoteles. Omnes homines natura sci-
 re desiderant. Sed melius, ut pluribus placet, sub temperantia constituitur, & ut
 eius potentia dignoscatur ibidem subditur. Dicit Philosophus 2. Echî, quod ad hoc

Studiositas

Hydrus,

Hydra,

quòd homofiat uirtuofus, oportet q̄ feruet fe ab his ad quę maxime inclinatur natura. Et inde est, quòd quia natura præcipuè inclinatur ad timendū mortis periculum & ad sectandum delectabilia carnis, laus uirtutis fortitudinis confiftit in quadam firmitate persistendi contra huiusmodi pericula. Et laus uirtutis temperantię in quadam refrenatione carnis à delectabilibus carnis. Sed quantum ad cognitionem est in homine contraria inclinatio, quia ex parte animę inclinatur homo ad hoc, quòd cognitionem rerū desiderat, & sic oportet quòd laudabiliter homo huiusmodi appetitum refrenet, ne immoderate rerum cognitioni intendat. Ex parte uero naturę corporalis homo inclinatur ad hoc, ut laborē requirendi scientiam uitet. Quantum igitur ad primum studiositas in refrenatione confiftit & secundū hoc ponitur pars temperantię. Sed quantum ad secundum, laus uirtutis huiusmodi confiftit in quadam uehementia intentionis ad scientiam rerum percipiendam, & ex hoc nominatur. Haftenus Thomas.

Amoris uis in omnibus rebus.

His prænotatis ad prouerbium redeo, quo exprimitur uis affectionis amoris inenarrabilis. Eo designatur irretitos amoris laqueis, non ferè temperare sibi, sed quicquid habent passim supra modum exponere, nullam omnino æquitatis libram obseruantes. Hęc sanè esse amoris potentia traditur. Percipitur id quoq̄ experimentis, ut nouam naturę faciem, mores prioribus ex toto diuersos inducere ualeat, ut qui affectet omnia & audeat. Nam qui silentio prius ad reprehensionem usq̄ studebat, iam efficitur garrulus. Si cordem nimisq̄ desideriosum uideas satagere & studiosius labori sese subijcere. Et quod miremur sine fine, perparcum quoq̄ & qui minima quæq̄ plurimi facit, uideas si in amorem inciderit, perinde ac igni ferrum molliiri, ac remitti, ut tractabilior fiat ac iucundior. Sed his missis. Inspicienti altius paulo & in intima naturę se insinuanti innotescit apertissime, sicuti ex Platone colligere haud erit difficile. Quicquid discimus, quicquid excogitamus, quicquid etiam pertractamus in uita, ex amoris fontibus profluere. Quibus latius manantibus ubertim rigati artes percipimus, aut inuenimus, quod nisi investigationis oblectamentum inhæreret affixum fieri nunquam posset. Inueniendi quippè desiderium est & incitabulum ingeniorum. Immo uero disciplinę præcepta traditurus, nisi amet, munus suum non uidetur impleturus. Proinde qui artium magistrum dixere amorem nihil omnino à ueritatis ratione uidentur aberrasse. Quin idem artis opera exequi accuratissime deprehenditur, & exactissime cõsummare. Quid quòd in artibus singulis artifices ipsi inquirunt, nil aliud quàm amorem? Quid aliud medicina considerat, quàm quo modo humores quatuor corporis amici inuicem fiant atq̄ permaneant? Quos cibos, ac potus cæterosq̄ uiuendi aut medendi usus amet natura atq̄ requirat? Idem quod neminem latet obseruatur in Musica. In est syderibus & elementis quatuor amicitia quædam, quam astronomi considerant.

Amor artium magister.

Vatum quoq̄ ac sacerdotum facultas in hoc potissimum uersari uidetur. Ut quæ hominū seruitia Deo sint amica, qua ratione Deo homines amici fiant, nos doceant. Tandem concludere licet. Ut illum etiam nodum dicamus perpetuū, Mundi copulam, partiumq̄ immobile sustentaculum ac firmum totius machinæ fundamentum. Ex his coronidem elicio. Amorem in omnibus ad omnia esse, omnium authorem seruatoremq̄ existere, artiumq̄ uniuersarum dominum atq̄ magistrum. Quocirca studiosi quicunq̄ operam nauare debent, ut studiositatem ipsam stabili sibi iungant connubio, ornentq̄ amoris annulo. Accedit etiam cõmemoratis Hydræ natura ad studiositatem nos admonens cum aquis delectetur, & scientijs (quæ per aquas notantur) studiositas exornetur. Stellæ & Hydræ quæ (ut diximus) in uirtute operibus Saturni & Veneris assimulantur

tur

A tur amorem præ se ferunt authore Ptolemæo tertio quadripartiti inquirente, Quod si veneri Saturnus assimiletur, amabit occulta, diuinator, de diuinis cogitabit, pacificus, uerecundus, amator scientiæ, fidelis, abstinens &c. Alludit Hermes de stellis Beibenij. Si unam (inquit) istarum de natura Veneris & Saturni inueneris in ascendente uel decimo in natiuitate alicuius, natus erit fortunatus & diuus amator plantarum, arationum & seminum & ædificiorum &c. Hæc omnia apertissime studiositatis exercitia celebrant. De his Hactenus.

SEQUITVR. CENTAVRVS.

Contuendum. Centauri Ixionis regis Lapitharum & Nubis filij fuisse dicuntur, media parte homines media equi. Ixionem quippè tradunt Phlegiæ filium à Ioue in cœlum assumptum, Iunonem de adulterio ausum interpellare, quod cū ab uxore Iupiter intellexisset, opposuisse illi nubem sub Iunonis effigie. Cum qua congressum Ixionem Centauros genuisse. Quorum nomina Eurytus, Amycus, Gryneus, Rhetus, Orneus, Licidas, Medo &c. Est & Chiron Centaurus nostro seruiens tractatui. Cuius fabulã Hyginus his ferè scribit uerbis. Centaurus hic dicitur nomine Chiron Saturni & Phylliræ filius esse. Quare etiã à pluribus Phyllirides dicitur, qui non solum cæteros Centauros, sed homines etiã iustitia superasse dicitur. Fertur habitasse Chironem in Pelio monte inter homines equissimũ, à quo Aesculapius medicina, Achilles cythara, in astrologia Hercules literis instructi sunt. Cuius hospitio cū Hercules uteretur sicut Antisthenes dicit, & simul cum Chirone sedens sagittas consideraret, fertur una lapsa pedem eius uulnerasse, acceptoque uulnere illum animam exhalasse & ab Ioue astris illatum. Est aut signum ad aspectum Sacrarij. Vnde etiã ad idem Iouis uoluntate cū hostia uenire & sacrificare uidetur. Iste Chiron ab Homero iustissimus appellatus est. Et ab Ouidio quinto Fast. Vbi plenius diffusio carmine istius gesta celebrat. Germanicus etiã in Aratum sic cecinit.

Hic erit ille pius Chiron iustissimus, omnes
Inter nubigenas, & magni doctor Achillis.
Omnes denique in hoc conueniunt eum & iustitia & pietate omnes tunc temporis homines excessisse.

C Inde cœlum meruit

Claris tolli radiis

Insignitus.

Sic seruans iustitiam

Si non clemens pietas

Desit, uiuens

Virtute ornatur, amans

Recti, astris post obitum

Illustratur.

Præterea annotandum Seruius de Centauris aliam narrat fabulam. Cum Thessalus rex bobus œstro exagitatis, satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset. Illos cum cursu pedestri non sufficerent, equos ascendisse, eorumque uelocitate armentum affectos, stimulis agitando ad stabula reduxisse.

Hinc à *κέντρον* græco uerbo, quod pungere est & stimulare Centauros dictos. Et quoniam uel currendo uelociter, uel dum equi eorum in transitu Penei fluminis potantes capita inclinata tenerent, unũ esse animal uidebatur, datũ huic opinioni locũ, ut semiequi & semihomines essent. Sic Seruius & nonnulli alii dũ fabulã ad historiam reducere uolunt, maiorem fabulã confinxere. Veritas autẽ historiæ hoc habet. Centauri populi sunt Thessaliæ secundũ Pelium montẽ habitantes, dura sanè & agrestis natio. Hi primi pugnare ex equis inuenerũt, cũ ante equis uehi Bellophorõ, frenis & stratis equorũ uti Peletroniũs inuenissent

hinc igitur datus fabulae locus & a stimulando calcaribus equo Centaurus ap- **D**
pellatus est. De centauris Plinius lib. 7. ca. 56. Pugnare ex equo Thessalos, qui
centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem. De iisdem idem
lib. 36. ca. 5. bis. Et Solinus ca. 13. de Thessalia. Et Strabo libro 9. de tumulo cen-
taurorum. Et eodem eosdem duram agrestemque nationem appellat. Virgili-

Virgilius.

Centauri in foribus stabulant.

Et secundo Geor.

Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furentes

Centauros leto domuit, Rhetumque Pholumque,

Et magnum Hyleum Lapitis craterem minantem.

His proximi erant alij populi Lapithae, ab alijs Laphitae a Laphita Apollinis fi-
lia nominati iuxta Othryn montem eiusdem prouinciae habitantes. De quibus
Plinius libro 4. ca. 8. Pindus & Othrys Lapitharum sedes ad occasum uergentes.
De quibus etiam Solinus & Strabo ubi supra.

Plinius.

Sed forsan quisquam addubitat, an ne sint hodie uel olim fuerint huiusmodi ho-
mines centaui, nec ne. Respondeo, Viros facile doctissimos de miris hoim figuris,
admiratu digna scriptis reliquisse. Puta Plinium libro 4. ca. 13. libro 5. ca. 8. li-
bro 6. ca. 30. per totum. Et lib. 7. ca. 1. & 2. per totum. Solinum ca. 31. & 43. Pom.

Isidorus.

Melam libro 3. de insulis septentrionis ferè in fine. Augustinus libro 16. de ciui. **B**
dei ca. 8. Isidorus Ethimo. li. 11. Vt sunt gratia exempli gentes, Cynocephali, Cy-
clopes, Blemmiae, Arimaspi, homines auersis plantis octonos digitos in singu-
lis pedibus habentes. Satyri, Pygmei, Hippopodes, Satmali aut Enotoceti. In-
ter has, & alias id genus ferè innumeras, non offendunt homines effigies semihom-
inis & semiequi habentes Centauros nominatos. His tamè Hippopodes non
nihil accedunt, humana usque ad uestigium forma in equinos pedes desinunt, ab
habitu & forma corporis nomen sumptum quasi equipedes dicas. Graecis enim

Hieronymus

ἵππος equus *πῆξ* pes. De Centauris scribit diuus Hierony. in uita sancti Pauli
primi Eremitae, in hac uerba. Cum iam 133. aetatis suae anno beatus Paulus coe-
lestem uitam in terra ageret, & nonagenarius in alia solitudine moraretur An-
tonius, ut ipse asserere solebat, hac in mentem eius cogitatio incidit, nullum in-
tra se meliorem monachorum in Eremo confedissee. Atque illi per noctem quiescen-
ti, reuelatum est esse alium interius multo se meliorem, ad quem uidendum de-
beret properare. Illico erumpente luce uenerabilis senex infirmos artus baculo **F**
regente sustentans, cepit ire uelle quo nesciebat. Et iam media dies coquente de
super sole feruebat, nec tamen a coepto itinere deducebatur dicens, Credo in De-
um meum, quod seruum suum, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his con-
spicatur hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Centauri uocabulum
indidit. Quo uiso salutaris impressione signi armat frontem. Et heus tyro, inquit,
qua nam in parte seruus Dei hic habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens
& frangens potius uerba quam proloquens, inter horrentia ora satis blandum
quesiuit alloquium, & cum dexterae manus protensione cupitum indicat iter, ac
sic per patentem campos uolitando transmittens se in fugam ab oculis mirantis
euanuit. Verum hoc utrum diabolus ad terrendum eum simulauerit, an, ut so-
let, eremus monstruosorum ferax animalium istam quoque gignat bestiam, in-
certum habemus. Hucusque Hieronimus.

Aratus

Deinde cognoscendum, Aratus de centauro, sic habet. Huius enim partes
homini assimilatae infra iacent Scorpionem, posteriores uero equinas sub se chela
habent. At is dextram continuo pendenti assimilatus est, contra rotundam aram.
In eo item strictim alia ualde prensa ducta est per manum fera, sic namque ipsam
prioris appellauit. Iulius Fir. libro 8. ca. 13. In scorpione parte 12. oritur cen-
taurus.

A taurus. Hoc oriente qui natus fuerit, aut erit auriga, aut equorum nutritor & cultor, uel eorum exercitator, aut mulomedicus aut equinarius. Si uero Mars hunc locum prospera radiatione respexerit, faciet inter equites militares. Quod si Mercurius hunc locum uiderit, herbarios faciet, qui s. herbas solerti artes collectas ad medelam laborantium seruent, Marcus Mani, lib. 1. ca. quarto.

Mar. Mani.

Et duplici centaurus imagine fulget

Parshominis tergo pectus commissus equino.

Idem Germanicus

Germanicus
Rufus.

cus de eodem, aliqui eius uersus supra expositi sunt. Rufus quadrat cum Arato.

Ptolemæus dicit. 8. Alma, annumerat Centauro 37. stellas, in prima, secunda, ter-
tia, quarta & quinta magnitudine, suo tempore omnes in Libra, nostro in Li-
bra & Scorpione. Stellæ constitutæ in forma hominis Veneris & Martis gerunt
similitudinē. Et quæ sunt in figura Equi, quemadmodum Iupiter & Venus operant.

Ptolemæus.

Hic pulchra occurreret allegoria moralis de Iustitia, de qua in superioribus
in signo Persei differuimus, Missam etiã impræsentiarum facimus ipsam pietatē.

SE QUITVR fera quam Centaurus tenet.

B Est in manibus Chiron ille, cuius iam supra mentionem fecimus, Hosti-
am super altare offerens & *βύσσας*. i. utrem uini plenum in quo libabat dijs
in sacrario. Hostia quã manu dextra tenet à plerisque Bestiola appellatur. Eam
græci *θηρίον* nominant, ab aliis bestia, fera. A uetustis tralatoribus Alma, & qua-
dripartiti Lupus. Ptolemæus quippè 8. Alma, Lupo assignat 19. stellas, tertie,
quartæ & quintæ magnitudinis, sua tempestate in Libra & Scorpione, nostra
omnes in Scorpione. Iulius Fir. lib. 8. ca. 29. In ore Lupi qui nati fuerint, saltato-
res erunt, sed Marte attestante, miserabiliter à canibus comedentur.

STOEFLERI
INTERPRE.Fera.
Bestiola.
Thirion.
Bestia.
Lupus.
Ptolemæus.
Iulius Fir.

Terrestrium Luporum tria sunt genera. Est enim Lupus herba, de qua Plini.
lib. 21. ca. 15. de herbis sponte nascentibus quibus plerisque gentium utuntur in ci-
bis &c. Est & Lupus Piscis clarissimus à uoracitate dictus, & quod solus natet,
ait Aristoteles, leuis ac mollis, cancrorum marinorum maxime affectator, lapis
dem quendam in capite gerit. Fluuiatilis marino præfertur. Et ut Plinius lib. 9. ca.
54. refert, capitur Romæ laudatissimus in Tyberi amni inter duos pontes. De
eo legito Plini. lib. 9. ca. 17. 51. 54. & 62. & lib. 31. ca. 8. & lib. 32. ca. 2. Hunc hodie ple-
rius eruditi Storionem uulgo appellatum esse putant, nam & in Tyberi capitur

Terrestres lupi
Lupus herba.
Lupus piscis.

C & præstantissimi saporis est. Est præterea Lupus animal noxium uoracissimum,
prædam comedit sine masticatione, ita ut in tres dies sufficiat Taurum à tergo
aggreditur, cornua cauens noctibus grassatur, Flumina tranant seriatim, quo-
libet eorum præcedentis caudæ mordicus apprehensæ innixo. Ex Græco nomen
sumpsit. Is enim græcè *λύκος* dicitur. In Olympo Macedonia monte & Creta
insula nullus reperitur. In Italia (authoribus Plini. lib. 8. cap. 22. & Solino ca. 8.)
quoque ut creditur luporum uisus est noxius, uocemque hominis quem priorem
contemplantur adimere ad præsens. Accedit diuus Ambrosius 6. Hexam. Lu-
pus (inquit) si prior hominem uiderit, uocem excipit, & despicit eum tanquam uictor
uocis ablata. Idem si se præuisum senserit, deponit ferociam & non potest cur-
rere. Ex hac lupi proprietate sumptum est adagium, apud Terentium in Adel-
phis Lupus est in fabula. Cum quempiam, ob eius præsentiam, in quem loqui-
mur silendum esse significamus. Inter animalia uix lupo alterum magis homi-
nibus noxium reperitur. Vnde apud Atticos cautum lege fuerat, ut ei qui Lu-
pi catulum peremisset, talentum daretur. Ei uero qui adultum necasset, talen-
ta duo fuerant instituta. Hunc quippè morem et iam nostra tempestate pluri-
mæ seruant urbes, ut qui uel Lupos adultos uel catulos urbium rectoribus defe-

Lupus animal

Plinius.

Ambrosius.

Lupus est in
fabula.

Lupi caput
cur portis affi
gitur.

rant, præmium quodpiam inde deferentes recipiant. Capræ lupoq; splendent D
oculi, lucemq; iaculantur. Lupi dexter dens caninus in magnis habetur operis
bus ut homini in passione sua qua lunam senserit opituletur. Veneficijs rostrū
Lupi inueteratum resistere aiunt & ob id uillarum portis præfigunt. Reliqua
de Lupis legito apud Plinium, Solinum & alios.

SE QUITVR, Thyrsolochus quem Centaurus præfert.

STOEFLERI
INTERPRE.
Thyrsi.
Ouidius

ADnotandum Thyrsolochi aut Thyrsi hastæ sunt aculeatæ, pampinis aut
hederis obtectæ & ornatae, quas olim in Orgijs Bacchicis quatiebant &
Bacchi sacerdotes gestabant. Ouidius quarto Meta. Fabu. prima Baccharū ha-
bitus describens sic ait.

Immunes operum famulas dominaſq; suorum,
Pectora pelle tegi, crinales soluere uittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat.

Et idem libro 11. Fabu. 1. De Threiffis mulieribus Bacchis, in orpheum uatem B
furentibus ac impetum facientibus, sic canit.

Vatemque petunt, & fronde uirentes
Coniiciunt thyrsos non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent silices &c.

Diodorus

Diodorus siculus lib. quarto, de Dionysio tertio sic scribit. Hic specie decorus
primo in choreis & multarum thyrsis summa in uoluptate ludoq; nutritus, at-
que educatus est. Tum foeminarum exercitu, quas thyrsis armauit, congregato
orbem terrarum circuit. Macrobius etiam libero patri thyrsus adscribit.

Macro.

Præterea sciendum quod hæc imago Thyrsolochi quæ particularis & pars
centauri est, non reperitur apud Aratum, Ptolemæum, Germanicum, Rufum
& Hyginum, de ea tamen loquitur hic author noster. Et Bassus de centauro cū
eius supputat stellas. In Thyrso (inquit) tres habet. Verum ex descriptione for-
mæ Centauri ipsius Ptolemæi haud difficile esset coaptare stellas pro formatio-
ne huius Thyrsolochi aut hastæ. Vt sunt 12, 13, 14, 15, 16, & 17.

*Aegion regis
signa*

Hic paucis adicere libuit, Hastarū inuectores fuisse Lacedæmonios. Testis F
Plinius libro 7. ca. 56. In ueterum memorijs legimus hastas regij fastigij insigne
& diadematis loco fuisse & summa armorum. Quā ob causam uiri fortes ea do-
nantur & captiui sub eadem ueniunt. A rerū item origine deorum immortalis-
um uice cultas, obseruatum est. Ex cuius ritus memoria diu quoq; custoditum
ut deorum simulacris adderentur. Inde fertur in Sicilia fuisse urbem, cui nomē
Aegion, uetustissimam, dearum religione celeberrimam, quarū simulacris tum
Meriones tum Vlysses hastas affixerint.

L. Sicinium Dentatum, Plinius scribit libro 7. ca. 28. propter egregia belli fa-
cinora, fuisse donatum hastis puris duodeuiginti. Hastam puram nonnulli in-
telligunt sine ferro. Id enim fuisse præmium apud maiores eius qui tunc primū
uicisset in prælio.

SE QUITVR THVRIBVLVM,

*Ara.
Lar.
Thuribulum*

Hæc cœlestis effigies usitato appellatur Ara, uel Altare, nōnūquā Sacraris
Hus, Lar, & Thuribulum. Cui hæc datur fabula. Ara est in qua primum dij
existimantur sacra & coniurationem fecisse, cum Titanes oppugnare conaren-
tur. Eam autem Cyclopas fecisse, & in memoriā facti stellificata, ab eo ritu ho-
mines

A mines dicuntur instituisse sibi, ut cū aliquam rem efficere cogitarent, prius sacrificarent, quàm agere cœpissent. Huic fabulæ alludit Tho. Rad. sic.

Ara hæc syderibus nitentiozem
Sortita auxilio domum deorum
Splendet luce perenni,
Et cur? prima fuit sacris referta
Firmo & fœdere cum deos gigantum
Urgebat furor effrons
Concordes animos fides reuinxit
Ut mentes hominum graues tumore
Numen frangeret unum

Aratus de Ara. Et sub flagrante aculeo
monstri magni Scorpij, propè austrū,
Ara in cœlo pender. Quam certe mo-
dicū quidem ad tempus in alto existen-
tē senties &c. Arato propè accedit Ru-
fus Fe. multis metris. Iuli. Fir. lib. 8. ca.
26. In Ara qui nati fuerint, sacerdotes
erunt, habentes tantū ex sacrificiis ui-
tæ subsidia, sed mala morte pereuntes.

Aratus

Rufus
Iuli. Fir.

Et idem eodem lib. ca. 29. In Ara qui nati fuerint, de sacrificiis uitæ subsidia con-
sequuntur, sed tamen exusti igne peribunt. Neque sibi ipsi aduersatur cū ca. 13.
octauū sic scribit. In prima parte Scorpij oritur Ara. Hoc oriente sydere, qui nati
fuerint, cum beneuolarū stellarum testimonio, erunt sacerdotes, prophetæ, ne-
coriac sanctissimæ cuiusdā religionis antistites, & diuinas quasdam artes, stu-
diosis, ac sacris quibusdam interpretationibus explicantes. Hic enim Fir. loqui-
tur, de Ara adiuta felicibus radiis beneuolarum stellarū, alibi simpliciter. s. sine

B testimonio. Mar. Mani. lib. 1. ca. 4. de eodem perbelle canit.

Ipsi hinc mundo templum est, uictrixque solutis
Ara nitet sacris, uastos cum terra gigantes
In cœlum furibunda tulit, tumidi quoque magnos
Quæ si uere deos, dubitauit Iupiter ipse,
Quod poterat non posse timens, cum surgere terram
Cerneret, & uerti naturam crederet omnem,
Montibus, atque alios aggestos crescere montis,
Et tam uicinos fugientia sydera collis
Arma importantes, & rupta matre creatos,
Discordes uultu, permixtaque corpora partus.
Hostiferum nec dum sibi quenquam numina norant
Si qua forent maiora suis, tunc Iupiter Aræ

Sydera constituit, quæ nunc quoque maxima fulgent. Et idem lib. 5.

C Ara ferens thuris stellis micantibus ignem,
In qua deuoti quondam cecidere Gigantes
Nec prius armauit uiolento fulmine dextrā
Iupiter, ante deos, quæ cōstitit ipse sacerdos &c.

Ptolemæus dicit. 8. Alma. assig-
gnat Lari septem stellas, suo tem-
pore omnes in Scorpione 4. & 5.
magnitudinis, nostro in Sagitta-
rio, similes sunt Veneri & aliquantulum Mercurio.

Incidimus hoc loco in Aram & sacra siue sacrificia, quare paucis cognoscen-
dum. Initio rerum quæ cœlestibus (authore Porphyrio) oblata sunt sacra, non
Myrrhas fuisse, non Casias, non item Crocum, sed herbam uiuentem, ueluti ter-
renæ potentia pregerminantis primitias quasdam, manibus offerebant. Qui pro-
pè constat arbores ante animalia fuisse à terra productas, herbas etiam ante ar-
bores ipsas. Ex herbis igitur integras quasdam sumentes cū folijs & radicibus
ac fructu simul concremabant eaque exhalatione, ac fumo diis litabant. Ex his
propagatum crediderim, ut arbores quoque ueluti numinū censerentur tem-
pla. Et simplicia rura deo præcellentē arborem dicarent, nec auro uel ebore ful-
gentia simulacra uenerarentur magis quàm lucos, in quibus silentia adorarent
ipsa, quia Summatem deū silentio adorandum prisca censuit Theologia. Eo cer-
te res progressa est, ut tum numinibus suis dicatæ arbores perpetuo seruari-
entur, tum alicubi ut apud Indos numinum colerentur uice. Quin & Syluanos Fau-

Sacra ueterū.

Herbæ.

Arbores.

Silentio deus
adorandus

Ara Iouis. nosq; & id genus numina alia syluis perinde ac caelo attribuerunt. Apud Athenienses quoq; Aram fuisse Pausanias scribit, quam uocabant Iouis eximij, ubi animatum nihil sacrificabatur. Sed modo bellaria apponentes, uino prorsus abstinebant. Deinde proditum est, Animal occisum à Martis filio Hyperbio, Bouem à Prometheo sacrificatum. Hinc uti assolet uictimarum enata superstitio & sua sacrificantibus dictae leges, Et addita Libatio, i. uini effusio in id quod immolabatur. Sed his missis, breuiter dicemus quid DEVS OPT. MAX. de his rebus Iudaeis in lege praeceperit, quibus Exo. 20. sic loquitur, Altare de terra facietis mihi & offeretis super hoc holocausta, & pacifica uestra, oues uestras & boues in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei. Veniam ad te & benedicam tibi. Quod si alta relapideum feceris mihi non aedificabis illud de sectis lapidibus. Si. n. leuaueris cultum tuum super eo, polluetur. Et Exo. 27. Praecipit dominus Moyse dicens, facies & altare de lignis Sethim &c. Et Exo. 30. facies quoque altare ad adolendum thymama de lignis Sethim &c. De altaribus & sacrificijs plura in utroque testamento.

Piscis Austrinus.

SEQVITVR Austrinus Piscis.

Piscis in templo Syrorum.

Hic piscis Meridianus, Notius aut Austrinus nominatur & Magnus, cuius nepotes dicuntur Pisces qui in circulo zodiaci constituti sunt. Est autem hoc signum in parte australi, uidetur ore aquam excipere à signo Aquario. Dicitur is piscis in astra collocatus, eo quod decidens in Boeth stagnum Phacelis filia Veneris in piscem sit transfigurata, quam Syri deam nominarunt. Quidam autem dicunt quod piscis de stagno filiam Veneris saluauerit. Unde usque hodie Syri pisces argenteos in templo sacrauerunt. Quapropter complures Syri pisces non comedunt.

De eo Aratus, infra autem Capricornum sub flatus austris Piscis contra Cetum uersus in alto natat. Vnicus praeter priores, austrinum autem ipsum appellant.

Marcus Manilius libro 1. ca. 4.

De eodem Bassus in comen.

Tum Notius piscis uenti de nomine dictus
Exurgit de parte Notio cui cuncta feruntur
Flexus per ingentis stellarum flumina gyros
Alterius capiti coniungit aquarius undas
Annis, & in medium coeunt & sidera miscent.

Tullius infra. Et Rufus, Ptolemaeus dicit. 8. Almage. numerat huic Pesci 11. stellas 1. 4. & 5. quantitas, sua tempestate in Capricorno & Aquario, nostra omnes in Aquario. Lucida in eius ore habet uim Veneris & Mercurii. In corpore eiusdem locata Saturno aequiparantur. De piscibus signum zodiaci constituentibus diximus in superioribus & satis abunde.

Piscis capiendiars.

Recens tempestate nostra & satis mira articula inescandi pisces inuenta, ex speciebus quippe nonnullis praeparant ac condiunt globulos, quibus aut fluminibus aut stagnis iniectis, pisces auide deglutientes, littus mox petunt, & manibus capiuntur. Res uulgata est, quare transeo.

Cetus.

SEQVITVR CETVS.

Hanc imaginem alii nominant Pistricem, Pistrim, Belluam Marinam, Leonem marinum aut Vrsum. Est autem Cetus sub Ariete & Piscibus super fluuium in caeli regione collocatus, de quo dicitur quod à Neptuno missus sit ut Andromedam interficeret, sed à Perseo acerrima pugna interfectus & Andromeda liberata. De his fusius diximus supra in Andromeda & Perseo Et à Ioue Cetus propter immanitatem corporis, & memoriam actus astris illatus est. Huic fabulae Tho. Radi. carmen accedit.

Olim qui deus est caerulei maris
Cetum qui Andromedam deuoret impulit

Anxia

- A** *Anxia quæ uinculis
Constricta perhorruit.
At Perseus properans affuit ensibus
Hunc fodit redimens morte iuenculã,
Ignibus hunc attamen
Cetum deus induit.* Aratus de Ceto, Cæterum (& si ad modum eminus uolitantem) Andromedam grandis Cetus adueniens urget. Porro hæc Thratij sub uentum Boreæ inclinata fertur, at ei auster infestum circumagit Cetum, sub Ariete & Piscibus ambobus, paululũ super fluuio iacentem stellato. De eo Germanicus & Bassus in cõmen. Et Tullius in fragmen. Et Rufus fermè cum Arato Iulius, Fir. lib. 8. ca. 30. In cauda Ceti Marte præsentate quinati fuerint, à bestijs lacerati, crudeli morte uitam amittent. In duabus partibus Ceti (intellige de eius pectore & uentre) præsentate Venere & Mercurio qui nati fuerint, uiris potentibus subiacebunt, & inde proficientes, uitæ consequentur augmenta. Alij autem serui erunt, sed ad grandem dignitatem, honesto liberali seruitutis merito, patronorũ indulgentia deducuntur. In tribus partibus Ceti (accipito de capite eiusdem) qui nati fuerint, nauigabunt & plurimas terras circundabunt. Quod si Mars in ipsa parte fuerit inuentus, à pyratis interfecti morientur. Marcus Manilius libro primo capite quarto. Aratus,
Germa.
Bassus.
Tullius.
Rufus.
Iulius Fir.
- B** *Quapropter Cetus conuoluens squammea terga,
Orbibus insurgit tortis, & fluctuat aluo &c.
Et idem lib. 5. 40. metris pulcherrime describit pugnam Persei cum Ceto, & eius uictoriam cum ait.
Ad littus remeat, grauidus iam surgere pontus
Cœperat &c. Legito.* Ptolemæus lib. 8. Alma. adsignat Ceto 22. stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis. Dum uitam egit in Piscibus & Ariete constitute. Hodie in Piscibus, Ariete & Tauro. Et sunt de natura Saturni & Veneris. Alias Saturni tantum. Ptolemæus.
- Quærit Aristoteles in proplematibus. Cur animalia maris maiora, uegetioraque sint, quàm terræ? Respondet, quòd solis uis consumendo, quæ terrã ambiunt, copiã detrahit nutrimenti. Quamobrem quæ abdita uitam agunt, uegetiora sunt. His igitur omnibus incõmodis cum genus marinũ sit immune, merito tum adollescere potest corpore ampliori & uegetiori. Assimilia scribit Plinius lib. 9. ca. 2.* Aristoteles.
Maris animalia cur maiora terrestribus,
- C** *SE QUITVR. Aqua quæ ab Aquario funditur.* Aqua Aquarij.
- S** *Vpra cum particulares effigies zodiaci, ut Plinium illustriorem reddemus, supputauimus, de effusione, fluxu aut decursu aquæ Aquarij abunde diximus & illustribus authoribus insigniorem fecimus. Quocirca ad eundem locum lectorem remitto, pauculis his additis. Aratus de ea Aquarij aqua sic scribit. Dextera à manu splendidi Aquarij (quasi quædam fusio aquæ huc & illuc sparset) uisui gratiosæ & debiles circumuoluuntur. Inter ipsas duæ magis firmæ feruntur stellæ nec multum distantes neque admodum uicinæ, una quidem sub ambobus pedibus pulchraque magnaque Aquarij. Altera uero obscuri sub Ceti cauda, quas omnes uocant Aquam, paruæ profecto aliæ.* STOEFLERI
INTERPRE.
Aratus.
- Scito candide lector, cum Aratus dixit. Vna quidem sub ambobus pedibus pulchraque magnaque. His uerbis indicat, Vltimam stellam effusionis aquæ, quæ est in ore Piscis austrini. Est enim authore Ptolemæo præfulgida primæ magnitudinis & in ordine stellarũ 42. Cum aut subiungit. Altera uero obscuri sub Ceti cauda, denotat stellam quadagesimam tertiã, quæ secundum Ptolemæũ est extra effusionem aquæ. Iuxta Aratum intra, & est quartæ magnitudinis, omnes autem aliæ stellæ in eo loco sitæ sunt in quinta magnitudine.*

STOEFLERI
 INTERPRE.
 Flumen.
 Eridanus.
 Nilus.
 Prima fabu.

HOc flumen ab aliis appellatur Eridanus, qui & Padus, ab aliis Gyon siue Nilus, nonnulli oceanum esse dixerunt. Sunt autem de eo flumine geminae fabulae. Vna ab Ouidio lib. 2. Fab. 1. de transla. compluribus metris descripta, in hanc formulam defforata. Clymene Oceani & Tethyos filia, cum Phaethontem ex Sole conceptum genuisset, & in adultam perduxisset aetatem, monuit ut patrem cognosceret. Qui infeliciter progressus ad orientem Solem peruenit, agnitusque est ab eo per connubii indicia, accensusque agitandi currus amore, quem quatuor equi Pyrous, Eous, Aethon & Phlegon per orbem assueuerant trahere, diu uero petatum currum accepit, & instantibus horis ascendit. Monitis itaque patris instructus, per iter ignotum cum equis obniti nequisset, equi ignoto agitatore conterriti, mundi pronam partem petierunt. Quamobrem cum cuncta ardore subito proflagrancia incenderentur, à Ioue opem implorantes petunt, ne orbis terrarum conflagraret. Phaeton fulmine ictus in Eridanum praecipitatus est, atque ita liberati equi uinculis, agnito itinere ad suam stationem reuersi sunt. Et ob memoriã facti Eridanus astris illatus. Altera adest fabula. Nilus qui Gyon existimatur, ob eius magnitudinem & utilitatem & quod cursum suum à meridie in mare siue septentrionem dirigit, ea propter plurimis in caelo stellis adornatus. Huic accedunt uersiculi Tho. Radi. hi.

Secunda fabu.

E

Qui magnis ut Nilus inundat
 Terram ditans sumptibus, alto
 Fulget stellis aethere claris
 Et sortitum flumen olympum
 Quod sit cunctis largius implens
 Donis Aegyptum omnibus amplam.
 Aduertendum, utranque fabulam pulchre describit Rufus Festus.
 Quin (inquit) & caeruleo flumen quoque gurgite manans,
 Astra inter sedesque deum pars aequoris esse
 Credidit, Ausonij namque hunc dixere priores
 Eridanum. Et infra de Nilo.
 Pharium pars altera Nilum
 Comemorat, largo segetes quod nutriat amni
 Arentisque locos unda fecundat alumna,
 Vel quod de medijs prolapsus parte diei
 Vastus in aequoreas pelagi sese inferat undas.

F

Aratus.

Germanicus.

Bassus

Ptolemæus.

Eridanus.

Padus.

Mons S. Bernardi.

Aratus in Eridano. Mirum namque quales etiam illae deorum sub pedibus ferantur reliquiae Eridani luctuosi fluij. Etiam hic quidem Orionis sub sinistro pedem tendit &c. Id flumen similiter Germanicus nominat Eridanum, Bassus autem de Eridano & Nilo loquitur. Ptolemæus dict. 8. Almage. donat flumini 34. stellas primae, tertiae, quartae & quintae magnitudinis. Suo tempore in Ariete & Tauro, nostro in Ariete, Tauro & Geminis. Ultima 34. in ordine primae quantitatis Ioui assimilatur, reliquae omnes Saturno. Hic obiter sciendum, de Eridano qui Padus dicitur plura scribit Plini. lib. 3. ca. 16. & alijs locis ex quibus haec pauca excerpimus. Padus è gremio Vesulij montis (hodie Sancti Bernardi) fonte profluens, nulli amnium claritate inferior, à Graecis dictus Eridanus, ac poena Phaetonis illustratus, plures perlans nobiles urbes, 30. recipiens flumina, in Adriaticum mare sese exonerat. Nec alius amnium tam breui spatio maioris incrementi est, Nilo similis, Aurifer, Ligurum lingua

A lingua amnis ipse Bodnicus uocatur, quod significat fundo carēs. Metrodorus Bodnicus. tamen dixit, quoniā circa fontem arbor multa sit picea, quæ Pades Gallice uocetur Padū hoc nomen accepisse. De eo Cato in originibus. Lucanus 2. Phar. Non minor hic Nilo &c. Solin. ca. 8. Pompo. lib. 2. Strabo lib. 5. Ptole. lib. 3.

Nilus Hebræis dicitur Gyon, de quo ferè innumera auctores (ca. 1. tab. 6. Euro. thores scripserunt. Homerus. f. Aristoteles. Strabo lib. 17. & ultimo. Seneca. Diodorus Sicu. lib. 1. & 2. Victruuius lib. 8. Ptolemæus lib. 4. cap. 5. tab. 3. Afri. & cap. 8. tab. 4. Afri. Plini. in pluribus libris, præcipuè tamen lib. 5. ca. 9. Solinus in multis capi. Pompo. lib. 1. Claudianus, Lucanus in 8. & 10. Tibullus in primo. Virgilius 9. Aenei. & 4. Geor. & alij. Ad nostrum propositū, eius magnitudo haud difficiliter ex Diodoro Sicu. in 1. concluditur his uerbis. Tot Nilum insulas cōtine re, ut fermè sit incredibile. Nam præter eum locū quem à forma Deltam appellant, ferunt alias quoq; in eo insulas circiter septingentas. Et Solinus ca. 47. de Nilo. Multas magnasq; ambit insulas, quarū plerq; sunt tam diffusæ & uastæ magnitudinis ut uix eas dierū quinq; cursu prætermeet, quamuis cōcitus ibi feratur. Nobilissima est Meroë. Pulchrè accedit Plini. lib. 5. ca. 9. Legito. Nili utilitas ex fertilitate cognoscitur, & id primū quo ad hominum partus plures. Solinus capi. 3. teste Trogo affirmat in Aegypto septenos uno utero simul gigni. Quod ibi minus mirum, cum foetifero potu Nilus non tantum terrarum, sed etiā hominum foecundet arua. Concordat Plini. lib. 7. ca. 3. Aristoteles lib. 7. de naturis animalū. Ait in terra Aegypti mulieres sæpe parere tres, interdū quatuor & quinq; cū plurimum nascuntur &c. Idem compertū est authore Strabone & Pompo. in animalibus magnis, quæ producit Nilus ipse, ut sunt Hippopotami, Crocodili, Delphini, & id genus plura. Ad id accedit, qd Nilus cōstituto tpe sumit incrementū, ripas excedit, Aegyptum irrigans, & eā mirabilī replens ubertate. Maiora incrementa maiores prouentus denuntiant. Iustum incrementū inquit Plini. lib. 5. ca. 9. cubitorū est sedecim. Eundem legito & Strabo. lib. ultimo, de Nilometrijs. Quod (ut prædiximus) Nilus cursum suum dirigit à meridie in mare uel in septentrionē, clarius alijs refert Diodor. Sicu. lib. 1. Nilus (inquit) à meridie in septentrionē fertur, ortus ex fontibus in extremis Aethiopię finibus. Id planè indicat Tab. 4. Afri.

SEQUITUR Australis Corona, quam nonnulli Vraniscum uocauerunt, ac si à cælo diminutiuum declines.

Australis Corona.

Contuendum, imago hæc caret fabula, paucos enim habet scriptores, quæ tamen Aratus breuibus indicat. Paruq; (inquit) profecto aliæ ultra Sagittariū sub prioribus pedibus uolubiles coronæ circūactæ uoluntur. Et Germa. Est & sine honorē Corona. Hyginus lib. 2. de Sagittario, sic. Ante huius pedes stellæ sunt paucae in rotundo deformatæ, quas Coronam eius, ut ludentis abiectā nonnulli dixerunt. Ptole. dict. 8. Alma. recenset Coronæ 13. stellas 4. 5. & 6. magnitudinis sua tempestate in Sagittario omnes, nostra in Sagittario Capricorno, de natura Saturni & Martis. De Variis coronis & nonnulla alia notatu digna superioribus differuimus, cum de Septentrionaria Corona mentis. Cum Proclus hic addit, quæ nonnulli Vraniscum uocauerunt (tionē fecimus, re, per Vraniscum non mediocriter eruditi palatum intelligunt, οὐρανίσκος enim Græcè palatum significat. Est quippe hæc Corona deformatæ in modū palati, quæ est cōcauitas supra linguam. Et addit. Ac si à cælo diminutiuum declines. Cælum hic sumitur pro palato à similitudine cæli superioris. Testis Plini. lib. 11. ca. 37. Cerebrum, uiscerum excellentissimum est, proximum cælo capitis, sine cruore, sine sordibus. Est igitur hæc corona quasi paruum palatum.

STOEFLERI INTERPRE.

Aratus.

Germa.

Hyginus.

Caduceus. Haec est effigies nostri Procli austrina & ultima, quam ab Hipparcho Nis-
 ceo astrologo à Plinio maxime laudato assumpsit. Neq; ab alio quopiam

Caduceus qd. pro caelesti imagine deformata.

Cognoscendum paucis. Caduceus apud Græcos *κηρυκοῦρον*, uirga aut lignum
 erat rectū, utrimq; cōtinens duos serpentes implexos inuicem, ita quod se mu-
 tuo & ex aduerso intuerentur. Est sanè pacis insigne, quo bellum dirimitur.
 Hinc legati pacis Caduceatores dicti, quod caduceos ferunt, & illis iniuriam
 intulisse maximum habebatur nefas.

Mercurius de- Aegyptij Mercurio dant caduceum. Nam quia Mercurius orationis deus
orum Caduce est, deorum nuntius, merito à dijs mittebatur ut dissidentium animos sedaret.
ator.

Causam autem cur exteræ gentes caduceum in pace tractanda circumdata
 anguium effigie fecerint, quidam (ut ex Hygino libro 2. excerpti possent) hanc
 esse tradunt. Cum Mercurius Lyram in Cylleno monte Arcadiæ septicordem
 ad Atlantidum numerum instituisset, quod Maia mater eius ex illarum nume-
 ro esset. Ac nō multo post deprehensus ab Apolline fuisset, boues suas abigere,
 quo facilius ueniam ab eo impetraret, Apollini traditur concessisse, ut Lyram à
 se primum inuentā prædicaret. Quapropter Apollinem ferunt uirgam quan-
 dam Mercurio dono dedisse, quam cū manu tenens in Arcadiam proficiscere-
 tur, inuentos fuisse ab eo Dracones duos simul litigantes & inter se mutuo pu-
 gnantes, quo uiso uirgam interposuisse, & dicto citius prælium diremis-
 se. Eo fa-
 cto huiusmodi uirgam pacis gratia dixit esse constitutam. Et huius rei exemplo
 uirgam postea duorum Draconum similitudine finxerunt, eaq; & in palestra &
 in reliquis certaminibus usi sunt ad prælium dirimendum. Aliam causam forte
 magis historicam elicies ex 3. cap. 29. Plinij, §. Quorum genus &c. De caduceo
 Macrobius primo Satur.

Virga bellum
dirimitur.

Macro.

De caelesti Caduceo dignoscendo ex stellis à Ptolemæo obseruatis duæ sūt
 cōiecturæ. Vna quæ sex stellas coronæ iam memoratæ, scilicet 1. 2. 3. 4. 5. & 6. in
 directum fermè positas, Caduceum appellat. Et hoc pacto hæ stellæ, & coronæ
 & caduceo communes sunt atq; adaptantur. Altera ex 5. stellis Eridani aut Ni-
 li fluij scilicet 28. 29. 30. 31. & 34. secundum rectam lineam sitis caduceum facit.
 Haftenus de austrinis signis.

F

SEQUITUR, in ijs quoq; stellæ quædam propria sibi nomina
 uendicauere & reliqua.

STOEFLERI
INTERPRE
Procyon.

Absolutis imaginibus austrinis, Proclus ex his recenset nonnullas stellas
 tanquàm nobiliores, fulgentiores & propria sibi nomina uendicantes. Et
 sunt tres. Prima est ipsius Procyonis, id est, canis minoris siue Anticanis, de quo
 in superioribus diximus, & est secūda in ordine, illustris, primæ magnitudinis
 & recipit nomenclaturam totius imaginis scilicet Procyon, Arabice usitato Al-
 gomeisa. Secunda est in ore canis maioris fulgentissima, Syrius appellata, quæ
 & canis nomē prout tota effigies recipit. De quo supra cum de cane maiori dis-
 seruimus, abunde diximus. Tertia canopus aut canobus, Supra cap. de Circulis
 sphaeræ & deinde, de multis diximus canopis. Quibus missis solūmodo de Ca-
 nopo stella nostri propositi loquemur. Quæ sita est in extremo gubernaculi te-
 monis aut remi sequentis ipsius Argo nauis, quæ (authore Ptolemæo libro 1. ca.
 7. Geo.) ab his qui Azaniam regionem habitant, appellatur *ἵππος*, id est, equus.
 Arabes uocant eam Subhel uel Suhel, quasi incendium, ob radiorum magnitu-
 dinem

Canis

Canopus

A dinem & multitudinem, quasi stella crinita hoc est cometes. Ea tempore Ptolemæi fuit in Geminis 17. gradu 10. minu. habens latitudinem meridianam 75. graduum, declinationem autem austrinam 51. graduum & 41. minutorum. Tempore nostro est in Cancro 7. ferè gradu. Cum latitudine meridiana 75. graduum & declinatione 51. graduum & 34. minutorum.

Scito etiam optime lector, quòd in Rhodo insula Arcticus polus attollitur (teste Ptolemæo lib. 5. ca. 2. tabu. 1. Asia) 36. ferè gradibus. In Alexandria autem Aegypti (eodem tradente libro 4. ca. 5. tabu. 3. Aphri.) 31. gradibus.

B His præcognitis (ut uerbis Procli adsit periculum) imposito sphaeræ uolubili aut Astrariæ Canopum nostrum iuxta longitudinem, & latitudinem siue declinationem, aut ad tempus Ptolemæi aut nostrum, & utrum feceris, nihil sensilis erroris se ingeret. Deinde meridianum sphaeræ uolue ad latitudinem Rhodiensem scilicet 36. ferè graduum, & circumgyrata sphaera uidebis canopum oriri, & aliquantulum supra horizontem attolli, & confestim occidere, atq; difficulter sub uisum cadere. Quod Plinius ca. 70. lib. 2. his uerbis indicat. Canopus intuentibus uidetur à Rhodo terram quodammodo ipsam stringere, id est, ferè radere. Et id uoluit Proclus cum dixit. Hic in Rhodo ægrè conspicitur, aut certe in æditis, id est, altis locis.

Rursus siste meridianum sphaeræ circulum pro latitudine Alexandrina 31. graduum, & ut Plinius docet, uidetur canopus supra terram eminere quartam ferè partem signi unius, hoc est canopus eleuatur supra horizontem quasi quarta parte unius signi, id est, 7. gradibus & 30. propemodū minutijs. In ea sententia est & Proclus cum dicit. In Alexandria uero prorsus non cernitur, utpote uix quarta signi portione supra horizontem extante. Hic prorsus ad uerbum haud pro omnino accipitur, propter contractionem uitandam, sed pro nō certe aut non uere. Ita prorsus non pro uere sumitur, ac si diceret. In Alexandria uero uere cernitur, utpote uix &c.

Ad postremum ne mutilatum aut detractum quidpiam in hoc libello offendatur, quodque Pliniana signa siue imagines complementum acquirant, collibuit ex austrinis uniuersalibus imaginibus Ptolemæi quas etiam Proclus omnes, paucis additis recenset, iam supra expositis, partiales quasdam excerpte. In primis offert se Orion quatuor partialibus donatus. Quarum prima est, Cingulum aut Zona eius, tres habens stellas præclaras, secundæ magnitudinis, in ordine stellarum Orionis 26. 27. & 28. De cuius ortu Plinius libro 18. ca. 28. Bassus in commen. §. à solstitio. Et Ouidius 6. Fast.

Zona Orionis

C Secunda est gladius aut ensis eiusdem 6. stellis 3. & 4. magnitudinis ornatus. In ordine 29. 30. 31. 32. 33. & 34. De huius occasu Plinius libro 18. ca. 26. 27. & 31. Itē Bassus in. §. Aequinoctium uernum. §. Vergiliarum exortu & §. à solstitio.

Gladius.

Tertia est collarobus aut claua, quam cum Tauro pugnaturus manu gestat dextra, quatuor possidens stellas, 5. & 6. magnitudinis. In ordine 9. 10. 11. & 12. Et sunt de his 9. & 10. in dextra.

Collarobus.

Quarta est Corium Bouis in quod dii minxere, habens 9. stellas. 3. & 4. magnitudinis. In ordine 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. & 25.

Corium.

Præterea ex Centauro primo excerptitur Thyrsolochus, quem supra Proclus recensuit. Secūdo Clypeus, scutum aut cetra eiusdem, quatuor tenens stellas, quartæ magnitudinis. In ordine 8. 9. 10. & 11. Caduceum item supputat Proclus authore Hipparcho, de quo iam supra diximus. Collectis igitur austrinis his imaginibus cum uniuersalibus tum particularibus, cōgregabis uiginti duas quibus si addideris huius farinae 23. ipsius zodiaci, & 26. septentrionarias, Crine Berenices connumerato, iuncto etiam Lacteo circulo, colliges 72. quot nume-

Thyrsolochus

Clypeus.

Caduceus.

IN PROCLI DIADO. SPHÆ. IO. STOEF. IVSTING. COMMEN.
rat Plini, ca. 42. libri secundi, cum inquit, Patrocínatur uastitas cœli immensa.
discreta altitudine in duo atque septuaginta signa, DEDIT DEVS OPT. MAX.
his quoque finem.

I. M. S.

ERRATA.

Folio. 2. d. línea 1. lege Axis extrema fo. 5. c. li. 9. lege horizontem, minor infra. fo. 6. b. lin.
ultima lege ut nouit non nihil habeant. fo. 8. b. li. 2. lege Quædam orientalis. Et línea se=
quenti, quam corpora. 9. c. li. 1. declinationis ab ipso Aequatore. 10. e. li. 9. lege, Vnda die
gelida est. fo. 12. f. lin. ultima sic lege His quatuor accidunt solstitia, duo alta & duo ima,
binæ æstates & binæ hyemes, perpetuumq; &c. 13. d. li. 6. lege Aequator sanè diei. 14. c. li.
13. lege, per Rhodum cognoscere non potest. Et eod. fo. d. li. 13. lege, punctus uerticâlis. 16. c.
li. 8. lege. id est, 17. die Septembris. 18. d. li. 9. lege. Quæ provide recta dicitur. Et li. ultima,
lege, æquinoctialis circuli, quæ unâ cum signo. Et e. li. 1. lege in sphaera recta 27. gradus &
54. minuta, & li. 5. lege 14. gradus & 31. minuta sunt ortus. 19. d. li. penult. lege ubi sunt
montes. fo. 21. statim à principio hæc desunt uerba. Incidimus in Aethiopes, quare de his
pauca annectere libuit. Aethiopia Plinius lib. 6. ca. 30. ante Etheriam & Atlantiam no=
minat. Et sunt hæc eius uerba. Vniuersa uero gens Etheria appellata sed deinde Atlantia,
mox à Vulcani filio Aethiops Aethiopia. Animalium hominumq; effigies monstriferas
circa extremitates eius gigni minime mirum. Et post pauca. Ferunt certe ab orientis parte
intima gentes esse sine naribus, æquali totius oris planicie. Alias superiore labro orbas,
alias sine linguis. Pars etiam concreto & naribus carens uno tantum foramine spirat po=
tumq; calamis auenæ trahit, & grana eiusdem auenæ &c. Eodem fo. a. lin. 3. lege lib. 1. de
Antiqui. 22. a. li. 11. lege, si hominum habitatio. 23. a. li. 11. lege, Consimilem instituo ope=
rationem. 26. c. li. 3. lege, addo Iulium Firmicum. 27. c. li. ult. pro E 5. fac E 3. 26. f. li. ult. lege
manifesta sunt accedere. Aristoteles. 27. a. li. 6. lege uir consularis, & eadem lin. lege, Debet
tantum is. 26. e. li. 6. lege, ad animantes, ad plantas. 33. a. li. 4. lege, Ortus ablationis. 37. b.
li. 7. lege, id est, proprie. Estq; principalis. 38. f. li. penul. lege, inflatio est. 51. e. li. 3. lege, omnē
terram ab hominibus. 52. e. li. 12. quia opinati sunt. 53. f. lin. ult. Quemadmodum in Geo=
metrica. 61. d. li. 9. lege, planicie. Eadē li. lege, utrosq; Horizontes. Eodem fol. e. li. 12. lege, &
imaginatur. Eodem fol. f. li. ult. lege Et stella in ancha. 66. b. li. 5. lege, catam rationem. 71. a.
li. 9. lege iustitiam. Hanc. 72. d. li. 12. lege, quæ distinctæ uidentur. 81. a. li. penult. lege, tra=
ctus terræ inter fluuios hos. 81. f. li. 5. lege ἀγρόερος. 83. e. li. 7. in margine lege, Animæ 12.
in signis 12. 91. d. li. 12. lege ζυγόν. 98. f. lin. 15. lege. Fulget spica. 99. d. li. 10. lege, oritur spi=
ca. 100. f. li. 8. lege, Et rutilo. 108. f. li. 4. lege, medio uiro. Et li. 11. lege, uarijs instructi dolis.
112. c. li. 7. lege, nō de facto. 127. f. li. 11. lege, diametrum uiderit, fugitiuos facit. 128. b. li. 4.
lege, genus numismatis. 134. f. li. 12. lege, omnes Saturno.

TVBINGÆ EX OFFICINA HULDERRICHI
Morhart Anno M. D. XXXIII.

EFFIGIES
IO. STOEF
LER AN=
NORVM
LXXIX.

1885

1885

6